



DET KONGELIGE
NÆRINGS- OG FISKERIDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2016–2017)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2017

Utgiftskapitler: 900–950, 2421, 2426, 2429, 2460, 2540

Inntektskapitler: 3900–3961, 5325, 5326, 5329, 5460, 5574, 5613, 5625, 5629, 5656

Innhold

Del I	Innledende del	7	Kap. 906	Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard .	95
1	Konkurranseskraft og verdiskaping	9	Kap. 3906	Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard .	98
1.1	Oppgaver og mål	9	Kap. 909	Tiltak for sysselsetting av sjøfolk	98
1.2	Utviklingen i norsk økonomi	10	Kap. 910	Sjøfartsdirektoratet	100
1.3	Økt produktivitet og en mer effektiv økonomi	12	Kap. 3910	Sjøfartsdirektoratet	103
1.4	Prioriteringer på næringsministerens område	15	Kap. 911	Konkurransetilsynet	104
1.5	Prioriteringer på fiskeriministerens område	20	Kap. 3911	Konkurransetilsynet	106
2	Hovedtrekkene i budsjettforslaget	24	Kap. 912	Klagenemndssekretariatet	107
2.1	Hovedtrekk	24	Kap. 3912	Klagenemndssekretariatet	108
2.2	Oversikt over forslag til utgiftsbevilgninger	25	Kap. 915	Regelrådet	109
2.3	Oversikt over forslag til inntektsbevilgninger	28	Kap. 917	Fiskeridirektoratet	110
2.4	Fordeling av ministrenes konstitusjonelle ansvar	29	Kap. 3917	Fiskeridirektoratet	114
2.5	Oversikt over tilsagns- og bestillingsfullmakter	31	Kap. 5574	Sektoravgifter under Nærings- og fiskeridepartementet	115
2.6	Oversikt over garanti- og garantilignende ordninger	32	Kap. 919	Diverse fiskeriformål	116
2.7	Bruk av stikkordet «kan overføres»	34			
3	Anmodningsvedtak	36		<i>Programkategori 17.20 Forskning og innovasjon</i>	119
Del II	Budsjettforslag	39	Kap. 920	Norges forskningsråd	131
4	Nærmere omtale av bevilgningsforslagene	41	Kap. 922	Romvirksomhet	141
			Kap. 924	Internasjonalt samarbeid og utviklingsprogrammer	150
			Kap. 925	Havforskningsinstituttet	151
			Kap. 3925	Havforskningsinstituttet	156
			Kap. 926	Forskningsfartøy	156
			Kap. 3926	Forskningsfartøy	158
			Kap. 927	NIFES	159
			Kap. 3927	NIFES	161
			Kap. 928	Annen marin forskning og utvikling	162
			Kap. 930	Norsk design- og arkitektursenter	165
			Kap. 935	Patentstyret	167
			Kap. 3935	Patentstyret	171
			Kap. 5574	Sektoravgifter under Nærings- og fiskeridepartementet	171
			Kap. 936	Klagenemnda for industrielle rettigheter	171
			Kap. 3936	Klagenemnda for industrielle rettigheter	173
			Kap. 2421	Innovasjon Norge	173
			Kap. 5325	Innovasjon Norge	188
			Kap. 5625	Renter og utbytte fra Innovasjon Norge	189
			Kap. 2426	Siva SF	190
			Kap. 5326	Siva SF	194
			Kap. 5613	Renter fra Siva SF	194
				<i>Programkategori 17.30 Markedsadgang og eksport</i>	195
			Kap. 940	Internasjonaliseringstiltak	206
	<i>Programområde 17 Nærings- og fiskeriformål</i>	41			
	<i>Programkategori 17.10 Forvaltning og rammebetingelser</i>	41			
	Kap. 900 Nærings- og fiskeridepartementet	70			
	Kap. 3900 Nærings- og fiskeridepartementet	81			
	Kap. 902 Justervesenet	82			
	Kap. 3902 Justervesenet	84			
	Kap. 5574 Sektoravgifter under Nærings- og fiskeridepartementet	85			
	Kap. 903 Norsk akkreditering	85			
	Kap. 3903 Norsk akkreditering	86			
	Kap. 904 Brønnøysundregistrene	86			
	Kap. 3904 Brønnøysundregistrene	92			
	Kap. 905 Norges geologiske undersøkelse	93			
	Kap. 3905 Norges geologiske undersøkelse	95			

Kap. 2429 Eksportkreditt Norge AS	207	6	Omtale av klima- og miljørelevante saker	237
Kap. 5329 Eksportkreditt Norge AS	211			
Kap. 5629 Renter fra eksportkreditt-ordningen	211	7	Oppfølging av FNs bærekraftsmål	247
Kap. 2460 Garantiinstituttet for eksportkreditt (GIEK)	212			
Kap. 5460 Garantiinstituttet for eksportkreditt	217	8	Likestilling	256
		9	Lederes ansettelsesvilkår i heleide statlige foretak under Nærings- og fiskeridepartementet	262
<i>Programkategori 17.40 Statlig eierskap</i>	219			
Kap. 950 Forvaltning av statlig eierskap	226			
Kap. 3950 Forvaltning av statlig eierskap	227			
Kap. 953 Kings Bay AS	228			
Kap. 3961 Selskaper under Nærings- og fiskeridepartementets forvaltning	229	10	Standardiserte nøkkeltall for forvaltningsorganer med særskilte fullmakter – Norsk Romsenter	265
Kap. 5656 Aksjer i selskaper under Nærings- og fiskeridepartementets forvaltning	229			
Programområde 33	231		Forslag	270
<i>Programkategori 33.40 Arbeidsliv</i>	231		Vedlegg 1	
Kap. 2540 Stønad under arbeidsledighet til fiskere og fangstmenn	231		Meldinger og proposisjoner Nærings- og fiskeridepartementet har fremmet for Stortinget i 2015 og så langt i 2016	282
Del III Andre saker	233		Vedlegg 2	
5 Samfunnssikkerhet og beredskap	235		Omtale av medlemskap i internasjonale organisasjoner, jf. kap. 900, post 70	283
			Vedlegg 3	
			Innovasjon Norge – rapportering på ordninger uten årlige bevilgninger	285



DET KONGELIGE
NÆRINGS- OG FISKERIDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2016–2017)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2017

Utgiftskapitler: 900–950, 2421, 2426, 2429, 2460, 2540

Inntektskapitler: 3900–3961, 5325, 5326, 5329, 5460, 5574, 5613, 5625, 5629, 5656

*Tilråding fra Nærings- og fiskeridepartementet 16. september 2016,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

Del I
Innledning del

1 Konkurranseskraft og verdiskaping

Næringslivet skaper verdier som ligger til grunn for vår felles velferd. Skal vi ruste Norge for framtiden, må vi legge til rette for at bedrifter lykkes. Bare slik kan vi trygge arbeidsplasser og finansiere velferdsordningene framover. Å styrke landets konkurranseskraft er derfor et av regjeringens åtte satsingsområder.

Regjeringen arbeider for stabile rammevilkår for næringslivet, sterk konkurranse, høy grad av åpenhet mot internasjonale markeder og gode insentiver til kompetansebygging og arbeidsinnsats. Dette vil bidra til økonomisk vekst og økt satselsetting.

Norsk økonomi står overfor betydelige utfordringer, og næringslivet må omstilles. Fall i olje- og gassprisene og redusert etterspørsel fra olje- og gassnæringen demper veksten i fastlandsøkonomien. Fall i petroleumsinvesteringene får også følger for andre næringer. Norske verft har bl.a. opplevd reduksjon i ordreserven, på grunn av nedgang i ordreinngangen på offshoreskip. På den andre siden nyter eksportbedrifter, reiselivsnæringen og bedrifter som møter konkurranse fra utlandet på hjemmemarkedet godt av en svak kronekurs.

Lavere produktivitsvekst og en aldrende befolkning vil også kunne dempe den økonomiske veksten framover. Uro i internasjonale finansmarkeder, strukturelle utfordringer i flere europeiske land og flyktningstrømmer medfører usikkerhet om den økonomiske utviklingen internasjonalt. Som et lite land med åpen økonomi påvirkes vi av disse forholdene.

Arbeidsledigheten i Norge har økt, særlig i fylker med tilknytning til petroleumssektoren. Samtidig er ledigheten redusert i 14 fylker det siste året. Ledigheten i Norge er fremdeles relativt lav i internasjonal sammenheng, men det er en utfordring at mange har mistet jobben i de næringer og fylker som berøres sterkest av den lave oljeprisen. Arbeidsledighet medfører kostnader både for den enkelte og for samfunnet. De som mister jobben, bør komme raskt ut i arbeid igjen.

Regjeringen vil bruke målrettede tiltak for å skape aktivitet og jobber i de regionene og bransjene som er hardest rammet av oljeprisfallet.

Regjeringen legger fram et budsjett som legger til rette for omstilling mot et mer innovativt, kunnskapsintensivt og mangfoldig næringsliv.

Regjeringen viderefører den sterke satsingen på brede landsdekkende ordninger hvor det er observert gode effekter. I tillegg vil Regjeringen bl.a. stimulere til testfasiliteter som kan bidra til innovasjon og økt konkurranseskraft. I regjeringens strategi for bioøkonomi legges det også spesiell vekt på mulighetene som kan oppstå gjennom utvikling og bruk av kunnskap og teknologi på tvers av ulike sektorer.

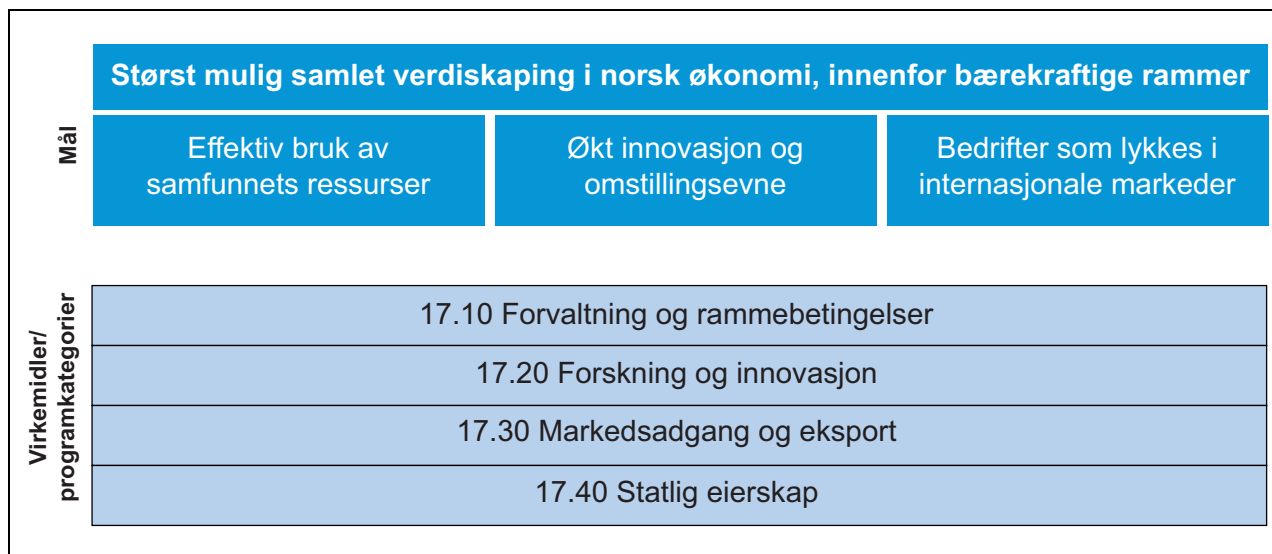
Regjeringen ønsker å legge til rette for økt verdiskaping og høyere produktivitet, og fortsetter arbeidet for gode rammebetingelser for næringslivet. Regjeringen vil skape morgendagens jobber gjennom satsing på kunnskap, forskning og innovasjon. Det bygges mer vei og bane. Regjeringen fortsetter også gjennomføringen av skattereformen og reduserer skattene. Slik tas Norge trygt gjennom den langsiktige omstillingen.

I statsbudsjettet for 2017 legger regjeringen fram en tiltakspakke mot ledighet. For Nærings- og fiskeridepartementet omfatter tiltakspakken følgende tiltak:

- 100 mill. kroner i tapsavsetning til innovasjonslån. Dette vil øke lånerammen for innovasjonslånordningen med 300 mill. kroner, til 900 mill. kroner.
- 100 mill. kroner i bygging og oppgradering av forskningsfartøy
- 50 mill. kroner til forskningsbasert kommersialisering, programmet FORNY2020 i Norges forskningsråd
- 50 mill. kroner til bedriftsrettet forskning, programmet Brukerstyrt innovasjonsarena (BIA) i Norges forskningsråd
- 30 mill. kroner til miljøteknologiordningen i Innovasjon Norge

1.1 Oppgaver og mål

Nærings- og fiskeridepartementet har ansvar for viktige, generelle rammebetingelser for næringslivet. Dette gjelder regelverk for etablering og



Figur 1.1 Nærings- og fiskeridepartementets målstruktur

drift av næringsvirksomhet, næringsregistre, konkurransepolitikk, handelspolitikk, eierskapspolitikk og virkemidler for næringsrettet forskning og innovasjon. Departementet har et særlig ansvar for reguleringen av maritim næring, mineralnæringen, fiskerinæringen og havbruksnæringen.

Rammebetingelsene for norsk næringsliv bestemmes i stadig større grad av internasjonale reguleringer og avtaler. Departementet legger derfor stor vekt på det internasjonale arbeidet.

Nærings- og fiskeridepartementet har også en viktig oppgave i å bidra til at næringspolitiske hensyn blir ivaretatt på andre politikkområder, som finansmarkedet, skatte- og avgiftspolitikken, utdanning og forskning, energi og miljø, samferdsel og andre infrastrukturtiltak.

Departementets hovedmål er «størst mulig samlet verdiskaping i norsk økonomi, innenfor bærekraftige rammer». Delmålene «effektiv bruk av samfunnets ressurser», «økt innovasjon og omstillingsevne» og «bedrifter som lykkes i internasjonale markeder», vil hver for seg og sammen bidra til styrket konkurransekraft og økt samlet verdiskaping.

Figuren oppsummerer Nærings- og fiskeridepartementets mål og de viktigste virkemidlene, slik disse er gruppert i programkategorier i budsjettet:

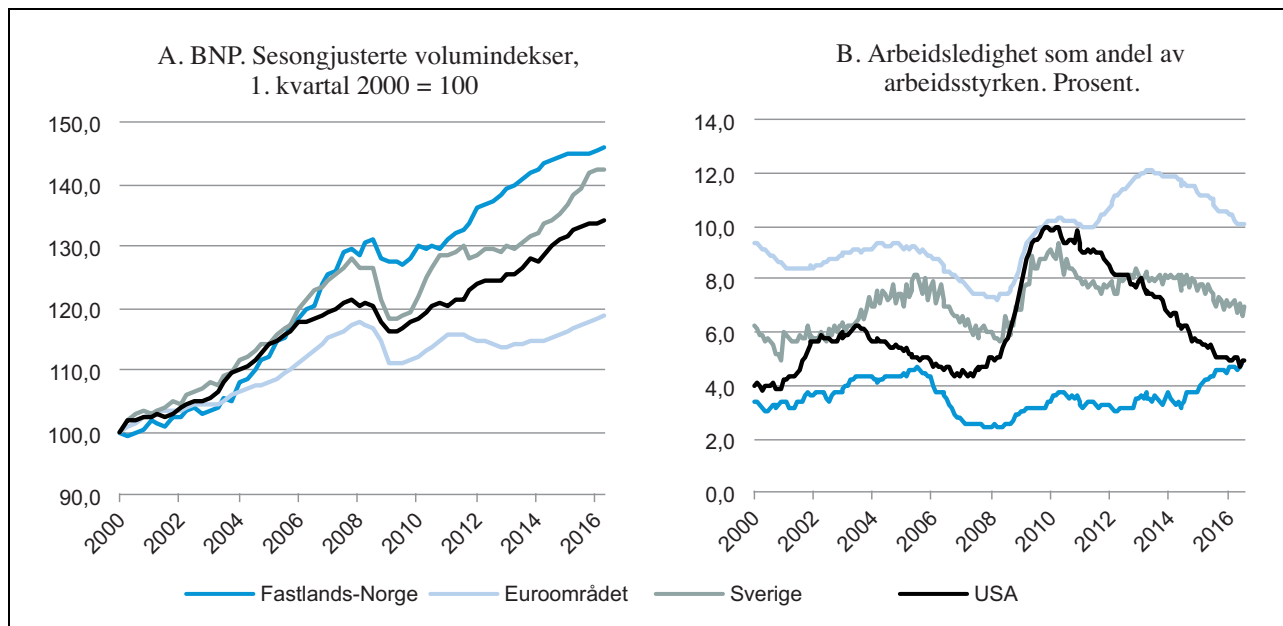
- Programkategori 17.10 *Forvaltning og rammebetingelser* omfatter bevilgninger til drift av departementet og hovedtyngden av de underliggende forvaltningsorganer, tilskuddsordningen for sysselsetting av sjøfolk, internasjonale kontingenter og enkelte andre tilskudd.

- Programkategori 17.20 *Forskning og innovasjon* omfatter bevilgninger til virkemidler for forskning og innovasjon i næringslivet, nukleær virksomhet, romvirksomhet og forvaltningsrettet marin forskning.
- Programkategori 17.30 *Markedsadgang og eksport* omfatter bevilgninger til internasjonalseringstiltak og eksportfinansiering og omtaler i tillegg departementets arbeid med handelsavtaler, bilaterale forhandlinger og fremme av norsk næringsliv i utlandet.
- Programkategori 17.40 *Statlig eierskap* omfatter bevilgninger til forvaltning av statlig eierskap og utbytte fra aksjer i selskaper under Nærings- og fiskeridepartementets forvaltning.

FN har vedtatt nye bærekraftsmål som gjelder fra 2016. Innenfor næringsministerens ansvarsområde står bærekraftig industri- og teknologiutvikling sentralt, sammen med tilrettelegging for innovasjon, nye småbedrifter og bærekraftig turisme. Innenfor fiskeriministerens område er målene om bærekraftig forvaltning av hav og marine ressurser særlig viktige, sammen med arbeidet for mat sikkerhet og ernæring. Oppfølgingen av bærekraftmålene under Nærings- og fiskeridepartementets område er nærmere omtalt i kap. 7.

1.2 Utviklingen i norsk økonomi

Den økonomiske situasjonen Norge har befunnet seg i de to siste årene skiller seg fra de forutgående tiårene. Da var økonomien preget av kraftig



Figur 1.2 Viktige økonomiske utviklingstrekk

Kilde: SSB, Eurostat og OECD.

inntekstvekst fra petroleumsnæringen, høye priser på olje og gass, lave priser på importerte varer, høy arbeidsinnvandring og sterk oppgang i etterspørselen etter varer, tjenester og arbeidskraft i fastlandsøkonomien.

Det har lenge vært ventet at den fastlandsrettede etterspørselen fra petroleumssektoren ville gå ned. Det har vært produksjon på norsk sokkel i flere tiår, og produksjonen av petroleum har passert toppen. Samtidig har kostnadsveksten i sektoren vært høy. Dette, sammen med lavere oljepris, har ført til nedgang i petroleumsinvesteringene. Dette krever økt omstillingstakt, særlig i næringer som leverer varer og tjenester til sokkelen.

I takt med fallende oljepris og lavere norske renter har kronen svekket seg kraftig. Den norske kronen er nå om lag 15 pst. svakere enn for tre år siden. Det er en klar fordel for eksportbedrifter, leverandører til norsk og internasjonal oljevirk-somhet og for andre bedrifter som møter konkurranse fra utlandet på hjemmemarkedet. En svakere krone kompenserer delvis for vårt høye kostnadsnivå.

Reduserte investeringer i oljebransjen har økt arbeidsledigheten i områder hvor oljebransjen sysselsetter mange, særlig blant yrkesgrupper som ingeniører og industriarbeidere. Samtidig er ledigheten redusert i 14 fylker det siste året. Mange av dem som har mistet jobben i oljenæringen, har høy og etterspurt kompetanse og har fått arbeid i andre bransjer. Selv om ledigheten har

steget er den fremdeles lav i internasjonal sammenheng.

Det er flere forhold som forventes å dempe den økonomiske veksten i Fastlands-Norge framover sammenlignet med tiårene vi har bak oss. Selv om utvinning av olje og gass fortsatt vil være svært viktig for norsk økonomi i mange år framover, vil næringens bidrag til veksten i resten av økonomien trolig avta. Samtidig har veksten i produktivitet i Norge avtatt. Aldringen av befolkningen vil trekke veksten i arbeidsstyrken ned framover.

BNP for Fastlands-Norge økte med vel 1 pst. i 2015, mot et gjennomsnitt på 2¾ pst. de siste 25 årene. Veksten anslås bli litt høyere framover, jf. omtale i Nasjonalbudsjettet 2017. Utviklingen understøttes av den økonomiske politikken.

Den videre utviklingen i norsk økonomi påvirkes av utviklingen i prisene på olje og gass og hvordan husholdninger og bedrifter reagerer på endringer i petroleumspriser og ledighet. Investeringsnivået i bedriftene er nokså lavt. Flere bedrifter melder om at svakere krone har gitt høyere lønnsomhet. Det kan imidlertid ta noe tid før det slår ut i høyere aktivitet, fordi bedriftene er usikre på utviklingen framover. Utviklingen i verdensøkonomien er viktig for Norge. Oppgangen framover ventes særlig å bli drevet av framvoksende økonomier, selv om veksten i disse landene har blitt lavere de siste årene. I Kina er veksten fortsatt relativt høy. En ytterligere nedgang i veksten der vil kunne få store ringvirkninger i verdensøko-

nomien. Den internasjonale finanskrisen rammet mange EU-land hardt, men den økonomiske veksten har tatt seg opp og ledigheten har gått ned de siste årene. Etter folkeavstemningen i Storbritannia om videre medlemskap i EU, har usikkerheten om den videre utviklingen økt. De fleste prognosemakere venter at den økonomiske veksten i EU vil dempes som følge av «Brexit».

Norsk økonomi er omstillingsdyktig, og omstillingstakten i norsk næringsliv må øke i tiden framover. Mange som nå mister jobben, må sysselsettes i andre sektorer. Jo mer mobil arbeidsstyrken er, desto enklere vil denne overgangen bli. Et fleksibelt arbeidsmarked vil kunne føre arbeidskraften dit hvor den er mest etterspurt.

1.3 Økt produktivitet og en mer effektiv økonomi

Økt produktivitet og en mer effektiv økonomi er sentrale forutsetninger for å nå Nærings- og fiskeridepartementets hovedmål om størst mulig samlet verdiskaping innenfor bærekraftige rammer. Departementets arbeid for økt produktivitet og en mer effektiv økonomi er derfor sentralt for alle politikkområdene departementet har ansvar for, og er omtalt gjennom hele budsjettproposisjonen.

Omtalen av konkrete effektiviseringstiltak vil i hovedsak handle om forenkling, digitalisering og brukerropping, arbeidet med en kunnskapsbasert politikkkutforming og konkrete tiltak for bedre styring og ressursbruk i sektoren. Under følger en kort oppsummering av de viktigste tiltakene, og en oversikt over hvor i proposisjonen de ulike tiltakene er nærmere omtalt.

Forenkling, digitalisering og brukerropping

Nærings- og fiskeridepartementet har et forenklingprosjekt som samarbeider med hele forvaltningen for å identifisere gode forenklingstiltak. Tiltakene dreier seg hovedsakelig om forenklinger i regelverket og tiltak i Altinn for å effektivisere og modernisere kommunikasjonen mellom næringsliv og myndigheter. Så langt er det oppnådd i overkant av 11 mrd. kroner i innsparing i årlige kostnader for næringslivet sammenlignet med 2011, hvorav 6 mrd. kroner i denne regjeringensperiode. I 2017 vil det arbeides med flere større forenklingstiltak som kan gi vesentlige samfunnsøkonomiske besparelser.

Nærings- og fiskeridepartementet er i gang med å gjennomgå alle 81 lover samt over 600 forskrifter på departementets område for å vurdere

behovet for reguleringen. Som en følge av dette er det satt i gang et arbeid med å foreslå oppheving av en rekke lover og forskrifter. Den største regelverkrevisjonen gjelder regelverket om offentlige anskaffelser. Departementet arbeider også med å følge opp utvalgene som har foreslått endringer i aksjeloven og stiftelsesloven. På fiskeriområdet er det satt i gang en prosess som kan føre til opphevelse av inntil fire lover, og forenkling av flere andre lover. Endringene medfører en betydelig kostnadsbesparelse både for næring og forvaltning.

Regjeringen legger vekt på digitalisering som middel for økt produktivitet. I Meld. St. 27 (2015–2016) *Digital Agenda for Norge* er det understreket at effektiv bruk av IKT styrker næringslivets konkurransevne og øker samfunnets totale produktivitet. Gjennom å legge til rette for å utnytte mulighetene som digitaliseringen gir, oppnås digital innovasjon. Regjeringens arbeid for å forenkle regelverk, gi gode rammebetingelser og fjerne hindringer for digitalisering, vil bidra til en førsteklasses infrastruktur med elektroniske kommunikasjonsnett og tjenester av høy kvalitet.

Nærings- og fiskeridepartementet gjennomgår regelverk for å forenkle og fjerne rapporteringskrav og manuelle prosesser og å gi insitamenter til ny næringsutvikling gjennom tilgang til offentlige data. Samtidig prioriteres tiltak som gir Brønnøysundregistrene styrke til å møte næringslivets behov i årene framover. Som eksempel ønsker departementet at det skal være en reell elektronisk kjede fra bokføring gjennom regnskap og årsregnskap, og fra selvangivelse til ferdig skatteoppgjør. Dette vil gi sømløse og effektive prosesser samt bidra til omstilling og økt konkurransekraft for både næringsliv og forvaltning. Samtidig vil dette gi bedre kontrollmuligheter for myndighetene og bidra til å redusere svart økonomi.

Brønnøysundregistrene med Altinn er samtidig en motor i arbeidet med digitalisering og effektivisering av offentlig sektor. Gjennom sine registre og fellesløsninger, er Brønnøysundregistrene med Altinn den viktigste aktøren for effektivisering av forvaltningen. Fra 2016 vil samarbeidsavtalen med Kommunenes Sentralforbund legge til rette for gode, felles løsninger også for kommunesektoren. Blant de største nylig gjennomførte og planlagte prosjektene er elektronisk stiftelse av aksjeselskap, brukersamtykke til deling av egne data (f.eks. mellom bank og offentlig sektor), elektronisk tinglysning i løserregisteret, ny registerplattform for Brønnøysundregistrene, etablering av en nasjonal datakatalog med oversikt over opplysninger som det offentlige har og

etablering av fellesløsninger for virksomheters digitale kontaktinformasjon og fullmakter.

Etatene under Nærings- og fiskeridepartementet har de siste årene arbeidet for mer brukervennlige tjenester og en mer effektiv saksbehandling. Investeringene i digitalisering er intensivert i 2016 i en rekke etater. Mange prosjekter prioriteres innenfor etatenes driftsbudsjetter, mens sju prosjekter, fordelt på seks av departementets etater, i tillegg har mottatt støtte fra medfinansieringsordningen under Direktoratet for forvaltning- og IKT (Difi). Prosjektene som nå er i gang med Difi-tilskudd, er anslått å ha en samlet samfunnsøkonomisk nytte på over 3 mrd. kroner.

I Innovasjon Norge er målrettet styrking av innovasjonsvirkemidler håndtert med lavere administrative ressurser siden 2015, gjennom omorganisering, digitalisering og brukerreting. Organisasjonen reduserte antall ansatte med 50 i 2015. Også Siva SF og Fiskeridirektoratet har i de siste to årene gjennomført organisasjonsutvikling og omorganisering. Siva SF har redusert selskapets administrative kostnader med 12,8 mill. kroner i løpet av 2015. Av dette er 8,5 mill. kroner tatt ut i redusere budsjettammer, mens øvrig effektivisering har frigjort ressurser til Sivas kunderettede virksomhet. Fiskeridirektoratet har gjennomført en større omorganisering med reduksjon i antall regioner og kontorsteder. Direktoratet har samtidig redusert bemanningen med om lag 30 årsverk.

Kunnskapsbasert politikkutforming og god styring

Nærings- og fiskeridepartementet forvalter over 7 mrd. kroner på forsknings- og innovasjonsområdet. Kunnskap om effekten av de ulike virkemidlene og hvordan de virker sammen er kritisk for å sikre at ressursbruken er effektiv og bidrar til mest mulig verdiskaping. Departementet har derfor investert mye i utvikling av kunnskapsgrunnlaget for forsknings- og innovasjonspolitikken de

siste årene. Bl.a. har Statistisk sentralbyrå nylig gjennomført en bred effektstudie av tildelingene fra Innovasjon Norge, Forskningsrådet og Skattefunn. Resultatene fra studiene blir nærmere presentert i programkategori 17.20.

Gode mål rettet mot effekter er et sentralt premiss for å oppnå formåls effektivitet. Nærings- og fiskeridepartementet har de siste årene utviklet nye mål- og resultatstyringssystemer (MRS) for en rekke av departementets tilknyttede virksomheter, bl.a. Innovasjon Norge, Siva, Patentstyret, DOGA og NIFES. De nye MRS-systemene retter oppmerksomheten mot bruker- og samfunns-effekter, og gir virksomhetene større handlingsrom, men også ansvar for resultater.

Nærings- og fiskeridepartementet har også lagt til rette for lovendringer som gir en mer hensiktsmessig styring av Innovasjon Norge. Stortinget har vedtatt endringer i lov om Innovasjon Norge, jf. Prop. 66 L (2015–2016) og Innst. 255 L (2015–2016). Kravet om at selskapet skal ha regionale styreverter ble opphevet 1. juli. Andre endringer trer i kraft 1. januar 2017, blant annet at eiernes ansvar for selskapets forpliktelser begrenses. Endringene medfører at Innovasjon Norge får et klarere ansvar og handlingsrom til å organisere virksomheten.

Nærings- og fiskeridepartementet legger vekt på god ressursbruk i det løpende budsjettarbeidet og oppfølgingen av etater og tilskuddsmottakere. Bl.a. er det gjennomført endringer i gebyr- og avgiftsfinansieringen til Justervesenet i 2016, som skal bidra til bedre ressursbruk og mer målrettet tilsyn. Nærings- og fiskeridepartementet vil høsten 2016 sette i gang et prosjekt som skal vurdere potensialet for ytterligere effektivisering og gevinstrealisering i departementets portefølje.

Tabellen under gir oversikt over Nærings- og fiskeridepartementets tiltak for effektiv ressursbruk, og hvor de er nærmere omtalt i proposisjonen.

Tabell 1.1 Oversikt over Nærings- og fiskeridepartementets tiltak for effektiv ressursbruk

Tiltak for effektiv ressursbruk	Nærmere omtale i Prop. 1 S
Programkategori 17.10 Forvaltning og rammebetingelser	
Forenklingsprosjektet og Brønnøysundregistrene med Altinn	Innledning 17.10 Næringslovgivning og forenkling og kap. 904 Brønnøysundregistrene
Forenklinger i aksjeloven og oppfølging av stiftelseslovutvalget	Innledning 17.10 Næringslovgivning og forenkling
Unngå unødvendige administrative byrder for næringslivet	Kap. 915 Regelrådet
Nytt, enklere regelverk for offentlige anskaffelser	Innledning 17.10 Konkurransopolitikk
Utredning av like konkurransevilkår for private og offentlige aktører	Innledning 17.10 Konkurransopolitikk
Maritim forvaltning: Digitalisering og forenkling av regelverk. IKT-prosjekt for å effektivisere tjenestene til NIS/NOR	Innledning 17.10 Maritim næring og kap. 910 Sjøfartsdirektoratet
Tilsyn med mål og vekt: Omlegging av gebyr- og avgiftsfinansieringen for bedre ressursbruk og målrettet tilsyn fra 2016. Digitalisering	Kap. 902 Justervesenet
Akkreditering: Brukerretting, digitalisering og mer effektiv saksbehandling	Kap. 903 Norsk akkreditering
Mineralforvaltningen: Digitalisering og brukerreting	Kap. 905, Norges geologiske undersøkelse og kap. 906, Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard
Fiskeri og havbruk: Mer effektiv og målrettet forvaltning gjennom regelverksendringer, digitalisering og omorganisering.	Kap. 917 Fiskeridirektoratet
Programkategori 17.20 Forskning og innovasjon	
Bedre kunnskapsgrunnlag for økt effekt av virkemidler	Innledning 17.20
Vurdere grenseflatene mellom Innovasjon Norge, Forskningsrådet, Siva og fylkeskommunenes rolle innenfor næringsutvikling.	Innledning 17.20
Styrking av innovasjonsvirkemidler håndtert med lavere administrative ressurser. Lovendringer gir enklere styringsstruktur og økt ansvar og handlingsrom for selskapet.	Innledning 17.20 og kap. 2421 Innovasjon Norge
Omorganisering og effektivisering.	Kap. 2426 Siva SF
Mer effektive og kundevennlige søknadsprosesser. Digitalisering.	Kap. 935 Patentstyret
Mer kostnadseffektiv datainnhenting, nedlegging av forskningsstasjon (Parisvannet) og mer samarbeid om laboratorier mv.	Kap. 925 Havforskningsinstituttet
Programkategori 17.30 Markedsadgang og eksport	
Mer samordnet og effektiv dialog med kunder og samarbeidspartnere	Innledning 17.30 Eksportfinansiering, kap. 2460 GIEK og kap. 2429 Eksportkreditt Norge AS.

Boks 1.1 Prioriteringer på næringsministerens område i 2017**Størst mulig samlet verdiskaping i norsk økonomi, innenfor bærekraftige rammer**

Økt innovasjon og omstillingsevne	Effektiv bruk av samfunnets ressurser	Bedrifter som lykkes i internasjonale markeder
<ul style="list-style-type: none"> – Fremme innovasjon og omstillingsevne på kort og lang sikt. – Fremme flere gode gründere og vekstkraftige bedrifter, bl.a. gjennom videre oppfølging av gründerplanen. – Fremme et bærekraftig norsk næringsliv. – Følge opp regjeringens bioøkonomistrategi. – Forbedre virkemiddelapparatet gjennom oppfølging av eksterne undersøkelser av virkemidlenes grenseflater og innovasjons- og verdiskapingseffekter. – Følge opp nye stortingsmeldinger om: <ul style="list-style-type: none"> – Industriens rammevilkår – Reiseliv – Legge fram havstrategi. – Starte arbeid med romstrategi. – Fremme verdiskaping og grønn omstilling i maritim sektor, ved å følge opp regjeringens maritime strategi. – Fremme aktivitet og omstilling på Svalbard. 	<ul style="list-style-type: none"> – Redusere administrative kostnader for næringslivet gjennom å videreutvikle Altinn og andre tjenester fra Brønnøysundregistrene – Bedre rammebetingelsene for næringsdrift gjennom å forenkle regelverket, bl.a. ved å legge fram proposisjon om forenklinger i aksjeloven. – Følge opp EUs modernisering av regelverket for offentlig støtte. – Arbeide for like konkurransevilkår mellom offentlige og private aktører. – Følge opp Eierskapsmeldingen. 	<ul style="list-style-type: none"> – Arbeide for nye frihandelsavtaler gjennom EFTA. Arbeide for ferdigstilling av forhandlinger med India, Indonesia, Malaysia, Vietnam og Ecuador. – Utvikle de handelspolitiske relasjonene til Mescosur, ASGAN og Japan – Arbeide for avtaler om fremme og beskyttelse av investeringer i utlandet (BITS). – Bidra til flerstatlige avtaler om tjenester (TiSA) og miljøvarer (EGA). – Ivareta norske næringsinteresser i forbindelse med forhandlingene om et transatlantisk handels- og investeringspartnerskap mellom EU og USA (TTIP). – Sikre konkurransedyktige finansieringsordninger for norsk kapitalvareeksport. – Vurdere hvilke konsekvenser endringer i Storbritannias tilknytning til EU vil kunne få for Norges handel med Storbritannia

1.4 Prioriteringer på næringsministerens område**Økt innovasjon og omstillingsevne**

Forskning og innovasjon

Bevilgningene til forskning og innovasjon i næringslivet skal bidra til størst mulig verdiskaping i norsk økonomi innenfor bærekraftige rammer. Regjeringen vil legge til rette for omstilling til et mer innovativt, kunnskapsintensivt og mangfoldig næringsliv. Ambisjonen er at Norge skal bli ett av de mest innovative landene i Europa.

De siste årene er bevilgningene til tiltak for mer innovasjon og omstilling økt betydelig. Det er særlig satset på brede landsdekkende ordninger, bl.a. gjennom økte midler til etablerertilskudd, miljøteknologi, pre-så Kornfond, FORNY2020 og bedriftsrettet forskning gjennom BIA-programmet. I tillegg er det gjort forbedringer i Skattefunnordningen. Norge deltar også med midler i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, Horisont 2020, som utfyller den nasjonale virkemiddelporteføljen.

Statistisk sentralbyrå har vurdert effekten av tildelinger fra Innovasjon Norge, Forskningsrådet og Skattefunn. Studien viser at regjeringens sat-

sing på brede landsdekkende ordninger har vært fornuftig. Undersøkelsen tyder på at virkemidlene bidrar til mer forsknings- og innovasjonsaktivitet og ikke bare støtter prosjekter næringslivet uansett ville gjennomført. De brede, åpne konkurransearenaene som regjeringen har styrket, som Brukerstyrt Innovasjonsarena (BIA) og Skattefunn, ser ut til å ha god effekt. Virksomhetene som får støtte utvider aktiviteten, de ansetter flere og øker omsetningen. Aktørene når ut til ulike deler av næringslivet og utfyller hverandre på en god måte. I tillegg bidrar virkemidlene til forskning og ny kunnskap som kan gi ringvirkninger i store deler av næringslivet. Resultatene fra studien blir nærmere presentert i programkategori 17.20.

Regjeringen vil i 2017 fortsette sin satsing på brede landsdekkende ordninger for innovasjon og omstilling i næringslivet. BIA-programmet og FORNY2020 har blitt betydelig styrket i denne regjeringsperioden, og foreslås videreført på et høyt nivå. Rammen for nye innovasjonslån hos Innovasjon Norge foreslås også økt betydelig i årets budsjett. Det bidrar med økt tilgang på lån til innovative prosjekter som er for risikable for private långivere. Regjeringen foreslår samtidig å bevilge midler til å støtte næringslivets behov for investeringer i fysisk infrastruktur for testing, simulering og visualisering. Regjeringen vil styrke satsingen på klynger for å fremme omstilling i næringslivet. Gjennom spredning av spisskompetanse kan klyngene være gode utgangspunkt for økt omstillingskompetanse i næringslivet. I tillegg foreslår Regjeringen en nasjonal sektorovergripende satsing på bioøkonomi. Satsingen skal gi prioritet til tiltak som antas å kunne ha en nasjonal effekt på verdiskaping og sysselsetting, reduserte klimautslipp og mer effektiv og bærekraftig ressursutnyttelse. Videre foreslår regjeringen å bevilge midler til en sektorovergripende satsing på havnæringene gjennom Norges Forskningsråd.

Industri

Regjeringen følger opp Stortingets anmodning i Innst. 266 S (2014–2015) om å legge fram en stortingsmelding om industriens rammevilkår. Meldingen vil ta for seg utvalgte, sentrale temaer av betydning for norsk industris konkurransekraft på lengre sikt.

Havstrategi

I havet ligger det store muligheter for økt verdiskaping. Regjeringen vil derfor i 2017 legge fram

en havstrategi. Nærings- og fiskeridepartementet koordinerer arbeidet med strategien. Strategien skal presentere helheten i regjeringens satsing på fiskeri og havbruk, maritim næring og petroleum, synliggjøre mulighetene for framtidens havnæringer og kartlegge hvordan myndighetene best kan legge til rette for økt samarbeid på tvers av havnæringene og bærekraftig vekst og sysselsetting i havøkonomien.

Maritim næring

Den norske maritime næringen er blant Norges mest globale og innovative næringer. Norge er en av verdens største sjøfartsnasjoner, og det norske maritime miljøet er blant de mest komplette i bredden av tjenester, produkter og ekspertise. Næringen har også vesentlig betydning for den lokale og regionale verdiskapingen og sysselsettingen i Norge. Samtidig står deler av maritim næring overfor betydelige utfordringer som følge av fallet i oljeprisen og redusert etterspørsel etter offshorerelaterte tjenester. Regjeringen har derfor en aktiv politikk for å styrke den maritime næringen. Regjeringen la våren 2015 fram den maritime strategien «*Maritime muligheter – blå vekst for grønn fremtid*». Strategien omfatter en rekke tiltak som skal sikre den maritime næringen forutsigbare og framtidsrettede rammebetingelser. Gjennom oppmykningen i fartsområdebegrensningene for skip registrert i Norsk Internasjonalt Skipsregister (NIS) og styrkingen av tilskuddsordningen for sjøfolk bidrar regjeringen til å sikre sysselsettingen av norske sjøfolk og styrke flåten under norsk flagg.

Regjeringen vil stimulere til økt forskning, utvikling og innovasjon for å styrke verdiskapingen og konkurransevnen i maritim næring. I 2017 vil regjeringen vurdere egnet oppfølging av forslag til helhetlig strategi for forskning, utvikling og innovasjon, Maritim21-strategien.

Gjennom internasjonalt samarbeid både globalt, regionalt og bilateralt arbeider norske myndigheter for å sikre mest mulig enhetlige globale krav til næringen, åpne markeder, frihandel og strenge krav til sjøsikkerhet, miljø og sosiale standarder.

Miljøvennlig skipsfart er et prioritert innsatsområde i regjeringens klimapolitikk. Bruk av mer miljøvennlig drivstoff, ny teknologi og nye løsninger for operasjon av skip vil bidra til å redusere klima- og miljøutslipp. Et grønt skifte vil også styrke verdiskapingen og gi maritim næring et konkurransefortrinn. I 2017 vil arbeidet med grønn omstilling i maritim sektor ha høy prioritet

og regjeringen vil følge opp tiltakene i den maritime strategien.

Regjeringen vil i 2017 også fortsette forenklingsarbeidet for næringen og sikre konkurransedyktige skipsregistre gjennom videre utvikling av digitale løsninger i Sjøfartsdirektoratet.

Reiselivsnæringen

Reiselivsnæringen i Norge sysselsetter i dag rundt 140 000 personer, og verdiskapingen i næringen er på nærmere 70 mrd. kroner. Reiselivsnæringen er en av verdens raskest voksende næringer, og selv om den norske reiselivsnæringen har vist en god utvikling de siste årene, er Norges andel av det internasjonale reiselivsmarkedet svakt fallende.

Norges konkurransefortrinn internasjonalt er primært de unike natur- og kulturopplevelsene som vi kan tilby turistene. Stadig flere turister besøker også norske byer. Turistene vil også i stadig større grad ta del i opplevelser og aktiviteter. Her har Norge gode konkurransefortrinn, men det krever at vi har en aktiv reiselivspolitik i årene som kommer slik at vi kan ta del i den internasjonale veksten.

Regjeringen legger fram en melding til Stortinget om reiseliv i 2016. Reiselivspolitikken skal bidra til å utvikle en mer konkurransekraftig reiselivsnæring. Den skal gi økt verdiskaping i og rundt næringen og økt lønnsomhet for aktørene. I oppfølgingen av stortingsmeldingen vil regjeringen videreføre arbeidet med å sikre reiselivsnæringen tydelige og gode rammebetingelser, slik at næringen kan fortsette å vokse.

Aktivitet og omstilling på Svalbard

Ett av hovedmålene i svalbardpolitikken er å opprettholde norske samfunn på øygruppen. Selv om kulldriften har vært kjerneaktivitet og drivkraft i den lokale økonomien, har Longyearbyen fått et vesentlig mer variert næringsliv de siste 20 årene. Den største aktiviteten på Svalbard i dag er knyttet til bergverksvirksomhet, forskning, undervisning, romrelatert virksomhet, reiseliv og offentlig virksomhet. I mai 2016 la regjeringen fram Meld. St. 32 (2015–2016) *Svalbard*. Regjeringen signaliserer i meldingen en fortsatt satsing på forskning og høyere utdanning og reiseliv, samt annen variert næringsvirksomhet. Samtidig vil regjeringen legge til rette for utvikling av et mer allsidig næringsliv innenfor rammene av svalbardpolitikken.

Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS (SNSK) driver kullgruvevirksomhet gjennom det

heleide datterselskapet Store Norske Spitsbergen Grubekompani AS (SNSG). Rammene for kullvirksomheten har vært krevende de siste årene, og SNSG har gjennomført betydelige kostnadsreduksjoner og nedbemanninger.

Regjeringen foreslo i mai 2015 å styrke likviditeten i SNSG med 500 mill. kroner gjennom lån og kjøp av eiendom fra SNSK-konsernet, jf. Prop. 118 S (2014–2015). Samtidig foreslo regjeringen å innløse minoritetsaksjonærene i SNSK for å øke statens fleksibilitet i den videre håndteringen av eierskapet i SNSK. Stortinget sluttet seg til regjeringens forslag i juni 2015. Det ble lagt til grunn at løsningen ville gjøre det mulig med minimumsdrift mot utgangen av 2016, men med betydelig risiko for at kapitalen ville gå tapt i denne perioden.

Markedsforholdene har forblitt krevende i 2015 og 2016, og styret kom til at markedspremisene tilsier at videre oppfaring i Lunckefjell, på kort sikt, er urealistisk sett fra et bedriftsøkonomisk ståsted. Selskapet utarbeidet med bakgrunn i dette en ny forretningsplan, og på bakgrunn av denne gikk styret i dialog med eier om hvordan statens mål med eierskapet i SNSK kunne ivaretas.

Regjeringen la i februar 2016 fram Prop. 52 S (2015–2016), der det ble foreslått å tilføre SNSK egenkapital i 2016 for å iverksette utvidelse til to skift i Gruve 7 i Longyearbyen og forberedelse til driftshvile på inntil tre år i Svea og Lunckefjell. Det ble samtidig foreslått å bevilge en tapsavsetning tilsvarende det beløpet som ble foreslått tilført som egenkapital, siden det var en betydelig risiko for at midlene ville gå tapt. Regjeringen varslet samtidig i proposisjonen at iverksettelse av driftshvile i Svea/Lunckefjell forutsetter, med anslaget som forelå på det tidspunktet, en årlig bevilgning på 144 mill. kroner i statsbudsjettene i inntil tre år fra og med 2017. Stortinget sluttet seg 5. april 2016 til regjeringens forslag i proposisjonen.

Det framgikk også av proposisjonen at for å kunne videreføre drift i Gruve 7 og gjennomføre driftshvile, vil SNSK-konsernet ved utløpet av 2016 ha behov for ytterligere likviditet, bl.a. for å kunne betjene fordringer gruveselskapet i konsernet har på morselskapet og eksterne kreditorers krav mot gruveselskapet, og at alternativet til å tilføre slik kapital kan innebære konkurs i gruveselskapet. I tillegg varslet departementet at det vil vurdere alternative løsninger og de strukturelle rammene for konsernets videre virksomhet, herunder også alternative løsninger for eventuell videreføring av virksomhet i Svea og Lunckefjell

og at departementet vil ha en dialog med styret om dette.

Departementet følger situasjonen i SNSK-konsernet tett og vurderer situasjonen og alternative løsninger ut fra utviklingen i selskapet. En restrukturering av SNSK-konsernet synes som et vesentlig hensyn for at den planlagte driftshvilen skal fungere etter hensikten. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget om situasjonen i SNSK-konsernet.

Kings Bay AS har ansvar for drift og utvikling av infrastrukturen i Ny-Ålesund. Statens mål med eierskapet i Kings Bay AS er å sørge for at Ny-Ålesund kan videreutvikles som et norsk senter for internasjonal arktisk naturvitenskapelig forskning på Svalbard. I 2017 overføres ansvaret for statens eierskapsforvaltning av Kings Bay AS til Klima- og miljødepartementet. Regjeringen foreslår å bevilge 20,5 mill. kroner til nytt laboratorie- og overnattingsbygg i Ny-Ålesund over Klima- og miljødepartementets budsjett.

Svalbard har også en sentral rolle innen norsk romvirksomhet. Svalbards geografiske plassering er ideell både for utforskning av atmosfæren og nedlesning av satellittdata. Dette er også årsaken til at EU har valgt å plassere sentral bakkeinfrastruktur for satellittnavigasjonsprogrammet Galileo og jordobservasjonsprogrammet Copernicus ved Svalbard Satellittstasjon (SvalSat). Norge deltar i begge de store romprogrammene i EU. Det bidrar til å sikre gode navigasjonstjenester i nordområdene og gir viktige data som støtter opp under arbeidet med bærekraftig ressursforvaltning, sikkerhet og beredskap og klima og miljø. Regjeringen foreslår å bevilge 280,2 mill. kroner til norsk deltakelse i EUs romprogrammer i 2017.

Stortinget vedtok i desember 2015 regjeringens forslag om en bevilgning på 20 mill. kroner til særskilte nærings tiltak på Svalbard, jf. Innst. 114 S (2015–2016) og Prop. 23 S (2015–2016) *Endringer i statsbudsjettet 2015 under Nærings- og fiskeridepartementet*. Det skal utarbeides en egen nærings- og innovasjonsstrategi for Svalbard. Målet med strategiarbeidet er å innhente innspill og vurderinger fra ulike aktører som grunnlag for en gjennomgang av hvilket potensial som finnes for næringsutvikling på Svalbard på lengre sikt. Nærings- og fiskeridepartementet vil lede strategiarbeidet. Det tas sikte på å legge fram strategien i løpet av 2017.

Effektiv bruk av samfunnets ressurser

Forenkle regelverk og redusere kostnadene for næringslivet

Regjeringen bygger sin politikk på målet om en mest mulig effektiv bruk av fellesskapets ressurser. Gründere, bedriftseiere og ansatte skal kunne bruke mer tid på verdiskaping og mindre tid på administrasjon og rapportering til det offentlige. Regjeringen har et ambisiøst mål for forenklingsarbeidet: Næringslivets årlige administrative kostnader med å oppfylle lover og regler skal reduseres med 15 mrd. kroner innen utløpet av 2017, sett i forhold til kostnadsnivået i 2011.

Regjeringen vil gjøre hverdagen til næringsdrivende, privatpersoner og frivillige organisasjoner enda enklere.

Nærings- og fiskeridepartementet har organisert et forenklingsprosjekt som samarbeider med hele forvaltningen for å identifisere tiltak og sikre at tempoet i arbeidet holdes oppe. Regjeringen har siden den tiltrådte, gjennomført 52 forenklingstiltak. Blant disse er:

- Forenklet selvangivelse for næringsdrivende med enkle skattemessige forhold
- Kravet om originalbilag til reiseregninger og utleggsoppstillinger oppheves
- Elektronisk skattekort
- Opprydding i diettsatsene for innenlandske reiser
- Forenkling av kommunale skjenkebestemmelser
- Elektronisk faktura i kommunene
- Elektronisk stiftelse av aksjeselskap
- Enklere og mer fleksibelt regelverk for offentlige anskaffelser
- A-ordningen (elektronisk dialog med arbeidsgiver)
- Digitalisering av statlige skjema
- Enklere regler for oppfølging av sykemeldte
- Forenklinger i plan- og bygningsloven

Regjeringen etablerte våren 2016 et uavhengig regelråd som skal vurdere nye forslag til regelverk. Regelrådet skal vurdere om konsekvensene for næringslivet av nye regler er tilstrekkelig kartlagt, og om reglene er utformet slik at de når sitt mål til en relativt lav kostnad for næringslivet.

Informasjonen og infrastrukturen som Brønnøysundregistrene med Altinn tilbyr er en viktig forutsetning for forenklingsarbeidet. Digitale tjenester frigir verdifull tid både for bedriftene og i forvaltningen. Norge ligger langt fremme internasjonalt når det gjelder elektronisk rapportering fra bedrifter til det offentlige. Brønnøysundregis-

trenes arbeid med å forbedre Altinn og utvide det digitale tjenestetilbudet fra det offentlige skal derfor videreføres og utvides. Det skal tilbys flere digitale tjenester via Altinn, og det arbeides med å gjøre disse tilgjengelige på ulike digitale plattformer, som nettbrett og smarttelefon og gjennom direkte integrasjon med næringslivets egne IKT-systemer.

Brønnøysundregistrene danner en digital plattform for registrering av informasjon om selskaper, foreninger, pantsettelse og annen informasjon om rettigheter og plikter allmenheten eller myndighetene har behov for. Totalt forvalter Brønnøysundregistrene 18 ulike registre.

Oppdatert, lett tilgjengelig informasjon med høy grad av notoritet er en forutsetning for effektiv etablering og drift av foretak og foreninger og gir næringslivet tilgang til kreditt gjennom pantsettelse av løsøre. Registrene som forvaltes av Brønnøysundregistrene gir rettsvern, trygghet og enkel adgang til oppdaterte opplysninger om bedriftene som forbrukere og næringsliv handler med. Korrekte og tilgjengelige opplysninger i registrene er av stor betydning både for å gjennomføre offentlige oppgaver og for allmenheten.

Informasjonen som er samlet i Enhetsregisteret og de andre registrene er åpent tilgjengelig for alle, og grunninformasjonen er gratis tilgjengelig digitalt fra Brønnøysundregistrene.

Brønnøysundregistrenes registerplattform er basert på systemer som er over 20 år gamle. Dagens plattform er dyr å drifte og den begrenser mulighetene for effektivisering og verdiskaping en moderne, digital plattform vil gi. På grunn av den teknologiske løsningen den bygger på har den også begrenset levetid. For å sikre stabil og effektiv drift og mulighet for å hente ut ytterligere samfunnsøkonomiske gevinster er det et sterkt behov for å skifte ut dagens plattform.

Utvikle og forenkle selskapslovgivningen

Selskapslovgivningen danner en vesentlig del av rammen næringslivet driver virksomheten innenfor. Hvordan regelverket er utformet har stor betydning for etablering, drift og utvikling av foretakene. Regjeringen vil forbedre rammeverket for næringslivet ved å utvikle selskapslovgivningen slik at denne er enkel, klar og egnet til å fremme verdiskaping i norske bedrifter. For å oppnå dette må selskapslovgivningen utformes slik at regelverket ikke forhindrer gjennomføring av effektiviseringstiltak den teknologiske utviklingen muliggjør. Samtidig må sammenheng og konsistens

mellom selskapslovgivningen og annet regelverk ivaretas.

Regjeringen vil i 2017 legge fram en proposisjon om forenklinger i aksjeloven samt følge opp forslag fremmet av stiftelseslovutvalget.

Konkurransopolitikk

Konkurransopolitikken er et sentralt virkemiddel for å fremme effektiv ressursbruk. Konkurransen fremmer innovasjon og vekst, bidrar til å gi kundene et bedre tilbud av varer og tjenester med bedre kvalitet og lavere priser og gjør at norske bedrifter blir mer konkurransedyktige i internasjonale markeder. Velfungerende markeder blir best sikret gjennom en streng konkurranselov og et effektivt tilsyn fra konkurransemyndighetene.

Nærings- og fiskeridepartementet har det samlede ansvaret for de sektorovergrepene virkemidlene i konkurransepolitikken gitt ved konkurransereguleringen, regelverk om offentlige anskaffelser og regelverk om offentlig støtte. Forebygging og avdekking av konkurransekriminalitet, som ulovlig prissamarbeid, anbudssamarbeid og markedsdeling, vil være en høyt prioritert oppgave for Konkurransetilsynet i 2017.

Regjeringen vil styrke Konkurransetilsynet som selvstendig myndighetsorgan gjennom å etablere en uavhengig klagenemnd for konkurransesaker i løpet av våren 2017.

Regjeringen vil utvikle en helhetlig anskaffelsespolitikk og legge til rette for bedre og mer effektive offentlige anskaffelser. Dette handler bl.a. om hvordan innkjøp er organisert, kompetansen til de som gjennomfører innkjøp og digitalisering. Dette skal bidra til å få full effekt av nytt anskaffelsesregelverk som er forventet å tre i kraft 1. januar 2017.

Det er viktig med en effektiv håndhevelse av anskaffelsesregelverket. Etter at Klagenemnda for offentlige anskaffelser (KOFA) i 2012 mistet myndigheten til å ilegge overtredelsesgebyr for ulovlige direkte anskaffelser, er håndhevelsen av slike brudd svekket. KOFAs kompetanse til å ilegge gebyr ved ulovlige direkte anskaffelser vil bli gjeninnført ved ikrafttredelse av ny anskaffelseslov.

Regjeringen vil følge opp EUs modernisering av støtteregeulverket og gjennomføre de tiltak som er nødvendige for å sikre en effektiv gjennomføring av Kommisjonens reform av reglene om offentlig støtte. Dette omfatter bl.a. implementering av den oppdaterte prosedyreforordningen, oppfølging av arbeidet med et effektivt og velfungerende nasjonalt register for offentlig støtte i

Brønnøysundregistrene. Regjeringen har også besluttet at det settes ned en arbeidsgruppe som utreder like konkurransevilkår for offentlige og private aktører som opererer i samme marked.

Statlig eierskap

Regjeringen vil bidra til å styrke det private eierskapet i norske selskaper og foreslår at gjeldende fullmakter til å kunne redusere statens eierskap i selskaper videreføres i 2017. Norge vil uansett i overskuelig framtid ha et betydelig statlig eierskap. Det er derfor avgjørende at den statlige eierskapsutøvelsen videreutvikles og profesjonaliseres ytterligere, for at fellesskapets verdier til enhver tid skal forvaltes på best mulig måte. Regjeringen skal føre en ansvarlig statlig eierskapspolitikk som gir rom for både eiermangfold og verdiskaping. Regjeringen er åpen for strategiske initiativer og transaksjoner som kan bidra til verditviking i selskaper med statlig eierandel. Forutsetningen er at dette kan gjennomføres innenfor en ramme som ivaretar statens mål med eierskapet.

Bedrifter som lykkes i internasjonale markeder

Markedsadgang og eksport

Norge er en liten og åpen økonomi som har store gevinster av handel med utlandet. Norsk næringsliv omfatter et høyt antall eksportrettede bedrifter som skaper store verdier. Internasjonal handel gir mulighet for spesialisering og utnyttelse av komparative fortrinn. I tillegg bidrar handel med andre land til press på konkurransen innenlands og dermed til innovasjoner og bedre utnyttelse av ressursene. Regjeringen arbeider for en friere handel som legger til rette for at norske bedrifter skal lykkes i internasjonale markeder.

Regjeringen legger vekt på at Norge skal ha konkurransedyktige finansieringsordninger for norsk eksport. Langsiktig finansiering gjennom lån i Eksportkreditt Norge AS og GIEKs garantiordninger bidrar til forutsigbar finansiering for norsk eksportrettet næringsliv og for å fremme verdiskaping og sysselsetting i Norge.

Departementet vil arbeide for at Norge gjennom EFTA inngår nye frihandelsavtaler. Forhandlinger pågår med India, Indonesia, Vietnam og Malaysia, og det er enighet om å sette i gang forhandlinger med Ecuador. Forhandlingene med India og Indonesia er etter en lengre pause blitt gjenopptatt. EFTA arbeider for å oppdatere avtalene med Chile, Canada, Mexico og Tyrkia. Det

arbeides også med å legge til rette for framtidige forhandlinger med viktige partnere som Mercosur (Argentina, Brasil, Paraguay, Uruguay og Venezuela) og ASEAN (Brunei, Filippinene, Indonesia, Kambodsja, Laos, Malaysia, Myanmar, Singapore, Thailand og Vietnam), og til bilaterale forhandlinger med Japan. Det er også ønske fra EFTA om å styrke handelsforbindelsene med Australia og land i Afrika. Departementet vil prioritere å følge opp arbeidet med en flerstatlig tjenesteavtale (TiSA) og videreføre arbeidet med å ivareta norske næringslivsinteresser i forbindelse med forhandlingene mellom EU og USA om et transatlantisk handels- og investeringspartnerskap (TTIP). Dersom det blir reelle forhandlinger i WTO om kjernesporsmål som toll på industrivarer, landbruk og tjenester, vil det være en prioritert oppgave for Nærings- og fiskeridepartementet å delta i disse for å ivareta interessene til norsk næringsliv.

Storbritannias samarbeid med EU vil endres etter folkeavstemningen om EU-medlemskap 23. juni 2016. Det er ikke avklart hvilke skritt Storbritannia vil ta videre eller hvilken samarbeidsform landet vil søke. Regjeringen har satt i gang et arbeid for å vurdere hvordan Storbritannias framtidige tilknytning til EU vil påvirke Norge. Norges handel med Storbritannia vil reguleres av EØS-avtalen fram til Storbritannia formelt er utmeldt av EU. Departementet vil arbeide for fortsatt gode handelsforbindelser med Storbritannia uavhengig av deres tilknytningsform til EU.

Regjeringen vil øke bruken av bilaterale investeringsavtaler der dette er hensiktsmessig.

1.5 Prioriteringer på fiskeriministerens område

Havbruk

Havbruksnæringen er en av våre viktigste kystnæring. Den skal beholde sin stilling som internasjonalt ledende produsent og eksportør av oppdrettslaks, samtidig som hensynet til miljø og fiskehelse blir ivaretatt når produksjonen øker.

Regjeringen ønsker vekst i havbruksnæringen og har foreslått flere tiltak for å øke produksjonen mens innføring av det nye produksjonsreguleringsregimet som Stortinget sluttet seg til i 2015 forberedes. I 2015 ble det gitt tilbud om vekst i eksisterende tillatelser mot strenge miljøkrav, og det ble etablert en midlertidig ordning med utviklingstillatelser. I juli 2016 ble det lyst ut tilbud om mer fleksibel utnyttelse av eksisterende pro-

Boks 1.2 Prioriteringer på fiskeriministerens område i 2017

Størst mulig samlet verdiskaping i norsk økonomi, innenfor bærekraftige rammer

Økt innovasjon og omstillingsevne	Effektiv bruk av samfunnets ressurser	Bedrifter som lykkes i internasjonale markeder
<ul style="list-style-type: none"> – Implementere tiltak for forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst i lakse- og ørretoppdrett, jf. Havbruksmeldingen – Følge opp regjeringens bioøkonomistrategi gjennom å styrke forskning for økt og mer effektiv og lønnsom utnyttelse av marine ressurser innenfor bioøkonomien – Fremme innovasjon og omstilling i fiskeri- og havbruksnæringen – Følge opp sjømatindustrimeldingen med vekt på tiltak som forenkler og effektiviserer, samt øker innovasjon og omstillingsevne i industrien – Legge fram en havstrategi 	<ul style="list-style-type: none"> – Bidra til kunnskapsgrunnlag for god ressursforvaltning – Fremme effektiv marin forskningsinfrastruktur, bl.a. gjennom oppfølging av konseptvalgutredning for marine FoU-virksomheter i Bergen – Styrke den forvaltningsrettede forskningen gjennom bygging av et nytt kystgående forskningsfartøy og oppgradering av eksisterende fartøy – Slutføre bygging av nytt isgående forskningsfartøy – Forenkle regelverk som innebærer kostnadskrevende rutiner for næringsdrivende i fiskeri- og havbruksnæringen – Tiltak for en mer effektiv førstehåndsomsetning av villfisk – Tiltak for forbedret kvalitet i hvitfisksektoren – Utarbeide strategi for økt bruk av restråstoff i sjømatindustrien – Utarbeide strategi for rekruttering og helårlige arbeidsplasser i sjømatnæringen – Sørge for at Norge har en sterk rolle som pådriver og normsetter i internasjonale fora for global matforsyning og fiskeri- og havbrukspolitikk – Bekjempe ulovlig, urapportert og uregulert fiske (UUU-fiske) og fiskerikriminalitet – Følge opp iverksetting av det nye systemet for regulering av produksjonsvekst og tilsyn med dette 	<ul style="list-style-type: none"> – Forbedre adgangen til viktige markeder for norsk sjømat, med særlig vekt på EU og Sørøst-Asia. – Håndtere og forebygge veterinære handelshindre. – Bidra til utviklingen av globalt fangstsertifikat innenfor rammen av FNs matvareorganisasjon.

duksjonskapasitet som en prøveordning. For 2017 foreslås Fiskeridirektoratets havbruksforvaltning styrket med 12,5 mill. kroner for å følge opp implementering av det nye regimet og tilsyn med dette.

Det nye produksjonsreguleringsregimet gir havbruksnæringen sterke insentiver til å utvikle og ta i bruk teknologi og driftsformer som sikrer at det miljømessige fotavtrykket holdes innenfor akseptable rammer, selv om produksjonsvolumet økes. Nærings- og fiskeridepartementet tar sikte på at første kapasitetsjustering etter det nye systemet kan skje i 2017.

Arbeidet med å dele kysten inn i produksjonsområder pågår, og et forslag til inndeling og regler for forvaltning av det nye systemet har vært på høring. Nærings- og fiskeridepartementet har tatt initiativ til at i alt 11 forskningsinstitusjoner deltar i utvikling og testing av modeller for å vurdere lakselusas virkninger på villfisk. Det gjennomføres også dialogmøter der nærings- og miljøorganisasjoner inviteres til å delta.

I tillegg til utfordringene med å ha kontroll med lakselus og andre smittsomme sykdommer, er det viktig for havbruksnæringens økonomi og omdømme at dødeligheten i anleggene holdes på et lavt nivå.

En viktig faktor for langsiktig utvikling i havbruksnæringen er tilgang på egnet areal til sjømatproduksjon, og at arealet som avsettes til dette formålet utnyttes på en best mulig måte. Målet er en havbruksnæring med en effektiv og robust arealstruktur som best mulig balanserer hensynet til produksjonsvolum, miljø og sykdom.

Kommuner og fylkeskommuner som legger til rette for havbruk skal belønnes. Regjeringen har derfor i samsvar med Stortingets forutsetninger etablert retningslinjer for et havbruksfond der 80 pst. av vederlaget for nye lakse- og ørretkonsesjoner og økt kapasitet på eksisterende konsesjoner skal fordeles til kommuner og fylkeskommuner. Ordningen er gjort gjeldende for alle nye utlysninger av vekst etter 1. januar 2016, der det kreves vederlag til staten.

Fiskeri

Havets ressurser og miljø er fundamentet for marin verdiskaping. Vitenskapelige råd og gode forvaltningsprinsipper er grunnlaget for at vi skal kunne realisere et høyt langtidsutbytte av bestandene i havet. Det må også holdes god kontroll med høstingen av bestandene.

Gjennom internasjonalt samarbeid, både globalt, regionalt og bilateralt, arbeider Norge for at

forvaltningen av marine ressurser skal skje i tråd med anerkjente prinsipper, som bl.a. bærekraftig bruk, føre-var-prinsippet og økosystembasert forvaltning.

På fiskeriområdet er det satt i gang en prosess som kan føre til opphevelse av inntil fire lover og forenkling av flere andre lover. Endringene vil medføre en betydelig kostnadsbesparelse både for næring og forvaltning.

Fiskekvoter svinger med de biologiske ramme, og regjeringen søker størst mulig stabilitet i ressursfordelingen innenfor de biologiske ramme, for å gi mest mulig forutsigbarhet for næringsaktørene. Nærings- og fiskeridepartementet vil fortsette arbeidet med å utvikle et mer fleksibelt kvote- og tillatelsessystem tilpasset næringens behov. Regjeringen har oppnevnt et utvalg som skal komme med forslag til hvordan kvotesystemet for fiskeflåten bør være i framtiden. Utvalget skal også vurdere spørsmålet om ressursrente. Utvalget skal levere sin innstilling høsten 2016.

Nærings- og fiskeridepartementet skal arbeide for at norske posisjoner knyttet til marin ressurs- og miljøforvaltning får gjennomslag i internasjonale fora og forhandlinger. Departementet vil arbeide for avtaler om felles forvaltning av fiskebestander som sikrer bærekraftig høsting og forvaltning av fiskeriene. Når Storbritannia på et gitt tidspunkt ikke lengre er en del av EU vil de bli en ny forhandlingspart på fiskeriforvaltningsområdet for Norge.

Bekjempelse av ulovlig, urapportert og uregulert fiske (UUU-fiske) og fiskerikriminalitet er en hovedprioritet for Nærings- og fiskeridepartementet. Det er fastsatt en ny landings- og sluttseddelforskrift, hvor det er lagt spesielt vekt på å styrke to områder som er vesentlige for å sikre en korrekt oversikt over ressursuttaket; vekter/veieing og utvidet journalføringsplikt. Justervesenets risikobaserte tilsyn for fiskevekter er en del av dette arbeidet. Departementet arbeider med en opptrappingsplan for ressursforskning. Det arbeides også med å vurdere mulighetene for utvidet bruk av flerbstandsforvaltning, utrede endring av kvoteåret og vurdere videre utvikling av kvotefleksibilitet mellom kvoteårene.

Sjømatindustri

Den globale etterspørselen etter sjømat er økende, og norsk sjømatindustri har et godt utgangspunkt med tilgang på råstoff langs kysten og nærhet til et stort marked i Europa.

Sjømatindustrien konkurrerer i krevende globale markeder, og tilgang på konkurransedyktig råstoff, arbeidskraft og kapital er kritiske faktorer. Deler av sjømatindustrien, særlig innen hvitfisk, har hatt lav lønnsomhet over tid. Dette har svekket konkurranseevnen og gjort det vanskelig for industrien å investere i FoU, teknologi og produktutvikling.

Regjeringen la høsten 2015 fram Meld. St. 10 (2015–2016) *En konkurransekraftig sjømatindustri*. For å styrke ønsket omstilling og slik fremme konkurransekraft og verdiskaping i sjømatindustrien vil regjeringen følge opp tiltak i meldingen og Innst. 215 S (2015–2016) med vekt på tiltak som forenkler og effektiviserer, samt øker innovasjon og omstillingsevne i industrien.

Regjeringen har satt ned en ekspertgruppe som skal vurdere forenklinger og effektiviseringer i førstehåndsomsetningen av villfisk. Nærings- og fiskeridepartementet har også satt i gang arbeid med en strategi for ilandføring og bruk av restråstoff og en strategi for rekruttering og helårslige arbeidsplasser i sjømatnæringen.

Regjeringen vil prioritere tiltak som øker kvaliteten og tilgangen på ferskt råstoff gjennom hele året. Bl.a. vil regjeringen følge opp strategien for levendelagring av fisk, som ble lansert i 2014. Regjeringen har iverksatt en prøveordning med kvalitetstilsyn i regi av fiskesalgslagene for hvitfisksektoren i Nordland, Troms og Finnmark. Prøveordningen vil bli videreført i 2017.

Forskning og innovasjon

Bevilgningene til forvaltningsrettet marin forskning skal bidra til et godt kunnskapsgrunnlag for en samfunnsmessig, økonomisk og miljømessig bærekraftig forvaltning og utnyttelse av norske hav- og kystområder. Forskningen skal også bidra til sunn og trygg sjømat og ivareta havets rolle i matproduksjonen. Den forvaltningsrettede marine forskningen foreslås styrket i 2017 gjennom bygging av et nytt kystgående forskningsfartøy og oppgradering av eksisterende fartøy.

Det er igangsatt konseptvalgutredning hvor mulighetene for samlokalisering og felles infrastruktur skal vurderes for Havforskningsinstituttet, Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning, Veterinærinstituttet, Nofima, det marine FoU-miljøet ved Universitetet i Bergen og eventuelt øvrige interessenter. Utredningen vil bli lagt fram mot slutten av 2016, og vil bli fulgt opp i 2017.

Det ble inngått skipsbyggingskontrakt for nytt isgående forskningsfartøy mellom det italienske verftet Fincantieri og Havforskningsinstituttet i november 2013. Fartøyet er nå under bygging og vil etter planen bli ferdigstilt medio 2017. Det nye fartøyet vil utgjøre en viktig forutsetning for å kunne nå uttalte målsettinger innenfor norsk havforskning, klimaovervåking og arktisk forskning.

Verdiskapingspotensialet knyttet til bioøkonomien vurderes som stort. Forskning for økt og mer effektiv og lønnsom utnyttelse av marine ressurser innenfor bioøkonomien foreslås styrket i 2017.

Markedsadgang og eksport

Norge eksporterer om lag 95 pst. av all fisken som tas opp av havet. Godt over halvparten av sjømaten går til EU. Nærings- og fiskeridepartementet legger derfor stor vekt på arbeidet for å forbedre markedsadgangen til EU for norske sjømatprodukter. Arbeidet med frihandelsavtaler med land utenfor EU er også svært viktig. Departementet legger særlig vekt på arbeidet rettet mot nye markeder med vekstpotensial, som i Sørøst-Asia.

Storbritannia er et viktig eksportmarked for norsk sjømat, og følgene av Storbritannias folkeavstemning om EU-medlemskap vil kunne ha konsekvenser for markedsadgangen. Detaljene omkring Storbritannias utmelding av EU og konsekvensene det medfører er foreløpig ikke kjent, og departementet følger utviklingen løpende.

Norsk sjømat skal være trygg og av god kvalitet slik at den blir foretrukket i det globale markedet. De siste årene har det blitt økte krav til dokumentasjon. For Norge som stor eksportør av sjømat er det avgjørende å kunne dokumentere krav til fiskehelse, mattrygghet og kvalitet gjennom hele produksjonskjeden. Mattilsynet har en viktig rolle i arbeidet med å legge til rette for markedstilgang for norsk sjømat og ha kontakt med aktuelle styresmakter i andre land for å skape gjensidig kunnskap og tillit i samarbeidet med matforvaltningen i disse landene.

Regjeringen arbeider for å forbedre internasjonal markedsadgang for norske sjømatprodukter og for å redusere handelshindre for sjømat. Dette arbeidet gjøres både i multilaterale fora som WTO og FAO, men også ovenfor land som innfører nytt regelverk for import av sjømatprodukter, som USA.

2 Hovedtrekkene i budsjettforslaget

2.1 Hovedtrekk

Tabell 2.1 Departementets utgifter fordelt på programkategorier og lånetransaksjoner

Betegnelse	mill. kr		
	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017	Pst. endr. 16/17
<i>Programområde 17 Nærings- og fiskeriformål</i>			
17.10 Forvaltning og rammebetingelser	4 760,1	5 080,2	6,7
17.20 Forskning og innovasjon	7 448,1	8 467,2	13,7
17.30 Markedsadgang og eksport	106,0	115,8	9,3
17.40 Statlig eierskap	44,2	202,4	357,8
33.40 Arbeidsliv	85,0	80,0	-5,9
Lånetransaksjoner	58 077,5	54 359,0	-6,4
Sum Nærings- og fiskeridepartementet	70 520,8	68 304,6	-3,1
Sum før lånetransaksjoner	12 443,3	13 945,6	12,1

En betydelig del av utgiftsbevilgningene på Nærings- og fiskeridepartementets budsjett omfatter lån til Innovasjon Norge og Siva SF og lån som forvaltes av Eksportkreditt Norge AS på vegne av staten. I noen tilfeller gis det også bevilgninger til andre former for formuesplasseringer som aksje- og egenkapitalinnskudd på departementets budsjett. Slike bevilgninger gis på poster i postgruppe 90–99, se tabell fordelt på postgrupper nedenfor. Disse 90-postene er til dels av teknisk karakter og kan ikke benyttes til andre formål.

Ordinære utgiftsbevilgninger dekker drift av statlige virksomheter, tilskuddsordninger og lignende og budsjetteres i postgruppene 01–89. Det er disse bevilgningene som utgjør den «reelle» utgiftsrammen for departementet. De siste årene har summen av de ordinære utgiftene, dvs. sum før lånetransaksjoner, jf. tabellen over, utgjort om lag 17 pst. av departementets totale utgiftsramme.

Budsjettframlegget for 2017 innebærer forslag om 68,3 mrd. kroner til nærings- og fiskeriformål. Det er en nedgang på 3,1 pst. sammenlignet med saldert budsjett 2016. Nedgangen har

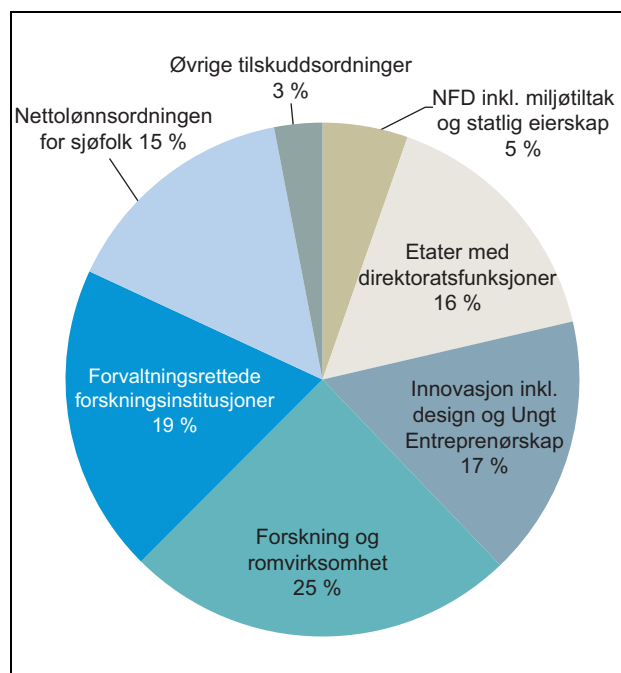
sammenheng med at de tekniske lånetransaksjonene er redusert med om lag 3,7 mrd. kroner.

Forslaget til *ordinære* utgiftsbevilgninger på Nærings- og fiskeridepartementets budsjett utgjør 13 945,6 mill. kroner, som utgjør 20 pst. av det totale utgiftsbudsjettet. Budsjettframlegget for 2017 innebærer en økning i disse bevilgningene på ca. 1 5 mrd. kroner (12,1 pst.) i forhold til saldert budsjett 2016.

Nedenfor følger oversikt over den ordinære utgiftsrammen fordelt på hovedområder.

Figuren viser budsjettforslagets fordeling av det ordinære utgiftsbudsjettet til Nærings- og fiskeridepartementet i 2017 på noen hovedområder. Driften av departementet og de underliggende etatene med direktoratsfunksjoner utgjør til sammen 21 pst. av budsjettet og omfatter utgifter til Justervesenet, Norsk akkreditering, Brønnøysundregistrene, Direktoratet for mineralforvaltning, Sjøfartsdirektoratet, Konkurransetilsynet, Regelrådet, Fiskeridirektoratet, Patentstyret og Klagenemnda for industrielle rettigheter.

Kategorien forvaltningsrettede forskningsinstitusjoner omfatter de underliggende etatene



Figur 2.1 Fordeling av Nærings- og fiskeridepartementets ordinære foreslåtte utgiftsramme i 2017

Norges geologiske undersøkelse, Havforskningsinstituttet (inkludert forskningsfartøy) og NIFES. I tillegg er tilskudd til Veterinærinstituttet, som administrativt er underlagt Landbruks- og matdepartementet, inkludert her.

Tilskudd til forskning og innovasjon utgjør til sammen 61 pst. av utgiftsrammen. Forskningskategorien inkluderer departementets tildeling til Norges forskningsråd og tilskuddet til forskningsinstituttet Nofima AS. Kategorien Innovasjon og gründerskap inneholder tilskudd til Innovasjon Norge, Siva SF, Norsk design- og arkitektursenter og Ungt Entreprenørskap.

Romvirksomhet har også en sterk forsknings- og innovasjonskomponent og inkluderer utgifter til norsk deltakelse i internasjonalt romsamarbeid og driften av Norsk Romsenter.

Tilskuddsordningen for sysselsetting av sjøfolk utgjør 15 pst. av budsjettforslaget, mens øvrige tilskuddsordninger utgjør 3 pst. De største utgiftene i den siste gruppen gjelder tilskudd til fiskeriformål, internasjonalt samarbeid og utviklingsprogrammer og Eksportkreditt Norge AS.

2.2 Oversikt over forslag til utgiftsbevilgninger

Utgifter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017	Pst. endr. 16/17
Forvaltning og rammebetingelser					
900	Nærings- og fiskeridepartementet	541 774	598 377	677 683	13,3
902	Justervesenet	123 560	124 460	127 100	2,1
903	Norsk akkreditering	51 137	41 072	51 000	24,2
904	Brønnøysundregistrene	542 684	532 220	730 050	37,2
905	Norges geologiske undersøkelse	249 087	219 906	244 300	11,1
906	Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard	50 973	92 490	75 100	-18,8
909	Tiltak for sysselsetting av sjøfolk	1 737 154	1 892 000	2 100 000	11,0
910	Sjøfartsdirektoratet	364 958	377 996	381 000	0,8
911	Konkurransetilsynet	104 081	104 566	108 300	3,6
912	Klagenemndssekretariatet			17 700	
915	Regelrådet	672	10 186	8 600	-15,6
917	Fiskeridirektoratet	369 689	434 020	486 000	12,0

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017	Pst. endr. 16/17
919	Diverse fiskeriformål	42 211	332 800	73 350	-78,0
	<i>Sum kategori 17.10</i>	<i>4 177 980</i>	<i>4 760 093</i>	<i>5 080 183</i>	<i>6,7</i>
	Forskning og innovasjon				
920	Norges forskningsråd	2 064 913	2 298 036	2 298 700	0,0
922	Romvirksomhet	1 014 927	939 480	1 034 530	10,1
924	Internasjonalt samarbeid og utviklingsprogrammer	70 958	48 800	48 616	-0,4
925	Havforskningsinstituttet	627 844	845 974	947 200	12,0
926	Forskningsfartøy	681 937	340 876	1 290 800	278,7
927	NIFES	141 665	156 570	172 100	9,9
928	Annen marin forskning og utvikling	295 500	156 000	158 600	1,7
930	Norsk design- og arkitektursenter	73 900	71 700	71 700	0,0
935	Patentstyret	244 610	233 134	238 000	2,1
936	Klagenemnda for industrielle rettigheter	5 622	7 098	7 800	9,9
2421	Innovasjon Norge	46 600 630	45 307 895	43 999 500	-2,9
2426	Siva SF	218 945	119 992	314 650	162,2
	<i>Sum kategori 17.20</i>	<i>52 041 451</i>	<i>50 525 555</i>	<i>50 582 196</i>	<i>0,1</i>
	Markedsadgang og eksport				
940	Internasjonaliseringstiltak	13 287	5 000	7 600	52,0
2429	Eksportkreditt Norge AS	17 965 230	15 100 986	12 108 200	-19,8
	<i>Sum kategori 17.30</i>	<i>17 978 517</i>	<i>15 105 986</i>	<i>12 115 800</i>	<i>-19,8</i>
	Statlig eierskap				
950	Forvaltning av statlig eierskap	23 253	23 552	446 400	1 795,4
953	Kings Bay AS	19 000	20 662		-100,0
	<i>Sum kategori 17.40</i>	<i>42 253</i>	<i>44 214</i>	<i>446 400</i>	<i>909,6</i>
	<i>Sum programområde 17</i>	<i>74 240 201</i>	<i>70 435 848</i>	<i>68 224 579</i>	<i>-3,1</i>
	Arbeidsliv				
2540	Stønad under arbeidsledighet til fiskere og fangstmenn	80 000	85 000	80 000	-5,9
	<i>Sum kategori 33.40</i>	<i>80 000</i>	<i>85 000</i>	<i>80 000</i>	<i>-5,9</i>
	<i>Sum programområde 33</i>	<i>80 000</i>	<i>85 000</i>	<i>80 000</i>	<i>-5,9</i>
	<i>Sum utgifter</i>	<i>74 320 201</i>	<i>70 520 848</i>	<i>68 304 579</i>	<i>-3,1</i>

Utgifter fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017	Pst. endr. 16/17
01-29	Driftsutgifter	3 641 033	3 802 590	4 161 158	9,4
30-49	Investeringer	480 533	167 750	1 274 400	659,7
50-59	Overføringer til andre statsregnskaper	2 722 458	3 011 435	3 145 800	4,5
60-69	Overføringer til kommuneforvaltningen		285 000	23 400	-91,8
70-89	Overføringer til andre	4 887 758	5 176 573	5 340 821	3,2
90-99	Lånetransaksjoner	62 588 419	58 077 500	54 359 000	-6,4
	Sum under departementet	74 320 201	70 520 848	68 304 579	-3,1

Forenklet modell for premiebetaling til Statens pensjonskasse (SPK)

Fra 2017 innfører Regjeringen en forenklet modell for premiebetaling til Statens pensjonskasse (SPK) for de virksomhetene som ikke betaler premie i dag. Dette vil i større grad ansvarliggjøre virksomhetene for deres pensjonskostnader. Bare én av tre statlige virksomheter betaler i dag pensjonspremie til SPK. Dette kan føre til at virksomhetene ansetter mer personale enn de ville gjort med en riktigere prising av innsatsfaktorene. Investeringer i digitale løsninger eller kjøp av tjenester fra private vil bli mer aktuelt og regningsvarende hvis staten møter en riktigere pris på arbeidskraft.

Den delen av statens pensjonsutgifter som i dag ikke blir finansiert av premieinntekter, dekkes sentralt av staten over kap. 612 Tilskudd til Statens pensjonskasse og kap. 613 Arbeidsgiver-

avgift til folketrygden. Modellen som innføres vil medføre økte premieinntekter til SPK og dermed reduserte tilskudd til SPK. Virksomhetene er gjennom budsjettforslaget kompensert for anslåtte økte utgifter. Modellen er samlet sett provenynøytral på omleggingstidspunktet. Det vises til Gul bok 2017 for nærmere omtale.

Avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen

Regjeringen har innført en avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform og forutsetter at alle statlige virksomheter gjennomfører tiltak for å bli mer effektive. Deler av gevinsten fra mindre byråkrati og mer effektiv bruk av pengene overføres til fellesskapet i de årlige budsjettene. Den foreslåtte overføringen settes til 0,5 pst. av alle driftsutgifter som bevilges over statsbudsjettet for 2017. Dette utgjør om lag 32,3 mill. kroner på Nærings- og fiskeridepartementets område.

2.3 Oversikt over forslag til inntektsbevilgninger

Inntekter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017	Pst. endr. 16/17
Ordinære inntekter					
3900	Nærings- og fiskeridepartementet	5 897	267	272	1,9
3902	Justervesenet	84 751	53 744	55 050	2,4
3903	Norsk akkreditering	42 336	35 432	45 200	27,6
3904	Brønnøysundregistrene	736 413	574 766	589 700	2,6
3905	Norges geologiske undersøkelse	79 089	76 564	76 500	-0,1
3906	Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard	2 630	819	850	3,8
3910	Sjøfartsdirektoratet	220 291	249 120	249 700	0,2
3911	Konkurransetilsynet	158 595	1 496	300	-79,9
3912	Klagenemndssekretariatet			1 400	
3917	Fiskeridirektoratet	335 402	563 461	33 000	-94,1
3925	Havforskningsinstituttet	267 765	324 830	332 300	2,3
3926	Forskningsfartøy	80 124	80 542	82 400	2,3
3927	NIFES	76 873	68 746	70 300	2,3
3928	Annen marin forskning og utvikling	21 423			
3935	Patentstyret	80 509	74 692	81 400	9,0
3936	Klagenemnda for industrielle rettigheter	635	700	700	0,0
3950	Forvaltning av statlig eierskap	162 555	25 000	1 275 000	5 000,0
3961	Selskaper under Nærings- og fiskeridepartementets forvaltning	11 112	11 100	4 800	-56,8
5325	Innovasjon Norge	45 062 785	42 620 000	41 474 000	-2,7
5326	Siva SF	562 985	57 000	222 000	289,5
5329	Eksportkreditt Norge AS	9 818 784	10 230 000	10 730 000	4,9
5460	Garantiinstituttet for eksportkreditt	9 500	15 600	17 500	12,2
5574	Sektoravgifter under Nærings- og fiskeridepartementet	388 196	436 305	471 750	8,1
<i>Sum ordinære inntekter</i>		<i>58 208 650</i>	<i>55 500 184</i>	<i>55 814 122</i>	<i>0,6</i>

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017	Pst. endr. 16/17
Renter og utbytte m.v.					
5613	Renter fra Siva SF	25 396	17 900	24 000	34,1
5625	Renter og utbytte fra Innovasjon Norge	223 371	206 500	220 500	6,8
5629	Renter fra eksportkredittordningen	1 556 706	1 600 000	1 800 000	12,5
5650	Renter på lån fra Nærings- og fiskeridepartementet	598			
5656	Aksjer i selskaper under Nærings- og fiskeridepartementets forvaltning	17 495 762	13 308 000	12 465 600	-6,3
<i>Sum renter og utbytte m.v.</i>		<i>19 301 833</i>	<i>15 132 400</i>	<i>14 510 100</i>	<i>-4,1</i>
<i>Sum inntekter</i>		<i>77 510 483</i>	<i>70 632 584</i>	<i>70 324 222</i>	<i>-0,4</i>

2.4 Fordeling av ministrenes konstitusjonelle ansvar

Næringsministerens ansvar

Tabell 2.2 Budsjettkapitler og -poster næringsministeren er ansvarlig for

Kap. 900 og 3900	Nærings- og fiskeridepartementet, postene 01, 30, 71, 72, 73, 74, 79 og 81
Kap. 902 og 3902	Justervesenet
Kap. 903 og 903	Norsk akkreditering
Kap. 904 og 3904	Brønnøysundregistrene
Kap. 905 og 3905	Norges geologiske undersøkelse
Kap. 906 og 3906	Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard
Kap. 909	Tiltak for sysselsetting av sjøfolk
Kap. 910 og 3910	Sjøfartsdirektoratet
Kap. 911 og 3911	Konkurransetilsynet
Kap. 912 og 3912	Klagenemndssekretariatet
Kap. 915	Regelrådet
Kap. 922	Romvirksomhet
Kap. 924	Internasjonalt samarbeid og utviklingsprogrammer
Kap. 930	Norsk design- og arkitektursenter
Kap. 935 og 3935	Patentstyret
Kap. 936 og 3936	Klagenemnda for industrielle rettigheter
Kap. 940	Internasjonaliseringstiltak
Kap. 950 og 3950	Forvaltning av statlig eierskap
Kap. 3961	Selskaper under Nærings- og fiskeridepartementets forvaltning

Tabell 2.2 Budsjettkapitler og -poster næringsministeren er ansvarlig for

Kap. 5656	Aksjer i selskaper under Nærings- og fiskeridepartementets forvaltning
Kap. 2421	Innovasjon Norge, postene 70, 71, 72, 74, 76, 77, 78 og 90
Kap. 5325	Innovasjon Norge, postene 50, 70, 90 og 91
Kap. 5625	Renter og utbytte fra Innovasjon Norge
Kap. 2426 og 5326	Siva SF
Kap. 5613	Renter fra Siva SF
Kap. 2429 og 5329	Eksportkreditt Norge AS
Kap. 5629	Renter fra eksportkredittordningen
Kap. 2460 og 5460	Garantiinstituttet for eksportkreditt
Kap. 5574	Sektoravgifter under Nærings- og fiskeridepartementet, postene 71 og 75

Fiskeriministerens ansvar

Tabell 2.3 Budsjettkapitler og -poster fiskeriministeren er ansvarlig for

Kap. 900	Nærings- og fiskeridepartementet, postene 77 og 78
Kap. 917 og 3917	Fiskeridirektoratet
Kap. 919	Diverse fiskeriformål
Kap. 925 og 3925	Havforskningsinstituttet
Kap. 926 og 3926	Forskningsfartøy
Kap. 927 og 3927	NIFES
Kap. 928	Annen marin forskning og utvikling
Kap. 2540	Stønad under arbeidsledighet til fiskere og fangstmenn
Kap. 5574	Sektoravgifter under Nærings- og fiskeridepartementet, postene 72–74

Delt ansvar

Tabell 2.4 Budsjettposter statsrådene deler ansvaret for

Kap. 900	Nærings- og fiskeridepartementet, post 21
Kap. 900	Nærings- og fiskeridepartementet, post 70
Kap. 900	Nærings- og fiskeridepartementet, post 75
Kap. 900	Nærings- og fiskeridepartementet, post 76
Kap. 920	Norges forskningsråd, post 50
Kap. 2421	Innovasjon Norge, post 50

Fordelingen av bevilgningene mellom statsrådene tilsvarer fordelingen på statsrådenes ansvarsområder for prosjekter og programmer som finansieres av bevilgningene.

2.5 Oversikt over tilsagns- og bestillingsfullmakter

Tabell 2.5 Tilsagns- og bestillingsfullmakter

		(i 1 000 kr)			
Kap./post	Betegnelse	Fullmakt 2016	Forslag til bestillings- fullmakt 2017	Forslag til tilsagns- fullmakt 2017	Anslått termin for utbetaling/ dekning
900/21	Nærings- og fiskeridepartementet, spesielle driftsutgifter	7 500	7 500		2018
904/22	Brønnøysundregistrene, forvaltning av Altinn-løsningen	50 000	50 000		2018
2421/72	Innovasjon Norge, forsknings- og utviklingskontrakter	300 000		300 000	2018–19
2421/72	Innovasjon Norge, miljøteknologi	300 000		300 000	2018–19

Det har gjennom flere år vært gitt en fullmakt under kap. 900, post 21, til å foreta bestillinger eller inngå forpliktelser til særskilte utredninger o.l. for inntil 7,5 mill. kroner ut over gitt bevilgning. Det foreslås å videreføre ordningen for 2017, jf. forslag til vedtak VII, 1.

Altinn-løsningen som forvaltes av Brønnøysundregistrene, vedlikeholdes og videreutvikles gjennom tre årlige oppdateringer. Det meste av innholdet i en ny Altinn-versjon bestilles ni måneder i forkant av produksjonssetting. Det betyr at bestillinger som foretas etter utløpet av første kvartal i ett år, vil binde opp budsjettmidler for etterfølgende år. Det foreslås derfor en bestillingsfullmakt på inntil 50 mill. kroner ut over gitt bevilgning, jf. forslag til vedtak VII, 2.

Tilsagnsfullmakten knyttet til forsknings- og utviklingskontrakter i regi av Innovasjon Norge foreslås videreført med revidert beløpsgrense for 2016 på 300 mill. kroner, jf. omtale i Prop. 122 S

(2015–2016) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2016*, under kap. 2421, post 72 og forslag til vedtak VI, 1.

Det ble gitt en tilsagnsfullmakten knyttet til miljøteknologiordningen i regi av Innovasjon Norge for 2016 gjennom Stortingets behandling Prop. 122 S (2015–2016) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2016*. Fullmakten foreslås videreført med 300 mill. kroner i 2017, jf. omtale under kap. 2421, post 76 og forslag til vedtak VI, 1.

I tillegg foreslås fullmakten knyttet til norsk deltakelse i frivillige programmer i Den europeiske romorganisasjonen ESA videreført. Den innebærer at departementet gis fullmakt til å gi tilsagn om tilskudd på inntil 44,4 mill. euro ut over gitt bevilgning til frivillige ESA-programmer, men slik at samlet ramme for gamle og nye tilsagn ikke overstiger 81,24 mill. euro, jf. nærmere omtale under kap. 922, post 71 og forslag til vedtak VI, 2.

2.6 Oversikt over garanti- og garantilignende ordninger

Garantiordninger

Tabell 2.6 Oversikt over garantiordninger

Betegnelse	(i 1 000 kr/1 000 euro)				
	Utbetalt (tap) i 2015	Samlet garantiansvar per 31.12.2015	Fullmakt for nye garantitilsagn for 2016	Forslag til nye garantitilsagn for 2017	Totalramme for nytt og gammelt garanti-ansvar i 2017
<i>Innovasjon Norge:</i>					
Realinvesteringer og driftskreditt	630	26 258	40 000	40 000	165 000
<i>Garanti-instituttet for eksportkreditt (GIEK):</i>					
Den alminnelige ordning inkl. Gammel alminnelig ordning	1 181 559	121 504 383	1	1	145 000 000 ¹
Garantier ved eksport til og investeringer i utviklingsland		2 414 600	2	2	3 150 000 ²
Byggelånsgarantier til skipsbyggingindustrien	0	769 800	3	3	5 000 000 ³
Garantiordning for langsiktige kraftavtaler til kraftintensiv industri	0	–	4	4	20 000 000 ⁴
<i>Øvrige garantier:</i>					
Den europeiske bank for gjenoppbygging og utvikling (EBRD), garantikapital	0 Euro	296 920	0	0	Euro 296 920

¹ Samlet ramme for nye og gamle garantier og tilsagn på inntil 145 mrd. kroner.

² Samlet ramme for nye og gamle garantier og tilsagn på inntil 3,15 mrd. kroner, men likevel slik at rammen ikke overstiger sju ganger det til enhver tid inntilstående beløp på ordningens grunnfond.

³ Samlet ramme for nye og gamle garantier og tilsagn på inntil 5 mrd. kroner.

⁴ Samlet ramme for nye og gamle garantier og tilsagn på inntil 20 mrd. kroner.

Nærmere om de enkelte garantiene

Innovasjon Norge

Landsdekkende garantiordning for realinvesteringer og driftskreditt

Det foreslås en videreføring av rammen for nye garantier til realinvesteringer og driftskapital på 40 mill. kroner for 2017. En totalramme på 165 mill. kroner vil være tilstrekkelig til å dekke gammelt ansvar fra tidligere år og nye tilsagn for 2017, jf. nærmere omtale under kap. 2421, post 50 og forslag til vedtak VIII, 1.

Garantiinstituttet for eksportkreditt (GIEK)

GIEK har fire hovedordninger: Alminnelig garantiordning, U-landsordningen, Byggelånsgaranti-

ordningen og Kraftgarantiordningen. Hver ordning har et klart definert formål med egne kriterier og en øvre ramme for totalbeløp av alle utstedte garantier og tilsagn om nye garantier under ordningen.

Det vises til nærmere omtale av GIEKs garantiordninger og forslag til rammer under kap. 2460 og forslag til vedtak VIII, 2, 3, 4 og 5.

Andre garantier

Garanti til Den europeiske bank for gjenoppbygging og utvikling (EBRD)

Avtalen om å opprette Den europeiske bank for gjenoppbygging og utvikling (EBRD) ble undertegnet 29. mai 1990. Banken eies av 65 land og to

institusjoner, Den europeiske investeringsbanken og EU-kommisjonen. Bankens hovedkontor ligger i London, men EBRD har også regionkontor i samtlige av landene banken opererer i. EBRD har et permanent styre i London med 23 styremedlemmer fra medlemslandene. Norge, Finland og Latvia deler en styreplass.

EBRDs hovedformål er å framskynde overgangen til åpne markedsorienterte økonomier og fremme utviklingen av en konkurransedyktig privat sektor i de sentral- og østeuropeiske landene, de tidligere sovjetrepublikkene, Mongolia, Hellas (til 2020), Kypros (til 2020), Tyrkia, Egypt, Marokko, Tunis og Jordan. EBRD kan gi lån, foreta egenkapitalinvesteringer, gjennomføre samfinansiering med andre finansinstitusjoner eller gi garantier til prosjekter/bedrifter i land som har forpliktet seg til og anvender prinsippene om flerpartidemokrati, pluralisme og markedsøkonomi. Banken prioriterer prosjekter i landene

som er kommet kortest i endringsprosessen, og særlig i små- og mellomstore bedrifter, oppbygging av lokale finansinstitusjoner og egenkapitalinnskudd i bedrifter og institusjoner. Miljøsidene av prosjektene og energieffektivitet og -trygghet har sterk fokus. Banken forplikter seg til å finansiere kommersielle prosjekter for om lag 9 mrd. euro per år. Banken bidrar også med gavefinansiering ved bruk av tidligere overskudd, og er bl.a. den største enkeltbidragsyter til finansiering av sikringsprosjektene ved atomkraftverket i Tsjernobyl.

Norges eierandel av EBRDs grunnkapital på 30 mrd. euro er på 1,26 pst., dvs. 378 mill. euro. Av beløpet er 81,08 mill. euro innbetalt, mens det øvrige, 296,92 mill. euro, er garantikapital. Det foretas ikke tapsavsetninger i tilknytning til garantikapital i multilaterale finansinstitusjoner ut over innbetalt kapital.

Andre garantiliknende ordninger

Tabell 2.7 Garantiliknende ordninger

Betegnelse	(i 1 000 kr/1 000 euro)			
	Utbetalt i 2015	Samlet ansvar per 31.12.2015	Forslag til ramme for 2017	Totalramme i 2017
Institutt for energiteknikk og Statsbygg, fullmakt om dekning av forsikringsansvar ved atomuhell	0	0	euro 80 000	euro 80 000
Beredskapsordning for varekrigsforsikring	0	0	2 000 000	2 000 000
Statlig miljøansvar på Raufoss	7 368	9 669	–	124 000
Eksportfinans ASA, porteføljegaranti		750 000	–	225 000

Institutt for energiteknikk (IFE) og Statsbygg, fullmakt om dekning av forsikringsansvar ved atomuhell

IFEs erstatningsansvar for atomulykker og tilhørende garanti er ved kongelig resolusjon fastsatt til 80 mill. euro, med praktisk virkning fra det tidspunkt endringsprotokollen av 12. februar 2004 til Pariskonvensjonen trer i kraft for Norge. Dette vil skje når protokollen er ratifisert av Norge og et tilstrekkelig antall av de andre kontraherende statene. Så langt er det fortsatt bare to land som har ratifisert protokollen. Ansvarer omfatter IFEs atomanlegg på Kjeller og i Halden, Statsbyggs anlegg KLDRA Himdalen, midlertidig lagring av atomavfall på IFEs eiendom på Kjeller i påvente av

overføring til Himdalen og all transport av radioaktivt materiale mellom IFEs og Statsbyggs atomanlegg. Ansvarer foreslås satt til 80 mill. euro. Inn-til endringene trer i kraft for Norge, vil det nåværende ansvarsbeløpet på 60 mill. euro i spesielle trekkrettigheter gjelde. Det vises til omtale under kap. 920 og forslag til vedtak IX, 1.

Beredskapsordning for varekrigsforsikring

Lov om statlig varekrigsforsikring som en beredskapsordning trådte i kraft 1. januar 2004. Ordningen er nærmere omtalt under kap. 900 Nærings- og fiskeridepartementet, post 72 Tilskudd til beredskapsordninger. Iverksettelse av ordningen med hjemmel i loven medfører risiko for at staten

kan pådra seg erstatningsutbetalinger ut over det som blir dekket gjennom premieinnbetalinger. Ordningen med at Stortinget gir samtykke til å inngå avtaler om forsikringsansvar under beredskapsordningen for varekrigsforsikring innenfor en totalramme for nytt og gammelt ansvar på 2 mrd. kroner foreslås videreført i 2017, jf. forslag til vedtak IX, 2.

Statlig miljøansvar på Raufoss

Det er gitt en garanti på inntil 124 mill. kroner for miljø- og forurensningsansvar i Mjøsa og på Raufoss-området som følge av virksomheten til tidligere A/S Raufoss Ammunisjonsfabrikker, senere Raufoss ASA. Bakgrunnen for og omtale av aktivitet knyttet til ansvaret er nærmere omtalt under kap. 900 Nærings- og fiskeridepartementet, post 71 Miljøtiltak Raufoss. For 2016 er det gitt en bevilgning på 4,7 mill. kroner til å dekke pålegg fra Miljødirektoratet. Det foreslås en ny bevilgning på 3,2 mill. kroner for 2017. Utbetalingene i de enkelte år føres som innfrielse av refusjonsansvar og reduserer samtidig resterende fullmaktsramme for ordningen. Per 1. september 2016 var det utbetalt til sammen ca. 116,3 mill. kroner siden ordningen ble operativ. Det foreslås å videreføre fullmakten til å overskride bevilgningen innenfor gitt garantiramme på 124 mill. kroner, jf. forslag til vedtak IV, 1.

Eksportfinans ASA, porteføljegaranti

På bakgrunn av uro i de internasjonale kapitalmarkedene inngikk Eksportfinans ASA i 2008 en avtale med selskapets største private aksjonærer (DnB NOR Bank ASA, Nordea Bank AB og Danske Bank A/S) som innebar at selskapet på nærmere angitte vilkår sikres mot verdifall i en definert portefølje av verdipapirer etter 29. februar 2008 innenfor en totalramme på 5 mrd. kroner. De øvrige aksjonærene ble i etterkant invitert til å delta i avtalen på proratarisk basis.

Avtalen skjermer selskapets resultater mot ytterligere regnskapsmessige tap knyttet til verdifall i verdipapirporteføljen og bidrar dermed til å beskytte egenkapitalen i selskapet. Gjennom behandlingen av St.prp. nr. 62 og Innst. S. nr. 308 (2007–2008) Eierskapsaker vedrørende Eksportfinans ASA m.v., ga Stortinget daværende

Nærings- og handelsdepartementet fullmakt til å tiltre porteføljegarantiavtalen, og statens andel av garantirammen ble begrenset til 750 mill. kroner, tilsvarende statens eierandel på 15 pst. i selskapet.

Ifølge garantiavtalen er den enkelte garantist forpliktet til hvert år fra og med 2011 å foreta utbetaling til Eksportfinans ASA av et beløp som tilsværer garantistens andel av eventuelt verdifall på likviditetsporteføljen per utgangen av februar. På den annen side skal Eksportfinans ASA foreta utbetaling til garantistene dersom det inntreffer verdistigning på porteføljen. Nærings- og fiskeridepartementet utbetalte 28,8 mill. kroner til Eksportfinans ASA i mars 2016.

Gjennom avtale med Eksportfinans ASA ble garantirammen nedjustert til 1,5 mrd. kroner fra 1. mars 2016. Statens andel av den nye garantirammen utgjør 225 mill. kroner, jf. Stortingets vedtak 17. juni 2016 ved behandlingen av Prop. 122 S og Innst. 400 S (2015–2016). Bakgrunnen for reduksjonen i rammen var at verdipapirporteføljen som garantien knytter seg til er blitt trappet vesentlig ned siden 2008 og at garantibehovet dermed er blitt betydelig lavere.

I statsbudsjettet for 2017 foreslås det at departementets fullmakt videreføres innenfor gitt garantiramme på 225 mill. kroner. Det vises også til omtale i programkategori 17.40 Statlig eierskap, og forslag til vedtak V, 1.

2.7 Bruk av stikkordet «kan overføres»

På grunnlag av forslag i Gul bok for 1995 sluttet Stortinget seg til en endring av bevilgningsreglementet slik at stikkordet «kan overføres» i visse tilfeller også kan knyttes til andre poster enn bygg- og anleggs- og materiellbevilgninger når dette anses påkrevd for å oppnå best mulig resultat av vedkommende bevilgning.

Under Nærings- og fiskeridepartementet foreslås stikkordet knyttet til enkelte poster utenom postgruppen 30–49. Disse er oppført i tabellen nedenfor. Bruk av stikkordet begrunnes ut fra følgende to forhold:

- Bevilgningen gjelder bygg- og anleggs- og materiellbevilgninger.
- Utbetaling av tilsagn om tilskudd gitt i 2017 må helt eller delvis kunne foretas i 2018 eller senere budsjetterminer for å sikre at alle vilkår i tilsagnene er oppfylt før midlene utbetales.

Under Nærings- og fiskeridepartementet blir stikkordet foreslått knyttet til disse postene utenom postgruppe 30-49

			(i 1 000 kr)	
Kap.	Post	Betegnelse	Overført til 2016	Forslag 2017
900	21	Spesielle driftsutgifter	75 311	67 800
900	75	Tilskudd til særskilte prosjekter	25 206	12 900
900	77	Tilskudd til sjømattiltak	13 705	8 750
904	21	Spesielle driftsutgifter		20 500
904	22	Forvaltning av Altinn-løsningen	38 877	216 700
917	22	Fiskeriforskning og -overvåking	10 800	67 800
919	71	Tilskudd til velferdsstasjoner		2 200
919	74	Erstatninger		1 930
919	75	Tilskudd til næringstiltak i fiskeriene	24 116	36 200
919	76	Tilskudd til fiskeriforskning	11 595	22 100
919	79	Tilskudd til informasjon om ressursforvaltning	1 580	820
922	72	Nasjonale følgemidler		15 000
922	74	Nasjonal infrastruktur og tekniske aktiviteter		40 300
925	21	Spesielle driftsutgifter		323 400
925	22	Fiskeriforskning og -overvåking	62 374	139 200
926	21	Spesielle driftsutgifter		82 300
927	21	Spesielle driftsutgifter	22 222	66 300
927	22	Fiskeriforskning og -overvåking	140	6 900
940	21	Spesielle driftsutgifter	9 480	7 600
2421	71	Innovative næringsmiljøer	71 944	106 500
2421	72	Forsknings- og utviklingskontrakter	179 557	278 700
2421	74	Reiseliv, profilering og kompetanse	11 053	514 900
2421	75	Marint verdiskapingsprogram	22 000	
2421	76	Miljøteknologi	188 460	434 500

3 Anmodningsvedtak

Tabellen under gir en oversikt over anmodningsvedtak under Nærings- og fiskeridepartementet og hvor i proposisjonen de omtales.

Tabell 3.1 Oversikt over anmodningsvedtak under Nærings- og fiskeridepartementet

Sesjon	Nr.	Tekst	Side
2013–2014	496	Offentlig løsning med informasjon om eiere av aksjeselskaper	47
2014–2015	52	Tiltak for å bedre de ideelle tjenestelevarendørenes rammebetingelser i anbudskonkurranser	51
2014–2015	246	Tiltak for å bedre de ideelle tjenestelevarendørenes rammebetingelser i anbudskonkurranser	51
2014–2015	471	Tiltak for å sikre strengere regulering av import av produkter fra hai for å stanse import av ulovlige haiprodukter til Norge	201
2014–2015	586	Stortingsmelding om industriens rammevilkår	129
2014–2015	678	Endelig forslag til produksjonsområder	65
2014–2015	679	Utrede en utslippsmodell der hver enkelt aktørs tillatte miljøbelastning er definert	66
2014–2015	680	Handlingsplan mot resistens	66
2014–2015	681	Strategi mot rømming som tar utgangspunkt i en nullvisjon.	66
2014–2015	682	Havbruksfond	66
2014–2015	791	Næringsnære sentre/anlegg for testing, simulering og visualisering	129
2015–2016	79	Krav om minimum 30 pst. miljøvekting ved alle offentlige anbud der det er relevant	52
2015–2016	218	Styrke Konkurransetilsynets innsats overfor dagligvaremarkedet	52
2015–2016	416	Forslag til virkemidler for å bedre konkurransen og effektiviteten i dagligvaremarkedet	52
2015–2016	219	Nasjonalt romstrategi	130
2015–2016	457	Forskningstokt i Antarktis	130
2015–2016	464	Proposisjon om endringer i lov om Innovasjon Norge	130
2015–2016	465	Dagens eierstruktur i Innovasjon Norge beholdes	130
2015–2016	466	Lovfesting av regionale styrer i Innovasjon Norge opphører	130
2015–2016	467	Innovasjon Norge skal ha et styre på minst 9 medlemmer	130
2015–2016	468	Begrense eiernes ansvar for økonomiske forpliktelser i Innovasjon Norge	130
2015–2016	508	Tiltaksplan for å fremme innenlands oppdrettsvirksomhet	66

Tabell 3.1 Oversikt over anmodningsvedtak under Nærings- og fiskeridepartementet

Sesjon	Nr.	Tekst	Side
2015–2016	568	Forslag om hvordan økt fiskeri og annen høsting av marine ressurser kan gi positive ringvirkninger for Svalbard	60
2015–2016	569	Utrede flytting av kvoteåret	60
2015–2016	570	Fortsette ordningen med kvotefleks inntil videre og utvide denne til å gjelde på fartøynivå	61
2015–2016	571	Strategi for helårs arbeidsplasser i industrien	69
2015–2016	572	Kommisjon som skal gjennomgå alle de tre pliktene i leveringsvilkårene	69
2015–2016	573	Ekspertgruppe for å se på prisfastsettelsen i førstehåndsomsetningen for fisk	69
2015–2016	574	Opptrappingsplan for norsk bestands- og ressursforskning	131
2015–2016	575	Strategi for å styrke rekrutteringen til fiskerinæringen	61
2015–2016	576	Strategi for bruk av alt restråstoff/biprodukt og insentivordning for ilandføring av hele fisken	69
2015–2016	577	Nasjonalitetskrav for eierskap av fartøy under 15 meter	61
2015–2016	608	Utvide statens eierprinsipper for god eierstyring til også å gjelde mål om likestilling	225
2015–2016	609	Jobbe for at minst 40 pst. av selskapene der staten har eierandel, skal ha kvinnelig styreleder	225
2015–2016	614	Jobbe for at ledergrupper i selskapene der staten har eierandel skal bestå av 40 pst. av begge kjønn	225
2015–2016	835	Risikoordning for offentlige anskaffelser	131
2015–2016	919	Implementere forslagene fra Fiskarlaget	61

Del II
Budsjettforslag

4 Nærmere omtale av bevilgningsforslagene

Programområde 17 Nærings- og fiskeriformål Programkategori 17.10 Forvaltning og rammebetingelser

Utgifter under programkategori 17.10 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017	Pst. endr. 16/17
900	Nærings- og fiskeridepartementet	541 774	598 377	677 683	13,3
902	Justervesenet	123 560	124 460	127 100	2,1
903	Norsk akkreditering	51 137	41 072	51 000	24,2
904	Brønnøysundregistrene	542 684	532 220	730 050	37,2
905	Norges geologiske undersøkelse	249 087	219 906	244 300	11,1
906	Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard	50 973	92 490	75 100	-18,8
909	Tiltak for sysselsetting av sjøfolk	1 737 154	1 892 000	2 100 000	11,0
910	Sjøfartsdirektoratet	364 958	377 996	381 000	0,8
911	Konkurransetilsynet	104 081	104 566	108 300	3,6
912	Klagenemndssekretariatet			17 700	
915	Regelrådet	672	10 186	8 600	-15,6
917	Fiskeridirektoratet	369 689	434 020	486 000	12,0
919	Diverse fiskeriformål	42 211	332 800	73 350	-78,0
	Sum kategori 17.10	4 177 980	4 760 093	5 080 183	6,7

Utgifter under programkategori 17.10 fordelt på postgrupper

		(i 1 000 kr)			
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017	Pst. endr. 16/17
01-29	Driftsutgifter	2 228 639	2 276 886	2 521 358	10,7
30-49	Investeringer	16 489	81 250	227 300	179,8
60-69	Overføringer til kommuneforvaltningen		285 000	23 400	-91,8
70-89	Overføringer til andre	1 932 852	2 116 957	2 308 125	9,0
	Sum kategori 17.10	4 177 980	4 760 093	5 080 183	6,7

Kategorien omfatter bevilgninger til drift av Nærings- og fiskeridepartementet og en rekke tilknyttede virksomheter, jf. den første tabellen over. Den omfatter også nettolønnsordningen for syssetting av sjøfolk, medlemskontingenter i internasjonale organisasjoner, beredskapsarbeid og enkelte tilskudd til miljøtiltak og næringsutvikling.

Nedenfor følger nærmere omtale av departementets arbeid med næringslovgivning, forenkling og konkurransepolitikk. Deretter følger en omtale av enkelt næringer i departementets portefølje: maritim næring, mineralnæringen, reiseliv, fiskeri, havbruk og sjømatindustrien.

Næringslovgivning og forenkling

Oppgaver og mål

Regjeringen er opptatt av at offentlige reguleringer skal bidra til å styrke norske bedrifters konkurransekraft. Velfungerende markeder forutsetter at det finnes orden og oversikt over økonomiske ansvarsforhold. Lover og regler og utveksling av informasjon mellom næringslivet og offentlig sektor er viktige rammevilkår for næringslivet. Verdiskapingen blir størst dersom samfunnets behov ivaretas samtidig som bedriftene påføres færrest mulige belastninger.

Nærings- og fiskeridepartementet har ansvar for lover som har stor betydning for etablering og drift av næringsvirksomhet. Gjennom selskapslovgivningen reguleres rettigheter, plikter, ansvar og risiko for ulike organisasjonsformer og gjennom regelverket for registrering sikres at vedtak og disposisjoner gjøres kjent slik at allmenheten og det offentlige kan bygge på disse. Regjeringen ønsker å legge til rette for norsk næringsliv ved å forenkle regelverket og forbedre de digitale løsningene i Brønnøysundregisteret.

Regjeringen har tillit til at de fleste bedrifter følger gjeldende regelverk. Kontrollvirksomheten skal sikre etterlevelse og like rammebetingelser for aktørene. Den skal i enda større grad målrettes etter en vurdering av risikoen for, og konsekvensene av overtredelser.

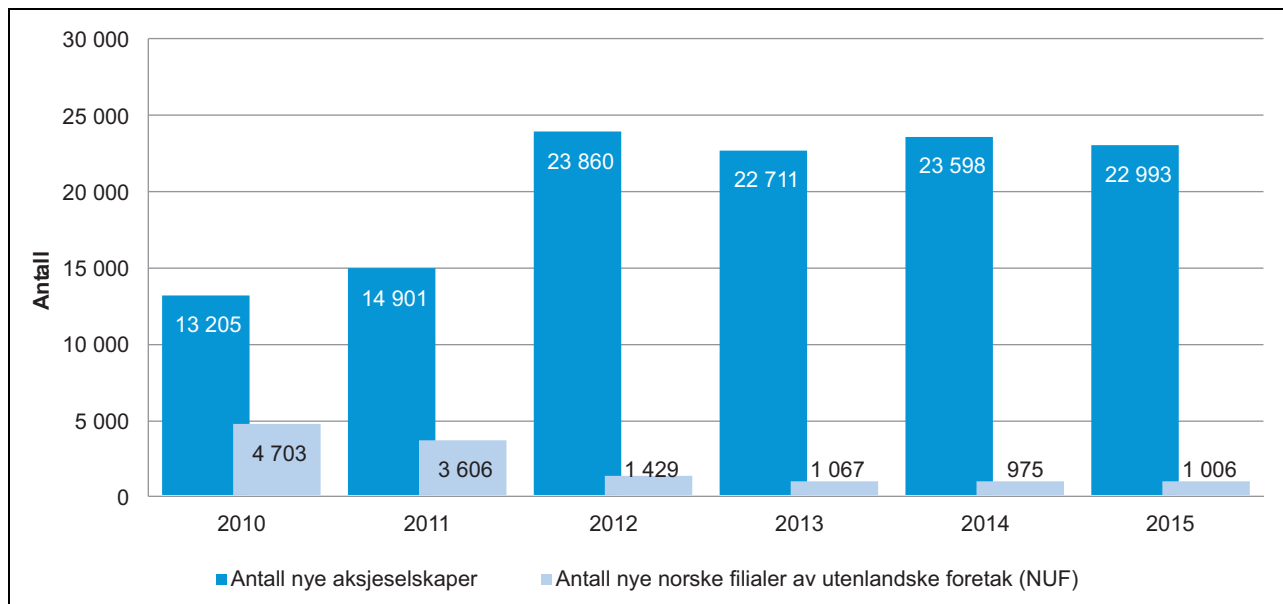
Forenkling

Regjeringens forenklingsarbeid for næringslivet tar utgangspunkt i målet om å regulere på en samfunnsøkonomisk effektiv måte. Forenklingstiltakene skal ikke bare redusere næringslivets byrder; de skal også bidra til en effektiv bruk av våre samlede ressurser. Regelverket skal oppnå gitte mål til en lavest mulig kostnad for næringslivet. På den måten unngår vi at ressurser trekkes vekk fra bedriftenes kjerneaktiviteter. Unødvendige administrative kostnader og plikter reduserer næringslivets konkurransekraft.

Et velfungerende samfunn trenger et tydelig og forutsigbart regelverk. Forenklingsarbeidet har ikke et ensidig mål om å fjerne flest mulig regler. Arbeidet dreier seg dels om å fjerne, redusere eller forbedre regelverk, og dels om å gjøre prosedyrene for å oppfylle regelverket mindre byrdefulle. Endringer som gjør bruk av digitale løsninger mulig, er også en viktig del av forenklingsarbeidet.

Direkte endringer i regelverket dreier seg bl.a. om å fjerne unødvendige informasjonskrav og å hindre at samme informasjon må gis flere ganger. Uklare regler fører til usikkerhet og konsekvensene kan bli store for bedrifter som feiltolker regelverket. Klare regler, med lett tilgjengelige veiledere, er derfor et mål både ved revisjon av eksisterende og utarbeidelse av nytt regelverk.

Mindre byrdefulle prosedyrer dreier seg bl.a. om å fjerne unødvendige skjemaer, tilsyn eller



Figur 4.1 Antall nye aksjeselskaper og norske filialer av utenlandske foretak (NUF) fra 2009–2015

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

informasjonsforespørsler. Ulike offentlige etater etterspør og lagrer mye informasjon fra bedriftene, til dels den samme informasjonen. Det er et mål at informasjon som det offentlige spør om, bare skal rapporteres én gang. Digitale løsninger som åpner for forhåndsutfylling av skjemaer og direkte uthenting av informasjon fra bedriftenes IKT-systemer fører til at rapporteringen langt på vei kan automatiseres, og at den kan skje raskt og kostnadseffektivt. Brønnøysundregisteret er gjennom Altinn en motor i myndighetenes forenklingssarbeid for næringslivet, og tjenestene i Altinn har en svært høy bruksgrad. Overgangen til digitale tjenester er det viktigste bidraget til forenkling og redusert tidsbruk for næringslivet.

Forenklinger for næringslivet må balanseres mot behovet for kontroll. Hensynene er ikke alltid motstridende siden forenklingstiltak kan bidra til bedre kontroll. Spesielt vil digitalisering gi enklere rapportering og mer tilgjengelig og lettere sammenlignbar informasjon. Dette styrker kontrollmulighetene og reduserer kontrollinstansenes ressursbruk. Rapporterings- og dokumentasjonskrav må derfor ses i sammenheng med behovet for en risikotilpasset og effektiv kontrollvirksomhet.

Forenklingssarbeidet berører alle departementer. Nærings- og fiskeridepartementet har et koordinerende ansvar for at forenklinger for næringslivet gjennomføres i tråd med regjeringens politikk. Departementet har organisert et forenklingssprosjekt som samarbeider med hele forvaltningen

for å identifisere tiltak. Prosjektet skal bidra til at tempoet i arbeidet holdes oppe. Som et ledd i arbeidet med å hindre at nytt unødvendig belastende regelverk pålegges næringslivet, ble Regelrådet etablert i desember 2015. Rådet startet behandling av saker 1. juni 2016. Det vises til egen omtale under kap. 915.

Status og resultater

Selskapsstruktur

Nærings- og fiskeridepartementet arbeider med flere tiltak på selskaps- og sammenslutningsrettens område. Dette omfatter oppfølging av flere anmodningsvedtak fra Stortinget.

En av forutsetningene for vekst i næringslivet er at det etableres ny virksomhet. Nyetableringer av foretak gir en indikasjon på økt virksomhet. I 2014 har antallet foretak økt med 0,2 pst. til 402 513 foretak i Norge. De mest vanlige organisasjonsformene er enkeltpersonforetak og aksjeselskap. Disse utgjør om lag 94 pst. av alle norske foretak.

I perioden 2011–2015 har flere lovendringer gitt forenklinger for næringslivet, bl.a. gjennom mulighet for fravalg av revisor, redusert krav til aksjekapital og forenklinger i aksjeloven.

I 2015 ble aksjeloven endret og Altinn tilpasset slik at aksjeselskaper nå kan stiftes digitalt. Stiftelserne kan signere stiftelsesdokumentet digitalt i Altinn og opplysningene kan gjenbrukes ved registrering i Foretaksregisteret. Dette gjør det

raskere og enklere å etablere aksjeselskaper. I samme periode har det vært en økning i etablering av aksjeselskaper og en reduksjon i etablering av NUF (norsk avdeling av utenlandsk foretak), jf. figur 4.1. Dette kan indikere at regelverksendringer som er gjort i perioden har hatt innvirkning på valg av organisasjonsform.

Forenkling

Regjeringen har som mål innen utløpet av 2017 å redusere næringslivets årlige kostnader ved å oppfylle lover og regler med 15 mrd. kroner sammenlignet med 2011. Det er beregnet at tiltak som er gjennomført har gitt brutto innsparing i årlige kostnader med i overkant av 11 mrd. kroner sammenlignet med 2011, hvorav 6 mrd. kroner i denne regjeringsperioden.

Regjeringen har siden den tiltrådte gjennomført 52 forenklingstiltak. Blant disse er:

- Forenklet selvangivelse for næringsdrivende med enkle skattemessige forhold
- Kravet om originalbilag til reiseregninger og utleggsoppstillinger oppheves
- Elektronisk skattekort
- Opprydding i diettsatsene for innenlandske reiser
- Forenkling av kommunale skjenkebestemmelser
- Elektronisk faktura i kommunene
- Elektronisk stiftelse av aksjeselskap
- Enklere og mer fleksibelt regelverk for offentlige anskaffelser
- A-ordningen (elektronisk dialog med arbeidsgiver)
- Digitalisering av statlige skjema
- Enklere regler for oppfølging av sykemeldte
- Forenklinger i plan- og bygningsloven

Viktige forenklingstiltak som det arbeides med, eller som er under vurdering, er:

- Gjennomføring av EUs konsoliderte regnskapsdirektiv (Finansdepartementet)
- Forenklinger i bokføringsregelverket (Finansdepartementet)
- Opprydding i lover og forskrifter med sikte på å avskaffe utdaterte lover, og modernisering av annet regelverk.
- Vurdering av forenklinger i aksjelovgivningen (Nærings- og fiskeridepartementet)
- Utvikling av elektronisk tinglysningssystem for fast eiendom (Kommunal- og moderniseringsdepartementet)
- Videre forenkling av selvangivelsen for næringsdrivende (Finansdepartementet)

- Samtykkebasert deling av data – lånesøknad (Nærings- og fiskeridepartementet)
- Forenkling av merverdiavgift ved innførsel (Finansdepartementet)
- Digital kontaktinformasjon i Enhetsregisteret og Altinn
- «Kun én gang» – en felles datakatalog danner grunnlaget for at samme informasjon ikke innhentes flere ganger
- Samarbeidsavtale mellom kommunene (KS) og Altinn
- Forenkling av innrapportering til Statistisk sentralbyrå (Finansdepartementet)
- Innføring av obligatorisk e-faktura for næringslivet

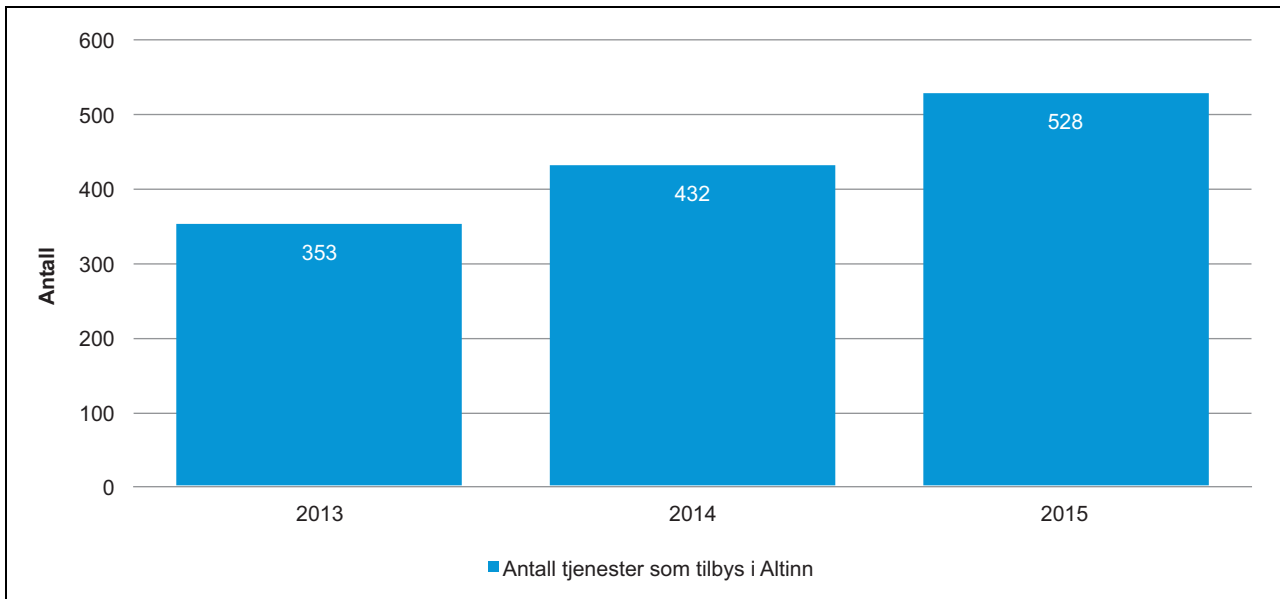
Flere av de ovennevnte tiltakene vil bidra til at regjeringens hovedprioriteringer i IKT-politikken kan bli realisert, jf. Meld. St. 27 (2015–2016) *Digital Agenda for Norge*. Bl.a. vil regjeringen at det offentlige skal gjenbruke data som allerede er innhentet for å redusere rapporteringsbyrden for næringslivet. Regjeringen ønsker at bedriftene enkelt kan finne ut hvilke opplysninger de er forpliktet til å gi til det offentlige. Dette gir oversikt over hvilken informasjon som er innhentet og hvilken informasjon private foretak skal gi. Statlige virksomheter er forpliktet til å rapportere hvilken type informasjon de innhenter slik at denne kan gjenbrukes. Registreringsplikten omfatter bare statlige virksomheter, men mer enn fire av fem kommuner og etater har i dag en avtale for gjenbruk av data fra Enhetsregisteret. Gjennom avtalen med kommunesektoren vil muligheten for gjenbruk av informasjonen utvides vesentlig.

Altinn

Med økt digital dialog med næringslivet kan saksbehandlingen skje raskere, enklere og mer korrekt for både bedriftene og det offentlige. Ved utgangen av 2015 var det 528 digitale offentlige tjenester i Altinn, 99 tjenester var nye i 2015. Dette er en økning på om lag 23 pst. fra 2014.

Blant tjenestene som er lansert i Altinn i 2015 er rapportering av lønns- og ansettelsesforhold til Skatteetaten, NAV og Statistisk sentralbyrå (A-meldingen). Om lag 200 000 oppgavepliktige skal levere a-meldingen hver måned. Gjennom integrasjon mellom bedriftenes egne IKT-systemer og Altinn kan rapporteringen skje samtidig med bedriftens egne lønnsberegninger.

Andelen digitale innsendinger for de enkelte rapporteringene har økt betydelig. Fra 2015 skal bl.a. all innsending av årsoppgjør til Regnskaps-

Figur 4.2 Digitale tjenester i Altinn 2013–2015¹

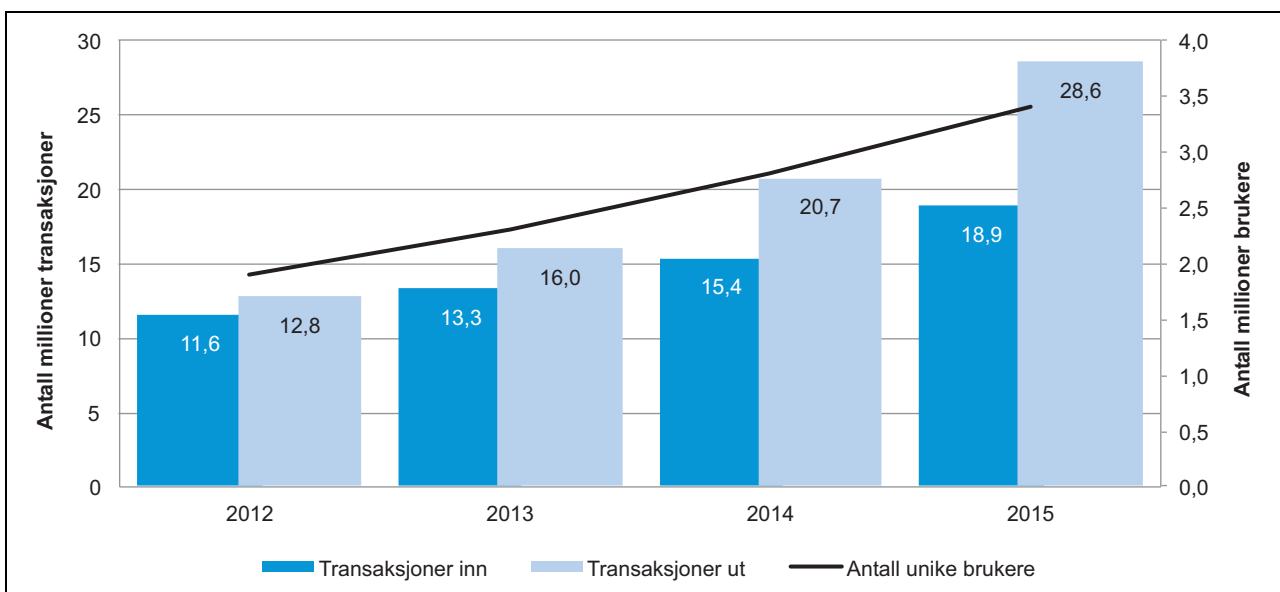
¹ 99 nye tjenester ble produksjonssatt i 2015 og 3 tjenester ble sanert.

registeret skje digitalt, noe som har medført at 98,7 pst. av regnskapspliktige innrapporterte via Altinn i 2015.

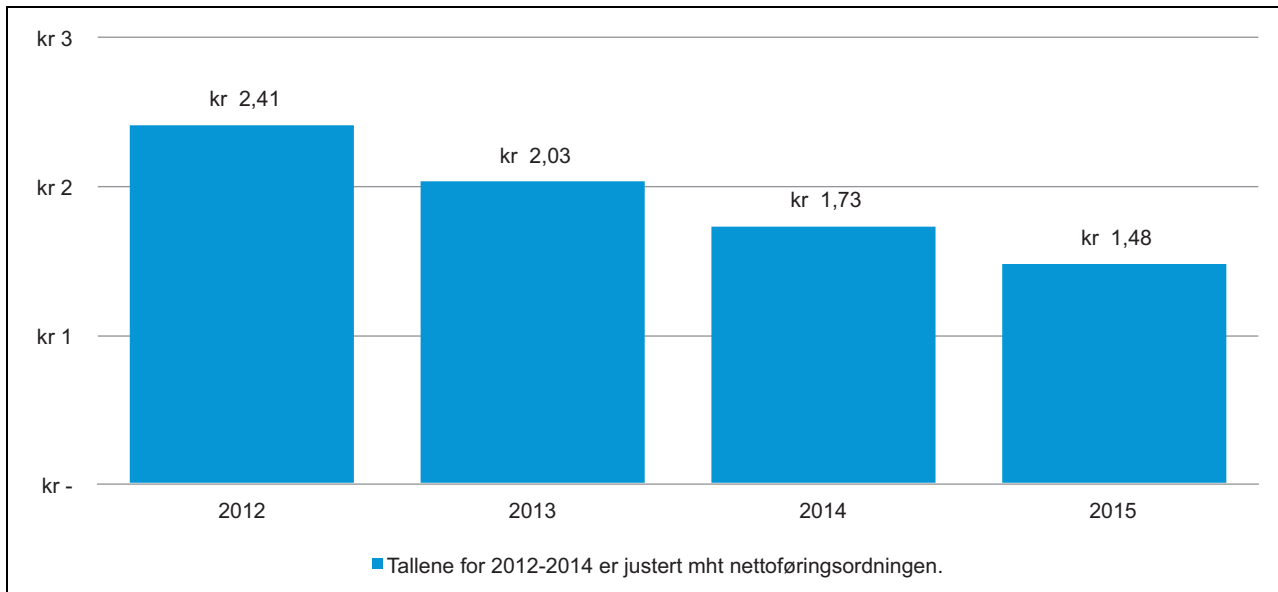
I januar 2016 inngikk KS en samarbeidsavtale med Brønnøysundregistrene som gir kommunene tilgang til Altinn. Avtalen gir grunnlag for at kommunene nå kan ta i bruk Altinns infrastruktur for å digitalisere sine tjenester. Til sammen har fire nye tjenesteeiere tegnet samarbeidsavtale om bruk av Altinn i 2015 og hittil i 2016. Per august 2016 er det 44 ulike offentlige organisasjoner i Altinn-samarbeidet.

Nær 100 pst. av selskaper og næringsdrivende benytter i dag Altinn til offentlig rapportering. Norge ligger langt foran de fleste andre land når det gjelder digital rapportering.

I 2015 ble om lag 47,4 mill. meldinger sendt via Altinn. Dette er en økning på 31,3 pst. sammenlignet med 2014. I løpet av 2015 var det 3,4 millioner unike brukere som logget inn én eller flere ganger i Altinn – en økning på 600 000 brukere fra 2014, jf. fig. 4.3. Med økning i transaksjonsvolumer har også kostnaden per transaksjon for for-



Figur 4.3 Transaksjoner og brukere i Altinn



Figur 4.4 Kostnad per transaksjon i Altinn 2012–2015 (kroner)

valtningsorganene med tjenester i Altinn blitt redusert, jf. figur 4.4.

Altinn er integrert med om lag 80 ulike systemer for direkte overføring av data fra brukernes egne IT-systemer. Altinns infrastruktur gjør det også mulig for private IKT-leverandører å lage applikasjoner og webløsninger som benytter Altinn sin infrastruktur. Dette er løsninger som både gir samfunnsøkonomisk gevinst ved økt bruk av digitale tjenester og som bidrar til ytterligere verdiskaping hos tjenesteleverandørene.

Prioriteringer 2017

Forenkling

Regjeringen vil videreføre forenklingsarbeidet for næringslivet med sikte på å oppnå målet om 15 mrd. kroner innsparing i årlige kostnader sammenlignet med kostnadsnivået i 2011. Nærings- og fiskeridepartementet foretar en gjennomgang av lover og forskrifter som departementet har ansvar for, med sikte på å avskaffe utdatert regelverk og modernisere annet regelverk.

Utvikle selskaps- og registerlovgivningen

Selskaps- og registerlovgivningen danner en viktig del av rammeverket for norske bedrifter. Reglene må tilpasses teknologiske endringer slik at effektiviseringspotensialet digitale løsninger åpner for, kan utnyttes. Samtidig må selskapslovgivningen og annet regelverk bedriftene er underlagt

være konsistent. Forutsigbare og tydelige regler reduserer usikkerheten og fremmer verdiskaping. Regjeringen prioriterer behovene til små og mellomstore bedrifter.

Regjeringen satte i januar 2016 ned et ekspertutvalg som skulle utrede mulighetene for forenklinger i aksjelovgivningen, samt evaluere endringene som trådte i kraft 1. juli 2013. Regjeringen satte samtidig ned et ekspertutvalg som skulle fremme forslag til endringer i stiftelsesloven. Utvalgenes utredninger vil bli overlevert 20. oktober 2016.

Departementet vil i 2017 legge fram en proposisjon om forenklinger i aksjeloven og følge opp forslag fremmet av stiftelseslovutvalget.

Modernisering av Brønnøysundregistrene for å gi næringslivet mer effektive tjenester

Brønnøysundregistrene har i dag 14 saksbehandlingssystemer som betjener 16 registre basert på over 20 år gammel teknologi. Systemet er komplisert, uoversiktlig og bærer preg av nødløsninger. Det er en økende fare for at all videreutvikling av systemene, og til slutt også driften, vil stoppe opp. En ny IT-plattform for registerets systemer er nødvendig for å kunne opprettholde elektroniske basistjenester og videreutvikle nye, elektroniske tjenester for næringslivet, privatpersoner og myndigheter. Regjeringen foreslår derfor en bevilgning på 172 mill. kroner i 2017 til en ny registerplattform for Brønnøysundregistrene. Prosjek-

tet har en samlet kostnadsramme på 1 213 mill. kroner og en styringsramme på 1 072 mill. kroner.

Digitalisering av offentlige tjenester til næringslivet

Regjeringen vil arbeide videre med videreutvikling av Brønnøysundregistrene, inkludert løsnin- gene som leveres gjennom Altinn. Brønnøysund- registrene la i 2015 fram forslag til ny strategi for Altinn, der det foreslås fire overordnede satsings- områder: Brukerorientering, støtte til myndig- hetsutøvelse, samhandling og innovasjon og nær- ingsutvikling. Departementet tar sikte på å fer- digbehandle den nye strategien i løpet av 2016. Tiltak for å nå målene i strategien skal detaljeres og følges opp i årene framover.

Altinn-plattformen gir grunnlag for effektiv informasjonsdeling. Altinn åpnet i februar 2016 for at brukerne selv kan samtykke til å dele egne data. Samtykke betyr i denne sammenhengen at brukeren gir en tredjepart midlertidig, spesifisert innsynsrett i opplysninger om brukeren som lig- ger lagret i en offentlig virksomhet sin database. Løsningen åpner for nye, effektive løsninger på tvers av offentlige sektorer, stat og kommune og mellom offentlig og privat sektor.

Samarbeidsavtalen mellom KS og Brønnøy- sundregistrene ved Altinn legger til rette for effek- tive, digitale løsninger for kommunikasjon mel- lom kommunesektoren og næringslivet.

Oppfølging av anmodningsvedtak

Vedtak nr. 496 (2013–2014), 16. juni 2014

«Stortinget ber regjeringen etablere en offent- lig løsning med informasjon om eiere av aksje- selskaper som sikrer større åpenhet, med eta- blering i løpet av 2015.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 261 L (2013–2014), Prop. 94 LS (2013–2014) *Endringar i skatte-, avgifts- og tollavgivinga.*

I Meld. St. 4 (2014–2015) *Anmodnings- og utredningsvedtak i stortingssesjonen 2013–2014* ble det varslet at Nærings- og fiskeridepartemen- tet har startet arbeidet med å etablere en offentlig løsning med informasjon om eiere av aksjeselska- per som sikrer større åpenhet, og at arbeidet skjer i samråd med Finansdepartementet.

Som et ledd i arbeidet har Brønnøysundregis- trene utredet en løsning som åpner for etablering av elektronisk aksjeeierbok i Altinn. I Prop. 119 S (2014–2015) *Tilleggsbevilgninger og omprioriterin- ger i statsbudsjettet 2015* framgår det at regjerin-

gen mener at også andre alternativer bør utredes nærmere, og det ble varslet at regjeringen derfor vil utarbeide et høringsnotat med alternative løs- ninger. Det ble understreket at en løsning som skal følge opp Stortingets anmodningsvedtak bør utarbeides slik at den også kan tilpasses det arbei- det som skjer i hvitvaskingslovutvalget.

I Prop. 1 S (2015–2016) for Nærings- og fiskeri- departementet ble det varslet at regjeringen tar sikte på at høringsnotatet med alternative løsnin- ger sendes til alminnelig høring i løpet av 2015, og at etablering av en løsning som sikrer økt åpenhet om eiere av aksjeselskaper først vil kunne skje i 2016. I Meld. St. 15 (2015–2016) *Anmodnings- og utredningsvedtak i stortingssesjonen 2014–2015* framgår det at et høringsnotat ble sendt på almin- nelig høring 22. desember 2015 med høringsfrist 22. mars 2016.

I høringen har det kommet en rekke innspill som vil inngå i grunnlaget for regjeringens valg av løsning. De fleste høringsinstansene peker på en løsning i regi av Brønnøysundregistrene. Regje- ringen tar sikte på å ta stilling til hvordan en løs- ning kan innrettes høsten 2016 og å fremme for- slag til nødvendige lovendringer for Stortinget i 2017.

Konkurransopolitikk

Oppgaver og mål

Konkurransen fremmer effektiv ressursbruk, bidrar til å gi kundene et bedre tilbud av varer og tjenester med høyere kvalitet og lavere priser og gjør at norske bedrifter blir mer produktive, inno- vative og konkurransedyktige i internasjonale markeder. Regjeringen vil legge til rette for et fritt og uavhengig næringsliv uten særbehandling eller konkurransehindrende avtaler, med fri flyt av varer og tjenester og fri tilgang til markedene. Vel- fungerende markeder blir best sikret gjennom en streng konkurranselov som håndheves effektivt av konkurransemyndighetene.

Nærings- og fiskeridepartementet har det samlede ansvaret for konkurranseregelverket, regelverk om offentlige anskaffelser og regelverk om offentlig støtte.

Konkurranseloven forbyr konkurransebegren- sende samarbeid og misbruk av dominerende stil- ling, og gir hjemmel til inngrep mot konkurranse- begrensende fusjoner og oppkjøp. Konkurrans- tilsynet håndhever konkurranseloven, og fra våren 2017 vil den nyopprettede Konkurrans- klagenemnda være klageinstans. Loven bygger på EØS-avtalens konkurranseregler, som gjelder pa- rallelt med den norske konkurranseloven. EØS-

avtalens konkurranseregler håndheves i Norge av Konkurransetilsynet, EFTAs overvåkingsorgan (ESA) og EU-kommisjonen. Departementet er ansvarlig for å sikre at nye konkurranseregler i EU blir innlemmet i EØS-avtalen og gjennomføres i norsk rett. Departementet utformer norske posisjoner både ved håndheving av regelverket i enkeltsaker og når nytt regelverk utvikles.

Reglene om offentlige anskaffelser skal fremme effektiv ressursbruk og gi allmennheten tillit til offentlig anskaffelsesvirksomhet. Dette krever effektive markeder og en god vurdering av og kjennskap til formålene med de ulike anskaffelsene. Reglene om offentlige anskaffelser må være i samsvar med Norges internasjonale forpliktelser. Samtidig er det muligheter for tilpasninger i den konkrete utformingen av de norske reglene. Myndighetene skal sørge for riktig og hensiktsmessig utforming og tolkning av regelverket, og følge opp det internasjonale samarbeidet om offentlige anskaffelser i EØS og WTO. Det er også en viktig oppgave for departementet å sikre norske interesser i klagesaker om offentlige anskaffelser som behandles i ESA.

Brudd på lov om offentlige anskaffelser med tilhørende forskrifter kan klages inn for Klagenemnda for offentlige anskaffelser (KOFA), som er et uavhengig tvisteløsningsorgan, eller tas til domstolene.

Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) har en viktig rolle i arbeidet med å heve kompetansen på anskaffelsesområdet. Difi har ansvar for å legge til rette for at offentlige virksomheter har god kompetanse og organiserer sine anskaffelser på en formålstjenlig og effektiv måte. Nytt regelverk er planlagt å tre i kraft 1. januar 2017 og stiller økte krav til elektronisk kommunikasjon i anskaffelsesprosessene. En prioritert oppgave for Difi på anskaffelsesområdet i 2017 vil derfor være å fortsette arbeidet med digitalisering av anskaffelsesprosessen. Digitalisering skal bidra til bedre regeletterlevelse og forenkling for oppdragsgivere og leverandører.

Det nye regelverket stiller krav til at samfunnshensyn skal ivaretas. Eksempler på dette er å bekjempe arbeidslivskriminalitet, bedre miljøet, redusere klimautfordringene og ivareta ulike sosiale hensyn. Difi skal gi veiledning slik at oppdragsgivere har nødvendig kunnskap om og verktøy for å ivareta slike samfunnshensyn i offentlige anskaffelser.

Nærings- og fiskeridepartementet har det overordnede faglige ansvaret for offentlige anskaffelser og styringen av Difis prioriteringer på dette området, mens Kommunal- og moderniserings-

departementet har det generelle ansvaret for etatsstyring av Difi. Difis arbeid er nærmere omtalt i Prop. 1 S (2016–2017) for Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

EØS-avtalens regler om offentlig støtte setter rammer for hvilke muligheter norske myndigheter har til å gi støtte til næringsvirksomhet. Offentlig støtte som truer med å vri konkurransen og påvirke samhandelen i EØS-området, er i utgangspunktet forbudt. Offentlig støtte som fremmer viktige samfunnshensyn gjennom å korrigere markedssvikt, for dermed å fremme mer effektiv ressursbruk, kan i visse tilfeller likevel gis. Større støttetildelinger må som hovedregel godkjennes av ESA før støtten kan iverksettes. For mindre støttetildelinger gjelder enklere meldingsordninger.

Det er støttegiver (departement, fylkeskommune eller kommune) som har ansvar for at støtten er gitt i samsvar med regelverket, og for å melde støtten til ESA i etterkant når det er påkrevd. Nærings- og fiskeridepartementet har ansvaret for å koordinere informasjon om ny støtte til ESA, og kan gi råd og veiledning om regelverket. Departementet har også en viktig oppgave med å sikre norske interesser i notifikasjons- og klagesaker om offentlig støtte som behandles i ESA.

Status og resultater

Konkurranselovgivningen

Konkurransetilsynets behandling av enkeltsaker gir både direkte og indirekte økonomiske virkninger, på kort og lengre sikt. Både ved lovendringene i 2014, gjennom forenklinger i fusjonskontrollreglene, og vedtak om innføring av en kartellforliksordning i 2016 har tilsynet fått flere verktøy for å avslutte ressurskrevende saker på en enklere måte. Dette kan redusere behandlingstid både i komplekse lovbruddsaker og fusjonssaker, og frigjøre ressurser som Konkurransetilsynet kan bruke til å behandle flere saker. Mer effektiv håndheving vil kunne styrke både de direkte og de indirekte virkningene av konkurransepolitikken.

I desember 2015 la regjeringen fram forslag om å oppheve muligheten til politisk begrunnet omgjøring av Konkurransetilsynets vedtak, og å flytte klagesaksbehandlingen over vedtak fra departementet til en uavhengig klagenemnd. Disse tiltakene bidrar til å øke forutsigbarheten ved håndhevingen av konkurranseloven, og styrker de indirekte virkningene av Konkurransetilsy-

nets vedtak. Stortinget vedtok de foreslåtte endringene i 2016.

Offentlige anskaffelser

Offentlige anskaffelser spiller en stor rolle for ressursbruken i offentlig sektor og er et viktig marked for næringslivet. I 2014 utgjorde samlet innkjøp av varer og tjenester i offentlig sektor om lag 390 mrd. kroner eksklusiv oljesektoren, en økning på 29 mrd. kroner (8 pst.) fra 2013.

Regelverket om offentlige anskaffelser er kritisert for å være for komplisert og har gjennomgått en omfattende revisjon i 2015 og 2016. Ny lov og forskrifter ble vedtatt sommeren 2016. Det nye regelverket trer etter planen i kraft 1. januar 2017.

De nye reglene er mer fleksible, reduserer rettslige uklarheter, reduserer administrative byrder, samt gjør det enklere for små og mellomstore bedrifter å delta i konkurranser om offentlige kontrakter. Den nasjonale terskelverdien øker fra 500 000 kroner til 1,1 mill. kroner. Det betyr at innkjøp under 1,1 mill. kroner ikke lenger må kunngjøres og følge detaljerte regler. Det innebærer en betydelig forenkling for flere tusen anskaffelser hvert år. For innkjøpene som fremdeles må kunngjøres nasjonalt, innføres en ny og enklere prosedyre. Forhandlingsforbudet fjernes og nye regler åpner for at leverandører og oppdragsgivere kan gå i dialog når det er behov for det.

Det er viktig å håndheve anskaffelsesregelverket effektivt. Klagenemnda for offentlige anskaffelser (KOFA) har en viktig rolle ved håndhevelsen og uttaler seg rådgivende i tvister om mulige brudd på regelverket. KOFAs kompetanse til å ilegge overtredelsesgebyr ved ulovlige direkte anskaffelser blir gjeninnført når ny lov om offentlige anskaffelser trer i kraft. Med dette blir KOFAs rolle styrket. I tillegg håndheves anskaffelsesregelverket gjennom det ordinære domstolsapparatet.

Departementet utarbeider i 2016 ny veiledning til det nye regelverket. I tillegg har Difi oppdatert sitt veiledningsmaterieell slik at det er i tråd med nytt regelverk. Videreutvikling av veiledning, verktøy og maler hos Difi er et kontinuerlig arbeid.

Innovative anskaffelser kan bidra til økt konkurranse og at markedet kan levere nye og bedre løsninger til offentlige virksomheter. Departementet bidro i 2016 til å styrke nasjonalt program for leverandørutvikling, som er en pådriver for at stat og kommune skal skape innovasjon gjennom

offentlige anskaffelser. Nærmere omtale av programmet gis under kap. 900, post 81.

Offentlig støtte

Hovedregelen er at all offentlig støtte må notifiseres til og godkjennes av EFTAs overvåkingsorgan (ESA) før støtten kan gis. Støtte til fiskeri- og landbrukssektoren omfattes ikke av regelverket for offentlig støtte. I 2015 ble det i Norge totalt tildelt om lag 26,2 mrd. kroner i statsstøtte innenfor EØS-avtalens bestemmelser. Hovedformålet med støtten i Norge de siste årene har vært å fremme energi- og miljøtiltak, regional utvikling og forskning, utvikling og innovasjon.

EU-kommisjonen har de siste årene reformert regelverket for offentlig støtte. Gjennom EØS-avtalen gjelder endringene også for Norge. Endringene gir et større handlingsrom for norske myndigheter til å gi støtte uten notifikasjon og godkjenning av ESA, men det blir stilt strengere krav til norske myndigheter om å kontrollere at støtte som gis er lovlig, dokumentere virkninger og evaluere større støtteordninger.

Norske myndigheter deltar i et nettverk av nasjonale myndigheter i EU, som drøfter tiltak for å sikre en god gjennomføring på nasjonalt nivå av EUs moderniseringsreform for regelverket for offentlig støtte.

Reformen medfører utvidelse av det såkalte gruppeunntaket for offentlig støtte, som er en praktisk viktig unntaksregel for å gi lovlig støtte. Det er støttegivers ansvar å sikre at alle vilkårene for å benytte gruppeunntaket er oppfylt, og at det sendes melding til ESA innen 20 dager etter at støtten ble tildelt. ESA kontrollerer ikke støttegivers vurderinger, men dersom ESA velger å undersøke saken nærmere, f.eks. etter å ha mottatt en klage, er det risiko for at de vil kreve eventuell ulovlig offentlig støtte tilbakeført. Trass i at norske myndigheter har tatt i bruk muligheten til å gi gruppeunntatt støtte, har ikke antall notifikasjoner gått ned. I 2015 ble 35 saker notifisert til ESA, mot 23 i 2014. I 2007–2013 ble i snitt 19 saker notifisert per år. Det antas at denne utviklingen skyldes at det nå er sterkere bevissthet om regelverket blant offentlige myndigheter. For bedre å nå ut til kommuner og fylkeskommuner har Nærings- og fiskeridepartementet, i samarbeid med Kommunal- og moderniseringsdepartementet, etablert et nettverk rettet mot kommunesektoren samt arrangert kurs.

Reformen medfører en forpliktelse til å føre opplysninger om tildeling av støtte i et offentlig register. Register for offentlig støtte ble opprettet

1. juli 2016. Registeret administreres av Brønnøysundregistrene. Støttegiver plikter å fylle inn informasjon i registeret. Registreringsplikten gjelder der støttebeløpet til et foretak overstiger 500 000 euro, og registrering er et vilkår for at støtten kan være lovlig. Departementet vil åpne for at støttegivere også kan registrere opplysninger om offentlig støtte under EUs terskel.

EU-kommisjonens revisjon av prosedyreforordningen for offentlig støtte, gir Kommisjonen bl.a. kompetanse til å kreve opplysninger direkte fra foretak og til å håndheve slike krav med bøter og tvangsmulkt. Prosedyreforordningen vurderes som EØS-relevant og forutsettes dermed innlemmet i EØS-avtalen. Norske myndigheter har foreslått en EØS-tilpasning når det gjelder kompetanse til å bøtelegge foretak. Det har tatt lenger tid enn forventet å få klarert den nye rettsakten med tilpasningstekst, og forslag til EFTA-posisjon er fremdeles til vurdering på EFTA-siden. Saken vil bli forelagt Stortinget når forhandlingene med EU er ferdigstilt.

Lov om offentlig støtte trådte i kraft 1. januar 1994, i forbindelse med at Norge ble medlem i EØS. Siden den gang er loven med forskrifter blitt endret flere ganger, men bare på avgrensede områder. Departementet jobber med å utrede en ny og mer brukervennlig lov, som i større grad gjenspeiler utvikling og faktiske prosesser på støtteområdet. En eventuelt ny lov vil også være et ledd i å følge opp EU-kommisjonens moderniseringsreform, herunder økt bruk av gruppeunntaksmeldinger.

Dersom det ikke eksisterer like konkurransevilkår mellom private og offentlige aktører i samme marked, kan man risikere at effektive aktører presses ut av markedet. Både Produktivitetskommisjonen og ESA påpeker at konkurransen bør skje på like vilkår. Regjeringen har derfor besluttet nedsettelse av en ekstern arbeidsgruppe som utreder og vurderer konkurranseforholdene mellom offentlig og privat virksomhet samt vurderer tiltak som kan sikre like konkurransevilkår mellom offentlig og privat virksomhet. I arbeidet er det samtidig viktig å sikre at det offentlige er i stand til å løse sine oppgaver på en god og effektiv måte. Arbeidsgruppen skal levere sin rapport tidlig i 2018.

Prioriteringer 2017

Effektiv håndheving av konkurranseloven

Forebygging og avdekking av konkurransekriminalitet vil fortsatt være en høyt prioritert oppgave

for Konkurransetilsynet i 2017. Tilsynets håndheving av konkurranseloven gir betydelige direkte velferdsgevinster i de markeder som berøres av inngrep. Enda viktigere er det at bedriftene får sterkere insentiver til å overholde konkurranselovens forbuds- og inngrepsbestemmelser også i andre markeder enn dem som blir berørt. Konkurransetilsynet skal i 2017 forsterke håndhevingens samfunnsøkonomiske effekter. En rekke fusjoner skrinlegges eller modifiseres vesentlig som følge av Konkurransetilsynets fusjonskontroll, karteller opphører på grunn av tilsynets kartelletterforskning og lempningsordning og samarbeidsavtaler modifiseres eller droppes grunnet faren for at avtalene kunne bli betraktet som brudd på konkurranselovens forbudsparagrafer. Høyt aktivitetsnivå, saksbehandling med høy faglig standard og streng sanksjonering av alvorlige brudd på konkurransereglene bidrar til å øke omfanget på håndhevingens samlede direkte og indirekte virkninger.

Innføring av ny ordning for overprøving av Konkurransetilsynets vedtak

Etablering av en uavhengig klagenemnd for konkurransesaker fra våren 2017 vil styrke tilliten til at klagesaksbehandlingen ikke er politisk styrt. Klagebehandlingen foregår i dag i departementet. Oppheving av adgangen til politisk omgjøring av Konkurransetilsynets vedtak, styrker tilsynets uavhengighet ytterligere.

Oppfølging av EUs arbeid med nye regler for håndheving av konkurransereglene

EU-kommisjonen har satt i gang et arbeid for å sikre at konkurransemyndighetene i hele EU har tilgjengelig et minimum av ressurser og juridiske virkemidler ved håndhevingen av EUs konkurranseregler i sine respektive nasjonale rettsordner. Det er foreløpig ikke klart hvilke tiltak Kommisjonen vil foreslå, eller hvilken betydning tiltakene eventuelt vil få for EFTA og Norge. Departementet følger denne prosessen tett, med sikte på å bidra med norske erfaringer, og for å ivareta norske interesser på området.

Oppfølging av EU-direktivet om privat håndheving av konkurransereglene

Direktivet om erstatningsansvar ved brudd på konkurransereglene ble vedtatt høsten 2014 og skal gjennomføres både i EØS og i nasjonal rett. Dette vil kreve lovendringer. Departementet

arbeider med gjennomføring av direktivet. Den videre prosessen avhenger i stor grad av at EU og EFTA blir enige om en felles nasjonal håndheving av EØS-avtalens konkurranseregler i hele EØS.

Utvikle en helhetlig anskaffelsespolitikk og legge til rette for mer effektive offentlige anskaffelser

Regelverket alene kan ikke sikre at innkjøp er faglig gode og har høy kvalitet. Nærings- og fiskeridepartementet vil i 2017 og 2018 arbeide med å utvikle en helhetlig anskaffelsespolitikk og identifisere tiltak for å forbedre offentlig innkjøpsvirksomhet. Dette kan gjøres gjennom tiltak som legger til rette for mer effektive offentlige anskaffelser gjennom bedre behovsdekning og lavere transaksjonskostnader, som f.eks. digitalisering, hvordan innkjøp er organisert, kompetanseheving, videreutvikling av veiledning og verktøy og forbedring av statistikk for benchmarking mellom virksomheter.

Stortinget har i Innst. 358 (2015–2016) om Lov om offentlige anskaffelser støttet forslaget fra flere høringsinstanser om at det må utarbeides en ny stortingsmelding om offentlige innkjøp. Regjeringen har merket seg Stortingets ønske.

Oppfølging av EU-kommisjonens modernisering av regelverk om offentlig støtte

Regjeringen vil gjennomføre de tiltak som er nødvendige for å sikre en effektiv gjennomføring av Kommisjonens reform av reglene om offentlig støtte. Dette omfatter også implementering av den oppdaterte prosedyreforordningen.

Nærings- og fiskeridepartementet vil følge opp register for offentlig støtte for å sikre at kravene EØS-avtalen stiller blir innfridd. Departementet vil også jobbe med å utrede endringer i lov om offentlig støtte for å få på plass en oppdatert og mer brukervennlig lov.

Oppfølging av anmodningsvedtak

Vedtaket nr. 52 (2014–2015), 1. desember 2014

«Stortinget ber regjeringen utforme tiltak som kan bedre de ideelle tjenesteleverandørenes rammebetingelser i anbudskonkurranser.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 2 S Tillegg 1 (2014–2015), jf. Meld. St. 1 *Nasjonalbud-*

sjettet 2015, Prop. 1 S (2014–2015) for Nærings- og fiskeridepartementet og Prop. 1 S Tillegg 1–3 (2014–2015).

Nærings- og fiskeridepartementet redegjorde i Prop 1 S (2015–2016) og Meld. St. 1 *Nasjonalbudsjettet 2015* for regjeringens oppfølging av vedtaket. Flertallet i Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité har i Innst. 246 S (2015–2016) bemerket at vedtaket ikke er tilstrekkelig fulgt opp.

I tillegg til de tiltakene som det ble redegjort for i Prop. 1 S (2015–2016) og Meld. St. 1, mener regjeringen at anmodningsvedtaket er fulgt opp gjennom tiltak som er gjennomført etter Stortingets behandling av disse.

Den 13. juni 2016 vedtok Stortinget ny lov om offentlige anskaffelser, jf. Prop 51 L og Innst. 358 L (2015–2016). Nærings- og fiskeridepartementet fastsatte den 12. august 2016 ny forskrift om offentlige anskaffelser. Som en oppfølging av Stortingets behandling av Prop 51 L (2015–2016) inneholder den nye forskriften et eget kapittel om anskaffelser av helse- og sosialtjenester. De nye reglene tar særlig hensyn til særtrekkene ved helse- og sosialtjenester og de legger godt til rette for at oppdragsgivere ved anskaffelser av slike tjenester kan vektlegge forhold som de ideelle leverandørene tradisjonelt er gode på. Regelverket åpner også for at oppdragsgivere kan reservere konkurranser for ideelle aktører eller tildele kontrakter direkte til disse leverandørene i de situasjonene der EØS-retten åpner for dette.

Departementet er også i ferd med å innhente en ekstern juridisk vurdering av handlingsrommet for å ivareta ideelle aktører innenfor helse- og sosialområdet, herunder utrede ulike former for samarbeidsmodeller. Dette er også en oppfølging av Stortingets behandling av Prop 51 L og Innst. 358 L (2015–2016).

Departementet mener med dette at anmodningsvedtaket er fulgt opp.

Vedtaket nr. 246 (2014–2015), 11. desember 2014

«Stortinget ber regjeringen utforme tiltak som kan bedre de ideelle tjenesteleverandørenes rammebetingelser i anbudskonkurranser.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 8 S (2014–2015), jf. Prop. 1 S (2014–2015) for Nærings- og fiskeridepartementet. Se omtale av vedtak nr. 52 ovenfor.

Vedtak nr. 79 (2015–2016), 3. desember 2015

«Stortinget ber regjeringen innføre krav om minimum 30 pst. miljøvekting ved alle offentlige anbud der det er relevant.»

Vedtaket ble truffet ved behandlingen av Innst. 2 S (2015–2016), jf. Meld. St. 1 *Nasjonalbudsjettet 2016*, Prop. 1 S (2015–2016) og Prop. 1 S Tillegg 1 (2015–2016) og Prop. 1 S Tillegg 2 (2015–2016).

Nærings- og fiskeridepartementet er godt i gang med å utrede konsekvensene av et slikt krav og å finne den mest hensiktsmessige måten å følge opp vedtaket på. Stortinget vil bli orientert om oppfølgingen av anmodningsvedtaket på egnet måte.

Vedtak nr. 218 (2015–2016), 11. desember 2015

«Stortinget ber regjeringen styrke Konkurransetilsynets innsats overfor dagligvaremarkedet, og hvis behov, på egnet måte komme tilbake til Stortinget med forslag til endringer av konkurranseloven.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 8 S (2015–2016), jf. Prop. 1 S (2015–2016) for Nærings- og fiskeridepartementet.

Det vises i denne sammenheng også til rapportering til Stortinget i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett, se Prop. 122 S (2015–2016) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2016*.

Regjeringen lanserte 15. mars 2016 flere tiltak overfor dagligvaremarkedet. Disse er nå enten iverksatt eller påbegynt:

- Utvidet informasjonsplikt om fusjoner og oppkjøp er nå pålagt samtlige dagligvarekjeder i tråd med regjeringens tiltak.
- Konkurransetilsynet er i gang med sin undersøkelse om informasjonsutvekslingen mellom dagligvarekjedene.
- Oppdraget om utredning av en inngrepshjemmel mot ensidige handlinger i dagligvarebransjen ble lyst ut i slutten av august 2016 og skal etter planen leveres departementet 13. januar 2017.
- Oppdraget om utredning av hva som hindrer nyetablering blir utlyst i løpet av høsten 2016. Rapporten fra denne utredningen vil etter planen foreligge høsten 2017.

Anmodningsvedtaket blir fulgt opp gjennom disse tiltakene.

Vedtak nr. 416, 12. februar 2015

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag til virkemidler for å bedre konkurransen og effektiviteten i dagligvaremarkedet.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 155 S, jf. Dokument 8:12 S (2014–2015) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Knut Storberget, Else-May Botten, Arild Grande og Ingvild Kjerkol om å lovfeste god handelsskikk for å sikre viktige forbrukerinteresser*.

Det vises i denne sammenheng også til rapportering til Stortinget i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett, se Prop. 122 S (2015–2016) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2016*.

Regjeringen lanserte 15. mars 2016 flere tiltak overfor dagligvaremarkedet. Disse er nå enten iverksatt eller påbegynt:

- Utvidet informasjonsplikt om fusjoner og oppkjøp er nå pålagt samtlige dagligvarekjeder i tråd med regjeringens tiltak.
- Konkurransetilsynet er i gang med sin undersøkelse om informasjonsutvekslingen mellom dagligvarekjedene.
- Oppdraget om utredning av en inngrepshjemmel mot ensidige handlinger i dagligvarebransjen ble utlyst i slutten av august 2016 og skal etter planen leveres departementet 13 januar 2017.
- Oppdraget om utredning av hva som hindrer nyetablering blir utlyst i løpet av høsten 2016. Rapporten fra denne utredningen vil etter planen foreligge høsten 2017.

Anmodningsvedtaket blir fulgt opp gjennom disse tiltakene.

Maritim næring

Oppgaver og mål

Nærings- og fiskeridepartementet har ansvaret for helheten i regjeringens maritime politikk. Dette omfatter bl.a. tilskuddsordningen for sysselsetting av arbeidstakere til sjøs, regelverket for sjøsikkerhet, arbeidsmiljø, sikringsarbeid (security), og regelverket for fritidsfartøy. De sentrale lovene er skipssikkerhetsloven, skipsarbeidsloven, NIS-loven og deler av sjøloven.

Sjøfartsdirektoratet er forvaltnings- og tilsynsmyndighet for norskregistrerte skip og for utenlandske skip i norske havner. Direktoratet ivaretar også funksjonen som realregister gjennom skipsregistrene Norsk Internasjonalt Skipsregister – NIS og Norsk Ordinært Skipsregister – NOR. I tillegg arbeider Sjøfartsdirektoratet med holdnings- og skapende sjøvettarbeid.

Nærings- og fiskeridepartementet har ansvaret for tilskuddsordningen for sysselsetting av arbeidstakere til sjøs. Ordningen skal sikre norsk maritim kompetanse og rekruttering av norske sjøfolk, og rammevilkår som er konkurransedyktige sammenlignet med vilkårene i andre land. Sjøfartsdirektoratet forvalter ordningen på grunnlag av forskrift fastsatt av Nærings- og fiskeridepartementet.

Regelverk og prosedyrer i tilknytning til kriser, beredskap, terror og piratvirksomhet er en viktig oppgave. Departementet har inngått en avtale med Norges Rederiforbund om beredskap innen skipsfart, jf. omtale under kap. 900, post 72.

Departementet har også ansvaret for sjølovens regler om undersøkelse av sjøulykker og samarbeider med Statens havarikommisjon om dette.

Maritim næring er en globalisert næring, og rammene fastsettes i stor grad internasjonalt. Gjennom internasjonalt samarbeid både globalt, regionalt og bilateralt arbeider norske myndigheter for å sikre mest mulig enhetlige globale krav til næringen, åpne markeder, frihandel og strenge krav til sjøsikkerhet, miljø og sosiale standarder. Regelverksutviklingen på skipsfartsområdet skjer i stor grad gjennom internasjonalt samarbeid, bl.a. i FNs sjøfartsorganisasjon (IMO), EU, i kontrollsamarbeidet gjennom Paris MoU (Memorandum of Understanding), og FNs arbeidslivsorganisasjon (ILO).

Det offentlig virkemiddelapparatet skal bidra til å styrke kunnskapsgrunnlaget for maritim utvikling og innovasjon. Innovasjon Norge og Norges forskningsråd har en rekke generelle landsdekkende tjenester og aktiviteter som bidrar til innovasjon og verdiskaping i den maritime næringen. Maroff-programmet i regi av Norges forskningsråd er et viktig virkemiddel som skal stimulere til maritim forskning.

Status og resultater

Det er viktig at vilkår og rammebetingelser utformes på en måte som effektivt stimulerer til utvikling og verdiskaping i den maritime næringen. Dette er bakgrunnen for at næringsministeren i 2015 la fram regjeringens maritime strategi «Ma-

ritime muligheter – blå vekst for grønn fremtid». Regjeringens overordnede mål er bærekraftig vekst og verdiskaping for den maritime næringen. Strategien omfatter åtte innsatsområder og totalt 69 tiltak. Regjeringen har startet arbeidet med implementeringen av tiltakene og har bl.a. myket opp fartsområdebegrensningene for skip i Norsk Internasjonalt Skipsregister (NIS) og styrket tilskuddsordningen for sysselsetting av arbeidstakere til sjøs. Videre har regjeringen innført en kondemneringsordning for skip i norsk nærskipfart og styrket tapsfondet til innovasjonslånordningen i Innovasjon Norge for å bidra til at energi- og miljøvennlige fartøy blir mer tilgjengelige i markedet.

Maritim næring (rederier, verft og maritime utstys- og tjenesteleverandører) gir i dag arbeid til om lag 110 000 personer i Norge og skaper verdier for til sammen 188 mrd. kroner. Fra 2004 til 2014 økte antall sysselsatte i maritim næring i Norge med nær 30 000 personer, og den samlede verdiskapingen ble mer enn doblet. Rederivirksomheten står for over halvparten av verdiskapingen i den maritime klyngen.

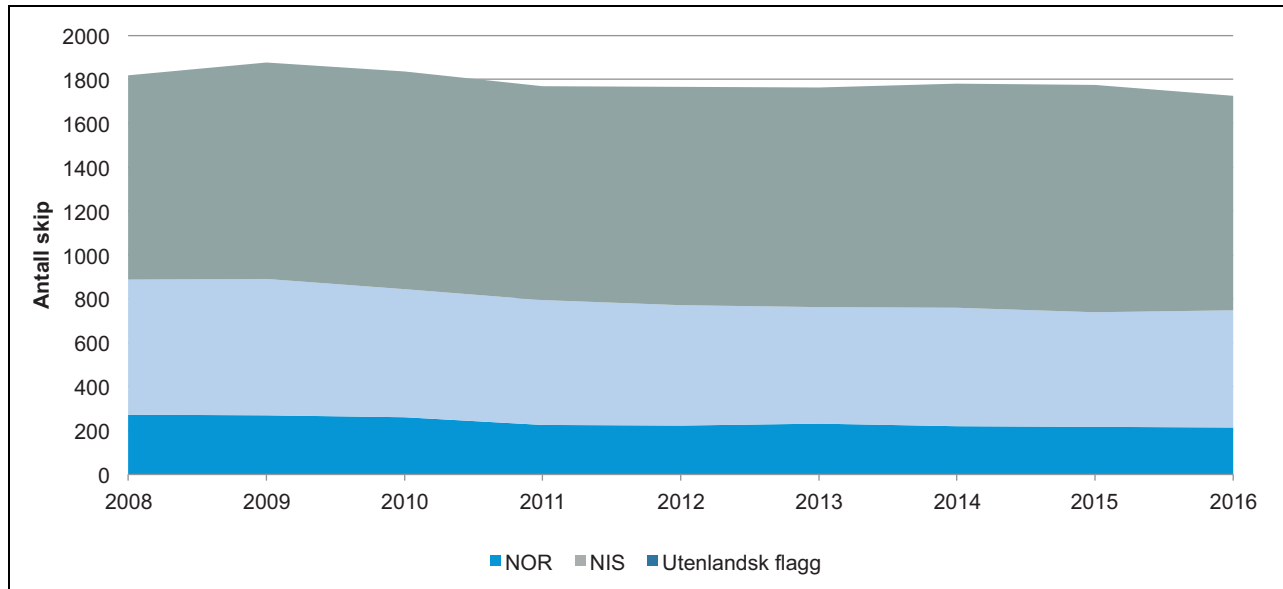
Tabell 4.1 Verdiskaping og sysselsetting maritim næring 2004–2014

	Verdiskaping (mrd. kroner)		Sysselsetting	
	2004	2014	2004	2014
Rederi	43,3	109,6	37 900	45 400
Tjenester	14,9	37,1	20 500	27 800
Utstyr	9,6	33,5	14 100	25 900
Verft	3,3	8,2	8 200	10 400
Totalt	71,1	188,4	80 700	109 500

Kilde: Maritim verdiskapingshåndbok 2015, Menon Business Economics.

Konkurransedyktige skipsregistre

Norge er en betydelig skipsfartsnasjon med vel 1 800 handelsskip under norsk eierskap/kontroll. Norge kontrollerer 2,67 pst. av verdens handelsflåte og er verdens tiende største skipsfartsnasjon målt i dødvectonn. Om lag to tredjedeler av den norske flåten er engasjert i transport av varer. Maritime transporttjenester tilknyttet utvinning av olje og gass har hatt en økende andel over hele verden. Den norske offshoreflåten er verdens nest største etter den amerikanske og opererer i



Figur 4.5 Utvikling i antall skip i norskkontrollert flåte fra 2008 til 2016

alle verdensdeler. Etter oljeprisfallet fra 2014 har imidlertid inntjeningen i offshoresegmentet falt betydelig og det forventes at mye av veksten i årene framover vil komme innenfor tradisjonell skipsfart og nye havnæringer.

Siden 2006 er det blitt registrert betydelig flere norskkontrollerte skip i utenlandske registre (økning på 26 pst.), mens flåten i Norsk Internasjonal Skipsregister (NIS) er redusert med 13 pst. Siden 2014 har det imidlertid vært en økning i antall NIS-registrerte skip. Denne trenden forventes å fortsette som følge av endringene i fartsområdebegrensningene for NIS-skip i kystfart og konstruksjonsskip i 2016. Mellom juli 2014 og juli 2016 økte antall NIS-registrerte skip med om lag 9 pst. Antall skip i Norsk Ordinært Skipsregister (NOR) ligger på samme nivå som for ti år siden.

Tilskuddsordningen for sysselsetting av sjøfolk

Regjeringen har styrket tilskuddsordningen for sysselsetting av sjøfolk for konstruksjonsskip i NIS, NOR kystfart, hurtigruten og passasjerskip i utenriksfart NOR og seilskip i NOR. Videre har Regjeringen myket opp fartsområdebegrensningene for skip i Norsk Internasjonal Skipsregister (NIS). Endringen i tilskuddsordningen trådte i kraft 1. mars 2016. Fartsområdeendringer for NIS-skip i kystfart og konstruksjonsskip trådte i kraft henholdsvis 1. januar og 1. mars 2016. Regjeringen vil i løpet av 2016 legge fram for Stortinget et lovforslag om lovfesting av tilskuddsordningen for sysselsetting av arbeidstakere til sjøs.

Markedsadgang og eksport

Den maritime næringen er avhengig av internasjonale markeder og likeverdige rammebetingelser. Regjeringen prioriterer derfor arbeidet for å avtafeste et åpent internasjonalt handelsregelverk med like vilkår for skipsfartstjenester fra ulike land. Norge har bilaterale maritime samarbeidsavtaler med Brasil, India, Japan, Russland og Sør-Korea. Samarbeid om industri- og teknologit utvikling, miljøvennlig skipsfart, bruk av naturgass (LNG), skipsfart i Arktis og skipsbygging er noen av temaene som ble prioritert i 2015. Det vises også til omtale under programkategori 17.30.

Sjøfartsadministrasjonen

Sjøfartsdirektoratet arbeider for å sikre en effektiv og kundeorientert sjøfartsadministrasjon og konkurransedyktige skipsregistre. Direktoratet har de siste årene arbeidet for forenkling for den maritime næringen og effektivisering av egen drift gjennom satsing på gode digitale og lett tilgjengelige tjenester og et klart og brukervennlig regelverk.

Den maritime næringen er internasjonal og opererer ofte i andre tidssoner. For å gi bedre service og økt tilgjengelighet ble det i 2015 etablert en utvidet vaktordning med 24-timers service for betjening av henvendelser knyttet til norskregistrerte skip.

Regelverk for sikkerhet og miljø

I 2015 ble Polarkoden vedtatt i IMO. Koden vil stille særskilte krav til skip som opererer i polare farvann, slik som bl.a. konstruksjonskrav, utstyr, operasjon, beskyttelse av miljøet og begrensning av skader. Polarkoden kommer i tillegg til det regelverket som allerede finnes i gjeldende konvensjoner og koder (SOLAS, MARPOL, STCW-konvensjonen m.fl.). Polarkoden vil tre i kraft 1. januar 2017.

Ballastkonvensjonen ble vedtatt av IMO i 2014. Konvensjonen stiller krav til rensing av ballastvann for skip i internasjonal trafikk. Kravene til ikrafttredelse er nå oppfylt, og konvensjonen vil tre i kraft september 2017.

Beredskap

Departementet har deltatt i nasjonale og internasjonale fora for å bidra til fortsatt nedgang i piratvirksomheten i Adenbukta, Det indiske hav, Guineabukta og området rundt Malakkastredet. Regjeringen har med Justis- og beredskapsdepartementet som ansvarlig departement styrket Norges innsats i og rundt Middelhavet. Supply-skipet Siem Pilot deltar i EUs operasjon Triton og redningsskøyta Peter Henry von Koss i operasjon Poseidon utenfor Hellas. Formålet med bidragene er å redde liv på havet og å ivareta sikkerheten i Europa.

Forskning, utvikling og innovasjon

Norges forskningsråd tildelte i 2015 totalt 564 mill. kroner til den maritime næringen innenfor ulike ordninger. Videre tildelte Innovasjon Norge 510 mill. kroner totalt til den maritime næringen i 2015. Havbasert teknologi og kunnskap anvendes også innenfor andre næringer, og det er lagt vekt på kunnskapsoverføring mellom og fra havbaserte næringer. Det er gjennomført flere fellesutlysninger i Norges forskningsråd.

Det vises også til omtale under programkategori 17.20.

Prioriteringer 2017

Gjennom oppfølgingen av regjeringens maritime strategi ønsker regjeringen å etablere stabile og framtidsrettede rammebetingelser som grunnlag for framtidig vekst og verdiskaping for den maritime næringen i Norge. Hovedprioriteringene i 2017 vil være oppfølging av satsingen på blå vekst, vurdere egnet oppfølging av Maritim21-strategien

og å sikre en effektiv og kundeorientert sjøfartsadministrasjon og konkurransedyktige skipsregistre. Nærings- og fiskeridepartementet vil fortsette arbeidet med å sikre en effektiv implementering av Polarkoden som trer i kraft 1. januar 2017 og videreføre satsingen på grønn skipsfart.

Ny havstrategi

I regjeringens maritime strategi er blå vekst ett av satsingsområdene. Regjeringen vil bidra til å utvikle en sterk norsk havklynge, gjennom å stimulere til økt samhandling mellom de havbaserte næringene. Dette er noe av bakgrunnen for at regjeringen har satt i gang arbeidet med en overordnet havstrategi, som skal legges fram våren 2017. I havstrategien skal helheten i regjeringens satsing på fiskeri og havbruk, maritim industri og petroleum ivaretas.

Helhetlig strategi for forskning, utvikling og innovasjon, Maritim21

Forslag til en ny, helhetlig forsknings-, utviklings- og innovasjonsstrategi for maritim næring, Maritim21, vil bli overlevert regjeringen i november 2016. Nærings- og fiskeridepartementet vil i 2017 prioritere arbeidet med å vurdere egnet oppfølging av anbefalingene i strategien.

Sikre at Sjøfartsdirektoratet skal være en effektiv og kundeorientert administrasjon

Framveksten av internasjonale kommersielle skipsregistre i de siste årene har ført til at rederier defineres som kunder som registrene konkurrerer om. Dette gjør at Sjøfartsdirektoratets service, tilgjengelighet og kompetanse hele tiden blir målt mot kvaliteten på tjenestene i andre lands sjøfartsadministrasjoner. Norsk sjøfartsadministrasjon skal være kundeorientert og effektiv med høy grad av kompetanse. Arbeidet med forenkling gjennom digitalisering og markedsføring av NIS som konkurransedyktig register videreføres i 2017.

Mineralnæringen

Oppgaver og mål

Norge har betydelige mineralressurser som gjennom utvinning gir grunnlag for verdiskaping. Mineralressursene er nødvendige for bygg, veier og infrastruktur. Departementet har ansvar for virkemidler som har stor betydning for at disse ressursene forvaltes på en bærekraftig måte.

Regjeringen vil legge til rette for økt verdiskaping i næringen.

Lov om erverv og utvinning av mineralressurser (mineralloven) regulerer mineralvirksomhet. Med hjemmel i denne loven gir Direktoratet for mineralforvaltning (DMF) lete-, utvinnings- og driftstillatelser til mineralselskaper. Loven regulerer også selskapenes plikter ved start, drift, opphør og opprydding. De kommunale arealprosessene og lokale prioriteringer av arealbruk er også av stor betydning for næringen.

Gode geologiske oversiktsdata er en forutsetning for å kunne påvise utvinnbare mineralressurser. Slike data er et kollektivt gode med en rekke bruksområder, og finansieres derfor av staten og samles inn av Norges geologiske undersøkelse (NGU).

Status og resultater

Mineralnæringen omfatter virksomheter som tar ut og bearbeider mineraler og bergarter fra fast fjell eller løsmasser. Mineralnæringen omsatte i 2015 for i størrelsesorden 10-11 mrd. kroner og sysselsatte i løpet av året har vært ca. 5 300 årsverk.

Mineralstatistikken er lagt om til kun å vise verdien av råvareproduksjonen. Sammen med konkursen ved Sydvaranger Gruve og kraftig produksjonsreduksjon ved Store Norske Spitsbergen Kullkompani bidrar dette til en lavere omsetningsverdi sammenliknet med tidligere år. Det har videre medført at sysselsetningen er redusert ytterligere mot slutten av 2015 og inn i 2016.

Omsetningen svinger noe fra år til annet, når prisene på produktene endrer seg. Samlet eksportandel var 49 pst. i 2015. Næringen har for de fleste produkter en høy eksportandel. Eksportandelen er vesentlig lavere enn gjennomsnittet for næringen for byggeråstoffer, og høyere for kull, metaller og industrimineraler.

Det har vært en nedgang i omsetningen av kull, en moderat nedgang i omsetningen av naturstein og metaller. For byggeråstoff er den ingen endring. Krevende markeder og lavere priser for flere råvarer, bl.a. for kull og jern, gjør at det er usikre utsikter til vekst i mineralnæringen i 2016.

Prioriteringer 2017

Mineralforvaltning

Arbeidet med å styrke DMF for mer effektiv utføring av etatens forvaltningsoppgaver og oppfølging av mineralnæringen videreføres i 2017.

Driftsbevilgningen til DMF foreslås økt med ytterligere 5 mill. kroner til 39,6 mill. kroner i 2017. DMF vil prioritere bevilgningsøkningen til å øke bemanningen ytterligere for å styrke etatens arbeid med oppfølging og behandling av konsekvenssøknader og til IKT-utvikling for å oppnå effektiviseringsgevinster.

Regjeringen har gjennomført flere forenklinger i plan- og bygningsloven som bidrar til å bedre rammevilkårene for mineralvirksomhet. Enklere regler skal sikre gode rammebetingelser for næringslivet og sørge for en rask, effektiv og forutsigbar saksbehandling. Regjeringen fremmet i juni 2016 forslag til Stortinget som skal bidra til vesentlig mer effektive planprosesser. Det skal bl.a. legges mer vekt på forpliktende dialog og tidlige avklaringer i oppstartfasen for at planprosessen skal bli mer forutsigbar. Forslaget skal gi bedre samarbeid og hindre at det dukker opp nye krav til utredninger mv. underveis i planarbeidet og hindre omkamper, som kan forsinke prosessen. Kommunene skal kunne stoppe urealistiske planinitiativ fra en utbygger tidlig i oppstartfasen, men når planarbeidet først er satt i gang skal utbygger som hovedregel alltid få sitt forslag sendt på høring og offentlig ettersyn. Kommunen skal få større lokalt handlingsrom, særlig i saker hvor det bare gjør seg gjeldene lokalpolitiske hensyn. Det skal bli enklere å justere eksisterende planer i takt med behovet, og kommunen skal kunne oppheve utdaterte planer uten full planbehandling som i dag. Det foreslås også forenklinger i dispensasjonsbestemmelsene.

Reguleringsplan har blitt stadfestet og utslippstillatelser har blitt gitt til to store utvinningsprosjekter, Nordic Minings utvinning av rutil fra Engebøfjellet i Sogn og Fjordane og Nussirs utvinning av kobber fra Ulveryggen i Finnmark. Elkems prosjekt for utvinning av kvarts på Nasa-fjellet har også fått stadfestet reguleringsplan.

Reiseliv

Oppgaver og mål

Norge har betydelig aktivitet knyttet til reiseliv, en næring som gir arbeidsplasser og lokal utvikling over hele landet. Norges største konkurransefortrinn internasjonalt er den norske naturen, men stadig flere turister besøker også norske byer. Turistene vil i stadig større grad ta del i opplevelser og aktiviteter, og oppleve det autentiske Norge. Her har vi gode konkurransefortrinn, men for å ta del i den internasjonale veksten kreves det at vi har en framtidsrettet reiselivspolitik i årene som kommer.

Reiselivspolitikken skal bidra til å utvikle en mer konkurransekraftig reiselivsnæring. Den skal gi økt verdiskaping i og rundt næringen og økt lønnsomhet for aktørene. Nærings- og fiskeridepartementet legger fram en stortingsmelding om reiseliv i 2016. Meldingen drøfter næringens rammebetingelser, og muligheter og utfordringer for næringen. Nærings- og fiskeridepartementet vil samtidig videreutvikle samspillet mellom ulike sektormyndigheter.

De viktigste virkemidlene innenfor Nærings- og fiskeridepartementets område ligger hos Innovasjon Norge og Norges forskningsråd. Innovasjon Norge er den sentrale virkemiddelaktøren for å markeditilpasse det offentlige bidrag knyttet til profilering av Norge som reisemål o.a., jf. nærmere omtale under programkategori 17.20. Nærings- og fiskeridepartementet finansierer via Norges forskningsråd reiselivsforskning som bidrar til å dekke reiselivsnæringens behov for kompetanse og forskningsmessig kunnskap, jf. nærmere omtale under programkategori 17.20. I tillegg gir departementet tilskudd til Visit Svalbard AS, jf. kap. 900, post 74.

Regjeringen har ønsket å samle ressursene til reiselivsnæringen i større reisemålsselskaper. Næringen selv fikk ansvar for å drive prosessen med å etablere en ny struktur for reisemålsselskapene, mens Nærings- og fiskeridepartementet har lagt til rette for at en ny struktur kommer på plass. Arbeidet med å utvikle forretningsplaner for en ny organiseringsstruktur for Nord-Norge, Midt-Norge, Fjord-Norge, Øst-Norge, Fjell-Norge, Agder og Telemark har pågått siden februar 2014. Det ble nedsatt et nasjonalt strukturutvalg som referanse- og koordineringsgruppe for arbeidet, og flere regionale prosjektgrupper har arbeidet med å etablere den nye strukturen i ulike områder av landet. Det er forventet at arbeidet i sin helhet er slutført ved utgangen av 2016. Arbeidet med endring i reiselivsstrukturen har bidratt til økt samarbeid og vil føre til en mer effektiv bruk av offentlige virkemidler, som igjen kan styrke konkurransekraften i reiselivsnæringen.

Status og resultater

Det har vært en positiv utvikling i antall turistankomster til Norge de siste årene. Det er fortsatt årlige variasjoner i ulike markeder og segmenter, og reiselivsnæringen jobber aktivt for å jevne ut sesongvariasjoner.

Norges posisjon i det internasjonale reiselivsmarkedet er samlet sett stabil, men svakt fallende. Veksten i antall turistankomster til Norge er posi-

tiv, men mindre enn gjennomsnittet for verden. Dette betyr at Norge taper markedsandeler.

Tabellen under viser hvordan verdiskapingen og sysselsettingen i reiselivsbransjen fordeler seg mellom ulike enkeltbransjer. Oversikten viser at transport- og serveringsbransjen generer størst verdiskaping og sysselsetting i næringen.

Tabell 4.2 Verdiskaping og sysselsetting for enkeltbransjer innenfor reiselivsnæringen og totalt i 2014

Bransje	Verdiskaping (mrd. kroner)	Sysselsetting (antall ansatte)
Transport	30,5	38 500
Servering	16	55 000
Overnatting	10,5	27 500
Opplevelser	8	15 700
Formidling	3	4 300
Hele reiselivsnæringen	68	141 000

Kilde: Menon Economics regnskapsdatabase.

Prioriteringer 2017

Følge opp stortingsmelding om reiseliv

Nærings- og fiskeridepartementet legger fram en stortingsmelding om reiseliv høsten 2016. Meldingen legger vekt på å klargjøre ansvarsforhold knyttet til reiselivspolitikken og utvikling av Norge som reisemål. Nærings- og fiskeridepartementet vil i 2017 prioritere arbeidet med å følge opp meldingen.

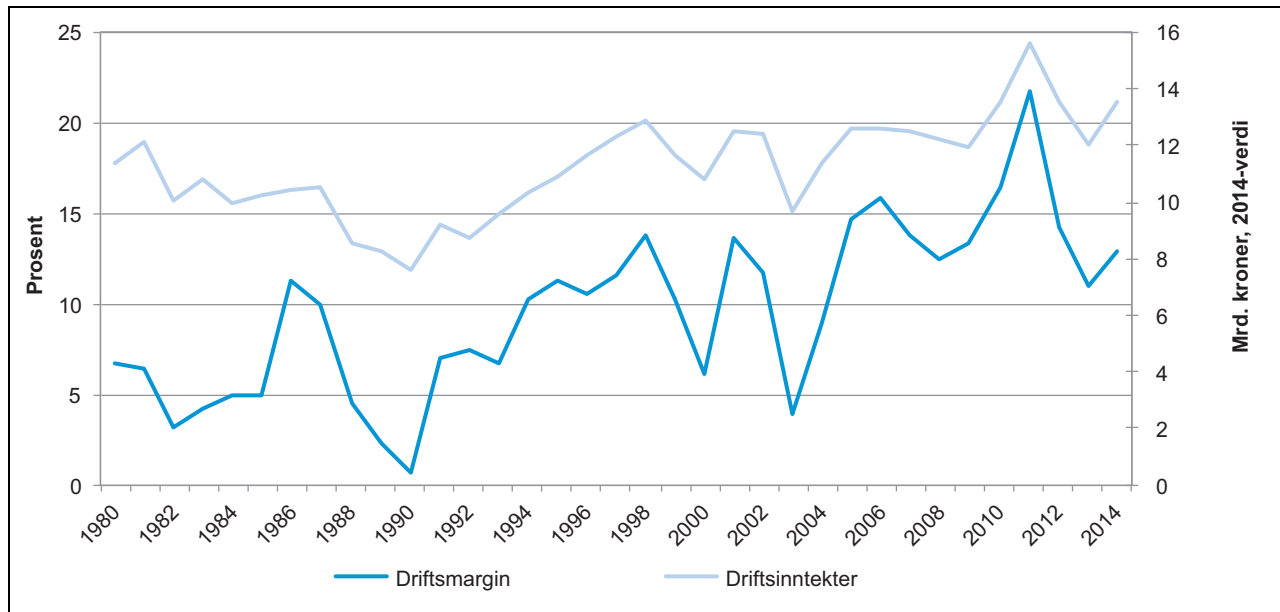
Sikre reiselivsforskning

Forskningsprogrammet REISEPOL avsluttes i 2016. Departementet mener at det er behov for videre forskning knyttet til reiselivsnæringen i Norge for å kunne ta ut det forespeilede potensialet for økt verdiskaping i næringen, som estimert i Verdiskapingsanalysen utført av Menon Economics. Departementet vil videreføre tildelingen til reiselivsforskning i 2017.

Fiskeri

Oppgaver og mål

Nærings- og fiskeridepartementet har ansvaret for regjeringens politikk på fiskeriområdet. Dette omfatter næringspolitikken, forvaltning og regel-



Figur 4.6 Gjennomsnittlig driftsmargin og totale driftsinntekter for fiskeflåten, 1980–2014

Definisjon: Driftsmargin = (driftsresultat/driftsinntekter) * 100.

Kilde: Fiskeridirektoratet.

verk, inkludert næringsstruktur, reguleringen av og adgangen til å drive fiske og fangst, kvoteforhandlinger, internasjonale fiskeritavtaler og miljømessig bærekraftig utvikling.

Fiskeridirektoratet er rådgivende og utøvende organ for Nærings- og fiskeridepartementet innen fiskeriforvaltning. Hovedoppgavene til direktoratet er knyttet til fiskerireguleringer og ressurskontroll. Fiskeridirektoratet samarbeider nært med Havforskningsinstituttet, andre etater og organisasjoner nasjonalt og internasjonalt for å gi Nærings- og fiskeridepartementet best mulige kunnskapsbaserte råd.

Nærings- og fiskeridepartementet har ansvar for mattrygghet knyttet til primærproduksjon av sjømat. Mattilsynet fører tilsyn på området.

Havets og kystens ressurser og miljø er fundamentet for marin verdiskaping. Vitenskapelige råd, gode forvaltningsprinsipper og god kontroll med høstingen av ressursene er grunnlaget for å kunne realisere et høyt langtidsutbytte av bestandene. Kvotene svinger med de biologiske rammene. Innenfor de biologiske rammene søkes det stabilitet i ressursfordelingen, for å sikre mest mulig forutsigbarhet for næringsaktørene.

De sentrale lovene for kvotereguleringer og adgang til å delta i fisket er lov om forvaltning av viltlevende marine ressurser (havressurslova) og lov om rett til å delta i fiske og fangst (deltakerloven).

Norge deltar i en rekke internasjonale fora der forvaltning av levende marine ressurser er tema. Gjennom internasjonalt samarbeid arbeider Norge for at forvaltningen av marine ressurser skal skje i tråd med anerkjente prinsipper som bl.a. bærekraftig bruk, føre-var-prinsippet og økosystembasert forvaltning. Det inngås avtaler om felles forvaltning av delte fiskebestander for å sikre bærekraftig høsting og forvaltning av fiskeriene.

Status og resultater

Lønnsomhet

For fiskeflåten har utviklingen i lønnsomhet de siste 25 årene, målt ved driftsmarginen, vært positiv sett under ett, selv om lønnsomheten har variert mye, jf. figur 4.6. Etter et historisk høyt nivå i 2011 har fiskeflåten hatt to år med reduksjon i driftsinntektene og driftsmarginen. Totale driftsinntekter for fiskeflåten (som inngår i lønnsomhetsundersøkelsen) var i 2014 på 13,5 mrd. kroner, som var en økning på om lag 1,5 mrd. kroner fra 2013. Driftsmarginen var i 2014 på 12,9 pst., en økning fra 11 pst. i 2013.

De underliggende årsakene til den positive utviklingen i lønnsomhet i perioden er flere. Flere av våre viktigste fiskebestander er i langt bedre forfatning nå enn i 1990. Dessuten har tallet på

fiskefartøy blitt redusert, noe som har bidratt til lavere kostnader og høyere produktivitet.

Mens 20 475 personer hadde fiske som hovednæring i 1990, var det 14 264 i 2000 og 10 325 i 2010. Foreløpige tall viser at det i 2015 var 9 275 personer som var registrert med fiske som hovednæring.

I figur 4.7 sammenstilles opplysninger om utvikling i kvantum med utvikling i antall fiskere og fangst per fisker. Variasjoner i ressurstilgang vil påvirke fangst per fisker, men figuren sier likevel mye om effektivitetsutviklingen i norsk fiskerinæring.

Fiskeriforvaltning

Ulovlig, urapportert og uregulert fiske (UUU-fiske) er en stor trussel mot de marine ressursene og er en betydelig utfordring for forvaltningen både nasjonalt og globalt. Begrepet fiskerikriminalitet omfatter kriminalisert UUU-fiske og annen økonomisk kriminalitet i hele fiskerinæringens verdikjede.

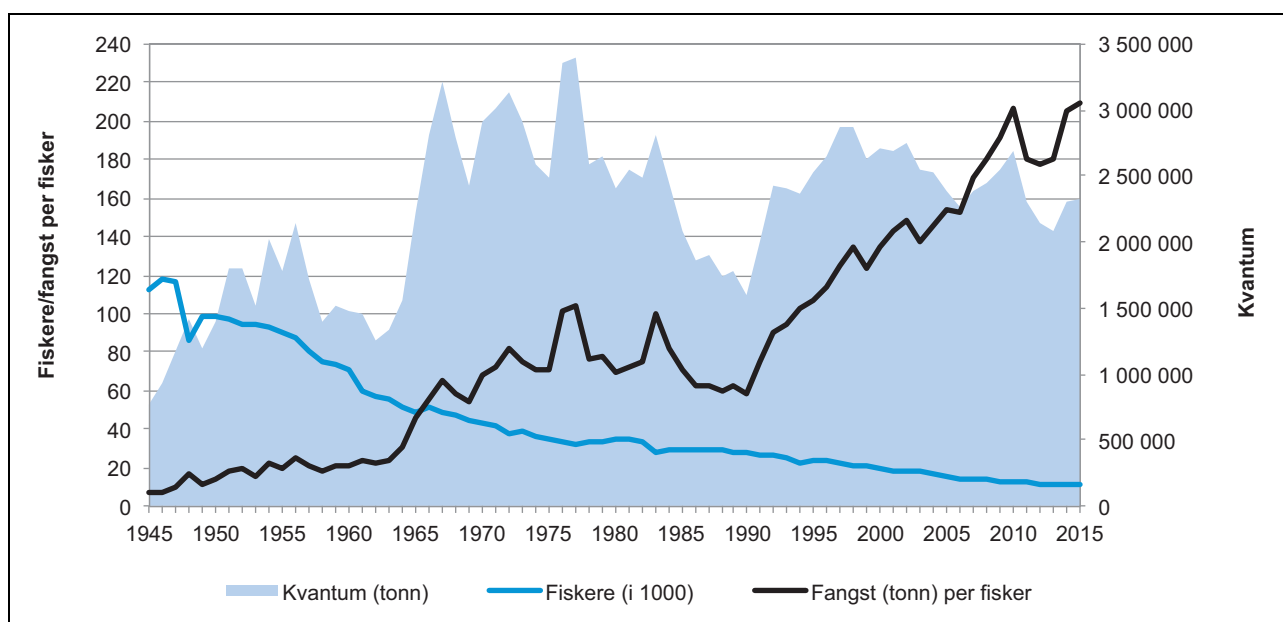
Bekjempelse av ulovlig, urapportert og uregulert fiske og fiskerikriminalitet er høyt prioritert av Nærings- og fiskeridepartementet. Kontrollinnsatsen er økt, og det er gjort endringer i regelverket. Fiskeriforvaltningen har også prioritert internasjonalt samarbeid om ressurskontroll. Fiskeriforvaltningens analysenettverk er et tverrfaglig samarbeid mellom ulike kontrolletater. Sekretariatet for nettverket ligger i Nærings- og fiskeridepartementet.

Refordeling av kvoter er delegert til Fiskeridirektoratet for å forenkle saksbehandlingen. Flere fiskerireguleringer er også delegert til Fiskeridirektoratet. Det er gjennomført en prøveordning med kvotebytte i lodde- og sildefisket i 2016. Strukturingsprosessen i havfiskeflåten er forenklet og avbyråkratisert. I juni 2016 ble reglene om fylkesbindinger ved strukturering endret til å bli en landsdelsordning. Med de nye reglene deles landet i to områder hvor de tre nordligste fylkene utgjør ett område, mens resten av landet utgjør det andre. Dette er tiltak som vil kunne bidra til en lønnsom helårig drift for fiskeflåten.

Norge har i dag et kvotesystem som er stabilt og forutsigbart, men som gir lite fleksibilitet til aktørene. Regjeringen har satt ned et offentlig utvalg som skal foreta en gjennomgang av det norske kvotesystemet og vurdere hvordan ressursrenten fra fiskeriene skal behandles i framtiden. Utvalget skal levere sin innstilling i form av en NOU innen utgangen av desember 2016.

Norge har inngått bilaterale avtaler om fiskerisamarbeid med Russland, EU, Grønland og Færøyene for 2016. Trepartsavtalen mellom Island, Grønland og Norge om lodde er videreført. Norge har også samarbeidet med Island om kvotebytte og oppfølging av Smuthullavtalen.

I mars 2014 ble Norge, EU og Færøyene enige om en femårig trepartsavtale om forvaltning og fordeling av makrell. Videre forhandlinger for også å få Island og Grønland inn i forvaltnings-samarbeidet vil fortsette. Det er ført forhandlinger om norsk vårgytende sild mellom Norge,



Figur 4.7 Utvikling i fangst, antall fiskere og fangst per fiskere, 1945–2015

Kilde: Fiskeridirektoratet.

Russland, Island, EU og Færøyene. Partene har ikke klart å bli enige om en ny fempartsavtale, og forhandlingene fortsetter i 2016. Norge, EU, Færøyene og Island har også forhandlet om en avtale om forvaltning av kolmule for 2016. Det er heller ikke her enighet om en ny avtale, men det eksisterer en felles forståelse av totalkvoten. Forhandlingene fortsetter i 2016.

Norge legger stor vekt på å utvikle normativ hav- og fiskeriforvaltning gjennom FNs havretts- og fiskeriresolusjoner. På norsk initiativ vedtok FNs generalforsamling i 2013 å be FNs matvareorganisasjon (FAO) om å utarbeide retningslinjer for enhetlig global fangstdokumentasjon. Arbeidet i FAO er ikke avsluttet, men FAOs fiskerikomiteé (COFI) ga i juli 2016 mandat til å konkludere de tekniske konsultasjonene om retningslinjer for fangstsertifikater så snart som mulig, med påfølgende vedtak av retningslinjene i FAOs øverste beslutningsorgan i 2017. Norge har gitt økonomiske bidrag til dette arbeidet. Norge har deltatt i FAOs arbeid med retningslinjer for flaggstatsansvar og retningslinjer for bunnfiske og fiske nær sårbare bunnhabitater. Norge deltar også i den årlige oppfølgingen av relevante retningslinjer i de ulike fiskeriforvaltningsorganisasjonene. Norge bidrar til å sette havets betydning for global matsikkerhet og ernæring høyt på dagsorden internasjonalt.

Norge deltar i forhandlingene i FN om utvikling av elementer til en ny avtale om havmiljø under havrettskonvensjonen bl.a. for å forbedre den internasjonale havmiljøforvaltningen, og for å ivareta eksisterende avtaler som regulerer fiskeriforvaltning og skipsfart.

Tilsyn med fiskefartøy, hovedsakelig i Nordland, Troms og Finnmark, har fokusert på hygieniske forhold ved førstehandsbehandling av fisk. Mattilsynet har konkludert at det er et behov for økt tilsyn med slike fartøy. Nærings- og fiskeridepartementet fastsatte fra årsskiftet 2014/2015 en endring av fiskekvalitetsforskriften slik at fiske-salgslagene får en rolle i å kontrollere at næringen selv tar ansvar for å fremme kvaliteten på råstoff som landes. Mattilsynet vil kunne bruke resultatene fra fiske-salgslagene i sin tilsynsaktivitet mot aktuelle fartøy, landinger og fiskemottak.

Prioriteringer 2017

Utvikle kvotesystemet og fiskerireguleringene

Nærings- og fiskeridepartementet vil fortsette arbeidet med å utvikle kvote- og tillatelsessystemet for å gjøre det mer framtidsrettet, fleksibelt

og tilpasset næringens behov. Kvoteutvalget utreder hvordan framtidens kvotesystem bør innrettes. Departementet vil følge opp utvalgets anbefalinger i 2017.

Bidra til bærekraftig ressursutnyttelse internasjonalt

Norge vil være en pådriver i internasjonale forhandlinger for å oppnå bærekraftige avtaler som ivaretar norske interesser. Norge skal også være en premissleverandør og bidragsyter til den internasjonale fiskeri- og havdebatten og legge særlig vekt på at bærekraftig ressursutnyttelse er et viktig bidrag til global matsikkerhet og ernæring. Det arbeides også for at globale konvensjoner og retningslinjer så langt som mulig ligger tett opp til norske interesser

Bekjempe ulovlig, uregulert og uregistrert fiske og fiskerikriminalitet

I kampen mot UUU-fiske og fiskerikriminalitet prioriteres målrettet kontroll og samarbeid med faglige myndigheter både nasjonalt og internasjonalt.

Oppfølging av anmodningsvedtak

Vedtak nr. 568 (2015-2106), 5. april 2016

«Stortinget ber regjeringen komme med forslag i den kommende Svalbard-meldingen til hvordan økt fiskeri og annen høsting av marine ressurser kan gi positive ringvirkninger for Svalbard.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 215 S (2015–2016), jf. Meld. St. 10 (2015–2016) *En konkurransekraftig sjømatindustri*.

Justis- og beredskapsdepartementet har utarbeidet svar på anmodningsvedtaket, se Prop. 1 S (2016–2017) for Justis- og beredskapsdepartementet.

Vedtak nr. 569 (2015–2016), 5. april 2016

«Stortinget ber regjeringen utrede flytting av kvoteåret.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 215 S (2015–2016), jf. Meld. St. 10 (2015–2016) *En konkurransekraftig sjømatindustri*.

Regjeringen vil la Fiskeridirektoratet utrede saken om kvoteåret hvor det også vurderes hvor stor effekt eksisterende tiltak (kvotebonus, leven-

delagring, ferskfiskordningen, kvotefleksibilitet) har hatt. Fiskeridirektoratet vil gjennomføre en bred høring om endring av kvoteåret som tiltak for jevnere råstofftilførsel til industrien. Regjeringen legger opp til å komme tilbake til Stortinget med en orientering i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2017.

Vedtak nr. 570 (2015–2016), 5. april 2016

«Stortinget ber regjeringen fortsette prøveordningen med kvotefleks inntil videre og utvide denne til å gjelde på fartøynivå.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 215 S (2015–2016), jf. Meld. St. 10 (2015–2016) *En konkurransekraftig sjømatindustri*.

Regjeringen vil videreføre ordningen med kvotefleksibilitet mellom kvoteårene i fiske etter torsk, hyse og sei. En utvidelse av ordningen til å gjelde på fartøynivå vil bli vurdert i forbindelse med det årlige reguleringsmøtet i november 2016. Regjeringen legger opp til å komme tilbake til Stortinget med en orientering i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2017.

Vedtak nr. 575 (2015–2016), 5. april 2016

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en strategi for å styrke rekrutteringen til fiskerinæringen.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 215 S (2015–2016), jf. Meld. St. 10 (2015–2016) *En konkurransekraftig sjømatindustri*.

Regjeringen har startet arbeidet med å utarbeide en strategi for å styrke rekrutteringen til fiskerinæringen. Regjeringen ønsker å se arbeidet med rekruttering i sammenheng med utviklingen og muligheten for helårsarbeidsplasser i industrien og vil derfor følge opp anmodningsvedtak 571 og 575 i en felles strategi. Regjeringen legger opp til å komme tilbake til Stortinget med en orientering i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2017.

Vedtak nr. 577 (2015–2016), 5. april 2016

«Stortinget ber regjeringen utrede muligheten for, og konsekvensene av, å stille nasjonalitetskrav for eierskap av fartøy under 15 meter, eller på annen måte sikre nasjonalt eierskap til disse kvotene.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 215 S (2015–2016), jf. Meld. St. 10 (2015–2016) *En konkurransekraftig sjømatindustri*.

Regjeringen vil utrede problemstillingen og melde tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 919 (2015–2016), 15. juni 2016

«Stortinget ber regjeringen vurdere å implementere forslagene fra Fiskarlaget og melde tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Vedtaket ble truffet ved behandlingen av Innst. 416 S (2015–2016), jf. Dokument 8:105 S (2015–2016) *Representantforslag fra stortingsrepresentant Torgeir Knag Fylkesnes om umiddelbar frys av fiskeriministerens instruks, som i strid med Stortingets ønske åpner for overføring av fiskekvoter*.

Regjeringen vil gjøre nødvendige vurderinger og melde tilbake til Stortinget på egnet måte.

Havbruk

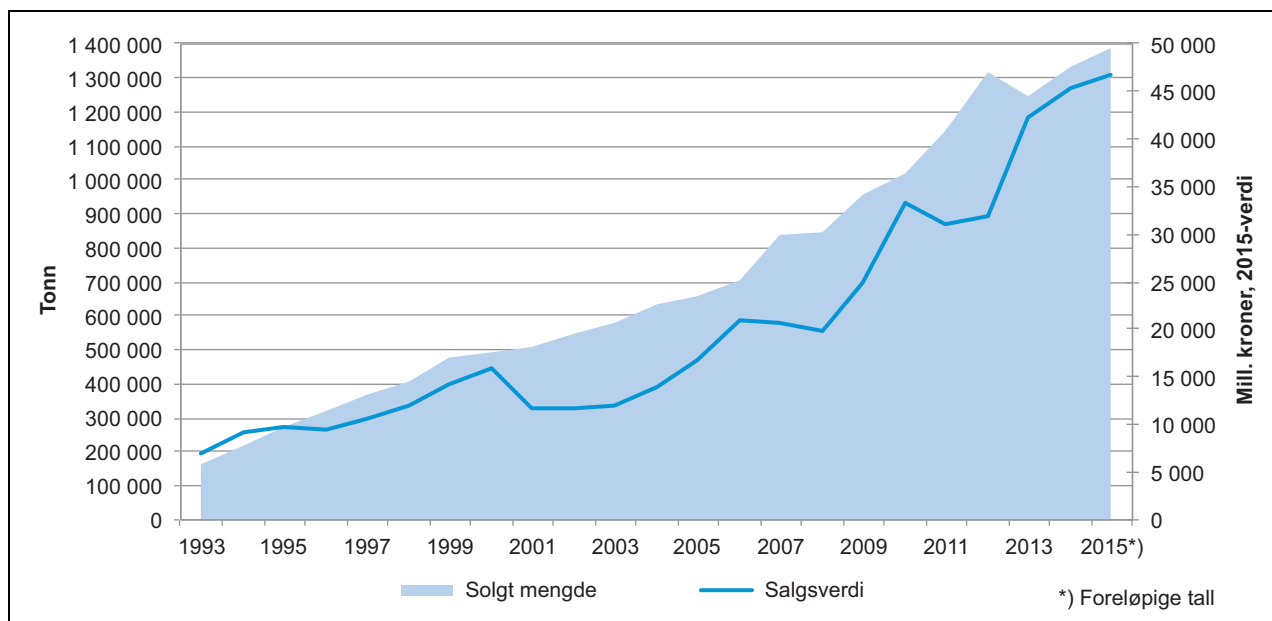
Oppgaver og mål

Nærings- og fiskeridepartementet har ansvaret for regjeringens politikk på havbruksområdet. Dette omfatter bl.a. ansvar for næringspolitikken, forvaltning og regelverk, inkludert næringsstruktur, tildeling av konsesjoner, produksjonsbegrensninger, arealbruk, eierskap og miljømessig bærekraftig utvikling. De sentrale lovene er akvakulturloven, matloven og dyrevelferdsloven.

Fiskeridirektoratet og Mattilsynet er rådgivende og utøvende organer for Nærings- og fiskeridepartementet innen forvaltning av havbruksnæringen. Hovedoppgavene til Fiskeridirektoratet er knyttet til produksjonsreguleringer og miljøsensyn, mens hovedoppgavene til Mattilsynet er knyttet til mattrygghet, fiskehelse og -velferd. Direktoratene samarbeider nært med kunnskapsinstitusjonene Havforskningsinstituttet, Veterinærinstituttet og Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning (NIFES) og andre etater og miljøer nasjonalt og internasjonalt, for å gi Nærings- og fiskeridepartementet best mulige råd.

Status og resultater

En forutsigbar og forsvarlig økning i sjømatproduksjonen, som også tar hensyn til miljøutfordringene, vil styrke norsk konkurransekraft og skape trygge arbeidsplasser langs kysten. For å kunne utnytte potensialet som Norge har for økt hav-



Figur 4.8 Total solgt mengde og førstehåndsverdi av fisk i havbruksnæringen 1992–2015

Kilde: Fiskeridirektoratet.

bruksproduksjon, vil regjeringen legge til rette for en forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst i havbruksnæringen som ligger fast over tid. Regjeringen fremmet derfor en stortingsmelding om vekst i lakse- og ørretoppdrettsnæringen våren 2015. Meldingen foreslår en handlingsregel for kapasitetsjustering i norsk lakse- og ørretoppdrett basert på produksjonsområder og miljøindikatorer. En forutsetning for vekst er at næringen drives innenfor miljømessig akseptable rammer. Stortinget har gjennom behandlingen av meldingen sluttet seg til hovedprinsippene i meldingen, og regjeringen er godt i gang med arbeidet med å følge opp meldingen.

Produksjon og lønnsomhet

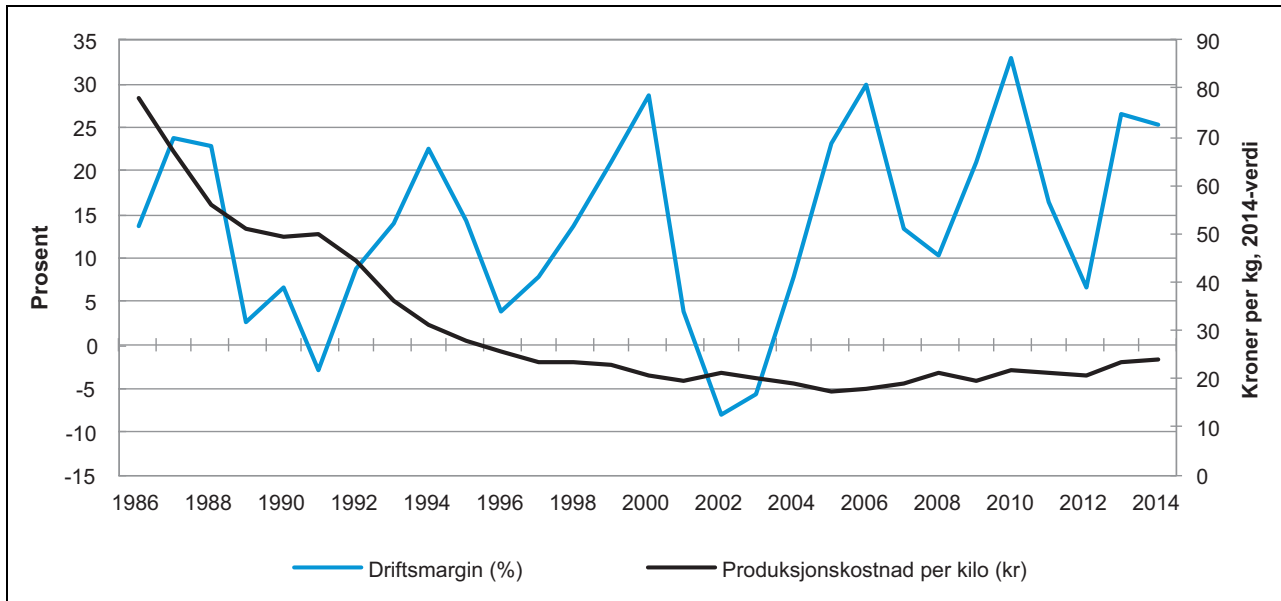
I 2015 var produksjonen av laks om lag 1 315 000 tonn, en økning på 4,5 pst. fra 2014. I tillegg produserte den norske havbruksnæringen om lag 72 000 tonn regnbueørret. Gjennomsnittsprisen på laks økte med vel 3 pst. fra 2014 til 2015, mens gjennomsnittsprisen på regnbueørret gikk ned. I 2015 ble det solgt 2 587 tonn skalldyr, hvor blåskjell utgjør hoveddelen. Tilsvarende tall for 2014 var 2 016 tonn. I 2015 ble det bare solgt 5 tonn oppdrettstorsk. Kvantum av oppdrettstorsk er betydelig redusert siden «toppårene» 2009 og 2010 hvor salget var i størrelsesorden 21 000 tonn. Førstehåndsverdien av produksjonen av fisk fra havbruksnæringen var i 2015 på 46,7 mrd. kroner,

en økning på 3,2 pst. sammenlignet med 2014, jf. figur 4.8.

De siste årene har antall sysselsatte innen havbruksnæringen vært stigende. I tillegg til direkte arbeidsplasser skaper havbruksnæringen ringvirkninger i annet næringsliv, bl.a. innen utvikling og produksjon av fôr og utstyr, videreforedling, transport og salg. Sintef Fiskeri og havbruk har beregnet at havbruksnæringen skapte i overkant av 23 600 årsverk i 2012, og om lag 14 300 av disse var ringvirkninger i annet næringsliv. I 2015 var 6 700 personer direkte sysselsatt i havbruksnæringen. Av disse var 4 650 sysselsatt innenfor matfiskproduksjon av laks og regnbueørret, en økning fra 4 300 sysselsatte i 2014.

Det drives oppdrett i omkring 160 kommuner, fra Lillesand i sør til Sør-Varanger i nord. Hovedtyngden av oppdrettsaktiviteten er på Vestlandet, i Trøndelag og Nordland.

Utviklingen i gjennomsnittlig driftsmargin er svært markedsavhengig og viser store variasjoner fra år til år, jf. figur 4.9. Lakseprisen var høy også i 2014. Gjennomsnittlig driftsmargin gikk ned fra 26,4 pst. i 2013 til 25,4 pst. i 2014. Gjennomsnittlig produksjonskostnad per kg har gått kraftig ned siden 1986. Siden 2000 har det imidlertid vært en utflating, men med en økning fra 2012. Gjennomsnittlig produksjonskostnad i nominell verdi økte fra kr 22,69 i 2013 til kr 23,38 per kg i 2014. Fôrkostnader utgjør mer enn halvparten av produksjonskostnadene per kilo produsert fisk. Endringer i denne kostnadsposten har derfor stor



Figur 4.9 Gjennomsnittlig driftsmargin og gjennomsnittlig produksjonskostnad per kilo laks og regnbueørret i perioden 1986–2014

Definisjon: Driftsmargin = (driftsresultat/driftsinntekter) * 100.

Kilde: Fiskeridirektoratet.

betydning for de totale produksjonskostnadene per kg.

Lakseprisen fortsatte å stige i 2015 og dersom ikke kostnadsøkningen blir større enn inntektsøkningen kan en forvente noe høyere driftsmargin i 2015.

Tildeling av nye tillatelser til oppdrett og kapasitetsvekst

Sommeren 2015 fikk etablerte oppdrettere tilbud om 5 pst. økt kapasitet på eksisterende tillatelser, mot vesentlig strengere miljøkrav når det gjelder lakselus. Vederlaget for kapasitetsøkningen er satt til 1 mill. kroner per tillatelse. Ved søknadsfristens utløp 1. september 2015 var det kommet inn 851 søknader. Oppdretterne skal innen 1. desember 2016 bestemme om de velger å realisere muligheten for kapasitetsøkning og betale vederlaget.

I 2013 ble det utlyst 45 nye tillatelser til lakse- og ørretoppdrett. Én av de tildelte tillatelsene ble ikke tatt i bruk. Denne tillatelsen blir lyst ut på nytt i 2016. Det legges til grunn at innbetaling av vederlag og utbetaling av kommunenes andel av vederlag først vil skje i 2017. Vederlaget for konsesjonen er fastsatt til 10 mill. kroner. Siden dette er en ny utlysning etter 1. januar 2016, skal fordelingen av vederlaget følge retningslinjene for havbruksfondet. Dette innebærer at 80 pst. av veder-

laget for tillatelsen skal fordeles til kommuner og fylkeskommuner.

I juni 2016 ble en modell med variabel grense for maksimalt tillatt biomasse (VTB) gjennom året innført som en prøveordning i norsk lakse- og ørretoppdrett. Ordningen innebærer at taket for hvor mye fisk som kan stå i sjøen økes i den beste tilvekstperioden, mot at det senkes i resten av året, og gir mulighet for økt aktivitet i foredlingsleddet på vinteren, i perioder hvor det ellers har vært vanlig med permitteringer. Ordningen tilbys mot et vederlag på 1,5 mill. kroner per tillatelse. Fordelingen av vederlaget skal følge retningslinjene for havbruksfondet. Påmeldingsfristen for ordningen for tillatelser tildelt før 1. august 2016 var 1. september 2016, og 27 tillatelser er meldt på ordningen. Tillatelser tildelt etter 1. august vil også kunne meldes på ordningen. Ordningen gjelder til og med 31. desember 2019.

Arealstruktur

En avgjørende faktor for å kunne utnytte havbruksnæringens produksjonspotensial er tilgang på egnet areal til sjømatproduksjon og at arealet utnyttes på en best mulig måte.

Utviklingen har i store trekk gått fra en forvaltning som tok utgangspunkt i det enkelte oppdrettsanleggets påvirkning, til i stadig større grad å vektlegge samlet effekt fra flere anlegg i et

større område. Dette gradvise skiftet har vært nødvendig for å håndtere næringens sykdoms- og miljøutfordringer på en god måte.

Nærings- og fiskeridepartementet er i ferd med å sette i verk et nytt forvaltningssystem som innebærer inndeling av kysten i produksjonsområder og at miljøindikatorer skal avgjøre mulighetene for videre vekst. Dette er grep for å legge til rette for en mer optimal arealstruktur for videre bærekraftig vekst i havbruksnæringen.

Utvikling av ny teknologi

Gode oppdrettslokaliteter er i ferd med å bli et knapphetsgode. Utvikling av ny teknologi kan bidra til å realisere nye driftsopplegg innen landbasert oppdrett, halvlukkede anlegg i skjermede fjorder, anlegg lenger ut til havs og videreutvikling av dagens åpne merder. Dette kan legge til rette for oppdrettsvirksomhet i tidligere uegnede områder. Regelverket bør være så teknologinøytralt som mulig. Det betyr at det bør stilles funksjonskrav framfor krav om at det skal brukes én spesifikk teknologi. Et teknologinøytralt regelverk kan gi grunnlag for nye og innovative løsninger.

Det har vært en økende interesse for nye teknologiske løsninger innen oppdrett. Myndighetene har bidratt til denne utviklingen med både forskningsmidler og mer direkte tiltak, som tildeling av FoU-konsesjoner, tildelingen av grønne konsesjoner i 2013 og innføring av ordningen med utviklingstillatelser i november 2015.

Utviklingstillatelsene er særtillatelser som kan tildeles prosjekter som innebærer betydelig innovasjon og betydelige investeringer. Formålet er å legge til rette for utvikling av teknologi som kan bidra til å løse en eller flere av de miljø- og arealutfordringene som havbruksnæringen står overfor, f.eks. ved konstruksjon av prototyper og testanlegg, industriell design, utstyrsinstallasjon og fullskala prøveproduksjon. Fiskeridirektoratet hadde per 1. september 2016 mottatt 35 søknader om utviklingstillatelser.

Bærekraftig havbruk

Som all annen matproduksjon vil lakseoppdrett sette sitt avtrykk og påvirke miljøet rundt seg. Det er bred politisk enighet om at et visst miljøavtrykk må aksepteres, men at produksjonen skal foregå innenfor bærekraftige rammer. I sin behandling av Meld. St. 16 (2014–2015) *Forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst i norsk lakse- og ørretopp-*

drett, har Stortinget gjort klart hvilket miljøavtrykk som er akseptabelt når det gjelder lakselus.

Smittepress fra lakselus og genetisk påvirkning fra rømt oppdrettslaks er de to viktigste miljøutfordringene i norsk havbruksvirksomhet på kort sikt. Andre viktige miljøutfordringer er utslipp av næringssalter og organisk materiale og tilgang på fôrressurser.

Lakselus finnes naturlig i alle havområder på den nordlige halvkule og er avhengig av laksefisk for å fullføre sin livssyklus. Nivåene av lakselus per fisk i lakse- og ørretoppdrett holdes lave i tråd med gjeldende regelverk. Lakselus regnes derfor hovedsakelig som et problem for overlevelsesevnen til vill laksefisk. Ved behandling av Meld. St. 16 (2014–2015) sluttet Stortinget seg til en foreslått indikator for lakseluspåvirkning av villfisk basert på modellering som benytter innrapporterte lakselustall og biomasse fra oppdrett, temperatur og salinitet til å beregne denne påvirkningen innenfor spesifikke produksjonsområder. I tråd med Stortingets forutsetninger har en rekke forskningsinstitusjoner blitt involvert i arbeidet med modellutviklingen.

Tiltak mot rømming har vært prioritert både av myndighetene og næringen i de siste årene. Det har ført til at både antall rømmingsepisoder og mengde rømt fisk er redusert. Nivået er nå så lavt at enkelthendelser har stor betydning for de samlede rømmingstallene. Tidligere var hovedårsakene til rømminger dårlig teknisk standard på oppdrettsanleggene og påkjørsler. Myndighetene har de siste årene fastsatt strengere krav til teknisk utforming av anleggene og styrket tilsynet med at reglene overholdes. De fleste uhell skyldes nå menneskelig svikt og rutinesvikt. Det er satt i gang arbeid for å stille tilsvarende konstruksjonskrav til landbaserte oppdrettsanlegg, inkludert settefiskanlegg.

Den ansvarlige oppdretter skal betale for utfisking når eier av den rømte oppdrettsfisken kan identifiseres. Oppdrettsnæringens sammenslutning for utfisking av rømt oppdrettsfisk (OURO) skal betale når en ansvarlig eier ikke kan identifiseres. Alle innehavere av akvakulturtillatelse til laks, ørret og regnbueørret er pliktige til å delta i OURO. Første året som sammenslutningen finansierte utfiskingstiltak er 2016, og det blir i år gjennomført tiltak i om lag 40 vassdrag der innslaget av rømt oppdrettsfisk er for høyt.

Miljøutfordringene knyttet til havbruk er nærmere omtalt i kap. 6 Omtale av klima- og miljørelevante saker.

Tap og sykdom

Dødelighet kan brukes til evaluering av fiskevelferd i merdene. Siden det er rimelig å anta at årsakene til dødelighet, som stress, skader, parasitter og sykdom, medfører kortere eller lengre perioder med dårlig velferd, er tap i fiskeoppdrett en indikator for fiskevelferd, og et indirekte mål for fiskehelse. Tapet i matfiskproduksjonen er fortsatt høyt, og har de senere årene vært om lag 13–14 pst. for laks, målt i forhold til antall fisk satt ut samme år. De viktigste tapsårsakene har vært dårlig smoltkvalitet, sykdom og dårlig vannmiljø. Foreløpige tall for 2015 viser en betydelig økning i dødelighet sammenliknet med for noen få år tilbake. Dette kan ha sammenheng med behandling mot lakselus og er bekymringsverdig.

Virussykdommen Pankreassykdom (PD) har utviklet seg til å bli en av de mest tapsbringende sykdommene i norsk havbruksnæring. Antallet påvisninger holdt seg noenlunde stabilt fra 2014 til 2015 (henholdsvis 142 og 137 påvisninger). De siste årene har det vært rundt ti tilfeller av infeksjons lakseanemi (ILA), men det økte til 15 tilfeller i 2015. De fleste tilfellene har vært i Nordland. Amøbegjellesykdom (AGD) er en økende årsak til tap i lakseoppdrett og rammet i 2015 kysten fra Vest-Agder til Trøndelag. Kardiomyopatisyndrom (CMS), populært kalt hjertesprekk, rammer stor fisk. CMS har vist en økende tendens de siste fire årene. Hjerte- og skjelettmuskelbetennelse (HSMB) er i dag en av de vanligste infeksjonssykdommene hos norsk oppdrettslaks. I 2015 ble HSMB påvist på 135 lokaliteter, der hovedandelen var på matfiskanlegg.

Prioriteringer 2017

Forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst

Framtidig vekst i lakse- og ørretoppdrettsnæringen skal styres gjennom en handlingsregel basert på produksjonsområder og miljøindikatorer. Nærings- og fiskeridepartementet tar sikte på at første kapasitetsjustering etter det nye systemet kan skje i 2017. Det foreslås at Fiskeridirektoratets havbruksforvaltning styrkes med 12,5 mill. kroner for å følge opp iverksetting av det nye produksjonsreguleringsregimet som Stortinget sluttet seg til i 2015 og tilsyn med dette. En viktig faktor for langsiktig utvikling i havbruksnæringen er tilgang på egnet areal til sjømatproduksjon, og at arealet som avsettes til dette formålet utnyttes på en best mulig måte. Målet er en havbruksnæring

med en effektiv og robust arealstruktur som best mulig balanserer hensynet til produksjonsvolum, miljø og sykdom.

Miljøutfordringer i havbruk

I tillegg til kontroll med lakselus og andre smittsomme sykdommer er det viktig for havbruksnæringens økonomi og omdømme at dødeligheten i anleggene holdes på et lavt nivå. Det er også viktig å forebygge rømming, og å iverksette tiltak for å fjerne rømt oppdrettsfisk gjennom oppdrettsnæringens utfiskingssammenslutning (OURO) må også prioriteres.

Oppfølging av anmodningsvedtak

Vedtak nr. 678 (2014–2015), 15. juni 2015

«Stortinget ber regjeringen på egnet måte legge fram for Stortinget det endelige forslaget til produksjonsområder.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 361 S (2015–2016), jf. Meld. St. 16 (2014–2015) *Forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst i norsk lakse- og ørretoppdrett.*

Nærings- og fiskeridepartementet sendte 24. juni 2016 forslag til inndeling av kysten i produksjonsområder på alminnelig høring. Forslaget innebærer at det etableres 12 produksjonsområder langs kysten:

- Svenskegrensen til Karmøy
- Karmøy til Sotra
- Nordhordland til Stadt
- Stadt til Hustadvika
- Nordmøre og Sør-Trøndelag
- Nord-Trøndelag med Bindal
- Helgeland og Salten (uten Skjerstadfjorden)
- Vestfjorden og Vesterålen
- Andøya til Senja
- Kvaløya til Loppa
- Vest-Finnmark
- Øst-Finnmark

Fiskeriministeren gjennomførte som et ledd i høringen den 29. august en rundebordskonferanse der aktuelle næringsorganisasjoner, miljøorganisasjoner og andre berørte parter var invitert. Frist for å inngi høringsuttalelser var 21. september 2016. Høringssvarene er nå til behandling i departementet.

Vedtak nr. 679 (2014–2015), 15. juni 2015

«Stortinget ber regjeringen utrede en utslippsmodell der hver enkelt aktørs tillatte miljøbelastning er definert.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 361 S (2014–2015), jf. Meld. St. 16 (2014–2015) *Forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst i norsk lakse- og ørretoppdrett*.

Regjeringen følger opp anmodningen om å utrede en utslippsmodell der hver enkelt aktørs tillatte miljøbelastning er definert. Dette er imidlertid et krevende arbeid som må ta tid. En slik utslippsmodell kan sees på som en videreutvikling av den modellen som det nye produksjonsreguleringsregimet skal legge til grunn. Nærings- og fiskeridepartementet har sikret at en rekke forskningsinstitusjoner nå deltar i videreutvikling og testing av ulike modeller, i tråd med føringene i Innst. 361 S (2014–2015). Når den grunnleggende modellen er etablert, testet og en har skaffet tilstrekkelig erfaring med bruk av modellen, vil en videreutvikling i retning av det Stortinget ber om i vedtaket være en naturlig vei å gå.

Vedtak nr. 680 (2014–2015), 15. juni 2015

«Stortinget ber regjeringen legge fram en handlingsplan mot resistens.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 361 S (2014–2015), jf. Meld. St. 16 (2014–2015) *Forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst i norsk lakse- og ørretoppdrett*.

Nærings- og fiskeridepartementet ga i brev av 2. juni 2015 Mattilsynet i oppdrag å utarbeide et forslag til en handlingsplan mot resistens. Utkastet ble mottatt 20. juli 2016 og er til vurdering i departementet. Stortinget vil bli orientert på egnet måte, så snart planen er vedtatt.

Vedtak nr. 681 (2014–2015), 15. juni 2015

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en strategi mot rømming som tar utgangspunkt i en nullvisjon.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 361 S (2014–2015), jf. Meld. St. 16 (2014–2015) *Forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst i norsk lakse- og ørretoppdrett*.

Nærings- og fiskeridepartementet ga i brev av 2. juni 2015 Fiskeridirektoratet i oppdrag å utarbeide et forslag til en strategi mot rømming, med leveringsfrist 1. juli 2016. Fiskeridirektoratet har bedt om utsettelse av denne leveringsfristen pga. stort arbeidspress. Departementet har satt ny frist 14. oktober 2016. Stortinget vil bli orientert på egnet måte, så snart strategien er vedtatt.

Vedtak nr. 682 (2014–2015), 15. juni 2015

«Stortinget ber regjeringen, i forbindelse med statsbudsjettet for 2016, legge fram forslag om et havbruksfond som skal fordele kommunenes og fylkeskommunenes inntekter fra vederlagene fra nye konsesjoner og vekst på eksisterende, samt legge fram en vurdering av de mest tjenlige fordelingsnøkklene for å sikre en rimelig fordeling av inntektene til alle kommuner og fylkeskommuner med oppdrettsvirksomhet.»

Vedtaket ble truffet ved behandlingen av Innst. 361 S (2014–2015), jf. Meld. St. 16 (2014–2015) *Forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst i norsk lakse- og ørretoppdrett*.

Stortinget har ved behandlingen av Innst. 361 S (2014–2015) bestemt at kommunal sektor skal motta 80 pst. av vederlaget fra nye tillatelser til lakse- og ørretoppdrett og vekst på eksisterende tillatelser for tildelingsrunder etter 1. januar 2016, og at midlene skal fordeles gjennom et havbruksfond. Den 10. desember 2015 ble et notat som drøftet mulige innretninger av et havbruksfond sendt på allmenn høring. Regjeringen har fulgt opp anmodningen og presenterte sitt forslag til innretning av havbruksfondet i Prop. 122 S (2015–2016) s. 87. I Innst. 400 S (2015–2016) ble omtalen tatt til orientering.

Vedtak nr. 508 (2015–2016), 1. mars 2016

«Stortinget ber regjeringen fremme en tiltaksplan for å legge til rette for innlands oppdrettsfiskvirksomhet.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 177 S (2015–2016), jf. Meld. St. 31 (2014–2015) *Garden som ressurs – marknaden som mål – Vekst og gründerkap innan landbruksbaserte næringer*. I meldingen vektlegger regjeringen at politikken skal medvirke til økt verdiskaping gjennom å utnytte det totale ressursgrunnlaget i inn- og utmark på

landbrukseiendom, uten unødige hinder. Regjeringen signaliserte bl.a. å legge til rette for styrket bærekraftig oppdrett av innlandsfisk.

Behov for å legge bedre til rette for innlands oppdrettsfiskvirksomhet er tidligere omtalt i Meld. St. 9 (2011–2012) *Landbruks og matpolitikken – Velkommen til bords*. Dette initierte en prosess hvor alle relevante myndighetsetater ble involvert. Flaskehalsen i regelverket knyttet til fiskehelse og miljø ble identifisert. For å vurdere mulighetene for å bedre legge til rette for oppdrett i ferskvann bestilte Mattilsynet videre en vurdering fra Vitenskapskomiteen for mattrygghet (VKM) om smitterisiko og risiko for dårlig dyrevelferd ved ferskvannsoffdrett. Risikoreporten fra VKM ble offentliggjort i november 2014. Mattilsynet iverksatte da en revidering av akvakulturdriftsforskriften. Dette arbeidet er i nå slutfasen. Mattilsynet hadde på høring forslag til endringer i akvakulturdriftsforskriften med høringsfrist 1. juli 2016. Enkelte av forslagene berører innlandsoppdrett. Bl.a. er det foreslått at den absolutte øvre grensen for fisketetthet på 25 kg/m³ ikke lenger skal gjelde for landbasert matfiskoppdrett, lukkede produksjonsenheter i sjø og slaktermerder. Forslaget opphever en unødig hindring for utvikling av landbasert matfiskoppdrett. Det tas sikte på at endringene i forskriften fastsettes høsten 2016.

Nærings- og fiskeridepartementet har ved flere anledninger mottatt henvendelser fra aktører innen røyeoppdrett i ferskvann som mener at kravene til slik virksomhet er for strenge. På bakgrunn av dette gjennomgikk departementet kravene knyttet til bruk av kun stedegen stamme, indirekte et forbud mot avl, høsten 2015. Etter gjennomgangen ble det konkludert med at:

- materiale fra anadrome stammer kan ikke benyttes utenfor det naturlige utbredelsesområdet for anadrom røye. Kongsmoen i Nord-Trøndelag regnes for sørgrensen for utbredelsen av anadrom røye
- nord for dette kan materiale fra både anadrome og stasjonære stammer brukes
- krav til rømmingssikkerhet, fiskehelse og fiskevelferd følger av det generelle akvakulturregelverket

På bakgrunn av dette mener Nærings- og fiskeridepartementet at fylkeskommunene gis mulighet til å tillate oppdrett av røye i ferskvann basert på avlsprogram.

Det er videre som en oppfølging av Meld. St. 16 (2014–2015) *Forutsigbar og bærekraftig vekst*

i norsk lakse- og ørretoppdrett innført vederlagsfrie konsesjoner for landbasert fiskeoppdrett av laks, ørret og regnbueørret. Dette vil kunne stimulere til etablering av innlandsoppdrett.

Nærings- og fiskeridepartementet vil i samarbeid med Landbruks- og matdepartementet og andre relevante departement og sektormyndigheter følge opp anmodningen ved å sammenstille status for de endringer som er foretatt for å bedre legge til rette for innlandsoppdrett samt vurdere behov for ytterligere regelverksendringer i en tiltaksplan i tråd med Meld. St. 31 (2014–2015) *Garden som ressurs – marknaden som mål*.

Sjømatindustri

Oppgaver og mål

Sjømatindustrien bidrar med viktige arbeidsplasser og verdiskaping i mange kystsamfunn. Regjeringen arbeider for å styrke sjømatnæringens konkurransekraft og verdiskaping, bl.a. ved å øke næringens evne til omstilling.

Ansvaret på matområdet er i Norge delt mellom de tre matdepartementene; Helse- og omsorgsdepartementet, Landbruks- og matdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet. Gjennom EØS-avtalen er den norske matlovgivningen harmonisert med EU. Mattrygghet har høy prioritet i matforvaltningen. Det arbeides med trygg mat og kvalitet gjennom hele verdikjeden. Dette krever kontinuerlig utvikling av ny, uavhengig kunnskap og dokumentasjon fra omfattende overvåkningsprogrammer. Å dokumentere at sjømaten er trygg er også avgjørende for næringens omdømme, og for å ivareta forbrukernes og markedets tillit.

All omsetning av råfisk på førstehånd i Norge går gjennom fiskesalgslagene. Omsetningen og salgslagenes rolle reguleres i lov om førstehandsomsetning av villevande marine ressursar (fiskesalgslova). Nærings- og fiskeridepartementet har hjemmel til å pålegge fiskesalgslagene å gjennomføre tilsyn med råstoffkvalitet. Dette kommer i tillegg til Mattilsynet som skal ivareta mattrygghet og øvrige hensyn etter matloven. Fra 1. januar 2015 er ordningen under utprøving i de tre nordligste fylkene.

Hvitfiskindustrien har utfordringer knyttet til at hovedvekten av råstoffet landes i noen korte, hektiske vintermånedene. Selv om mye skyldes fiskens eget vandringsmønster, er det et mål å jevne ut svingningene og sikre industrien mer stabil råstofftilgang av god kvalitet.

Status og resultater

Sjømatindustrien omfatter virksomhetene som tar hånd om fisken etter at den er fisket eller oppdrettet, foretar eventuell bearbeiding og omsetter fisken nasjonalt eller internasjonalt. Utnyttelse og videre bearbeiding av restråstoff er også en viktig del av denne industrien.

Sjømatnæringen er en viktig næring for Norge. Kjernevirksomheten¹ til sjømatnæringen som helhet hadde i 2014 en verdiskaping i form av bidrag til BNP på 39,6 mrd. kroner og omfatter om lag 26 000 årsverk. Sjømatindustrien i Norge bestod i 2014 av om lag 440 bedrifter som til sammen utgjør om lag 9 700 årsverk. Sektorene laksefisk, hvitfisk og pelagisk fisk er de mest sentrale. Litt under halvparten av bedriftene er lokalisert i de tre nordligste fylkene. Utviklingen i sjømatindustrien har over tid gått i retning av færre og større enheter.

I dag videreføres om lag en tredel av konsumråstoffet som totalt er tilgjengelig, før det blir eksportert. Inkluderes råstoffet som går til mel- og oljeproduksjon, er foredlingsgraden ca. 38 pst. Bearbeidingsgraden varierer mye mellom artene. For hvitfisk er andelen ca. 43 pst., pelagisk inklusiv mel/olje er ca. 48 pst, pelagisk konsumråstoff 35 pst., laksefisk ca. 24 pst. og skalldyr ca. 85 pst.

Ifølge driftsundersøkelsen for fiskeindustrien utarbeidet av Nofima har lønnsomheten i norsk sjømatindustri vært svak i en årrekke, særlig innen filet av hvitfisk². Det er stor variasjon både mellom og innad de ulike sektorene i sjømatindustrien, samt over tid. Lønnsomheten i sjømatindustrien i 2014 var imidlertid den beste siden 1994. Økte priser og høye kvoter for torsk og makrell ga økt lønnsomhet sammenlignet med foregående år. Svingninger i valutakursen har stor betydning for konkurransedyktigheten i en eksportrettet næring som sjømatnæringen. En svakere norsk krone sett opp mot euro og amerikanske dollar har hatt stor betydning for inntjeningen til norske sjømatindustribedrifter.

Ferskfiskordningen og levendelagring av villfanget fisk er begge tiltak med formål å bidra til jevnere leveranse av villfanget råstoff til fiskeindustrien. Levendelagring innebærer at fisk fang-

stes skånsomt og lagres levende i et merdanlegg inntil den slaktes og selges. Kvotebonus for levendefangst er satt til 4 000 tonn i 2016. I 2015 ble det levert om lag 6 000 tonn torsk til levendelagring og utviklingen i 2016 viser at volumet øker ytterligere.

Mattilsynet sitt tilsyn i 2015 la i hovedsak vekt på områdene hygiene, orden og vedlikehold i hvitfisknæringen. Aktører som ikke driver seriøst, skader næringens omdømme og ødelegger for alle virksomhetene som faktisk følger matregelverket.

Sjømatnæringen har klaget flere prinsipp saker inn for ESA (EFTA Surveillance Authority) med påstand om at Mattilsynet håndhever reglene for sjømattrygghet strengere i Norge enn det som gjelder i EU-landene. Ingen av disse sakene er foreløpig avklarte.

Hygieneregelverket i EØS-avtalen er mer fleksibelt enn tidligere hygienebestemmelser. F.eks. er reglene for den tradisjonelle norske tørrfiskproduksjonen utendørs nå formalisert gjennom muligheten for fleksibilitet som finnes i EØS-regelverket.

Det blir hvert år analysert et stort antall prøver av norsk sjømat for innhold av fremmedstoffer. Det ble ikke funnet stoffer som er ulovlige å bruke eller uønskede stoff over grenseverdiene fra prøver tatt i 2014. Det er også bygget opp en helhetlig overvåking av de viktigste kommersielle villfiskbestandene.

De fleste miljøgiftene i oppdrettsfisken kommer gjennom føret, og nye fôrråvarer kan tilføre nye uønskede stoffer, f.eks. plantevernmidler. Det gjennomføres derfor overvåking av fôrråvarer og fôr.

Norges sjømatråd har utviklet en frivillig kvalitetsmerkeordning for norske sjømatprodukter. Formålet er å bidra til at sjømatnæringen får et konkurransefortrinn i markedene ved å differensiere produktene og fremme kvalitetsaspektet ved norsk sjømat. Et resultat av dette arbeidet er kvalitetsmerkingen «Skrei», som holder en svært høy kvalitetsstandard og dermed oppnår en bedre pris i markedet. Både volum og prisen per kilo skrei økte i 2016 sammenlignet med 2015.

Prioriteringer 2017

Følge opp tiltak for økt konkurransekraft

Nærings- og fiskeridepartementet vil følge opp de tiltak og vedtak som er gjort i forbindelse med behandlingen av Meld. St. 10 (2015–2016), Jf. Innst. 215 S (2015–2016). Dette innebærer oppføl-

¹ Inkluderer fangst, havbruk, fiskeforedling og eksport/handelsleddet.

² I Nofimas beregninger er det korrigert for ekstraordinære poster knyttet til gevinst eller tap ved salg av driftsmidler samt ekstraordinære nedskrivninger på driftsmidler og utbytte eller resultatandel fra datterselskaper. Dette gjør det mulig å se på ulike lønnsomhetstall for selve videreførdingsdelen innenfor de ulike sektorene.

ging av ekspertutvalget som vurderer forenklinger og effektiviseringer innen førstehåndsomsetningen av fisk og arbeidet med strategi for restråstoff og strategi for rekruttering og helårige arbeidsplasser.

Jevnere landingsmønster og økt kvalitet i hvitfisksektoren

Nærings- og fiskeridepartementet vil i 2017 prioritere arbeidet med å jevne ut sesongsvingningene i landingsmønsteret og øke kvaliteten i hvitfisksektoren. Dette omfatter også arbeidet med å fremme levendelagring av torsk. Prøveordningen med kvalitetstilsyn i de tre nordligste fylkene vil videreføres i 2017.

EØS-regler for sjømat

Det skal arbeides for at mattrygghets- og kvalitetsreglene for sjømat i EØS-avtalen også tar høyde for produksjonsforholdene i Norge.

Oppfølging av anmodningsvedtak

Vedtak nr. 571 (2015–2016), 5. april 2016

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en strategi for helårs arbeidsplasser i industrien.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 215 S (2015–2016), jf. Meld. St. 10 (2015–2016) *En konkurransekraftig sjømatindustri*.

Regjeringen har startet arbeidet med å utarbeide en strategi for helårs arbeidsplasser i sjømatindustrien. For sjømatindustrien er det en utfordring å få jevn tilgang på ferskt råstoff av riktig kvalitet gjennom hele året. Jevnere råstofftilgang vil være en av faktorene som kan gi mulighet for mer helårlig drift. Regjeringen ønsker å se arbeidet med arbeidsplasser i sammenheng med rekruttering til næringen og vil derfor følge opp anmodningsvedtak 571 og 575 i en felles strategi. Regjeringen legger opp til å komme tilbake til Stortinget med en orientering i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2017.

Vedtak nr. 572 (2015–2016), 5. april 2016

«Stortinget ber regjeringen nedsette en kommisjon som skal gjennomgå alle de tre pliktene i leveringsvilkårene, ut fra deres intensjon, og

komme tilbake til Stortinget med en anbefaling basert på kommisjonens forslag høsten 2016.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 215 S (2015–2016), jf. Meld. St. 10 (2015–2016) *En konkurransekraftig sjømatindustri*.

Regjeringen har satt ned en kommisjon som skal gjennomgå de tre pliktene i tråd med Stortingets vedtak. Regjeringen kommer tilbake til Stortinget med en orientering i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2017.

Vedtak nr. 573 (2015–2016), 5. april 2016

«Stortinget ber regjeringen opprette en ekspertgruppe for å se på prisfastsettelsen i førstehåndsomsetningen for fisk innenfor dagens fiskesalgslagslov, som skal gi råd og veiledning til partene.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 215 S (2015–2016), jf. Meld. St. 10 (2015–2016) *En konkurransekraftig sjømatindustri*.

Regjeringen har opprettet en ekspertgruppe innen førstehåndsomsetningen av fisk. Ekspertgruppen skal ferdigstille sitt arbeid innen utgangen av 2016. Regjeringen legger opp til å komme tilbake til Stortinget med en orientering i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2017.

Vedtak nr. 576 (2015–2016), 5. april 2016

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en strategi for bruk av alt restråstoff/biprodukt og insentivordning for ilandføring av hele fisken, herunder utrede og finne rimelig tidspunkt for når innføring av «hele fisken på land» kan skje i Norge.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 215 S (2015–2016), jf. Meld. St. 10 (2015–2016) *En konkurransekraftig sjømatindustri*.

Regjeringen har startet arbeidet med å utarbeide en strategi for bruk av alt restråstoff og insentivordning for ilandføring av alt råstoff. Arbeidet sees også i sammenheng med regjeringens bioøkonomistrategi. Regjeringen legger opp til å komme tilbake til Stortinget med en orientering i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2017.

Kap. 900 Nærings- og fiskeridepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Driftsutgifter	338 016	335 058	431 508
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	50 268	66 462	67 800
30	Miljøtiltak Søve, <i>kan overføres</i>	3	19 700	20 200
60	Overføring til fylkeskommunene for tilskudd til regional næringsutvikling		15 000	15 400
70	Tilskudd til internasjonale organisasjoner	41 389	37 857	38 925
71	Miljøtiltak Raufoss	7 368	1 200	3 200
72	Tilskudd til beredskapsordninger	3 700	3 500	3 600
73	Tilskudd til Ungt Entreprenørskap	25 600	28 300	27 100
74	Tilskudd til Visit Svalbard AS	2 100	2 200	2 200
75	Tilskudd til særskilte prosjekter, <i>kan overføres</i>	21 285	15 000	12 900
76	Tilskudd til Standard Norge	30 700	31 500	31 900
77	Tilskudd til sjømattiltak, <i>kan overføres</i>	17 345	8 500	8 750
78	Tilskudd til Akvariet i Bergen	4 000	4 100	4 200
79	Tilskudd til Mechatronics Innovation Lab		20 000	
81	Tilskudd til nasjonalt program for leverandørutvikling		10 000	10 000
	Sum kap. 0900	541 774	598 377	677 683

Vedrørende 2016:

Ved St.vedt. 17. juni ble det gjort følgende bevilgningsendringer, jf. Prop. 122 S og Innst. 400 S (2015–2016):

- post 01 ble økt med 0,2 mill. kroner
- post 21 ble økt med 5 mill. kroner
- post 71 ble økt med 3,5 mill. kroner
- post 75 ble redusert med 0,2 mill. kroner

Vedrørende 2017:

Fra 2017 innfører Regjeringen en forenklet modell for premiebetaling til Statens pensjonskasse (SPK) for de virksomhetene som ikke betaler premie i dag. De berørte virksomhetene er gjennom budsjettforslaget kompensert for anslåtte økte utgifter. For Nærings- og fiskeridepartementet utgjør dette om lag 34,4 mill. kroner på post 01. Dette er nærmere omtalt i kap. 2.

Det foreslås en økning av post 01 med 55 mill. kroner som skyldes en teknisk omlegging av

bevilgningene til å dekke leieforpliktelse i innleide erstatningslokaler for departementene etter angrepet på Regjeringskvartalet 22. juli 2011. Bevilgningen er tidligere gitt på kap. 534 Erstatningslokaler for departementene, under Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Oppgaver og mål

Nærings- og fiskeridepartementet har ansvar for viktige generelle rammebetingelser for næringslivet, som deler av regelverket for etablering og drift av næringsvirksomhet, næringsregistre, konkurransepolitikk, handelspolitikk, eierskapspolitikk og virkemidler for næringsrettet forskning og innovasjon. Videre har departementet et særlig ansvar for enkelt næringer som mineralnæringen, reiselivsnæringen, fiskerinæringen, havbruksnæringen og den maritime næringen.

Viktige oppgaver er nasjonalt regelverksarbeid, styring av underliggende virksomheter og selskaper, internasjonalt arbeid og forvaltning av

tilskudds-, låne- og garantiordninger. Det er i tillegg en viktig oppgave for departementet å sikre at næringspolitiske hensyn blir ivaretatt på alle nasjonale politikkområder som har betydning for verdiskaping, dvs. innen områder som finans, skatt og avgift, utdanning og forskning, energi og miljø, samferdsel og andre infrastrukturtiltak. Departementet leder regjeringens arbeid for å styrke konkurransekraften.

Departementets hovedmål er *størst mulig samlet verdiskaping i norsk økonomi, innenfor bærekraftige rammer*. Departementet arbeider mot følgende delmål, som hver for seg og sammen vil bidra til hovedmålet:

- effektiv bruk av samfunnets ressurser
- økt innovasjon og omstillingsevne
- bedrifter som lykkes i internasjonale markeder

Departementet disponerte 348 årsverk per 1. oktober 2015. I tillegg har departementet fire nærings- og fiskeriråder ved EU-delegasjonen i Brussel, to råder ved ambassaden i Washington DC og en råd ved ambassaden i Moskva.

I Vedlegg 1 følger en oversikt over stortingsmeldingene og proposisjonene Nærings- og fiskeridepartementet har fremmet for Stortinget i 2015 og så langt i 2016.

For nærmere omtale av departementenes resultater i 2015 og status for forvaltningen av de ulike fagområdene, se kategoriomtalen til 17.10 Forvaltning og rammebetingelser, 17.20 Forskning og innovasjon, 17.30 Markedsadgang og eksport og 17.40 Statlig eierskap. I tillegg er departementets arbeid med samfunnsikkerhet og beredskap, klima og miljø, oppfølging av FNs bærekraftsmål og likestilling omtalt i proposisjonens del III.

Prioriteringer 2017

Prioriteringene for 2017 er beskrevet i hovedinnledningen i del I av proposisjonen og i de innledende omtalene under hver programkategori.

Budsjettforslag 2017

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal dekke lønns- og pensjonsutgifter inklusiv arbeidsgiveravgift, husleie, reiseutgifter, administrative fellesutgifter og mindre investeringer. Av bevilgningen dekkes også nødvendige utgifter knyttet til forsyningsberedskap.

Det foreslås en bevilgning på 431,5 mill. kroner på posten, en økning på om lag 96,5 mill. kro-

ner fra saldert budsjett 2016. Økningen skyldes først og fremst endringer for pensjon og husleie.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3900, post 01, jf. forslag til vedtak II, 1.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Posten skal dekke utgifter knyttet til tjenester, oppdrag og prosjekter som er vesentlige i Nærings- og fiskeridepartementets arbeid, men som departementet ikke har kapasitet eller kompetanse til å utføre selv. Dette omfatter bl.a. større utredningsutvalg, evalueringer og prosjekter initiert av departementet.

I 2015 ble det bl.a. arbeidet med to konseptvalgutredninger på det nukleære området, kartlegging av innovasjonseffekten av bedriftsrettede virkemidler, restrukturering av reiselivsbransjen og fiskeriforvaltningens analysenettverk.

Budsjettforslag 2017

Det foreslås en bevilgning på 67,8 mill. kroner på posten. Av dette er 28 mill. kroner øremerket ulike utredninger på det nukleære området, knyttet til behandling av brukt brensel og ny lagerløsning for lav- og mellomaktivt radioaktivt avfall, jf. nærmere omtale under kap. 920, post 50. Det foreslås at 20 mill. kroner som var avsatt til ulike tiltak i regjeringens gründerplan flyttes til etablertilskudd under kap. 2421 Innovasjon Norge, post 50 Innovasjon, prosjekter – fond.

Det foreslås en fullmakt til å inngå forpliktelses ut over gitt bevilgning på posten på 7,5 mill. kroner, jf. forslag til vedtak VII, 1. Videre foreslås en fullmakt til å overskride bevilgningen mot tilsvarende merinntekter under kap. 3900, post 02, jf. forslag til vedtak II, 1

Post 30 Miljøtiltak Søve, kan overføres

Staten har påtatt seg å finansiere og gjennomføre opprydding etter virksomheten til statsaksjeselskapet AS Norsk Bergverk ved Søve i Telemark i perioden 1953–1965. Statens strålevern sendte departementets forslag til tiltaksplan for oppryddingen på høring sommeren 2013 og ga i mars 2014 Nærings- og fiskeridepartementet pålegg om opprydding basert på tiltaksplanen.

Nærings- og fiskeridepartementet kunngjorde i april 2014 et oppdrag for opprydding med utgangspunkt i tiltaksplanen. Det kom inn ett tilbud, og dette forutsatte deponering i selskapet

NOAH AS sitt deponi på Langøya utenfor Holmestrand. NOAH meddelte senere at selskapet ikke ville inngi tilbud på mottak av massene, på grunn av bekymring for utlekking av radioaktivitet fra deponiet. På bakgrunn av dette avlyste Nærings- og fiskeridepartementet oppdraget.

Departementet kunngjorde oppdraget om opprydning på nytt i juli 2016, med sikte på gjennomføring av opprydningen i 2016 og 2017.

Budsjettforslag 2017

Det foreslås en bevilgning på 20,2 mill. kroner til miljøtiltak ved Søve for 2017. Bevilgningen skal benyttes til de tiltak som er beskrevet i tiltaksplanen, inkludert deponiavgift. Det er ikke avklart deponi for massene, og det er derfor knyttet usikkerhet til bevilgningsbehovet for 2017.

Post 60 Overføring til fylkeskommunene for tilskudd til regional næringsutvikling

Sykelrittet Arctic Race of Norway er et årlig internasjonalt etapperitt over fire dager i Nord-Norge. Rittet ble i 2016 arrangert for fjerde gang. Etappene endres hvert år, og alle regioner i Nord-Norge skal i løpet av de kommende årene være vertskap for rittet. Det norske selskapet Arctic Race of Norway AS samarbeider med det franske selskapet Amaury Sport Organisation (ASO) om arrangementet. ASO er også arrangør av Tour de France og en rekke andre store idrettsarrangementer.

Arctic Race of Norway har fått stor oppmerksomhet internasjonalt og skaper positiv aktivitet i Nord-Norge. Det ble bevilget 15 mill. kroner til idrettsarrangementet i 2016. Bevilgningen blir håndtert av de tre fylkeskommunene i Nord-Norge.

Det foreslås å bevilge 15,4 mill. kroner til Arctic Race of Norway i 2017.

Post 70 Tilskudd til internasjonale organisasjoner

Norge er medlem av en rekke internasjonale organisasjoner og kommisjoner som er viktige pre-

missleverandører for utformingen av norsk nærings- og fiskeripolitikk. Formålet med det statlige tilskuddet til internasjonale organisasjoner er å:

- Bidra til at berørte næringer, bedrifter og organisasjoner i Norge får opplysninger om og kan dra nytte av gjeldende internasjonale ramme- og konkurransevilkår på de respektive områdene.
- Sikre at norske interesser blir ivaretatt på de aktuelle områdene.
- Medvirke til at norske myndigheter, organisasjoner og næringer/virksomheter får anledning til å påvirke utformingen av internasjonale lover og regelverk, konvensjoner og retningslinjer.

Hoveddelen av bevilgningen er prioritert til kontingenter i organisasjonene som framgår av tabellen nedenfor. Nærmere informasjon om organisasjonene finnes i vedlegg 2. Kriterier for måloppnåelse og tildelingskriteriene/beregningsregler er knyttet til de enkelte medlemsbidragene. Størrelsen på Norges kontingent utgjør som hovedregel en andel av organisasjonenes vedtatte driftsbudsjett basert på fastsatte fordelingsnøkler.

I tillegg til kontingenter dekkes bl.a. også utgifter ved deltakelse i komiteer og arbeidsgrupper under OECD og bistandsmidler til den internasjonale sjøfartsorganisasjon (IMO).

Budsjettforslag 2017

Det foreslås en bevilgning på 38,925 mill. kroner for 2017. Størrelsen på flere av bidragene vil avhenge av kursutviklingen for de aktuelle betalingsvalutaene og endringer i medlemskontingentene. Kontingenten til det europeiske maritime sikkerhetsbyrå (EMSA) fastsettes i EUs årlige budsjetter. EUs budsjett for 2017 var ikke klart i tide til å justere budsjettforslaget for 2017. Dermed videreføres budsjettert kontingent for 2016 og en eventuell endring av EMSA-kontingenten håndteres i revidert budsjett 2017.

Tabell 4.3 Kontingenter til internasjonale organisasjoner

Organisasjon	(i 1 000 kroner)	
	Budsjett 2016	Forslag 2017
Den internasjonale sjøfartsorganisasjon (IMO)	4 900	4 700
Det europeiske maritime sikkerhetsbyrå (EMSA)	13 650	13 650
EQUASIS (internettportal for sikkerhetsrelatert informasjon om skip i handelsvirksomhet)	450	500
Paris Memorandum of Understanding on Port State Control (Paris MoU)	410	450
Det internasjonale handelskammer (knyttet til frihandel)	130	130
Det internasjonale utstillingsbyrå (knyttet til verdensutstillinger)	150	210
Det norske handelskammerforbund	60	60
Studiegruppen for bly og sink	81	85
Studiegruppen for nikkel	190	200
Regional Cooperation Agreement on Combating Piracy and Armed Robbery against Ships in Asia (ReCaap)	800	830
Norsk senter for nærskipfart (SPC Norway)	450	450
Det internasjonale råd for havforskning (ICES)	2 050	2 130
Den nordøstatlantiske fiskerikommisjon (NEAFC)	4 640	5 200
Den nordvestatlantiske fiskerikommisjon (NAFO)	290	300
Den internasjonale hvalfangstkommisjon (IWC)	653	640
Den nordvestatlantiske sjøpattedyrkommisjonen (NAMMCO)	2 400	2 480
Den internasjonale kommisjonen for bevaring av atlantisk tunfisk (ICCAT)	743	690
Den sørøstatlantiske fiskeriorganisasjon (SEAFO)	518	435
EUROFISH (gir bistand til oppbygging og utvikling av egen fiskerisektor i sentral- og østeuropeiske land)	534	570
International Institute of Fisheries Economics and Trade (IIFET)	40	40
Ishavspatroljetjenesten (NAIP)	1 800	1 875
Deltakelse i bl.a. komiteer og arbeidsgrupper under OECD og FAO og delfinansiering av latvisk rådgiver ved EBRD	1 918	2 300
Bistandsmidler til Den internasjonale sjøfartsorganisasjon (IMO)	1 000	1 000
Sum	37 857	38 925

Post 71 Miljøtiltak Raufoss

Formålet med tilskuddet er å rydde opp etter tidligere industrivirksomhet ved Raufoss Industripark. Miljøtiltakene som er gjennomført siden 2004 har gitt en betydelig forbedring av miljøkvali-

teten i parken, bl.a. ved at mer enn 500 tonn tungmetaller og ca. 135 000 liter olje nå er fjernet fra jordsmonn og grunnvann og fraktet til forsvarlig sluttdeponering i godkjente deponi.

Overvåking viser at vannkvaliteten i Hunnselva er forbedret de siste årene, og at miljøbelast-

ningen fra industriparken til omgivelsene er betydelig redusert.

Oppryddingsprosjektet på Raufoss har oppfylt alle tidligere gitte pålegg og miljømål fra Miljødirektoratet. I oktober 2012 kom Miljødirektoratet med nye pålegg overfor Raufoss Næringspark ANS, hovedsakelig knyttet til miljøovervåking og rapportering, som følge av implementering av EUs vannforskrift i Norge. Det ble stilt krav om mer detaljert overvåking av Hunnselva, samt grunnvann, overflatevann og det nedlagte slamdeponiet i industriparken. Videre omfatter pålegget drift og vedlikehold av tiltaksbrønner og oljeutskillere der det pumpes opp og renses forurenset vann. Det kan også komme ytterligere miljøforpliktelser dersom det avdekkes historisk relatert forurensning i forbindelse med gravearbeider for bygg og annen infrastruktur. Per 1. september 2016 var det utbetalt til sammen om lag 116,3 mill. kroner siden ordningen ble operativ.

Budsjettforslag 2017

Det foreslås å bevilge 3,2 mill. kroner for å kunne dekke pålegg fra Miljødirektoratet.

Videre foreslås en fullmakt til å kunne overskride bevilgningen innenfor tidligere gitt garantiramme på 124 mill. kroner, jf. forslag til vedtak IV, 1. Dersom fullmakten benyttes, vil forslag til endret bevilgning bli fremmet i endringsproposisjon i vår- eller høstsesjonen.

Post 72 Tilskudd til beredskapsordninger

Tilskuddet er todelt og omfatter arbeidet Norges Rederiforbund utfører innen skipsfartsberedskap etter avtale med departementet og arbeidet Garantiinstituttet for eksportkreditt (GIEK) utfører som sekretariat for lovbestemt ordning for varekrigsforsikring.

Skipsfartsberedskap

Beredskapsarbeidet på skipsfartsområdet bygger i stor grad på samarbeid mellom myndighetene og skipsfartsnæringen. Departementet har etablert NORTRASHIP-ledelsen, som ivaretar kontakten med rederinæringen og andre viktige aktører. I tillegg er det etablert et samarbeid hjemlet i avtale om at Norges Rederiforbund planlegger og gjennomfører tiltak innen skipsfartsberedskap innenfor rammen av tilskuddet. Dette omfatter bl.a. å skaffe til veie relevant skipskapasitet ved behov og tiltak mot piratvirksomhet og andre trusler

mot skipsfarten. Arbeidet utføres på oppdrag fra eller i samarbeid med departementet.

Ordningen har som mål å sikre:

- drift, videreutvikling og øving av beredskaps-systemer for skipsfarten
- mest mulig trygg skipstransport
- kontakt, samarbeid og god informasjonsutveksling mellom myndighetene og rederinæringen
- at kompetanse og kapasitet hos næringen er tilgjengelig for myndighetene i en krisesituasjon

Varekrigsforsikring

Det betyr mye for samfunnet at forsyning og transport av viktige varer opprettholdes i en krisesituasjon. I de tilfeller hvor forsyningssikkerheten trues av at det private markedet for transportforsikring ikke vil være tilstrekkelig eller faller helt bort, har staten gjennom lov etablert varekrigsforsikring som et beredskapssystem. Dette forvaltes av GIEK etter fastsatte retningslinjer.

Ordningen har som mål å sikre:

- at myndighetene har et sekretariat for å vedlikeholde og eventuelt aktivisere beredskapsordningen for statlig forsikring av varer under transport i en krise eller krigssituasjon
- at departementet kan få bistand med faglige utredninger, råd og utførende arbeid knyttet til varekrigsforsikring

Resultater 2015

Innenfor skipsfartsberedskap har arbeidet mot piratvirksomhet og informasjons- og sikkerhetstiltak for skipsfarten nasjonalt og internasjonalt fortsatt stått sentralt, innenfor et mer uforutsigbart risikobilde. Det er videreutviklet en IKT-løsning for oversikt over aktuelle skip, for bruk i det daglige beredskapsarbeidet og i krisesituasjoner.

Innenfor varekrigsforsikring er det arbeidet med vedlikehold av ordningen, inkludert bruk av et IT-basert støttesystem, og kontakt mot forsikringsbransjen gjennom et etablert Forsikringsforum.

Prioriteringer 2017

Innenfor skipsfartsberedskap prioriteres arbeidet med informasjon til rederier om spørsmål av betydning for risiko og sikkerhet og behandling av sikkerhetsspørsmål nasjonalt og internasjonalt og å skaffe til veie transportkapasitet ved behov.

Innenfor arbeidet med varekrigsforsikring prioriteres vedlikehold av forsikringssystemer og

kontakt med forsikringsbransjen, samt arbeid med hjemmelsgrunnlag og hensiktsmessige samarbeidsordninger.

Budsjettforslag 2017

Det foreslås en samlet bevilgning på 3,6 mill. kroner. Midlene foreslås fordelt med inntil 3,2 mill. kroner til Norges Rederiforbund for arbeid med skipsfartsberedskap og inntil 0,4 mill. kroner til GIEK for arbeid med varekrigsforsikring.

For øvrig foreslås fullmakten til å inngå avtaler om forsikringsansvar under beredskapsordningen for varekrigsforsikring videreført med en ramme på 2 mrd. kroner, jf. redegjørelse i kap. 2.6 Oversikt over garanti- og garantiliknende ordninger, og forslag til vedtak IX, 2.

Post 73 Tilskudd til Ungt Entreprenørskap

Ungt Entreprenørskap er en landsomfattende organisasjon som tilbyr utdanningsinstitusjoner entreprenørskapsopplæring for elever og studenter. Formålet med Nærings- og fiskeridepartementets tilskudd til organisasjonen er å bidra til at unge under utdanning får tilbud om entreprenørskapsopplæring som fremmer ønske om, og styrker evnen til, framtidig entreprenørskap og gründervirksomhet. Departementet har som mål å nå flest mulig elever under utdanning.

Ungt Entreprenørskap består av et nasjonalt sekretariat og 17 juridisk uavhengige fylkesorganisasjoner.

Boks 4.1 Mål for tilskudd til entreprenørskap i utdanningsløpet

Nærings- og fiskeridepartementet setter i 2017 nye mål for mottakere av tilskudd til entreprenørskapsopplæring i de tre utdanningsnivåene. Hovedmålet er mer entreprenørskap, og dette målet skal nås gjennom delmålene økt skaperlyst, større skaperevne og sterkere entreprenørskapskultur.

Hovedmål: Mer entreprenørskap for økt verdiskaping

Entreprenørskap er en forutsetning for økonomiens evne til omstilling og et grunnlag for vekst og verdiskaping. Hovedmålet med det statlige tilskuddet til entreprenørskapsopplæring i utdanningen er på lengre sikt å få mer entreprenørskap i norsk økonomi. Tilskuddet skal bidra til at flere får positive holdninger til entreprenørskap, og at flere får motivasjon og kompetanse som setter dem i stand til å bli entreprenører. Tilskuddet skal bidra til Nærings- og fiskeridepartementets overordnede mål om å øke samlet verdiskaping i Norge innenfor bærekraftige rammer.

Økt skaperlyst

Tilskuddet skal føre til at flere unge får lyst og motivasjon til å omsette ideer til prosesser, varer og tjenester. Dette kan innebære å starte ny

virksomhet, eller skape nye prosesser, varer og tjenester fra eller i eksisterende virksomheter.

Større skaperevner

Tilskuddet skal føre til at flere unge i løpet av utdanningsløpet gjør egne erfaringer med å være entreprenører. Dette skal gi kompetanse som i sterkere grad gjør dem i stand til å omsette ideer til prosesser, varer og tjenester senere i livet. Denne kompetansen skal både styrke deres evne til å se muligheter for nyskaping og å tilegne seg nødvendig informasjon og kompetanse dersom de i framtiden skulle ønske å bli entreprenører.

Sterkere entreprenørskapskultur

Det legges til grunn at holdninger til entreprenørskap påvirker graden av entreprenørskap i økonomien. Tilskuddet skal bidra til at flere får positive holdninger til entreprenørskap. Dette vil føre til en sterkere entreprenørskapskultur og til mer gründervirksomhet/entreprenørskap i næringslivet.

Mottakere av tilskudd til entreprenørskapsopplæring i utdanningsløpet skal disponere tilskuddet på en slik måte at samfunnet får mest mulig igjen for ressursbruken. Målene gjøres gjeldende for tilskuddet til Ungt Entreprenørskap fra 2017.

Resultater 2015

Ungt Entreprenørskap Norge hadde i 2015 inntekter på ca. 43 mill. kroner, finansiert med både offentlige og private midler, mens fylkesorganisasjonenes inntekter var ca. 79 mill. kroner. Nærings- og fiskeridepartementets tilskudd var 26,6 mill. kroner. Andre finansieringskilder er fylkeskommuner, fylkesmenn, kommuner og private aktører. I 2015 var andelen privat finansiering på 27,5 pst. (landsgjennomsnittet), mot 27 pst. i 2014.

Organisasjonen tilbød 20 ulike undervisningsopplegg i 2015 og til sammen 1 449 skoler i 367 kommuner benyttet ett eller flere av disse oppleggene. Nærings- og fiskeridepartementet ønsket flere elever i den videregående skole som deltakere på bedriftsprogrammet, da deltakelse på dette utdanningsnivået har vist seg å ha god effekt for senere bedriftsetableringer. Antall elever i den videregående skolen som deltok på bedriftsprogrammet («ungdomsbedrift»), økte fra 11 277 i 2014 til 11 424 i 2015, mens antall deltakere i ungdomsskolen som deltok på bedriftsprogrammet («elevbedrift»), ble redusert fra 16 426 til 14 149 elever.

Prioriteringer 2017

Ungt Entreprenørskap skal innenfor rammen av tilskuddet prioritere ressurser og innrette sine aktiviteter på den måten som gir høyest mulig måloppnåelse. Tilbud til elever i grunnskolen og videregående skole skal prioriteres.

Budsjettforslag 2017

Det foreslås en bevilgning på 27,1 mill. kroner på posten. Det er en reduksjon på 1,2 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2016. Marine ungdomsbedrifter kan finansieres innenfor de generelle midlene.

Post 74 Tilskudd til Visit Svalbard AS

Nærings- og fiskeridepartementet gir tilskudd til Visit Svalbard AS. Tilskuddet skal bidra til økt verdiskaping og bedre lønnsomhet for et miljøtilpasset reiseliv ved å informere om og markedsføre Svalbard som reisemål. Meld. St. 32 (2015–2016) *Svalbard* slår fast at reiselivsnæringen er en av basisnæringene på Svalbard og vil spille en viktig rolle for videre samfunnsutvikling på Svalbard.

Visit Svalbard AS koordinerer reiselivsnæringen på Svalbard. Selskapet er eid av Svalbard Rei-

selivsråd, som består av 65 bedrifter innenfor reiselivs- og reiselivsrelaterte næringer. Virksomheten til selskapet er finansiert gjennom medlemsavgifter, salg av tjenester til Svalbard Reiselivsråd, deltakelse i prosjekter og tilskudd over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett.

Tilskuddet bidrar bl.a. til å ivareta fellesoppgaver som drift av helårig turistinformasjon, kompetansebygging blant aktørene og opplæring av guider og turledere.

Resultatrapport 2015

2015 ble et godt år for reiselivsnæringen på Svalbard, med en vekst på 11 pst. i kommersielle overnattinger (antall gjestedøgn). Antall ankomster til hotell og gjestehus vokste fra 50 000 i 2014 til 60 000 i 2015. Veksten fordeler seg over hele året, også i den tradisjonelle lavsesongen fra oktober til februar. Oppholdstiden per gjest har gått ned fra 2,4 til 2,2 døgn i snitt. Visit Svalbard hadde i 2015 en omsetning på 6,9 mill. kroner. Det statlige tilskuddet var på 2,1 mill. kroner. Øvrige inntekter besto av medlemskontingenter, næringsinntekter knyttet til markedskampanjer, salg av tjenester, brukerfinansiering og provisjoner.

Miljøarbeid står sentralt i arbeidet innen reiselivsnæringen på Svalbard. Svalbard mottok merket «Bærekraftig reisemål» i mars 2016.

Budsjettforslag 2017

Reiseliv er en av basisnæringene på Svalbard og en videreføring av bevilgningen fra 2016 til Visit Svalbard AS vil bidra til å videreutvikle denne næringen.

Det foreslås en bevilgning på 2,2 mill. kroner til Visit Svalbard AS i 2017.

Post 75 Tilskudd til særskilte prosjekter, kan overføres

Formålet med ordningen er å kunne gi tilskudd til tiltak som er vesentlige i departementets arbeid med nærings- og fiskeripolitikken. Målgruppen er organisasjoner, virksomheter og forskningsmiljøer. Områder der det kan være aktuelt å gi støtte, er bl.a.:

- samarbeidsarenaer mellom viktige aktører i næringslivet
- samfinansiering av utredninger som skal bidra til bedre kunnskapsgrunnlag for nærings- og fiskeripolitikken
- informasjonstiltak

- internasjonale organisasjoner som ikke er omfattet av de øvrige tilskuddsbevilgningene på departementets område
- utprøving av tiltak
- andre prosjekter

Tiltakene vurderes ut fra hvor relevante de er for å gjennomføre regjeringens nærings- og fiskeripolitikk. Det legges vekt på tiltak som har forankring i politiske dokumenter, som bl.a. Sundvoldenerklæringen, stortingsproposisjoner og -meldinger, handlingsplaner og strategier på Nærings- og fiskeridepartementets område.

Departementet behandler mottatte søknader fortløpende. Nærings- og fiskeridepartementet vurderer det slik at aktuelle mottakere er få, og at disse må forutsettes å være kjent med departementets virksomhet innenfor de aktuelle politikk-områdene. Departementet legger derfor til grunn at kunngjøring av mulighet for å søke om tilskudd er tilstrekkelig ivare tatt gjennom Prop. 1 S og informasjon om ordningen på departementets nettsider.

Departementet behandler mottatte søknader fortløpende. Nærings- og fiskeridepartementet vurderer det slik at aktuelle mottakere er få, og at disse må forutsettes å være kjent med departementets virksomhet innenfor de aktuelle politikk-områdene. Departementet legger derfor til grunn at kunngjøring av mulighet for å søke om tilskudd er tilstrekkelig ivare tatt gjennom Prop. 1 S og informasjon om ordningen på departementets nettsider.

Tabell 4.4 Prosjekter og mottakere som fikk støtte i 2015

(i 1 000 kr)

Mottaker/prosjekter	
NTNU – professorat for bærekraftig transport i nordområdene	1 194
NTNU – professorat i mineralteknikk	1 450
Forsvarets forskningsinstitutt – BAS 8 forskningsprosjekt	100
Nasjonalt senter for komposittkompetanse	200
Norges varemesse – Ocean Talent Camp Rådhusplassen 2015	150
SINTEF – Fishtech 2015	50
NHO – Nasjonalt program for leverandørutvikling	1 939
FAO – støtte til Blue Growth (FAOs satsing på akvakultur)	266
Stop illegal Fishing - Informasjonsarbeid på fiskekrimfeltet	300
NINA - Overvåking av rømt oppdrettslaks	300
Norges småkvalfangerlag - Næringsrepresentasjon NAMMCO-årsmøte	20
Mattilsynet – OIE, møte for nasjonale Focal Points fiskehelse	80
Nofima – Fiskekriminalitet	300
FN – ekspertgruppemøte om organisert kriminalitet til havs	550
NEAFC – Program for regionalt samarbeid i Vest-Afrika og Vest-India	138
Miljøstiftelsen Bellona – Miljøkonsekvensanalyse multitrofisk havbruk	545
Noregs kystfiskarlag – tilskudd til samarbeidstiltak med Russland	200
Pescadoulus – internasjonale ekspertmøter fiskerikriminalitet	700
International Whaling Commission – Bidrag IWCs vitenskapskomite	150
FAO – Eksportkonsultasjon fangstdokumentasjon	2 350
Norges fiskarlag – tilskudd til samarbeidstiltak med Russland	700
Eierskiftealliansen i Hedmark og Oppland	200
EM og ungdoms-EM i bridge 2015	500
Høgetveit Media-Konsult – Filmdokumentar Kings Bay og Ny-Ålesund 2015–2016	150
Stiftelsen AksjeNorge	90

Tabell 4.4 Prosjekter og mottakere som fikk støtte i 2015

Mottaker/prosjekter	(i 1 000 kr)
Riksantikvaren – Nasjonalt pilegrimssenter	2 000
Insentivmidler til restrukturering av reisemålsselskap	2 663
Museum Vest – Fornying av Norsk Fiskerimuseum	2 000
Museum Vest – Havbruksnæringens historie i Norge	1 000
Havforskningsinstituttet – Forskningssamarbeid Norge og Kina	300
Stiftelsen Museum Nord – Forprosjekt SKREI Opplevelsessenter	500
Fiskeriparken AS – Økt kunnskap om hvalfangstnæring og konsum av hval	200
Sum	21 285

Budsjettforslag 2017

Det foreslås en bevilgning på 12,9 mill. kroner for 2017. Innenfor bevilgningen foreslås det å støtte Sykkel-VM i Bergen med 5 mill. kroner, professorat i mineralteknikk ved NTNU med 1,5 mill. kroner og Norges Fiskarlags Russlandsprosjekt med 700 000 kroner.

Post 76 Tilskudd til Standard Norge

Standardisering innebærer utarbeiding av krav og spesifikasjoner for varer, tjenester og prosesser. Bruk av standarder bidrar til mer effektiv utnyttelse av samfunnets ressurser. Standarder reduserer handelshindringer, bidrar til innovasjon og sikrer at produkter og tjenester har tilsiktet kvalitet og egenskaper i samsvar med krav fra marked og myndigheter. Standarder er et kollektivt gode som mange aktører har nytte av. Markedet vil ikke nødvendigvis selv frambringe de standardene som er ønskelig for samfunnet som helhet. Myndighetene ønsker derfor å bidra til å fremme standardiseringsarbeidet for å legge til rette for økt verdiskaping gjennom tilskudd til Standard Norge. Standardisering er en viktig del av departementets forenklingsarbeid.

Det generelle tilskuddet til Standard Norge, innenfor næringsministerens ansvarsområde, bidrar til å opprettholde en nasjonal infrastruktur for standardiseringsarbeid i Norge. Hovedformålet med tilskuddet er å ivareta norske næringslivsinteresser i nasjonalt og internasjonalt standardiseringsarbeid. En mindre del av bevilgningen foreslås øremerket til standardisering på fiskeri- og havbruksområdet innenfor fiskeriministerens ansvarsområde. Formålet er forenkling og effekti-

visering av internasjonal handel med fisk, fiskeprodukter og utstyr brukt i fiskeri- og havbruksnæringen og bidra til mer bærekraftig utvikling av næringen.

Standard Norge er en nøytral og uavhengig privat organisasjon rettet mot næringsliv, forvaltning, arbeidsliv og forbrukere. Standard Norge fastsetter norske og internasjonale standarder som Norsk Standard og er medlem av den internasjonale standardiseringsorganisasjonen ISO og den europeiske standardiseringsorganisasjonen CEN. Standard Norge har 65 ansatte og holder til i Oslo.

Standard Norges arbeid blir hovedsakelig finansiert ved bidrag fra offentlige og private interessenter, royalties fra salg av standarder, medlemsavgifter og tilskudd over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett. Departementets styring av Standard Norge begrenser seg til oppfølging av at formålet med tilskuddet blir ivaretatt. Mens det generelle tilskuddet fra Nærings- og fiskeridepartementet hovedsakelig skal gå til drift og utvikling av en infrastruktur for standardiseringsarbeid, har andre departementer ansvar for standardisering på sine fagområder.

Europaparlaments- og rådsforordning nr. 1025/2012 om europeisk standardisering ble implementert i norsk rett i 2014. Forordningen regulerer samarbeidet mellom de europeiske standardiseringsorganisasjonene, nasjonale standardiseringsorganisasjoner, EØS-statene og Europakommisjonen. Departementet legger til grunn at Standard Norge, som har status som nasjonal standardiseringsorganisasjon, følger opp de oppgavene som følger av forordningen.

Norge signerte 13. juni 2016 «*Joint Initiative on European Standardisation*». Dette er et av til-

takene i den nye indre markedsstrategien for å forbedre det europeiske standardiseringssystemet. Departementet ønsker et godt samarbeid med Standard Norge for å følge opp initiativet.

Resultater 2015

Det ble fastsatt 1 054 nye standarder som Norsk standard i 2015. Av disse var 187 harmoniserte europeiske standarder, dvs. standarder som er utarbeidet for å dokumentere at varer og tjenester samsvarer med krav i EU-direktiver. 15 nasjonalt utarbeidede standarder ble notifisert til EU gjennom CEN. Disse standardene dekker spesifikke nasjonale behov som ikke omfattes av europeiske eller internasjonale standarder.

Samlet sett mener departementet at Standard Norge nådde målene for det statlige tilskuddet i 2015.

Budsjettforslag 2017

Det foreslås bevilget 31,9 mill. kroner til standardiseringsarbeidet i 2017. Av disse er 700 000 kroner øremerket til standardisering på fiskeri- og havbruksområdet.

Post 77 Tilskudd til sjømattiltak, kan overføres

Tilskuddsordningen har som formål å stimulere til tiltak som på sikt er med på å øke sjømatkonsumet hos den norske befolkning. Målgruppen for tilskuddsordningen er institusjoner, organisasjoner, bedrifter og privatpersoner i Norge. Tiltak skal komme fellesskapet til gode.

Sett Sjøbein er et rekrutterings- og kompetanseprosjekt underlagt Fiskeri- og havbruksnærings forskningsfond. Formålet med tilskuddet er å bidra til at unge under utdanning gjennom aktiv deltakelse på entreprenørskapsfremmende aktiviteter blir kjent med sjømatnæringsens brede og varierte kompetansebehov.

Resultater 2015

Tabell 4.5 Oversikt over sjømattiltak dekket av tilskuddet i 2015

(i 1 000 kroner)		
Område	Tilskuddsmottakere	Tilsagn
Fiskesprell	Norges sjømatråd	4 000
Rekruttering	Sett Sjøbein	2 500
Regionale og nasjonale sjømattiltak rettet mot barn og unge	Geitmyra matkultursenter for barn LianTunet Klippfiskakademiet Norsk Smaksskule Barnas Restaurant Det Norske Måltid Diverse matfestivaler NM i Sjømat Matsvinn	4 000
Sum		10 500

Kostholdsprogrammet Fiskesprell er et samarbeid mellom Nærings- og fiskeridepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Norges sjømatråd. Målet med Fiskesprell er å øke konsumet av sjømat blant barn og unge. Prosjektet er innrettet mot barnehager, barneskoler og ungdomsskoler. Det ble gitt tilskudd på 4 mill. kroner til videreføring av programmet i 2015.

Nærings- og fiskeridepartementet ga et tilskudd på 2,5 mill. kroner til Sett Sjøbein i 2015. Sett Sjøbeins hovedaktivitet i 2015 var å formidle informasjon om mulige yrkesutdanninger som sjømatnæringsen trenger, både via media, på nettsiden og sosiale kanaler, og produksjon av film og bildemateriell. Sett Sjøbein hadde også det administrative arbeidet med å gjennomføre tre regio-

nale marine entreprenørskapskonkurranser for studenter (Marin Student Bootcamp) for å synliggjøre sjømatnæringen som mulig arbeidsplass. Til sammen 52 studenter deltok på dette tiltaket, som ble positivt mottatt.

Prioriteringer 2017

Regjeringen vil styrke det forebyggende helsearbeidet og stimulere til et sunnere kosthold. Barn og unge spiser for lite sjømat og kan gå glipp av viktige helsefordeler. En vridning av kostholdet mot mer fisk kan gi stor helsemessig effekt for store deler av befolkningen i Norge.

Kostholdsvaner skapes tidlig i livet. Nærings- og fiskeridepartementet ønsker å bidra til å øke sjømatkonsumet på hjemmemarkedet. Tiltak som bidrar til å øke sjømatkonsumet hos barn og unge er derfor høyt prioritert.

Budsjettforslag 2017

Det fremmes forslag om å bevilge 8,75 mill. kroner på posten i 2017. Av dette settes 4 mill. kroner til kostholdsprosjektet Fiskesprell, 2,5 mill. kroner settes av til rekrutterings- og kompetanseprogrammet Sett Sjøbein og 2,25 mill. kroner settes av til en tilskuddsordning for sjømatiltak rettet mot barn og unge.

Post 78 Tilskudd til Akvariet i Bergen

Bevilgningen skal dekke utgiftene til husleie for bygg som Stiftelsen Akvariet i Bergen disponerer, og som staten tidligere har fått som gave. Bygningen forvaltes av Statsbygg og tilskuddet tilsvarende husleien som betales til Statsbygg. Akvariet dekker selv de brukeravhengige kostnadene. Det foreslås å bevilge 4,2 mill. kroner i 2017.

Post 79 Tilskudd til Mechatronics Innovation Lab

Mechatronics Innovation Lab (MIL) er et samarbeidsprosjekt mellom klyngen Global Centres of Expertise (GCE) NODE og Universitetet i Agder (UiA), med UiA som eier. MIL skal være et nasjonalt senter for innovasjon, pilotering og teknologikvalifisering. Formålet med laboratoriet er å bedre innovasjonsevnen i selskaper og øke regionens attraktivitet for investeringer i teknologitvilling og arbeidsplasser. Totale investeringskostnader er budsjettet til 216 mill. kroner til utstyr og 58,5 mill. kroner til bygget. Det er bevilget i alt 40 mill. kroner til senteret, fordelt med

20 mill. kroner i 2015 og 20 mill. kroner i 2016. De statlige midlene skal finansiere grunnleggende utstyr til laboratoriet. Departementet vurderer utbetaling av midlene bl.a. basert på konkret behov, progresjon i prosjektet og bidrag fra næringslivet.

I rapportering fra prosjektet per juli 2016 er det lagt vekt på at den petroleumsrelaterte delen av industrien er i sterk omstilling, og at fokus på forskning og produktutvikling har økt betydelig. Målet er å levere enda mer kostnadseffektive løsninger og produkter, i tillegg til å flytte teknologi og kompetanse til nye områder som havvind, fiskeoppdrett og gruvedrift på havbunnen. Dette øker ifølge rapporteringen behovet for raskere testing og kvalifisering av ny teknologi. Omstillingen medfører samtidig at industrien har måttet redusere på både personell og bygningsmasse, og har således mindre kapasitet og økonomi til å betjene og/eller bygge opp pilotering og testing internt i egen organisasjon. Spesielt gjelder dette mange av de små og mellomstore underleverandørene.

Det foreslås ikke bevilgning på posten i 2017. Regjeringen foreslår at det etableres en generell ordning for støtte til pilot- og demonstrasjonsfasiliteter, se nærmere omtale under kap. 2426, post 71. Mechatronics Innovation Lab kan søke om ytterligere støttemidler fra denne ordningen på like vilkår med andre tilsvarende prosjekter. Det vil i forbindelse med vurdering av prosjekter under den nye ordningen bli lagt vekt på bl.a. forankring i industrien og bærekraftig driftsmodell. Nærmere innretning av ordningen vil bli omtalt i den kommende Industrimeldingen.

Post 81 Tilskudd til nasjonalt program for leverandørutvikling

Nasjonalt program for leverandørutvikling er en pådriver for at stat og kommune skal skape innovasjon gjennom offentlige anskaffelser. Gjennom å legge til rette for innovasjon i offentlige anskaffelser er målet at innovative offentlige anskaffelser blir normal praksis i stat og kommune samtidig som det styrker utviklingsmuligheter og verdiskaping på leverandørsiden. Næringslivets hovedorganisasjon (NHO), Kommunenes sentralforbund (KS) og Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) er programansvarlige. NHO har prosjektlederansvaret.

Resultater 2015

Nasjonalt program for leverandørutvikling er inne i sin andre programperiode (2015–2019). Samlede

inntekter i 2015 var 9,4 mill. kroner, hvorav 750 000 kroner var tilskudd fra Nærings- og fiskeridepartementet. Samlede utgifter var 7,6 mill. kroner. I tillegg mottok Difi 1,2 mill. kroner fra Nærings- og fiskeridepartementet for å bistå med arbeid relevant for programmets arbeidsområder. I 2015 gikk Difi inn på eiersiden av programmet.

I statsbudsjettet for 2016 ble det bevilget 10 mill. kroner til programmet.

Programmets arbeid har vært konsentrert rundt tre hovedaktiviteter:

- Gjennomføring av piloter som har bidratt til å synliggjøre prosessen ved en innovativ offentlig anskaffelse.
- Utvikling av et konsept for gjennomføring av nasjonale strategiske møteplasser. Formål med møteplassene er å skape erfarings- og kunnskapsoverføring mellom kunder, bedrifter og FoU-aktører.
- Formidling av erfaringer og resultater fra pilotene. Gjennom media, seminarer og konferan-

ser har programmet bidratt til spredning av eksempler, resultater og effekter med mål om å informere og inspirere andre offentlige aktører til selv å iverksette innovative anskaffelsesprosesser.

Samlet sett har arbeidet bidratt til økt oppmerksomhet om innovasjonsmuligheter som ligger i offentlige anskaffelser og de positive effekter dette kan ha både for offentlig og privat sektor.

Prioriteringer 2017

Programmet skal styrke næringslivets muligheter for verdiskaping gjennom å øke antall innovative offentlige anskaffelser som fører til utvikling av nye produkter og løsninger.

Budsjettforslag

Det foreslås å bevilge 10 mill. kroner i 2017.

Kap. 3900 Nærings- og fiskeridepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Ymse inntekter og refusjoner knyttet til ordinære driftsutgifter	1 747	167	172
02	Ymse inntekter og refusjoner knyttet til spesielle driftsutgifter	4 150	100	100
	Sum kap. 3900	5 897	267	272

Post 01 og 02 Ymse inntekter og refusjoner knyttet til ordinære og spesielle driftsutgifter

Det budsjetteres med 172 000 kroner på post 01 og 100 000 kroner på post 02 i inntekter fra

eksterne refusjoner og prosjektbidrag for 2017. Videre foreslås det merinntektsfullmakter knyttet til postene, jf. omtale under kap. 900, post 01 og post 21 og forslag til vedtak II, 1.

Kap. 902 Justervesenet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Driftsutgifter	121 475	120 614	123 150
21	Spesielle driftsutgifter	2 085	346	350
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>		3 500	3 600
	Sum kap. 0902	123 560	124 460	127 100

Oppgaver og mål

Justervesenet er nasjonal måleteknisk myndighet. De skal sikre tillit til norske målinger og måleresultater.

Justervesenet fører tilsyn med målinger og leverer måletekniske tjenester. Etaten gir råd og yter bistand innen måleteknikk og kvalitetssikring av målinger til næringslivet og offentlige myndigheter og deltar i forskningsprosjekter.

Pålitelige og sporbare målinger utført av etaten legges til grunn for kjøp og salg og har derfor stor betydning for å sikre like konkurransevilkår i næringslivet og for å sikre forbrukernes rettigheter. Pålitelige måleresultater er en forutsetning også for områder som energi, ressursforvaltning og helse, miljø og sikkerhet. Tillit til etatens målinger er derfor en viktig forutsetning for norsk næringsliv, både nasjonalt og for eksportindustrien.

Internasjonalt samarbeidet på området er viktig og Justervesenet deltar derfor i globalt samarbeid gjennom *Meterkonvensjonen* og *International Organization of Legal Metrology (OIML)*, og i europeisk samarbeid i gjennom *Euramet* og *European Cooperation in Legal Metrology (WELMEC)*.

Justervesenet disponerte 97 årsverk per 1. oktober 2015. Etaten har hovedkontor på Kjeller i Akershus og har fem distriktskontorer; i Tromsø, Trondheim, Bergen, Stavanger og på Kjeller.

Det er fastsatt følgende mål for Justervesenet:

- Sørge for forsvarlig forvaltning og målrettet utvikling av regelverk på måleteknikkområdet
- Sikre trygghet for at måleresultater som brukes i økonomiske oppgjør, er tilstrekkelig nøyaktige
- Bidra til at målinger som utføres i næringslivet, forskningsinstitusjoner og forvaltningen, er sporbare og tilstrekkelig nøyaktige

Resultater 2015**Regelverksutvikling**

Justervesenet forvalter lov om målenheter, måling og normaltid, i tillegg til edelmetalloven. Lovene skal bidra til at målinger og måleresultater er tilfredsstillende nøyaktige ut fra formålet om effektiv bruk av samfunnets ressurser og ivaretagelse av beskyttelsesverdige interesser.

Det er foretatt vesentlige endringer av regelverket for å tilrettelegge for mer samfunnsøkonomisk effektive tilsynsformer gjennom risikobasert tilsyn. Ny modell for avgifts- og gebyrfinansiering av tilsynsvirksomheten ble ved endring av Forskrift om målenheter og måling innført med virkning fra 1. januar 2016. Endringen åpner for stikkprøvebasert tilsyn, informasjonskampanjer og lignende istedenfor periodiske kontroller.

Justervesenet evaluerer regelmessig sine ansvarsområder og har i 2015 utredet endringer i tilsyn med taksametre og elektrisitetsmålere.

Justervesenet planlegger utredninger knyttet til regelverket for edelmetall, andre områder innen energisektoren, oppfølging av målinger i fiskeindustrien og området for ferdigpakninger.

Tilsyn

Justervesenets tilsyn i 2015 er for en stor del gjennomført som periodiske kontroller, men det er også utført aksjons- og risikobasert tilsyn. Etaten har utført tilsyn med måleredskaper som benyttes til økonomiske oppgjør, både til forbrukere og mellom profesjonelle aktører.

Det ble gjennomført 23 800 måletekniske kontroller av måleredskap i 2015 og 4 000 oppfølgingskontroller etter reparasjoner. Som en konsekvens av omlegging til risiko- og aksjonsbaserte kontroller er antallet kontroller mindre enn i 2014. Kontrollene som er utført er ressurskrevende, men gir bedre effekt. Taksametre i drosjer, vekter

i dagligvarebutikker og målere på bensinstasjoner utgjør en stor del av antallet måleredskaper som blir kontrollerte.

Avvikene som avdekkes ved tilsynet varierer mye mellom kontrollområdene. Etaten har vurdert risikoen for feil ved målinger innen veiing av pukk og grus, samt annen veiing på bilveker (tungveker) som høy. Justervesenet vil arbeide videre med å endre tilsynsmetoder og vurdere nye tiltak på området.

Justervesenet har i 2015 økt kontrollaktiviteten ved mottaksanlegg for fisk ytterligere ved å gjennomføre uvarslede tilsyn basert på risikovurderinger. Periodisk tilsyn innenfor denne sektoren har også vært høyere prioritert enn tidligere. Under tilsynet er det avdekket feil ved veiing med betydelige konsekvenser for det økonomiske oppjøret. Korrekt veiing er også en vesentlig forutsetning for å kunne utføre forsvarlig bestandskontroll av fisk.

For drivstoffmålere på bensinstasjoner og marinaer, samt veiing i dagligvarebransjen, er Justervesenets vurdering at risikoen for vesentlige feil er lav. Justervesenet arbeider med å videreutvikle tilsynet slik at måletsetningen om tillit og tilstrekkelig nøyaktige målinger opprettholdes med mindre ressursbruk.

Laboratorievirksomhet

Som følge av endringer i Måleinstrumentdirektivet og om Direktivet om ikke-automatiske vekter, må Justervesenet akkrediteres som Teknisk kontrollorgan. Akkrediteringsprosessen ble igangsatt i 2015.

Justervesenet deltar i *European Metrology Programme for Innovation and Research (EMPIR)*. Programmet retter seg mot måleteknikkforskning. I tillegg til grunnforskning vektlegges relevans for industri, helse, energi og miljø. Programmet har mekanismer som skal sørge for at forskningsresultatene gir innovasjon. Justervesenet arbeider for å trekke norske forskningsmiljøer og næringslivet med i programmet. I 2015 deltok Justervesenet i et prosjekt som omhandlet utvikling av nye metoder for industrielle temperaturmålinger sammen med Elkem Solar for å utvikle en metode som gir bedre nøyaktighet til en lavere kostnad. Et annet prosjekt skal forbedre kvaliteten på Justervesenets måletjenester av elektrisk strøm og spenning.

Det økonomiske omfanget av kalibreringstjenester var på 6,4 mill. kroner i 2015. Det er en økning på ca. 15 pst. sammenliknet med 2014. Det ble i 2015 for første gang inngått en avtale med en

kunde i finanssektoren om leveranse av nøyaktig tid. Nøyaktig og kvalitetssikret tid er sentral for dokumentasjon av finansielle transaksjoner.

For å opprettholde beste måleevner og tillit i Meterkonvensjonens MRA-avtale deltar laboratoriet jevnlig i sammenlikningsmålinger.

Vurdering av måloppnåelse

Nærings- og fiskeridepartementets vurdering er at Justervesenet nådde sine mål i 2015. Etaten har hatt utfordringer når det gjelder gjennomføring av risiko- og aksjonsbaserte kontroller. Dette skyldes den daværende finansieringsformen hvor etaten ikke kunne ta betalt for denne type tilsyn. Etter innføring av ny finansieringsmodell fra 1. januar 2016 kan Justervesenet gjennomføre kontroller som er i samsvar med målelovens krav om effektiv bruk av samfunnets ressurser.

På oppdrag av Nærings- og fiskeridepartementet leverte Menon Business Economics i januar 2016 en evaluering av Justervesenet. Evaluering viser bl. a. at etaten har høy tillit i næringslivet. Med bakgrunn i Menons evalueringen skal Justervesenet aktivt videreutvikle etaten med sikte på en mer effektiv bruk av samfunnets ressurser ut fra formålet i måleloven.

Prioriteringer 2017

På tilsynsområdet skal Justervesenet prioritere å implementere endringer i tilsynsaktiviteten som finansieringsstrukturen åpner for. Dette innebærer også kompetanseutvikling hos de ansatte for å få god effekt av de nye tilsynsmetodene. Justervesenet vil løpende vurdere erfaringene og effekten av ny finansieringsmodell, både for næringslivet og i etaten.

Justervesenet deltar i EU-programmet EMPIR fram til 2020. En prioritert oppgave er å sørge for at næringslivet og norske forskningsmiljøer får størst mulig nytte av deltakelsen i programmet. Justervesenet skal i denne sammenheng aktivt informere om hvilke muligheter for deltakelse for norsk næringsliv som finnes i programmet. I løpet av 2017 skal Justervesenet foreta en evaluering av hvilke resultater deltakelse i EMPIR og EMRP har gitt etaten og norsk næringsliv.

Dagens IKT-systemer mangler støtte fra leverandør og legger store begrensninger på muligheten til å utvikle etaten, og kan ikke tilpasses kravene til digital kommunikasjon med brukerne i Regjeringens digitaliseringsprogram. Justervesenet fikk i 2016 tilsagn om midler over Difis medfinansieringsordning for å dekke deler av behovet

for modernisering av IKT-verktøy. Etaten skal prioritere arbeidet med utvikle et nytt elektronisk saksbehandlingsverktøy for tilsyn i 2017.

Budsjettforslag 2017

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal dekke lønns- og pensjonsutgifter og andre løpende driftsutgifter. Utgifter til lov- pålagt tilsynsvirksomhet og laboratorievirksomhet belastes kundene gjennom gebyrer og avgifter. Det foreslås en bevilgning på 123,15 mill. kroner på posten.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3902, postene 01 og 03 og under kap. 5574, post 75, jf. forslag til vedtak II, 1.

Kap. 3902 Justervesenet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Gebyrinntekter	66 170	37 400	38 300
03	Inntekter fra salg av tjenester	16 463	16 000	16 400
04	Oppdragsinntekter	2 118	344	350
	Sum kap. 3902	84 751	53 744	55 050

Post 01 Gebyrinntekter

Det foreslås en bevilgning på 38,3 mill. kroner på posten. Etter omlegging til ny finansieringsform som trådte i kraft 1. januar 2016 vil om lag 45 pst. av de totale inntektene fra tilsyn dekkes av gebyrer, og det resterende av årsavgift. Årsavgiften er omtalt under kap. 5574, post 75 nedenfor. Det foreslås en merinntektsfullmakt til posten, jf. omtale under kap. 902, post 01 og forslag til vedtak II, 1.

Post 03 Inntekter fra salg av tjenester

Posten er knyttet til laboratorievirksomheten, inntekter for oppgaver som teknisk kontrollorgan og

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Det foreslås en bevilgning på 350 000 kroner på posten. Tilsvarende beløp er ført til inntekt under kap. 3902, post 04. Bevilgningen er knyttet til salg av administrative tjenester til Norsk akkreditering.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3902, post 04, jf. forslag til vedtak II, 1.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Det foreslås en bevilgning på 3,6 mill. kroner som en følge av behov for større investeringer i bl.a. nye IKT-systemer og utskifting av utstyr.

andre oppdrag. Det foreslås bevilget 16,4 mill. kroner. Videre foreslås en merinntektsfullmakt knyttet til posten, jf. omtale under kap. 902, post 01 og forslag til vedtak II, 1.

Post 04 Oppdragsinntekter

Det foreslås bevilget 350 000 kroner. Det foreslås en merinntektsfullmakt knyttet til posten, jf. omtale under kap. 902, post 21 og forslag til vedtak II, 1. Inntektene er knyttet til salg av administrative fellestjenester til Norsk akkreditering, jf. omtale under kap. 902, post 21.

Kap. 5574 Sektoravgifter under Nærings- og fiskeridepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
75	Tilsynsavgift Justervesenet		46 600	46 600
	Sum		46 600	46 600

Post 75 Tilsynsavgift Justervesenet

På posten føres inntekter fra avgifter knyttet til Justervesenets tilsynsvirksomhet etter omlegging til ny finansieringsform i 2016. Dette omfatter tilsyn med taksameter, drivstoffmålere på bensinstasjon, målere for LPG (flytende propangass), vek-

ter i dagligvarebutikker og postkontor, vekter ved fiskemottak og elektriske målere. Det foreslås bevilget 46,6 mill. kroner i 2017. Videre foreslås en merinntektsfullmakt knyttet til posten, jf. omtale under kap. 902, post 01 og forslag til vedtak II, 1.

Kap. 903 Norsk akkreditering

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Driftsutgifter	51 137	41 072	51 000
	Sum kap. 0903	51 137	41 072	51 000

Oppgaver og mål

Norsk akkreditering er nasjonalt akkrediteringsorgan i Norge. Akkreditering er en formell anerkjennelse av at en virksomhets kvalitetssystemer og kompetanse er i samsvar med nasjonale og/eller internasjonale krav. Akkrediterte virksomheter kan teste og godkjenne at bedriftenes produkter og tjenester følger regelverket. Det sikrer trygge varer og tjenester til forbrukere. Akkrediterte virksomheter er som regel laboratorier, inspeksjons- eller sertifiseringsorganer.

Norsk akkrediterings mål er å sikre at norske varer og tjenester oppfyller strenge krav til kvalitet, helse, miljø og sikkerhet. Norsk akkrediterings oppgaver er å behandle søknader om akkreditering fra private og offentlige virksomheter, fremme bruk av akkreditering på nye områder og ivareta norske interesser i videreutviklingen av akkrediteringsordningene på europeisk og annet internasjonalt nivå. Norsk akkreditering utfører inspeksjoner i samsvar med OECDs prinsipper for god laboratoriepraksis. Etaten har også ansvar for akkreditering av miljørevisorer i Norge som et ledd i EUs ordning for miljøstyring og miljørevisjon.

Det er viktig for næringslivets konkurransevne at norske varer og tjenester har tillit nasjonalt og internasjonalt. Akkreditering etter internasjonale standarder skaper tillit til rapporter og testresultater. Samtidig vil avtaler om gjensidig anerkjennelse av akkrediteringer internasjonalt kunne senke kostnadene for bedrifter, forbrukere og myndigheter, fordi samme testrapport kan brukes i flere land. Akkreditering kan også bidra til å effektivisere offentlig sektor. Akkrediterte virksomheter kan kvalitetssikre teknisk krevende godkjenningsordninger på vegne av det offentlige. De kan kontrollere at eksempelvis heiser, oppdrettsanlegg og avløpsrensaneanlegg er i tråd med regelverket, uten at en etat eller en kommune må ha denne kompetansen internt.

Norsk akkreditering er et statlig forvaltningsorgan lokalisert i Lillestrøm. Virksomheten disponerte 26 årsverk per 1. oktober 2015.

Resultater 2015

Norsk akkreditering innvilget 18 søknader om akkreditering i 2015, en dobling fra året før. Totalt antall akkrediteringer ble redusert fra 232 til 231 i 2015. Det skyldes både sammenslåing av akkredi-

teringer, at organisasjoner har sagt opp akkrediteringer og at akkrediteringer er terminert av Norsk akkreditering. I alt 29 søknader var ikke ferdigbehandlet ved utgangen av 2015, mot 27 året før.

Norsk akkreditering igangsatte tiltak for å effektivisere saksbehandlingen, samt forbedre informasjon om akkrediteringsprosessen. Bl.a. er et nytt datasystem tatt i bruk og forventes å forbedre dialogen med etatens kunder. Det er en prioritert oppgave å redusere antall utestående søknader. Etaten har bidratt til økt forståelse for nytten av akkreditering gjennom kurs, seminarer og kontaktmøter med offentlige og private virksomheter. Departementet vurderer måloppnåelsen til Norsk akkreditering for 2015 som god.

Prioriteringer 2017

Norsk akkreditering skal prioritere behandling av søknader om akkreditering innen gjeldende fris-

ter og delta i arbeidet med å videreutvikle den europeiske akkrediteringsordningen.

Budsjettforslag 2017

Post 01 Driftsutgifter

Det foreslås en bevilgning på 51 mill. kroner på posten. Bevilgningen skal dekke utgifter til lønn, pensjon, løpende drift og kjøp av tjenester. I tillegg skal bevilgningen dekke informasjons- og utviklingsarbeid og internasjonale forpliktelser. Akkrediteringsoppdrag finansieres av Norsk akkrediterings kunder. Bevilgningen foreslås økt betydelig grunnet økt etterspørsel, som forventes å holde seg stor også i 2017. Gebyrinntektene foreslås økt tilsvarende. Som følge av usikkerhet om omfanget av denne aktiviteten foreslås det at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3903, post 01, jf. forslag til vedtak II, 1.

Kap. 3903 Norsk akkreditering

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Gebyrinntekter og andre inntekter	42 336	35 432	45 200
	Sum kap. 3903	42 336	35 432	45 200

Post 01 Gebyrinntekter og andre inntekter

Det foreslås en bevilgning på 45,2 mill. kroner på posten. Virksomhet knyttet til utføring av akkrediteringer, andre godkjenningsordninger og relaterte aktiviteter dekkes gjennom gebyrer. Bevilg-

ningen foreslås økt som følge av økt etterspørsel og kravet om realistisk budsjettering. Videre foreslås en merinntektsfullmakt knyttet til posten, jf. omtale under kap. 903, post 01 og forslag til vedtak II, 1.

Kap. 904 Brønnøysundregistrene

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Driftsutgifter	307 189	276 914	320 850
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>		20 000	20 500
22	Forvaltning av Altinn-løsningen, <i>kan overføres</i>	235 495	235 306	216 700
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>			172 000
	Sum kap. 0904	542 684	532 220	730 050

Vedrørende 2016:

Ved St.vedt. 17. juni ble det gjort følgende bevilgningsendringer, jf. Prop. 122 S og Innst. 400 S (2015–2016):

- post 01 ble økt med 3,5 mill. kroner
- post 21 ble økt med 14 mill. kroner
- post 22 ble økt med 5 mill. kroner

Vedrørende 2017:

Fra 2017 innfører Regjeringen en forenklet modell for premiebetaling til Statens pensjonskasse (SPK) for de virksomheter som ikke betaler premie i dag. De berørte virksomhetene er gjennom budsjettforslaget kompensert for anslåtte økte utgifter. For Brønnøysundregistrene utgjør dette om lag 40 mill. kroner på post 01.

Oppgaver og mål

Brønnøysundregistrene skal sørge for å samle inn og forvalte pålitelige opplysninger om norsk næringsvirksomhet som gir trygghet, orden og oversikt for bedrifter, frivillig sektor, offentlig sektor og den enkelte innbygger. Gjennom sikker og effektiv drift av brukervennlige og tilgjengelige digitale løsninger skal etaten effektivisere forvaltningens bruk av data for på den måten å skape en så enkel hverdag som mulig for næringslivet.

Det er definert fire hovedmål for Brønnøysundregistrene:

- Tillitsskapende myndighetsutøver og datakilde
- Bidra til å gjøre næringslivets samhandling med norsk forvaltning enklere
- Bidra til å gjøre norsk forvaltning enklere
- Utvikle og forvalte Altinn for norsk næringsliv, innbyggere og offentlig forvaltning

Brønnøysundregistrene forvalter 18 registre på vegne av åtte departementer. Registrene yter service overfor næringslivet, privatpersoner og en rekke offentlige myndigheter, og er tillagt nasjonale forvaltningsoppgaver som bl.a. etableringskontroll, registrering og vedlikehold av data om foretak og juridiske enheter. Etaten forvalter også Altinn som er et offentlig samarbeid for å digitalisere og forenkle næringslivets og innbyggernes kommunikasjon med offentlig forvaltning.

Altinn-samarbeidet består i dag av samarbeid mellom 44 ulike forvaltningsorganer. Løsningen består av infrastruktur for utvikling og drift av sikre og brukervennlige digitale tjenester med tilknytning til de nasjonale felleskomponentene ID-

porten, Folkeregisteret og Enhetsregisteret. Altinns teknologiske infrastruktur er tilgjengelig for alle offentlige forvaltningsorganer, og Altinn har en sentral rolle i koordineringen av digitale tjenester på tvers av sektorer. Den enkelte etat og kommune er selv ansvarlig for sine tjenester i Altinn, og for å beregne og realisere gevinster ved bruk av tjenestene. Altinn er også portalen der offentlig sektor har samlet informasjonstjenestene til næringslivet på ett nettsted.

Brønnøysundregistrene disponerte 465 årsverk per 1. oktober 2015. Av disse er 76 årsverk knyttet til forvaltningen av Altinn. Etaten ligger i Brønnøysund, men har også kontor i Oslo og i Narvik.

Resultater 2015

Tillitsskapende myndighetsutøver og datakilde

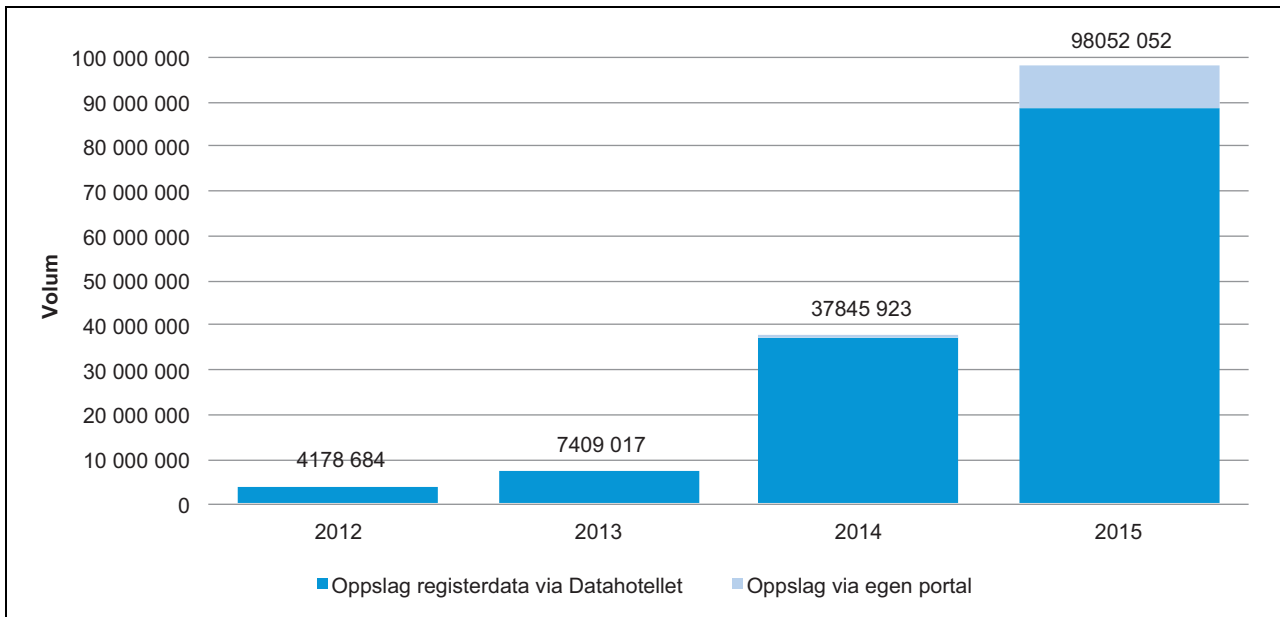
Brønnøysundregistrene gjennomfører årlige brukerundersøkelser, og brukertilfredsheten er gjennomgående høy. Brukerundersøkelsen for 2015 viser at brukerne har høy tillit til etaten. Rundt 90 pst. sier at de er svært fornøyd med tjenester og service i Brønnøysundregistrene. Brukere i alle aldersgrupper ønsker å finne informasjon i digitale kanaler.

I 2015 var tilgjengeligheten til registrene nær 100 pst. og det var ingen alvorlige sikkerhetshendelser i registersystemet. Brønnøysundregistrene har arbeidet systematisk med kvalitetssikring for å ivareta krav om informasjonskvalitet og integritet i registrene. Dette arbeidet har gitt gode resultater.

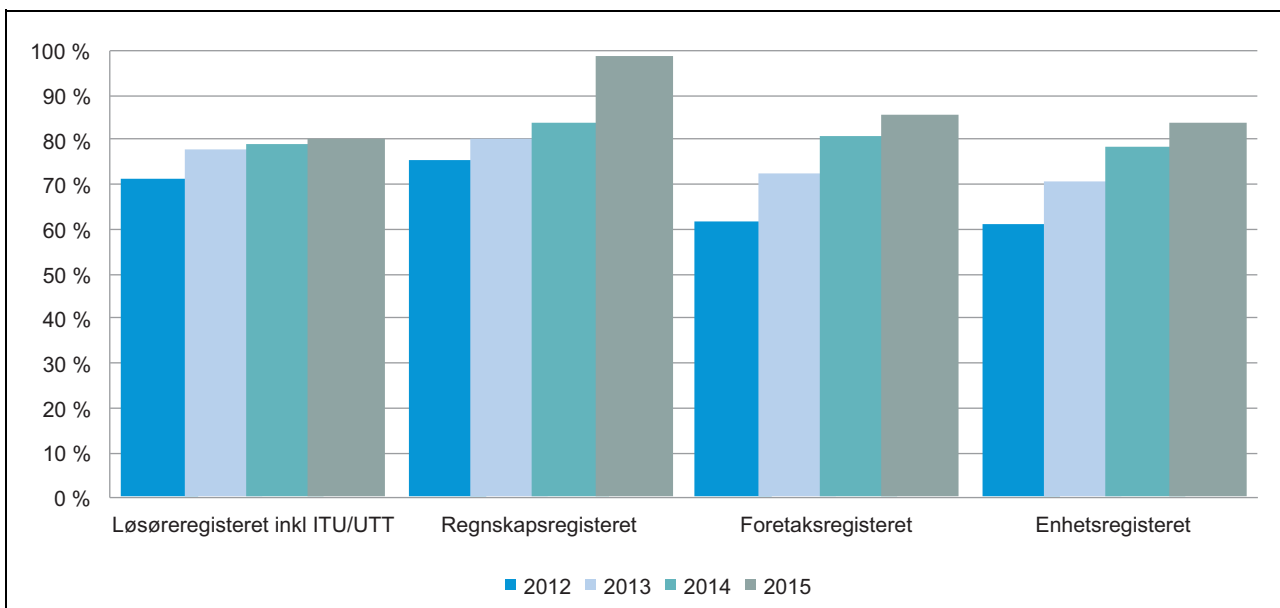
Antallet henvendelser per telefon er redusert også i 2015. Det er en ønsket utvikling og skyldes at Brønnøysundregistrene over flere år har arbeidet målrettet med å forbedre nettsidene og satt i gang tiltak for å få flere selvhjulpne brukere.

Produksjonen har vært jevnt økende de siste årene. I 2015 var det om lag 3,1 mill. registreringer. Dette er en økning på 8,6 pst. sammenliknet med 2012.

Åpne registerdata legger til rette for videre bruk og danner grunnlag for innovasjon og verdiskaping i næringslivet. Stadig flere opplysninger som ikke er taushetsbelagte, gjøres åpent og maskinlesbart tilgjengelig. Fra 2016 kan de fleste opplysninger som er registrert i Enhetsregisteret og Foretaksregisteret hentes ut digitalt og gebyr-fritt på Brønnøysundregistrenes nettsider www.brreg.no eller www.data.norge.no. Tjenestene har blitt stadig mer brukt og har hatt stor trafikk i 2015, jf. figur 4.10. Hittil i år har bestillingen



Figur 4.10 Antall oppslag i åpne data fra Enhetsregisteret i perioden 2012–2015



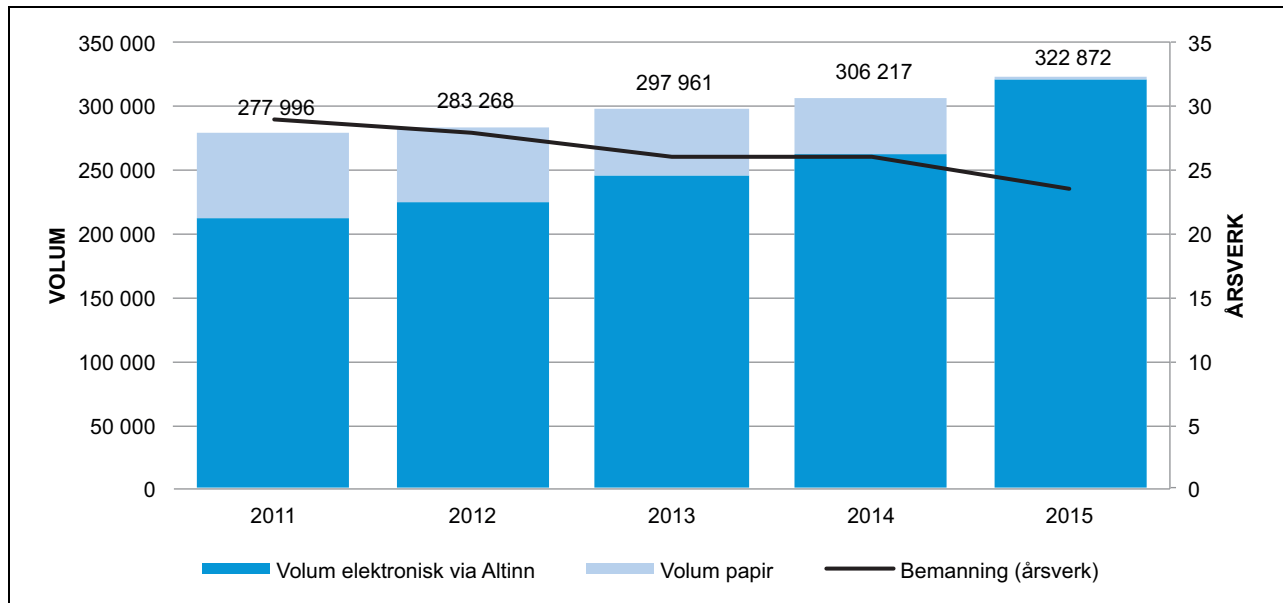
Figur 4.11 Andel elektroniske registreringer ved Brønnøysundregistrene 2012–2015 ved Løsøreregisteret, Regnskapsregisteret, Foretaksregisteret og Enhetsregisteret

av informasjon økt med over 60 pst. sammenlignet med 2015.

Gjøre næringslivets samhandling med norsk forvaltning enklere

Brønnøysundregistrene skal sørge for at næringslivet har tilgang til nødvendig informasjon for å drive sin virksomhet, og at oppgaver kan utføres enklest mulig.

Andelen elektroniske registreringer har økt over mange år og er samlet på 89,8 pst. i 2015. Dette har gitt raskere, riktigere og enklere behandling og mulighet til elektronisk dialog med næringslivet. Utviklingen har ført til at Brønnøysundregistrene har blitt mer åpen og tilgjengelig for næringsliv og innbyggere. Fra og med 2015 skulle all innsending av årsoppgjør til Regnskapsregisteret skje elektronisk. Dette har gitt gode resultater, jf. figur 4.11.



Figur 4.12 Antall innsendinger, elektronisk andel og bemanning, Regnskapsregisteret 2011–2015

I 2015 har mange tjenester for næringslivet blitt digitalisert og forenklet. Bl.a. kan aksjeselskaper nå stiftes elektronisk via Altinn. Stifteren kan sette opp og signere stiftelsesdokumentet digitalt, og opplysninger og vedlegg hentes elektronisk fra stiftelsesdokumentet ved innsending av registreringsmelding. Brukerne sparer tid og antall feil i meldingene til Foretaksregisteret er redusert. Registrering av endring av ny daglig leder eller regnskapsfører er også forenklet. Prosessen som før tok tre dager tar nå én time.

I samarbeid med finansnæringen og ved bruk av Altinn er det lagt til rette for elektronisk tinglysing og helautomatisk saksbehandling i Løsøreregisteret. Brønnøysundregistrene har beregnet at samlede besparelser for samfunnet i 2015 utgjorde 58 mill. kroner. Brønnøysundregistrene sparte 13 årsverk på løsningen.

For frivillig sektor er det etablert en løsning som gjør det mulig å knytte private medlemsystemer, som de frivillige organisasjonene allerede er kjent med, sammen med registerplattformen til Brønnøysundregistrene. På den måten blir det enklere å ivareta organisasjonenes medlemsregistre og oppdatere opplysninger i Enhetsregisteret og Frivillighetsregisteret.

Gjøre norsk forvaltning enklere

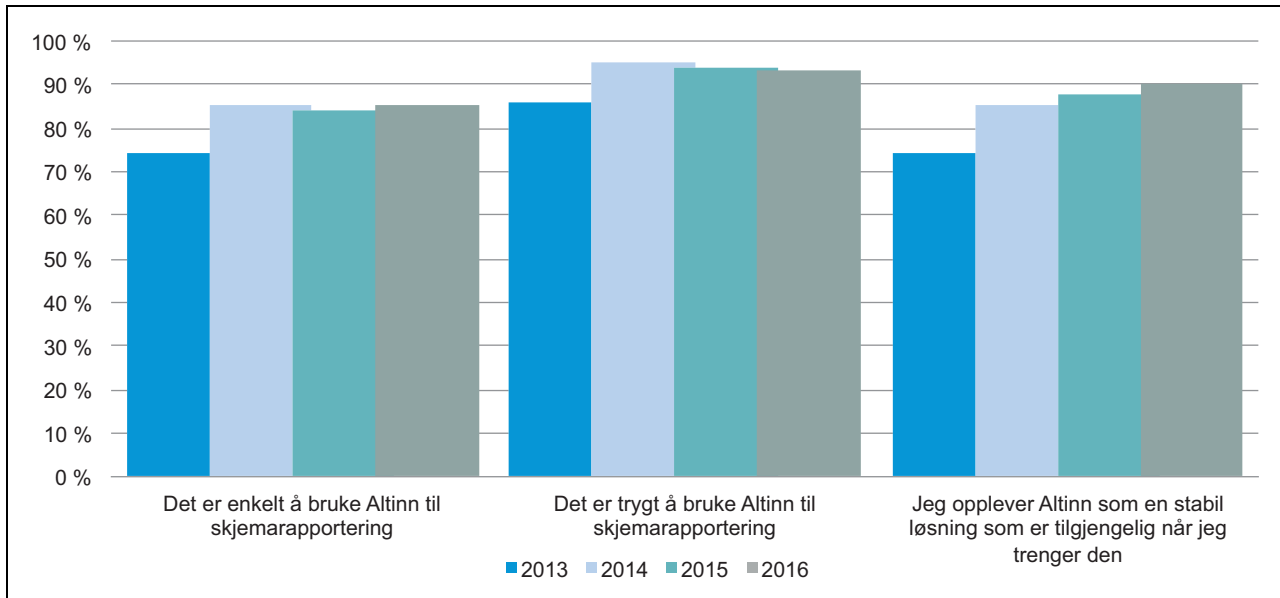
Brønnøysundregistrene forvalter de nasjonale felleskomponentene Enhetsregisteret og Altinn. Disse er sentrale for at forvaltningen skal kunne gjenbruke data som det offentlige allerede har.

Gjenbruk av registerdata har medført betydelige besparelser for både forvaltningen og publikum. Ved utgangen av 2015 hadde 83 pst. av offentlige etater og kommuner avtale om gjenbruk av data fra Enhetsregisteret. Mulighetsrommet for gjenbruk antas å være stort. For å realisere de samfunnsøkonomiske gevinstene de digitale løsningene gir mulighet for, er det nødvendig å fremme økt gjenbruk av registerdata.

Ved å øke digitaliseringsgraden via bl.a. bruk av Altinn har Brønnøysundregistrene dokumentert effektiviseringer i etaten. F.eks. har antallet registreringer i Regnskapsregisteret gradvis økt fra 2011–2015. Likevel har antallet årsverk til saksbehandling i Brønnøysundregistrene blitt redusert i samme periode, jf. figur 4.12.

Brønnøysundregistrene har i 2016 startet arbeidet med å etablere en ny fellesløsning som skal bidra til sikker og effektiv kommunikasjon mellom forvaltning og virksomheter. Digital kontaktinformasjon og fullmakter for virksomheter skal innhentes og lagres. Ved å sikre at kontakt med virksomhetene er i samsvar med fullmakter og autorisasjoner, legger arbeidet grunnlag for ytterligere effektivisering av dialogen mellom næringslivet og det offentlige.

Felles forståelse av begreper er helt nødvendig for å sikre gjenbruk og å digitalisere offentlige tjenester som berører mer enn én forvaltningsorganisasjon. Brønnøysundregistrene har derfor startet med å kartlegge og systematisere egen informasjons- og begrepsbruk. For at næringslivet skal unngå å måtte levere informasjon til det



Figur 4.13 Altinn brukerundersøkelse 2012–2016

offentlige mer enn én gang, må forvaltningen også ha oversikt over hvilke data det offentlige allerede har om bedrifter, privatpersoner og frivillige organisasjoner, hvilken informasjon dataene gir og hvem informasjonen kan deles med. Som en del av arbeidet med å skaffe og systematisere denne oversikten har Brønnøysundregistrene startet arbeidet med å etablere en felles datakatalog.

Brønnøysundregistrene skal utvikle og forvalte Altinn for norsk næringsliv, innbyggere og offentlig forvaltning

Altinns infrastruktur legger til rette for at offentlig sektor kan tilby digital dialog med bedrifter, privatpersoner og frivillige organisasjoner. Totalt 528 digitale tjenester er tilgjengelige i Altinn ved utgangen av 2015. Av dette ble 99 tjenester satt i produksjon i 2015. 44 etater og kommuner er med i Altinn-samarbeidet per august 2016. Det er fire flere enn ved utgangen av 2014. Inngåelsen av en samarbeidsavtale med KS i januar 2016 åpner også opp for nye spennende tjenester på tvers av stat og kommune.

Antall brukere som har benyttet Altinn har økt med omtrent 21 pst. fra 2,8 mill. brukere i 2014 til 3,4 mill. brukere i 2015. Antallet meldinger sendt gjennom Altinn har økt med om lag 32 pst. fra 36 mill. transaksjoner i 2014 til mer enn 47 mill. transaksjoner i 2015. Den nye tjenesten A-meldingen har stått for en stor andel av denne økningen. Om lag 200 000 oppgavepliktige skulle levere én

samlet melding i Altinn med lønns- og ansettelsesforhold til Skatteetaten, NAV og Statistisk sentralbyrå. Integrasjon mellom fagsystemer og Altinn sparer tid for næringslivet ved at rapporteringen leveres samtidig med lønnskjøringen.

Alene fra A-meldingen anslås årlige innsparinger til om lag 320 mill. kroner for private arbeidsgivere og 240 mill. kroner for offentlige arbeidsgivere.

Stadig flere tjenester og transaksjoner har medført stordriftsfordeler og lavere kostnader for forvaltningen. Kostnadene per transaksjon ble redusert fra 1,73 kroner per transaksjon i 2014 til 1,48 kroner i 2015. Dette utgjør betydelige besparelser for etatene og kommunene i Altinn-samarbeidet per august 2016.

Driften av Altinn har vært stabil. Oppdateringer på Altinn-plattformen gjøres nå samtidig som tjenestene er operative for brukerne. Det vitner om en robust og sikker plattform som bidrar til Altinns tillit hos brukerne. Altinns brukere bekrefter i sine svar på den årlige brukerundersøkelsen at de er fornøyde med løsningen, jf. figur 4.13.

Brønnøysundregistrene har i 2015 videreutviklet Altinn-plattformen og hevet brukerskvaliteten og brukervennligheten. Forbedring av innsynsfunksjonaliteten slik at brukerne selv kan samtykke til hvilke aktører som kan få se tidligere innleverte opplysninger om brukeren gir enklere og mer effektiv deling av data. Det er også lagt opp til at tjenesteeiere kan inngå avtale om å knytte opp den enkelte tjeneste mot private beta-

lingsløsninger slik at tjenester som krever betaling av gebyrer behandles uten å måtte utstede og behandle betaling ved giro.

Sommeren 2015 inngikk Brønnøysundregistrene kontrakter med fem leverandører om å drive, forvalte og videreutvikle Altinn de neste fire til åtte årene. Avtalene er operative fra høsten 2016. Altinn samarbeider tett med næringslivet for å videreutvikle, forvalte og drive plattformen. Økt kompetanse og konkurranse i leverandørmarkedet åpner for bedre og innovativ bruk av Altinn. Private tjenesteleverandører har i økende grad utviklet tjenester på Altinn-plattformen.

Andre oppgaver

Brønnøysundregistrene disponerer i dag bygg på to adskilte steder i Brønnøysund. Dagens leieavtale løper ut 31. desember 2020. Nærings- og fiskeridepartementet har satt i gang utredninger av hvordan Brønnøysundregistrenes behov for lokaler skal løses i fremtiden.

Vurdering av måloppnåelse

Brønnøysundregistrene har hatt stabil drift og gjennomført mange aktiviteter for å forenkle for næringsliv, innbyggere og offentlig forvaltning. Samlet sett mener Nærings- og fiskeridepartementet at Brønnøysundregistrenes måloppnåelse i 2015 var akseptabel.

Prioriteringer 2017

Fortsette å utvikle Altinn

Nærings- og fiskeridepartementet har gitt Brønnøysundregistrene i oppdrag å utarbeide forslag til en ny, langsiktig strategi for Altinn. Strategien utarbeides i samråd med berørte offentlige virksomheter og brukergrupper. Brønnøysundregistrene har gjennom strategiforslaget «*Altinn for en ny tid – strategi 2016–2025*» fremmet forslag om fire overordnede, strategiske satsingsområder: Brukerorientering, Støtte til myndighetsutøvelse, Samhandling og Innovasjon og næringsutvikling. Strategien ferdigstilles høsten 2016.

Implementering av strategien vil være en hovedprioritering for Altinn i 2017. I dette ligger også detaljering av gjennomføringsplaner for de enkelte hovedelementene i planen.

I januar 2016 inngikk Altinn en samarbeidsavtale med Kommunenes sentralforbund. Avtalen vil gi stordriftsfordeler fordi hver enkel kommune slipper å utvikle egne løsninger og befolkningen vil kjenne igjen de samme tjenestene på tvers av

kommuner. Forenklinger reduserer både tidsbruk og kostnader for bedriftene. Samarbeidet med kommunesektoren skal utvides i 2017.

Forbedre tjenestene fra Brønnøysundregistrene

Brønnøysundregistrene har i dag en IKT-plattform som består av 14 saksbehandlingssystemer som betjener 18 registre. Systemet er komplisert, uoversiktlig og bærer preg av nødløsninger. Dagens registerplattform i Brønnøysundregistrene basert på over 20 år gammel teknologi og nærmer seg slutten av sin levetid, og systemet legger store begrensninger på muligheten for videreutvikling. Norsk næringsliv er avhengig av et fungerende registersystem bl.a. ved opprettelse og senere endringer av foretak og for å kunngjøre selskapsbeslutninger. Korrekt og hurtig registrering av selskapsinformasjon og beslutninger er avgjørende for tilliten til registeret. De tre siste årene har Brønnøysundregistrene nedlagt betydelige ressurser for å forberede et investeringsprosjekt for ny registerplattform. Ekstern kvalitets-sikring (KS2) for prosjektet ble levert i april 2015. Kvalitetssikrer uttaler at prosjektkonseptet er veldefinert og tilfredsstillende, og at sentralt styringsdokument framstår som grundig og gjennomarbeidet. Prosjektet planlegges gjennomført i perioden 2017–2022.

Brønnøysundregisteret skal etablere en felles datakatalog med oversikt over opplysninger som det offentlige har. Dette er en forutsetning for at næringslivet bare skal trenge å rapportere opplysninger én gang.

Som en del av arbeidet med å danne en helhetlig digital infrastruktur skal Brønnøysundregistrene også etablere et datasett for kontaktinformasjon og fullmakter for bruk av alle offentlige organer.

Forbedret styring av Brønnøysundregistrene

Brønnøysundregistrene skal implementere ny økonomimodell og periodisert regnskap fra 2017. Dette arbeidet vil danne grunnlaget for ytterligere justeringer av gebyrene for tjenester fra Brønnøysundregistrene i 2018. Fra 2017 innføres også periodisert regnskap, noe som gjør det mulig å identifisere reelle kostnader og inntekter knyttet til de ulike virksomhetsområdene. Basert på informasjonen dette gir, skal det i løpet av 2017 utarbeides forslag til ny gebyrstruktur slik at gebyrbelastningen for næringslivet og innbyggerne reflekterer de faktiske kostnadene ved produksjon av tjenestene.

Budsjettforslag 2017**Post 01 Driftsutgifter**

Bevilgningen skal dekke lønns-, pensjons- og driftsutgifter, mindre investeringer og utgifter forbundet med oppdrag. Det foreslås en bevilgning på 320,85 mill. kroner.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3904, post 02, jf. forslag til vedtak II, 1.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen skal dekke utviklingsprosjekter. Det foreslås en bevilgning på 20,5 mill. kroner.

Post 22 Forvaltning av Altinn-løsningen, kan overføres

Det foreslås en bevilgning på 216,7 mill. kroner. Brønnøysundregistrene forvalter Altinn på vegne av de deltakende etatene. Altinn driftes og utvikles gjennom kontrakter med eksterne leverandører.

Av bevilgningsforslaget er 84,2 mill. kroner knyttet til utgifter som skal finansieres av tjenesteeierne i forbindelse med drift og driftsrelatert applikasjonsforvaltning. Brønnøysundregistrene viderefakturerer tjenesteeierne i samsvar med gjeldende fordelingsnøkkel i samarbeidsavtalen mellom de berørte etatene, jf. tilsvarende bevilgningsforslag under kap. 3904, post 03.

Kap. 3904 Brønnøysundregistrene

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Gebyrinntekter	589 327	462 550	474 900
02	Refusjoner, oppdragsinntekter og andre inntekter	40 520	29 942	30 600
03	Refusjoner og inntekter knyttet til forvaltning av Altinn-løsningen	106 566	82 274	84 200
	Sum kap. 3904	736 413	574 766	589 700

Post 01 Gebyrinntekter

Gebyrinntektene kommer fra flere registertjenester og informasjonsavgivelse, hjemlet i ulike lover og forskrifter, jf. omtale i Ot.prp. nr. 61 og Ot.prp.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3904, post 03, jf. nærmere omtale under denne inntektsposten og forslag til vedtak II, 1.

Altinn-løsningen vedlikeholdes og videreutvikles gjennom tre årlige oppdateringer. Det meste av innholdet i en ny Altinn-versjon bestilles ni måneder i forkant av produksjonssetting. Det betyr at bestillinger som foretas etter utløpet av første kvartal i et år, vil binde opp budsjettmidler for etterfølgende år. Det foreslås derfor en bestillingsfullmakt ut over gitt bevilgning på inntil 50 mill. kroner, jf. forslag til vedtak VII, 2.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Det foreslås en bevilgning på 172 mill. kroner i 2017 til en ny registerplattform for Brønnøysundregistrene. Prosjektet har en samlet kostnadsramme på 1 213 mill. kroner, og en styringsramme på 1 072 mill. kroner. Brønnøysundregistrenes egne personalkostnader knyttet til prosjektet er beregnet til 79 mill. kroner for hele prosjektperioden, og budsjetteres under kap. 904, post 01.

Andre poster

Utgifter til kunngjøringer belastes Justis- og beredskapsdepartementets budsjett kap. 410, post 23 og kap. 440, post 21.

nr. 55 (2006–2007). Hoveddelen av tjenestene fra Brønnøysundregistrene er brukerfinansiert mot gebyrer.

Det foreslås en bevilgning på posten på 474,9 mill. kroner i 2017.

Post 02 Refusjoner, oppdragsinntekter og andre inntekter

Det foreslås en bevilgning på 30,6 mill. kroner. Posten benyttes til inntektsføring av refunderte midler for oppdrag Brønnøysundregistrene påtar seg for andre. Inntekter fra bl.a. Reservasjonsregisteret, Jegerregisteret og Lotteriregisteret og salg av kurs- og konsulenttjenester blir ført under posten.

Det foreslås en merinntektsfullmakt knyttet til posten mot økte utgifter under kap. 904, post 01, jf. forslag til vedtak II, 1.

Post 03 Refusjoner og inntekter knyttet til forvaltning av Altinn-løsningen

Det foreslås en bevilgning på 84,2 mill. kroner for refusjoner i forbindelse med samarbeidsprosjekter eller spesielle oppdrag i tilknytning til forvaltning av Altinn-løsningen. Brønnøysundregistrene blir fakturert for alle utgifter til drifts og driftsrelatert applikasjonsforvaltning. Utgiftene viderefaktureres til tjenesteeierne etter gjeldende fordelingsnøkkel basert på retningslinjene for Altinn samarbeidet. Det foreslås en merinntektsfullmakt knyttet til posten mot økte utgifter under kap. 904, post 22, jf. forslag til vedtak II, 1.

Kap. 905 Norges geologiske undersøkelse

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2017
		2015	Saldert budsjett 2016	
01	Driftsutgifter	176 752	148 944	171 700
21	Spesielle driftsutgifter	72 335	70 962	72 600
	Sum kap. 0905	249 087	219 906	244 300

Vedrørende 2017:

Fra 2017 innfører Regjeringen en forenklet modell for premiebetaling til Statens pensjonskasse (SPK) for de virksomhetene som ikke betaler premie i dag. De berørte virksomhetene er gjennom budsjettforslaget kompensert for anslåtte økte utgifter. For Norges geologiske undersøkelse utgjør dette om lag 19,7 mill. kroner på post 01.

Oppgaver og mål

Norges geologiske undersøkelse (NGU) er et forvaltningsorgan som skal framskaffe og formidle kunnskap om Norges berggrunn, løsmasser, grunnvann og mineralressurser. NGU skal bidra til å dekke samfunnets behov for geologisk basis-kunnskap gjennom å etablere og drive nasjonale databaser som gir informasjon om Norges geologi og geologiske ressurser.

NGU har hovedsete i Trondheim og et bor-kjerne- og prøvesenter på Løkken i Meldal kommune. Staten disponerte 208 årsverk per 1. oktober 2015. NGU har et internasjonalt fagmiljø med medarbeidere fra 27 nasjoner. Om lag 70 pst. av virksomheten finansieres med bevilgninger over Nærings- og fiskeridepartementets

budsjett. Resten finansieres med inntekter fra samfinansieringsprosjekter og oppdrag.

NGUs virksomhetsidé er sammenfattet i begrepet «Geologi for samfunnet», og NGU har følgende operative målsettinger for sin virksomhet:

- øke kartleggingen av geologiske ressurser
- øke omfanget av tilgjengelig geologisk kunnskap til bruk i arealplanlegging og utbygging
- styrke kunnskapen om landets oppbygging og geologiske prosesser
- sørge for god forvaltning og brukertilpasning av geologisk kunnskap
- styrke kommunikasjon og formidling av geologisk kunnskap

Kjernevirksomheten til NGU kan deles inn i data-innsamling, bearbeiding, lagring i nasjonale databaser og formidling av geologiske data fra fastlandet, grunnfjellet og de øverste lag på kontinentalsokkelen. For kontinentalsokkelen er det en avklart arbeidsdeling med Oljedirektoratet. Innsamling av data skjer både ved egen kartlegging, ved kartlegging samfinansiert med andre offentlige etater, kommuner og bedrifter, og ved at data blir overført til NGU fra universiteter og konsulentfirmaer.

Resultater 2015

NGU har i 2015 økt innsatsen innenfor geologisk oversiktskartlegging og videreutvikling og drift av de nasjonale databasene for berggrunn, løsmasser, mineralressurser, grunnvann, maringeologi og geofysikk.

Kartlegging

En satsing på innsamling av geofysiske og geologiske grunnlagsdata i Nord- og Sør-Norge ble igangsatt i henholdsvis 2011 og 2013. Målet er å øke tilgangen på grunnlagsdata og skape økt interesse for prospektering blant nasjonale og internasjonale selskaper. Gjennom arbeidet med kartleggingen er det påvist forekomster som kan gi grunnlag for flere nye prosjekter av potensiell økonomisk verdi. Ved utgangen av 2015 var ca. 77 pst. av landarealet i Nord-Norge og ca. 34 pst. av landarealet i Sør-Norge kartlagt. Totalt er 49 pst. av landarealet i Norge kartlagt.

Geologisk kunnskap til bruk i arealplanlegging og utbygging

Kartleggingsprogrammet Mareano (marin areal-database), med Havforskningsinstituttet, Kartverket og NGU som utførende deltakere, er videreført. Gjennom programmet ble det gjennomført innsamling av geologiske, biologiske og kjemiske data fra et areal på 17 130 km² i 2015. Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) er nasjonal skredetat, og NGUs kartleggings- og databasearbeid på skredområdet utføres som et statsoppdrag fra NVE/Olje- og energidepartementet.

Geologisk kunnskap om landets oppbygging og geologiske prosesser

Gjennomføring av kvartær- og berggrunnsgeologisk kartlegging har gått etter oppsatte planer, og ferdigstilling av kvartærgeologiske kart har gått som planlagt. I 2015 er åtte berggrunnskart og 15 kvartærgeologiske kart ferdigstilt. Det ble registrert 5 400 nye grunnvannsbrønner i Brønn-databasen.

Forvaltning, brukertilpasning og kommunikasjon

NGU arbeider kontinuerlig med å effektivisere produksjonen fra feltarbeid til ferdige databaser, kart og innsynsløsninger på nett. Tilgjengeliggjøring av data har vært en sentral del av utviklingen av NGUs nye nettside ngu.no. Det er lagt vekt på relevant kartinnsyn og enkel tilgang til kartdata, og at innholdet i da-

tabasene har økt. Arbeidet med databasen, *Circum-Arctic Mineral Resources* og *Nasjonal database for grunnundersøkelser* har gått som planlagt i 2015.

Vurdering av måloppnåelse

Samlet sett mener departementet at NGU nådde sine mål i 2015 uten vesentlige avvik.

Prioriteringer 2017

NGU vil prioritere geologisk kartlegging og anvendt/tverrfaglig forskning (i norske land- og havområder), utvikling og vedlikehold av nasjonale databaser og effektiv formidling gjennom kart- og webtjenester som en integrert del av Norge Digitalt og INSPIRE-direktivet.

NGU vil starte opp et program for å øke tilgangen til og forbedre kvaliteten på informasjon om undergrunnen gjennom nye digitale rapporteringsrutiner, åpen forvaltning og bruk av åpne formidlingstjenester.

NGU skal videreføre skredfarekartleggingen som et oppdrag fra NVE og Mareano-programmet i tråd med regjeringens prioriteringer og i samarbeid med Havforskningsinstituttet og Kartverket, samt utvikle marine grunnkart for kystsonen i samarbeid med aktuelle næringer og forvaltnings- og forskningsinstitusjoner.

Budsjettforslag 2017

Post 01 Driftsutgifter

Det foreslås en bevilgning på 171,7 mill. kroner på posten. Mareano-programmet foreslås videreført på samme nivå som i 2016. Bevilgningen skal videre dekke lønns- og pensjonsutgifter, husleier, reiseutgifter, administrative fellesutgifter, investeringer og utgifter knyttet til tjenesteavtalen mellom Direktoratet for mineralforvaltning og NGU.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Det foreslås en bevilgning på 72,6 mill. kroner på posten. Under denne posten føres utgifter til eksternfinansierte prosjekter.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3905, post 03 Oppdragsinntekter og andre inntekter, jf. forslag til vedtak II, 1. Post 03 erstatter de tidligere postene 01 og 02, jf. nærmere omtale under kap. 3905, post 03. Videre fremmes det forslag om fullmakt til å kunne overskride posten mot tilsvarende kontraktsfestede inntekter i etterfølgende år, jf. forslag til vedtak IV, 4.

Kap. 3905 Norges geologiske undersøkelse

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Oppdragsinntekter	20 441	28 380	
02	Tilskudd til samfinansieringsprosjekter	58 648	48 184	
03	Oppdragsinntekter og andre inntekter			76 500
	Sum kap. 3905	79 089	76 564	76 500

Post 03 Oppdragsinntekter og andre inntekter

For å redusere antall budsjettposter og for å oppnå mer realistisk budsjettering foreslås en ny post 03 som erstatter tidligere post 01 Oppdragsinntekter og post 02 Tilskudd til samfinansieringsprosjekter. Det foreslås en bevilgning på 76,5 mill. kroner for 2017. Her føres eksterne inntekter fra oppdrag, og bidrag fra eksterne deltakere til finansiering av samfinansieringsprosjekter. Oppdraget fra NVE knyttet til kartlegging av

skredfare utgjør det største enkeltprosjektet. De øvrige oppdragsinntektene ventes i hovedsak å komme fra oljeselskapene. De viktigste finansieringskildene for øvrig er Norges forskningsråd, oljeselskapene, mineralindustrien, kommuner, fylkeskommuner, andre departementer og statsetater.

Videre foreslås en merinntektsfullmakt knyttet til posten, jf. omtale under kap. 905, post 21 og forslag til vedtak II, 1, og en overskridelsesfullmakt knyttet til de samme kapitler og poster, jf. forslag til vedtak IV, 4.

Kap. 906 Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Driftsutgifter	34 487	34 440	43 600
30	Sikrings- og miljøtiltak, <i>kan overføres</i>	7 156	6 700	6 900
31	Miljøtiltak Løkken, <i>kan overføres</i>	9 330	51 350	24 600
	Sum kap. 0906	50 973	92 490	75 100

Vedrørende 2017:

Fra 2017 innfører Regjeringen en forenklet modell for premiebetaling til Statens pensjonskasse (SPK) for de virksomhetene som ikke betaler premie i dag. De berørte virksomhetene er gjennom budsjettforslaget kompensert for anslåtte økte utgifter. For Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard utgjør dette om lag 3,4 mill. kroner på post 01.

Oppgaver og mål

Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard (DMF) er statens fagetat for

forvaltning og utnyttelse av mineralressursene i Norge og på Svalbard. Etaten disponerte 31 årsverk per 1. oktober 2015 og er samlokalisert med Norges geologiske undersøkelse (NGU) i Trondheim. Etaten har også kontor på Svalbard.

DMF tildeler undersøkelsesrett og utvinningsrett til mineralske ressurser som staten eier, og gir driftskonsesjon for mineralvirksomhet på alle typer mineraler. DMF er fast høringsinstans i saker om mineralske ressurser etter plan- og bygningsloven og har innsigelseskompetanse i plansaker som angår mineralske ressurser. Planmyndigheten er gitt anledning til å forespørre om DMF kan være ansvarlig myndighet for konsekvensvurderinger etter plan- og bygningsloven for

større uttak av mineralressurser. DMF administrerer og følger også opp en rekke miljøtiltak og sikringsarbeider ved gamle gruver.

På Svalbard er grunnlaget for DMFs virksomhet Bergverksordningen for Svalbard med utfyllende regler for petroleumsvirksomhet. DMF utsteder mineraltillatelser og utgir oversikter over geologiske funn på Svalbard. Etter forskrift til lov om miljøvern på Svalbard skal planprogrammet i konsekvensutredninger som gjelder uttak og undersøkelser av mineralske ressurser, forelleges DMF før endelig vedtak.

Bevilgning til virksomheten på Svalbard gis over eget budsjettkapittel i Svalbardbudsjettet, jf. omtale under Svalbardbudsjettets kap. 11 Bergmesteren.

DMF skal arbeide for at Norges mineralressurser forvaltes og utnyttes til beste for samfunnet og legge grunnlag for økt verdiskaping basert på en forsvarlig og bærekraftig utvinning og bearbeiding av mineraler. DMF skal legge til rette for vekst i mineralnæringen gjennom god og effektiv saksbehandling og bidra til at mineralvirksomhet skjer ut fra en avveining av flere ulike samfunns hensyn, inklusiv annen næringsvirksomhet, miljø og kulturminneverdier.

Det er fastsatt følgende hovedmål for etatens virksomhet:

- sørge for forsvarlig og bærekraftig forvaltning av mineralressurser
- redusere miljømessige konsekvenser av tidligere mineraluttak
- sørge for forsvarlige sikringstiltak
- styrke kommunikasjon, kompetansebygging og brukerorientering
- sørge for forsvarlig og bærekraftig forvaltning av mineralressurser på Svalbard

Resultater 2015

Forvaltning

Overgangsordningen for mineralloven gikk ut ved årsskiftet 2014/2015. DMF mottok et stort antall søknader om driftskonsesjon ved overgangsordningens utløp. Dette har ført til en svært lang saksbehandlingsskø. Bevilgningen ble økt med 5 mill. kroner i revidert budsjett 2015, noe som har gjort det mulig å iverksette flere effektiviseringsstiltak og øke saksbehandlingskapasiteten innen konsesjonsbehandling og planbehandling. Antall tildelte driftskonsesjoner er doblet i 2015 i forhold til tidligere år. Antall tildelte konsesjoner forventes å øke ytterligere i 2016. Ved utgangen av 2015 hadde DMF mottatt 215 søknader om

driftskonsesjon mot 410 i 2014. I løpet av 2015 ble det ferdigbehandlet 74 saker mot 34 i 2014.

Som følge av mineralloven har også antall objekter som etaten skal holde tilsyn med, økt betraktelig fra noen hundre til flere tusen objekter. Dette skyldes bl.a. at etaten har fått det formelle ansvaret for uttak av pukkk og grus. DMFs tilsynsvirksomhet i 2015 er sterkt redusert som følge av manglende kapasitet. Arbeid knyttet til rapportering og oppfølging av avvik som er identifisert ved tidligere års tilsynsvirksomhet og behandling av søknader om driftskonsesjon, er prioritert framfor nye, fysiske tilsyn. Fysiske tilsyn er prioritert ved mistanke om fare for liv og helse.

DMF gjennomfører en omfattende omstillingsprosess for å utvikle en moderne, effektiv og enhetlig mineralforvaltning. Viktige oppgaver i 2015 har vært å utvikle intern infrastruktur for å ivareta samfunnsoppgaven på en best mulig måte med tilgjengelige ressurser. Dette omfatter utvikling av nye tekniske løsninger i tillegg til utvikling av kompetanse, kapasitet, og arbeidsprosesser i DMF.

Miljøtiltak

Miljødirektoratet har fastsatt en handlingsplan for forurensningstiltak i gruveområder med antatt størst forurensningsrisiko. I samarbeid med Miljødirektoratet vurderer DMF ytterligere tiltak i disse og andre områder hvor det har vært mineralutvinning.

Løkken: Miljødirektoratet har gitt Nærings- og fiskeridepartementet pålegg om å iverksette forurensningsbegrensende tiltak ved Løkken Gruver. Miljødirektoratet har gitt tilslutning til tiltaksplan for Løkken og DMF har ansvar for gjennomføring av tiltaksplanen. Med utgangspunkt i resultater fra 2014 er det i 2015 gjennomført detaljert kartlegging. Arbeidet har avdekket et behov for renovering og ombygging av eksisterende anlegg. Forslag til renoveringstiltak er utarbeidet og delvis prosjektert.

Folldal: Klima- og miljødepartementet har pålagt Nærings- og fiskeridepartementet å gjennomføre tiltak for å redusere forurensningen fra gruveområdet i Folldal. Målingene viser at metallavrenningen fortsatt ligger over kravet fra forurensningsmyndighetene. I 2015 har DMF fortsatt arbeidet med en helhetlig tiltaksplan for Folldal. Norges geotekniske institutt (NGI) fikk i oppdrag å utrede tiltaksløsninger for Folldal. NGI ferdigstilte sin rapport medio desember 2015. DMF har oversendt sin vurdering av tiltaksalternativene fra NGIs rapport til Nærings- og fiskerideparte-

mentet. Tiltaksplanen skal sendes på høring, og endelig konklusjon fra Nærings- og fiskeridepartementet skal oversendes Miljødirektoratet for vurdering.

Sulitjelma: I tråd med pålegg fra Miljødirektoratet har DMF fortsatt arbeidet med å overvåke vannkvaliteten, et arbeid som også inkluderte biologiske undersøkelser. Hovedprioritet for arbeidet har vært å kartlegge kilder og disse kildenes betydning for metalltransporten ut i Langvatnet. I tillegg er også kontrollmålingsprogrammet for Sulitjelma revidert. NGI fikk i oppdrag å utrede tiltaksløsninger, inkl. kostnadsoverslag for Sulitjelma. NGI ferdigstilte sin rapport medio desember 2015. DMF arbeider med ytterligere undersøkelser tilknyttet tiltaksalternativene fra NGI, for å utarbeide en helhetlig tiltaksplan for gruveområdet.

Sikring

DMF påser at undersøkelsesarbeider og uttak av mineralske ressurser gjennomføres i samsvar med minerallovens krav og godkjente driftsplaner. DMF har utarbeidet en prioritert liste over områder hvor det er vurdert å være et sikringsbehov. Arbeider med rehabilitering/nyetablering av gjerder etc. var prioritert i 2015. Seks prosjekter ble ferdigstilt og det ble satt i gang to prosjekter som forventes ferdigstilt i 2016. På grunnlag av innmeldte sikringsbehov er det utredet og vurdert tiltak i fem områder med gruver/mineraluttak.

Kommunikasjon og brukerorientering

DMF har arbeidet med å forbedre og utvikle en mer brukervennlig hjemmeside. Den er tilpasset mobile enheter og ble lansert i juni 2015. Det er lagt til rette for overgang til fulldigital kommunikasjon via SvarUt-tjenesten, og for innrapportering av driftsrapporter til DMF via «MinSide». DMF arbeider med effektiviseringstiltak, bl.a. ved å se på muligheter til å etablere forenklede krav til driftsplaner for små, enkle uttak av byggeråstoffer.

Når det gjelder etatens virksomhet på Svalbard, vises det til omtale i Svalbardbudsjettet.

Vurdering av måloppnåelse

Samlet sett mener departementet at DMF i all hovedsak nådde sine fastsatte mål i 2015. Det er fortsatt store utfordringer knyttet til kapasitet og behov for ytterligere kompetanse i etaten før DMF er i stand til å håndtere arbeids- og ansvarsområder på en fullt ut effektiv måte.

Prioriteringer 2017

Innenfor tildelte ressurser vil DMF i 2017 prioritere reduksjon av saksbehandlingskøen for søknader om driftskonsesjon, og øke saksbehandlingskapasiteten for bedre å kunne ivareta hensynet til mineralske ressurser i planprosesser.

DMF skal videreføre arbeidet med digital utvikling av og i etaten. DMF vil starte opp et prosjekt «Mineraler for alle», som er et ledd i DMFs arbeid for å legge til rette for vekst i mineralnæringen. Det skal bidra til at mineralske ressurser ivaretas bedre i offentlig arealplanlegging, og vil medføre betydelige besparelser for aktører som ønsker å etablere ny mineralutvinning, samt effektivisere interne oppgaver i DMF.

Direktoratet skal, så langt råd er, øke tilsynsaktiviteten og gjennomføre miljøtiltak i områder med nedlagte gruver.

Budsjettforslag 2017

Post 01 Driftsutgifter

Det foreslås en bevilgning på 43,6 mill. kroner. Dette er en økning på 5 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2016 og vil gi rom for å øke bemanningen ytterligere og til videre IKT-utvikling. På Svalbardbudsjettet for 2017 foreslås det i tillegg bevilget 1,8 mill. kroner under kap. 11 Bergmesteren, til drift av virksomheten på Svalbard.

Staten eier et område på Raudsand i Nesset kommune i Møre og Romsdal etter hjemfall av tidligere gruveaktivitet. Området er i dag leid ut og leietaker ønsker å kjøpe eiendommen. Gjennomføring av salgsprosessen og eventuelt salg vil trolig ikke kunne ferdigstilles i 2016. Det foreslås derfor at fullmakten videreføres i 2017, jf. forslag til vedtak XV.

Post 30 Sikrings- og miljøtiltak, kan overføres

Det foreslås en bevilgning på 6,9 mill. kroner på posten. Midlene vil bli brukt til sikring av farlige gruveåpninger, til tiltak for å redusere forurensningen fra gamle gruveområder og til vedlikehold og kontroll med tidligere gjennomførte forurensningstiltak. I tillegg vil deler av bevilgningen bli benyttet til arbeidet med nødvendige vedlikeholds- og sikringstiltak på gamle gruvebygninger som eies av Nærings- og fiskeridepartementet.

Post 31 Miljøtiltak Løkken, kan overføres

Det foreslås en bevilgning på 24,6 mill. kroner. Bevilgningen skal dekke kostnader knyttet til gjennomføring av tiltak i samsvar med tiltaksplan

for Løkken gruver. Det foreslås å videreføre øvre ramme på 190 mill. kroner til gjennomføring av pålagte miljøtiltak på Løkken, jf. forslag til vedtak XI.

Kap. 3906 Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag
		2015	Saldert budsjett 2016	2017
01	Leie av bergrettigheter og eiendommer	154	105	100
02	Behandlingsgebyrer	2 476	714	750
	Sum kap. 3906	2 630	819	850

Post 01 Leie av bergrettigheter og eiendommer

Inntektene kommer fra leie av bergrettigheter og utleie av gruveeiendommer. Det foreslås en bevilgning på 100 000 kroner. Det foreslås også at bortfeste av gruver til museale formål kan skje vederlagsfritt, jf. forslag til vedtak XII.

Post 02 Behandlingsgebyrer

Inntektene kommer fra behandlingsgebyr for undersøkelses- og utvinningssøknader. Det foreslås en bevilgning på 750 000 kroner.

Kap. 909 Tiltak for sysselsetting av sjøfolk

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag
		2015	Saldert budsjett 2016	2017
73	Tilskudd til sysselsetting av sjøfolk, <i>overslagsbevilgning</i>	1 737 154	1 892 000	2 100 000
	Sum kap. 0909	1 737 154	1 892 000	2 100 000

Vedrørende 2016:

Ved St.vedt. 17. juni ble posten økt med 100 mill. kroner, jf. Prop. 122 S og Innst. 400 S (2015–2016).

Post 73 Tilskudd til sysselsetting av sjøfolk, overslagsbevilgning

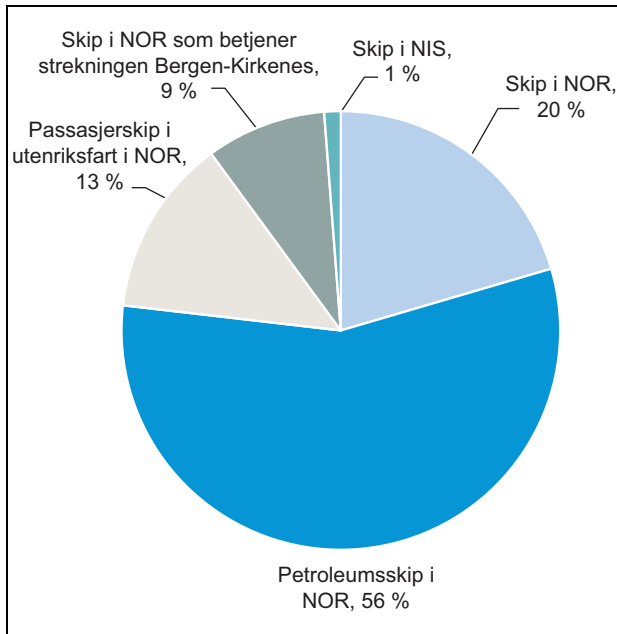
Tilskuddsordningen tiltak for sysselsetting av arbeidstakere til sjøs skal sikre norsk maritim kompetanse og rekruttering av norske arbeidstakere til sjøs og sikre rederiene konkurransedyktige rammevilkår. Tilskuddsordningen kompenserer delvis for kostnadsulempen ved å sysselsette arbeidstakere fra Norge/EØS. Ordningen inne-

bærer at rederiene mottar refusjon tilsvarende summen av innbetalt inntektsskatt, trygdeavgift og arbeidsgiveravgift for mannskap innenfor ordningen.

Sjøfartsdirektoratet forvalter ordningen på grunnlag av forskrift om tilskudd til sysselsetting av arbeidstakere til sjøs, oppdragsbrev og veiledninger fastsatt av Nærings- og fiskeridepartementet.

Ordningen omfatter:

- tilskudd for arbeidstakere på skip i NOR
- tilskudd for arbeidstakere på petroleumsskip i NOR
- tilskudd for arbeidstakere på passasjerskip i utenriksfart i NOR



Figur 4.14 Utbetaling av tilskudd til sysselsetting av arbeidstakere til sjøs per segment

- tilskudd for arbeidstakere som inngår i skipets sikkerhetsbemanning på skip i NOR som betjener strekningen Bergen-Kirkenes
- tilskudd for arbeidstakere som inngår i skipets sikkerhetsbemanning på seilskip i NOR
- tilskudd for arbeidstakere på skip i NIS
- tilskudd for arbeidstakere som inngår i skipets sikkerhetsbemanning på NIS passasjerskip i utenriksfart (ikke trådt i kraft)
- tilskudd for arbeidstakere på NIS konstruksjonsskip

Som en del av oppfølgingen av regjeringens maritime strategi har det i 2016 blitt gjort omfattende endringer av ordningen. Endringene er godkjent av EFTAs overvåkningsorgan (ESA), med unntak av tilskudd for arbeidstakere som inngår i skipets sikkerhetsbemanning på NIS passasjerskip i utenriksfart. Notifiseringen av denne ordningen er utsatt. Bakgrunnen er at ESA har åpnet sak mot Norge knyttet til fartsområdeavgrensningene disse skipene har i dag. Som følge av denne saken har det ikke vært mulig for ESA å ta stilling til notifisering av tilskuddsordning for disse skipene.

Resultater 2015

Antall sjøfolk i ordningen har vært relativt stabilt. Det gjennomsnittlige antallet tilskuddsberettigede

arbeidstakere i ordningen var om lag 11 900, 130 rederier og 400 skip. Samlet tilskuddsutbetaling i 2015 var om lag 1,7 mrd. kroner. Offshore-segmentet sysselsetter klart flest arbeidstakere og står også for størstedelen av utbetalingene i ordningen.

Rederier som omfattes av tilskuddsordningen bidrar til tiltak for opplæring av arbeidstakere til sjøs og har krav om et visst antall opplæringsstillinger om bord gjennom året. Rederiene innbetaler 500 kroner per arbeidstaker omfattet av ordningen per måned til kompetansefondet under Stiftelsen Norsk Maritim Kompetanse. Fondets utbetalinger har bidratt til en positiv utvikling i antall opplæringsstillinger, med økning fra om lag 1 000 opplæringsplasser i 2004 til om lag 3 000 ved utgangen av 2015.

Budsjettforslag 2017

Tilskuddsordningen for sysselsetting av arbeidstakere til sjøs er en regelstyrt ordning der rederiene har rett på og mottar refusjon av innbetalt inntektsskatt, trygdeavgift og arbeidsgiveravgift for tilskuddsberettigede arbeidstakere til sjøs på skip i NOR/NIS som omfattes av ordningen.

Regjeringen foreslår å justere grensen for maksimal utbetaling i tråd med forventet prisvekst i 2017. Dette innebærer at grensen for maksimal utbetaling til petroleumsskip i NOR, NIS passasjerskip i utenriksfart³ og NIS konstruksjonsskip økes fra 208 000 kroner til 212 000 kroner per tilskuddsmottaker per år.

Antallet arbeidstakere til sjøs omfattet av ordningen synes å øke noe i 2017 sammenlignet med 2016, og det legges til grunn at om lag 12 100 arbeidstakere vil omfattes av tilskuddsordningen i 2017. Økningen skyldes i hovedsak at ordningen i 2016 er styrket ved at maksimumstaket er fjernet for flere av segmentene. Det gjennomsnittlige lønnsnivået for arbeidstakere omfattet av ordningen har også økt.

Budsjettvirkningen for 2017 vil i stor grad påvirkes av utviklingen i antall tilskuddsberettigede arbeidstakere til sjøs og lønnsnivået til disse. Det foreslåtte bevilgningsbeløpet skal dekke utbetalinger av tilskudd for 6. termin i 2016 (november-desember) og for 1. til 5. termin i 2017 (januar-oktober).

På denne bakgrunn foreslås bevilget 2 100 mill. kroner for 2017.

³ Ikke trådt i kraft.

Kap. 910 Sjøfartsdirektoratet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Driftsutgifter	364 958	377 996	381 000
	Sum kap. 0910	364 958	377 996	381 000

Oppgaver og mål

Norsk sjøfartsadministrasjon ivaretas gjennom Sjøfartsdirektoratet. Direktoratet er forvaltnings- og tilsynsmyndighet for fartøy med norsk flagg og utenlandske fartøy i norske farvann. Direktoratet ivaretar også funksjonen som realregister gjennom skipsregistrene Norsk Internasjonalt Skipsregister – NIS og Norsk Ordinært Skipsregister – NOR.

Sjøfartsdirektoratet har utarbeidet ny strategiplan som gjelder fra 1. januar 2016. Den nye strategiplanen har som overordnet mål *Sjøfartsdirektoratet skal være den foretrukne maritime administrasjonen*. Målet med strategien er å videreutvikle direktoratet som en kundeorientert, effektiv og kompetent organisasjon. Direktoratet skal tilby konkurransedyktige tjenester slik at næringen velger norsk flagg.

Sjøfartsdirektoratets hovedoppgaver er:

- forvalte og utvikle norsk og internasjonalt regelverk på skipsfartsområdet
- registrere fartøy og rettigheter i fartøy og markedsføre Norge som flaggstat
- føre tilsyn med bygging og drift av norskregistrerte fartøy og deres rederier og utstede sertifikater til fartøy
- føre tilsyn med og fremme gode arbeids- og levevilkår på fartøy, utstede sertifikater for sjøfolk og føre tilsyn med norske maritime utdanningsinstitusjoner
- føre tilsyn med utenlandske fartøy i norske havner
- forvalte tilskuddsordninger på skipsfartsområdet
- overvåke risikobildet og registrere og følge opp ulykker til sjøs
- holdningsskapende og forebyggende arbeid innen sjøsikkerhet

Sjøfartsdirektoratet har hovedkontor i Haugesund og sju regioner med tilsynskontorer langs kysten. Direktoratet disponerte til sammen 322,5 årsverk per 1. oktober 2015.

Hoveddelen av direktoratets virksomhet er underlagt Nærings- og fiskeridepartementet. I saker som gjelder forurensning fra skip og vern av det marine miljøet, er direktoratet underlagt Klima- og miljødepartementet. Direktoratet bistår Kystverket bl.a. med skipsteknisk kompetanse under oljevernaksjoner, Petroleumsstilsynet med å håndheve petroleumsloven på norsk sokkel, og Statens havarikommisjon for transport i forbindelse med skipsulykker.

Målene er at:

- Sjøfartsdirektoratet skal være en kundeorientert og effektiv administrasjon
- Sjøfartsdirektoratet skal være synlig, kompetent og anerkjent
- Sjøfartsdirektoratet skal arbeide for høy sikkerhet for liv, helse og miljø og materielle verdier.

Resultater 2015**Sikre og miljøvennlige fartøy**

Sjøfartsdirektoratet arbeider for sikre og miljøvennlige fartøy og for å redusere fartøysulykker gjennom internasjonalt regelverksarbeid, dokumentkontroll, revisjoner og tilsyn av norske og utenlandske skip og annet forebyggende arbeid.

Direktoratet registrerer ulykker på eller med norske fartøy (NIS/NOR) samt ulykker med utenlandske fartøy i norske farvann. Det var i 2015 en moderat økning i antallet registrerte ulykker sammenliknet med 2014. Antallet skipsulykker økte fra 257 i 2014 til 263 i 2015, mens antallet personulykker har økt fra 216 i 2014 til 233 i 2015. Det totale antallet ulykker i 2015 (496) er fortsatt lavere enn gjennomsnittet for de fem foregående årene (506).

Det ble i 2015 registrert åtte dødsfall i forbindelse med ulykker på næringsfartøy, hvorav seks skjedde på norske fartøy og to på Bahamasregistrerte fartøy.

Det ble i 2015 registrert 37 dødsfall knyttet til bruk av fritidsfartøy. Dette er en økning på ni omkomne sammenliknet med 2014. Gjennomsnittet

Tabell 4.6 Sertifikater og båtførerbevis

Beskrivelse	2013	2014	2015
Personellsertifikater, antall utstedte	25 150	19 540	18 500
– herav påtegninger	5 898	6 167	6 300
Båtførerbevis, antall utstedte	14 253	17 794	21 200

for tiårsperioden 2005–2015 er 33 omkomne per år. Direktoratet har i 2015 fulgt opp tiltaksplan for holdningsskapende arbeid for fritidsfartøy, og gitt tilskudd på om lag 800 000 kroner til ulike sjøvett-tiltak. Fra 1. mai 2015 har det vært krav om at alle som er i fritidsbåter under åtte meter skal ha på egnet flyteutstyr når båten er i fart.

Sjøfartsdirektoratets inspeksjons- og revisjonsvirksomhet er et sentralt virkemiddel for å opprettholde en høy sikkerhetsstandard på norske skip. Det har vært høy tilsynsaktivitet i 2015, og samtlige sertifikatsinspeksjoner og revisjoner ble gjennomført innen avtalt tid. Det er påbegynt revisjoner av fiskefartøy etter den internasjonale normen for sikkerhetsstyring (ISM) i 2015.

Som følge av risikokartlegginger har arbeidsulykker og arbeidsforhold om bord vært et prioritert område i 2015. Det er også gjennomført analyser av svovelinnholdet i bunkers.

Sjøfartsdirektoratet legger stor vekt på sikringsarbeidet (security) for norsk skipsfart. Bl.a. gjennomfører direktoratet kontinuerlige vurderinger av trusselbildet i samarbeid med Politiets sikkerhetstjeneste. Direktoratet deltar med representanter i nasjonale og internasjonale fora, og er hovedansvarlig for å følge opp alt EU-relatert maritimt sikringsarbeid.

Det har også i 2015 vært høy aktivitet i skipsbyggingsnæringen, med nybygg og ombygging av fartøy i Norge og utlandet. I nybyggsegmentet er det en stagnasjon i offshore, mens det er noe økning i nybygg og ombygginger av fartøy til bruk innen vindkraftindustrien, havbruk og fiskeri. Sjøfartsdirektoratet får gode tilbakemeldinger fra næringen på omleggingen til elektroniske tjenester og prosjektstyring av nybygg.

Det ble i 2015 gjort vedtak om å utstede overtreddelsesgebyr i 72 av totalt 74 varslede saker. Det ble ikke fattet vedtak om tvangsmulkt.

Sjøfartsdirektoratet har også i 2015 deltatt i det internasjonale arbeidet i FNs sjøfartsorganisasjon IMO med å utvikle regelverk for å redusere forurensende utslipp fra skip til luft og vann, medregnet klimautslipp.

Sjøfolks kompetanse og velferd

Sjøfartsdirektoratet har stor pågang av søknader om utstedelse, fornying og påtegning av personlige sertifikater, jf. tabellen over. Direktoratet la i 2014 om produksjonen av sertifikater til mer elektroniske løsninger. Videre har direktoratet fra 2015 tatt i bruk elektronisk saksbehandling for sertifikater/påtegninger for sjøfolk med utenlandske sertifikater. Omleggingene innebærer en betydelig forenkling for direktoratets kunder og har blitt godt mottatt.

Direktoratet har gjennom revisjoner og annen oppfølging ført kontroll med at skoler og kurssetter som inngår i den maritime utdanningen, oppfyller internasjonale minimumskrav og relevant EU-regelverk.

Sjøfartsdirektoratet har gjennomført sertifiseringsring etter ILOs konvensjon om sjøfolks arbeids- og levevilkår (MLC) og inspeksjoner på aktuelle fartøy. Sjøfartsdirektoratet har i også i 2015 arbeidet med å videreutvikle dagens velferdstjeneste til en moderne tjeneste med vekt på elektroniske løsninger og helse og trivsel for sjøfolk.

Sjøfartsdirektoratet forvalter tilskuddsordningen for sysselsetting av sjøfolk. Det vises til omtalen under kap. 909.

NIS og NOR skal være attraktive kvalitetsregistre

NIS og NOR er realregistre hvor samfunnsoppdraget er å sikre rettsvern og realkreditt. En betydelig flåte under norsk flagg og en kompetent sjøfartsadministrasjon er viktig for norsk verdiskaping og for å sikre innflytelse i internasjonale myndighetsfora. Gjennom en betydelig flåte kan Norge også bidra til raskere ikrafttredelse av nye internasjonale konvensjoner.

Direktoratets saksbehandlingstid i saker om skipsregistrering har i 2015 vært innenfor måltallet om at mottatte dokumenter behandles samme dag, og kvaliteten på registrene er gode. Det har i 2015 vært en økning i antall skip i NIS og NOR. For nærmere beskrivelse av utviklingen vises det til figur 4.5 over utvikling i antall skip i norskkon-

trollert flåte fra 2008 til 2016 i kategoriomtalen for 17.10.

Rederiene kan fritt velge hvilke land de ønsker å registrere sine fartøy i. Framveksten av internasjonale kommersielle skipsregistre i de senere år har medført at rederier defineres som kunder som registrene konkurrerer om. Dette gjør at Sjøfartsdirektoratet er konkurranseutsatt, og at service, brukervennlighet og kompetanse hele tiden blir målt mot kvaliteten på tjenestene i andre lands sjøfartsadministrasjoner. Direktoratet har derfor arbeidet målrettet for å bedre sine tjenester slik at Norge fortsatt skal ha en attraktiv sjøfartsadministrasjon og for å markedsføre NIS nasjonalt og internasjonalt. Bl.a. har direktoratet de siste årene prioritert forenkling, brukervennlighet og service overfor sine kunder og brukere. Det har ført til kortere saksbehandlingstid, bedre digitale tjenester og tettere dialog med rederier, sjøfolk og andre.

Som en del av satsingen er det gjennomført omfattende utviklingstiltak for å modernisere IT-tjenestene. Det foreligger i dag digitale løsninger for dokumenter for skipsregistrering, søknader om fartøysattestifikater, personellsertifikater, refusjon i henhold til nettolønnsordningen og rapportering av ulykker. I forbindelse med nybygg kan rederier og verft få tilgang til egne prosjekter gjennom Sjøfartsdirektoratets elektroniske Næringsportal. I 2015 ble ny digital løsning for sertifikat/påtegning av sertifikat for utenlandske sjøfolk lansert. Tjenesten gir stor tidsmessig innsparing for næringen og direktoratet. Direktoratet har også etablert sikker Digital postkasse for næringsdrivende (Altinn) for vedtak knyttet til tilskuddsordningen for sysselsetting av sjøfolk/refusjonsutbetaling. Sjøfartsdirektoratet har i 2016 startet et større IKT-prosjekt for å effektivisere tjenestene til NIS/NOR Skipsregistret, bl.a. gjennom modernisering av saksbehandlingssystemer og digitalisering av en rekke skjemaer. Sjøfartsdirektoratet vil med dette kunne levere flere nye hovedprodukter til næringen. Det vil i de neste årene være behov for kontinuerlig forbedring og utvikling for at Sjøfartsdirektoratets IKT-systemer skal fungere optimalt.

Sjøfartsdirektoratet arbeider også, i dialog med næringen, med å forenkle det maritime regelverket.

Sjøfartsdirektoratet har et sertifisert kvalitetsystem og et system for internrevisjon.

Vurdering av måloppnåelse

Samlet sett mener departementet at Sjøfartsdirektoratet i all hovedsak nådde sine mål i 2015.

Prioriteringer 2017

Sjøfartsdirektoratet skal i 2017 legge vekt på forenkling for den maritime næringen gjennom gode digitale og lett tilgjengelige tjenester, dialog og et tilstrekkelig, klart og brukervennlig regelverk.

Sjøfartsdirektoratet skal også arbeide for å markedsføre Norge som flaggstat for å få flere rederier til å velge NIS og NOR. Direktoratet skal møte behovet for omstilling til grønt skifte og nye innovative løsninger i skipsfartsnæringen med å videreutvikle den tekniske maritime kunnskapen og sikre at direktoratet har tilstrekkelig personell med slik kompetanse. Målet er en forutsigbar og effektiv prosess for myndighetsbehandling av skip som bygges med slik innovativ teknologi.

Sjøfartsdirektoratet skal være en synlig og tydelig pådriver i det internasjonale regelverksarbeidet for sikkerhet og miljø gjennom å delta i organisasjoner som IMO, ILO, Paris MoU og EU.

Budsjettforslag 2017

Post 01 Driftsutgifter

Det foreslås bevilget 381 mill. kroner for 2017. Bevilgningen skal dekke lønns- og pensjonsutgifter og andre ordinære driftsutgifter i Sjøfartdirektoratet. Bevilgningene er noe lavere enn i 2016 og skyldes en kraftig nedgang i sertifikatsøknader og søknader om påtegning av utenlandske sertifikater sammenlignet med 2016. Nedgangen henger sammen med at overgangsperioden for oppdatering av sertifikat i henhold til revidert STCW-konvensjon går ut 31. desember 2016. Bevilgningen ble oppjustert for 2016 og blir nå derfor parallelljustert ned igjen med 10 mill. kroner, jf. kap. 3910, post 02.

I tillegg foreslås en parallelljustering på 5 mill. kroner under kap. 910, post 01 og kap. 3910, post 01, grunnet økt nybyggingsaktivitet i utlandet og økning i antall uklassede NIS skip, behov for forhåndsgodkjenning av ny teknikk og nye systemer forut for byggemelding og ikrafttredelse av Polarkoden 1. januar 2017 og skipsutstyrsdirektiv som medfører nye tilsynsaktiviteter og kontrolloppgaver.

Det foreslås en fullmakt til å overskride bevilgningen mot tilsvarende merinntekter under kap. 3910, post 03, jf. forslag til vedtak II, 1.

Andre utgifter

Sjøfartsdirektoratets utgifter knyttet til arbeid med deler av regelverket på miljøområdet, utar-

beidelse og oppfølging av forvaltningsplaner mv., belastes under Klima- og miljødepartementets kap. 1422, post 21.

Kap. 3910 Sjøfartsdirektoratet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Gebyrer for skip og flyttbare innretninger i NOR	153 826	177 090	186 100
02	Maritime personellsertifikater	12 082	23 364	13 900
03	Diverse inntekter	9 607	400	400
04	Gebyrer for skip i NIS	40 923	43 476	44 500
05	Overtredelsesgebyrer og tvangsmulkt	3 853		
86	Overtredelsesgebyr og tvangsmulkt		4 790	4 800
	Sum kap. 3910	220 291	249 120	249 700

Post 01 Gebyrer for skip og flyttbare innretninger i NOR, og post 04 Gebyrer for skip i NIS

Skip i NOR (Norsk Ordinært Skipsregister) er i hovedsak underlagt kontroll av Sjøfartsdirektoratet. Gebyrene gir ikke full dekning for kontrollutgiftene. Gebyrene for skip og flyttbare innretninger i NOR omfatter førstegangsgebyr, årsgebyr, gebyr for flyttbare innretninger, andre NOR-gebyr og gebyr for registrering av NOR-skip i Skipsregistrene.

Gebyrene for skip i NIS (Norsk Internasjonalt Skipsregister) skal minst dekke virksomhetens kontrollutgifter og i tillegg norsk bidrag til IMO og andre utgifter knyttet til IMO-arbeidet. Gebyrene omfatter førstegangsgebyr, årsgebyr, andre NIS gebyr og gebyr for registrering av NIS-skip i Skipsregistrene.

Anslaget for kap. 3910, post 01 er noe usikkert grunnet lavere aktivitet i oljenæringen. Det vises også til omtale under kap. 910, post 01.

Det foreslås en bevilgning på 186,1 mill. kroner under post 01 og 44,5 mill. kroner under post 04.

Post 02 Maritime personellsertifikater

Posten omfatter personlige sertifikater og obligatorisk båtførerbevis. Det antas om lag 1400 norske sertifikatsøknader og om lag 7 000 søknader om

påtegning av utenlandske sertifikater i 2017. Dette er en kraftig nedgang fra 2016 og henger sammen med at overgangsperioden for oppdatering av sertifikater i henhold til revidert STCW- konvensjon utgår per 31.12.2016. Bevilgningen foreslås redusert med 10 mill. kroner, jf. omtale under kap. 910, post 01. Videre forventes at det avlegges om lag 20 000 båtførerprøver i 2017.

Det foreslås en bevilgning på 13,9 mill. kroner under posten.

Post 03 Diverse inntekter

Posten omfatter bl.a. refusjoner for oppdrag fra Petroleumstilsynet og Kystverket.

På denne bakgrunn foreslås en bevilgning på 400 000 kroner. Videre foreslås en merinntektsfullmakt knyttet til posten, jf. omtale under kap. 910, post 01 og forslag til vedtak II, 1.

Post 86 Overtredelsesgebyr og tvangsmulkt

På bakgrunn av bestemmelse i skipssikkerhetsloven har Sjøfartsdirektoratet hjemmel til å ilegge overtredelsesgebyr ved brudd på loven. Sjøfartsdirektoratet har hjemmel i skipssikkerhetsloven § 50 til å ilegge tvangsmulkt. Tvangsmulkt kan ilegges dersom pålegg ikke er innfridd innen den pålagte fristen som er gitt i vedtaket. Det foreslås en bevilgning på 4,8 mill. kroner. Det understrekes at anslaget er usikkert.

Kap. 911 Konkurransetilsynet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Driftsutgifter	93 339	95 166	108 300
23	Klagenemnda for offentlige anskaffelser	10 742	9 400	
	Sum kap. 0911	104 081	104 566	108 300

Vedrørende 2016:

Ved St.vedt. 17. juni ble post 23 økt med 0,5 mill. kroner, jf. Prop. 122 S og Innst. 400 S (2015–2016)

Vedrørende 2017:

Fra 2017 innfører Regjeringen en forenklet modell for premiebetaling til Statens pensjonskasse (SPK) for de virksomhetene som ikke betaler premie i dag. De berørte virksomhetene er gjennom budsjettforslaget kompensert for anslåtte økte utgifter. For Konkurransetilsynet utgjør dette om lag 10,5 mill. kroner.

Videre er bevilgningen på post 23 foreslått flyttet til kap. 912, post 01.

Oppgaver og mål

Konkurransetilsynet skal bidra til effektiv bruk av samfunnets ressurser ved å fremme konkurranse i næringslivet. Konkurransetilsynet fører tilsyn med konkurranseforholdene og håndhever konkurranse- og EØS-konkurranseloven. Ved overtredelse av lovens forbudsbestemmelser kan Konkurransetilsynet ilegge overtredelsesgebyr. Konkurranseloven forbyr samarbeid som begrenser konkurransen og misbruk av dominerende stilling. Bedrifter har plikt til å melde fusjoner og oppkjøp til Konkurransetilsynet, og tilsynet kan gripe inn mot konkurranseskadelige oppkjøp og fusjoner. Tilsynet kan påpeke konkurransebegrensende virkninger av offentlige ordninger og reguleringer og fremme forslag med sikte på å styrke konkurransen.

Konkurransetilsynet er et statlig forvaltningsorgan, men er sikret uavhengighet ved håndhevingen av konkurranse- og EØS-konkurranseloven gjennom lovbestemte begrensninger i departementets instruksjonsrett. Konkurransetilsynet har fram til våren 2017 det administrative ansvaret for virksomheten til Klagenemnda for offentlige anskaffelser (KOFA) som behandler klager på offentlige

innkjøp. Med opprettelsen av Konkurransesklagemennda våren 2017 flyttes det administrative ansvaret for KOFA fra Konkurransetilsynet til et nytt, felles sekretariat for KOFA, Konkurransesklagemennda og fire nemnder under Kulturdepartementet (se nærmere omtale under kap. 912).

Konkurransetilsynet og KOFA disponerte samlet 109 årsverk per 1. oktober 2015. Etaten flyttet inn i nye lokaler i Bergen sommeren 2016. Leiekontrakten for tilsynets tidligere lokaler løper til sommeren 2017. Tilsynet har til nå ikke lyktes med å få leid ut de gamle lokalene. Konkurransetilsynet arbeider for å minimere utgiftene til tomgangsleie, som må dekkes innenfor tilsynets budsjetttrammer.

Det er satt følgende mål for Konkurransetilsynets virksomhet:

- effektiv håndheving av konkurranse- og EØS-konkurranseloven med tilhørende forskrifter og EØS-konkurranseloven

Resultater 2015

Håndheving av konkurranse- og EØS-konkurranseloven

Konkurranseskriminalitet

I 2015 brukte Konkurransetilsynets tre fagavdelinger 30 pst. av sine ressurser til å undersøke mulige brudd på konkurranse- og EØS-konkurranselovens forbud mot konkurransebegrensende samarbeid og utilbørlig utnyttelse av dominerende stilling. Etterforskningsaktiviteten har vært høy, med to bevissikringer og 45 forklaringsopptak. Konkurransetilsynet fattet to vedtak om overtredelsesgebyr i 2015 og er godt i gang med flere saker som behandles videre i 2016.

Våren 2015 fikk tilsynet medhold i Borgarting lagmannsrett i en sak fra 2011 om anbudssamarbeid om pasienttransport for Oslo Universitetssykehus. Lagmannsretten reduserte likevel overtredelsesgebyrene, og dommen er anket inn for Høyesterett. I 2015 behandlet Borgarting lagmannsrett også vedtaket fra 2013 der to asfalt-

selskap ble ilagt overtredelsesgebyr for å ha samarbeidet ulovlig, og ga tilsynet fullt medhold. Dommen er rettskraftig etter at Høyesterett avviste anken. Det forsterker de preventive virkningene av konkurranseloven ved å gi et kraftfullt signal om at alvorlige brudd på konkurransereglene blir strengt sanksjonert.

Foretakssammenslutning

I 2015 ble omtrent 40 pst. av ressursene i fagavdelingene brukt til behandling av saker relatert til fusjoner og oppkjøp. Konkurransetilsynet har hatt fokus på å avslutte saker så tidlig i prosessen som mulig, og å ha en effektiv dialog med partene. Tilsynet grep inn i fem foretakssammenslutninger i 2015, hvorav flere gjaldt strukturendringer i store, konsentrerte markeder med salg direkte til forbrukere. Inngrepene i markedene for bl.a. dagligvarer, drivstoff og mobiltjenester antas å ha gunstige direkte virkninger for forbrukerne i form av økt kvalitet, lavere priser og bedre utvalg.

Konkurransetilsynets pålegg om salg av ICA-butikker ved Coop Norges oppkjøp av ICA Norge verner konkurransen og unngår prisøkning i dagligvaremarkedet. Ved pålagt salg av bensinstasjoner unngås økning av priser og økt fare for koordinering i drivstoffmarkedet. Konkurransen i telekommunikasjonsmarkedet vernes gjennom sikring av bygging av et tredje nett.

I henhold til konkurranseloven § 19 er det forbudt å gjennomføre meldepliktige fusjoner og oppkjøp før Konkurransetilsynet har behandlet saken (gjennomføringsforbudet). Tilsynet har fattet to vedtak om overtredelsesgebyr grunnet brudd på gjennomføringsforbudet. Vedtak om gjennomføringsforbud har preventiv effekt, og sikrer at foretakssammenslutninger blir meldt. Konkurransetilsynet fikk medhold i den første rettsaken om brudd på gjennomføringsforbudet. Saken er anket.

Særskilte markeder

I løpet av 2015 har Konkurransetilsynet også drevet markedsovervåking og analyser av mulige konkurranseregulerende virkninger av offentlige tiltak. Denne aktiviteten har resultert i en rapport om avfallsmarkedet. I tillegg har tilsynet publisert en rapport om boligmarkedet.

De nordiske konkurransemyndighetene har undersøkt konkurransesituasjonen i avfallssektoren, og sett på utfordringer og mulige løsninger for å skape en mer effektiv sektor. Konkurransen brukes i for liten grad i avfallssektoren, noe som

medfører høye kostnader og begrenset innovasjon. Rapporten fremmer forslag til tiltak som vil kunne forbedre ressursbruken og bidra til at målene for gjenvinning kan nås mer effektivt.

Markedsrapporten om konkurransen i boligmarkedet viser at svak konkurranse er en av årsakene til at det bygges for få nye boliger og at boligprisene øker. Tilsynet har også undersøkt om offentlige reguleringer og planprosesser i kommunene kan være til hinder for en effektiv konkurranse i boligmarkedet. Rapporten har bidratt til å synliggjøre behovet for endringer i regelverket, og regjeringen har foreslått flere formelle endringer i plan- og bygningsloven etter rapporten ble lagt fram.

Effektiv saksbehandling i sekretariatet til KOFA

KOFA-sekretariatets hovedprioritet ved inngangen til 2015 var å oppnå en gjennomsnittlig saksbehandlingstid på tre måneder i alle saker. Dette ble oppnådd i april 2015. Det er viktig for partene som har saker hos KOFA og for KOFAs egen legitimitet, at saksbehandlingstiden er kort. I 2015 avgjorde KOFA totalt 181 saker, sammenlignet med 276 i 2014. Antall innkomne klagesaker steg litt, fra 131 saker i 2014 til 140 i 2015.

Vurdering av måloppnåelse

En samlet vurdering av oppnådde resultater viser at Konkurransetilsynet og KOFA har oppnådd hovedmålene for 2015. Resultatrapporteringen viser at det har vært høy aktivitet totalt sett i tilsynet i 2015. Konkurransetilsynet ble også rangert best av de nordiske tilsynene i en måling foretatt av Global Competition Review. Stadfesting av vedtak i retten og få klagesaker viser også at det har vært høy kvalitet på saksbehandlingen. Det høye aktivitetsnivået gir sammen med streng sanksjonering et klart signal til foretak om at brudd på konkurransereglene ikke tolereres. Bedrifter ser at reglene blir håndhevet effektivt, noe som bidrar til å opprettholde sunn konkurranse i markedene. Det å påvirke bedrifters atferd slik at de innretter seg etter konkurransereglene er et viktig indirekte resultat av håndhevingen.

Prioriteringer 2017

Konkurransetilsynet vil også i 2017 ha som hovedprioritet å håndheve konkurranselovens forbuds- og inngrepsbestemmelser på en slik måte at lovbrudd sanksjoneres raskt og effektivt. Videre skal Konkurransetilsynet være synlige på en måte som

bidrar til å fremme konkurranse og forhindre konkurranseskadelig atferd.

Budsjettforslag 2017

Post 01 Driftsutgifter

Det foreslås en bevilgning på 108,3 mill. kroner for 2017. Bevilgningen skal dekke lønns-, pensjons- og andre driftsutgifter.

Kap. 3911 Konkurransetilsynet

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Klagegebyr	1 008	996	
02	Lovbruddsgebyr	157 010		
03	Refusjoner og andre inntekter	227	200	200
04	Refusjoner og andre inntekter, Klagenemnda for offentlige anskaffelser	350	200	
86	Lovbruddsgebyr		100	100
Sum kap. 3911		158 595	1 496	300

Vedrørende 2016:

Ved St.vedt. 17. juni ble det opprettet en ny post 87 Overtredelsesgebyr, med en bevilgning på kr 100 000, jf. Prop. 122 S og Innst. 400 S (2015–2016).

Vedrørende 2017:

Bevilgningene på post 01 og 04 er for 2017 foreslått flyttet til kap. 3912, post 01 og 02.

Post 03 Refusjoner og andre inntekter

Inntektene på denne posten gjelder bl.a. eksterne refusjoner til Konkurransetilsynet for kurs og konferanser. Det foreslås en bevilgning på 200 000 kroner på posten i 2017.

Post 86 Lovbruddsgebyr

Konkurransetilsynet kan ilegge gebyr for bl.a. brudd på konkurranselovens forbud mot konkur-

ransebegrensende samarbeid, forbud mot utilbørlig utnyttelse av dominerende stilling og påbudet om alminnelig melding av foretakssammenslutninger. Etter at EØS-konkurranseloven og konkurranseloven av 2004 ble vedtatt, kan Konkurransetilsynet også ilegge gebyr ved brudd på de tilsvarende bestemmelsene i EØS-avtalens artikkel 53 og 54. Ved de mest alvorlige bruddene kan det ilegges gebyr på inntil 10 pst. av den årlige omsetningen til et foretak.

For å tvinge fram etterlevelse av et enkeltvedtak etter konkurranseloven, kan Konkurransetilsynet gi tvangsmulkt som løper inntil forholdet er rettet opp. Det samme gjelder for å sikre at pålegg om å gi opplysninger etter kravene i loven blir oppfylt.

Det er knyttet stor usikkert til den samlede summen for gebyr og tvangsmulkt. Det foreslås en bevilgning på 100 000 kroner i 2017.

Kap. 912 Klagenemndssekretariatet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Driftsutgifter			17 700
	Sum kap. 0912			17 700

Vedrørende 2017:

Fra 2017 innfører Regjeringen en forenklet modell for premiebetaling til Statens pensjonskasse (SPK) for de virksomhetene som ikke betaler premie i dag. De berørte virksomhetene er gjennom budsjettforslaget kompensert for anslåtte økte utgifter. For Klagenemndssekretariatet utgjør dette om lag 1 mill. kroner.

Oppgaver og mål

Regjeringen foreslår å opprette et felles sekretariat for ny Konkurransklagenemnd, Klagenemnda for offentlige anskaffelser (KOFA) og fire nemnder under Kulturdepartementet, henholdsvis Medieklagenemnda, Stiftelsesklagenemnda, Lotterinemnda og Frivillighetsregisternemnda. Dette innebærer at KOFAs sekretariat skilles ut fra Konkurransetilsynet, som det er underlagt i dag. Klagenemndssekretariatet vil gi en mer robust og kostnadseffektiv organisasjon enn om sekretariatene etableres hver for seg. Dette vil også kunne gi stordriftsfordeler. Alle sekretariatsfunksjonene krever hovedsakelig juridisk saksforberedelse, og selv om nemndene har ulike oppgaver, er de faglige synergiene på sekretariatsnivå klare. Regjeringen utreder videre spørsmålet om en større sammenslåing av klageorganer på lengre sikt.

Klagenemndssekretariatet opprettes som et eget forvaltningsorgan, underlagt Nærings- og fiskeridepartementet sitt etatsstyringsansvar og delfinansiert fra Kulturdepartementet. Sekretariatet vil være et underordnet organ til Konkurransklagenemnda, KOFA og de fire nemndene under Kulturdepartementet, som alle har instruksjonsmyndighet over sekretariatet. Sekretariatet vil overta dagens sekretariatsfunksjoner i KOFA og de fire nemndene under Kulturdepartementet. Sekretariatet vil bestå av om lag 11-13 årsverk, inkludert en sekretariatsleder.

Konkurransklagenemnda og nemndene under Kulturdepartementet

Stortinget har vedtatt å opprette en uavhengig klagenemnd med ansvar for overprøving av alle vedtak etter konkurranseloven, jf. Prop 37 L (2015–2016) og Innst. 192 L (2015–2016). Bakgrunnen er regjeringserklæringen av 7. oktober 2013:

«regjeringen vil styrke Konkurransetilsynet som selvstendig myndighetsorgan og fjerne regjeringens rolle som ankeinstans for Konkurransetilsynet ved å etablere en uavhengig klagenemnd for konkurranse.»

Konkurransklagenemnda vil overprøve Konkurransetilsynets vedtak som i dag klagebehandles i Nærings- og fiskeridepartementet, og vedtak om overtredelsesgebyr som i dag prøves direkte for domstolene. Dette er ment å gi en spesialisert, uavhengig og enhetlig klagebehandling før klagevedtakene kan prøves av domstolene. Konkurransklagenemnda blir organisert som et uavhengig forvaltningsorgan, men i tråd med kravene til uavhengig tribunal for prøving av straff etter Den europeiske menneskerettskonvensjon. For å redusere samlet saksbehandlingstid i konkurransesaker, skal nemndsvedtakene bringes direkte inn for lagmannsretten, og klagebehandlingen i nemnda er en forutsetning for dette. Klagenemnda er underlagt Nærings- og fiskeridepartementet sitt etatsstyringsansvar. Nemnda opprettes i Bergen våren 2017 med en nemndsleder og fem til sju nemndsmedlemmer.

Lotterinemnda er klageinstans for Lotteritilsynets vedtak etter lotteriloven og forskrifter etter loven samt vedtak etter forskrift om merverdiavgiftskompensasjon for frivillige organisasjoner (fastsatt med hjemmel i Stortingets budsjettvedtak). Den er også klageinstans for vedtak om grasrotandel etter forskrift om grasrotandel og vedtak om tilskudd etter forskrift om tilskudd til samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner fra

spilleoverskuddet til Norsk Tipping. Frivillighetsnemnda er klageinstans for alle vedtak Frivillighetsregisteret treffer med hjemmel i frivillighetsregisterloven. Medieklagenemnda er klageinstans for enkeltvedtak i Medietilsynet, og avgjør klagesaker om kringkasting og audiovisuelle bestillingstjenester (kringkastingsloven), mediestøtte (stortingets budsjettvedtak/forskrifter), vern av barn og unge (lov om beskyttelse av mindreårige mot skadelige bildeprogram mv.), og opplysningsplikt (lov om åpenhet om eierskap i medier). Stiftelsesklagenemnda er klageinstans for enkeltvedtak fra Stiftelsestilsynet, og avgjør klager på vedtak fattet av Stiftelsestilsynet i medhold av stiftelsesloven, dekningsloven, arvelova og samvirke-lova, med mindre noe annet følger av særskilt lovbestemmelse. Se Prop. 1 S (2016–2017) for Kulturdepartementet for mer informasjon.

Klagenemnda for offentlige anskaffelser (KOFA)

Klagenemnda for offentlige anskaffelser (KOFA) er et uavhengig tvisteløsningsorgan som behandler klager på offentlige innkjøp. Brudd på lov om offentlige anskaffelser med tilhørende forskrifter kan klages inn for KOFA. Organet består av en nemnd på ti regjeringsoppnevnte jurister og et sekretariat. I 2015 avgjorde KOFA totalt 181 saker. Det er naturlig å forvente at antallet saker vil øke framover på grunn av vedtatte endringer i anskaffelsesregelverket, som etter planen vil tre i kraft 1. januar 2017. For det første får nemnda tilbake kompetansen til å ilegge overtredelsesgebyr i saker om ulovlige direkte anskaffelser. For det andre vil de som får medhold i sine klager, få tilbakebetalt klagegebyret forutsatt at visse vilkår er oppfylt. Disse regelverksendringene antas å føre til at flere ser seg tjent med å klage til KOFA.

For rapportering om KOFAs resultater i 2015, se eget avsnitt under kap. 911 Konkurransetilsynet.

Prioriteringer 2017

Hovedprioriteringen til Klagenemndssekretariatet vil være å etablere og drifte et velfungerende og effektivt sekretariat for Konkurransesklagenemnda, KOFA og fire nemnder under Kulturdepartementet – Medieklagenemnda, Stiftelsesklagenemnda, Lotterinemnda og Frivillighetsregisternemnda. Konkurransesklagenemnda vil ha som hovedprioritet å behandle påklagde vedtak fattet av Konkurransetilsynet.

Budsjettforslag 2017

Post 01 Driftsutgifter

Det foreslås en bevilgning på 17,7 mill. kroner for 2017. Bevilgningen skal dekke lønns-, pensjons- og andre driftsutgifter for drift av Klagenemndssekretariatet. Videre skal bevilgningen dekke honorarer og andre utgifter til Konkurransesklagenemnda og KOFA. Forslag til bevilgning på posten omfatter kun Nærings- og fiskeridepartementets andel av finansieringen av Klagenemndssekretariatet. Kulturdepartementets andel av finansieringen av Klagenemndssekretariatet og honorarer og andre utgifter for Medieklagenemnda, Stiftelsesklagenemnda, Lotterinemnda og Frivillighetsregisternemnda budsjetteres inntil videre fortsatt over Kulturdepartementets budsjett.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3912, post 01, jf. forslag til vedtak II, 1.

Kap. 3912 Klagenemndssekretariatet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2017
		2015	Saldert budsjett 2016	
01	Klagegebyr			1 100
02	Refusjoner og andre inntekter			200
87	Overtredelsesgebyr			100
	Sum kap. 3912			1 400

Post 01 Klagegebyr

Inntektene på denne posten er klagegebyr for Klagenemnda for offentlige anskaffelser. Det foreslås en bevilgning på 1,1 mill. kroner i 2017.

Det foreslås også en merinntektsfullmakt knyttet til posten, jf. omtale under kap. 912 post 01 og forslag til vedtak II, 1.

Post 02 Refusjoner og andre inntekter

Inntektene på denne posten er bl.a. eksterne refusjoner til Klagenemnda for offentlige anskaffelser for kurs og konferanser. Det foreslås en bevilgning på 200 000 kroner i 2017.

Post 87 Overtredelsesgebyr

Stortinget har vedtatt ny anskaffelseslov som gir Klagenemnda for offentlige anskaffelser (KOFA) myndighet til å ilegge overtredelsesgebyr for ulovlige direkte anskaffelser. Regelverket forventes å tre i kraft 1. januar 2017. Nemnda hadde slik kompetanse fram til en lovendring 1. juli 2012. Gjeninnføring av kompetansen til KOFA antas å ha preventiv virkning. Dette vil kunne redusere omfanget av ulovlige direkte anskaffelser og styrke konkurransen. Det er stor usikkerhet ved anslaget for overtredelsesgebyr. På dette grunnlag foreslås det en bevilgning på 100 000 kroner i 2017.

Kap. 915 Regelrådet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2017
		2015	Saldert budsjett 2016	
01	Driftsutgifter	672	10 186	8 600
	Sum kap. 0915	672	10 186	8 600

Vedrørende 2017:

Fra 2017 innfører Regjeringen en forenklet modell for premiebetaling til Statens pensjonskasse (SPK) for de virksomhetene som ikke betaler premie i dag. De berørte virksomhetene er gjennom budsjettforslaget kompensert for anslåtte økte utgifter. For Regelrådet utgjør dette om lag 600 000 kroner.

Oppgaver og mål

Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi), Riksrevisjonen og OECD har kritisert kvaliteten på konsekvensvurderingene, bl.a. for næringslivet, når nytt regelverk fremmes. Regjeringen etablerte derfor Regelrådet som et faglig uavhengig forvaltningsorgan i desember 2015.

Regelrådet skal vurdere om konsekvensene for næringslivet av nye regler er tilstrekkelig kartlagt og om reglene er utformet slik at de oppnår målene til en relativt sett lav kostnad for næringslivet. Ut fra et vidt syn på reguleringsarbeidet skal rådet bidra til at næringslivet ikke påføres unødvendige belastninger. Det er de minste bedriftene som relativt sett bruker mest ressurser på oppfølging av kravene som næringsreguleringen stiller, og det er derfor disse som vil ha størst nytte av at

forenklingsperspektivet ivaretas når nye lover og forskrifter fremmes. Regelrådet skal gi generell veiledning til forvaltningen om utarbeidelse av konsekvensvurderinger, og rådet kan bistå ansvarlig departement i arbeidet med å vurdere konsekvenser av EØS-relevant regelverk. Rådet er administrativt underlagt Nærings- og fiskeridepartementet, men er faglig uavhengig i sine rådgivende uttalelser.

Rådet har fire medlemmer og et fast sekretariat. Sekretariatet, som er lokalisert i Hønefoss, ble etablert 1. april 2016 med fem ansatte. Regelrådet startet behandling av saker 1. juni 2016.

Prioriteringer 2017

Regelrådet skal i 2017 videreutvikle arbeidet med hovedoppgavene som er å avgi uttalelser om høringsforslag av særlig relevans for næringslivet og utarbeide veiledningsmaterieell. En viktig oppgave er arbeidet med rådets første årsrapport der rådet skal gi vurderinger knyttet til forvaltningens etterlevelse av ny utredningsinstruks og kartlegge effektene av Regelrådets uttalelser i saker der man har vesentlige innvendinger.

Regelrådet er for øvrig et faglig uavhengig organ som selv velger hvilke saker man velger å

gi uttalelser i og hvilke saksområder av relevans for næringslivet som prioriteres.

dekke lønn og pensjon til de ansatte ved sekretariatet, tjenestekjøp, honorering av rådsmedlemmer, husleie og andre driftsutgifter.

Budsjettforslag 2017

Post 01 Driftsutgifter

Det foreslås bevilget 8,6 mill. kroner til drift av Regelrådet i dets første fulle driftsår. Midlene skal

Kap. 917 Fiskeridirektoratet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Driftsutgifter	361 031	366 784	407 700
21	Spesielle driftsutgifter	8 658	10 236	10 500
22	Fiskeriforskning og -overvåking, <i>kan overføres</i>		57 000	67 800
	Sum kap. 0917	369 689	434 020	486 000

Vedrørende 2015:

Midlene som ble bevilget på post 22 for 2016 og som foreslås bevilget på samme post i 2017, ble i 2015 bevilget på kap. 928, post 21.

Vedrørende 2017:

Fra 2017 innfører Regjeringen en forenklet modell for premiebetaling til Statens pensjonskasse (SPK) for de virksomhetene som ikke betaler premie i dag. De berørte virksomhetene er gjennom budsjettforslaget kompensert for anslåtte økte utgifter. For Fiskeridirektoratet utgjør dette om lag 34,6 mill. kroner på post 01.

Oppgaver og mål

Fiskeridirektoratet er det sentrale rådgivende og utførende forvaltningsorganet for fiskeri- og havbruksnæringen. Fiskeridirektoratets hovedmål er å fremme lønnsom og verdiskapende næringsaktivitet gjennom bærekraftig og brukerrettet forvaltning av marine ressurser og marint miljø. De faglige oppgavene i Fiskeridirektoratet er delt i tre virksomhetsområder; havressursforvaltning, havbruksforvaltning og marin arealforvaltning. Fiskeridirektoratet er også leverandør av norsk offisiell statistikk knyttet til fiskeri og havbruk.

Direktoratet har hovedkontor i Bergen og regionkontor i Tromsø, Bodø, Ålesund, Måløy og

Egersund. Fiskeridirektoratet disponerte 376 årsverk per 1. oktober 2015.

Direktoratet har følgende mål for de tre virksomhetsområdene sine:

Havressursforvaltning

- Regelverk og reguleringsmodeller som sikrer en bærekraftig forvaltning og lønnsomhet i fiskeriene
- Høsting i overenstemmelse med fastsatte nasjonale og internasjonale reguleringsbestemmelser

Havbruksforvaltning

- Kunnskapsbasert regelverk som er forutsigbart og enhetlig for næringsutøverne
- Risikobasert tilsyn som fremmer en lønnsom og bærekraftig havbruksnæring

Marin arealforvaltning

- En balansert og bærekraftig utnyttelse av kystsonen, med utviklingsmuligheter for marine næringer

Fiskeridirektoratet skal regulere og kontrollere fiske og fangst på en måte som balanserer høsting og beskyttelse av ressursene på en framtidrettet måte.

Fiskeridirektoratet skal bidra til at havbruksnæringen kan utnytte kystens produksjonspotensial på en framtidsrettet måte, og at konflikter med annen viktig utnyttelse av kystområder blir minst mulig.

Fiskeridirektoratet skal innhente de nødvendige råd og kunnskapsstøtte for å sikre et godt faglig fundament for sin forvaltning fra Havforskningsinstituttet, NIFES, Nofima og Veterinærinstituttet innenfor bevilgningene disse mottar fra Nærings- og fiskeridepartementet.

Fiskeridirektoratet skal ha en organisasjon som sikrer kompetansen og gode fagmiljøer, samtidig som det er viktig å sikre tilstedeværelse på kysten. Videre skal direktoratet sikre en rasjonell og fleksibel bruk av sine ressurser, med sikte på å styrke havbruksforvaltningen uten å svekke fiskeriforvaltningen.

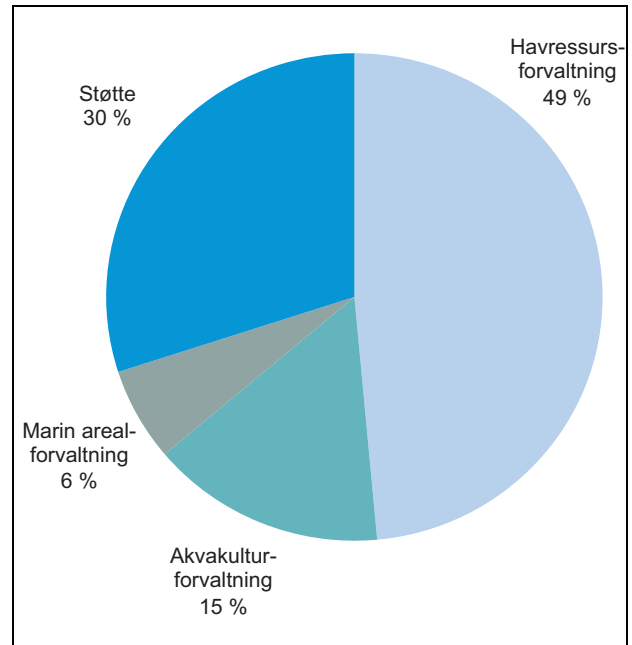
Resultater 2015

Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) gjennomførte høsten 2014 en evaluering av Fiskeridirektoratet, jf. omtale i Prop. 1 S (2015–2016) *Nærings- og fiskeridepartementet*. Departementet besluttet, med basis i rapporten fra Difi og et forslag fra fiskeridirektøren, å endre organiseringen i direktoratets regionkontorer. Den nye organiseringen trådte i kraft 1. januar 2016.

Den nye organiseringen av Fiskeridirektoratet innebærer at antall regioner er redusert fra sju til fem. Region Nord består av tidligere regioner Finnmark og Troms med regionkontor i Tromsø. Region Nordland er beholdt uendret med Bodø som regionkontor. Region Midt består av tidligere regioner Trøndelag og Møre og Romsdal med regionkontor i Ålesund. Region Vest er beholdt uendret med regionkontor i Måløy og region Sør er beholdt uendret med regionkontor i Egersund.

De tidligere regionkontorene i Vadsø og Trondheim er videreført som kontorsteder. I forhandlinger med organisasjonene er antall kontorsteder redusert fra 23 til 15, slik at direktoratet etter omorganiseringer vil være lokalisert på 20 ulike steder langs kysten. Den nye organiseringen vil ikke medføre færre regionalt ansatte, men noen har fått endrede oppgaver og/eller arbeidssted.

En sammenligning av tidsbruken per virksomhetsområde for 2010 fram til 2015 viser nedgang i årsverk brukt på havressursforvaltning, marin arealforvaltning og støtte og en økning i årsverk brukt på havbruksforvaltning. Dette er i tråd de prioriteringene som er gjort.



Figur 4.15 Prosentvis fordeling av samlet tidsbruk per virksomhetsområde

Havressursforvaltning

Fiskeridirektoratet har de siste årene fokusert mer på risikobasert kontroll av fiskeriene. Sammen med kontrolletatene Kystvakten og salgslagene har direktoratet utarbeidet og vedtatt en nasjonal strategisk risikovurdering som lå til grunn for utøvelsen av kontroll i 2015.

I 2015 har Fiskeridirektoratet arbeidet videre med å ta i bruk elektroniske verktøy der ulike rapporteringskrav skal sammenholdes automatisk for å få en mer effektiv risikovurdering av mulige ulovlige uttak og omsetning av fisk.

Ny landingsforskrift trådte i kraft 1. januar 2015 med krav om elektronisk føring av landings- og sluttседler for alle fiskere og mottakere av fisk. I løpet av året har Fiskeridirektoratet arbeidet med en effektiv implementering av de nye kravene i landingsforskriften. Arbeidet er videreført i 2016.

Bestandstabellen og fiskeritabellen er to verktøy som er sentrale for den marine ressursforvaltningen. Bestandstabellen gir en indikatorbasert beskrivelse av bl.a. tilstand og økologisk og økonomisk betydning av bestandene i norske farvann, mens fiskeritabellen gir oversikt over de ulike fiskeriene og en vurdering av nødvendige tiltak overfor det enkelte fiskeri.

Fiskeridirektoratet har i 2015 fokusert spesielt på rekefisket i Nordsjøen og Skagerrak for å redu-

sere utkast av reker under kommersielt minstemål. Det er innført nye tekniske reguleringer for rekefisket i disse områdene, og det har pågått et FoU-arbeid i regi av ordningen med fiskeforsøk og utviklingstiltak for å finne fram til seleksjonssystemer for å sortere ut småreker.

I Barentshavet er det nå en rekordhøy torskebestand takket være målrettede forvaltningstiltak og gode oppvekstvilkår. Utfordringene i fisket er at det med enkelte redskapstyper, som trål og snurrevad, til tider tas for store fangster som medfører økt risiko for utkast og uønsket fiskedødelighet. I 2015 fortsatte Fiskeridirektoratet arbeidet med praktiske fiskeforsøk ved bruk av fangstbegrensningssystem i fisket med stormasket trål og med snurrevad.

Fiskeridirektoratet følger de ulike fiskeriene tett gjennom året og justerer kvoter og andre reguleringselementer i dialog med næringen og andre involverte. Det er utstrakt kontakt og samarbeid med kontrollmyndighetene i andre land for å følge opp etablerte fiskerireguleringer og bekjempe ulovlig fiske. Dette gjelder særlig land i EU og Russland. Kontrollsamarbeidet med EU skjer gjennom arbeidsgruppe for kontroll av pelagiske fiskerier som er gitt mandat gjennom fiskeriavtalen mellom Norge og EU, kontrollsamarbeidsgruppe om fiskeriene i Skagerrak og bilaterale kontrollavtaler med en rekke av landene i EU. Arbeidet i regionale fiskeriforvaltningsorganisasjoner og andre internasjonale fora om kontrollspørsmål er også svært viktig. Samarbeidet med Russland foregår gjennom oppdrag gitt av den blandete norsk-russiske fiskerikommisjon, med observatørbesøk og analyse av det årlige uttaket av torsk og hyse.

Fiskeridirektoratet samarbeider med Havforskningsinstituttet for å vurdere rødåtas økologiske betydning. Hittil har det bare foregått et begrenset forsøksfiske etter rødåte. Fiskeridirektoratet har oversendt et forslag til forvaltningsplan til departementet, og departementet vil arbeide videre med dette.

Havbruksforvaltning

Fiskeridirektoratet har gjennom eget arbeid som tildelingsmyndighet for tillatelser til akvakulturvirksomhet og oppfølging av fylkeskommunenes arbeid med tildelings- og lokalitetsklareringer, samt tilsynsmyndighet etter akvakulturloven, en sentral rolle i gjennomføring av regjeringens politikk knyttet til vekst i havbruksnæringen.

I 2015 kom første versjon av elektronisk søknadsskjema for akvakultur, der næringsutøvere

fra og med september kunne søke digitalt. Forventet effekt av dette er at søknadsbehandlingen blir mer effektiv, både i fylkeskommunene, hos sektormyndighetene og internt i Fiskeridirektoratet. Gjenbruk av opplysninger og raskere digitale prosesser er nøkkelord i denne sammenhengen.

Direktoratet har i 2015 prioritert tilsyn med rømming, mangelfull etterlevelse av vilkår i tillatelser, biomasseoverskridelser, mangelfull rapportering og uakseptabel miljøtilstand. I tillegg til økt innsats på spesifikke tilsynsområder har direktoratet også gjort mer gjennomgripende endringer. De viktigste er en styrkning av bemanningen med teknisk kompetanse, utvikling av et nytt og heldekkende kontroll- og tilsynssystem for akvakulturtilsyn og ressurskontroll (SAGA) og styrket arbeidet med erfaringsformidlingen overfor akvakulturnæringen.

Fiskeridirektoratet har videreutviklet verktøy for å innhente og formidle kunnskap og erfaringer som havbruksnæringen kan legge til grunn i sitt internkontrollsystem. I samarbeid med næringsaktør, Havforskningsinstituttet og Sintef er det laget og lagt ut rapporter med ny kunnskap som beskriver årsaker til rømmingshendelser.

Marin arealforvaltning

Kartverktøy og kartfestede data er viktig for Fiskeridirektoratets mulighet for effektiv forvaltning.

Direktoratet er i ferd med å ferdigstille et arbeid for å standardisere geodata i samsvar med geodataforskriften. Det vil gi kommuner, etater og andre brukere enklere tilgang til Fiskeridirektoratets geodata i ulike kartformat.

Direktoratet har jobbet videre med å tilrettelegge data for publisering i kart, bl.a. gjennom prosjekt *Kartlegging av biologisk mangfold – kyst*, hvor data fra prosjektet er publisert i Miljødirektoratets naturdatabase og Fiskeridirektoratets kartløsning. Resultatene fra prosjektet er viktige for andre pågående forsknings- og forvaltningsprosjekter. Et annet prosjekt er *Mareanos geodata-gruppe* som har vurdert bedre samordning av marine data i Norge Digitalt. Et tredje prosjekt er direktoratets kartlegging av arter og bestander, hvor innsamlet kunnskap er viktig med tanke på best mulig forvaltning av kystområdene.

En viktig del av arbeidet med marin arealforvaltning er å ivareta fiskeri- og havbruksnæringens interesser i planprosesser i kystsonen og i arbeidet med forvaltningsplaner for havområdene. Direktoratet har dessuten rollen som sek-

tormyndighet i arbeidet med å følge opp vannforskriften.

Fornyning og brukerretting

I 2015 prioriterte Fiskeridirektoratet arbeidet med å videreutvikle og modernisere interne registre, særlig registre knyttet til havressursforvaltning. Det er utviklet en rekke tjenester opp mot akvakulturregisteret for å medvirke til å sikre likebehandling, bedre effektivitet og bedre kvalitet i saksbehandlingen.

Fiskeridirektoratet har i 2015 videreført arbeidet med å gjøre digitale skjema tilgjengelige på fiskeridir.no. Videre har direktoratet gjort tilgjengelig en mobil løsning for digital innmelding av fangst fra kystflåten – Kystfiskeappen.

Arbeidet med å modernisere kvoteavregningssystemet for å øke datakvaliteten knyttet til fartøy-, fangst- og restkvoter har vært prioritert i 2015.

Vurdering av måloppnåelse

Samlet sett mener departementet at Fiskeridirektoratet hadde god måloppnåelse i 2015 uten vesentlige avvik. Departementet er spesielt tilfreds med direktoratets arbeid med forbedringene i IKT-løsningene de siste årene. Det er imidlertid fortsatt behov for videreutvikling på dette området.

Prioriteringer 2017

I 2017 vil Fiskeridirektoratet prioritere arbeidet med å ta ut effektene av de organisatoriske endringene i etaten som er iverksatt. Det er også viktig å prioritere arbeidet med økt digitalisering og forenkling. Arbeidet med å styrke havbruksforvaltningen skal fortsette. Direktoratets driftsbevilgning foreslås økt for å ivareta dette.

Fiskeridirektoratet vil være en sentral bidragsyter, når spørsmålene om fellesforvaltningen med EU i Nordsjøen og kyststatsforhandlingene på de pelagiske bestandene utredes som konsekvens av folkeavstemningen i Storbritannia om landets forhold til EU (Brexit).

Fiskeridirektoratet vil delta i en arbeidsgruppe som gjennomfører et forprosjekt for avklaring av

realistiske og hensiktsmessige mål for en opptrappingsplan for ressursforskningen som kan bidra til større grad av flerbstandsforvaltning, slik at det utarbeides et strategidokument for dette.

Budsjettforslag 2017

Post 01 Driftsutgifter

Det foreslås en bevilgning på 407,7 mill. kroner. Bevilgningen skal dekke lønn, pensjon og andre driftsutgifter. Direktoratets havbruksforvaltning foreslås styrket med 12,5 mill. kroner for å følge opp iverksetting av det nye systemet for regulering av produksjonsvekst og tilsyn med dette. Samtidig foreslås direktoratets øvrige virksomhet redusert med 2,5 mill. kroner slik at netto økning utgjør 10 mill. kroner.

Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3917, post 01, jf. forslag til vedtak II, 1. Dette gjelder refusjoner fra andre statsetater knyttet til salg av registre m.m.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgningen skal dekke utgifter til ordningen for fiskeforsøk og utvikling og den marine delen av Program for kartlegging av biologisk mangfold.

Det foreslås en bevilgning på 10,5 mill. kroner. Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3917, post 22, jf. forslag til vedtak II, 1.

Post 22 Fiskeriforskning og -overvåking, kan overføres

Bevilgningen motsvares av inntekter fra fiskeriforskningsavgiften, jf. kap. 5574, post 74. Avgiften er hjemlet i havressurslovens § 55 og skal dekke deler av kostnadene ved å skaffe nødvendig kunnskapsgrunnlag for fiskeriforvaltningen.

Det foreslås en bevilgning på 67,8 mill. kroner på posten. Videre foreslås det at de fire utgiftsbevilgningene som er knyttet til fiskeriforskningsavgiften, kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 5574, post 74, jf. forslag til vedtak II, 3.

Kap. 3917 Fiskeridirektoratet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Refusjoner og diverse inntekter	1 134	105	100
05	Saksbehandlingsgebyr	15 692	18 064	17 500
06	Forvaltningssanksjoner	3 718		
13	Inntekter vederlag oppdrettskonsesjoner	309 000	540 000	10 000
22	Inntekter ordningen fiskeforsøk og utvikling	5 858	4 292	4 400
86	Forvaltningssanksjoner		1 000	1 000
	Sum kap. 3917	335 402	563 461	33 000

Vedrørende 2016:

Ved St.vedt. 17. juni 2016 ble post 13 økt med 206 mill. kroner, jf. Prop. 122 S og Innst. 400 S (2015–2016).

Post 01 Refusjoner og diverse inntekter

Inntektene på denne posten er refusjoner fra andre statsetater og inntekter knyttet til salg av registre m.m. Det fremmes forslag om å bevilge 100 000 kroner på posten i 2017. Det foreslås en merinntektsfullmakt knyttet til posten, jf. omtale under kap. 917, post 01 og forslag til vedtak II, 1.

Post 05 Saksbehandlingsgebyr

Inntektene på denne posten omfatter gebyr knyttet til saksbehandling innenfor hele direktoratets ansvarsfelt. I tillegg føres gebyr for kjøperregistrering og innmeldingsgebyr i Merkeregisteret på denne posten. Det fremmes forslag om å bevilge 17,5 mill. kroner i 2017.

Post 13 Inntekter vederlag oppdrettskonsesjoner

I regjeringens forslag til revidert budsjett 2016 ble det lagt til grunn at den grønne oppdrettskonsesjonen som ikke ble tatt i bruk, ikke skulle lyses ut. I Finanskomiteens innstilling er det imidlertid en flertallsmerknad som ber regjeringen utlyse

denne konsesjonen. Utlysning og tildelingsprosess vil ta noe tid, og det regnes som sannsynlig at både innbetaling av vederlag og utbetaling av kommunenes andel av vederlaget først vil skje i 2017.

Vederlaget for konsesjonen er fastsatt til 10 mill. kroner. Siden dette er en ny utlysning etter 1. januar 2016, skal fordelingen av vederlaget følge retningslinjene for havbruksfondet, jf. omtale i Prop. 122 S (2015–2016). Dette innebærer at 80 pst. av vederlaget for tillatelsen skal fordeles til kommuner og fylkeskommuner etter den fordelingsnøkkelen som er fastsatt.

Det foreslås derfor en bevilgning på 10 mill. kroner i 2017.

Post 22 Inntekter ordningen fiskeforsøk og utvikling

Posten gjelder fangstinntekter og andre inntekter knyttet til ordningen for fiskeforsøk og utvikling. Det fremmes forslag om å bevilge 4,4 mill. kroner på posten i 2017. Videre foreslås en merinntektsfullmakt knyttet til posten, jf. omtale under kap. 917, post 21 og forslag til vedtak II, 1.

Post 86 Forvaltningssanksjoner

Inntektene vil kunne variere fra år til år avhengig av bl.a. bevegelse i saksmassen, klagebehandling og rettsoppgjør. Det fremmes forslag om å bevilge 1 mill. kroner i 2017.

Kap. 5574 Sektoravgifter under Nærings- og fiskeridepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
72	Kontroll- og tilsynsavgift akvakultur	27 059	30 655	29 600
73	Årsavgift Merkerregisteret	8 438	9 550	8 550
74	Fiskeriforskningsavgift	200 834	198 500	236 000
	Sum kap. 5574	236 331	238 705	274 150

Post 72 Kontroll- og tilsynsavgift akvakultur

Det foreslås en bevilgning på 29,6 mill. kroner i 2017. Inntekten fra sektoravgiften dekker en del av statens kostnader knyttet til kontroll og tilsyn med havbruk.

Post 73 Årsavgift Merkerregisteret

Det foreslås en bevilgning på 8,55 mill. kroner i 2017. Inntektene fra sektoravgiften dekker en del av statens kostnader knyttet til drift og vedlikehold av merkerregisteret og bruk av registret til statistikk- og forvaltningsformål.

Post 74 Fiskeriforskningsavgift

Posten omfatter inntekter fra fiskeriforskningsavgiften som ble innført i 2014 som følge av omleggingen av ordningen med kvoter til forskningsformål. Det foreslås en bevilgning på 236 mill. kroner i 2017. Dette er en økning på 37,5 mill. kroner i forhold til 2016 og skyldes oppdaterte anslag for førstehåndsomsetningen for 2017. Avgiften kreves inn av fiskesalgslagene i forbindelse med avregning til fisker av oppgjør for levering.

Inntekten motsvares av utgifter på fire budsjettposter, jf. tabellen nedenfor.

Videre foreslås en merinntektsfullmakt knyttet til posten slik at eventuelle merinntekter kan motsvares av tilsvarende økte utgifter under de fire nevnte utgiftspostene, jf. forslag til vedtak II, 3.

Tabell 4.7 Oversikt over bevilgninger finansiert av fiskeriforskningsavgiften

(i 1 000 kr)

Kap./post	Betegnelse	Forslag 2017
917/22	Fiskeridirektoratet, Fiskeriforskning og -overvåking, <i>kan overføres</i>	67 800
919/76	Diverse fiskeriformål, Tilskudd til fiskeriforskning, <i>kan overføres</i>	22 100
925/22	Havforskningsinstituttet, Fiskeriforskning og -overvåking, <i>kan overføres</i>	139 200
927/22	NIFES, Fiskeriforskning og -overvåking, <i>kan overføres</i>	6 900
	Sum	236 000

Kap. 919 Diverse fiskeriformål

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
60	Tilskudd til kommuner og fylkeskommuner		270 000	8 000
71	Tilskudd til velferdsstasjoner, <i>kan overføres</i>	2 100	2 100	2 200
72	Tilskudd til sikkerhetsopplæring for fiskere	1 859	3 000	2 100
74	Erstatninger, <i>kan overføres</i>	8 904	2 100	1 930
75	Tilskudd til næringstiltak i fiskeriene, <i>kan overføres</i>	28 624	36 200	36 200
76	Tilskudd til fiskeriforskning, <i>kan overføres</i>		18 600	22 100
79	Tilskudd til informasjon om ressursforvaltning, <i>kan overføres</i>	724	800	820
	Sum kap. 0919	42 211	332 800	73 350

Vedrørende 2015:

Midlene som ble bevilget på post 76 for 2016 og som foreslås bevilget på samme post i 2017, ble i 2015 bevilget på kap. 928, post 21.

Vedrørende 2016:

Ved St.vedt. 17. juni 2016 ble post 60 økt med 417,8 mill. kroner, jf. Prop. 122 S og Innst. 400 S (2015–2016).

Post 60 Tilskudd til kommuner og fylkeskommuner

Posten gjelder kommunenes og fylkeskommunenes andel av vederlag for tildelte oppdrettstillatelser. Formålet med tilskuddet er at kommuner som stiller arealer til disposisjon for havbruksnæringen skal oppleve positive ringvirkninger fra aktiviteten. I sin behandling av Meld. St. 16 (2014–2015) bestemte Stortinget at kommuner og fylkeskommuner med oppdrettsvirksomhet skal få 80 pst. av inntektene fra både vederlag for nye tillatelser og vekst på eksisterende tillatelser. De resterende 20 pst. tilfaller staten.

Ved Stortingets behandling av Meld. St. 16 (2014–2015) ble regjeringen bedt om, i forbindelse med statsbudsjettet 2016, å legge fram forslag om et havbruksfond som skal fordele kommunenes og fylkeskommunenes inntekter fra vederlagene fra nye konsesjoner og vekst på

eksisterende, og legge fram en vurdering av de mest tjenlige fordelingsnøkklene for å sikre en rimelig fordeling av inntektene til alle kommuner og fylkeskommuner med oppdrettsvirksomhet. Regjeringen la fram forslag til fordeling i Prop. 122 S (2015–2016) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2016*. Forslaget innebærer at kommunal sektors andel deles inn i to potter til fordeling mellom kommuner og fylkeskommuner, fordelt med henholdsvis 87,5 og 12,5 pst.

I 2013 ble det utlyst 45 nye tillatelser til lakse- og ørretoppdrett. Én av de tildelte tillatelsene ble ikke tatt i bruk. Denne tillatelsen blir lyst ut på nytt i 2016. Det legges til grunn at innbetaling av vederlag og utbetaling av kommunenes andel av vederlag først vil skje i 2017. Vederlaget for den ene konsesjonen er fastsatt til 10 mill. kroner. Siden dette er en ny utlysning etter 1. januar 2016, skal fordelingen av vederlaget følge retningslinjene for havbruksfondet. Dette vil gi en inntekt på 7 mill. kroner til kommunene og 1 mill. kroner til fylkeskommunene.

Ordningen med variabel MTB-grense gjennom året tilbys mot et vederlag på 1,5 mill. kroner per tillatelse. Påmeldingsfristen for ordningen for tillatelser tildelt før 1. august 2016 var 1. september 2016, og 27 tillatelser er meldt på ordningen.

Det foreslås en bevilgning på 8 mill. kroner i 2017 for å dekke kommunenes og fylkeskommunenes del av vederlaget for konsesjonen som blir lyst ut på nytt i 2016.

Post 71 Tilskudd til velferdsstasjoner, kan overføres

Midlene på posten brukes til å delfinansiere velferdsstasjoner for fiskere drevet av Norges Fiskarlag og Den Indre Sjømannsmisjon. Det foreslås å bevilge 2,2 mill. kroner på posten i 2017, fordelt med 1,2 mill. kroner til Norges fiskarlag og 1 mill. kroner til Den Indre Sjømannsmisjon. Tilskuddet forvaltes av Fiskeridirektoratet.

Post 72 Tilskudd til sikkerhetsopplæring for fiskere

Sikkerhetsopplæring for fiskere er regulert av en egen forskrift med hjemmel i lov om sertifikatpliktige stillinger på norske skip, borefartøy og andre flyttbare innretninger på sjøen. Konvensjonen STCW-F som er vedtatt i FNs sjøfartsorganisasjon (IMO) trådte i kraft i 2012 og gir føringer for opplæringen. Sjøfartsdirektoratet har ansvaret for fagplan og faglig kontroll med sikkerhetsopplæringen for fiskere.

Grunnleggende sikkerhetskurs for fiskere gjennomføres ved sikkerhetssentre. Det stilles som krav for å motta tilskudd at senteret har godkjenning av Sjøfartsdirektoratet for å gi grunnleggende sikkerhetskurs for fiskere. Tilskuddet fordeles som refusjon til sentrene ut fra hvor mange som gjennomfører og består kurs på det enkelte sikkerhetssenteret, slik at fiskere som gjennomfører sikkerhetskurs sikres lavere egenandel. Tilskuddet følger fiskeren og ikke sikkerhetssenteret. Fiskere som er 22 år eller yngre, får et større tilskudd slik at egenandelen blir lavere eller eventuelt faller helt bort. Fiskere som ikke står i Fiskermanntallet må dokumentere at de enten har fått jobb eller søker aktivt om å få jobb på et fiskefartøy. Tilskuddet forvaltes av Fiskeridirektoratet.

Resultater 2015

I 2015 var det til sammen 159 kursdeltakere som mottok tilskudd til grunnleggende sikkerhetskurs for fiskere mot 197 i 2014. Andelen kursdeltakere som var 22 år eller yngre var 32 pst.

Budsjettforslag 2017

Det foreslås å bevilge 2,1 mill. kroner på posten i 2017.

Post 74 Erstatninger, kan overføres

Midlene på posten skal dekke forskudd på erstatninger ved skade på fiskeredskaper, erstatninger med hjemmel i petroleumsloven kap. VIII, kompensasjon også ved ilandføring av skrot som ikke kommer fra oljeindustri og tap av fiskefelt. Ordningen omfatter erstatninger for direkte tap grunnet seismisk datainnsamling. Det foreslås en bevilgning på posten på 1,93 mill. kroner. Det foreslås å flytte 170 000 kroner av bevilgningen til kap. 917 Fiskeridirektoratet, post 01 Driftsutgifter. Dette tilsvarer beløpet som er brukt til administrasjon av ordningen de siste årene.

Post 75 Tilskudd til næringstiltak i fiskeriene, kan overføres

Formålet med posten er å bidra til utvikling og økt lønnsomhet for fiskeri- og fangstnæringen. Tilskuddet skal også legge til rette for en variert flåte og desentralisert mottaksstruktur langs kysten og bidra til en helhetlig forvaltning av de marine ressursene.

Føringstilskudd

Føring er frakt av fisk fra ett område til et annet. Fiskesalgslagene har ulike føringsordninger og departementet gir gjennom føringstilskuddet bidrag til disse. Føringstilskuddet skal hjelpe til å opprettholde lokale fiskerimiljøer og en variert flåtestruktur, bidra til at ressursene utnyttes også i områder hvor det ikke er mottak i umiddelbar nærhet, samt bidra til en effektiv gjennomføring av fisket ved å føre fisk ut av overskuddsområder.

Nærings- og fiskeridepartementet fastsetter fordeling av tilskuddet på salgslag og ordninger etter forslag fra Fiskesalgslagenes Samarbeidsråd. Tilskuddet administreres av fiskesalgslagene. Inkludert midler som ble overført fra 2014 var totalrammen for tilskuddet på ca. 27,1 mill. kroner i 2015. I 2016 er rammen på 33,2 mill. kroner i tilskudd til frakt av fisk og skalldyr.

Garantilott

Formålet med ordningen er å sikre fiskere en viss minsteinntekt i de ulike fiskeriene, dersom fisket av ulike årsaker skulle slå feil. Ordningen er hjemlet i forskrift om garantiordningen, og administreres av Garantikassen for fiskere.

Nivået på utbetalingene til garantilott har holdt seg stabilt de siste årene fram til 2016, da behovet for midler til ordningen gikk ned. I 2015 og 2016

ble det avsatt henholdsvis 3,2 og 1,35 mill. kroner til ordningen.

Selfangst

Formålet med tilskuddet til selfangst er å bidra til at de fastsatte kvotene på grønlandssel blir tatt, og å legge til rette for en mer lønnsom selfangstnæring. Målgruppen for ordningen er rederier og mottak for selprodukter. I 2015 ble det ikke gitt tilskudd til selfangst, men i 2016 ble det avsatt 2 mill. kroner til enkeltprosjekter for å øke lønnsomheten i næringen. Det er Fiskeridirektoratet som administrerer ordningen og utbetaler tilskuddene.

Det har gått ett fartøy på fangst i Vestisen i 2015 og 2016.

Tilskuddsordningen i det frie fisket etter kongekrabbe

Formålet med tilskuddsordningen i det frie fisket etter kongekrabbe er å begrense spredningen av kongekrabbe utenfor kvoteregulert område, vest for 26°Ø. Det utbetales tilskudd for fangst og mottak av kongekrabbe under en viss størrelse fangstet utenfor kvoteområdet. Kriteriene for tilskudd fastsettes årlig etter forslag fra Fiskeridirektoratet. Fiskeridirektoratet administrerer ordningen. I 2015 og 2016 ble det avsatt henholdsvis 390 000 og 600 000 kroner til ordningen.

Prioriteringer 2017

Tilskudd til føring av fisk vil bli prioritert.

Budsjettforslag 2017

Det foreslås å bevilge 36,2 mill. kroner på posten i 2017.

Post 76 Tilskudd til fiskeriforskning, kan overføres

Bevilgningen motsvares av inntekter fra fiskeriforskningsavgiften, jf. kap. 5574, post 74. Avgiften

er hjemlet i havressurslovens § 55 og skal dekke deler av kostnadene ved å skaffe nødvendig kunnskapsgrunnlag for fiskeriforvaltningen. Midlene på posten går til en tilskuddsordning for å finansiere kostnader til bruk av fartøy og andre ekstrakostnader ved toktbasert fiskeriforskning. Ordningen ble opprettet for å erstatte bortfall av inntekter som følge av omleggingen av forskningsfangstsystemet. Målgruppen for ordningen er norske forskningsinstitusjoner utenom fiskeriforvaltningen og norskregistrerte private aktører som kan bidra med å innhente kunnskapsgrunnlag for en bærekraftig høsting av de viltlevende marine ressursene. Fiskeridirektoratet forvalter ordningen etter et regelverk som er fastsatt av Nærings- og fiskeridepartementet.

Det foreslås å bevilge 22,1 mill. kroner på posten i 2017. Det foreslås at de fire bevilgningene som er knyttet til fiskeriforskningsavgiften, kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 5574, post 74, jf. forslag til vedtak II, 3.

Post 79 Tilskudd til informasjon om ressursforvaltning, kan overføres

Midlene på posten benyttes til å fremme økt kunnskap, forståelse og aksept for bærekraftig forvaltning av levende marine ressurser, medregnet sjøpattedyr. Balansert og oppdatert kunnskap blir viktigere, fordi stadig flere prosesser i ulike internasjonale fora får økt påvirkning på fiskerisektoren. Arbeidet for å skape forståelse for en rasjonell utnyttelse av marine ressurser vil bli videreført. Det er fremdeles et problem at ulike arter, særlig sjøpattedyr, på ikke-vitenskapelig grunnlag utpekes som truede. Arbeidet med å gjøre vitenskapelige data og kunnskap om norsk ressursforvaltning tilgjengelig for beslutningstakere og publikum videreføres. Samarbeidet med organisasjoner som arbeider for en bærekraftig utnyttelse av naturens ressurser vil stå sentralt i dette arbeidet.

I 2015 ble det gitt 724 016 kroner i tilskudd til European Bureau of Conservation and Development.

Det foreslås å bevilge 820 000 kroner i 2017.

Programkategori 17.20 Forskning og innovasjon

Utgifter under programkategori 17.20 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017	Pst. endr. 16/17
920	Norges forskningsråd	2 064 913	2 298 036	2 298 700	0,0
922	Romvirksomhet	1 014 927	939 480	1 034 530	10,1
924	Internasjonalt samarbeid og utviklingsprogrammer	70 958	48 800	48 616	-0,4
925	Havforskningsinstituttet	627 844	845 974	947 200	12,0
926	Forskningsfartøy	681 937	340 876	1 290 800	278,7
927	NIFES	141 665	156 570	172 100	9,9
928	Annen marin forskning og utvikling	295 500	156 000	158 600	1,7
930	Norsk design- og arkitektursenter	73 900	71 700	71 700	0,0
935	Patentstyret	244 610	233 134	238 000	2,1
936	Klagenemnda for industrielle rettigheter	5 622	7 098	7 800	9,9
2421	Innovasjon Norge	46 600 630	45 307 895	43 999 500	-2,9
2426	Siva SF	218 945	119 992	314 650	162,2
Sum kategori 17.20		52 041 451	50 525 555	50 582 196	0,1

Utgifter under programkategori 17.20 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017	Pst. endr. 16/17
01-29	Driftsutgifter	1 376 239	1 497 152	1 608 800	7,5
30-49	Investeringer	464 044	86 500	1 047 100	1 110,5
50-59	Overføringer til andre statsregnskaper	2 722 458	3 011 435	2 966 800	-1,5
70-89	Overføringer til andre	2 753 710	2 852 968	2 844 496	-0,3
90-99	Lånetransaksjoner	44 725 000	43 077 500	42 115 000	-2,2
Sum kategori 17.20		52 041 451	50 525 555	50 582 196	0,1

Programkategori 17.20 omfatter bevilgninger til offentlige virkemidler for forskning og innovasjon i næringslivet. I tillegg bevilges midler til forvaltningsrettet marin forskning.

Næringsrettet forskning og innovasjon

Oppgaver og mål

Bevilgningene til forskning og innovasjon i næringslivet skal bidra til størst mulig verdiskaping i norsk økonomi innenfor bærekraftige rammer. For å oppnå dette målet på lang sikt er vi avhengige av vekstkraftige bedrifter og høy produktivitet i alle næringer. Dagens levestandard har kommet etter mange tiår med høy produktivitetsvekst, og en positiv velstandsutvikling vil avhenge av at vi fortsatt får mer ut av ressursene. Innovasjon og kunnskapsutvikling er sentralt for å få til dette.

Regjeringen legger til rette for omstilling mot et mer innovativt, kunnskapsintensivt og mangfoldig næringsliv. Regjeringens ambisjon er at Norge skal bli ett av de mest innovative landene i Europa.

Verdiskaping og produktivitetsvekst krever både fornyelse og forbedring. Virksomheter og entreprenører må ta i bruk ny kunnskap, bruke eksisterende kunnskap på nye måter, utvikle nye produkter og løsninger og finne nye bruksområder. Innovasjon er en samlebetegnelse for vellykket fornyelse og er den viktigste drivkraften for produktivitetsvekst. Uten innovasjon vil den økonomiske aktiviteten begrense seg til kjente metoder og produkter. Innovasjon er derfor nødvendig for å opprettholde og utvikle vår konkurransevne og velstand.

Det meste av innovasjon i næringslivet foregår uten støtte fra det offentlige. Virksomheter investerer i forskning, innovasjon og utvikling fordi det lønner seg. Samtidig har det offentlige en viktig rolle i mange sammenhenger. Forskning og innovasjon er både ressurs- og kapitalkrevende, innsatsen har usikre gevinster, og noen gevinster går til andre enn dem som har betalt for investeringen. Dette kan føre til et lavere nivå på næringslivets satsinger på forskning og innovasjon enn det som samlet sett lønner seg for samfunnet. Det bevilges derfor midler til ordninger som gjør at næringslivet satser mer på fornyelse og forbedring enn det ellers ville gjort.

Verdiskaping og produktivitetsvekst er avhengig av at ressursene brukes der de kaster mest av seg. Vi kan få store produktivitetsgevinster av at arbeidskraft og kapital flyttes mellom bedrifter og næringer, fra de som er lavproduktive til de som

er høyproduktive. For at produktiviteten skal kunne øke og verdiskapingen bli størst mulig, må norsk økonomi ha høy omstillingsevne.

En rekke faktorer har betydning for innovasjon i virksomhetene. Kunnskap, kompetanse, behov hos kunder, konkurransesituasjonen i markedene, initiativ blant medarbeiderne, internasjonalt samarbeid, tilgjengelig infrastruktur, institusjoner, regelverk, økonomiske rammebetingelser og mange andre forhold fremmer fornyelse og nye løsninger. En rekke politikkområder har derfor betydning for innovasjonsevnen, bl.a. utdannings- og forskningspolitikken, konkurransepolitikken, skattepolitikken, infrastrukturpolitikken, arbeidsmarkedspolitikken og politikk for offentlige innkjøp. Innovasjon krever et godt samspill mellom ulike aktører, og en helhetlig innovasjonspolitik avhenger av samarbeid på tvers av mange departementer og politikkområder. Nærings- og fiskeridepartementet koordinerer regjeringens politikk for å legge til rette for innovasjon i norsk økonomi.

Aktører og virkemidler

Bevilgningene over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett til næringsrelevant forskning og innovasjon blir i hovedsak forvaltet av Innovasjon Norge, Siva SF, Patentstyret, Norsk design- og arkitektursenter, Norges forskningsråd, Norsk Romsenter, Nofima, Veterinærinstituttet, NIFES og Havforskningsinstituttet. I tillegg tildeler Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond (FHF) midler til næringsrettet forskning og utvikling.

Norge deltar i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, Horisont 2020. Horisont 2020 stimulerer norske aktører til forskning og innovasjonssamarbeid på tvers av landene i Europa. Norge deltar også i internasjonalt samarbeid om forskning og utvikling relatert til romvirksomhet i den europeiske romorganisasjonen ESA og EUs romprogrammer. I tillegg bidrar flere andre aktører og virkemidler til forskning og innovasjon. Til sammen utgjør disse aktørene et helhetlig virkemiddelapparat for næringsrelevant forskning og innovasjon.

Virkemidlene for forskning og innovasjon i næringslivet bidrar til infrastruktur, tilførsel av kapital, kompetanse og forskning. Figuren under illustrerer sammenhengene mellom målene om økt verdiskaping gjennom styrket omstillingsevne og vekstkraftige bedrifter og virkemidlene for forskning og innovasjon i næringslivet.



Figur 4.16 Sammenhengen mellom virkemidlene for forskning og innovasjon

Virkemidler

Kapital

Virkemidlene for kapital bidrar til økt kapitaltilgang for bedrifter gjennom både direkte støtte og ved at støtten utløser privat kapital og kompetanse. Kapitalvirkemidlene omfatter lån, tilskudd, garantier og egenkapital.

Forskning

Virkemidlene for forskning utløser forsknings- og utviklingsaktiviteter. Dette kan føre til nye eller forbedrede produkter, tjenester og prosesser, eller at kunnskap blir utnyttet og videreutviklet i andre sammenhenger. Regjeringens FoU-virkemidler omfatter bl.a. skattefradrag, forskningsprogrammer, kommersialiseringsprogrammer og EUs rammeprogram for forskning og innovasjon (Horisont 2020).

Infrastruktur

Støtten til infrastruktur fremmer verdiskapende innovasjon og forskning. Virkemidlene inkluderer både fysisk infrastruktur og immateriell infrastruktur, som møteplasser, samarbeidsplattformer og tilgang til forskningsmiljøer med relevant kunnskap og kompetanse. Eksempler på virkemidler er eiendomsvirksomhet, inkubatorer, institutter, klyngeprogram, pilot- og demonstrasjons-

anlegg, satellittsystemer, forskningsskip, forskningsstasjoner, tildeling av industrielle rettigheter og støtte til laboratorier.

Kompetansetiltak

Støtten til kompetansetiltak går til veiledning og rådgivning for å fremme verdiskapende innovasjons- og forskningsaktiviteter. I tillegg til rendyrkede kompetansetjenester inngår ofte veiledning og rådgivning som del av andre virkemidler. Det dreier seg eksempelvis om rådgivning som skal bidra til økt forretningsforståelse, økt forståelse for designmetodikk, utvikling av forskningsprosjekter og veiledning i hvordan bedriftene kan forvalte sine immaterielle verdier.

Romvirksomhet og særskilte nukleære aktiviteter

Det bevilges midler til romvirksomhet og rombasert infrastruktur. I tillegg til verdiskaping bidrar disse midlene til å løse samfunnsutfordringer knyttet til bl.a. samfunnssikkerhet og klima- og miljøutviklingen.

Det bevilges også midler til særskilte nukleære aktiviteter. Dette omfatter bevilgninger til Institutt for energiteknikk (IFE) for ledelse av et OECD-prosjekt innen atomsikkerhet (Haldenprosjektet), til drift av det kombinerte lageret og deponiet for lav- og mellomaktivt avfall i Aurskog-Høland (KLDRA Himdalen) og til norsk deltagelse i Euratoms strålevernprogram. I tillegg fi-

nansieres drift av Kjellerreaktoren innenfor IFEs basistilskudd fra Nærings- og fiskeridepartementet.

Virkninger i bedriftene

Formålet med de offentlige virkemidlene for forskning og innovasjon er å utløse positive virkninger i virksomhetene som ikke ville vært utløst uten den offentlige innsatsen. For å få ønskede virkninger, må virkemidlene også fungere godt i samspill.

Lønnsomme investeringer

Virkemidlene skal bidra til at flere samfunnsøkonomisk lønnsomme innovasjonsprosjekter som ellers ikke ville blitt realisert, utløses i næringslivet, bl.a. gjennom direkte finansiell støtte, risikoavlastning for private investorer og ved å gjøre det enklere for bedriftene å få banklån.

Økt samspill og bedre nettverk

Virkemidlene skal gjøre det enklere for bedriftene å samarbeide, utvikle og utnytte kunnskap gjennom bl.a. klynger, nettverk og forsknings- og innovasjonssentre.

Økt internasjonalisering

Virkemidlene skal stimulere norsk næringsliv til bedre å utnytte de mulighetene som en globalisert verden gir gjennom kompetansehevende programmer, infrastruktur, råd og veiledning.

Økt forretningskompetanse

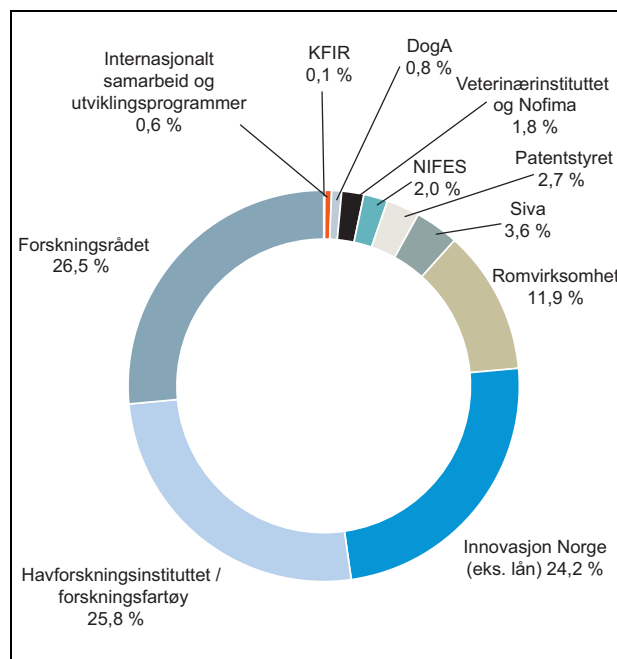
Virkemidlene skal øke gründeres og bedrifters forretningskompetanse og evne til markedsorientering gjennom kompetansehevende programmer, infrastruktur, råd og veiledning.

Økt vilje og mulighet til oppstart

Virkemidlene skal stimulere til oppstart av ny virksomhet gjennom tilgang på kapital, kompetansehevende programmer, infrastruktur, råd og veiledning.

Mer forskningsaktivitet

Virkemidlene skal stimulere til mer forskningsaktivitet i næringslivet gjennom infrastruktur, tilskudd og veiledning.



Figur 4.17 Fordeling av forslag til budsjett 2017 i programkategori 17.20 i mill. kroner

I figur 4.16 er sammenhengene mellom de offentlige virkemidlene for forskning og innovasjon i næringslivet og verdiskaping framstilt. I tillegg forvalter Finansdepartementet den rettighetsbaserte Skattefunn-ordningen som gir skattefradrag for forsknings- og utviklingsaktiviteter. Dette er en ordning som i betydelig grad stimulerer til økt forskning og innovasjon i næringslivet.

Figur 4.17 under viser regjeringens forslag til fordeling av budsjettmidlene i 2017 under programkategori 17.20 når låne- og fondsbevilgninger til Innovasjon Norge er holdt utenfor.

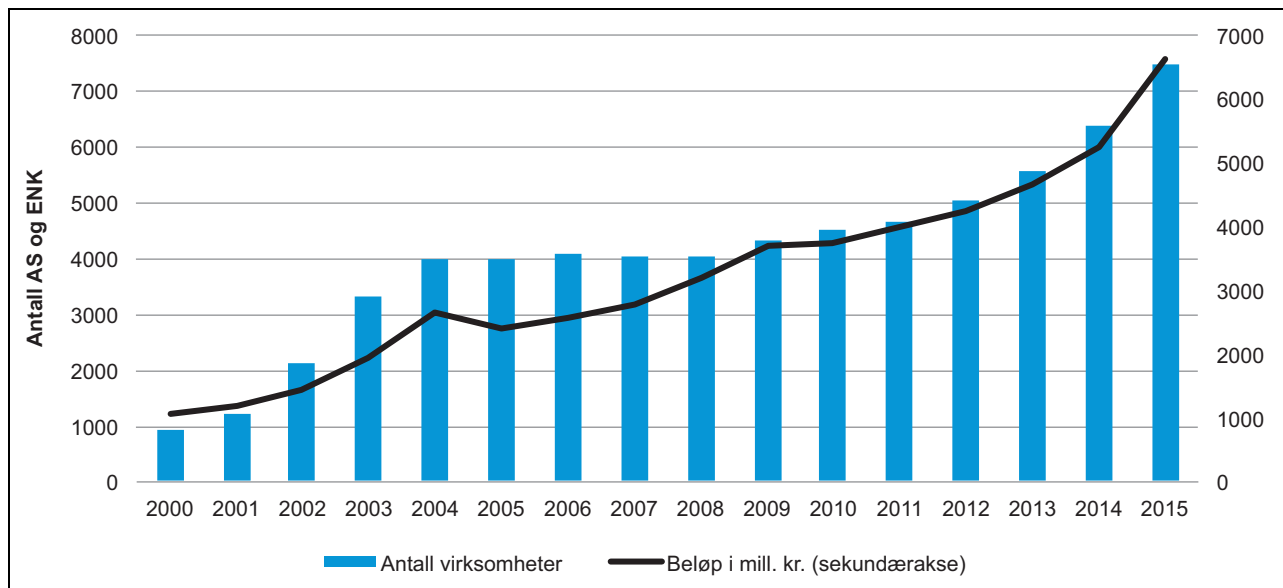
Status og resultater

Styrket omstillingsevne og vekstkraftige bedrifter

Regjeringen har styrket tiltakene for økt innovasjon og omstilling betydelig de siste årene og har satset på brede, landsdekkende ordninger. Bl.a. har regjeringen økt bevilgningene til etablerertilskudd, miljøteknologi, ulike fondsordninger og bedriftsrettet forskning og kommersialisering. I tillegg er Skattefunn styrket.

Nyskaping og omstilling skjer kontinuerlig, og resultatene av de offentlige virkemidlene materialiserer seg ofte ikke før etter lang tid.

Det siste tiåret har det vært en kraftig vekst i antall virksomheter som benytter seg av ett eller flere av de offentlige forsknings- og innovasjonsvirkemidlene. I 2006 fikk litt over 4 000 virksomheter 2,5 mrd. kroner i tilskudd til å drive forsk-



Figur 4.18 Tilskudd fra forsknings- og innovasjonsvirkemidlene 2000–2015

¹ Forsknings- og innovasjonstilskudd inkluderer Norges forskningsråd, utbetalte fradrag i Skattefunn, Innovasjon Norge, Fiskeri- og havbruksnæringsens forskningsfond, EUs syvende rammeprogram og Horisont 2020.

Kilde: Samfunnsøkonomisk Analyse og Nærings- og fiskeridepartementet.

ning og innovasjon. I 2015 mottok 7 500 virksomheter til sammen 6,6 mrd. kroner. I tillegg til tilskudd bidrar de offentlige aktørene med finansielle instrumenter som lån, garantier og egenkapital, samt rådgivning, nettverkstilbud og profilering.

Veksten i antall virksomheter som benyttet seg av virkemiddelapparatet tidlig på 2000-tallet skyldtes i stor grad innføringen av Skattefunn. Siden kan veksten i stor grad tilskrives de næringsrettede programmene i Norges forskningsråd, i tillegg til Skattefunn.

Den siste FoU-undersøkelsen⁴ i næringslivet utført av Statistisk sentralbyrå (SSB) viser at forskningsaktiviteten har økt. Undersøkelsen viser en økning på 10 pst. i utført forskning og utvikling (FoU) i næringslivet fra 2013 til 2014. I 2014 brukte næringslivet 24,8 mrd. kroner på FoU.

Innovasjonsundersøkelsen⁵ som utføres av SSB viser på sin side ikke en tilsvarende økning i innovasjonsaktiviteten. I næringene som var omfattet av undersøkelsen introduserte 50 pst. av virksomhetene en eller flere former for innovasjon

i perioden 2012–2014. Dette er en nedgang på tre prosentpoeng fra perioden 2011–2013.

I 2015 fikk vi nesten 58 000 nye foretak i Norge.⁶ Dette er det høyeste antallet registrerte nyetableringer i den perioden Statistisk sentralbyrå har sammenlignbare tall for. Tallet gjenspeiler i stor grad at antallet foretaket stiger fra år og til år. Fra 2014 til 2015 var det en liten økning i etableringsraten, dvs. andelen nye foretak i forhold til det totale antallet foretak. Andre undersøkelser viser imidlertid at antallet personer som er involvert i oppstarten av nye virksomheter fremdeles er relativt lavt i Norge. I 2015 oppga 5,6 pst. av den voksne befolkningen i Norge at de har vært involvert i oppstarten av en ny virksomhet, noe som er like mange som i 2014.⁷

Patentstyret mottok 1 805 patentsøknader og 16 688 varemerkesøknader i 2015, noe som var en vekst på henholdsvis 15 pst. og 7,5 pst. fra året før. Økningene skyldtes hovedsakelig internasjonale søkere. Det var 1 214 søknader for designbeskyttelse i 2015, marginalt lavere enn året før.

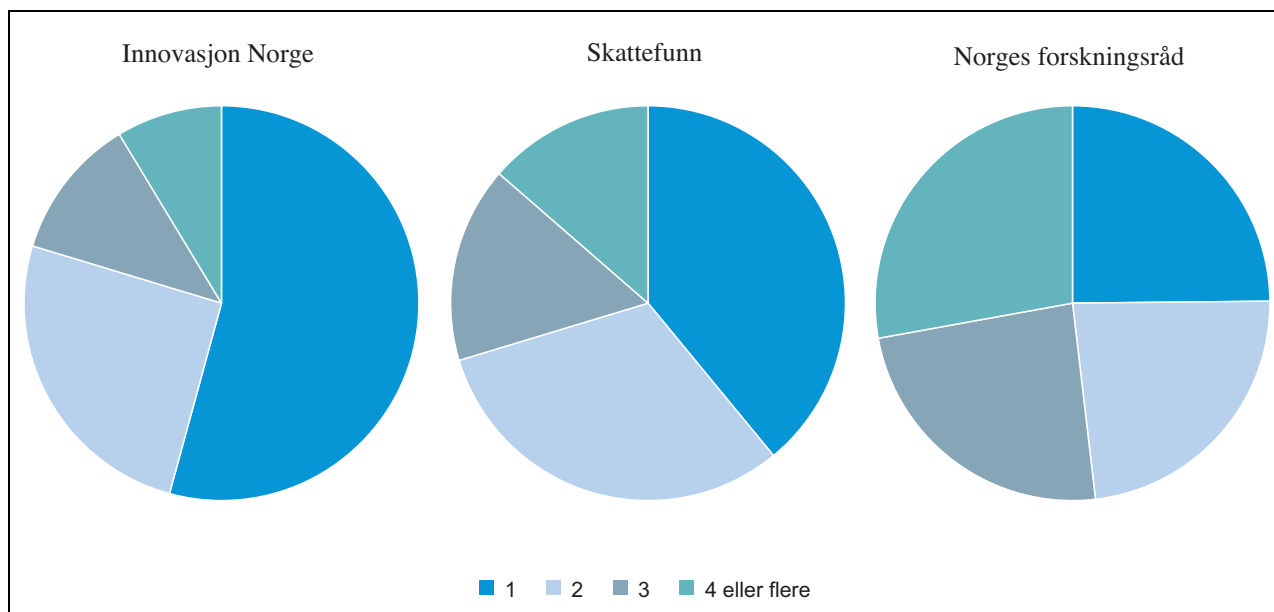
Forsknings- og innovasjonsvirkemidlene skal bidra til mer forskning og innovasjon i næringslivet, høyere produktivitet og mer verdiskaping. Regjeringen er opptatt av å styrke virkemidlene som har størst effekt, og har derfor finansiert et

⁴ FoU-undersøkelsen for næringslivet gjennomføres hvert år av Statistisk sentralbyrå. Formålet med FoU-undersøkelsene er å kartlegge den nasjonale FoU-aktiviteten.

⁵ Innovasjonsundersøkelsen gjennomføres av Statistisk sentralbyrå hvert annet år med en observasjonsperiode på tre år. Innovasjonsundersøkelsen for 2014 dekker perioden fra og med 2012 til og med 2014. Formålet med undersøkelsen er å kartlegge næringslivets innovasjons- og nyskapsaktivitet.

⁶ Kilde: SSBs foretaksstatistikk. Offentlig forvaltning og primærnæringene er holdt utenfor.

⁷ Kilde: Global Entrepreneurship Monitor: <http://www.gemconsortium.org>



Figur 4.19 Gjengangere i virkemiddelapparatet (aksjeselskaper og enkeltpersonforetak i 2000–2015)

forskningsprosjekt utført av SSB som har sett på effektene av de offentlige virkemidlene. SSB har bl.a. sett på hvilken effekt Norges forskningsråds næringsrettede programmer, Skattefunn og Innovasjon Norge har på omsetning, sysselsetting, produktivitet og verdiskaping i virksomhetene som har fått støtte.

Et generelt funn i undersøkelsen er at virksomhetene som får støtte utvider aktiviteten, de ansetter flere og øker omsetningen. Undersøkelsen viser at virkemidlene bidrar til mer forsknings- og innovasjonsaktivitet og ikke bare støtter prosjekter næringslivet uansett ville gjennomført. Forskerne finner også små, men positive sammenhenger med økt verdiskaping i virksomhetene som får støtte. Når det gjelder effekter på arbeidskraftens produktivitet i virksomhetene som får støtte, finner de ingen resultater. Det kan imidlertid oppstå produktivitetsgevinster gjennom at aktiviteten skaleres opp og ressurser flyttes til områder der den kaster mer av seg.

Virkemidlene ser ut til å ha større effekt for etablerte enn unge virksomheter under tre år. Unge virksomheter har en viktig funksjon ved at de kan utfordre det etablerte næringslivet. Regjeringen vil framover være spesielt opptatt av hvordan vi får mer ut av midlene som skal bidra til økt satsing på unge virksomheter.

SSBs forskningsrapport trekker fram at Norges forskningsråd, Skattefunn og Innovasjon Norge dekker behovene til ulike virksomheter. Mange av virksomhetene som får støtte av Norges forskningsråd er veletablerte, forskningsinten-

sive og har god likviditet. De får oftere støtte flere ganger og benytter seg av større deler av virkemiddelapparatet. Figur 4.19 viser at 25 pst. av virksomhetene som har fått støtte fra Norges forskningsråd i perioden 2000–2015, bare har fått støtte fra dem. Over halvparten har fått støtte fra tre eller flere ulike aktører.

Innovasjon Norge har flere nyetablerte virksomheter i sin portefølje. Disse virksomhetene har dårligere likviditet og ville ifølge forskningsrapporten trolig ha problemer med å finansiere innovasjonsprosjektene sine uten støtte fra Innovasjon Norge. De er også i mindre grad gjengangere i systemet. Over 50 pst. har bare fått støtte fra Innovasjon Norge (og forløperne som Statens nærings- og distriktsutbyggingsfond) i perioden 2000–2015. Bare 20 pst. har fått støtte fra tre eller flere virkemiddelaktører. Skattefunn har færre gjengangere enn Norges forskningsråd, men flere enn Innovasjon Norge. 39 pst. av Skattefunns brukere har bare brukt Skattefunn, mens 30 pst. har brukt tre eller flere andre aktører i tillegg.

Regjeringen oppnevnte i februar 2014 en produktivitetskommisjon som fikk i oppdrag å vurdere produktivitetsutviklingen i Norge. I sin andre rapport, som ble lagt fram i februar 2016, så kommisjonen bl.a. nærmere på forskning, innovasjon og hvordan vi tilegner oss og bruker eksisterende kunnskap. Produktivitetskommisjonen mener at Norge som en liten åpen økonomi må utnytte internasjonal teknologiutvikling ved å ta til oss teknologi utenfra. Likevel bør ambisjonen være å lede an i den teknologiske utviklingen på områder

der Norge har særlige forutsetninger. For å oppnå dette anbefaler kommisjonen tiltak som fremmer høyere vitenskapelig kvalitet i norsk forskning og bedrer samarbeidet mellom forskning og næringsliv. Selv om det er mange gode fagmiljøer i Norge, mener kommisjonen at norsk forskning har betydelig potensial for å bli bedre og at Norges forskningsråd har en særskilt rolle i å fremme forskning av høy kvalitet. Produktivitetskommisjonen legger også vekt på effektiv tildeling av midler og fordelene ved konkurranse og åpenhet mot internasjonale markeder. OECD tar i sin landrapport for Norge i 2016 opp mange av de samme temaene som kommisjonen drøfter og peker på behovet for å høyne kvaliteten i forskningen og få til mer innovasjon i næringslivet.

Kunnskapsdepartementet satte i juli 2016 ned en ekspertgruppe som innen 1. februar 2017 skal gjennomgå systemet for tildeling av forskningsmidler fra Norges forskningsråd. Hovedmålet med gjennomgangen er å øke kvaliteten i forskningen og redusere administrasjonskostnadene.

Nærings- og fiskeridepartementet gjennomfører jevnlig undersøkelser og evalueringer for å få et bedre grunnlag til å vurdere hvilke effekter de innovasjons- og forskningspolitiske virkemidlene har på verdiskapingen. Resultater fra internasjonale og nasjonale utredninger brukes også for å forbedre politikken.

I tillegg til å bestille og følge opp større evalueringer og rapporter arbeider departementet løpende med å utvikle og følge opp virkemidlene for innovasjon for å gjøre dem så treffsikre og effektfulle som mulig. De siste årene er det bl.a. utviklet nye systemer for mål- og resultatstyring for NIFES, Norsk design- og arkitektursenter, Innovasjon Norge, Siva og Patentstyret. Mål- og resultatstyringssystemer for Norges forskningsråd og tilskuddet til Ungt Entreprenørskap er også under utarbeidelse. Nærings- og fiskeridepartementet er også i ferd med å gjøre en gjennomgang av styringen av Havforskningsinstituttet.

Videreutvikling av Innovasjon Norge

Regjeringen lagt til rette for videreutvikling av Innovasjon Norge, med sikte på bedre ressursbruk og bedre effekt av de næringsrettede virkemidlene. Kravet til at Innovasjon Norge skal ha regionale styrer ble opphevet fra 1. juli 2016. Fra 2017 blir selskapet mer ansvarlig for egne forpliktelse, og det blir klarere ansvarlinjer mellom de ulike organene i selskapet. Det vil gi selskapet mulighet til å organisere kundekontakt og interne

ressurser slik at de tilpasses ulike behov i regionene og vil legge bedre til rette for god saksbehandling. I tillegg er Innovasjon Norges mål- og resultatstyringssystem utviklet videre. Systemet stiller tydeligere krav om måloppnåelse, det gir bedre informasjon om effekten av virkemidler, og gir et bedre grunnlag for prioriteringer av virkemidler enn tidligere.

Som en del av arbeidet med å forbedre virkemiddelapparatet, innhentet Nærings- og fiskeridepartementet i 2016 en vurdering av grenseflatene mellom Innovasjon Norge, Siva, Norges forskningsråd og fylkeskommunene. Oxford Research AS og Samfunnsøkonomisk Analyse utførte arbeidet. Rapporten har gitt økt kunnskap om rolledeling og grenseflater for å skape større brukervennlighet, bedre effekt av og mer effektiv drift av virksomhetene. Hovedfunnet i rapporten var at grenseflatene mellom virkemiddelaktørene stort sett håndteres bra. Samtidig peker rapporten på at det finnes uavklarte ansvarsområder innen bedriftsrettet rådgivning, og de anbefalte at disse tjenestene samles hos én aktør. Departementet vurderer nå hvordan rapporten skal følges opp.

Oppfølging av norsk deltakelse i EUs rammeprogram for forskning og innovasjon, Horisont 2020.

Internasjonalt forsknings- og innovasjonssamarbeid er av stor betydning for Norge. Deltakelse i Horisont 2020 er den største enkeltsatsingen fra norske myndigheter innen internasjonalt forsknings- og innovasjonssamarbeid. Deltakelse her gir tilgang på ny kunnskap, teknologi, nettverk, markeder og infrastruktur for norske bedrifter. Kontingenten for å delta dekkes over Kunnskapsdepartementets budsjett.

Regjeringens ambisjon er at Norge skal hente hjem 2 pst. av midlene som blir lyst ut i programmet. Nærings- og fiskeridepartementet har et særskilt ansvar for næringsrelevant forskning og innovasjon. Norsk næringsliv henter hjem 1,9 pst. av midlene til satsingene på et mer konkurransedyktig næringsliv. Særlig områdene avanserte materialer og produksjon samt romforskning kan vise til gode resultater. Det er gjennomført flere tiltak for å stimulere næringslivsdeltakelsen, bl.a. styrking av prosjektetableringsstøtten og bedre synliggjøring av mulighetene som finnes ute i Europa, ved mobiliseringskonferanser og møter. Norges forskningsråd og Innovasjon Norge samarbeider for å styrke den norske deltakelsen. I langtidsplanen for forskning og høyere utdanning har regjeringen lagt opp til å trappe opp bevilgnin-

gene til stimulerings tiltak for økt norsk deltakelse i Horisont 2020 i perioden 2015–2018.

Framtidig nedbygging av de norske forskningsreaktorene og ny oppbevaringsløsning for nasjonalt atomavfall

Norge har to forskningsreaktorer, én på Kjeller og én i Halden, som eies og drives av en selvstendig forskningsstiftelse, Institutt for energiteknikk (IFE). Hovedtyngden av det norske atomavfallet stammer fra reaktorvirksomheten. Det dreier seg hovedsakelig om høyradioaktivt og langlivet brukt brensel, som er lagret ved reaktorene. Norge har om lag 17 tonn brukt brensel, som er det mest krevende avfallet fra atomvirksomheten. Det er funnet fukt og korrosjon i flere av lagrene for dette avfallet. En betydelig del av avfallet må behandles før det kan plasseres i et endelig deponi. Dagens oppbevaring av det brukte brenselet fra reaktorene er midlertidig.

Det er behov for å få på plass forsvarlige planer for framtidig nedbygging av de norske forskningsreaktorene og nye oppbevaringsløsninger for nasjonalt atomavfall. Nærings- og fiskeridepartementet mottok i 2015 to konseptvalgutredninger, i tråd med kvalitetssikringsordningen for store statlige investeringer. Den ene behandler oppbevaring av norsk atomavfall og den andre stenging og rivning av atomreaktorene. I 2016 ble disse kvalitetssikret eksternt. Dette er nærmere omtalt under kap. 920 Norges forskningsråd. Rapportene tar ikke stilling til om eller når de nukleære anleggene skal avvikles.

Marin forvaltningsrettet forskning

Oppgaver og mål

God forvaltning gir grunnlag for en vekstkraftig og omstillingsdyktig marin næring i framtiden. Bevilgningene til forvaltningsrettet marin forskning skal bidra til et godt kunnskapsgrunnlag for en samfunnsmessig, økonomisk og miljømessig bærekraftig forvaltning og utnyttelse av norske hav- og kystområder. Forvaltningsrettet marin forskning skal bl.a. bidra til sunn og trygg sjømat og at havets rolle i matproduksjonen kan ivaretas.

Norske hav- og kystområder er viktig for mat-sikkerheten. Forvaltningen trenger et best mulig kunnskapsgrunnlag for å sikre trygg sjømat og bevare våre hav- og kystområder som rene og trygge produksjonsområder. Forvaltningen trenger god kunnskap om konsekvenser av næringsvirksomhet, klimaendringer, økosystem- og bestandsutvikling og miljøkonsekvenser av havbruk.

Aktører og virkemidler

Forvaltningen henter i hovedsak sine råd fra Havforskningsinstituttet, Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning (NIFES) og Veterinærinstituttet. Det er i tillegg opprettet programmer forvaltet av Norges forskningsråd som skal utvikle kunnskapsgrunnlaget for en bærekraftig sjømatproduksjon og trygg og sunn sjømat. Råd om havbruk utarbeides i hovedsak nasjonalt.

Forvaltningen av fiskebestandene og andre levende marine ressurser forutsetter et tett internasjonalt samarbeid om forskning og overvåking av havområder. Det internasjonale havforskningsrådet (ICES) er det viktigste forumet for samarbeid om marin forskning i Nord-Atlanteren. EUs rammeprogrammer for forskning og det felleseuropeiske programsamarbeidet Healthy and Productive Seas and Oceans (JPI Oceans) er andre viktige arenaer for marint forskningssamarbeid. JPI Oceans retter oppmerksomheten mot å sikre rene og produktive hav gjennom økt kunnskap, mer helhetlig og samordnet overvåking og integrert forvaltning. Norske forvaltningsinstitutter leverer i tillegg data om sjømat som grunnlag for regelverksutvikling for fôr og mat til Det europeiske mattrykghetsbyrået (EFSA).

Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond (FHF) er underlagt Nærings- og fiskeridepartementet og finansierer forsknings- og utviklingsoppgaver som fiskeri og havbruksnæringen ønsker gjennomført. FHF finansieres av en FoU-avgift på 0,3 pst. av eksportverdien av fisk og fiskevarer og ledes av et styre med representanter fra næringen. FHF's inntekter fra FoU-avgiften i 2015 var 222,7 mill. kroner. FHF tar initiativ til og finansierer FoU-prosjekter med generell nytteverdi for hele eller deler av marin næring. Midlene gis som tilsagn til FoU-leverandører basert på FHF's strategier utarbeidet i dialog med næringen. Nærings- og fiskeridepartementet vurderer FHF's tilknytningsform.

Status og resultater

Tilstanden for våre viktigste fiskebestander er meget god og bestandene kan høstes med godt utbytte. OECD-rapporten Havøkonomien 2030, som er en studie av det økonomiske potensialet i havbaserte næringer, anslår en sterk framtidig vekst innen havbaserte næringer. Dette innebærer økende press på havressurser og områder. Forvaltningen trenger mer kunnskap om hvordan forskning og internasjonalt samarbeid inngår som virkemiddel for å stimulere til innovasjon og bære-

kraftig utvikling av de marine ressursene. Særlige utfordringer for norsk havbasert forvaltning er knyttet til miljøforandringene i havet, lakselus og rømming.

Norske forskningsmiljøer er verdensledende innenfor flere områder knyttet til havbruk og fiskeriforvaltning. Bl.a. når norske forskere meget godt opp i konkurransen om forskningsmidlene til havbruk og fiskeri under EUs rammeprogram Horisont 2020. I 2014 og 2015 mottok norske deltakere 8 pst. av de samlede midlene til forskning innenfor disse områdene, noe som ligger godt over regjeringens overordnede mål om en returandel på 2 pst. Det viser at norsk marin forskning holder høy internasjonal kvalitet.

NIFES og Veterinærinstituttet publiserte i 2015 vitenskapelige artikler på nivå med gjennomsnittet av de norske landbruks og fiskeriforskningsinstituttene (målt som publikasjonspoeng per forskerårsverk). Havforskningsinstituttet publiserte relativt sett mye og trakk snittet opp. Det er gjort endringer i måten publikasjonspoeng beregnes for 2015, slik at det ikke er mulig å sammenligne utviklingen med tidligere år.

Havforskningsinstituttet har i 2015 bidratt til å videreutvikle metoder for bestandsestimering og -forvaltning gjennom ICES. Særlig gjelder dette norsk vårgytende sild og makrell. Instituttet har gjennomført og levert en risikovurdering av norsk fiskeoppdrett, og har vært en sentral og koordinerende aktør i arbeidet med kunnskapsgrunnlaget for nytt produksjonsreguleringsystem for lakse- og ørretoppdrett.

NIFES har over flere år bygd opp et system for en mer helhetlig overvåking av fiskebestander, og har de siste årene styrket overvåkingen av uønskede stoffer i sjømat. Havforskningsinstituttets nasjonale marine datasenter har de siste årene prioritert arbeidet med å bygge og optimalisere en effektiv infrastruktur for all data som genereres ved instituttet. Dette er nå også i ferd med å inkludere marine data fra andre forskningsinstitusjoner i Norge.

Det er nødvendig å ivareta god kapasitet for innhenting av marine data for forskning og ressursforvaltning både i bistandssammenheng og for bruk i områder som krever isgående fartøy. Det er derfor satt i gang bygging av to nye forskningsfartøy, «Dr. Fridtjof Nansen» og «Kronprins Haakon». Fartøyene er nærmere omtalt under kap. 926.

Høsten 2015 overleverte Havforskningsinstituttet en utredning om behovet for framtidig datainnhentingsinfrastruktur til departementet. I følge rapporten bør datainnhentingskapasiteten

styrkes med om lag 20 pst. de neste 10-15 årene, hvis ambisjonene om økt vekst i de marine næringene skal oppnås. Det er økt næringsaktivitet i kystsonen og fiskebestandenes økte utbredelse som er de viktigste årsakene til dette.

Prioriteringer 2017

Forbedre virkemiddelapparatet gjennom oppfølging av eksterne undersøkelser av virkemidlenes grenseflater og innovasjons- og verdiskapingseffekter

De bedriftsrettede virkemidlene som har høyest innovasjonseffekt skal utvikles videre. Målet er bedre ressursbruk samlet sett og bedre effekt av de næringsrettede virkemidlene. Statistisk sentralbyrås effektundersøkelse og grenseflategjennomgangen mellom Siva, fylkeskommunene og Innovasjon Norge har gitt et bedre beslutningsgrunnlag for å vurdere innovasjons- og verdiskapingseffekten av ulike virkemidler.

Kunnskapsgrunnlaget viser at det ikke er store svikt i virkemiddelapparatet. Aktørene når ut til ulike deler av næringslivet og utfyller hverandre på en god måte. Studien tyder på at de brede, åpne konkurransearenaene som regjeringen har styrket, som BIA og Skattefunn, har god effekt på sysselsetting, lønnsomhet og verdiskaping i virksomhetene som får støtte. I tillegg bidrar virkemidlene til forskning og ny kunnskap som kan gi ringvirkninger i store deler av næringslivet.

Arbeidet med å forenkle virkemiddelporteføljen og satsingen på brede landsdekkende ordninger hvor det er observert gode effekter videreføres.

I tillegg vil Nærings- og fiskeridepartementet se på hvordan det er mulig å få mer ut av midlene som tildeles unge virksomheter. Gründere vil være med å skape framtidens næringsliv, men det er krevende å lykkes i en tidlig fase.

Følge opp Gründerplanen

Regjeringen ønsker flere gode gründere og vekstkraftige bedrifter i norsk næringsliv. I 2015 la regjeringen fram en gründerplan med ulike gründer tiltak. Tiltakene i planen skal fremme entreprenørskap, innovasjon og omstilling. I 2017 skal videre oppfølging av tiltakene i gründerplanen prioriteres.

Utarbeide en ny romstrategi

Regjeringen vil legge fram en strategi for norsk romvirksomhet.

Romteknologi og velfungerende rominfrastruktur er viktig for samfunnet. Satellitteknologi brukes bl.a. til rasovervåking og navigasjon til sjøs, og offshorenæringen, fiskerinæringen og maritim sektor er avhengige av satellittjenester for å kunne drive effektivt og sikkert. Norge har i tillegg i dag etablerte miljøer for romteknologi som hevder seg internasjonalt. Romvirksomhet er viktig for norsk næringsliv, som egen næring og som infrastruktur. Det er derfor behov for gode rammer for romvirksomheten i Norge.

Bidra til forsvarlig håndtering av nukleært avfall

Regjeringen vil, på samfunnsmessig og moralsk bakgrunn, ta et medfinansieringsansvar for framtidig nedbygging av og håndtering av nasjonalt atomavfall. Dette vil bidra til nødvendig framdrift i arbeidet med å få på plass forsvarlige planer for framtidig avvikling av de norske forskningsreaktorene og for ny oppbevaringsløsning av nasjonalt avfall. Det skal utredes nærmere hvordan kostnadene kan fordeles mellom IFE og staten.

Regjeringen foreslår at det settes av 28 mill. kroner øremerket til ulike utredninger på det nukleære området, knyttet til behandling av brukt brensel og ny lagerløsning for lav- og mellomaktivt radioaktivt avfall, jf. omtale under kap. 900, post 21.

Konseptvalgutredning av Ocean Space Centre

Arbeidet med Ocean Space Centre vil fortsette i 2017. Prosjektet har vært igjennom kvalitetssikring fase 1, og det er nå satt i gang en tilpasset konseptvalgutredning, det vil si en faglig utredning som skal anbefale et konsept for videre bearbeiding. Tilpasset konseptvalgutredning skal ferdigstilles høsten 2016, og denne skal så kvalitetssikres.

Følge opp regjeringens bioøkonomistrategi

I framtidens bioøkonomi er det et mål å utnytte de fornybare biologiske ressurser til mat og fôr, materialer, kjemikalier og helseprodukter på en mer bærekraftig, effektiv og lønnsom måte.

Regjeringens bioøkonomistrategi skal fremme økt verdiskaping og sysselsetting, reduserte klimagassutslipp, og mer effektiv og bærekraftig utnyttelse av de fornybare biologiske ressursene. Det skal gis prioritet til tiltak som antas å kunne ha en nasjonal effekt. I strategien legger regjerin-

gen særlig vekt på samarbeidspotensialet mellom ulike næringer og fagområder, og mulighetene som kan oppstå gjennom utvikling og bruk av kunnskap og teknologi på tvers av ulike sektorer.

Strategien følges opp gjennom de forsknings- og innovasjonspolitiske virkemidlene i 2017.

Fremme effektiv marin forskningsinfrastruktur

Aktørene innen marin forskning skal ha hensiktsmessig infrastruktur og gode forhold for samspill. Det er igangsatt konseptvalgutredning hvor mulighetene for samlokalisering og felles infrastruktur skal vurderes for Havforskningsinstituttet, Nasjonalt institutt for ernæring og sjømat, Veterinærinstituttet, Nofima, det marine FoU-miljøet ved Universitetet i Bergen og eventuelle øvrige interessenter. Alternativene som utredes, må løse de utfordringene virksomhetene har i dag og samtidig ivareta framtidige behov for fasiliteter for utvikling av norsk marin forskning og utvikling.

I november 2013 ble det inngått kontrakt mellom det italienske verftet Fincantieri og Havforskningsinstituttet om bygging av det nye isgående forskningsfartøyet Kronprins Haakon. Fartøyet er nå under bygging og vil etter planen bli ferdigstilt i 2017. Det nye fartøyet vil utgjøre en viktig forutsetning for å kunne nå mål innen norsk havforskning, klimaovervåking og arktisk forskning. Fartøyet vil ha hjemmehavn i Tromsø. Eier av fartøyet vil være staten ved Norsk polarinstitutt.

For å bidra til god utvikling og effektiv bruk av forskningsinfrastruktur foreslår Regjeringen at det settes av 75 mill. kroner til å bygge nytt kystgående forskningsfartøy og 25 mill. kroner til å oppgradere eksisterende fartøy.

Støtte til testfasiliteter (katapult-sentre)

Tilgang til testfasiliteter er stadig viktigere i store deler av næringslivet, og kan være avgjørende for innovasjon og konkurransekraft. Dette er ofte kostnadskrevende, og anlegg som flere bedrifter og FoU-institusjoner kan benytte på deling, kan være en god løsning. Dette kan også stimulere til mer samarbeid mellom industri og forskningsmiljøer.

Regjeringen foreslår at det settes av 50 mill. kroner til å støtte næringslivets behov for fasiliteter til testing, pilotering, simulering og visualisering (katapult-sentre). Nærmere innretning av ordningen vil bli omtalt i den kommende stortingsmeldingen om industriens rammevilkår.

Styrke ordningen for landsdekkende innovasjonslån under Innovasjon Norge

Ordningen landsdekkende innovasjonslån under Innovasjon Norge fremmer omstilling gjennom å utløse innovative investeringer. Det er et kostnadseffektivt virkemiddel som når mange bedrifter og virker raskt. Ordningen kan sikre videreføring av store prosjekter og raskt utløse prosjekter som er klare til å iverksettes, men som mangler finansiering. Ordningen treffer både gründerbedrifter i vekstfase og etablerte bedrifter. Regjeringen vil styrke ordningens tapsfond med 100 mill. kroner. Det innebærer at Innovasjon Norge kan låne ut ca. 300 mill. kroner mer i innovasjonslån i 2017. Den økte lånerammen er et ettårig tiltak.

Utvikle norsk industris konkurransekraft gjennom en stortingsmelding om industriens rammevilkår

Regjeringen vil legge fram en stortingsmelding om industriens rammevilkår i 2017. Meldingen vil ta for seg sentrale temaer av betydning for norsk industris konkurransekraft på sikt.

Norsk industri står overfor store omstillingsutfordringer som følge av globaliseringen og klima- og miljøutfordringene. Industrien går også gjennom grunnleggende endringer på grunn av rask og omfattende utvikling og bruk av teknologi. Mye av teknologien er billigere og lettere tilgjengelig enn før. En rekke produkter kan framstilles på helt nye måter gjennom mer avanserte produksjonsprosesser. I tillegg til omfattende endringer i produksjon, er det også endringer i distribusjon av varer og tjenester. Utviklingen skjerper konkurransen og kravene til industriell produksjon i alle land. Dette vil kreve fornyelse og innovasjon.

Stortingsmeldingen vil drøfte hvordan næringspolitikken bør innrettes for å møte utfordringene og muligheten knyttet til utviklingen i industrien. Meldingen vil bl.a. drøfte politikimplikasjonene for forsknings- og innovasjonspolitikken, inkludert behovet for bedre fasiliteter for testing og demonstrasjon av ny teknologi og nye løsninger. Et sentralt tema for meldingen vil være kompetanse, nærmere bestemt kompetanseoverføring og -utveksling mellom næringer, virksomheter og FoU-miljøer. Hvilken rolle industrien kan spille for å levere løsninger inn mot lavutslippsamfunnet vil også bli drøftet.

Oppfølging anmodningsvedtak

Vedtak nr. 586 (2014–2015), 4. juni 2015

«Stortinget ber regjeringen legge frem en stortingsmelding om industriens rammevilkår.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 266 S (2014–2015), jf. Dokument 8:28 S (2014–2015) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Line Henriette Hjemdal, Rigmor Andersen Eide, Geir Jørgen Bekkevold og Geir S. Toskedal om tiltak for å styrke norsk industri.*

Regjeringen følger opp Stortingets anmodning om å legge fram en stortingsmelding om industriens rammevilkår. I henhold til innstillingen fra Stortinget skal industrimeldingen ta for seg utvalgte, sentrale temaer av betydning for norsk industris konkurransekraft på sikt. Det tas sikte på å legge fram meldingen tidlig i 2017.

Vedtak nr. 791 (2014–2015), 19. juni 2015

«Stortinget ber regjeringen utrede behovet for, og eventuelt hvordan, det offentlige kan stimulere til etablering og videreutvikling av næringsnære sentre/anlegg for testing, simulering og visualisering.»

Vedtaket ble truffet ved behandlingen av Innst. 360 S (2014–2015), jf. Prop. 119 S (2014–2015) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2015.*

Nærings- og fiskeridepartementet har gjort vurderinger av behovet for at staten eventuelt skal stimulere til etablering og videreutvikling av næringsnære sentre/anlegg for testing, simulering og visualisering. Store deler av næringslivet opplever et økende behov for å teste, simulere og visualisere som en integrert del av innovasjons- og utviklingsprosessene, grunnet mer komplekse løsninger, strengere krav til funksjonalitet og kvalitet og sterkere internasjonal konkurranse. Innovasjon Norge, Norges forskningsråd og Siva peker i innspill på at mange bedrifter bruker sentre for testing og simulering i utlandet, og at tilhørende FoU-aktiviteter da også flyttes utenlands. Dette kan medføre mindre kompetanseutvikling og verdiskaping i Norge.

Vurderingene til Nærings- fiskeridepartementet omfatter drøfting av eventuell markedssvikt på området, med utgangspunkt i kriterier for god virkemiddelbruk. Departementet har også gjennomført en ekstern kartlegging av hva som finnes av

pilot- og demonstrasjonsanlegg i Norge, for å avdekke om det er restkapasitet som kan tilrettelegges for bruk av flere bedrifter. Videre har departementet vurdert om eksisterende virkemidler kan tilpasses for å kunne dekke støtte til sentre/anlegg der flere bedrifter går sammen om eierskap og bruk.

Nærings- og fiskeridepartementet har konkludert med at det kan finnes begrunnelser for støtte til denne type flerbruksanlegg. Det er lagt vekt på at eksistensen av testfasiliteter kan gjøre et område mer attraktivt for etablering, bidra til å videreutvikle innovative næringsmiljøer og skape positive ringvirkninger. Det vises til omtale av bevilgningsforslaget under kap. 2426 Siva. Nærmere innretning av denne type støtte vil bli omtalt i den kommende stortingsmeldingen om industriens rammevilkår.

Vedtaket nr. 219 (2015–2016), 11. desember 2015

«Stortinget ber regjeringen starte arbeidet med å utarbeide en bredt forankret nasjonal romstrategi.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 8 S (2015–2016), jf. Prop. 1 S (2015–2016) for Nærings- og fiskeridepartementet.

Regjeringen har satt i gang arbeidet med en romstrategi.

Vedtaket nr. 457 (2015–2016), 19. januar 2016

«Stortinget ber regjeringen gjenoppta planene om forskningstokt i Antarktis.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 8 S (2015–2016), jf. Prop. 1 S (2015–2016) for Nærings- og fiskeridepartementet.

Regjeringen merker seg flertallsmerknad fra næringskomiteens behandling av Prop. 1 S, og anmodningsvedtak fra Stortinget om å gjenoppta planene om forskningstokt i Antarktis for å øke kunnskapen om krill. Regjeringen har satt i gang arbeidet med å se på planer om forskningstokt i Antarktis, og vil komme tilbake til saken til Stortinget på egnet måte.

Vedtaket nr. 464 (2015–2016), 19. januar 2016

«Stortinget ber regjeringen legge frem en ny proposisjon om endringer i lov om Innovasjon Norge.»

Vedtaket ble truffet ved behandlingen av Innst. 131 L (2015–2016), jf. Prop. 89 L (2014–2015) *Endringer i lov om Innovasjon Norge (eierforhold og forvaltning av selskapet)*. Se felles omtale av vedtak nr. 464-468 under sistnevnte nedenfor.

Vedtaket nr. 465 (2015–2016), 19. januar 2016

«Stortinget ber regjeringen legge til grunn at dagens eierstruktur i Innovasjon Norge beholdes.»

Vedtaket ble truffet ved behandlingen av Innst. 131 L (2015–2016), jf. Prop. 89 L (2014–2015) *Endringer i lov om Innovasjon Norge (eierforhold og forvaltning av selskapet)*. Se felles omtale av vedtak nr. 464-468 under sistnevnte nedenfor.

Vedtaket nr. 466 (2015–2016), 19. januar 2016

«Stortinget ber regjeringen legge til grunn at lovfesting av regionale styrer i Innovasjon Norge opphører.»

Vedtaket ble truffet ved behandlingen av Innst. 131 L (2015–2016), jf. Prop. 89 L (2014–2015) *Endringer i lov om Innovasjon Norge (eierforhold og forvaltning av selskapet)*. Se felles omtale av vedtak nr. 464-468 under sistnevnte nedenfor.

Vedtaket nr. 467 (2015–2016), 19. januar 2016

«Stortinget ber regjeringen legge til grunn at Innovasjon Norges skal ha et styre på minst 9 medlemmer.»

Vedtaket ble truffet ved behandlingen av Innst. 131 L (2015–2016), jf. Prop. 89 L (2014–2015) *Endringer i lov om Innovasjon Norge (eierforhold og forvaltning av selskapet)*. Se felles omtale av vedtak nr. 464-468 under sistnevnte nedenfor.

Vedtaket nr. 468 (2015–2016), 19. januar 2016

«Stortinget ber regjeringen legge til grunn at eiernes ansvar for økonomiske forpliktelser i Innovasjon Norge begrenses i tråd med forslaget i Prop. 89 L (2014–2015) *Endringer i lov om Innovasjon Norge (eierforhold og forvaltning av selskapet)*.»

Vedtaket ble truffet ved behandlingen av Innst. 131 L (2015–2016), jf. Prop. 89 L (2014–2015) *Endringer i lov om Innovasjon Norge (eierforhold og forvaltning av selskapet)*.

Anmodningsvedtak nr. 464-468 er fulgt opp ved at regjeringen den 4. mars 2016 la fram Prop. 66 L (2015–2016) *Endringer i lov om Innovasjon Norge (ansvarsforhold og forvaltning)*. Proposisjonen inneholdt forslag til endringer i særlovgivningen for Innovasjon Norge for å gi bedre rammer for forvaltningen av selskapet. Stortinget har 18. mai 2016 fattet vedtak til lov om endringer i lov om Innovasjon Norge. Saken ble førstegangsbehandlet i Stortinget 10. mai, jf. lovvedtak 60 (2015–2016). Loven ble sanksjonert av Kongen i statsråd 17. juni. Det ble vedtatt at endringene trer i kraft 1. januar 2017 med unntak av romertall I §§ 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 27, 28, 29a, 30, 31, 31a, 32 og 35 som trådte i kraft 1. juli 2016.

Vedtaket nr. 574 (2015–2016), 5. april 2016

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en opptrappingsplan for norsk bestands- og ressursforskning med mål om å utvikle og innføre en modell for flerbestandsforvaltning av fiskeriene.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 215 S (2015–2016), jf. Meld. St. 10 (2015–2016) *En konkurransekraftig sjømatindustri*.

Regjeringen vil etablere en arbeidsgruppe bestående av Nærings- og fiskeridepartementet, Fiskeridirektoratet og Havforskningsinstituttet. Arbeidsgruppen vil gjennomføre et forprosjekt for avklaring av realistiske og hensiktsmessige mål for en opptrappingsplan for ressursforskningen som kan bidra til større grad av flerbestandsforvaltning. Forprosjektet vil tilrettelegge for at det utarbeides et strategidokument om flerbestandsforvaltning. Stortinget vil bli orientert på egnet måte.

Vedtaket nr. 835 (2015–2016), 9. juni 2016

«Stortinget ber regjeringen utrede hvordan en risikoordning for offentlige anskaffelser kan utformes og komme tilbake til Stortinget med en sak på egnet måte.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 358 L (2015–2016), jf. Prop. 51 L (2015–2016) *Næringskomiteen, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Fremskrittspartiet, foreslår å etablere en risikoordning for offentlige anskaffelser*.

Regjeringen vil gjøre nødvendige vurderinger og melde tilbake til Stortinget på egnet måte.

Kap. 920 Norges forskningsråd

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
50	Tilskudd til forskning	2 064 913	2 298 036	2 298 700
	Sum kap. 0920	2 064 913	2 298 036	2 298 700

Vedrørende 2016:

Ved St.vedt. 17. juni 2016 ble bevilgningen på posten økt med 18,6 mill. kroner, jf. Innst. 400 S (2015–2016).

Oppgaver og mål

Norges forskningsråd er det sentrale organet for oppfølging av regjeringens forskningspolitiske prioriteringer. Forskningsrådet har ansvar for forskning på alle fagområder, med virkemidler som spenner fra grunnforskning til innovasjons-

rettet forskning og kommersialisering av forskningsresultater.

Forskningsrådets tre hovedoppgaver er å finansiere forskning, gi forskningspolitiske råd og skape møteplasser. Forskningsrådet er et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter administrativt underlagt Kunnskapsdepartementet.

Mål for Forskningsrådet:

- økt vitenskapelig kvalitet
- økt verdiskaping i næringslivet
- møte store samfunnsutfordringer
- et velfungerende forskningssystem
- god rådgiving

Tilskuddet fra Nærings- og fiskeridepartementet skal bidra til økt verdiskaping i næringslivet gjennom tiltak for å styrke konkurransevnen i nytt og eksisterende næringsliv, gjennom tiltak for å styrke omstillingsevnen i norsk økonomi og gjennom tiltak for å bedre samspill og kunnskapsoverføring mellom FoU-miljøer og næringsliv. Tilskuddet skal også bidra til å styrke kunnskapsgrunnlaget for forvaltning av og økt verdiskaping i marin sektor. Nærings- og fiskeridepartementet

har den nest største tildelingen til Forskningsrådet. Boksene 4.2, 4.3 og 4.4 gir en nærmere beskrivelse av formålene med de ulike tiltakene og programmene.

Kunnskapsdepartementet fortsetter arbeidet med å utvikle styringssystemet for Forskningsrådet i samarbeid med de andre departementene og Forskningsrådet. Styringssystemet er nærmere omtalt i Kunnskapsdepartementets budsjettproposisjon for 2017.

Resultater 2015

Tabell 4.8 Fordeling av tildelingen over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett i 2015 (i 1 000 kr)

Tiltak	Nærings- ministeren	Fiskeri- ministeren	Total
Forskningsprogrammer og internasjonalt samarbeid	989 000	271 343	1 260 343
Kommersialisering og nettverkstiltak	190 850	4 600	195 450
Institutter og annen infrastruktur	432 350	134 270	566 620
Andre tiltak	42 500		42 500
Sum	1 654 700	410 213	2 064 913

Forskningsprogrammer og internasjonalt forskningssamarbeid

Tildelingen til *forskningsprogrammer og internasjonalt forskningssamarbeid* utløser FoU-innsats i næringslivet, styrker forskningsinnsatsen i utvalgte næringer og kunnskapsgrunnlaget for forvaltning av marin sektor. De offentlige midlene skal bidra til å øke konkurransevnen i næringslivet og styrke omstillingen i norsk økonomi. Midlene skal utvikle og gjennomføre forskningsprosjekter med høy samfunnsøkonomisk avkastning.

Forskningsprogrammer

Nærmere 60 pst. av Nærings- og fiskeridepartementets samlede tildeling til Forskningsrådet går til forskningsprogrammer. Programmer som gir støtte til de beste prosjekter uansett bransjetilhørighet, programmer som støtter utvikling av nye teknologier og støtte til marin forskning er prioritert. Prioritering av programmer som støtter de kvalitativt beste prosjektene uavhengig av bransje sikrer at det er de prosjekter med størst verdiskapingspotensial og samfunnsøkonomisk effekt som får støtte. Der det gis tilskudd til bransjerettede programmer over departementets budsjett, er dette til områder som er prioriterte gjennom de

siste forskningsmeldingene, eksempelvis marin og maritim forskning, og hvor det er vurdert som særlig hensiktsmessig å se støtte til grunnforskning og mer næringsrettet forskning i sammenheng. Næringsministerens midler til tematiske programmer ble noe redusert i 2015.

Det største enkeltprogrammet som finansieres over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett er *Brukerstyrt Innovasjonsarena (BIA)*. I 2015 ble BIA styrket med 65 mill. kroner, og nesten 530 mill. kroner av tildelingen fra departementet ble lyst ut gjennom programmet. I tillegg lyses også deler av Nærings- og fiskeridepartementets midler til Biotek2021 ut gjennom BIA.

Økt budsjett til BIA i 2015 har bidratt til at ekstra mange prosjekter kunne startes opp og det ble gitt tilsagn om støtte til over 80 nye prosjekter. Alle landets fylker er representert i porteføljen. Én krone i offentlig støtte gjennom BIA utløser om lag to kroner fra andre kilder, i hovedsak fra private. Det er høy konkurranse om midlene fra BIA, og de prosjektene som finansieres har høy faglig kvalitet. Både bedrifter og forskningsmiljøer deltar i BIAs prosjekter. BIA bidrar derfor til utvikling av næringsrelevant kompetanse i forskningsmiljøene og forskningskompetanse i næringslivet. Antall doktorgradsstipendiater er noe høyere i 2015 enn i 2014.

Boks 4.2 Sentrale forskningsprogrammer i Norges forskningsråd

Brakerstyrt innovasjonsarena (BIA) skal stimulere til ambisiøse FoU-satsinger i bredden av norsk næringsliv innenfor tema som ikke er dekket av de øvrige næringsrettede programmene i Forskningsrådet. Formålet med ordningen er økt forskningsinnsats og innovasjonsaktivitet i næringslivet. De offentlige midlene skal stimulere bedriftene til økt og mer ambisiøs forskning innenfor egne prioriterte områder og temaer.

Nærings-ph.d.-ordningen er et formalisert samarbeid mellom bedrifter og høyere utdanningsinstitusjoner om å utdanne doktorander. Ordningen er uten tematiske eller faglige avgrensninger.

Maritim og offshore (Maroff-programmet, 2010–2019) skal bidra til at maritime bedrifter og forskningsmiljøer videreutvikler sine kunnskapsmessige fortrinn. Programmet støtter prosjekter innenfor miljø, miljøvennlig energiutnyttelse, krevende maritime operasjoner og avansert transport og logistikk.

Bærekraftig verdiskaping i mat og biobaserte næringer (Bionær-programmet, 2012–2021) skal utløse forskning som bidrar til økt lønnsomhet og bærekraftig produksjon innenfor de biobaserte næringene. Programmet omfatter

forskning, innovasjon og forvaltning i verdikjedene knyttet til sjømat og marine ressurser, samt for jordbruk, skogbruk og andre naturbaserte næringer. Nærings- og fiskeridepartementets tildeling er øremerket marin forskning.

Teknologiprogrammer – disse omfatter programmene *IKTpluss (2015–2025)*, *Nano2021 (2012–2021)* og *Biotek2021 (2012–2021)*. Dette er generiske teknologier som er viktige for å fremme verdiskaping og utvikling på tvers av sektorer, bransjer og miljøer. Biotek2021 skal særlig bidra til å verdiskaping og næringsutvikling innen sektorene marin, helse, industri og landbruk.

Havbruk2 (2016–2025) bidrar til å utvikle kunnskapsgrunnlaget for økt verdiskaping i alle ledd i havbruksnæringen og en bærekraftig sjømatproduksjon.

Marinforsk (2016–2025) skal framskaffe ny kunnskap om marine økosystemer, inkludert virkninger av CO₂, langtidsvirkninger av utslipp til sjø fra petroleumsvirksomheten og konfliktløsning og forvaltning av marine ressurser. Programmet skal også bidra til å utvikle teknologi, metodikk og modeller relatert til det marine miljøet.

Tabell 4.9 Resultater for 2015 fra sentrale programmer (beløp i mill. kr)

	NFDs tildeling	Samlet tildeling til programmet	Innovasjon ¹	Publisering ²
Brakerstyrt innovasjonsarena (BIA)	529,6	547,6	240	50
Maroff	138,0	139,1	36	57
Havbruk	129,7	150,7	12	56
IKTPLUS	64,8	162,3	15	74
Biotek2021	60,4	149,5	13	73
Nano2021	56,9	121,1	10	36
Marinforsk (Havet og kysten)	55,6	102,3	1	43

¹ Ferdigstilte, forbedrede metoder, modeller og prototyper

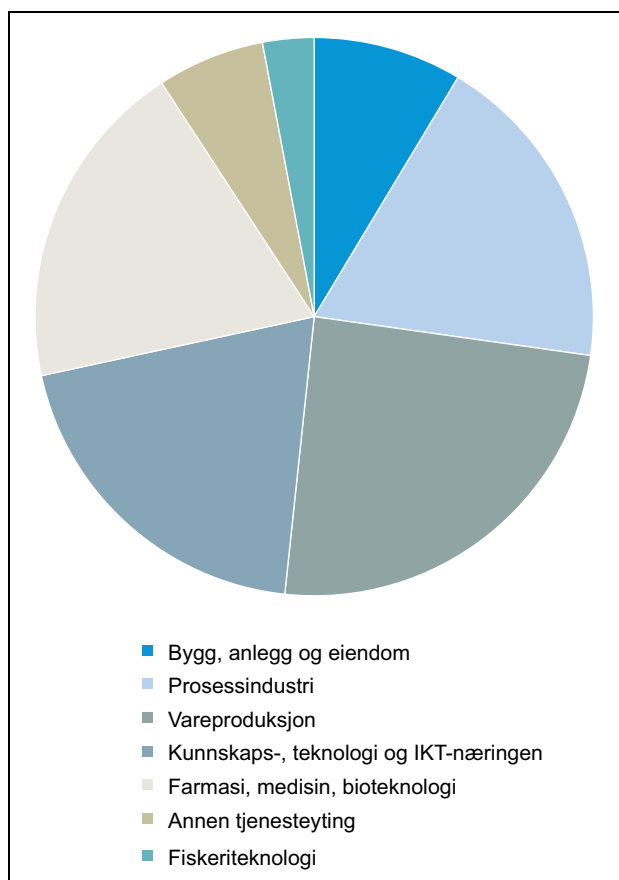
² Publiserte artikler i periodika og serier

Figur 4.20 viser hvordan BIAS finansiering av FoU-prosjekter fordeler seg på ulike næringssektorer. Vareproduksjon, prosessindustri, kunnskaps-, teknologi- og IKT-næringen og farmasi,

medisin og bioteknologi utgjør til sammen om lag 80 pst. av tildelingene. Sektorfordelingen i porteføljen i 2015 er relativt lik fordelingen i 2014.

Innovasjonsprosjekter i næringslivet er prioritert innenfor departementets tildeling til forskningsprogrammer. Dette er prosjekter der bedriftene definerer prosjekter ut fra egne strategier og forskningsbehov. Antall innovasjonsprosjekter har økt i 2015. BIA er det programmet med størst andel innovasjonsprosjekter, men det tildeles også midler til innovasjonsprosjekter gjennom de øvrige programmer i Forskningsrådet som mottar støtte fra Nærings- og fiskeridepartementet.

Møreforskning gjennomfører årlig en undersøkelse av støtte til brukerstyrt forskning gjennom Forskningsrådet. I denne undersøkelsen følges prosjektene fra søknadsbehandling og inntil fire år etter prosjektavslutning for å fange opp langsiktige effekter. Undersøkelsen viser at 86 pst. av prosjektene avsluttet i 2014 anses av bedriftene som meget vellykkede på kompetanseutvikling og 72 pst. som meget vellykkede på samarbeid og nettverksbygging. BIA er det programmet som skårer høyest på samleindikatorer for samfunnsøkonomisk lønnsomhet og BIA scorer også godt på prosjekter som har oppnådd kommersialisering.



Figur 4.20 Fordeling av tildelinger fra BIA på sektorer

Kilde: Årsrapport Norges forskningsråd 2015.

Det ble tildelt 182 mill. kroner over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett til IKT, bioteknologi og nanoteknologi i 2015. Dette er teknologiområder med et bredt nedslagsfelt som bygger opp under innovasjon og nyskaping på tvers av sektorer, bransjer og miljøer. Det ble i tillegg tildelt midler til avanserte produksjonsprosesser. I 2015 var den samlede porteføljen av prosjekter knyttet til avanserte produksjonsprosesser på 188,5 mill. kroner. Om lag en tredjedel av denne porteføljen ligger i BIA. Forskningsrådet arbeider med et kunnskapsgrunnlag for avanserte produksjonsprosesser. Teknologisatsingen har en næringsrettet profil, men graden av næringslivsdeltakelse varierer. Det er i alle programmene gjennomført tiltak for å styrke næringslivets deltagelse. Teknologisatsingen er også viktig for å løse store samfunnsutfordringer som energi, bærekraftig utnyttelse av naturressurser og helse og den bygger opp under næringer hvor Norge allerede har en sterk posisjon.

Marin forskning ble styrket i 2015 for å bidra til å øke kunnskapsgrunnlaget for å videreutvikle en bærekraftig sjømatnæring og utløse potensialet for økt verdiskaping fra marine ressurser. Marin forskningsaktivitet i 2015 omfattet forskning for bærekraftig utvikling av havbruksnæringen, trygg og sunn sjømat, økosystemforskning, marin bioteknologi, fiskeriteknologi og hvordan klimaendringer virker inn på sjømatnæringen og sjømaten. Hoveddelen av marine forskningsmidler fordeles gjennom programmene Havbruk2, Marinforsk og Bionær.

Marine næringer mottar også støtte gjennom generelle ordninger i Forskningsrådet som teknologiprogrammene, FORNY2020, Senter for fremragende innovasjon (SFI) og infrastrukturmidlene. I 2015 ble det etablert tre nye SFI innenfor havbruk. Skattefunn er også en viktig ordning for sjømatnæringen. Sjømatnæringen var i 2015 den tredje største brukeren av Skattefunn.

Det er satt i gang arbeid med en ny Maritim21-strategi. Denne strategien vil bli levert til regjeringen i november 2016. Anbefalingene i strategien vil bli sett i sammenheng med prioriteringene for Maroff-programmet.

Internasjonalt forskningssamarbeid

Gjennom støtte til samarbeid med internasjonale FoU-miljøer utvikles og utfordres norske virksomheter og forskningsmiljøer, samtidig som de får tilgang til kunnskap utviklet utenfor landets grenser. Nærings- og fiskeridepartementet finansierer internasjonalt forskningssamarbeid gjennom

Boks 4.3 Internasjonalt forsknings samarbeid

Prosjektetablerings- og posisjoneringstøtte (PES og POS) er et økonomisk støttetiltak til utforming av søknader til Horisont 2020 og EU-partnerskap. Det ble tildelt 21,5 mill. kroner over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett i 2015.

EUREKA er et europeisk nettverk for innovasjon som skal bidra til å stimulere markedsorientert FoU. *Eurostars* er et felles program fra EUREKA og Europakommisjonen for å styrke forskningsintensive små- og mellomstore bedrifter. Av den meddelte årlige rammen på opptil 10 mill. euro til medfinansiering av norske deltakelser i Eurostars-prosjekter ble det i 2015 avsatt 6,46 mill. euro.

ECSEL (Electronic Components and Systems for European Leadership) startet i 2015 og er resultatet av sammenslåingen av Artemis og Eniac, to samarbeidsprogrammer mellom næringsliv og offentlige myndigheter innen innebygd programvare og mikro- og nanoelektronikk. Den meddelte årlige rammen på opptil 2,5 mill. euro til medfinansiering av norske del-

takelser i ECSEL-prosjekter ble i 2015 brukt i sin helhet.

JPI Oceans (Joint Programming Initiative on Healthy and Productive Seas and Oceans) er et europeisk samarbeid om marin og maritim forskning. Norge deltar i fellesprogrammet. Forskningsrådet er ansvarlig for sekretariatet til JPI Oceans og bidro med 3,5 mill. kroner til finansiering i 2015.

Samarbeidsavtale med Singapore om maritim forskning og utvikling – Forskningsrådet og Maritime Port Authority of Singapore undertegnet i 2000 en samarbeidsavtale om maritim forskning, utdanning og opplæring. Avtalen inkluderer organisering av fellesutlysninger mellom Forskningsrådet og Singapore Maritime Institute.

Bilateralt forskningssamarbeid (BILAT) – Forskningsrådets ordning for støtte til bilateralt forskningssamarbeid bidrar til delfinansiering og risikoavlastning i tidlige faser av samarbeid. De åtte prioriterte landene er Brasil, Canada, India, Japan, Kina, Russland, Sør-Afrika og USA.

Forskningsrådets nasjonale programmer og gjennom egne ordninger for å mobilisere norske forskere til å benytte de muligheter som internasjonalt forskningssamarbeid gir. På denne måten sikres sammenheng og koblinger mellom nasjonale og internasjonale forskningsområder og prioriteringer. Departementets midler er innrettet både mot næringslivets og kunnskapsinstitusjoners deltakelse i internasjonalt samarbeid. Europasamarbeidet gjennom EU er den viktigste arenaen for norsk FoU-samarbeid med utlandet. Det kreves et bredt og koordinert støtteapparat nasjonalt for at næringslivet og de andre FoU-miljøene skal lykkes i europeisk samarbeid, noe som bl.a. innebærer et nært samarbeid mellom Forskningsrådet og Innovasjon Norge. Deltakelse i EUs ramme-program for forskning og innovasjon Horisont 2020 er særlig prioritert. Europasamarbeidet omfatter også et voksende antall initiativer under betegnelsen EU-partnerskap. Finansiering av disse aktivitetene kommer dels fra Horisont 2020 og dels i form av nasjonal medfinansiering.

Norge har satt mål om en årlig returandel på 2 pst. i Horisont 2020. Per juni 2016 var det registrert en norsk returandel på 1,89 pst. av samlede tildelinger. Det er gjennomført tiltak for å styrke

næringslivets deltakelse i programmet. Næringslivets andel av den norske støtten fra Horisont 2020 er på 29 pst mot 21 pst. i det forrige rammeprogrammet. Det er betydelige resultatforskjeller mellom de ulike delprogrammene. Bedriftene har innhentet mest EU-støtte på området transport. Det vises også til omtale av deltakelse i Horisont 2020 i kategoriomtalen.

Joint Programming Initiative on Healthy and Productive Seas and Oceans (JPI Oceans) er et norsk initiativ for å styrke den europeiske marine og maritime forskningen. Gjennom JPI Oceans har Norge bl.a. innflytelse på innretningen av Horisont 2020.

Støtte til bilateralt forskningssamarbeid bidrar til delfinansiering og risikoavlastning i innledende faser av internasjonalt samarbeid. For land utenom EU er midlene innrettet mot de land som er prioritert innenfor det bilaterale samarbeidet. I 2015 er det bl.a. lagt til rette for samarbeid med ledende innovasjonsmiljøer USA, og det er gitt støtte til samarbeid mellom institusjoner i Norge og BRIKS-landene og Japan.

Boks 4.3 presenterer virkemidler for internasjonalt forskningssamarbeid med tildeling over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett.

Tilskudd til kommersialisering og nettverkstiltak

Tilskudd til kommersialisering og nettverkstiltak skal legge til rette for at forskningsresultater fra offentlig finansierte forskningsinstitusjoner kommer til nytte og skaper verdier i samfunnet. Det kan skje gjennom kommersialisering og økt kontakt og samspill mellom næringsliv, utdanning og forskning.

FORNY2020-programmet ble betydelig styrket i 2015, og for første gang ble det gjennomført to utlysninger av midler til nye verifiseringsprosjekter i løpet av ett år. Antallet godt kvalifiserte søknader økte betydelig. Antallet lisensavtaler rapportert inn under FORNY2020 økte fra 95 i 2014 til 108 i 2015. Det ble etablert 43 nye foretak i 2015, tilsvarende som i 2014. Antall innleverte patent-søknader gikk ned fra 68 til 49, mens innhentet kapital til prosjekter hos kommersialiseringsaktørene og selskaper stiftet i perioden 2011–2015 økte med nærmere 27 pst., til 328 mill. kroner i 2015. I alt ble det registrert 932 idéer med antatt kommersielt potensial fra forskningsinstitusjonene i 2015. Dette er nesten en dobling fra 2011, og er et resultat av både økt budsjett og målrettet innsats hos kommersialiseringsaktørene.

Det er gjennomført en evaluering av kommersialiseringen av forskningen ved universiteter og høyskoler. Evalueringen gjør også en vurdering av virkemiddelapparatet for kommersialisering av resultater herfra. Rapporten framhever at FORNY-programmet er sentralt for å bringe gode idéer med utspring i universiteter og høyskoler fram til markedet. Universitetenes innovasjonsselskaper får en vesentlig andel av sin finansiering fra FORNY2020.

Tilskudd til institutter, nukleær virksomhet og annen infrastruktur

Tilskudd til institutter

Nærings- og fiskeridepartementet tildeler basisbevilgninger til forskningsinstitutter gjennom Norges forskningsråd. Formålet med basisfinansiering er å bidra til sterke institutter som kan tilby næringslivet og det offentlige god kompetanse og forskningstjenester av høy internasjonal kvalitet. Den statlige basisfinansieringen skal brukes til langsiktig kunnskaps- og kompetanseoppbygging og stimulere instituttene til kvalitet, internasjonalisering og samarbeid.

Tildelingen fra Nærings- og fiskeridepartementet går til teknisk-industrielle institutter og primærnæringsinstitutter. Nærings- og fiskeridepartementet og Landbruks- og matdepartementet har ansvaret for basisfinansiering av primærnæringsinstituttene. Primærnæringsinstitutter som mottar basisfinansiering over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett er Nofima AS, Sintef Fiskeri og havbruk AS, i tillegg til at Veterinærinstituttet mottar en andel av basisfinansieringen fra Nærings- og fiskeridepartementet. Teknisk-industrielle institutter som mottar basisfinansiering over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett er Christian Michelsen Research, Institutt for energiteknikk (IFE), Norsk Marinteknisk Forskningsinstitutt (Marintek), Norges Geotekniske Institutt (NGI), Norsar, Norut, Norut (Narvik), Norsk Regnesentral (NR), International Research Institute of Stavanger (IRIS), Stiftelsen SINTEF, SINTEF Energi, SINTEF Petroleum, Uni Research og Tel-Tek.

Basisfinansieringen består av en grunnbevilgning og en strategisk bevilgning. Grunnbevilgnin-

Boks 4.4 Sentrale programmer i Norges forskningsråd for kommersialisering og nettverkstiltak

Forskningbasert nyskaping (FORNY2020, 2011–2020) – Formålet med FORNY2020 er verdiskaping gjennom kommersiell utnyttelse av forskningsresultater utført ved universiteter, høyskoler, helseforetak og institutter. FORNY2020 virker gjennom å gi verifiseringsstøtte til utvalgte prosjekter og lokale prosjektmidler til kommersialiseringsaktører (TTOer) tilknyttet offentlig finansierte forskningsinstitusjoner. Nærings- og fiskeridepartementets tilskudd til FORNY2020 var på 180,8 mill. kroner i 2015.

Virkemidler for regional FoU og innovasjon (VRI, 2014–2017) er Forskningsrådets regionale hovedsatsing på forskning og innovasjon. Formålet med VRI er å stimulere til økt innovasjon ved at næringslivet deltar i forskningsbaserte næringsrettede utviklingsprosjekter i samarbeid med regionale FoU-institusjoner. VRI har tette koblinger til Arena- og Norwegian Centres of Expertise (NCE)-nettverkene. Nærings- og fiskeridepartementets tilskudd til VRI i 2015 var på 7,7 mill. kroner.

Tabell 4.10 Basisbevilgning, økonomiske nøkkeltall 2015 for marine primærnæringsinstitutter og teknisk-industrielle institutter (i mill. kr)

	Marine primærnæringsinstitutter (3 stk.) ¹	Teknisk-industrielle institutter (12 stk.)
Basisbevilgninger	135	346
Oppdragsinntekter, av dette:		
– internasjonale inntekter	52	1 030
– nasjonale inntekter	326	2 076
Øvrige driftsinntekter	588	1 431
Samlede driftsinntekter	1 101	4 884
Driftsresultat	21	- 80

¹ Gjelder Nofima, Veterinærinstituttet og Sintef Fiskeri og havbruk. Tall for Nofima og Veterinærinstituttet omfatter også instituttens virksomhet innenfor landbruk.

gen består av en fast del og en resultatbasert del. 2,5 pst. av grunnbevilgningen til primærnæringsinstituttene blir omfordelt etter oppnådde resultat, mens 10 pst. av grunnbevilgningen til de teknisk-industrielle instituttene blir omfordelt etter oppnådde resultat.

Totalt ble det tildelt 277 mill. kroner i samlet basisbevilgning til primærnæringsinstituttene i 2015. Av dette ble 107 mill. kroner gitt over budsjettet til Nærings- og fiskeridepartementet og 170 mill. kroner over budsjettet til Landbruks- og matdepartementet. Basisbevilgningen til primærnæringsinstituttene ble styrket i 2015. Nærings- og fiskeridepartementet tildeler også strategiske instituttbevilgninger til Havforskningsinstituttet og NIFES gjennom Norges forskningsråd. De strategiske instituttbevilgningene skal benyttes til kunnskaps- og kompetanseoppbygging på områder av strategisk betydning. I 2015 ble det videreført seks strategiske satsinger ved Havforskningsinstituttet og fire ved NIFES. Ingen nye satsinger ble startet opp. Samlet ramme for de strategiske satsingene er 29,5 mill. kroner.

Totalt ble det tildelt 346 mill. kroner i basisbevilgning til de teknisk-industrielle instituttene i 2015 over budsjettet til Nærings- og fiskeridepartementet. I 2015 hadde de teknisk-industrielle instituttene et samlet negativt driftsresultat på 80 mill. kroner. Årsaken til dette var at enkelte institutter foretok avsetninger til framtidige pensjonsforpliktelse. Et internasjonalt ekspertutvalg gjennomførte i 2015 en evaluering av de teknisk-industrielle instituttene. Hovedkonklusjoner er at instituttene bidrar til verdiskapingen i Norge, men det anbefales at de styrker innovasjonsevnen og

tilpasningsdyktigheten til endrede markeder, slik at de kan yte bedre hjelp til et norsk næringsliv i omstilling.

Instituttene har et stort internasjonalt engasjement og inntekter fra EUs rammeprogram og øvrige ordninger utgjør en stadig viktigere finansieringskilde for norske forskningsmiljøer. Instituttene holder generelt et høyt vitenskapelig nivå. De primærnæringsinstituttene som er med i basisfinansieringssystemet hadde i snitt 0,76 publikasjonspoeng per forskerårsverk i 2015, mens de teknisk-industrielle instituttene hadde 0,69.

Nukleær virksomhet

Nærings- og fiskeridepartementet har ansvaret for statens tilskudd til Institutt for energiteknikk (IFE), for drift av Halden-prosjektet (The OECD Halden Reactor Project), inkludert Haldenreaktoren, og for drift av det kombinerte lager og deponi for lav- og mellomaktivt avfall i Himdalen i Aurskog-Høland (KLDRA Himdalen). Videre omfatter tilskuddet støtte til norsk deltakelse i Euratoms strålevernprogram. Midlene kanaliseres gjennom Norges forskningsråd.

Halden-prosjektet er det eldste, internasjonale forskningsprosjektet i Norge, og er det største internasjonale forskningsprosjektet på atomsikkerhet med 19 medlemsland. Kina er det nyeste medlemmet fra 2015. Målet for prosjektet er å gjøre produksjon av kjernekraft sikrere. Prosjektet, som går over treårsperioder, administreres av IFE. For perioden 2015–2017 er det samlede statlige tilskuddet på 150 mill. kroner. IFE har også en reaktor på Kjeller som nyttes primært til

grunnforskning og produksjon av isotoper for medisinsk og teknisk bruk. IFE må selv prioritere driften av Kjeller-reaktoren innen rammen av et basistilskudd, som også dekker andre formål. Basistilskuddet utgjør 84,5 mill. kroner i 2016.

KLDRA Himdalen eies av Statsbygg og drives av IFE på oppdrag fra Nærings- og fiskeridepartementet. Lageret inneholder avfall fra IFEs egen forskningsvirksomhet og avfall fra eksterne brukere som forsvar, industri og helsevesen. Nær 60 pst. av lagringskapasiteten er utnyttet ved utgangen av 2015. KLDRA ble finansiert med 8 mill. kroner over statsbudsjettet i 2015.

I tillegg ble det fordelt 1 mill. kroner til norsk deltakelse i Euratoms forskningsprogrammer som Nærings- og fiskeridepartementet finansierer sammen med flere andre departementer.

Forberedelse til dekommisjonering av atomreaktorer og oppbevaring av atomavfall

I 2016 fikk departementet overlevert to kvalitets-sikringsrapporter på det nukleære området – en om oppbevaring av norsk radioaktivt avfall og en om handlingsalternativer ved framtidig dekommisjonering (stenging og riving) av de nukleære anleggene. Opprydding av atomavfallet og riving av reaktorene er beregnet å ha en samlet investeringskostnad på 14,5 mrd. kroner for de anbefalte alternativene. De mest kostnadsdrivende elementene i beregningene er deponering av brukt brensel (9,8 mrd. kroner), behandling av brukt brensel gjennom repressering (2,6 mrd. kroner) og riving av reaktorene (1,8 mrd. kroner). Kostnadene vil påløpe over flere tiår.

Videre har det i 2015 og 2016 vært utført undersøkelser av lagringsforhold for brukt brensel med dårlig lagringsbestandighet. Undersøkelsene vil fortsette i 2017. Den foreløpige konklusjonen fra disse undersøkelsene, er at lagringsforholdene ikke er tilfredsstillende.

Nærings- og fiskeridepartementet, i samarbeid med flere andre departementer, Statens strålevern og Institutt for energiteknikk (IFE), jobber nå med å følge opp anbefalingene i kvalitets-sikringsrapportene.

Det er et viktig prinsipp at forurenser skal betale for nødvendige oppryddings- og miljøtiltak. I dette tilfellet er det IFE som gjennom sitt eierskap og driftsansvar har det formelle juridiske ansvaret for finansiering av kostnader knyttet til dekommisjonering og avfallshåndtering. Samtidig er det sannsynliggjort at IFE ikke alene vil være i stand til å dekke alle kostnadene en dekommisjonering vil medføre. Siden 2013 har

IFE satt av 3 mill. kroner årlig i et dekommisjoneringsfond til framtidig nedbygging av atomanleggene. Av samfunnsmessige hensyn anbefaler regjeringen at staten bidrar med medfinansiering av det forestående oppryddingsarbeidet. Departementet vil utrede den framtidige størrelsen på IFEs avsetning, slik at den reflekterer IFEs forpliktelser og muligheter.

Avklaring av finansieringsansvaret er viktig for videre framdrift med å få på plass forsvarlige planer for opprydding ved atomanleggene og håndtering og oppbevaring av atomavfallet. Størrelsen på de årlige bidragene fra staten vil avhenge av framdriften i oppryddingsarbeidet og avklares i forbindelse med de årlige budsjettprosessene.

Andre infrastrukturtiltak

Andre infrastrukturtiltak omfatter støtte til institusjoner som bidrar til en bred teknologidebatt, fremmer kunnskap om teknologi og naturvitenskap og formidler forskningsresultater. Blant virksomhetene som finansieres er Teknologirådet og Norges Tekniske Vitenskapsakademi. I 2015 ble det avsatt 9 mill. kroner til Teknologirådet, og 1 mill. kroner til Norges Tekniske Vitenskapsakademi.

Videre ble Simula Research Laboratory i 2015 tildelt 48 mill. kroner fra Norges forskningsråd, hvorav 11 mill. kroner fra Nærings- og fiskeridepartementets budsjett, og det ble tildelt 10 mill. kroner til ordningen Senter for fremragende innovasjon over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett.

Tilskudd til andre tiltak

Tilskuddet gjelder støtte til ulike tiltak for kompetansebygging og administrasjon. Tilskuddene i 2015 omfattet bl.a. støtte til administrasjon av Skattefunnordningen, Kunnskapsgrunnlaget for reiselivspolitikken (REISEPOL) og program for velferd, arbeid og migrasjon (VAM). I tillegg ble det tildelt 20 mill. kroner i 2015 til utvikling av administrative støttetiltak i Forskningsrådet som informasjonstiltak, utarbeiding av statistikk og utredninger for videre utvikling av forsknings- og innovasjonspolitikken. I tillegg blir deler av tilskuddet til forskningsaktivitet også brukt til å finansiere deler av administrasjonsutgiftene i Forskningsrådet knyttet til ordningene. For nærmere omtale av finansieringen av administrasjonsutgiftene i Norges forskningsråd vises det til Kunnskapsdepartementets budsjettproposisjon, kap. 285, post 55.

Boks 4.5 Andre tiltak

Kunnskapsgrunnlaget for reiselivspolitikken (REISEPOL, 2012–2016) var et brukerstyrt forskningsprosjekt for og med reiselivsnæringen. Hovedmålet med prosjektet har vært å styrke konkurransekraften til norsk reiselivsnæring ved å framskaffe ny forskningsbasert kunnskap som aktørene kan bruke til å styrke sin egen innovasjon, produktivitet, attraktivitet og konkurranseposisjon i internasjonale markeder fram mot 2025. REISEPOL har blitt støttet med 4 mill. kroner over fire år fra Nærings- og fiskeridepartementet. Prosjektet ble avsluttet sommeren 2016. Det har ført til et stort engasjement i reiselivsnæringen som går på verdien av å hente inn forskningsbasert kunnskap og ta denne i bruk til å styrke næringens innovasjon, produktivitet, attraktivitet og konkurranseposisjon.

Administrative støttetiltak Skattefunn er en rettighetsbasert ordning som gir fradrag i skatt for en andel av godkjente FoU-kostnader. Formålet med ordningen er å bidra til økte FoU-investeringer i næringslivet. Forskningsrådet har ansvar for å godkjenne Skattefunnsøknaders FoU-innhold, mens skattemyndighetene godkjenner endelige prosjektkostnader og beregner støttebeløpet ved skatteavregningen. Det ble tildelt 17 mill. kroner til administrasjon Skattefunn i 2015. Dette omfatter tilskudd til administrasjon av Skattefunnordningen og støtte til informasjonstiltak og forskningsdokumentasjon.

Bruken av Skattefunnordningen øker. I 2015 mottok Forskningsrådet 3 662 søknader. Det er en økning på 25 pst. fra året før. Forskningsrådet har i 2015 arbeidet videre med å gjøre ordningen mer kjent og enklere å bruke for bedriftene. Forskningsrådet har styrket samarbeidet med Skatteetaten og Revisorforeningen for å gi bedre regnskapsmessig og skattemessig veiledning til bedriftene. EU-kommisjonen publiserte i november 2014 en studie der de har sammenlignet skattefradragsordninger for forskning og utvikling i 31 land. Skattefunn ble her rangert på andreplass og ble særlig berømmet for den administrative praksisen som er etablert. En undersøkelse fra våren 2016 viser at ni av ti Skattefunnbedrifter er positive til selve søknadsprosessen.

Samlet vurdering av Forskningsrådets måloppnåelse

Departementet mener at Forskningsrådet langt på vei har nådd målene som var satt for bevilgningen i 2015. Forskningsrådets virksomhet bidrar til forskning og utvikling som på sikt gir økt verdiskaping i norsk økonomi. Forskningsrådet bidrar til å styrke næringslivets framtidige konkurransevne gjennom direkte støtte til bedriftenes innovasjonsprosjekter og gjennom støtte til de forskningsmiljøene som samarbeider med næringslivet og forvaltningen.

Tilskuddene fra Forskningsrådet bidrar til mobilisering for økt forskningsinnsats i næringslivet, styrket omstillingsevne i næringslivet og kommersialisering. Følgeevalueringen av innovasjonsprosjektene viser at Forskningsrådets bidrag er utløsende for næringslivets egne midler. I 2015 er det rundt 2000 deltakende virksomheter i innovasjons- og kompetanseprosjekter med finansiering fra Nærings- og fiskeridepartementet. Små og mellomstore bedrifter er kontraktspartner i over 60 pst. av prosjektene. Dette er en klar økning fra 2014.

Forskningsrådets aktivitet bidrar til kunnskapsoppbygging og omstilling i strategisk viktige næringer for Norge. I løpet av de 10 siste årene er Norges posisjon blant de ledende forskningsmiljøene i marin økosystemrelatert forskning styrket. Evalueringen av de teknisk-industrielle instituttene som får basisbevilgning fra NFD viser at forskningsinstituttene er viktige for verdiskapingen i norsk industri og næringsliv. Instituttene har også en viktig rolle fordi de gjennom partnerskap og samarbeid med norsk industri får det norske næringslivet med i EU-prosjekter.

Det arbeides med et nytt mål- og resultatstyringssystem for Forskningsrådet. Nye mål er på plass fra og med 2015. Det har vært en svakhet at rapporteringen i stor grad er rettet mot rapportering av aktivitet, og ikke måloppnåelse. Utvikling av det nye styringssystemet vil bidra til å bedre dette.

Prioriteringer 2017

Regjeringen viderefører satsingen på virkemidler for å øke forskningsbasert omstilling og innovasjon i næringslivet. Formålet er å legge til rette for økt verdiskaping i næringslivet, omstilling i norsk økonomi og et mer diversifisert næringsliv.

Regjeringen viderefører prioriteringen av de brede landsdekkende ordninger Brukerstyrt

Tabell 4.11 Fordeling av tilskuddet per minister og hovedformål (i 1 000 kr)

Formål	Nærings- ministeren	Fiskeri- ministeren	Totalt
Tilskudd til forskningsprogrammer og internasjonalt forskningssamarbeid	1 123 911	321 537	1 445 448
Tilskudd til institutter og annen infrastruktur	442 084	136 695	578 779
Tilskudd til kommersialisering og nettverkstiltak	232 875	580	233 455
Tilskudd til andre tiltak	41 018	0	41 018
Sum	1 839 888	458 812	2 298 700

Innovasjonsarena (BIA) og FORNY2020 i regi av Norges Forskningsråd.

BIA er et program rettet mot bredden av norsk næringsliv, og med stor etterspørsel og betydelig konkurranse om midlene. De offentlige midlene gjennom BIA skal stimulere bedriftene til økt og mer ambisiøs forskning innenfor egne prioriterte områder og temaer. Det er observert gode effekter av ordninger som BIA, som økt verdiskaping, omsetning og antall ansatte hos dem som mottar støtte.

FORNY2020 bidrar til å styrke verdiskaping gjennom kommersiell utnyttelse av forskningsresultater utført ved universiteter, høyskoler, helseforetak og institutter.

Parallelt med at det foreslås en styrking av de brede landsdekkende ordningene foreslås det en reduksjon i bevilgningene fra næringsministeren til tematiske programmer, virkemidler for regional innovasjon og i programmer der Nærings- og fiskeridepartementets bevilgning utgjør en mindre andel av total ramme. Det foreslår også en reduksjon i bevilgningen til internasjonalt forskningssamarbeid.

For å følge opp regjeringens bioøkonomistrategi foreslås en nasjonal sektorovergripende forskningssatsing. Satsingen skal gi prioritet til tiltak som antas å kunne ha en nasjonal effekt både på verdiskaping og sysselsetting, reduserte klimautslipp og mer effektiv og bærekraftig ressursutnyttelse.

Norge har komparative fortrinn i form av naturressurser og kunnskap innenfor havbaserte næringer, og det er et potensial for videre vekst i disse næringene gjennom bl.a. å øke kunnskaps-overføring på tvers av havbaserte næringer. Regjeringen foreslår derfor å styrke forskningsmidler for å fremme økt kunnskapsoverføring mellom og fra havbaserte næringer. Regjeringen foreslår parallelt å videreføre satsingen på marin

og maritim forskning. Regjeringen arbeider også med en havstrategi som også vil se havnæringene i sammenheng og vurdere muligheter for å utnytte synergier.

Regjeringen ser det som nødvendig å starte forberedelser til opprydding etter den nukleære virksomheten. I 2017 vil forberedelser til behandling av brukt brensel og utredning av ny lager- og deponiløsning for lav- og mellomradioaktivt avfall bli prioritert, jf. forslag til bevilgning under kap. 900, post 21.

Budsjettforslag 2017

Post 50 Tilskudd til forskning

Det fremmes forslag om å bevilge 2 298,7 mill. kroner på posten i 2017. Det konstitusjonelle ansvaret for tilskuddet er delt mellom fiskeriministeren og næringsministeren. Tabell 4.11 viser hvordan tilskuddet foreslås fordelt slik i 2017: Fordelingen er basert på departementets overordnede prioriteringer, men endelig fordeling kan avvike noe. Endelig fordeling framkommer i rapporteringen for det enkelte år.

Den ekstraordinære styrkingen av BIA og FORNY2020 for å styrke sysselsetting i 2016 foreslås videreført i 2017. Forskning for biobaserte næringer foreslås styrket med 30 mill. kroner. Av bevilgningen til BIA og FORNY2020 er 100 mill. kroner del av regjeringens tiltakspakke mot ledighet.

Det foreslås 25 mill. kroner til en sektorovergripende satsing på havnæringene.

Gjennom Stortingets behandling av Prop. 1 S (2014–2015) ble det avsatt 150 mill. kroner til Haldenprosjektet for perioden 2015–2017. I 2017 vil 50 mill. kroner bli tildelt Norges forskningsråd til videreføring av prosjektet.

Parallelt med at enkelte ordninger blir styrket, er tilskudd til forskningsprogrammer og interna-

sjonalt samarbeid og tilskudd til kommersialisering og nettverkstiltak foreslått redusert. Reduksjonen er lagt på tematiske programmer som ikke er omfattet av prioriterte satsinger og der næringsministeren har en mindre andel av programets samlede bevilgning.

Forskningsrådet har en rolle i oppfølgingen av en rekke av regjeringens meldinger, strategier og handlingsplaner, som Gründerplanen, Maritim strategi og Masterplan for marin forskning. Arbeidet med dette videreføres i 2017.

Midler til øvrige programmer og tiltak foreslås videreført på om lag samme nivå som i 2016.

Fullmakt om dekning av forsikringsansvar ved atomuhell

Statens selvassurans, jf. St.prp. nr. 9 (1998–99), omfatter IFEs atomanlegg i Halden og på Kjeller, Statsbyggs anlegg KLDRA Himdalen, all transport av radioaktivt materiale mellom IFEs og Statsbyggs atomanlegg og midlertidig lagring av

atomavfall på IFEs eiendom på Kjeller, i påvente av overføring til Himdalen. Atomenergiloven begrenser innehaverens ansvar for skader som skyldes virksomhet ved atomanlegg.

De norske atomanleggene ble ved kongelig resolusjon av februar 2009 vurdert å falle innenfor definisjonen av lavrisikoanlegg, og IFEs erstatningsansvar for atomulykker og tilhørende statsgaranti ble fastsatt til 80 mill. euro, med praktisk virkning fra det tidspunkt endringsprotokollen 12. februar 2004 til Paris-konvensjonen om erstatningsansvar på atomenergiens område trer i kraft for Norge. Inntil endringene trer i kraft, vil nåværende ansvarsbeløp være regulert i atomenergiloven.

Statsgarantien for ansvaret, som omfatter IFEs atomanlegg på Kjeller og i Halden, KLDRA Himdalen, midlertidig lagring av atomavfall på IFEs eiendom på Kjeller i påvente av overføring til Himdalen og all transport av radioaktivt materiale mellom IFEs og Statsbyggs atomanlegg, foreslås satt til 80 mill. euro, jf. forslag til vedtak IX, 1.

Kap. 922 Romvirksomhet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
50	Norsk Romsenter	64 842	66 280	67 800
70	Kontingent i European Space Agency (ESA)	202 600	198 700	211 950
71	Internasjonal romvirksomhet	364 300	339 100	419 280
72	Nasjonale følgemidler, <i>kan overføres</i>	24 200	24 900	15 000
73	EUs romprogrammer	320 885	271 300	280 200
74	Nasjonal infrastruktur og tekniske aktiviteter, <i>kan overføres</i>	38 100	39 200	40 300
	Sum kap. 0922	1 014 927	939 480	1 034 530

Vedrørende 2016:

Ved St.vedt. 17. juni 2016 ble post 70 økt med 18,7 mill. kroner og post 71 økt med 33,4 mill. kroner, jf. Prop. 122 S og Innst. 400 S (2015–2016).

Oppgaver og mål

Bevilgningen dekker statlige bidrag til norsk romvirksomhet og omfatter driften av Norsk Romsenter, deltakelse i internasjonalt samarbeid om romvirksomhet gjennom European Space Agency (ESA), EUs romprogrammer og bilaterale avtaler.

I tillegg dekker bevilgningen FoU-støtte til norske bedrifter og fagmiljøer gjennom støtteordningen Nasjonale følgemidler og investeringer i nasjonal infrastruktur og tekniske aktiviteter. Internasjonalt samarbeid gir Norge tilgang på infrastruktur som det ikke er hensiktsmessig eller mulig å bygge opp i nasjonal regi, mens den nasjonale satsingen er komplementær til den internasjonale satsingen, og bidrar til å dekke norske behov som ikke håndteres gjennom internasjonalt samarbeid.

Teknologi som gjør bruk av verdensrommet, har avgjørende betydning innen et stadig økende antall samfunnsområder. Romvirksomhet er en til-

rettelegger for verdiskaping, et verktøy for samfunnsikkerhet, suverenitetsutøvelse og forskning og et sentralt virkemiddel innen klima- og miljøpolitikken. Viktige norske næringer som offshorenæringen, fiskeriene og maritim næring er i dag avhengige av velfungerende satellittinfrastruktur. Norge har flere bedrifter som hevder seg godt internasjonalt innen enkelte nisjer av romrelatert teknologi.

Ressursene konsentreres om prioriterte områder som er sentrale for norske brukerinteresser og norske bedrifters kompetanse. Målene for norsk romvirksomhet er fastsatt i Meld. St. 32 (2012–2013) Mellom himmel og jord: Norsk romvirksomhet for næring og nytte. Hovedmålet er at romvirksomhet skal være et verktøy for norske interesser. Det er satt fire delmål:

- Lønnsomme bedrifter, vekst og sysselsetting
- Dekning av viktige samfunns- og brukerbehov
- Bedre utnyttelse av internasjonalt samarbeid om romvirksomhet
- God nasjonal forvaltning av norsk romvirksomhet

Norge deltar i europeisk romsamarbeid gjennom European Space Agency (ESA), EUs jordobservasjonsprogram Copernicus og EUs satellittnavigasjonsprogrammer Galileo og EGNOS. Deltakelsen sikrer Norge markedsadgang, tilgang til teknologi og tidlig innsikt i rombaserte infrastruktur-systemer. Satsingen utløser en rekke kontrakter og oppdrag for norske høyteknologiske bedrifter, både gjennom ESA-programmene, EUs programmer og det kommersielle markedet. Midlene gir samfunnsgevinster i form av arbeidsplasser, teknologiutvikling, forskning og utvikling av nasjonal evne til å ivareta strategisk viktige oppgaver som miljø- og suverenitetsovervåking, fiskeriforvaltning, værvarsling, redningstjeneste og sjøsikkerhet.

Norsk Romsenter er statens strategiske, samordnende og utøvende organ for romvirksomhet. Etaten forvalter teknologiutviklingsordningen Nasjonale følgemidler og er rådgivende organ for norske myndigheter i spørsmål som angår romvirksomhet. Norsk Romsenter arbeider for å sikre norsk industri kontrakter i internasjonale programmer og for å legge til rette for bedre utnyttelse av rombaserte tjenester i norsk forvaltning, næringsliv og forskningsmiljøer.

De to statseide selskapene Andøya Space Center AS og Space Norway AS er sektorpolitiske

verktøy som skal utvikle og drifte romrelatert infrastruktur som dekker norske brukerbehov. Andøya Space Center AS leverer tjenester til forskning og næringsliv, bl.a. i form av oppskyting av forskningsraketter, slipp av forskningsballonger og testing av missilteknologi. Space Norway AS drifter sjøfiberkabelen til Svalbard og eier 50 pst. av Kongsberg Satellite Services (KSAT) som drifter satellittbakkestasjoner på Svalbard, Jan Mayen og ved Trollstasjonen i Antarktis. Selskapet har et datterselskap, Statsat, som drifter romrelatert infrastruktur for norske forvaltningsetater, som f.eks. de norske AIS-satellittene.

I forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet for 2016 mottok regjeringen anmodningsvedtak fra Stortinget om å «starte arbeidet med å utarbeide en bredt forankret nasjonal romstrategi», jf. Innst. 8 S (2015–2016). Regjeringen har startet opp dette arbeidet. I Meld. St. 32 (2015–2016) Svalbard varslet regjeringen at den vil vurdere behov og muligheter for et satellittbasert kommunikasjonssystem i nordområdene. Nærings- og fiskeridepartementet utlyste sommeren 2016 et oppdrag om å utarbeide en konseptvalgutredning (KVU) for satellittbasert kommunikasjon i nordområdene. KVUen skal utarbeides som en totalleveranse fra tilbyder i overensstemmelse med Finansdepartementets ordning for kvalitetssikring av store statlige investeringer.

Resultatrapportering for 2015 følger under den enkelte budsjettpost.

Prioriteringer 2017

Oppnåelse av målene for norsk romvirksomhet krever både effektiv utnyttelse av det internasjonale samarbeidet Norge deltar i, og nasjonal evne til å utvikle og gjennomføre infrastrukturløsninger som ikke kan skaffes gjennom internasjonalt samarbeid. Hovedprioriteringer for regjeringens satsing på romvirksomhet i 2017 er derfor å:

- Utnytte mulighetene Norges deltakelse i internasjonalt samarbeid om romvirksomhet åpner for norsk næringsliv og norske brukergrupper
- Legge til rette for utvikling av nasjonal rominfrastruktur som supplement til Norges deltakelse i internasjonalt samarbeid, der dette er nødvendig for å dekke særlige norske brukerbehov
- Legge til rette for at norsk satsing på romvirksomhet utløser verdiskaping i norsk næringsliv

Tabell 4.12 Maksimal utnyttelse av ESAs romprogrammer

	Resultat 2014	Mål 2015	Resultat 2015
Ringvirkningsfaktor for norske industriaktører	4,7	4,6	5,3
Returkoeffisient i ESAs obligatoriske programmer	0,72	0,80	0,31
Returkoeffisienten i ESAs frivillige programmer	1,07	0,98	0,89
ESA-generert salg	993,4 mill. kroner	1 000 mill. kroner	1 140 mill. kroner

Post 50 Norsk Romsenter

Norsk Romsenter (NRS) er statens strategiske, samordnende og utøvende organ for romvirksomhet og er et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter. Virksomheten disponerte 35 årsverk per 1. oktober 2015. Etaten ivaretar Norges interesser i internasjonalt samarbeid om romvirksomhet (post 70, 71 og 73) og driver rådgivning og utredning rettet mot norsk forvaltning og næringsliv. Norsk Romsenter forvalter utviklingsstøtteordningen Nasjonale følgemidler og midler til infrastrukturutvikling, jf. omtale under postene 72 og 74.

Det er fastsatt følgende mål for Norsk Romsenter:

- Maksimal utnyttelse av Norges deltakelse i den europeiske romorganisasjonen ESAs programmer
- Maksimal nytte av Norges deltakelse i EUs romprogrammer
- Videreutvikling av nasjonal rominfrastruktur
- Effektiv offentlig forvaltning og verdiskapning også utenfor romsektoren
- Anerkjent rådgiver for norsk forvaltning og næringsliv

Resultater 2015

Nytte av ESAs programmer

Norge deltar i ESA for å utvikle norsk industri og ny teknologi som kan ivareta norske brukerbehov, og det er derfor et mål med best mulig deltakelse fra norsk industri.

Ringvirkningsfaktoren for norske industriaktører viser hvilken effekt de offentlige midlene til industriutvikling innen ESA har på utviklingen av norske virksomheter. Tabellen viser at ringvirkningene i 2015 var godt over resultatet for 2014. Noe av årsaken til denne økningen er at Norsk Romsenter, i tråd med anbefaling i PWCs evaluering av norske romprogrammer i 2012, har endret

startpunkt for beregning av ringvirkningsfaktoren til år 2000, fra tidligere 1985. Endringen gir et mer korrekt bilde av dagens situasjon.

Returkoeffisienten i ESAs programmer, spesielt i de obligatoriske programmene, er lavere enn måltallet for 2015. ESA nullstilte industrireturen ved utgangen av 2014. Dette vil si at landene ble enige om å stryke tidligere skjevheter i returstatistikken. Norges industriretur var på dette tidspunkt 0,99. Nullstillingen medfører at industrireturberegningene for 2015 ikke blir representative for hvilke oppgaver norsk industri kan få. ESAs programmer er av flerårig karakter, og et korrekt bilde av situasjonen gis derfor først etter noen år. Når det gjelder norske bedrifters ESA-genererte salg, altså i hvilken grad industrien rapporterer at ESA-deltakelsen utløser omsetning i norske bedrifter, er resultatet høyere enn måltallet for 2015.

Nytte av EUs romprogrammer

Norsk deltakelse i EUs romprogrammer skal sikre at Norge har påvirkningskraft over samfunns viktig infrastruktur. Videre skal det arbeides for at norske aktører får den innsikten som er nødvendig for best mulig utnyttelse av EUs satellittsystemer for norske brukere. I EUs satellittnavigasjonsprogrammer deltar Norge fullt, dog uten stemmerett, i de styrende og rådgivende organer. Etter inkluderingen av Galileo-forordningen i EØS-avtalen har norske aktører lik rett til å konkurrere om leveranser til programmet. EU-regelverket Common Minimum Standards (CMS) ble vedtatt i desember 2015. Regelverket må være på plass før forhandlinger om en avtale om norsk deltakelse i Galileos navigasjonsløsning for offentlige brukere (PRS) kan starte. Forhandlinger om en norsk PRS-avtale med EU skal etter planen startes opp høsten 2016.

Norsk deltakelse i EUs jordobservasjonsprogram Copernicus i perioden 2014–2020 ble vedtatt

av Stortinget i mai 2015, og Copernicus-rettsakten er innlemmet i EØS-avtalen. Norge deltar nå i de styrende og rådgivende organer, dog uten stemmerett. Norske aktører har hatt god uttelling med en rekke større kontrakter i programmet.

Videreutvikling av nasjonal rominfrastruktur

Den tredje norske AIS-satellitten, AISSat-3, skal etter planen skytes opp høsten 2016. NorSat-1 var planlagt skutt opp i april 2016, men på grunn av tekniske problemer ble oppskytning utsatt. Det arbeides med å finne en ny oppskytningsmulighet. AIS-mottakeren som skal følge med satellitten utvikles av Kongsberg Seatex. I februar 2015 ble det gjort en vellykket oppskytning av den norske sonderaketten ICI-4 fra Andøya Space Center. Sonderaketten ble skutt inn i nordlyset for å samle data om fenomener i atmosfæren som kan forstyrre navigasjonssignaler og kommunikasjon fra satellitter.

Effektiv offentlig forvaltning og verdiskapning også utenfor romsektoren

I 2015 har det blitt iverksatt flere tiltak for å sikre god utnyttelse av jordobservasjonsdata. Operativ flerbruksprosessering av Radarsat-data er gjennomført, og den tekniske implementeringen av nasjonal prosesseringskjede for Sentinel-1 er fullført. Systemet kjøres nå pre-operasjonelt for Forsvaret, Kystverket og Polarinstituttet. Romsenteret har også bidratt til implementering av jordobservasjonsdata i BarentsWatch og Svalbard Integrated Arctic Earth Observing System (SIOS).

Råd til norsk forvaltning og næringsliv

I 2015 har Norsk Romsenter vært i dialog med Innovasjon Norge og Norges forskningsråd om samarbeid om industri- og tjenesteutvikling som benytter satellittdata. Det er utarbeidet et underlag for en nedstrømsstrategi, og en aktivitetsplan som søkes omforent med det øvrige virkemiddelapparatet. Arbeidet med å lage en ny omforent «Rom for forskning»-plan sammen med Norges forskningsråd er i gang. NRS har bistått Klima- og miljødepartementet i arbeidet med klima- og skogprosjektet (NICFI), og bistått NIFCI i deres dialog med eksterne tilbydere av satellittbaserte løsninger for internasjonal skogovervåkning. Norsk Romsenter har bistått Nærings- og fiskeridepartementet med råd i EU- og ESA-relaterte saker og deltatt i den norske delegasjonen i Ark-

tisk Råds arbeidsgruppe om telekommunikasjon i nord. Norsk Romsenter har også bidratt til å kommunisere romvirksomhetens betydning overfor beslutningstakere og allmennheten, spesielt rombaserte tjenesters betydning for klima- og miljøpolitikk.

Tabell med nøkkeltall for Norsk Romsenter er gjengitt i kap. 10 i proposisjonens del III Andre saker, jf. standardrapportering for forvaltningsorganer med særskilte fullmakter.

Vurdering av måloppnåelse

Det er vanskelig å si noe om status for norsk industriretur i ESAs programmer i 2015 på grunn av nullstillingen av industrireturen som ble gjort i 2014. ESAs programmer er av flerårig karakter, og et mer korrekt bilde av situasjonen for norske industrikontrakter vil vi først få om noen år. Norsk Romsenter har ellers oppfylt målene for 2015. Ringvirkningsfaktoren på 5,3 viser at de offentlige midlene til industriutvikling innen ESA fortsatt har en positiv effekt på utviklingen av norske virksomheter som deltar i ESA-prosjekter. Menon Business Economics AS har sommeren 2016 på oppdrag av NFD analysert norsk deltakelse i ESAs frivillige programmer. De finner at ESA-programmene er samfunnsøkonomisk lønnsomme. Det anslåtte ESA-genererte salget lå godt over målet for 2015. Norsk Romsenter har i 2015 bidratt til å videreutvikle nasjonal rominfrastruktur, og vært en aktiv rådgiver for forvaltning og næringsliv. Innsatsen Norsk Romsenter har gjort for å ivareta Norges interesser i EUs romprogrammer Copernicus, Galileo og EGNOS vurderes også av departementet som betydelig.

Prioriteringer 2017

I 2017 skal Norsk Romsenter særlig prioritere følgende oppgaver:

- Styrking av Norges industriretur i den europeiske romorganisasjonen ESA
- Ivaretagelse av Norges interesser i EUs romprogrammer
- Tilrettelegging for at romvirksomhet skal kunne bidra til å løse nasjonale brukerbehov
- Bidra til å utvikle norsk politikk innen romsikkerhet

Budsjettforslag 2017

Det foreslås bevilget 67,8 mill. kroner til dekning av administrasjonsutgifter for Norsk Romsenter. Bevilgningen inkluderer 3,2 mill. kroner til nasjo-

nal administrativ oppfølging av Norges deltakelse i Galileo og EGNOS, og 5 mill. kroner til nasjonal administrativ oppfølging av Norges deltakelse i Copernicus.

Post 70 Kontingent i European Space Agency (ESA)

Medlemskapet i ESA er av stor betydning for norsk industri, brukerinteresser og forskning. Kontingenten i ESA er obligatorisk og dekker ESAs administrasjon og vitenskapsprogram. Vitenskapsprogrammet har som mål å bidra til å utvide forståelsen av grunnleggende spørsmål som mulighetene for liv andre steder enn på jorden og de fundamentale kreftene i universet.

Nivået på ESAs budsjett bestemmes av ESAs ministerrådsmøter. Hvert land betaler en andel som er basert på størrelsen på nettonasjonalinntekten. Den norske kontingenten er satt til 2,81 pst. av ESAs budsjett fra og med 2016.

Budsjettforslag 2017

Det foreslås bevilget 211,95 mill. kroner til kontingent i ESA.

Post 71 Internasjonal romvirksomhet

Norges deltakelse i ESAs programmer og Norges øvrige internasjonale avtaler om romvirksomhet bidrar til teknologisk utvikling av industrien, til å ivareta norske brukerinteresser, til å bygge nasjonal kompetanse og til å etablere romrelatert infrastruktur. Bevilgningen på posten dekker også Radarsat-avtalen med Canada, EASP-avtalen med Tyskland, Frankrike, Sveits og Sverige og bidrag til utdanningskontoret ESERO ved Andøya Space Center AS.

Norges innbetalinger til ESAs frivillige programmer følger av flerårige forpliktelser Norge har inngått i forbindelse med ESAs ministerrådsmøter. På ministerrådsmøtet i 2012 inngikk Norge forpliktelser for totalt 144,42 mill. euro, jf. Prop. 74 S og Innst. 278 S (2012–2013). Dette tilsvarer Norges NNI-andel (netto nasjonalinntekt) av de totale forpliktelsene som ble inngått på møtet. Størrelsen på Norges årlige innbetalinger følger framdriften i programmene. Det neste ministerrådsmøte i ESA er fastsatt til 1. desember 2016.

Norges gjenstående forpliktelser i de frivillige programmene i ESA er forventet å utgjøre 81,24 mill. euro ved utgangen av 2016. Det fore-

Tabell 4.13 Forventede gjenstående forpliktelser per 31. desember 2016

Betegnelse	Forpliktelse (i 1 000 kr) ¹
<i>ESA programmer:</i>	
Jordobservasjon	334 819
Telekommunikasjon	203 107
Teknologi	155 449
Navigasjon	2 793
Romtransport	34 906
Romstasjon, mikrogravitasjon og utforskning	75 956
Romovervåking	5 957
ESA retroaktive justeringer ²	-55 943
<i>EASP-avtalen</i>	94 199 ³
Sum gjenstående forpliktelser	851 243

¹ Omregningskurs 9,3083 (valutakurs per 1. juni 2016).

² ESA retroaktive justeringer er korreksjoner for varierende innbetalingsprofil og overføring mellom programelementer grunnet omprioriteringer. ESA retroaktive justering er lagt til for å gi et tydeligere bilde av de faktiske gjenstående forpliktelsene.

³ Forventet forpliktelse for 2016–2020 vil være 2,53 mill. euro årlig.

slås at Stortinget samtykker til at Nærings- og fiskeridepartementet i 2017 kan gi tilsagn om tilskudd på 44,4 mill. euro ut over gitt bevilgning for å delta i de frivillige programmene i ESA. Samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar skal likevel ikke overstige 81,24 mill. euro, jf. forslag til vedtak VI, 2.

Ny avtaleperiode for EASP-avtalen for perioden 2016–2020 er inngått, noe som gir forpliktelser på om lag 23,5 mill. kroner (2,53 mill. euro årlig).

ESAs programmer

ESAs programmer framgår av tabellen over. Ved utgangen av 2016 forventes det at Norges gjenstående forpliktelser vil utgjøre i overkant av 756 mill. kroner, tilsvarende ca. 81 mill. euro. Nye forpliktelser inngått på ministerrådsmøte i desember 2016 vil komme i tillegg til ovennevnte gjenstående forpliktelser.

ESAs ministerrådsmøte 2016

De frivillige programmene i den europeiske romorganisasjonen ESA finansieres gjennom at medlemslandene forplikter deltakelse under hvert program. Disse forpliktelsene gjøres på ESAs ministerrådsmøter, som normalt finner sted hvert tredje år. Neste ministerrådsmøte er fastsatt til 2. desember 2016 i Sveits. Det totale nivået på Norges forpliktelser vil være avhengig av utfallet av ministerrådsmøtet, bl.a. nivået på forpliktelser fra de øvrige landene og sammensetningen og størrelsen på programmene som blir vedtatt gjennomført. Det anslås at Norge vil inngå forpliktelser for totalt 49,5 mill. euro, tilsvarende om lag 461 mill. kroner, under det kommende ministerrådsmøtet. Dette tilsvarer om lag $\frac{1}{4}$ av Norges NNI-andel. For å få stemmerett og dermed mulighet til å påvirke innholdet i programmene, må man delta med minst $\frac{1}{4}$ NNI-andel. Utbetalingen i 2017 anslås til 40,5 mill. kroner. Regjeringen vil fremme egen proposisjon for Stortinget i etterkant av ministerrådsmøtet om godkjenning av det totale nivået for Norges nye forpliktelser og fordelingen av forpliktelsene mellom ulike programmer. Forpliktelsene på ministerrådsmøtet vil bli inngått med forbehold om Stortingets samtykke. Eventuelle endrede bevilgningsbehov som følge av utfallet av ministerrådsmøtet vil bli fremmet i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2017.

Nærmere om ESA-programmene

Jordobservasjon

ESAs jordobservasjonsprogram utvikler satellitter for værvarsling, miljøovervåking og forskning. Jordobservasjonssatellitter har de senere årene fått stadig større betydning for en lang rekke viktige samfunnsoppgaver, slik som miljø- og klimaovervåking, ressursforvaltning, samfunnssikkerhet og katastrofehåndtering. Norges store geografiske territorium og spredte bosetting gjør at vi har særlig stor nytte av satellittbasert overvåking. Teknologi utviklet gjennom ESA har hatt sentral betydning for utviklingen av norsk havovervåking. Grunnlaget for EUs jordobservasjonsprogram Copernicus ble lagt gjennom utviklingsarbeid utført i ESAs jordobservasjonsprogram. Det vises for øvrig til omtale under post 73 EUs romprogrammer.

Telekommunikasjon

ESAs telekommunikasjonsprogram ARTES (Advanced Research in Telecommunications Systems) skal styrke konkurranseevnen til medlemslandenes satellittkommunikasjonsindustri, gjennom prosjekter for utvikling av teknologi, utstyr og systemer. Selv om satellittkommunikasjonsindustrien de senere årene i stor grad har blitt markedsdrevet, spiller offentlige programmer fortsatt en sentral rolle for å utvikle, og ikke minst teste, nye teknologier. Årsaken til dette er den store risikoen som er knyttet til å ta i bruk ny teknologi som ikke tidligere har blitt testet i verdensrommet. Satellittkommunikasjon står for den største delen av omsetningen innen norsk romvirksomhet. Hoveddelen av omsetningen er eksportrettet.

Teknologi

General Support Technology Programme (GSTP) er det mest sentrale teknologiprogrammet i ESA. Norske bedrifter med spisskompetanse har synergieffekter med romvirksomhet, f.eks. innen offshoreteknologi, medisinsk teknologi og forsvarsteknologi. GSTP gir disse bedriftene mulighet til å kvalifisere teknologi for levering til ESAs programmer og det kommersielle markedet. PRODEX er et frivillig program ESA har opprettet for å utvikle og utnytte eksperimenter på satellitter. PRODEX er blitt tatt godt imot av norske FoU-miljøer og er hovedsakelig benyttet i forbindelse med validering av instrumentmålinger på nye jordobservasjonssatellitter.

Navigasjon

European GNSS Evolution Programme bidrar til å videreutvikle EUs satellittnavigasjonsprogrammer Galileo og EGNOS. Norge deltar i programmet for å styrke konkurransedyktigheten til norsk industri og for å legge til rette for utviklingen av teknologi som øker yteevnen til Galileo og EGNOS i nordområdene. Norge har stor samfunnsnytte av satellittnavigasjon og store muligheter for industriell verdiskaping. Det vises for øvrig til omtale under post 73 EUs romprogrammer.

Romtransport

ESAs romtransportprogram sikrer Europa uavhengig adgang til verdensrommet. For Norge er deltakelse i programmet også viktig for å kunne gi norsk næringsliv andeler i utvikling og produksjon.

sjon av de europeiske bærerakettene (Ariane) og markedet for kommersielle oppskytinger. På ESAs ministerrådsmøte i desember 2014 ble det vedtatt å starte utviklingen av Ariane 6. Målet er at den nye rakettersjonen skal være rimeligere i produksjon og drift enn Ariane 5. I alt er det satt av fire mrd. euro til utvikling av Ariane 6 og videreutvikling av den mindre raketten Vega. Norge har gått inn i ESAs program for bærerakter med et lavt beløp, ved å overføre midler fra andre av ESAs teknologiprogrammer.

Romstasjon, mikrogravitasjon og utforskning

Norge deltar i ESAs programmer for den internasjonale romstasjonen (ISS), noe som sikrer norske forskere tilgang til eksperimentfasiliteter ved romstasjonen. Norge fokuserer på forskning innen biologiske prosesser og materialteknologi, områder som dekker norske behov bl.a. innen havbruk, planteforedling og materialutvikling. Videre har utprøving om bord på den internasjonale romstasjonen vært viktig for utviklingen av de norske AIS-satellittene.

Romovervåking

Norge deltar i ESAs romovervåkingsprogram. Målet er å utrede og legge til rette for europeisk egenevne innen sporing av satellitter og romsøppel, romværvarsling og overvåking og varsling av asteroider og kometer som passerer nær jorda. Norske fagmiljøer har særlig stor kompetanse innen romvær og baneberegning.

Esrange Andøya Special Project (EASP)-avtalen

EASP-avtalen er et samarbeid mellom Tyskland, Frankrike, Sveits, Sverige og Norge om bruken av rakettskytefeltene i Kiruna og på Andøya. Avtalen bidrar med en betydelig del av inntektene til Andøya Space Center og finansierer norsk og internasjonal forskning som har betydning bl.a. for forståelsen av klimaendringer og for hvordan romvær påvirker satellittnavigasjonssystemer. Avtalen fornyes automatisk for fem år av gangen og gjeldende avtale går fram til 2020. For 2017 er Norges forpliktelse anslått til 23,5 mill. kroner.

Radarsat

Norge har siden 1990-tallet hatt avtaler med Canada som sikrer tilgang til bilder fra det kanadiske radarsatellittprogrammet. Radarsatellitter kan observere bakken og havoverflaten selv i

mørke, ved overskyet vær eller i tett tåke. Kombinasjonen av radarsatellitter og AIS-satellitter har vist seg som et særlig effektivt virkemiddel for havovervåking. Skip som vises av radarsatellitten, men ikke av AIS-satellitten, må antas enten å ha problemer, eller å ha skrudd av AIS-senderen for å bedrive ulovlige aktiviteter som oljeutslipp eller ulovlig omlasting. På denne måten kan myndighetene redusere bruken av kostbar overvåking ved hjelp av fly eller kystvaktskip og prioritere kontrollinnsatsen mot mistenkelige skip. Radarsatellitter brukes også i økende grad for skredovervåking.

Den nåværende Radarsat-avtalen sikrer Norge tilgang til data fra Radarsat-2 ut 2018, på bakgrunn av innbetaling gjort over statsbudsjettet 2016. For å sikre Norge fortsatt tilgang til radarsatellittdata, foreslås det å videreføre Norges innbetaling til Radarsat-2 i 2017. Dette medfører en kostnad på 1,5 mill. USD (ca. 12,5 mill. kroner) og vil sikre Norge datatilgang ut 2019. Norsk Romsenter utreder behov og mulige løsninger for radarsatellittdekning i årene framover, bl.a. med kartlegging av dekningsgraden til radarsatellittene Sentinel-1A og -1B.

Budsjettforslag 2017

Det foreslås en samlet bevilgning på 419,28 mill. kroner for forpliktelser til internasjonal romvirksomhet i 2017. Av dette er 383,03 mill. kroner forventede utbetalingskrav til ESAs frivillige programmer, 12,5 mill. kroner kostnader til forlengelse av Radarsat-avtalen, 23,5 mill. kroner til EASP-avtalen og 0,25 mill. kroner til ESAs utdanningskontor ESERO.

Post 72 Nasjonale følgemidler, kan overføres

Nasjonale følgemidler er en søknadsbasert støtteordning for romrelatert teknologi- og tjenesteutvikling. Ordningen er ment å styrke konkurransevnen til norsk romrelatert næringsliv og bidra til utvikling av rombaserte varer og tjenester som kan dekke norske brukerbehov. Målgruppe for ordningen er norske bedrifter og forskningsmiljøer som har eller kan få leveranser til internasjonal romrelatert virksomhet eller til anvendelsesområder av stor betydning for Norge. Formålet med bevilgningen til Nasjonale følgemidler er å bidra til bedre utnyttelse av investeringen Norges deltakelse i ESAs og EUs programmer representerer. Ordningen er et sentralt virkemiddel for å legge til rette for god industriretur i ESAs programmer. De fleste av ESAs medlemsland har eta-

blert lignende ordninger. Menon Business Economics AS har analysert ordningen i 2016. Menon har ikke kunnet fastslå om ordningen er samfunnsøkonomisk lønnsom. Innretningen av ordningen skal vurderes nærmere i utarbeidelsen av en nasjonal romstrategi.

Resultater 2015

Med ubrukte midler fra tidligere år ble det fordelt i alt 25,5 mill. kroner i nasjonale følgemidler. 28 ulike bedrifter og organisasjoner mottok støtte til i alt 31 forskjellige prosjekter. Prosjekter som kan bidra til å øke norsk industriretur i ESA har blitt særlig prioritert. Aktører som har fått tildelt midler gir tilbakemelding om at de nasjonale følgemidlene øker deres sjanse for å få tilslag på ESA- og EU-leveranser. Det er også gitt støtte til prosjekter for å utnytte jordobservasjonsdata, nye produkter basert på satellittnavigasjon og støtte til produksjonsutvikling for å posisjonere norsk industri for leveranser til utbygging av neste generasjons værsatellitter. 15,6 mill. kroner ble fordelt til vare- og tjenesteproduserende industri, og 9,9 mill. kroner gikk til utdannings- og instituttsektoren.

Prioriteringer 2017

Fordelingen av midler i 2017 skal innenfor regelverket fastsatt av Nærings- og fiskeridepartementet ta utgangspunkt i de overordnede prioriteringene for norsk romvirksomhet.

Budsjettforslag 2017

Det foreslås en bevilgning på 15 mill. kroner på posten.

Post 73 EUs romprogrammer

Galileo og EGNOS

EUs satsing på satellittnavigasjon skjer gjennom programmene Galileo og EGNOS. EGNOS har vært i drift siden 2009 og verifiserer og korrigerer signaler fra det amerikanske GPS-systemet (og etter hvert også fra Galileo), slik at signalene blir mer pålitelige og presise. Galileo skal bli et selvstendig, globalt satellittnavigasjonssystem på lik linje med GPS. I 2015 ble det gjennomført tre vellykkede oppskytninger av til sammen seks Galileo-satellitter. I tillegg ble det skutt opp to satellitter i mai 2016. Når disse er ferdig testet vil det være 14 satellitter operative. Det vil ventelig danne grunnlag for at Galileo erklæres operativt

med begrenset tjenestetilbud mot slutten av 2016. Systemet vil bli fullt operativt i 2020, og fram til da er det planlagt skutt opp ytterligere 10 satellitter.

Norge har vært med på å utvikle teknologien og systemene bak Galileo og EGNOS siden dette arbeidet startet opp, først gjennom ESA og senere gjennom samarbeid med EU. I 2014 vedtok Stortinget å videreføre Norges deltakelse i programmene for perioden 2014–2020. Programmene er tatt inn i EØS-avtalen. Norges finansielle forpliktelse til programmene tilsvarer Norges BNP-andel av de totale programkostnadene for perioden 2014–2020, for tiden 2,34 pst. Norges gjenstående finansielle forpliktelser til Galileo og EGNOS er ved utgangen av 2016 forventet å utgjøre om lag 1,29 mrd. kroner.

Geografi, topografi og nærings- og bosettingsstruktur gjør Norge til et av de landene som har størst utbytte av Galileo og EGNOS. Erfaringene fra Norges deltakelse har vært gode. Deltakelse i programmenes styrende organer har gitt norske myndigheter mulighet til å påvirke programmene slik at de i størst mulig grad ivaretar norske interesser. Som følge av dette vil EGNOS og Galileo få langt bedre ytelse i nordområdene enn det som ellers ville ha vært tilfelle. Deltakelsen har også gitt norsk forvaltning og industri tidlig innsikt i programmene. Dette har bidratt til å posisjonere norsk industri i det voksende markedet for tjenester som nyttiggjør satellittnavigasjon og forberedt norsk forvaltning på raskest mulig å kunne ta i bruk nye, samfunnsnyttige satellittnavigasjonstjenester. Videre har Norges deltakelse ført med seg kontrakter til norsk industri for om lag 64,5 mill. euro. Bakkeinfrastruktur for Galileo og EGNOS har som følge av Norges deltakelse blitt lokalisert på Svalbard, Jan Mayen, i Trondheim, Tromsø, Kirkenes og på Trollstasjonen i Antarktis. Nest etter Frankrike er Norge det landet med flest utplasserte bakkestasjoner. Den norske bakkeinfrastrukturen sørger for bedre ytelse i områder som er viktige for Norge, norsk tilstedeværelse i områder av strategisk betydning og inntekter til norske operatører. Stasjonen på Svalbard er av særlig interesse med tanke på å sikre fullgod ytelse fra Galileo også i nordområdene.

Copernicus

Copernicus er EUs jordobservasjonsprogram som skal støtte opp under bærekraftig ressursforvaltning, sikkerhet og beredskap, klima og miljø. Programmet omfatter bygging og drift av satellitter, sensorer og tilhørende tjenester og vil gi en stor økning i den globale kapasiteten for bl.a. hav-

overvåkning, overvåking av klimaendringer og miljøtrusler, katastrofehandtering og overvåking av rasfare. Norge har deltatt i utviklingen og utbyggingen av Copernicus siden programmet ble startet opp i 2000. Nåværende deltakelse går fram til 2020. Norges gjestående finansielle forpliktelser til Copernicus er ved utgangen av 2016 forventet å utgjøre om lag 815 mill. kroner.

En rekke av satellittene i Copernicus-programmet er nå i bane. Radarsatellitten Sentinel-1A leverer data sammen med tvillingsatellitten Sentinel-1B. Den optiske satellitten Sentinel-2A ble skutt opp i juni 2015, og tvillingen Sentinel-2B har planlagt oppskytning i løpet av 2016. Sentinel-3A ble skutt opp i februar 2016. Meteorologisk institutt har sammen med Nansensenteret og Havforskningsinstituttet fått ansvaret for levering av informasjon om hav- og sjøstilstanden i Nordområdene og Arktis, inklusiv planktonoppblomstring, til den marine tjenesten i Copernicus.

Norsk deltakelse i Copernicus gir Norge mulighet til å delta i styrende og rådgivende organer for programmet, og i så måte bidra til at programmet får styrket dekning og ytelse over norske områder, i tillegg til å gi norsk forvaltning og næringsaktører de beste muligheter til å nyttiggjøre seg av data og tjenester fra programmet. Deltakelse er også en forutsetning for at norske næringsaktører får by på kontrakter som lyses ut under programmet. I forrige programperiode vant norske aktører kontrakter for rundt 56,6 mill. euro. For perioden 2014–2020 er det anslått at kontraktpotensialet for norske aktører i programperioden er på om lag 1 mrd. kroner, omtrent samme beløp som den norske programkontingenten. Foreløpige tall viser at norske aktører til nå har vunnet Copernicus-relaterte kontrakter til om lag 60 mill. euro.

Budsjettforslag 2017

Det foreslås en bevilgning på 280,2 mill. kroner til EUs romprogrammer. Den årlige medlemskontingenten for norsk deltakelse fastsettes i euro av Europakommisjonen på grunnlag av ventet framdrift under det enkelte program. EUs budsjett for 2017 var ikke klart i tide til å justere budsjettforslaget for 2017. Beløpet omfatter medlemskontingent til EUs romprogrammer Copernicus, Galileo og EGNOS. Eventuelle endringer i medlemskontingentene håndteres i Revidert budsjett 2017.

Post 74 Nasjonal infrastruktur og tekniske aktiviteter, kan overføres

Posten omfatter midler til infrastrukturutvikling og tekniske støtteaktiviteter som skal løse særlige norske brukerbehov. Midlene skal benyttes til utviklingsprosjekter i norske etater og institutter og til å anskaffe tjenester og infrastruktur. Formålet er å øke nytten av Norges deltakelse i internasjonalt samarbeid om romvirksomhet og skaffe til veie infrastruktur og tjenester som Norge har særlig behov for, men som det ikke er mulig eller hensiktsmessig å skaffe tilgang til gjennom internasjonalt samarbeid. Posten forvaltes av Norsk Romsenter.

Resultater 2015

For å følge opp den norske Galileo-deltakelsen ble brukt midler for å få gjennomført tekniske og infrastrukturrelaterte aktiviteter hos bl. a. Kartverket, Forsvarets forskningsinstitutt og Nasjonal sikkerhetsmyndighet. Det ble også brukt midler for nasjonal infrastruktur og tekniske aktiviteter relatert til Norges deltakelse i Copernicus. Det har vært dialog med en rekke etater og KSAT om nasjonal prosessering, tjenesteutvikling og utprøving i brukeretatene. Ved utløpet av 2015 var en nasjonal prosesseringskjede for Sentinel-1 etablert og satt i pre-operativ drift. Ytterligere kontrakter for innledende aktiviteter og teknisk utprøving på en rekke sektorer er utarbeidet. I tillegg er det benyttet midler til utvikling av norske småsatellitter/AIS og flerbruksprosessering av data fra Radarsat-2.

Prioriteringer 2017

I 2017 foreslås det å videreføre arbeidet med utvikling av satellitter for skipsidentifikasjon (AIS), flerbruks dataprosessering og nasjonal oppfølging av Galileo og EGNOS, hvor det vil være behov for nasjonale tekniske oppfølgingsaktiviteter også i året som kommer. I tillegg foreslås det midler til nasjonal oppfølging av Norges deltakelse i Copernicus. For å få best mulig nytte av Norges deltakelse i Copernicus er det nødvendig med midler som dekker nasjonale fellestjenester og som bidrar til teknisk utvikling og etablering av nye nasjonale tjenester.

Budsjettforslag 2017

Det foreslås en bevilgning på 40,3 mill. kroner til nasjonal infrastruktur og tekniske aktiviteter. Av

bevilgningsbeløpet foreslås 25 mill. kroner avsatt til nasjonal oppfølging av Norges deltakelse i Copernicus, 8 mill. kroner til nasjonal oppfølging

av Galileo og EGNOS, 4 mill. kroner til skipsidentifikasjon/videreutvikling av AIS-konseptet, og 3,3 mill. kroner til flerbruks dataprosessering.

Kap. 924 Internasjonalt samarbeid og utviklingsprogrammer

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
70	Tilskudd	70 958	48 800	48 616
	Sum kap. 0924	70 958	48 800	48 616

Post 70 Tilskudd

Regjeringen ønsker å videreutvikle et tett samarbeid mellom Norge og andre land i Europa. Denne målsettingen oppnås bl.a. gjennom deltakelse i EU-programmer og bidrag til Europakommisjonens arbeid med det indre marked.

Årlig medlemskontingent for norsk deltakelse i EU-programmer fastsettes i euro av Europakommisjonen på grunnlag av ventet framdrift under det enkelte program. Kontingenter betales samlet til Utenriksdepartementet, mot senere refusjon fra de departementene som er ansvarlige for de enkelte programmene.

EØS-EFTA-landene har siden 2004 bidratt med finansiering av Europakommisjonens aktiviteter knyttet til gjennomføring og utvikling av det indre marked. Slike tiltak er positive for verdiskapingen og bidrar til at norsk næringsliv får like gode vilkår som øvrig europeisk næringsliv. Norge deltar i og bidrar med midler til programmer og tiltak for et velfungerende indre marked. Midlene dekker en rekke tiltak for å gjennomgå og utvikle det indre marked. Informasjonstiltak rettet mot næringslivet og privatpersoner slik at de lettere kan ta del i de muligheter og rettigheter som finnes i det indre marked, er også en del av arbeidet.

Marco Polo er et EU-program som gjennom økonomisk støtte gir insentiver til omlegging til mer miljøvennlig godstransport, primært gjennom skift fra veg til sjø og/eller jernbane. Programmet Marco Polo II ble avsluttet ved årsskiftet 2013/2014. EU har lagt oppfølgeren til programmet under det transeuropeiske transportnettverket, TEN-T, og finansieringsordningen «Connecting Europe Facility». Norge deltar ikke i CEF Transport, og dermed ikke heller ikke i etterfølgeren til Marco Polo. Det siste norske prosjektet under Marco Polo-programmet avsluttes etter pla-

nen i 2016. Den norske deltakelsen finansieres av Nærings- og fiskeridepartementet (1/3) og Samferdselsdepartementet (2/3), som også har koordineringsansvaret.

Norge deltok i EUs rammeprogram for konkurranseevne og innovasjon (CIP) i perioden 2007–2013. Målet for programmet var å styrke innovasjon og konkurransekraft i europeisk næringsliv, skape et innovativt informasjonssamfunn og fremme effektiv energibruk og økt bruk av fornybar energi i Europa. CIP prioriterte små og mellomstore bedrifter.

Fra og med 2014 ble de innovasjonsrettede tiltakene i CIP flyttet over til EUs store forsknings- og innovasjonsprogram Horisont 2020. Norsk deltakelse i Horisont 2020 koordineres av Kunnskapsdepartementet, men programmet har en sentral næringslivskomponent. De øvrige virkemidlene i CIP har blitt flyttet over i programmet for konkurransekraft og små og mellomstore bedrifter, COSME, der Norge ikke deltar.

Resultater 2015

Gjennomføring og utvikling av det indre marked

De totale utgiftene for norsk deltakelse i det indre marked og bidrag til ulike programmer og tiltak som skal forbedre hvordan det indre marked fungerer, var i 2015 på om lag 5,95 mill. kroner. I 2015 var aktivitetene bl.a. knyttet til gjennomgang av regelverket for det indre marked med henblikk på mer effektiv forvaltning samt hvordan reguleringsene påvirker næringslivet og økonomien. Europakommisjonen arbeidet særlig med regelverket for fritt varebyttede, herunder implementeringen av markedsovervåkningsprogrammer og bruken av informasjonssystemet ICSMS. Videre ble det arbeidet for å motvirke at det oppstår ulovlige handelshindringer gjennom innføring av nasjonale regler med tekniske krav til ulike typer varer.

Europakommisjonen fortsatte å styrke det administrative samarbeidet i EØS gjennom informasjonssystemet for det indre marked, IMI, samtidig med informasjonstiltak for bedrifter og borgere.

EUs rammeprogram for konkurranseevne og innovasjon (CIP) – delprogram for entrepenørskap og innovasjon (EIP)

CIP ble delt inn i tre delprogrammer der NFD hadde fagansvaret for entreprenørskaps- og innovasjonsprogrammet (EIP). Utgiftene for allerede igangsatte prosjekter under EIP var i 2015 på om lag 62,7 mill. kroner. Ingen nye prosjekter ble lyst ut i 2015.

Innovasjon Norge hadde i programmets periode rollen som nasjonalt konsortium for Enterprise Europe Network (EEN), som lå inne i delprogrammet EIP gjennom sin EU-rådgivningstjeneste. Kontrakten om å være nasjonalt konsortium for EEN under EIP løp ut ved utgangen av 2014. Innovasjon Norges nye kontrakt om å være nasjonalt konsortium for EEN er ikke tilknyttet deltakelse i EUs programmer.

Budsjettforslag 2017

Europakommisjonen forventer å videreføre aktivitetene i 2017 knyttet til gjennomføring og utvikling av det indre marked i tråd med dagens ordning. Midlene finansierer videreutviklingen av det indre markedet gjennom bedre og mer effektiv forvaltning. Eksempler på aktiviteter vil være evaluering av regelverk og implementering, studier,

utvikling av informasjons- og opplæringsmateriell, samt drift og videreutvikling av informasjonssystemet for det indre marked, IMI. Tiltakene er rettet mot bedrifter og borgere, med mål om at de bedre kan utnytte mulighetene i det indre marked. Europakommisjonen framhever også arbeidet med fritt varebytte, gjennomføring av regelverket for offentlige anskaffelser, videreutviklingen av markedet for tjenester og EUs handlingsplan for sirkulær økonomi.

Entreprenørskaps- og innovasjonsprogrammet under CIP er beregnet til å koste 50 mill. euro, dvs. om lag 380 mill. kroner, i samlet norsk kontingent. Det utgjør om lag 54 mill. kroner i gjennomsnitt per år i programperioden 2007–2013. For 2017 vil utgiftene for deltakelsen dekke utestående utbetalinger til prosjekter.

Det foreslås også avsatt midler til slutføring av ISA-programmet (Interoperability Solutions for EU Public Administrations, ferdig i 2015) og til det nye ISA 2-programmet, og til slutføring av Marco Polo-programmet. Finansieringen av en norsk nasjonal ekspert i EU-kommisjonens generaldirektorat for konkurranse er flyttet til kap. 900, post 21.

De årlige medlemskontingentene for norsk deltakelse i EU-programmer fastsettes i euro av Europakommisjonen på grunnlag av ventet framdrift under det enkelte program. EUs budsjett for 2017 var ikke klart i tide til å justere budsjettforslaget for 2017. Det foreslås en bevilgning på 48,6 mill. kroner for 2017, en bevilgning på samme nivå som saldert budsjett 2016. Eventuelle endringer i medlemskontingentene håndteres i RNB 2017.

Kap. 925 Havforskningsinstituttet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Driftsutgifter	384 541	412 728	484 600
21	Spesielle driftsutgifter, kan overføres	243 303	316 146	323 400
22	Fiskeriforskning og -overvåking, kan overføres		117 100	139 200
	Sum kap. 0925	627 844	845 974	947 200

Vedrørende 2015 og 2016:

Midlene som ble bevilget på post 22 for 2016 og som foreslås bevilget på samme post i 2017, ble i 2015 bevilget på kap. 928, post 21.

Vedrørende 2017:

Fra 2017 innfører Regjeringen en forenklet modell for premiebetaling til Statens pensjonskasse (SPK) for de virksomhetene som ikke betaler premie i dag. De berørte virksomhetene er gjennom

budsjettforslaget kompensert for anslåtte økte utgifter. For Havforskningsinstituttet utgjør dette om lag 66,6 mill. kroner på post 01.

Oppgaver og mål

Havforskningsinstituttet er et nasjonalt rådgivende forskningsinstitutt organisert som et ordinært forvaltningsorgan. Instituttet gir råd til Nærings- og fiskeridepartementet, Fiskeridirektoratet, Mattilsynet, andre myndigheter, fiskeri- og havbruksnæringen og andre næringsaktører i spørsmål som angår forvaltning av havets og kystens biologiske ressurser og miljø. Instituttet har en fri og uavhengig rolle i alle faglige spørsmål.

Havforskningsinstituttet disponerte 719 årsverk per 1. oktober 2015. Instituttet er lokalisert med hovedkontor i Bergen og avdelinger i Tromsø og Arendal. Instituttet forvalter en betydelig del av norsk marin forskningsinfrastruktur i form av fartøy og forskningsstasjoner på Austevoll, Masfjorden (Matre) og Arendal (Flødevigen). Fiskerifaglig senter for utviklingssamarbeid (CDCF) er organisert under Havforskningsinstituttet, men rapporterer til NORAD.

Det er fastsatt følgende mål for Havforskningsinstituttet:

Hovedmål: Havforskningsinstituttet skal være en ledende leverandør av kunnskap og råd for bærekraftig forvaltning av ressursene og miljøet i de marine økosystemene.

Delmål:

- Samle, forvalte og tilgjengeliggjøre data om marine økosystemer
- Leverer internasjonalt ledende forskning
- Leverer forskningsbaserte råd og tjenester

Instituttet skal disponere sine materielle og menneskelige ressurser på en slik måte at måloppnåelsen blir høyest mulig. Instituttet skal sørge for kostnadseffektiv og rasjonell drift og vedlikehold av funksjonelle forskningsfartøyer, stasjoner, laboratorier og annen infrastruktur.

Resultater 2015

Resultatrapporteringen under er en overordnet framstilling av enkelte resultater og av anvendelsen av tildelingen for 2015 fordelt på delmål og programmer⁸. For en mer utfyllende beskrivelse av instituttets mål og aktiviteter i 2015 vises det til Havforskningsinstituttets årsrapport for 2015. For mer informasjon om tilstanden til marine ressurser og miljøtilstanden i hav og kystområder henvises det til miljøomtalen i del III i denne proposi-

sjonen, Meld. St. 20 (2015–2016) *Noregs fiskeriavtaler for 2016 og fisket etter avtalane i 2014 og 2015*, Havforskningsinstituttets rapport *Risikovurdering norsk fiskeoppdrett 2015 og Havforskningsrapporten 2015*.

En betydelig andel av instituttets ressurser anvendes til datainnhenting og forskning, som danner kunnskapsgrunnlag for instituttets rådgivning.

Samle, forvalte, og tilgjengeliggjøre data om marine økosystemer

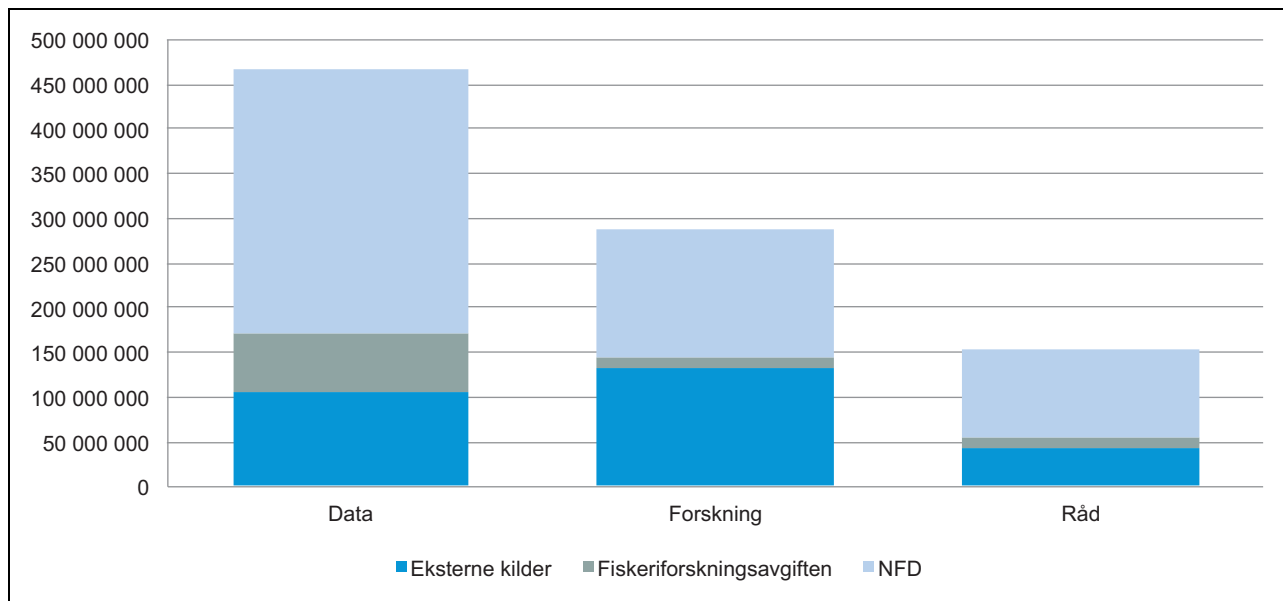
Havforskningsinstituttet har et hovedansvar for å samle, forvalte og gjøre tilgjengelig alle nasjonale marine data. Instituttet benyttet om lag 50 pst. av sine ressurser til dette delmålet i 2015, jf. fig 4.21. Mye av innsatsen skjer som en direkte oppfølging av internasjonale og nasjonale forpliktelser i tilknytning til arbeid i Det internasjonale råd for havforskning (ICES), fiskeriavtaler, lovverk og reguleringer for fiskeri- og havbruksforvaltningen, forvaltningsplanarbeid for norske havområder, vannforskriften m.m.

Kontinuitet i datainnsamlingen utgjør grunnlaget for instituttets forskning og rådgivning og er dermed en bærebjelke for all aktivitet. Datagrunnlaget er basert på toktaktivitet (egne og leide fartøyer), måleinstallasjoner, landbaserte eksperimentelle fasiliteter og modellering.

Gjennom Norsk Marint Datasenter (NMD) leder instituttet et infrastrukturprosjekt Norwegian Marine Data Centre (NMDC), som arbeider for å gi sømløs tilgang til norske marine data. Flere digitaliseringsprosjekter, herunder Sea2-Data, har i 2015 gitt bedre og raskere datatilgjengelighet. For å bidra til effektiv marin datainnsamling også i framtiden, utførte instituttet i 2015 en vurdering av framtidig datainnhenningsinfrastruktur. I 2015 ble det anskaffet et arkiveringssystem for forskningsdata som muliggjør lagring av store datasett offline, for å møte utfordringer ved at mengden data øker eksponentielt med modernisering av sonar/ekkolodd-systemene og høyoppløselige videoer. Overføringskapasitet og kvalitet i dataoverføringen mellom fartøy og land er kraftig forbedret.

Instituttets datainnhenting bidrar til å opprettholde lange tidsserier av stor betydning for råd-

⁸ Tallene i resultatrapporteringen er hentet fra instituttets programregnskap. Programregnskapet er basert på kalkulatoriske størrelser (time-, fartøy-, laboratorie- og karkostnader) og samsvarer ikke nøyaktig med tallmaterialet i statsregnskapet. Aktiviteten knyttet til Fiskerifaglig senter for utviklingssamarbeid finansieres av Norad.



Figur 4.21 Fordeling av ressursbruk og finansieringsform fordelt på instituttets delmål

givningen på fiskerifeltet og for klimaforskningen. Utviklingen i akvakulturnæringene krever også gode data. I 2015 ble det bl.a. opprettet et overvåkingsprogram for lakselus.

Instituttet leder MAREANO-programmet som kartlegger dybde, bunnforhold, naturtyper, biologisk mangfold og forurensning i norske havområder. Programmet er nærmere omtalt i kap. 6 Klima- og miljørelevante saker.

Levere internasjonalt ledende forskning

Instituttet benytter om lag 31 pst. av sine ressurser til forskning. Innretningen på anvendelsen av disse ressursene er styrt av behovene for rådgivning. Rundt 50 pst. av instituttets forskning ble i 2015 finansiert gjennom konkurransearenaer i Norges forskningsråd og EUs rammeprogrammer. Instituttet har hatt en suksessrate på 57 pst. tilslag på prosjektsøknader til de matrelaterte programmene i EUs rammeprogrammer i perioden 2007–2015. I tillegg fagfelleverderes kvaliteten på forskningen i fora som ICES. Havforskningsinstituttet bidro i 2015 til 250 publikasjoner i tidskrift med refereordning. Det er på høyde med

det som er levert de siste fire årene. De fleste publikasjoner er gjort i samarbeid med nasjonale og internasjonale partnere.

Instituttets publikasjoner var i fjor sitert 8 607 ganger, noe som er en økning sammenlignet med de siste årene. At instituttets forskere publiserer i journaler med høy «impact factor» indikerer høy internasjonal kvalitet på forskningen. Instituttet er internasjonalt ledende innen utvikling av akustisk metodikk for bestandsberegning, redskapsutvikling i fiskerier, bunnkartlegging og forskning knyttet til bærekraftig akvakultur. Instituttets forskere publiserte i gjennomsnitt 1,14 publikasjoner i 2015.

Tabell 4.15 viser ressursforbruk for instituttets til forskning fordelt på hovedområdene fiskeri, akvakultur og miljø.

Forskningsbaserte råd og tjenester

Instituttets rådgivning i 2015 utgjorde 17 pst. av instituttets totale budsjett. De viktigste områdene er fiskeri, akvakultur og miljø. Rådgivningen bygger på den betydelige ressursinnsatsen på datainnhenting og forskning jf. fig. 4.21. Ressursinn-

Tabell 4.14 Ressursbruk – samle, forvalte og tilgjengeliggjøre data om marine økosystemer (i 1 000 kr)

Forbruk i programmene per delmål 2015	Kartlegge	Overvåke	Eksperiment, prosessstudier, modellering	Lagre, forvalte og tilgjengeliggjøre data	Sum
Sum delmål data	95 615	235 892	67 214	66 554	465 275

Tabell 4.15 Ressursbruk – levere internasjonalt ledende forskning (i 1 000 kr)

Forbruk i programmene per delmål 2015	Kunnskap som grunnlag for råd innen havbruk	Utvikle metoder for måling, bestandsvurdering og forvaltningsrådgivning	Utvikle ny relevant kunnskap om marine økosystemer	Sum
Sum	86 271	77 048	121 536	284 854

satsen innen råd fordeles omtrent likt for havøkosystemene og akvakultur/kyst.

Tabell 4.16 viser ressursforbruk for instituttets rådgivning fordelt på de to hovedaktivitetene for delmål «Levere forskningsbaserte råd og tjenester».

I 2015 har ressursrådgivningen blitt videreutviklet gjennom internasjonale fora som ICES og Den internasjonale hvalfangstkommissjonen (IWC). Instituttet har gitt råd om nærmere 60 fiskebestander og sjøpattedyr i 2015, og i tråd med de siste årenes prioriteringer er de kommersielt viktigste bestandene viet størst oppmerksomhet. De viktigste leveransene i 2015 var knyttet til videreutvikling av metoder for bestandsestimering og -forvaltning i ICES. Dette omfatter bl.a. makrell og NVG-sild. Instituttet leverte også i 2015 bidrag til internasjonale forhandlinger og arbeid om kvoter, marint miljø mv.

For akvakultur utarbeides rådene fra instituttet stort sett nasjonalt og med ulike forskningsinstitusjoner som samarbeidspartnere. ICES har imidlertid utvidet sitt kunnskapsfelt og startet i 2012 å arbeide med akvakultur. Dette arbeidet er videreutviklet i 2015. En av instituttets viktigste leveranser i 2015 var knyttet til den årlige *Risikovurdering av norsk fiskeoppdrett*. Denne vurderingen sammenfatter kunnskapsstatus på en rekke områder knyttet til miljøpåvirkninger av havbruk. Dette inkluderer risiko for smittespredning, fiskevevferd og risikofaktorer ved bruk av vill rensefisk.

En annen viktig leveranse i 2015 har vært arbeidet med St. meld. 16 (2014–2015) *Forutsigbar og miljømessig bærekraft i norsk lakse- og ørretoppdrett* og oppfølging av denne. Modellering av smittespredning av lus og effekter på vill laksefisk utgjør deler av dette arbeidet. Arbeidet blir et viktig grunnlag for rådgivningen knyttet til det nye

produksjonsreguleringsystemet for lakse- og ørretoppdrett. Flere forskningsinstitusjoner deltar i forskningen på lakselus.

Effektiv drift

I tillegg til de tre delmålene har instituttet også tverrgående mål om effektiv drift. I Prop. 1 S og tildelingsbrev for 2015 og 2016 er det gitt konkrete oppdrag til instituttet på dette feltet.

Instituttet har i 2015 vurdert muligheter for kostnadseffektivisering, med særlig vekt på tre områder:

- *Kostnadseffektiv datainnhenting*: En gjennomgang av behov for datainnhenningsinfrastruktur ble ferdigstilt i september 2015. Planen er bl.a. fulgt opp med å starte oppgradering av den havgående flåten. Det er i 2015 igangsatt utredninger og strategiarbeid om behovet for infrastruktur for datainnhenting i kystsonen m.m.
- *Effektiv drift av og struktur på forskningsstasjoner*: Parisvannet forskningsstasjon ble utviklet i 2015. Utnyttelsesgraden for de øvrige stasjonene ble redusert fra 61 pst. i 2014 til 38 pst. i 2015. Reduksjonen skyldes i hovedsak planlagt vedlikehold og en driftsstans ved sykdomslaboratoriet i Bergen. Det er i 2015 tatt i bruk felles bestillingssystemer som kan bidra til mer effektiv utnyttelse av forskningsstasjonenes kapasitet på tvers av institusjoner. En utvidelse av bruken av disse systemene blir viktig framover.
- *Samarbeid med andre virksomheter om laboratorier, arkiv, IKT mv.*: Det er satt i gang et arbeid med å vurdere mulighetene for å samarbeide med andre virksomheter i Bergen om

Tabell 4.16 Ressursbruk – levere forskningsbaserte råd og tjenester (i 1 000 kr)

Forvaltningsrådgivning per program 2015	Leverer råd til forvaltningen basert på beste vitenskapelige kunnskap	Delta i nasjonale og internasjonale fora for forvaltning av fiskeri, havbruk og marint miljø	Sum
Sum	101 258	52 510	153 768

enkelte funksjoner. Så langt er det identifisert konkrete tiltak på IKT-området.

- videreutvikle samarbeid om ulike typer laboratorier og forskningsstasjoner

Vurdering av måloppnåelse

Havforskningsinstituttet har i 2015 gjennomført nødvendig datainnhenting og forskning som grunnlag for sine råd til forvaltningen. Arbeidet er utført med god måloppnåelse og instituttets råd blir i stor grad benyttet uendret inn i forvaltningen av de marine ressursene. Instituttet har i 2015 hatt meget godt tilslag på søknader i EUs rammeprogram og Forskningsrådets programmer, noe som tyder på en god vitenskapelig standard. I tillegg har instituttet i 2015 tilgjengeliggjort data internt raskere enn tidligere.

Samlet sett er resultatene i 2015 en indikasjon på at Havforskningsinstituttets forskning holder høy vitenskapelig kvalitet og at rådene er av god kvalitet innenfor instituttets kjerneområder. Det er i tillegg foretatt vurderinger av effektiv drift på en rekke områder og det er iverksatt flere tiltak. Instituttet har redusert antall årsverk med om lag 10 i 2015.

Prioriteringer 2017

Utviklingen av marint næringsliv og endringer i det marine miljø krever økt kunnskap og rådgivning fra instituttet. Det er viktig at kjerneoppgaver innenfor fiskeri og havbruk prioriteres i 2017, og at det utvikles kunnskap som kan fremme nye marine næringer:

- følge opp og videreutvikle det naturvitenskapelige grunnlaget i forvaltningsregimene for havbruk
- trappe opp innsatsen på ressursforskning, herunder forbedre bestandsestimeringen for de kommersielt viktigste bestandene, samt innhente kunnskap og utvikle modeller som kan bidra til større grad av flerbestandsforvaltning
- fortsette utviklingen av instituttets organisasjon slik at den kan møte framtidens behov for kunnskap og tilpasningsdyktighet/fleksibilitet
- sørge for at data og kunnskap som samles inn og utvikles formidles raskere til aktuelle brukere
- bidra til god utvikling og effektiv bruk av forskningsinfrastruktur, bl.a. ved å:
 - iverksette bygging av nytt kystgående forskningsfartøy og oppgradere eksisterende fartøy
 - følge opp arbeidet med KVU – marine forskningsmiljøer i Bergen

Budsjettforslag 2017

Post 01 Driftsutgifter

Posten omfatter Havforskningsinstituttets utgifter til lønn, pensjoner og kjøp av varer og tjenester. Det foreslås en bevilgning på 484,6 mill. kroner på posten. Mareano-programmet foreslås videreført på samme nivå som i 2016.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Posten omfatter bruttoførte utgifter i tilknytning til instituttets eksterne oppdragsprosjekter, og motsvares av tilsvarende oppdragsinntekter under kap 3925, post 03. Det fremmes forslag om å bevilge 323,4 mill. kroner på posten i 2017. Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3925, post 03, jf. forslag til vedtak II, 1. Videre fremmes det forslag om fullmakt til å kunne overskride posten mot tilsvarende kontraktsfestede inntekter i etterfølgende år, jf. forslag til vedtak IV, 4.

Post 22 Fiskeriforskning og -overvåking, kan overføres

Bevilgningen motsvares av inntekter fra Fiskeriforskningsavgiften, jf. kap. 5574, post 74 Fiskeriforskningsavgift. Avgiften er hjemlet i havressurslovens § 55 og skal i henhold til forskrift dekke deler av kostnadene ved å skaffe nødvendig kunnskapsgrunnlag for fiskeriforvaltningen.

Det foreslås en bevilgning på 139,2 mill. kroner. Det er en økning på 22,1 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2016. Økningen skyldes oppdaterte anslag for førstehåndsomsetningen for 2017 og vil bidra til en opptrapping av innsatsen på ressursforskning.

Det vil være usikkerhet knyttet til endelig forbruk på posten for det enkelte år. Det er samtidig usikkerhet knyttet til de endelige inntektene fra fiskeriforskningsavgiften. For å kunne håndtere svingninger i forbruk og inntekter har posten stikkordet «kan overføres». De fire bevilgningene som er knyttet til fiskeriforskningsavgiften, kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 5574, post 74, jf. forslag til vedtak II, 3.

Kap. 3925 Havforskningsinstituttet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
03	Oppdragsinntekter	267 765	324 830	332 300
	Sum kap. 3925	267 765	324 830	332 300

Post 03 Oppdragsinntekter

Posten omfatter oppdragsinntekter fra eksternt finansierte oppdrag. Posten motsvares av kap. 925, post 21. Det fremmes forslag om å bevilge 332,3 mill. kroner på posten i 2016. Videre

foreslås en merinntektsfullmakt knyttet til posten, jf. omtale under kap. 925, post 21 og forslag til vedtak II, 1, og en overskridelsesfullmakt knyttet til de samme kapitler og poster, jf. forslag til vedtak IV, 4.

Kap. 926 Forskningsfartøy

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Driftsutgifter	134 604	173 934	161 400
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	83 289	80 442	82 300
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	464 044	86 500	1 047 100
	Sum kap. 0926	681 937	340 876	1 290 800

Vedrørende 2016:

Ved St.vedt. 17. juni 2016 ble post 01 økt med 20 mill. kroner, jf. Prop. 122 S og Innst. 400 S (2015–2016).

Oppgaver og mål

Kapitlet omfatter drift og bemanning av forskningsfartøyene «G.O. Sars», «Johan Hjort», «Kristine Bonnevie», «G.M. Dannevig», «Hans Brattström» og «Dr. Fridtjof Nansen» med tilhørende vitenskapelige instrumenter og utstyr. I tillegg omfatter kapitlet anskaffelse av nytt isgående forskningsfartøy, «Kronprins Haakon», som etter planen skal leveres i andre halvår 2017.

Forskningsfartøyene er viktige verktøy for forskning og overvåking av hav- og kystmiljøet, de biologiske ressursene i havet og sammenhengen mellom disse. Fartøyene nyttes også til undersøkelse av geologiske og biologiske forhold på havbunnen. Rederidriften er dermed en sentral

del av grunnlaget for en langsiktig forvaltning av våre marine ressurser.

Det er satt følgende mål for driften av forskningsfartøyene:

- Kapasiteten og utstyret på forskningsfartøyene skal utnyttes optimalt og driften skal være best mulig koordinert og kostnadseffektiv.
- Fartøyene og vitenskapelig instrumentering skal vedlikeholdes og oppgraderes som nødvendig for å tilfredsstille myndighetskrav til sikkerhet for personell og materiell, og beskyttelse av det ytre miljøet.

Bruken av de havgående forskningsfartøyene koordineres gjennom en nasjonal toktkomité, slik at toktene kan ses i sammenheng, og at personell fra flere institusjoner kan delta på planlagte tokt. Det er også etablert et samarbeid om bruk av kapitalkrevende vitenskapelig utstyr om bord på fartøyene.

Havforskningsinstituttet har gjennom de siste femten årene bygd opp et betydelig internasjonalt nettverk innen prosjektering, bygging, drift og

Tabell 4.17 Antall tokt døgn på forskningsfartøyene

	2011	2012	2013	2014	2015
Havforskningsinstituttet, totale tokt døgn ¹	1068	1057	991	975	999
Universitetet i Bergen, totale tokt døgn	248	307	247	253	244
Dr. Fridtjof Nansen (tokt og transitt)	336	338	269	197	306
Totale tokt døgn	1584	1702	1507	1415	1549
Transitt	63	113	130	94	112
Vedlikehold	272	271	195	305	256
Utleie	35	10	6	27	0

¹ I tillegg til rene tokt døgn kommer seilingsdøgn inklusiv transitt og vedlikeholdsdøgn.

operasjon av forskningsfartøyer og vitenskapelig instrumentering.

Resultater 2015

Instituttets rederiavdeling hadde i 2015 ansvar for prosjektering og bygging av forskningsfartøyene «Kronprins Haakon» og «Dr. Fridtjof Nansen». Begge fartøyene startet seksjonsbygging i 2015 og «Dr. Fridtjof Nansen» blir etter planen levert i november 2016, mens «Kronprins Haakon» etter planen skal leveres 31. juli 2017. Når det gjelder «Kronprins Haakon» er instituttet i forhandlinger med det italienske byggeverftet Fincantieri om bl.a. leveringstidspunkt.

Tabell 4.17 viser utvikling i seilingsdøgn på de ulike fartøyene over de siste årene. Forskningsfartøyflåten har høy gjennomsnittsalder, noe som gjenspeiler seg i at mange døgn benyttes til vedlikehold.

«G.O. Sars» har hatt 300 seilingsdøgn i 2015, «Johan Hjort» 273, «Håkon Mosby» 234 og «Dr. Fridtjof Nansen» 306, noe som er tett opptil maksimal utnyttelse av fartøyene medregnet verkstedsopphold.

Som en oppfølging av Havforskningsinstituttets utredning om behovet for framtidig datainnhentinginfrastruktur jf. kategoriomtale 17.20, er det iverksatt vedlikehold og oppgradering av forskningsfartøyene. I tillegg har instituttet fått i oppdrag å samarbeide med berørte aktører om:

- Strategi for videreutvikling av et overvåkingsnettverk i kystområder.
- Starte arbeidet med å etablere mer langsiktige samarbeidsavtaler med havgående fiskefartøy for overvåking av fiskebestander.

- Kartlegge og vurdere behovet for forskningsfartøy for kysten.

Prioriteringer 2017

I tillegg til den faste virksomheten med planlegging og gjennomføring av tokt, vil arbeidet med utprøving og idriftsetting med påfølgende oppstart av toktaktivitet i Afrika og Asia for den nye «Dr. Fridtjof Nansen» være en sentral oppgave i første del av 2017. Ferdigstilling av nytt framdriftsmaskineri om bord i «Johan Hjort» vil også foregå i første kvartal 2017.

Arbeidet med ferdigstilling av det isgående forskningsfartøyet «Kronprins Haakon», samt oppgradering og vedlikehold av de øvrige forskningsfartøyene vil være viktige oppgaver i 2017.

Som en del av regjeringens tiltakspakke mot ledighet og for å ivareta forsknings- og overvåkingsbehov langs kysten foreslår regjeringen at det i 2017 settes i gang bygging av et kystforskningsfartøy.

Anskaffelser og drift av fartøyer må hele tiden tilpasses en helhetlig strategi hvor langsiktige leieavtaler med fiskefartøy og nye metoder for datainnhenting inngår for å sikre en god og kostnadseffektiv datainnsamling.

Budsjettforslag 2017

Post 01 Driftsutgifter

Posten omfatter lønn og utgifter til ansatte på Havforskningsinstituttets rederiavdeling og annet skipspersonell, og utgifter til drift og vedlikehold av Havforskningsinstituttets fartøyer. Vedlikeholdet som dekkes er ordinært vedlikehold for å holde fartøyene i tilnærmet samme stand som tidligere. Som en del av regjeringens tiltakspakke

mot ledighet styrkes oppgradering og vedlikehold av fartøy med 25 mill. kroner i 2017. Det fremmes forslag om å bevilge 161,4 mill. kroner på posten i 2017.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen gjelder bruttoføring av forskningsoppdrag, og blir motsvart av inntekter under kap. 3926, post 01 Oppdragsinntekter. Utgiftene omfatter lønn og drift av nye «Dr. Fridtjof Nansen» i henhold til trepartsavtalen mellom Norad, FAO og HI, Universitetet i Bergens andel av drift og lønn for «G.O. Sars», «Kristine Bonnevie», «Hans Brattström». Posten omfatter også utstyr som omfattes av samarbeidsavtalen mellom Havforskningsinstituttet og Universitetet i Bergen. Når «Kronprins Haakon» er overtatt fra verftet, vil Norsk Polarinstitut og Universitetet i Tromsø andeler av lønns- og driftskostander bli ført på denne psoten.

Det er stadig behov for å oppdatere eksisterende utstyr på fartøyene, og utruste dem for å følge med i den teknologiske utviklingen slik at det kan leveres stadig bedre bestands-estimer. Godt utstyr og bruk av den nyeste teknologien er viktig for marin forskning. Opprustning av forskningsfartøyene vil bidra til mer presise bestandsberegninger og en mer kostnadseffektiv toktgjennomføring.

Det fremmes forslag om å bevilge 82,3 mill. kroner på posten i 2017. Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter på kap. 3926, post 01, jf. forslag til vedtak II, 1.

Videre foreslås en fullmakt til å kunne overskride posten mot tilsvarende kontraktsfestede inntekter i etterfølgende år, jf. forslag til vedtak IV, 4.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Posten skal bl.a. dekke kostnader til anskaffelse av et nytt isgående forskningsfartøy. I tråd med oppdatert framdriftsplan foreslås det en bevilgning på 972,1 mill. kroner til formålet. Dersom hele bevilgningen blir brukt, vil det innebære at kostnaden overstiger prisjustert kostnadsramme med om lag 33 mill. kroner. Det er imidlertid stor usikkerhet knyttet bl.a. til oppfølging av verfts-kontrakten og valuta, og det er derfor satt av en usikkerhetsavsetning på 75,8 mill. kroner. Regjeringen kommer tilbake med forslag til justert bevilgning eller endret kostnadsramme i revidert budsjett 2017.

Som en del av regjeringens tiltakspakke mot ledighet foreslås det å bevilge 75 mill. kroner til å sette i gang bygging av et kystforskningsfartøy i 2017.

Samlet foreslås det å bevilge 1 047,1 mill. kroner på posten i 2017.

Kap. 3926 Forskningsfartøy

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Oppdragsinntekter	80 124	80 542	82 400
	Sum kap. 3926	80 124	80 542	82 400

Post 01 Oppdragsinntekter

Posten motsvares av tilsvarende utgifter under kap. 926, post 21 Spesielle driftsutgifter. Det fremmes forslag om å bevilge 82,4 mill. kroner på pos-

ten i 2017. Videre foreslås en merinntektsfullmakt knyttet til posten, jf. omtale under kap. 926, post 21 og forslag til vedtak II, 1, og en overskridelsesfullmakt knyttet til de samme kapitler og poster, jf. forslag til vedtak IV, 4.

Kap. 927 NIFES

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Driftsutgifter	83 497	85 930	98 900
21	Spesielle driftsutgifter, kan overføres	58 168	64 840	66 300
22	Fiskeriforskning og -overvåking, kan overføres		5 800	6 900
	Sum kap. 0927	141 665	156 570	172 100

Vedrørende 2015:

Midlene som ble bevilget på post 22 for 2016 og som foreslås bevilget på samme post i 2017, ble i 2015 bevilget på kap. 928, post 21.

Vedrørende 2017:

Fra 2017 innfører Regjeringen en forenklet modell for premiebetaling til Statens pensjonskasse (SPK) for de virksomhetene som ikke betaler premie i dag. De berørte virksomhetene er gjennom budsjettforslaget kompensert for anslåtte økte utgifter. For NIFES utgjør dette om lag 12,7 mill. kroner på post 01.

Oppgaver og mål

NIFES (Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning) skal være et uavhengig forskningsinstitutt og ledende kunnskapsleverandør innenfor fiskeernæring og trygg og sunn sjømat.

NIFES gir råd til nasjonal og internasjonal forvaltning, hovedsakelig Mattilsynet og EUs vitenskapelige komité for mattrygghet (EFSA) som grunnlag for risikovurderinger av fôr og sjømat, kostadvarsler og fastsetting av regelverk. NIFES deltar i ekspertgrupper og fagforum som er sentrale premissleverandører for myndigheter på fôr- og matområdet, inkludert mattrygghet, matsikkerhet og ernæring. Dette omfatter bl.a. Vitenskapskomiteen for mattrygghet, FNs Codex Alimentarius, og FNs matsikkerhetskomité. Instituttet har en uavhengig rolle i alle faglige spørsmål.

NIFES' forskning ivaretar et helkjedeperspektiv, fra fôr til fisk og fra fisk til forbruker. Instituttets aktiviteter omfatter forskning, overvåking, analyser, beredskap, risikovurdering, og referansefunksjoner knyttet til analysemetoder.

NIFES er organisert som et ordinært forvaltningsorgan. Instituttet er lokalisert til Bergen og disponerte 136 årsverk per 1. oktober 2015.

NIFES fikk i 2016 følgende nye mål og målstruktur, som blir gjeldende for rapporteringen i 2016:

Formål: NIFES skal være et uavhengig forskningsinstitutt og en ledende kunnskapsleverandør innenfor fiskeernæring og trygg og sunn sjømat nasjonalt og internasjonalt.

Hovedmål: Sunnere fisk og sunnere befolkning

Delmål 1: God forvaltning basert på forskningsbaserte råd

Delmål 2: Kunnskapsbaserte valg om sjømatkonsum

Delmål 3: Kunnskapsdrevet næringsutvikling

Resultater 2015

NIFES hadde følgende mål i 2015:

Hovedmål: NIFES skal være en ledende kunnskapsleverandør innen fiskeernæring og trygg og sunn sjømat nasjonalt og internasjonalt.

Delmål:

- NIFES skal produsere internasjonalt ledende forskning.
- NIFES skal levere forskningsbaserte råd til rett tid og av rett kvalitet.
- NIFES skal gjennomføre risikobasert overvåking av sjømat på vegne av norske myndigheter.

Rapporteringen følger instituttets forskningsprogrammer trygg og sunn sjømat og fiskeernæring. Totalt benyttet NIFES 58 pst. av inntektene på program for trygg og sunn sjømat og 42 pst. på fiskeernæring. Virksomhetsområde laboratorier støtter begge programmene.

Trygg og sunn sjømat

For å dokumentere at sjømaten er trygg, overvåkes innholdet av uønskede stoffer i oppdrettsfisk og i annen sjømat fra norske kyst- og havområder. NIFES har bygget opp et helhetlig system med en omfattende overvåking av de viktigste kommersielle fiskebestandene, og en stikkprøvebasert overvåking av andre aktuelle fiskearter. Resultatene viser at sjømattryggheten generelt er god, og at nivået av uønskede stoffer i all hovedsak er under grenseverdiene. Det ble ikke påvist bruk av ulovlige stoffer eller uønskede stoffer over fastsatte grenseverdier i oppdrettsfisk i 2015. NIFES overvåker også forekomsten av kveis i oppdrettslaks, og det ble ikke funnet kveis i oppdrettslaks som går til konsum.

Forskningen til NIFES har et helkjedeperspektiv. Kunnskap om både uønskede stoffer og næringsstoffer gir mulighet for en vektet vurdering, og at anbefalinger kan fattes på et bredest mulig grunnlag.

FNs matsikkerhetskomité (FAO) har anbefalt at sjømat synliggjøres i myndighetenes arbeid med å sikre ernæringsriktig mat til alle. NIFES har i 2015 økt innsatsen på matsikkerhet, gjennom å delta på møter i regi av FAO og levere data om næringsstoffer, uønskede stoffer og helseeffekter. Bl.a. deltar NIFES i et internasjonalt prosjekt som undersøker inntaket av jod i Europa, ut fra at foreløpige studier viser at jodmangel kan være en utfordring i mange land.

Fiskeernæring

NIFES sin forskning på fiskeernæring gir kunnskap om nye bærekraftige førkilder. Forskningsdata fra NIFES legger grunnlaget for at regelverket på fiskefôr og fôrråvarer skal være relevant og riktig for sjømatproduksjonen, slik at oppdrettsfiskens velferd, helse og utvikling i alle livsfaser ivaretas. Dette er et område hvor forskningsdata fra NIFES utgjør et vesentlig bidrag til den internasjonale kunnskapsfronten.

Instituttet gjennomfører overvåking av uønskede stoffer og næringsstoffer i fôr og fôrråvarer på oppdrag fra Mattilsynet. Instituttet har nå fått på plass infrastruktur, instrumenter og kompetanse for å kartlegge og forske på effektene av plantevernmidler i fiskefôr. Det ble funnet ett plantevernmiddel (heksaklorbenzen) over grenseverdien i ett fullfôr. Utover dette ble det ikke påvist tungmetaller eller organiske miljøgifter over de fastsatte grenseverdier i fôr til fisk i 2015.

NIFES har gitt forvaltningsstøtte til Mattilsynets arbeid i EU med revidering av retningslinjer som omhandler tilsetningsstoffer i fôr. Ut fra miljøhensyn er det ønskelig å redusere grenseverdier for enkelte mineraler, som sink og jod. NIFES bidrar med kunnskap om fiskens ernæringsbehov slik at grenseverdiene ikke senkes lavere enn det fisken trenger for å dekke sitt ernæringsbehov.

NIFES har økt sin kunnskap knyttet til fiskens ernæringsbehov og nye fôrråvarer fra utradisjonelle førkilder, som insekter, animalske biprodukter, blåskjell og tang og tare. Et hovedfokus har vært å etablere kunnskap om hvilke næringsstoffbehov laks har ved bruk av fôr basert på planteråvarer. Dette er viktig, fordi forskning viser at fiskens behov for flere næringsstoffer øker når den gis et plantebasert fôr. Rensefisk er utbredt og viktig i bekjempelse mot lakselus. NIFES forsker også på ernæringsbehovet til oppdrettet rensefisk, for å bedre fiskevelferd og helse.

Laboratorier

Instituttet har i 2015 investert ytterligere i fornying av og robotisering på laboratoriene, og dermed økt sin kapasitet. NIFES deltar i et nettverk med andre laboratorier, for å harmonisere og effektivisere arbeidet med kvalitetssikring.

Publisering og formidling

NIFES bidro i 2015 til 52 vitenskapelige artikler og oppnådde 0,78 publikasjonspoeng per forskerårsverk. NIFES formidler i tillegg en betydelig del av forskningen sin gjennom populærvitenskapelige foredrag, artikler, kronikker samt intervjuer i nasjonale og internasjonale media.

Vurdering av måloppnåelse

Nærings- og fiskeridepartementet er tilfreds med måloppnåelsen til NIFES i 2015. Kvaliteten på publikasjonene vurderes å være på et høyt internasjonalt nivå. NIFES har levert forvaltningsråd i tråd med bestilling og behov, og har bidratt til at det internasjonale fôrregelverket også ivaretar fiskens ernæringsbehov. Overvåkingen av villfisk, oppdrettsfisk og fiskefôr vurderes å være av et omfang og på et nivå som gir en god kontroll (mattrygghet) med mat fra sjøen. NIFES har effektivisert og økt sin kapasitet på laboratoriene, noe som har bidratt til at NIFES har levert analyser av høy kvalitet som grunnlag for god forskning. I tillegg samarbeider NIFES med andre etater i Bergen for å øke sin effektivitet.

Prioriteringer 2017

Utviklingen i det marinrelaterte næringslivet med økt betydning av havbruk og utviklingen i bioøkonomien som åpner for ny og alternativ anvendelse av marine bioressurser, krever økt kunnskap og rådgivning. NIFES skal prioritere sine kjerneområder og forskning på sunn og trygg mat i et helkjedeperspektiv. Det vil også være en prioritert oppgave for instituttet å kontinuerlig vurdere organisering og samarbeid for å nå sine mål mer kostnadseffektivt.

Budsjettforslag 2017**Post 01 Driftsutgifter**

Bevilgningen skal dekke lønns-, pensjons- og driftsutgifter. Det foreslås en bevilgning på 98,9 mill. kroner på posten.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen skal dekke driftsutgifter tilknyttet oppdragsvirksomheten. Denne posten motsvares av tilsvarende inntekter på kap. 3927, post 01 Oppdragsinntekter, når det tas høyde for nettoføring av merverdiavgift.

Kap. 3927 NIFES

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Oppdragsinntekter	76 873	68 746	70 300
	Sum kap. 3927	76 873	68 746	70 300

Post 01 Oppdragsinntekter

Inntektene på posten gjelder oppdragsinntektene til NIFES. Det foreslås en bevilgning på 70,3 mill. kroner på posten. Det foreslås en merinntektsfull-

Det foreslås en bevilgning på 66,3 mill. kroner på posten. Det foreslås at bevilgningen kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3927, post 01, jf. forslag til vedtak II, 1. Det foreslås også en fullmakt til å kunne overskride posten mot tilsvarende kontraktsfestede inntekter i etterfølgende år, jf. forslag til vedtak IV, 4.

Post 22 Fiskeriforskning og -overvåking, kan overføres

Bevilgningen motsvares av inntekter fra fiskeriforskningsavgiften, jf. kap. 5574, post 74 Fiskeriforskningsavgift. Avgiften er hjemlet i havressursloven § 55 og skal i henhold til forskrift dekke deler av kostnadene ved å skaffe nødvendig kunnskapsgrunnlag for fiskeriforvaltningen.

Det foreslås en bevilgning på 6,9 mill. kroner på posten. Økningen skyldes oppdaterte anslag for førstehåndsomsetningen for 2017 og vil bidra til en opptrapping av innsatsen på ressursforskning, inkludert parasitter og fremmedstoffer i villfanget sjømat. Det foreslås at de fire bevilgningene som er knyttet til fiskeriforskningsavgiften, kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 5574, post 74, jf. forslag til vedtak II, 3.

makt knyttet til posten, jf. omtale under kap. 927, post 21 og forslag til vedtak II, 1, og en overskridelsesfullmakt knyttet til de samme kapitler og poster, jf. forslag til vedtak IV, 4.

Kap. 928 Annen marin forskning og utvikling

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	138 605		
50	Tilskudd til Veterinærinstituttet	53 353	56 494	56 800
72	Tilskudd til Nofima	97 415	99 506	101 800
74	Tilskudd marin bioteknologi mv., <i>kan overføres</i>	6 127		
	Sum kap. 0928	295 500	156 000	158 600

Vedrørende 2015:

Utbetalingen fra kap. 928, post 74 gjelder utbetaling av tilsagn til Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond gitt i 2014. Tilskuddsordningen er nå avviklet som egen ordning.

Vedrørende 2016 og 2017:

Bevilgningen på kap. 928, post 21 er i 2016 og 2017 bevilget på kap. 917, post 22, kap. 919, post 76, kap. 925, post 22 og kap. 927, post 22.

Tabell 4.18 Fordeling av bevilgningen på kap. 928, post 21 i 2015

Aktører	Tildelt beløp (i mill. kr)
Havforskningsinstituttet	81
Fiskeridirektoratet	49
NIFES	5
Tilskudd til fiskeriforskning	16
Sum	151

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Posten gjelder bevilgning til fiskeriforskning og overvåking som tidligere var finansiert gjennom forskningskvoter. Bevilgningen på posten motsvares av inntekter fra Fiskeriforskningsavgiften, jf. kap. 5574, post 74 Fiskeriforskningsavgift. Avgiften er hjemlet i havressursloven § 55 og skal i henhold til forskrift dekke deler av kostnadene ved å skaffe nødvendig kunnskapsgrunnlag for fiskeriforvaltningen.

Fiskeriforskningsavgiften finansierer i hovedsak fiskeriforskning og overvåking for Havforskningsinstituttet, Fiskeridirektoratet og Nasjonalt institutt for ernærings- og fiskeriforskning (NIFES). I tillegg kan øvrige norske forskningsaktører søke om støtte fra en tilskuddsordning, som forvaltes av Fiskeridirektoratet. Tabell 4.18 viser fordeling av midler fordelt på institutter og tilskuddsordning i 2015.

Fra 2016 bevilges midlene som er finansiert ved fiskeriforskningsavgiften, over kap. 917, post 22, kap. 919, post 76, kap. 925, post 22 og kap. 927, post 22. Det vises til omtale under disse postene.

Post 50 Tilskudd til Veterinærinstituttet

Veterinærinstituttet er et nasjonalt beredskaps- og forskningsinstitutt innen dyrehelse, fiskehelse, fôr- og mattrygghet. Instituttet skal bidra med beredskap og kompetanseutvikling for å avverge helsetrusler mot fisk, dyr og mennesker. Veterinærinstituttet har selvstendige beredskapsoppgaver og samhandler med andre viktige samfunnsaktører som Mattilsynet, Folkehelseinstituttet, Havforskningsinstituttet og NIFES.

Instituttet er et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter under Landbruks- og matdepartementet, jf. omtale i Prop. 1 S (2016–2017) Landbruks- og matdepartementet, kap. 1112, post 50. Bevilgningen over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett finansierer instituttets oppgaver innen fiskehelse, og enkelte områder innen sjømattrygghet.

Innenfor Nærings- og fiskeridepartementets ansvarsområder skal Veterinærinstituttet gjennom forskning, diagnostikk, overvåking, risikovurdering og rådgiving bidra til god beredskap, fiskehelse, mattrygghet og en bærekraftig forvaltning av havbruk og villfiskbestander. Veterinærinstituttet

tet støtter opp under departementets og Mattilsynets internasjonale arbeid, inkludert bistandsarbeid.

Resultater 2015

Beredskap og diagnostikk

Helseovervåking hos fisk er et prioritert område. Oppmerksomheten har i hovedsak vært rettet mot sykdommene pankreassykdom (PD), infeksøs lakseanemi (ILA), amøbegjellesykdom (AGD) og lakselus.

Rensfisk til bruk i lakselusbekjempelse i oppdrettsanlegg skaper nye faglige utfordringer, med bl.a. økt dødelighet etter sjøsetting. Ulike bakterieinfeksjoner utgjorde den største andelen av diagnosene som ble stilt.

Antall prøver innsendt på grunn av mistanke om meldepliktig sykdom hos fisk har økt. Diagnostikk på ikke-meldepliktige sykdommer hos fisk var på samme nivå i 2015 som tidligere år.

Overvåking og rådgiving

Veterinærinstituttet gir råd om utforming av overvåkingsprogram ut fra helsesituasjonen nasjonalt og internasjonalt. På oppdrag fra Mattilsynet koordinerer Veterinærinstituttet overvåkingsprogrammer for parasittsykdommer hos skjell, virussykdommer hos fisk og *Gyrodactylus salaris*. I tillegg koordinerer instituttet et nasjonalt program for overvåking av resistens mot legemidler hos lakselus. Resultater fra dette programmet har vist stor utbredelse av lus med nedsatt følsomhet overfor flere av de mest brukte midlene. I 2015 startet et nytt overvåkingsprogram på forekomst av «virus Y» hos regnbueørret. Antall prøver undersøkt i overvåkingsprogrammene lå i 2015 på omtrent samme nivå som i 2014.

Veterinærinstituttet har i 2015 levert rådgiving innenfor beregning av forekomst og kontroll av lakselus som en oppfølging av Meld. St. 16 (2014–2015) *Forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst i norsk lakse- og ørretoppdrett*.

Referansefunksjoner og internasjonalt arbeid

Gjennom EØS-avtalen er Norge forpliktet til å ha nasjonale referanselaboratoriefunksjoner på en rekke veterinærområder. Som stor lakseprodusent har Norge et særlig ansvar for fiskesykdommer. Veterinærinstituttet er nasjonalt referanselaboratorium for sykdommer hos fisk, skjell og skalldyr, og internasjonalt referanselaboratorium

utpekt av Verdens dyrehelseorganisasjon (OIE) for fiskesykdommene *Gyrodactylus salaris*, ILA og SAV (som forårsaker PD). Videre er Veterinærinstituttet vertskap for OIE Center for Epidemiology and Risk Assessment for Aquatic Animal Diseases (ERAAAD). Senteret utgjør et formelt nettverk av eksperter med kompetanse på opplæring i og løsninger på helseutfordringer hos akvatiske dyr ved hjelp av vitenskapelige funn og metoder. Instituttet deltar også med sin kompetanse på fiskehelse som en del av norsk fiskeri- og akvakulturbistand.

Forskning

En viktig del av Veterinærinstituttet sine oppgaver er kunnskapsutvikling, og instituttet har i 2015 hatt en omfattende virksomhet innen forskning og innovasjon. Det er et mål for instituttet å øke forskningsinntektene og øke graden av internasjonalt forskningssamarbeid. Som et ledd i dette har instituttet styrket støttefunksjonene for forskerne knyttet til innhenting av eksterne forskningsmidler og oppfølging av pågående prosjekter.

Vurdering av måloppnåelse

Samlet sett mener departementet at Veterinærinstituttet har nådd målene for 2015 om å bidra til kunnskap om helsesituasjonen hos fisk, skalldyr og krepsdyr, og å styrke kunnskapen om introduksjon og spredning av sykdommer på oppdrettsfisk. Overvåkingsprogrammene, og særlig nasjonalt program for overvåking av resistens mot legemidler hos lakselus, er etter departementets mening viktige for å gi en oversikt over helsetilstanden hos både villaks og oppdrettslaks.

Prioriteringer 2017

Veterinærinstituttet skal fortsette å følge opp regjeringens langsiktige mål og strategier for fiskeri- og havbrukspolitikken innenfor fiskehelse, og på enkelte områder innen sjømattrygghet. I 2017 skal instituttet prioritere kunnskapsutvikling og faglig arbeid som kan understøtte målene regjeringen har presentert i Meld. St. 16 (2014–2015) *Forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst i norsk lakse- og ørretoppdrett*.

Budsjettforslag 2017

Tilskuddet skal dekke oppgaver innen forvaltningsstøtte (forskning, beredskap, diagnostikk, rådgiving og kartlegging av risikofaktorer) ved-

rørende helse hos fisk og andre akvatiske dyr, og enkelte områder innenfor sjømattrygghet.

Det foreslås bevilget 56,8 mill. kroner på posten i 2017.

Post 72 Tilskudd til Nofima

Nofima er et av Europas største næringsrettede forskningsinstitutt som driver forskning og utvikling for havbruksnæringen, fiskerinæringen og land- og havbasert matindustri. Nofimas samfunnsoppdrag er å levere internasjonalt anerkjent forskning og løsninger som gir næringslivet konkurransefortrinn langs hele verdikjeden. Nofima har også kunder fra fôr- og ingrediensindustrien, farmasøytisk industri og offentlig forvaltning.

Statlig eierandel gjennom Nærings- og fiskeridepartementet er 56,84 pst. Selskapet hadde 344 ansatte per 1. juni 2016, fordelt på lokaliteter i ulike deler av landet. Hovedkontoret ligger i Tromsø.

Nofima blir finansiert ved tilskudd over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett, basisbevilgninger fra Norges forskningsråd, strategiske instituttprogrammer over Landbruks- og matdepartementets budsjett og langsiktige forsknings- og utviklingsprogram tildelt fra Fondet for forskningsavgift på landbruksprodukter (FFL) og Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond (FHF). Nofima får også inntekter gjennom oppdrag fra norsk næringsmiddel- og sjømatnæring, farmasøytisk industri, forvaltningen og konkurranseutsatte prosjektbevilgninger fra bl.a. Norges forskningsråd og EU.

Hovedmål for tilskuddet

Nærings- og fiskeridepartementets tilskudd til Nofima skal benyttes til forskning innenfor fiskeri og havbruk gjennom hele verdikjeden fra høsting/slaktning til produktet ligger ferdig på tallerkenen. Forskningen skal fremme økt verdiskaping i sjømatnæringen gjennom markedsorientering, bedre utnyttelse av strategiske fortrinn og høyere grad av nyskaping.

Tilskuddet skal bl.a. benyttes til å dekke kostnadene ved driften av Nasjonalt avlsprogram for torsk. Torskeavlsprogrammet har som mål å avle fram en oppdrettstorsk som har bedre vekstegenskaper enn villtorsk, og som har bedre resistens mot viktige fiske sykdommer.

Tilskuddet skal videre benyttes til forskning som bidrar til å fremme sjømatnæringens konkurransevne og stimulere til økt bearbeiding, råvare-differensiering, produktutvikling og verdiskaping.

Tabell 4.19 Oversikt over Nofimas bruk av tilskuddet fra Nærings- og fiskeridepartementet i 2015

	(i 1 000 kr)
Leiekostnader for Havbruksstasjonen	15 048
Husleiestøtte	13 427
Leie avlsstasjon og drift av avlsprogrammet	31 400
Infrastrukturstøtte Sunndalsøra	14 000
Forskning og nyskaping	16 040
Fangstbasert havbruk	4 000
Nasjonalt senter for marin bioprosessering	3 500

Det er et mål å få økt kunnskap om merkevarebygging og forbrukeratferd knyttet til sjømat og optimal høsting og levendelagring av villfanget fisk med tanke på tilgjengelighet, kvalitet og markedsverdi. Nofima skal også drive forskning på metoder og tiltak for å sikre mattrygghet og kvalitet i alle ledd i verdikjeden. Nofima har et ansvar for å videreføre tilretteleggingen av fangststatistikk og tilhørende data fra Fiskeridirektoratet til forskning og utredning og bidra til analysen av utviklingstrekk i norsk fiskeindustri gjennom driftsundersøkelsen.

Resultater 2015

Rapporteringen er begrenset til bruken av tilskuddet på posten. For rapportering om utviklingen i selskapet vises det til selskapets årsrapport.

Nofima har i 2015 arbeidet med prosjekter for å synliggjøre viktige, nye markeder for fisk. I 2015 ble arbeid med fersk torsk i Spania særlig prioritert.

Nofima har i tillegg sett på utvikling av klippfisk i Portugal og Brasil og laks i Tyrkia. Dette bidrar til økte markedsmuligheter og verdiskaping i sjømatnæringen.

Nofima utfører forskning på råstoffkvalitet. Oppfatning av kvalitet og hvordan dette påvirker både markedsposisjon, omdømme og betalingsvilighet er viktig kunnskap for at næringsaktørene skal utnytte sine fortrinn og få økt verdiskaping. Videre er bevaring av kvalitet gjennom hele linja, teknologi, kjøling og emballasje viktig i arbeidet med å redusere matsvinn. Nofima har i 2015 startet opp arbeidet med å evaluere effekten av kvalitetstilsynet i regi av Norges Råfisklag.

Nofima gjennomfører årlig driftsundersøkelser i fiskeindustrien og har utarbeidet månedlige rapporter til Nærings- og fiskeridepartementet om status i torskefisket vinteren 2015.

Torskeavlsprogrammet er videreført på et nivå som sikrer og utvikler det avlsmaterialet som er opparbeidet, men er samtidig tilpasset omfanget av kommersiell torskeoppdrett. Avlsstasjonen driver også med annet enn torskeavl, og anlegget heter nå «Senter for marin akvakultur». Arbeidet med å utvikle rognkjeksoppdrett som startet i 2014, er videreført i 2015. Bakgrunnen for dette er at rognkjeks spiser lus og kan benyttes til å redusere lakselus i lakseoppdrett.

Flere gründerbedrifter har benyttet Nofimas nasjonale anlegg for marin bioprospektering i Kaldfjord utenfor Tromsø til pilotproduksjon av eget materiale.

Nærings- og fiskeridepartementet er tilfreds med Nofimas måloppnåelse innenfor tilskuddet fra departementet.

Prioriteringer 2017

Nofima skal arbeide videre med å utvikle en kostnadseffektiv drift av selskapets forsknings-

infrastruktur, med særlig fokus på forskningsstasjonen på Sunndalsøra og avlsstasjonen for torsk.

Det er et mål å styrke evnen til omstilling og innovasjon og slik fremme konkurransekraften og verdiskapingen i sjømatindustrien og sjømatnæringen for øvrig. Nofima skal innenfor tilskuddet prioritere FoU-innsats som kan bidra til at det marine råstoffet anvendes på en bedre måte gjennom hele året. Dette innebærer bl.a. forskning innen kvalitet, bedre håndtering av restråstoff og jevnere råstofftilgang, f.eks. gjennom levendelagring av torsk.

Torskeavlsprogrammet skal videreføres i 2017 på dagens nivå.

Nofima skal også videreutvikle kunnskap knyttet til lukkede oppdrettsanlegg basert på resirkulering av vann.

Budsjettforslag 2017

Tilskuddet skal dekke oppgavene som Nofima er gitt av Nærings- og fiskeridepartementet.

Det foreslås å bevilge 101,8 mill. kroner på posten i 2017.

Kap. 930 Norsk design- og arkitektursenter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
70	Tilskudd	73 900	71 700	71 700
	Sum kap. 0930	73 900	71 700	71 700

Post 70 Tilskudd

Stiftelsen Norsk design- og arkitektursenter skal fremme forståelse, kunnskap og bruk av design og arkitektur fra et næringsmessig og samfunnsmessig perspektiv. Fra 2016 innførte Nærings- og fiskeridepartementet nye mål for tilskuddet. Hovedmålet er at design- og arkitekturdrevet nyskaping skal bidra til å øke samlet verdiskaping. Dette skal gjøres gjennom delmål om å fornye offentlig sektor, øke konkurranseevnen i næringslivet og være en god design- og arkitekturpolitisk rådgiver for oppdragsgiverne.

Norsk design- og arkitektursenter har 43 ansatte og er lokalisert i Oslo.

Resultater 2015

Norsk design- og arkitektursenter hadde i 2015 driftsinntekter på 89,5 mill. kroner, mot 82,2 mill. kroner året før. Av dette var 73,9 mill. kroner bevilget over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett. Resten var tilskudd gjennom andre offentlige oppdrag og noe egeninntjening. Årsresultatet var på 737 738 kroner, mot 90 319 kroner året før, og skyldes ikke-igangsatte prosjekter.

Senteret har i 2015 vært preget av omorganisering med interne prosesser og store endringer på personalsiden. Likevel har senteret klart å opprettholde et normalt, høyt aktivitetsnivå.

Nærings- og fiskeridepartementet hadde i 2015 mål om at Norsk design- og arkitektursenter skulle formidle og eksponere verdien av design

og arkitektur, spre anvendt kompetanse og drive rådgivning om design og arkitektur, og være en drivkraft for FoU og innovasjon innenfor design og arkitektur.

Formidle og eksponere verdien av design og arkitektur

For å formidle og eksponere verdien av design og arkitektur har Norsk design- og arkitektursenter arbeidet med kommunikasjonsvirksomhet, ulike arrangementer og eksponering av norsk design og arkitektur. Senteret gjør kontinuerlige vurderinger av de kanaler senteret benytter for å nå ut med sitt budskap. I 2015 ble det gjennomført en undersøkelse for å kartlegge kjennskap til og kunnskap om Norsk design- og arkitektursenter blant virksomheter som har søkt Merket for god design og sammenlignbare virksomheter som ikke har søkt. Merket for god design får hvert år fram norske eksempler på god bruk av design og gir et kvalitetsstempel som skaper oppmerksomhet og sprer budskapet om design som et innovasjonsverktøy. Resultatet fra undersøkelsen viste at kjennskapen til Norsk design- og arkitektursenter blant bedrifter som ikke har søkt Merket er relativt lav. Senteret vil gjøre tiltak for å bedre dette, for å utløse potensialet for økt lønnsomhet gjennom forståelse for bruken av design og arkitektur.

Det var i 2015 en nedgang i besøkende på utstillinger i regi av Norsk design- og arkitektursenter. Utstillinger er ressurskrevende og framover vil senteret vurdere nye måter å samarbeide med ulike aktører for å gjøre utstillingsarbeidet mer kostnadseffektivt.

Spre anvendt kompetanse og drive rådgivning og design og arkitektur

Norsk design- og arkitektursenters designfaglige rådgivning har vært drevet gjennom workshops, direkte rådgivning til norske virksomheter og deltakelse i tverrfaglige prosjekter. Erfaringene med workshopene for å profesjonalisere leveranser og bestillerkompetanse på design i næringsliv og offentlig sektor har vært gjennomgående gode. Deltakere på tvers av bransjer og sektorer har meldt tilbake om at innholdet er relevant og praktisk anvendbart i deres daglige virke. På bakgrunn av dette viderefører Norsk design- og arkitektursenter tilbudet i 2016.

For å skape forbildeprosjekter og nettverksdeltakelse på arkitekturfeltet har Norsk design- og arkitektursenter bl.a. deltatt i prosjekter som

har som formål å bruke designmetodikk i by- og stedsutvikling og i universell utforming.

Være en drivkraft for FoU og innovasjon innenfor design og arkitektur

Designdrevet innovasjonsprogram (DIP-programmet) er den største aktiviteten innenfor Norsk design- og arkitektursenters satsing på FoU og omfatter finansierings-, rådgivnings-, kompetanse- og nettverkstjenester. Sluttrapporter fra prosjektene indikerer at DIP-programmet bidrar til å endre atferd og øke kunnskapen om designprosesser i virksomhetene som har vært deltakere i programmet. Norsk design- og arkitektursenter arbeider med å utarbeide metoder og verktøy for kunnskaps- og kompetanseoverføring til næringslivet.

Det ble våren 2016 gjennomført en evaluering av DIP-programmet. Oppfølging av evalueringen er ikke avklart.

Norsk design- og arkitektursenter har satt i gang et arbeid for å få økt kunnskap og oversikt om behovet for FoU og innovasjon innenfor arkitekturfag og -bransje. Dette vil danne grunnlag for å kunne vurdere videre innsats og prioriteringer innenfor arkitektur og byutvikling.

Vurdering av måloppnåelse

Basert på senterets rapportering, mener departementet at Norsk design- og arkitektursenter nådde sine mål i 2015 uten vesentlige avvik. Senteret har bidratt til at næringsliv og offentlig sektor har fått økt kunnskap og kompetanse om bruk av design og arkitektur for økt innovasjon, effektivisering og verdiskaping.

Prioriteringer 2017

Norsk design- og arkitektursenter skal innenfor tilskuddet prioritere ressurser og innrette sine aktiviteter på den måten som gir høyest mulig måloppnåelse. Senteret skal forsterke samarbeidet med relevante virkemiddelaktør for god utnyttelse av hverandres kompetanse og virkemidler med tydelig rolledeling for å legge til rette for innovasjon og nyskaping.

Budsjettforslag 2017

Det foreslås et tilskudd på 71,7 mill. kroner til Norsk design- og arkitektursenter i 2017.

Kap. 935 Patentstyret

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Driftsutgifter	244 610	233 134	238 000
	Sum kap. 0935	244 610	233 134	238 000

Oppgaver og mål

Patentstyret behandler søknader og gir rettigheter til patent, varemerke og design i Norge, både for norsk og utenlandsk næringsliv. I tillegg er etaten et kompetansesenter for industrielle rettigheter. Patentstyret ivaretar også nasjonale og internasjonale forpliktelser som følge av norsk medlemskap i Det europeiske patentverket.

Patentstyrets virksomhet er regulert av lov om Patentstyret og Klagenemnda for industrielle rettar (patentstyrelova) og forskriften til denne.

Patentstyret er en del av det norske innovasjonssystemet. Gjennom å legge til rette for at norske bedrifter kan sikres inntjening på egen nyskaping, strategisk markedsføring og design skal etaten bidra til innovasjon og økt verdiskaping.

Patentstyret er et ordinært forvaltningsorgan lokalisert i Oslo og disponerte 210 årsverk per 1. oktober 2015.

Patentstyrets hovedmål er: *Større bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsomhet fra immaterielle verdier.*

De tilhørende delmålene er:

- Flere gode rettigheter
- Bedre bruk av immaterielle verdier

Patentstyrets aktiviteter deles i tre ulike roller: myndighetsrollen, pådriverrollen og oppdragsrollen.

Resultater 2015

Om lag 85 pst. av Patentstyrets utgifter i 2015 var knyttet til myndighetsrollen, der håndtering av patent, varemerke og design utgjør hoveddelen, men hvor også behandling av klager på foretaksnavn og andre myndighetsoppgaver som regelverksarbeid, internasjonalt arbeid og bistand til departementer inngår.

Aktiviteter knyttet til pådriverrollen utgjorde 5,9 pst. av ressursbruken.

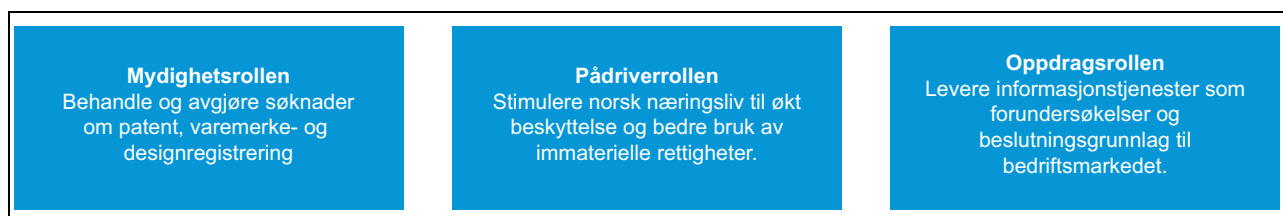
Informasjonstjenester gjennom oppdragsrollen utgjorde 5,2 pst. av utgiftene, mens aktivitetene gjennom Nordisk Patentinstitutt utgjorde om lag 3 pst. av utgiftene.

Fordelingen av utgiftene på myndighets-, pådriver- og oppdragsrollen har vært stabil over flere år.

Patentstyret rapporterer i årsrapporten for 2015 for første gang etter nytt mål- og resultatstyringssystem (MRS).

Delmål 1: Flere gode rettigheter

For å kunne vurdere om Patentstyret når delmålet om flere gode rettigheter skal etaten rapportere på indikatorer og gi støttende analyser innenfor områdene effektivitet, kvalitet og kundetilfredshet i søknadsbehandlingen.



Figur 4.22 Patentstyrets roller

Effektivitet i saksbehandlingen

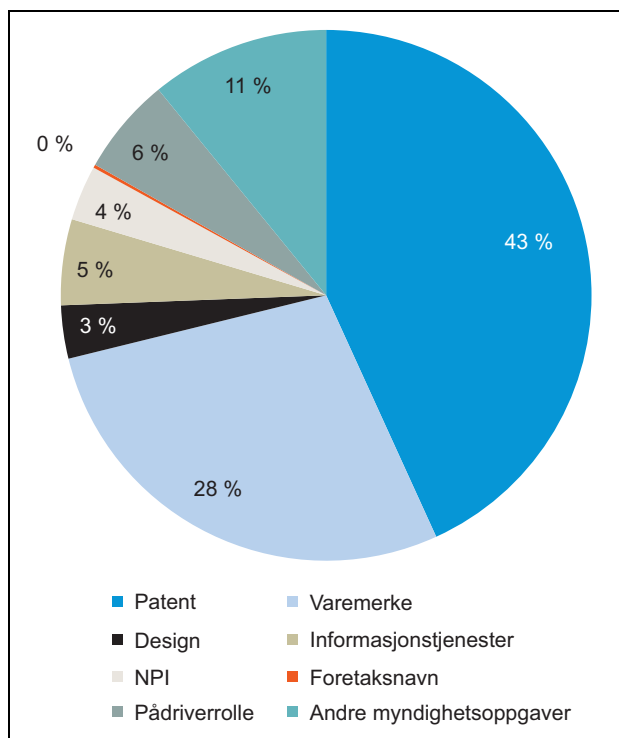
Det er et mål at den som søker Patentstyret om registrering skal få avgjort søknaden i løpet av tre til seks måneder. I 2015 var gjennomsnittlig saksbehandlingstid 3,5 måneder for varemerkesøknader som ble levert direkte til Patentstyret.

Det er et mål at den som søker Patentstyret om registrering av design skal få avgjort søknaden i løpet av to til tre måneder. I 2015 var gjennomsnittlig saksbehandlingstid på 2,7 måneder.

Saksbehandlingstiden på patentområdet er av flere årsaker lengre enn for varemerke og design. Patentstyret har som mål å behandle og levere en første uttalelse innen sju måneder i minst 95 pst. av alle førstesøknadene. Målet ble nådd i 2015.

I 2015 avgjorde Patentstyret henholdsvis 382 varemerkesøknader, 434 designsøknader og 69 patentsøknader per årsverk.

Patentstyret har utarbeidet en plan for nedarbeiding av restanser på patentområdet, og har arbeidet gjennom flere år slik at nedarbeiding skulle være gjennomført i løpet av 2017. Totalt antall saker under behandling ble redusert fra 14 180 i 2014 til 12 334 i 2015. Etter departementets vurdering vil nedbyggingen av restanser ikke være gjennomført i 2017.



Figur 4.23 Patentstyrets driftsutgifter fordelt på virksomhetsområder

Kvalitet i saksbehandlingen

Patentstyret har gjennomført kvalitetsmålinger på alle sine fagområder for å verifisere samsvar mellom interne krav og praksis. Resultatene fra Patentstyrets kvalitetsmålinger i 2015 viser at etaten oppfylte krav til riktig kvalitet i 96 pst. av utvalget. Dette er en forbedring fra tidligere år.

Antall klager som behandles av Klagenemnda for industrielle rettigheter (KFIR) utgjør ca. 100-150 per år. Antall klager anses som lavt sett i forhold til at Patentstyret årlig fatter 20 000 vedtak.

Kundetilfredshet med saksbehandlingen

Patentstyret har gjennomført en tilfredshetsundersøkelse blant kunder som har levert søknad om patent-, varemerke- eller designregistrering i 2015. Undersøkelsen viser høy tilfredshet blant etatens kunder for søknadsbehandling innenfor både patent-, varemerke- og designområdet. Figur 4.24 viser hvor mange prosent som har svart 3 eller 4 på en skala fra 1 til 4, der 1 er svært misfornøyd og 4 er svært fornøyd, for henholdsvis ulike saksbehandlingsområder i 2015 og tilfredshet på patent-, varemerke- og designområdet over tid.

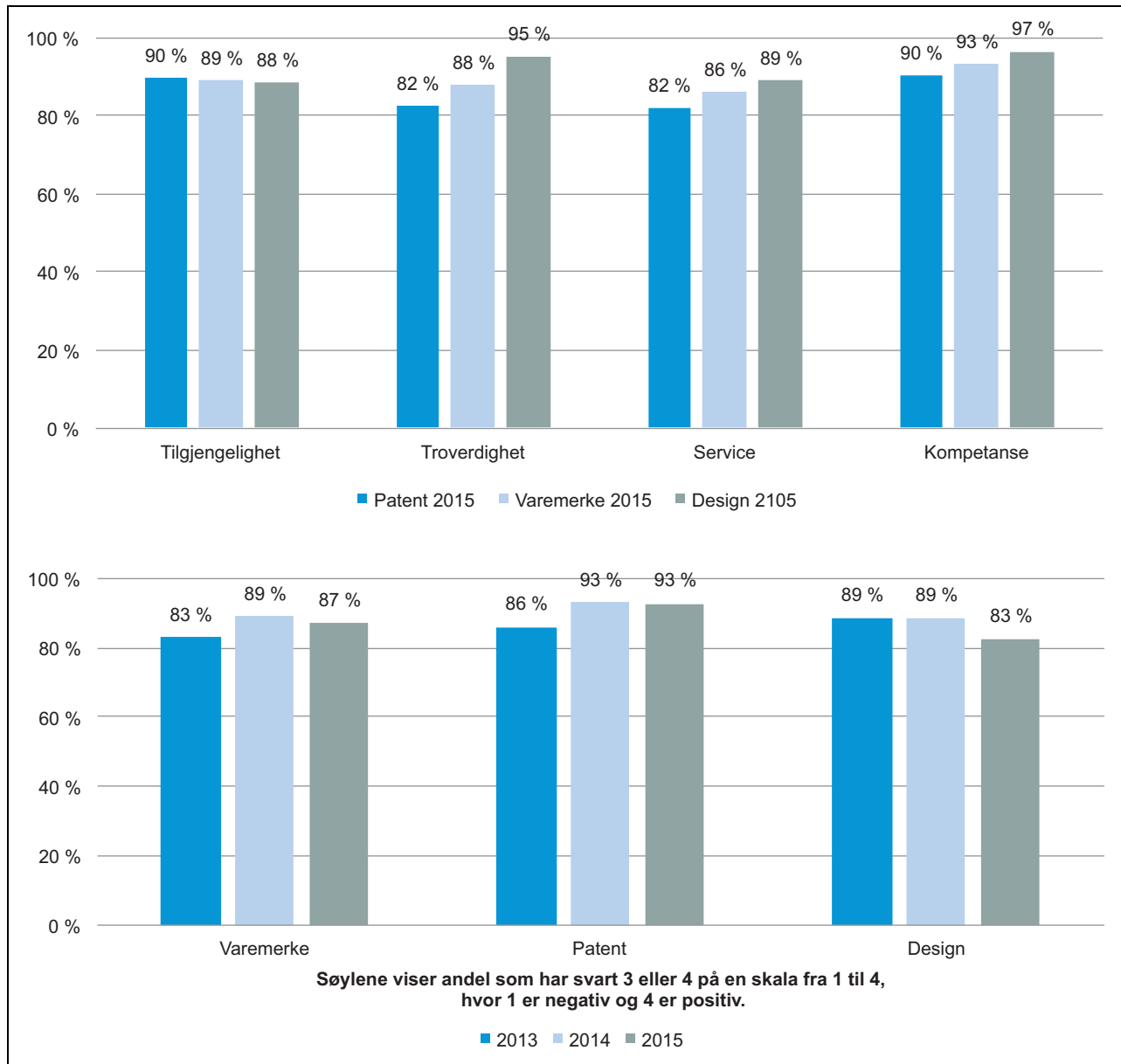
Halvparten av de internasjonale patentsøknadene (PCT) norske søkere leverer har prioritet fra en norsk søknad, dvs. at søknaden først ble levert til Patentstyret. Sammenlignet med tall for svenske bedrifter i Sverige, og danske bedrifter i Danmark, bruker norske søkere i større grad førstesøknad i Norge som prioritet når de søker internasjonalt.

Delmål 2: Bedre bruk av immaterielle rettigheter

Delmålet om bedre bruk av immaterielle rettigheter innebærer at Patentstyret skal bidra til at norske bedrifter har tilstrekkelig kunnskap og bevissthet om hvordan lønnsomhet kan sikres gjennom riktig bruk av immaterielle rettigheter. Det er vanskelig å måle Patentstyrets direkte bidrag til dette delmålet. Derfor skal Patentstyret rapportere på indikatorer som tar sikte på å synliggjøre etatens bidrag til kompetanseoverføring til utvalgte målgrupper og immaterialrettslig modenhet (IPR-modenhet) blant norske brukere.

Kompetanseoverføring til sentrale målgrupper

I 2015 arrangerte Patentstyret totalt 28 kurs, deltok på 34 messer og bidro på 66 konferanser/seminarer. Kundetilfredshetsundersøkelsen viser



Figur 4.24 Kundetilfredshet med Patentstyrets saksbehandling

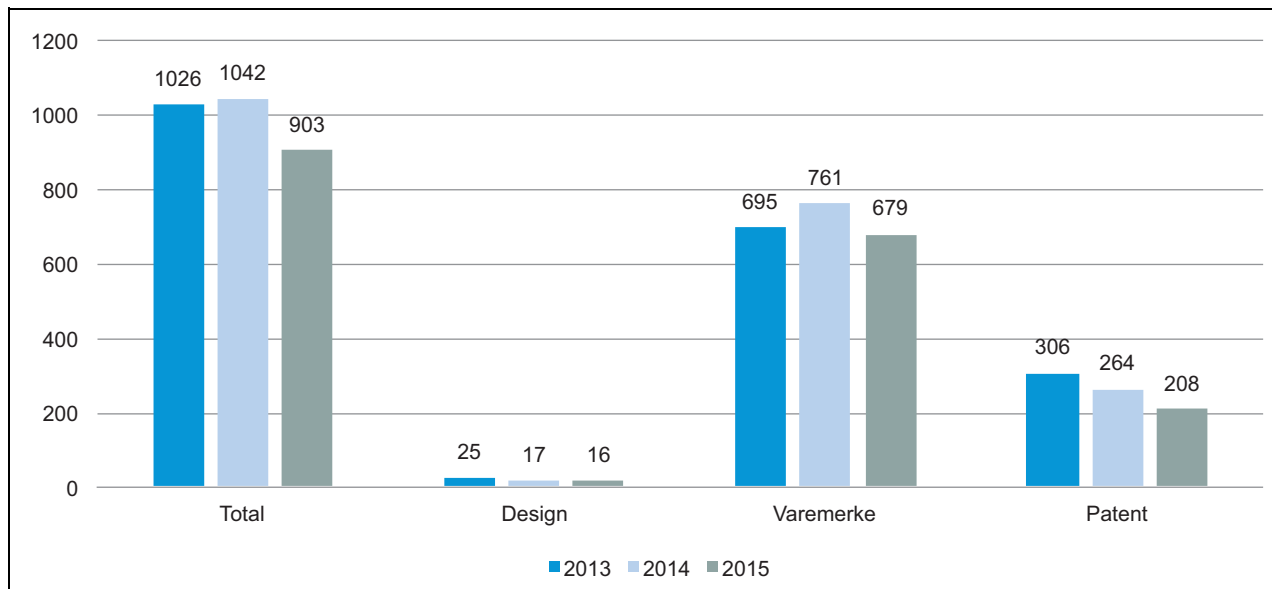
høy tilfredshet blant etatens kunder når det gjelder opplevd kompetanseoverføring i ulike møter med Patentstyret. Patentstyrets nettsider er etatens viktigste kommunikasjonskanal og skal sørge for kompetanseoverføring til både nye besøkende uten forkunnskaper, mer erfarne brukere og IPR-rådgivere. Nettsidene hadde over 270 000 besøk i 2015, som var en økning på 4 pst. fra 2014.

Patentstyret samarbeider med Innovasjon Norge, Norges forskningsråd, Siva og Norsk design- og arkitektursenter for å bidra til gjensidig kompetanseoverføring, utarbeidelse av behovsrettede tjenester og/eller informasjon mot felles kundegrupper. Samarbeidet med Innovasjon Norge har resultert i nettstedet iprhjelp.no for å hjelpe bedrifter med å vurdere behovet for å sikre

immaterielle verdier. Som en del av informasjonsarbeidet lanserte Patentstyret i 2015 også nettstedet velgekte.no sammen med Tolletaten (under Finansdepartementet) og Kulturdepartementet. Dette er et nettsted rettet mot piratkopiering og varemerkeforfalskning.

IPR-modenhet blant norsk brukere

Patentstyret gjennomførte i 2015 en undersøkelse av IPR-modenhet blant norske bedrifter. Undersøkelsen viste at i 23 pst. av bedriftene er immaterielle verdier sentralt, i 35 pst. av bedriftene er immaterielle verdier ikke sentralt, men heller ikke irrelevant, og i de resterende 42 pst. av bedriftene er immaterielle verdier ikke ansett å være viktig



Figur 4.25 Antall forundersøkelser innenfor patent-, varemerke- og designområdet

for bedriften. Resultatene viste at immaterielle verdier og rettigheter i større grad er viktig for virksomheter som er knyttet til FoU, virksomheter som eksporterer varer og tjenester, og for virksomheter som er tilknyttet ulike klyngeprogram. Patentstyret vil benytte resultatene som en del av sin prioriteringsanalyse for prioritering av målgrupper for videre pådriveraktivitet.

Antall forundersøkelser har gått noe ned fra 2014 til 2015. Forundersøkelser innenfor patentområdet har vist en nedgang over flere år. Det kan skyldes færre oppdrag fra profesjonelle aktører som bruker flere forskjellige leverandører og gjør en større del av arbeidet selv. Også innenfor varemerker er det en nedgang fra 2014, trolig fordi kunder leverer søknader direkte til Patentstyret uten å få en vurdering tidlig i prosessen. Patentstyret startet i 2015 aktiviteter for å øke bruken av forundersøkelser fra nye kunder.

Den samlede immaterialrettsaktiviteten til norske aktører gir en indikasjon på IPR-modenhet. I tillegg til antall søknader i Norge, er det derfor også relevant å se på antall søknader norske søkere leverer i andre land. Her har det over tid vært en økning som skyldes vekst både i antall søknader samlet og i antall land hvor det søkes om rettigheter.

Vurdering av måloppnåelse

Ut fra rapporteringen på indikatorene vurderer Nærings- og fiskeridepartementet at etatens måloppnåelse var tilfredsstillende i 2015.

Prioriteringer 2017

Patentstyret skal i 2017:

- Prioritere arbeid under delmål 1 – flere gode rettigheter.
- Videreutvikle samarbeidet med andre aktører nasjonalt og internasjonalt for å effektivisere saksbehandlingen og for å legge til rette for bedre bruk av immaterielle verdier i næringslivet.
- Videreføre arbeidet med å implementere nye digitale løsninger for mer effektiv og kundevennlig kommunikasjon.

Budsjettforslag 2017

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal dekke lønn, pensjon, andre driftsutgifter og mindre investeringer. Det foreslås en bevilgning på 238 mill. kroner på posten.

Kap. 3935 Patentstyret

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Inntekter av informasjonstjenester	5 047	4 986	5 100
02	Inntekter knyttet til NPI	2 618	3 990	4 100
03	Gebyrer immaterielle rettigheter	72 844	65 716	72 200
	Sum kap. 3935	80 509	74 692	81 400

Patentstyret har både inntektsgivende og ikke inntektsgivende aktiviteter. De inntektsgivende aktivitetene blir finansiert gjennom gebyrer og avgifter og er i hovedsak knyttet til søknadsbehandlingen. De ikke inntektsgivende aktivitetene er knyttet til delmålet om å bidra til bedre bruk av immaterielle rettigheter, og til å ivareta andre lov-pålagte oppgaver. Eksempler på ikke inntektsgivende aktiviteter kan være veiledning av søkere, bistand til offentlige myndigheter og store deler av informasjonsformidlerrollen.

Samlede inntekter på kapittelet i 2017 er anslått til 81,4 mill. kroner. Dette er en økning på 6,6 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2016, og skyldes anslagsøkning i fornyelser av varemerker og meddelte patenter.

Tjenester som er avgiftsbelagt, føres under kap. 5574 Sektoravgifter under Nærings- og fiskeridepartementet, post 71 Avgifter immaterielle rettigheter. Patentstyrets samlede inntekter er i budsjettforslaget for 2017 anslått til 232,4 mill. kroner.

Kap. 5574 Sektoravgifter under Nærings- og fiskeridepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
71	Avgifter immaterielle rettigheter	151 865	151 000	151 000
		151 865	151 000	151 000

Post 71 Avgifter immaterielle rettigheter

På posten føres inntekter fra avgifter knyttet til Patentstyrets søknadsbehandling. Dette omfatter

bl.a. søknadsavgifter, årsavgifter og fornyelsesavgifter. Det foreslås bevilget 151 mill. kroner på posten i 2017.

Kap. 936 Klagenemnda for industrielle rettigheter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Driftsutgifter	5 622	7 098	7 800
	Sum kap. 0936	5 622	7 098	7 800

Vedrørende 2017:

Fra 2017 innfører Regjeringen en forenklet modell for premiebetaling til Statens pensjonskasse (SPK) for de virksomhetene som ikke betaler premie i dag. De berørte virksomhetene er gjennom budsjettforslaget kompensert for anslåtte økte utgifter. For Klagenemnda for industrielle rettigheter utgjør dette om lag 0,5 mill. kroner.

Oppgaver og mål

Klagenemnda for industrielle rettigheter er et uavhengig statlig klageorgan som behandler klager på vedtak fattet av Patentstyret. Virksomheten er regulert av lov om Patentstyret og Klagenemnda for industrielle rettar (patentstyrelova) og forskriften til denne.

Klagenemnda er lokalisert i Oslo og sekretariatet utgjorde om lag fem årsverk per 1. oktober 2015. De fleste klagesakene behandles av paneler satt sammen av deltakere fra nemnda og eksterne eksperter. Det er totalt i overkant av 20 eksterne eksperter tilknyttet nemnda, fordelt på teknisk og juridisk område. Departementet utnevner de eksterne ekspertene for perioder på tre år av gangen, etter forslag fra nemnda.

Det overordnede formålet med Klagenemnda er å behandle klager på endelige vedtak fattet av Patentstyret etter patent-, varemerke- og designloven, og i tillegg etter lov om planteforedlerrettigheter, foretaksnavneloven og edelmetalloven.

Nemndas mål er:

- Klagenemnda skal bidra til økt rettssikkerhet på området industrielle rettigheter.
- Klagenemnda skal være en anerkjent instans innenfor industrielle rettigheter.

Resultater 2015

Klagenemnda skal bidra til økt rettssikkerhet på området industrielle rettigheter.

For å kunne vurdere måloppnåelse innenfor delmålet skal nemnda rapportere på indikatorer relevant for balansen mellom antall innkommende og antall ferdigbehandlede saker, effektiv saksbehandling og kvalitet i saksbehandlingen.

Tabellen under viser innkommende og avviklede saker i Klagenemnda i 2014 og i 2015.

Nemnda avviklet i 2015 flere varemerke- og designsaker enn det som kom inn i 2015, alle foretaksnavn- og plantesortsaker som kom inn, mens ikke like mange patentsaker som det som kom

Tabell 4.20 Saker i Klagenemnda i 2014 og 2015

Saker	Nye Avviklede		Nye Avviklede	
	2014	2014	2015	2015
Patent	18	22	19	14
Varemerke	104	134	123	155
Design	4	0	0	4
Foretaksnavn	2	2	3	3
Plantesort	0	0	1	1
Totalt	128	158	146	177

inn. Det skyldes at dette er saker som er langt mer arbeidskrevende enn resten.

Klagenemnda har i 2015 avholdt muntlige forhandlinger i to patentsaker, to designsaker og sju varemerkesaker. Det er reist tre søksmål i 2015 mot avgjørelser fattet av nemnda.

Klagenemnda skal være en anerkjent instans innenfor industrielle rettigheter.

For å kunne vurdere måloppnåelse innenfor delmålet skal nemnda rapportere på indikatorer relevante for hvorvidt nemnda følger utviklingen innenfor sitt fagfelt nasjonalt og internasjonalt, og om nemnda sikrer faglig kvalitet og kompetansespredning på området industrielle rettigheter. Det innebærer i hovedsak innsikt i hva som skal til for å kunne få innvilget og opprettholdt ulike typer industrielle rettigheter. Nemnda deltok i 2015 på en rekke nasjonale og europeiske videreutdanningstiltak for egne ansatte og eksterne medlemmer, og bidro aktivt til kompetansespredning på fagområdet sitt i form av bl.a. foredrag.

Vurdering av måloppnåelse

Departementets vurdering er at Klagenemnda for industrielle rettigheter nådde sine mål i 2015. Departementet mener Klagenemnda har etablert en forsvarlig og effektiv virksomhet, som er anerkjent blant brukerne.

Budsjettforslag 2017**Post 01 Driftsutgifter**

Bevilgningen skal dekke lønns- og pensjonsutgifter og andre løpende driftsutgifter. Det foreslås en bevilgning på 7,8 mill. kroner i 2017.

Kap. 3936 Klagenemnda for industrielle rettigheter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Gebyrer	635	700	700
	Sum kap. 3936	635	700	700

Post 01 Gebyrer

Posten omfatter gebyrer fra bedrifter og personer velger åklage på Patentstyrets avgjørelser ved behandling av søknader om patent, varemerke, design og etter edelmetalloven, samt klager på avgjørelser om planteforedlerrettigheter og fore-

taksnavn fattet av henholdsvis Plantesortsnemnda og Foretaksregisteret. Klagegebyrene er satt lavere enn kostnaden med å behandle klagen. Grunnen til det er at terskelen for å klage på Patentstyrets vedtak ikke skal være for høy.

Det foreslås et inntektskrav på 700 000 kroner for 2017, som er samme nivå som i 2016.

Kap. 2421 Innovasjon Norge

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
50	Innovasjon - prosjekter, fond	405 100	523 500	543 500
51	Tapsfond, såkornkapitalfond	89 250	44 625	
53	Risikoavlastning for nye såkornfond	45 000	22 500	
70	Basiskostnader	165 048	170 370	167 000
71	Innovative næringsmiljøer, <i>kan overføres</i>	120 019	96 500	106 500
72	Forsknings- og utviklingskontrakter, <i>kan overføres</i>	375 407	296 100	278 700
73	Tilskudd til innkjøpskonsortium for kjøp av kraft, <i>kan overføres</i>	2 338		
74	Reiseliv, profilering og kompetanse, <i>kan overføres</i>	469 147	517 900	514 900
75	Marint verdiskapingsprogram, <i>kan overføres</i>	29 781		
76	Miljøteknologi, <i>kan overføres</i>	295 240	504 500	434 500
77	Tilskudd til pre-såkornfond	40 000	100 000	50 000
78	Administrasjonsstøtte for distriktsrettede såkornfond	4 300	4 400	4 400
90	Lån fra statskassen til utlånsvirksomhet, <i>overslagsbevilgning</i>	44 305 000	42 900 000	41 900 000
95	Egenkapital, såkornfond	255 000	127 500	
	Sum kap. 2421	46 600 630	45 307 895	43 999 500

Vedrørende 2016:

Ved St.vedt. 17. juni 2016 ble det gjort følgende bevilgningsendringer, jf. Innst. 400 S (2015–2016):

- post 50 ble økt med 30 mill. kroner
- post 70 ble redusert med 1,4 mill. kroner
- post 71 ble økt med 20 mill. kroner
- post 72 ble økt med 10 mill. kroner
- post 76 ble redusert med 40 mill. kroner

Vedrørende endringer fra 2016 til 2017:

I forhold til vedtatt budsjett for 2016 er forslagene for 2017 redusert til 0 for bevilgningene til nytt såkornfond (post 51, 53 og 95) og med 250 mill. kroner fra regjeringens tiltakspakke for økt systemsetting i 2016, fordelt med 100 mill. kroner til etablerertilskudd (under post 50), 100 mill. kroner til miljøteknologi (post 76) og 50 mill. kroner til pre-såkornfond (post 77). Som en delvis videreføring og som ledd i ny tiltakspakke mot ledighet foreslår regjeringen å videreføre 30 mill. kroner til miljøteknologiordningen og styrke tapsfondet til innovasjonslånordningen (post 50) med 100 mill. kroner. Det siste vil innebære at Innovasjon Norge kan øke sine utlån med ca. 300 mill. kroner. Endringene vil bidra til en fortsatt sterk innsats for omstilling i norsk næringsliv.

Oppgaver og mål

Innovasjon Norge er statens og fylkeskommunenes virkemiddel for å realisere verdiskapende næringsutvikling i hele landet.

Innovasjon Norges hovedmål er å utløse bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsom næringsutvikling, og utløse regionenes næringsmessige muligheter. Av hovedmålet er det utledet tre delmål:

- Delmål 1: Flere gode gründere
- Delmål 2: Flere vekstkraftige bedrifter
- Delmål 3: Flere innovative næringsmiljøer

Innovasjon Norge er organisert som et særlovsselskap. Selskapets styre har et selvstendig ansvar for selskapets virksomhet og resultatene som oppnås. Staten ved Nærings- og fiskeridepartementet eier 51 pst. av selskapet, mens fylkeskommunene til sammen eier 49 pst. I tillegg til hovedkontoret i Oslo har Innovasjon Norge 15 distriktskontor og fem lokalkontor. Selskapet har også 35 utekontor i 28 land. Ved utgangen av 2015 disponerte selskapet 696 årsverk, fordelt med 284 ved distriktskontorene, 169 ved utekontorene og 243 ved hovedkontoret.

Lov om Innovasjon Norge er vedtatt endret, jf. lovvedtak 60 (2015–2016). Det er redegjort for endringene i Prop. 66 L (2015–2016) og Innst. 255 L (2015–2016). Endringer i loven om at styret i Innovasjon Norge får større handlingsrom til å utforme kundekontakt, saksbehandling og beslutningssystem til det beste for gründere, bedrifter og innovasjons- og næringsmiljøer trådte i kraft 1. juli 2016. Andre endringer, inkludert begrensning av eiernes ansvar for selskapets forpliktelser, trer i kraft 1. januar 2017. Begrensningen i eiernes ansvar for selskapets forpliktelser kan medføre behov for endrede føringer fra oppdragsgiverne til Innovasjon Norge. Disse føringene gis i de årlige oppdragsbrevene til selskapet. Lovendringene gir også styret noe endrede plikter og ansvar og stiller endrede krav til selskapets egenkapital. Nye krav til ansvarlig egenkapital blir en del av den jevnlig eieroppfølgingen. Lovendringen utløser således ikke noe behov for bevilgninger gitt gjeldende egenkapital i selskapet. Framtidig behov for innskudd i selskapet kan komme fra endrede beregningsmetoder for pensjonskostnader og -forpliktelser, bl.a. som følge av pågående vurderinger av endringer i regnskapslovgivningen.

Innovasjon Norge forvalter virkemidler innenfor finansiering, kompetanse, profilering, nettverk og rådgiving. Selskapet skal kombinere virkemidler ut fra den enkelte kundes behov og har frihet til å utforme og prioritere virkemidler innenfor gitte budsjetttrammer. I tillegg skal selskapet forvalte virkemidlene i overensstemmelse med EØS-regelverket og føringer gitt i lov om Innovasjon Norge, gjennom Stortingets behandling av årlige budsjettproposisjoner og øvrige føringer fra oppdragsgiverne. Det vises til nærmere beskrivelse av selskapets virkemidler i boks 4.6.

Resultater 2015

Fordeling av midler

Tabell 4.22 viser fylkesvis fordeling av Innovasjon Norges tilsagn om tilskudd, lån og garantier over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett. Figur 4.26 og 4.27 viser hvordan disse midlene fordeler seg på ulike sektorer. Prosenttallene viser andelen av totalbeløpet til det enkelte fylke eller den enkelte sektor for henholdsvis tilskudd og lån og garantier.

Innovasjon Norges ordninger som finansieres over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett, er i hovedsak uten føringer knyttet til geografi eller sektor. Selskapet har frihet til å prioritere de

Boks 4.6 Virkemidler i Innovasjon Norge over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett

Etablerertilskuddsordningen skal støtte gründere som har nye ideer med stort vekstpotensial. Tilskuddet kan brukes til å utvikle egen kompetanse, kjøpe kompetansetjenester av andre, tilpasse produktet eller tjenesten til markedet eller som sikkerhet for å innhente mer kapital.

Forsknings- og utviklingskontrakter (FoU-kontrakter) er tilskudd til et forpliktende og målrettet samarbeid mellom to eller flere parter i næringslivet (IFU) eller mellom næringslivet og det offentlige (OFU). Målgruppen er normalt små og mellomstore leverandørbedrifter med kompetanse til å løse utviklingsbehov hos kundepartnere.

Miljøteknologiordningen gir investeringstilskudd til pilot- og demonstrasjonsprosjekter. Ordningen skal fremme norsk industris konkurranseevne på lengre sikt og bidra til å realisere Norges miljømål.

Lavrisikolån gis i hovedsak til prosjekter sammen med lån fra private banker på markedsmessige vilkår. Lavrisikolån brukes til å delfinansiere investeringer i bygninger, driftsutstyr, fiskefartøyer og til investeringer i landbruket. Lånene bidrar til å utløse annen finansiering.

Risikolån/innovasjonslån kan benyttes til delfinansiering av investeringsprosjekter som handler om nyetablering, nyskaping, omstilling, internasjonalisering og utvikling, hvor det er vanskelig å finne tilstrekkelig risikovilje for gjennomføring i det private kredittmarkedet.

Landsdekkende garanti kan tilbys i forbindelse med driftskreditt eller investeringslån, primært til små og mellomstore bedrifter.

Pre-så Kornfond skal delfinansiere og utløse privat investeringskapital til innovative bedrifter yngre enn fem år. Hver bedrift kan motta inntil 3 mill. kroner i tilskudd gjennom fondet. Private investorer, primært forretningsengler, skal delta med minst 50 pst. av kapitalen som investeres i hver enkelt bedrift. Det innebærer at bedriftene kan få tilført 2-6 mill. kroner. Ordningen er et supplement til Etablerertilskuddsordningen og såkornfondensordningene.

Såkornfondensordninger skal bidra til å utløse privat kapital til investeringer i tidlig fase. Fondene skal tilby risikovillig kapital og relevant kompetanse. Fondene er privat drevet, og staten bidrar gjennom ansvarlige lån (fond opprettet i 2005 eller tidligere) eller egenkapital (fond opprettet i 2014 og senere) og risikoavlastning.

Investeringsfond for Nordvest-Russland og Investeringsfond for Øst-Europa kan benyttes til å delfinansiere investeringer som norske selskap gjør i Nordvest-Russland og Øst-Europa.

Tilskuddsfond for næringssamarbeid med Nordvest-Russland bidrar til å tilrettelegge kommersielle prosjekter av stor betydning for næringssamarbeidet med regionen.

Bedriftsnettverk er et tilbud til små og mellomstore bedrifter som ønsker å etablere forpliktende samarbeid. Etter et vellykket forprosjekt kan deltakerbedriftene i et bedriftsnettverk gå videre til andre tjenester som omfattes av Program for klyngeutvikling.

Program for klyngeutvikling (Norwegian Innovation Cluster) skal bidra til å forsterke innovasjons- og fornyelsesevnen i regionale innovasjonsmiljøer gjennom økt samspill og samarbeid i næringslivet, og mellom næringsliv, kunnskapsmiljøer og offentlige utviklingsaktører. Programmet har tre nivåer: *Arena* omfatter klynger med nyetablerte og/eller umodne samarbeidsinitiativ. *Norwegian Centres of Expertise (NCE)* omfatter klynger med en etablert organisasjon med velutviklede tjenester, partnere og oppnådde resultater fra samarbeidsprosjekter. *Global Centres of Expertise (GCE)* skal bidra til økt verdiskaping og gi virksomhetene en bedre posisjon og gjøre dem mer attraktive innenfor globale verdikjeder. Det kan skje gjennom strategiske samarbeidsprosjekter.

Kompetanse og rådgiving: Innovasjon Norge tilbyr ulike kompetansetiltak for etablerere, ansatte og ledere i bedrifter, styremedlemmer eller ulike aktører og interessenter i regionale næringsutviklingstiltak. Selskapet tilbyr også rådgiving til enkeltbedrifter og grupper av bedrifter.

Profilering: Innovasjon Norge skal bidra til å markedsføre Norge som reisemål og stimulere til positiv utvikling av reiselivsnæringen. Selskapet skal også profilere norsk næringsliv og Norge som et attraktivt land å gjøre investeringer i.

Internasjonalisering: Innovasjon Norge tilbyr kurs rettet mot internasjonal forretningsutvikling for unge bedrifter. Arbeidet med internasjonalisering konsentrerer seg også om å formidle informasjon og kunnskap om internasjonale markeds- og konkurranseforhold, utnytte internasjonale markedsmuligheter og utveksle teknologi og kunnskap.

Boks 4.7 Innovasjon Norges mål- og resultatstyringsystem

Mål- og resultatstyringsystemet setter overordnede mål og indikatorer for Innovasjon Norges virksomhet og gir sammen med støttende analyser og evalueringer en indikasjon på om selskapet når sine mål. Det kan også være et verktøy for å utvikle bedre og mer treffsikre virkemidler.

Metode

Måloppnåelse for delmålene er en indikator på om hovedmålet nås. Hvert av selskapets delmål har et sett styringsindikatorer til å vurdere måloppnåelse. Effektindikatorerne skal vise virkninger på lengre sikt som ikke direkte kan knyttes til Innovasjon Norges bidrag, mens resultatindikatorerne skal vise virkninger som Innovasjon Norge ønsker å påvirke direkte.

Tabell 4.21 Styringsindikatorer knyttet til delmålene

Delmål	Flere gode gründere	Flere vekstkraftige bedrifter	Flere innovative næringsmiljøer
Effekter	Omsetningsvekst	Omsetningsvekst Produktivitetsvekst Vekst i lønnsomhet	Omsetningsvekst Vekst i lønnsomhet
Resultater	Utvikling i utløsningsgrad Utvikling i Innovasjon Norges bidrag til kompetanse Innovasjonshøyde i prosjektene Risikovurdering i prosjektene	Utvikling i utløsningsgrad Kundetilfredshet med kompetanse- og rådgivningstjenester Innovasjonshøyde i prosjektene Driftsrisiko i bedriftene	Samarbeid innad i næringsmiljøet og med eksterne kunnskapsmiljøer Mobilisere deltaker i næringsmiljøer

Statistisk sentralbyrå utfører de statistiske analysene for effektindikatorerne for Innovasjon Norge. Dette gjør de ved å sammenligne indikatorerne for bedrifter som har fått støtte fra Innovasjon Norge med en sammenligningsgruppe, som er en gruppe av likeartede foretak som ikke har fått støtte. Sammenligningsgruppen er lik Innovasjon Norges kunder når det gjelder alder, størrelse, næring og geografisk tilhørighet. Effekten av Innovasjon Norges støtte estimeres ved å se på forskjellen mellom de to likeartede gruppene for de ulike indikatorerne.

Resultatindikatorerne er utløsningsgrad, kompetanseheving, innovasjonshøyde og risiko

i prosjektene og i bedriftene. De to første hentes fra kundeundersøkelser utført av Oxford Research. Utløsningsgrad viser i hvilken grad prosjektet eller aktiviteten ville blitt gjennomført uten støtten fra Innovasjon Norge. Målingen gjøres ett år etter at støtten ble gitt. Innovasjon Norges bidrag til kompetanseheving hos sine kunder måles fire år etter at støtten ble gitt. Vurderingen av risiko i prosjektene, driftsrisiko i bedriftene og innovasjonshøyden til prosjektene gjøres av Innovasjon Norge. Innovasjonshøyde bestemmes ut i fra om prosjektet som får støtte, bidrar til innovasjon på bedriftsnivå, regionalt nivå, nasjonalt nivå eller internasjonalt nivå.

beste prosjektene, uavhengig av geografi og bransje.

Låne- og garantiordningene er delt inn i tre hovedgrupper av virkemidler: landsdekkende lavrisikolån, innovasjonslån og garantier. Den landsdekkende lavrisikolåneordningen er åpen for alle næringer, men en stor andel går til investeringer i fiskefartøyer og i landbruket. Lavrisikolån gis i

hovedsak sammen med lån fra private banker på markedsmessige vilkår.

Rapportering på Innovasjon Norges ordninger der det ikke gis årlige bevilgninger, dvs. såkornfond og andre fondsordninger, er gitt i Vedlegg 3 bakerst i proposisjonen.

Tabell 4.22 Geografisk fordeling av tilsagn over NFDs budsjett i 2015 (i 1 000 kr)

	Tilskudd ¹		Lån og garantier ²	
Østfold	71 186	5,4 pst.	80 375	3,2 pst.
Akershus	78 733	6,0 pst.	30 300	1,2 pst.
Oslo	124 466	9,4 pst.	81 500	3,3 pst.
Hedmark	31 193	2,4 pst.	76 615	3,1 pst.
Oppland	23 206	1,8 pst.	28 170	1,1 pst.
Buskerud	38 073	2,9 pst.	61 815	2,5 pst.
Vestfold	33 706	2,6 pst.	36 550	1,5 pst.
Telemark	40 550	3,1 pst.	35 450	1,4 pst.
Aust-Agder	21 025	1,6 pst.	6 300	0,3 pst.
Vest-Agder	79 495	6,0 pst.	62 625	2,5 pst.
Rogaland	189 794	14,4 pst.	93 483	3,8 pst.
Hordaland	168 945	12,8 pst.	527 166	21,3 pst.
Sogn og Fjordane	34 278	2,6 pst.	151 700	6,1 pst.
Møre og Romsdal	88 512	6,7 pst.	429 662	17,3 pst.
Sør-Trøndelag	149 261	11,3 pst.	172 117	6,9 pst.
Nord-Trøndelag	12 567	1,0 pst.	83 722	3,4 pst.
Nordland	31 118	2,4 pst.	159 157	6,4 pst.
Troms	24 314	1,8 pst.	185 210	7,5 pst.
Finnmark	11 234	0,9 pst.	175 133	7,1 pst.
Svalbard	0	0,0 pst.	0	0,0 pst.
Flere fylker/utland	65 573	5,0 pst.	0	0,0 pst.
Totalt	1 317 229		2 477 050	

¹ Inkluderer ordinære tilskudd og støtteelementet i lån og garantier.

² Inkluderer lavrisikolån, landsdekkende innovasjonslån og garantier.

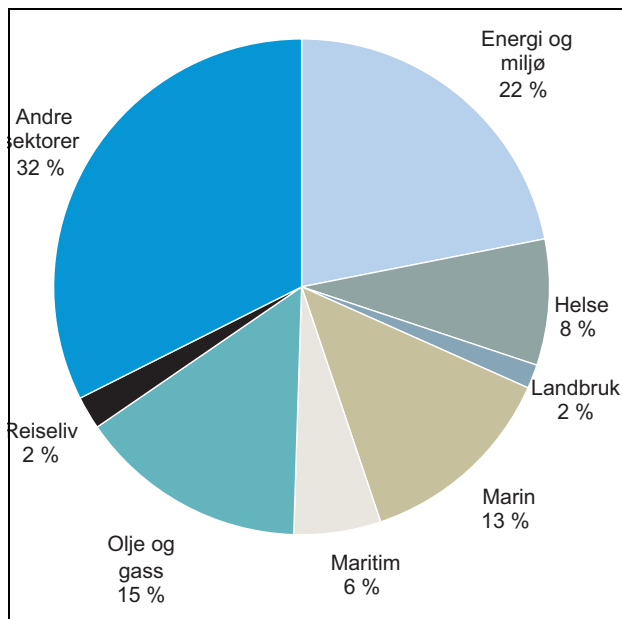
Kilde: Tilskudd inkluderer ordinære tilskudd og støtteelement i lån og garantier.

Effekter for hele selskapet

Med utgangspunkt i oppdragene gitt fra Storting og fylkesting har Innovasjon Norge utviklet et bredt tjenestetilbud. I 2015 forvaltet Innovasjon Norge til sammen 3,4 mrd. kroner i tilskuddsmidler bevilget over budsjettene til flere departementer og fylkeskommunene. I tillegg disponerte selskapet en ramme for nye utlån på 3 mrd. kroner, hvorav 2,5 mrd. kroner gikk til landsdekkende lavrisikolån og 500 mill. kroner til landsdekkende innovasjonslån. Innovasjon Norge disponerte også en ramme for landsdekkende garantier på

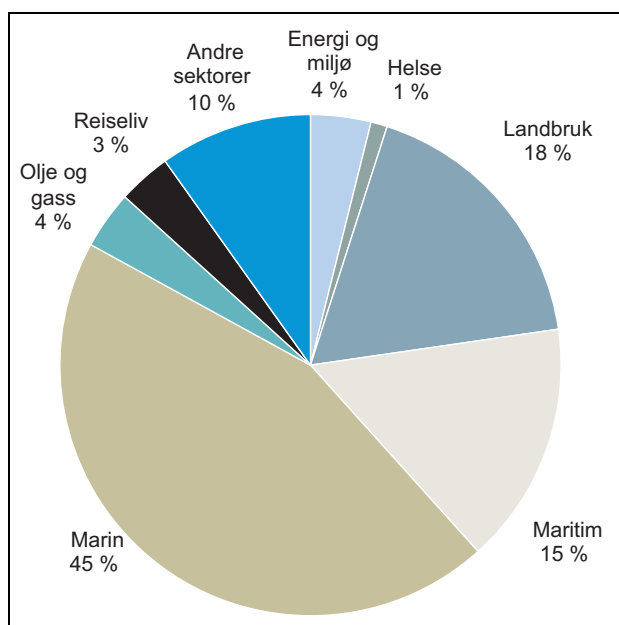
40 mill. kroner. Selskapet ga tilsagn om distriktsrettede risikolån på oppdrag fra fylkeskommunene. Den etterfølgende resultatrapporteringen er i hovedsak basert på mål- og resultatstyrings-systemet for selskapet, jf. beskrivelse i boks 4.7.

De følgende beregningene gjelder den samlede innsatsen fra Innovasjon Norge, uavhengig av hvilke oppdragsgivere som har finansiert tjenestene. Beregningene er i hovedsak basert på selskapets finansielle tjenester (lån og tilskudd). Selv om det er usikkerhet knyttet til resultatene, vil analysen gi indikasjoner på effekten av selskapets tjenester.



Figur 4.26 Tilsagn om tilskudd i 2015 over NFDs budsjett fordelt på sektorer

- *Høyere omsetningsvekst:* Bedrifter som har fått støtte fra Innovasjon Norge har i gjennomsnitt nær 12,6 prosentpoeng høyere årlig vekst i omsetning enn sammenligningsgruppen.
- *Høyere produktivitsvekst:* Bedrifter som har fått støtte fra Innovasjon Norge har i gjennomsnitt 1,9 prosentpoeng høyere årlig vekst i produktivitet enn sammenligningsgruppen.
- *Lik utvikling i lønnsomhet:* Bedrifter som har fått støtte fra Innovasjon Norge har ikke større



Figur 4.27 Tilsagn om lån og garantier i 2015 over NFDs budsjett fordelt på sektorer

vekst i lønnsomhet enn sammenligningsgruppen.

I tillegg til disse tre effektindikatorerne har Innovasjon Norge undersøkt følgende indikatorer for støttende analyser:

- *Høyere vekst i verdiskaping:* Bedrifter som har fått støtte fra Innovasjon Norge, har i gjennomsnitt 5,9 prosentpoeng høyere årlig vekst i verdiskaping enn sammenligningsgruppen.
- *Høyere sysselsettingsvekst:* Bedrifter som har fått støtte fra Innovasjon Norge, har i gjennomsnitt 5,4 prosentpoeng høyere årlig vekst i antall ansatte enn sammenligningsgruppen.

Nærings- og fiskeridepartementet har i 2016 finansiert et forskningsprosjekt, som er nærmere omtalt under resultater for programkategori 17.20, for å se på effektene av offentlige virkemidler for næringsrettet forskning og innovasjon. Hovedresultatet er at de ulike virkemiddelaktørene utfyller hverandre på en god måte, og at tildelingene har positiv effekt.

Effekter og resultater for oppdrag fra Nærings- og fiskeridepartementet

Rapporteringen nedenfor omfatter bevilgningene over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett for 2015. Innovasjon Norge har i 2015 gitt tilsagn om tilskudd, lån og garantier for totalt ca. 3,7 mrd. kroner over departementets budsjett. Av dette gikk 1 mrd. kroner (28 pst.) til gründere, definert som bedrifter ikke eldre enn tre år, og i underkant av 2,7 mrd. kroner til etablerte bedrifter.

Målingene av effekter og resultater er knyttet til aktiviteter Innovasjon Norge utførte i tidsperioden 2001–2014. På grunn av endringer i målemetodikken, bl.a. for å forbedre kvaliteten på sammenligningsgruppen, er ikke resultatene av årets analyser, som vist i tabellen, sammenlignbare med beregningene gjort året før.

Tabell 4.23 viser differanse i ulike indikatorer for bedrifter støttet av Innovasjon Norge sammenlignet med likeartede foretak i samme periode som ikke mottok støtte. Tallene representerer forskjell i vekst målt i prosentpoeng. De to første radene i tabellen er tjenester finansiert over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett. Tjenesten lavrisikolån skilles ut i en separat analyse fordi dette er lån på markedsmessige vilkår og anses dermed ikke som støtte slik som de andre tjenestene. Den siste raden gjelder selskapets samlede tjenester finansiert av alle oppdragsgivere. Resultater som er signifikante på 1 pst.-

Tabell 4.23 Estimerte effekter fra 2015-rapportering for alle Innovasjon Norges delmål – differanser i forhold til sammenlignbar gruppe bedrifter (prosentpoeng)

	Effektindikatorer			Støttende analyser	
	Omsetningsvekst	Lønnsomhetsvekst	Produktivitetsvekst	Verdiskapingsvekst	Sysselsettingsvekst
Tilskudd, innovasjonslån og garantier	12,51	0	2,52	6,11	5,71
Lavrisikolån	12,41	0,2	1,2	6,32	5,11
Alle kunder – alle virkemidler	12,61	0	1,91	5,91	5,41

¹ Signifikant på 1 pst.-nivå.

² Signifikant på 5 pst.-nivå.

Tall uten fotnote er ikke signifikante.

Tabell 4.24 Effektindikatorer for gründere¹ finansiert over NFDs budsjett – differanser i forhold til sammenlignbar gruppe bedrifter (prosentpoeng)

	Effektindikator	Støttende analyser	
	Omsetningsvekst	Verdiskapingsvekst	Sysselsettingsvekst
Gründere som mottok tilskudd, innovasjonslån eller garantier	19,4 ²	8,5 ²	7,21

¹ Med gründere menes her foretak yngre enn tre år.

² Signifikant på 1 pst.-nivå.

nivå, innebærer at det er mindre enn 1 pst. sannsynlighet for at forskjellen mellom gruppene er tilfeldig.

Estimatene i tabellen indikerer at Innovasjon Norges oppdrag fra Nærings- og fiskeridepartementet totalt sett bidrar til vekst i omsetning, verdiskaping og sysselsetting. For tilskudd, innovasjonslån og garantier er det noe høyere vekst i produktivitet enn blant sammenligningsgruppen, mens det ikke er grunnlag for å si at lavrisikolån påvirker produktivitet. Det er ikke forskjell i lønnsomhetsvekst for bedrifter som har fått støtte fra Innovasjon Norge og sammenligningsgruppen.

Effekter på delmål nivå

Delmål 1: Flere gode gründere

Innovasjon Norge skal stimulere gründere og oppstartsbedrifter til å utnytte sine muligheter for vekst. Målet er ikke å etablere flest mulig bedrifter, men at flest mulig lovende nyetableringer overlever og utnytter sitt vekstpotensial. Selskapet prioriterer tre innsatsområder:

- Flere globale gründere

- Flere levedyktige oppstartsbedrifter
- Mer attraktivt å være gründer

Selskapets innsats overfor gründere ble betydelig styrket i 2015, bl.a. som følge av økte bevilgninger til det landsdekkende etablerertilskuddet. Innovasjon Norge prioriterer gründerbedrifter som har vekstambisjoner, betydelig potensial for internasjonal vekst og en innovativ forretningsidé.

I 2015 opprettet Innovasjon Norge Gründer-senteret i Førde for å gjøre tilbudet til gründere bedre og mer effektivt. Senteret vil overta alle søknader om etablerertilskudd i fase én (se egen omtale av etablerertilskudd under). I tillegg betjener det nye senteret Gründertelefonen. Dette er en gratis tjeneste der gründere og potensielle gründere kan diskutere sin idé og få veiledning og råd.

Sammen med Patentstyret lanserte Innovasjon Norge i 2015 en ny nettside, *iprhjelp.no*. Hensikten er å styrke kompetanse blant gründere og etablerte bedrifter om immaterielle rettigheter.

Tabell 4.24 viser at gründere som mottok tilskudd, innovasjonslån eller garantier fra Innovasjon Norge, har 19,4 prosentpoeng høyere omset-

ningsvekst enn sammenligningsgruppen. Gründerne er dermed den kundegruppen i Innovasjon Norge som har størst mervekst i omsetning i forhold til sammenlignbar gruppe bedrifter.

Den andre effektindikatoren for delmålet er overlevelsesrate. Totalt sett er ca. 70 pst. av gründerne som har fått støtte fra Innovasjon Norge, fortsatt i drift fem år etter etablering. I snitt er overlevelsesraten fem år etter oppstart seks prosentpoeng høyere blant gründerne som fikk støtte enn blant sammenligningsgruppen. Innovasjon Norge skal gå inn i prosjekter med stort potensial, men som ikke hadde blitt gjennomført uten offentlig støtte. Dette er ofte prosjekter som private aktører vurderer å ha for høy teknologisk og kommersiell risiko. Dette kan forklare hvorfor det ikke er stor forskjell i overlevelsesrate.

Innovasjon Norges støtte er utløsende dersom prosjektet eller aktiviteten ikke ville blitt gjennomført i samme grad uten støtten. Utløsningsgraden blant gründerne har vært stabilt høy de siste årene, ifølge kundeundersøkelsen. Det indikerer at Innovasjon Norge bidrar til å utløse prosjekter som ellers ikke ville blitt realisert. Resultatindikatorerne tyder på at Innovasjon Norges bidrag til kompetanse hos gründerbedriftene er stabilt høy. Videre viser analysene at ca. 85 pst. av gründerprosjektene som mottok støtte i 2015, bidrar til innovasjon på internasjonalt nivå.

Risikoen i prosjektene som får støtte, skal normalt være høy. For prosjekter som mottok tilskudd, ble de fleste vurdert å ha høy risiko, mens for innovasjonslån ble hovedvekten vurdert til å ha normal risiko. Dette har vært stabilt de siste årene.

Etablerertilskudd

Som følge av økte bevilgninger tildelte Innovasjon Norge 275 mill. kroner i landsdekkende etablerertilskudd til 938 gründerne, mot ca. 150 mill. kroner til 401 gründerne året før. Tilskuddet er delt inn i to faser. Fase én omfatter tilskudd til markedsavklaring, mens fase to er tilskudd til kommersialisering. Strategien er at mindre beløp skal tildeles raskere og til flere bedrifter sammenlignet med tidligere praksis, slik at deres forretningsidé raskt kan testes mot markedet. I fase to kan bedrifter motta et større beløp til videreutvikling av forretningsmodellen og kommersialisering dersom utfallet av fase én er vellykket. 45 pst. av bedriftene som mottok tilskuddet i første fase i 2013, mottok tilskudd i andre fase i perioden 2013–2015.

Innovasjon Norge har et mål om å redusere saksbehandlingstiden for etablerertilskudd i fase

én. I 2014 var den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden 35 dager. I 2015 var den i snitt 16 dager.

Pre-så Kornkapital

Stortinget bevilget midler til et nytt kapitalvirkemiddel gjennom behandlingen av revidert budsjett 2015, en såkalt preså Korn-ordning. Midlene skal delfinansiere og utløse privat investeringskapital til innovative gründerbedrifter. Ordningen ble lansert som en pilot i slutten av 2015. Innovasjon Norge har lyst ut og tildelt 40 mill. kroner som rentefrie lån til åtte teknologioverføringskontorer (TTOer) og inkubatorer. Disse åtte miljøene skal investere midlene i oppstartsbedrifter sammen med minst like mye privat investeringskapital. Erfaringene fra piloten benyttes til eventuelle forbedringer av innretningen på ordningen.

Delmål 2: Flere vekstkraftige bedrifter

Innovasjon Norge skal bistå både nyskapende bedrifter med internasjonale ambisjoner og bredden av norsk næringsliv som arbeider for å sikre sin konkurransekraft og lønnsomhet. Selskapet prioriterer tre områder:

- Flere internasjonale vekstbedrifter
- Flere nyskapende bedrifter
- Økt produktivitet og lønnsomhet i bedrifter

For å styrke arbeidet for å fremme flere vekstkraftige bedrifter, har distriktskontorene i 2015 fått egne kunderådgivere med ansvar for denne kundegruppen. De skal bl.a. utfordre bedrifter i sin region til å sette seg høyere internasjonale ambisjoner. Bedrifter med internasjonalt vekstpotensial er særlig prioritert innenfor målgruppen. Videre har selskapet i 2015 styrket sitt arbeid for å bistå norske bedrifter til å skaffe finansiering til sine prosjekter gjennom EØS-finansieringsordningene. I tillegg til Horisont 2020-programmet gir Norges deltakelse i EU-programmer tilgang til en rekke finansielle virkemidler for norske bedrifter.

Tabell 4.25 viser at foretak eldre enn tre år som mottok tilskudd, innovasjonslån og garantier, i snitt har 6,2 prosentpoeng høyere vekst i omsetning enn sammenligningsgruppen. For årlig vekst i lønnsomhet og produktivitet er det ikke signifikante resultater, og man kan derfor ikke si at det er forskjell i vekst i lønnsomhet og produktivitet for bedriftene som fikk støtte fra Innovasjon Norge og sammenligningsgruppen. De støttende analysene viser at blant etablerte foretak som har fått støtte fra Innovasjon Norge, har 3,8 prosent-

Tabell 4.25 Effektindikatorer for foretak eldre enn tre år finansiert over Nærings- og fiskeridepartementet budsjett – differanser i forhold til sammenlignbar gruppe bedrifter (prosentpoeng)

	Effektindikatorer			Støttende analyser	
	Omsetningsvekst	Lønnsomhetsvekst	Produktivitetsvekst	Verdiskapingsvekst	Sysselsettingsvekst
Tilskudd, innovasjonslån og garantier	6,2 ¹	0,2	0,9	3,81	2,3 ¹

¹ Signifikant på 1 pst.-nivå.

Tall uten fotnote er ikke signifikante.

poeng høyere vekst i verdiskaping og 2,3 prosentpoeng høyere vekst i antall ansatte enn sammenligningsgruppen.

Resultatindikatorerne for delmål 2 viser at 56 pst. av bedriftene som har fått støtte, rapporterer at Innovasjon Norge bidrar til økt kompetanse i bedriftene. Nivået har vært relativt stabilt de siste fem årene, men noe økende det siste året. Videre rapporterte 75 pst. av bedriftene i fjor at støtten i stor grad har vært utløsende for prosjektet, noe som er en økning fra tidligere år. 18 pst. mente støtten i middels grad var utløsende, mens 6 pst. rapporterte at støtten i liten grad var utløsende. Resultatene for indikatoren *innovasjonsnivå* i 2015 viser at ni av ti av bedrifter eldre enn tre år som fikk støtte i 2015, hadde prosjekter som tar sikte på å bidra til innovasjon på internasjonalt nivå. Driftsrisikoen hos bedrifter som mottok tilskudd, innovasjonslån og garantier, var i 2015 på samme nivå som i 2014. 85 pst. av bedriftene var vurdert til å ha høy driftsrisiko.

Internasjonalisering

Selskapets forsterkede satsing på internasjonali- sering ble videreført i 2015, med vekt på å være til stede i vekstmarkeder og å styrke egen kompetanse om internasjonale markedsmuligheter og samarbeidet med andre relevante aktører, deriblant utenriksstasjonene.

Det var økt interesse for Innovasjon Norges internasjonale tjenester i 2015, og en markant økning i antall registrerte leveranser av internasjonal markedsrådgivning sammenlignet med forrige år. Noe av økningen kan forklares i en forbedret rutine for registrering, som har gitt bedre data og en mer korrekt oversikt, men det har samtidig vært en reell økning i antall leveranser.

I 2015 ble det igangsatt et forenklingarbeid for å harmonisere og forenkle internasjonali- seringstjenestene. Gjennom digitalisering og

utvikling av selvhjelpsverktøy for kundene skal flere av tjenesteleveransene effektiviseres og forenkles. Samtidig jobbes det i retning av én til mange-tjenester sammenlignet med én til én-tjenester. Det vil si kompetanseprogrammer hvor mange bedrifter deltar sammen, men som inneholder individuell rådgivning tilpasset den enkelte deltakende bedrift.

I 2015 ble det også igangsatt en vurdering av selskapets internasjonale rolle. Hensikten er å oppdatere kunnskapsgrunnlaget om hvilken rolle Innovasjon Norge bør spille for norsk næringsliv, også sett i lys av at andre samarbeidende institusjoner over tid har utviklet sine roller.

Reiseliv

Med bakgrunn i Innovasjon Norges kunnskap om reiselivsmarkedet ble det i 2015 gitt støtte til rådgivning om reisemålsutvikling, finansiering av bedriftsnettverk og en rekke kompetansehevende kurs til reiselivsnæringen over hele landet. Aktiviteten var tilpasset prioriterte målgrupper. Innova- sjon Norge har i samarbeid med reiselivsnæringen markedsført Norge som reisemål.

Sjømat

Marint verdiskapingsprogram ble avviklet i 2015. Overførte midler fra tidligere år ble i 2015 brukt til å finansiere deler av kompetanseprogrammet ved Norges Handelshøyskole, nettverksprosjekter, forskningsprosjekt om filetlinjer med Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond (FHF) og deltakelse ved nasjonale og internasjonale mes- ser.

Den marine næringen kan fortsatt benytte seg av Innovasjon Norges generelle ordninger, og deler av programmet dekkes av andre ordninger i Innovasjon Norge. Sjømatsektoren er en stor bruker av det generelle virkemiddelapparatet i Inno-

Tabell 4.26 Effektindikatorer for foretak i klynger – differanser i forhold til sammenlignbar gruppe bedrifter

	Effektindikatorer		Støttende analyser	
	Omsetningsvekst	Lønnsomhetsvekst	Verdiskapingsvekst	Sysselsettingsvekst
Foretak i klynger som har mottatt støtte fra Innovasjon Norge ¹	6,6 ²	0,1	4,5 ³	4,9 ²

¹ Innovasjon Norges klyngeprogram finansieres over Nærings- og fiskeridepartementets og Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjetter.

² Signifikant på 5 pst.-nivå.

³ Signifikant på 10 pst.-nivå.

Tall uten fotnote er ikke signifikante.

vasjon Norge. Av de innvilgede beløpene i 2015 gikk 71 pst. til flåteleddet, mens havbrukssektoren og sjømatindustrien mottok henholdsvis 15 og 14 pst.

Delmål 3: Flere innovative næringsmiljøer

Innovasjon Norge skal stimulere bedrifter, kunnskapsmiljøer og offentlige aktører til samhandling for å forsterke evnen til innovasjon og omstilling. Selskapet skal forsterke samarbeidsrelasjonene i slike miljøer og igangsette aktiviteter som øker aktørenes nasjonale og internasjonale konkurransekraft. Disse tre innsatsområdene prioriteres:

- Mer innovative, dynamiske og internasjonalt orienterte næringsmiljøer
- Mer samarbeidsorienterte bedrifter
- Mer innovative og vekstkraftige regioner

Delmålet omfatter tjenesten Bedriftsnettverk og klyngeprogrammet Norwegian Innovation Clusters som ble etablert i 2014.

Klyngeprogrammet

Klyngeprogrammet Norwegian Innovation Clusters finansieres over Nærings- og fiskeridepartementets og Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjetter. Programmet har i 2015 blitt gjennomført med en økonomisk ramme på om lag 140 mill. kroner til klyngeutviklingsprosjekter. Midlene kanaliseres til fire hovedaktiviteter: utvikling og drift av klyngen, innovasjonssamarbeid, kunnskapskoplinger og klynge-til-klynge-samarbeid. I 2015 besto klyngeprogrammet av tre Global Centres of Expertise (GCE), 14 Norwegian Centers of Expertise (NCE) og 22 Arena-klyngeprosjekter.

Tabell 4.26 viser effektindikatorerne for bedrifter som deltar i klyngeprogrammet. De estimerte effektene gjelder de første tre årene med deltagelse i klyngen. Tabellen viser at bedrifter som deltar i en klynge, i gjennomsnitt har 6,6 prosentpoeng høyere omsetningsvekst enn likeartede bedrifter som ikke deltar i en klynge. Resultatet er signifikant på 5 pst.-nivå. Bedriftene har også 4,5 prosentpoeng høyere vekst i verdiskaping og 4,9 prosentpoeng høyere vekst i sysselsetting enn sammenligningsgruppen. Indikatoren for vekst i lønnsomhet viser ingen signifikant forskjell mellom bedriftene som deltar i klynger og ikke.

Resultatindikatorer for klyngene viser at programmet bidrar til å etablere nye og forsterkede koblinger mellom bedrifter og mellom bedrifter og kunnskapsmiljøer. Dette har i 2015 resultert i et betydelig antall konkrete innovasjons-, kompetanse- og internasjonaliseringprosjekter. Resultatindikatorerne er positive og i overensstemmelse med resultater fra tidligere evalueringer/analyser.

Bedriftsnettverk

I 2015 ble de tidligere sektorbaserte nettverkstilbudene (marin, reiseliv, kultur- og landbruk) integrert med basistjenesten Bedriftsnettverk. Hensikten med å integrere tilbudene var å få til forenkling og en mer helhetlig satsing.

Antallet nettverksprosjekter som mottok støtte, økte fra 53 i 2014 til 73 i 2015. Antall involverte bedrifter økte til 680 i 2015 mot 370 året før.

En spørreundersøkelse viste at bedriftene har flest samarbeidsrelasjoner innenfor nettverket, men også at de har etablert strategisk og kommersielt prosjektsamarbeid med nye partnere utenfor bedriftsnettverket.

Økonomiske resultater

Innovasjon Norge har ikke noe økonomisk formål utover effektiv drift, men det er knyttet avkastningsmål og krav om egenkapital til enkelte av låne- og fondsordningene. Eierne er ansvarlige for selskapets forpliktelser til og med 2016, jf. endringer i lov om Innovasjon Norge som trer i kraft 1. januar 2017. Selskapets samlede driftskostnader var på 1 386,9 mill. kroner i 2015. Dette er en nominell reduksjon fra året før på 38,5 mill. kroner, eller 2,7 pst. Driftskostnadene består i hovedsak av selskapets administrasjonskostnader og kostnader knyttet til å produsere og gjennomføre de ulike ordninger og tjenester selskapet leverer til sine kunder. Utbetalinger av tilskudd o.l. inngår ikke i driftskostnadene.

Selskapets inntekter kommer i all hovedsak fra offentlige bevilgninger og renteinntekter fra låneordningene. Informasjonen for å følge opp om selskapet har en effektiv ressursbruk varierer i omfang og kvalitet for selskapets ulike tjenester. Forbedringsområder finnes særlig for selskapets aktiviteter ut over finansieringstjenestene. Departementet følger opp Innovasjon Norge for å få bedre og mer helhetlig dokumentasjon av effektiv ressursbruk. Innovasjon Norge har satt i gang flere tiltak for å gjøre driften mer effektiv og for å bedre dokumentasjonen, bl.a. gjennom oppgraderinger av selskapets IT-infrastruktur.

I statsbudsjettet for 2015 ble det vedtatt et kutt i administrasjonsbevilgningen på 35 mill. kroner for å øke effektiviteten. Dette kom i tillegg til en økt satsing på generelle landsdekkende virkemidler og en reduksjon i de bransjespesifikke virkemidlene som rettet seg mot marin og maritim sektor. Selskapet gjennomførte i 2015 derfor en omstillings- og nedbemanningsprosess. Det ble gitt en egen bevilgning for å dekke selskapets kostnader knyttet til dette, jf. Prop. 29 S (2014–2015) *Endringer i statsbudsjettet 2014 under Nærings- og fiskeridepartementet* og Innst. 96 (2014–2015).

Vurdering av måloppnåelse

Nærings- og fiskeridepartementet mener resultatene fra mål- og resultatstyringssystemet indikerer at Innovasjon Norge har hatt tilfredsstillende måloppnåelse.

Selv om det er usikkerhet knyttet til målingene av effekter og resultater, gir de overordnede resultatene fra rapporteringen en indikasjon på at oppdraget fra departementet har bidratt til positive resultater hos bedriftene som har mottatt støtte fra Innovasjon Norge. Estimatenes fra mål-

og resultatstyringssystemet indikerer bl.a. at Innovasjon Norges oppdrag fra Nærings- og fiskeridepartementet totalt sett bidrar til vekst i omsetning, verdiskaping, produktivitet og sysselsetting i de bedriftene som mottar støtte. Dette, i samspill med de øvrige resultatene fra systemet, annen rapportering fra Innovasjon Norge og eksterne evalueringer, danner grunnlaget for departementets vurdering.

Prioriteringer 2017

For 2017 skal Innovasjon Norge spesielt prioritere følgende områder:

- landsdekkende innovasjonslån, som fremmer omstilling gjennom å utløse innovative investeringer. Det foreslås at Innovasjon Norge kan øke sine utlån med ca. 300 mill. kroner som følge av den foreslåtte styrkingen av ordningens tapsfond med 100 mill. kroner i 2017. Ordningens låneramme foreslås økt med 300 mill. kroner som et ettårig tiltak. En betydelig satsing på innovasjonslån er en kostnadseffektiv måte å nå mange bedrifter på. Som følge av økende omstillingsbehov i næringslivet er det økende pågang av bedrifter som søker om innovasjonslån.
- samarbeid med Siva og Norges Forskningsråd om utvikling av den foreslåtte satsingen på støtte til testfasiliteter (katapult-sentre), jf. nærmere omtale under kap. 2426, ny post 71. Satsingen innebærer støtte til næringslivets behov for fasiliteter til testing, pilotering, simulering og visualisering. Innovasjon Norge skal se sine virkemidler i sammenheng med satsingen.
- følge opp tiltakene fra regjeringens gründerplan. Tiltakene skal fremme entreprenørskap, innovasjon og omstilling.
- klynger som virkemidler for omstilling. Klyngene bidrar til omstilling gjennom å utløse samarbeid og deling av kompetanse, nettverk og teknologi. Gjennom spredning av spisskompetanse kan klyngene være gode utgangspunkt for økt omstillingskompetanse i næringslivet. Regjeringen foreslår derfor å styrke satsingen på klynger i 2017.
- videreføre arbeidet med å dokumentere resultater av selskapets aktiviteter slik at innsatsen kan konsentreres mest mulig effektivt for å nå selskapets mål.
- styrke samarbeidet med andre virkemiddelaktører for å sikre en god utnyttelse av statens ressurser. Virkemiddelaktørene skal organisere samarbeidet seg imellom på en måte som resulterer i tydelige og samkjørte virksom-

heter, som utøver sine respektive roller i et godt samspill, og på en slik måte at de utfyller hverandre på en best mulig måte.

Budsjettforslag 2017

Låne- og garantirammer

Rammen for den landsdekkende innovasjonslåneordningen foreslås økt fra 600 mill. kroner i 2016 til 900 mill. kroner, jf. forslag til vedtak X, 1. Rammen for Innovasjon Norges lavrisikolåneordning foreslås videreført på samme nivå som i 2016 med 2,5 mrd. kroner, jf. forslag til vedtak X, 2. Rammen for landsdekkende garantier foreslås videreført på 40 mill. kroner, jf. forslag til vedtak VIII, 1.

1. januar 2017 endres lov om Innovasjon Norge slik at eierne ikke lenger er ansvarlige for alle Innovasjon Norges forpliktelser. Samtidig trer en ny bestemmelse i kraft, som sier at den enkelte oppdragsgiver er ansvarlig for at Innovasjon Norge kan ivareta forpliktelser knyttet til de låne- og garantiordningene som oppdragsgiveren har lagt til selskapet. I tråd med dette videreføres statens ansvar for forpliktelser knyttet til de låne- og garantiordningene som Innovasjon Norge opererer på oppdrag fra Nærings- og fiskeridepartementet.

Dekning av administrasjonskostnader

Det er som tidligere år lagt opp til at kostnadene, inklusiv IT-investeringer, ved å forvalte tilskuddsordningene belastes innenfor rammen av bevilgningene til de enkelte ordningene, mens kostnadene ved å forvalte låneordningene dekkes av ordningenes rentemargin. Det er et potensial for å forbedre og effektivisere kundebehandlingen i Innovasjon Norge gjennom økt bruk av moderne IT-løsninger.

Post 50 Innovasjon – prosjekter, fond

Innovasjon Norge skal prioritere bruken av midlene på posten slik at selskapet i størst mulig grad bidrar til å nå delmålene om flere gode gründere og flere vekstkraftige bedrifter.

Midlene skal i hovedsak disponeres til ordningen med landsdekkende etablerertilskudd og til avsetning til tapsfond knyttet til ordningen med landsdekkende innovasjonslån og den landsdekkende garantiordningen. Det foreslås i tillegg avsatt 5 mill. kroner til oppfølging av regjeringens bioøkonomistrategi innenfor rammen av bevilgningen.

Kondemnerings- og innovasjonslåneordningen for grønn fornyelse av skip i nærskipfart foreslås videreført med 40 mill. kroner. Midlene skal benyttes til tapsavsetninger for innovasjonslån til prosjekter knyttet til miljøvennlige nybygg i nærskipfarten og til videreføring av tilskuddsordningen for kondemnering av skip. Det foreslås å øke innovasjonslåneordningens utlånsramme fra 600 til 900 mill. kroner. Dette er et kostnadseffektivt virkemiddel som når mange bedrifter og virker raskt. Rammen for landsdekkende garantier foreslås videreført med 40 mill. kroner. Den del av bevilgningen som skal avsettes til tapsdekning, er foreslått økt med 100 mill. kroner som ledd i regjeringens tiltakspakke mot ledighet. Dette vil ivareta forslaget om å øke lånerammen med 300 mill. kroner.

Det foreslås en samlet bevilgning på 543,5 mill. kroner på posten for 2017. Det er en økning på 20 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2016.

Post 70 Basiskostnader

Formålet med bevilgningen er å sette Innovasjon Norge i stand til å oppfylle rollen som en samarbeidspartner og premissleverandør for næringslivet og offentlige myndigheter. Innovasjon Norge skal bidra med kunnskap og faglige innspill til nasjonale og regionale myndigheter på bakgrunn av sitt nettverk og kunnskap om næringslivet og bedriftenes utfordringer og rammebetingelser. Innovasjon Norge skal bruke sin kompetanse til å gi bedrifter i Norge og norske bedrifter i utlandet et godt og effektivt tilbud som bidrar til å oppfylle selskapets mål. Det vises også til tidligere omtale av endringer i lov om Innovasjon Norge som bl.a. innebærer at styret i Innovasjon Norge får større handlingsrom til å utforme kundekontakt, saksbehandling og beslutningssystem til det beste for gründere, bedrifter og innovasjons- og næringsmiljøer. Innovasjon Norges kostnader til administrasjon og gjennomføring skal dekkes av den enkelte oppdragsgiver med unntak av selskapets basiskostnader og kostnader spesifisert i budsjettforslaget for 2017. Basiskostnadene omfatter:

- direkte personalkostnader for administrerende direktør, lederne ved distriktskontorene og lederne ved utekontorene, med unntak av utekontorer som er dedikert særskilte ordninger
- honorar til styret og valgkomiteen
- en grunnkapasitet til å ta imot henvendelser ved distriktskontorene
- strategiarbeid og virksomhetsstyring som ikke er knyttet til særskilte oppdrag

- styringsdialog med eierne
- innspill til nasjonal og regional politikktutforming
- deltakelse i utviklingsprosesser på nasjonalt og regionalt plan
- fysisk og digital infrastruktur knyttet til funksjoner som dekkes av basiskostnadene

Ved innføringen av basiskostnadsmodellen i 2011 ble det varslet at det etter to år ville bli foretatt en gjennomgang av omleggingen for å vurdere om omfanget av overførte midler og fordelingen departementene i mellom må justeres. Etter fire år skulle det foretas en gjennomgang av hele kostnadsmodellen.

Det ble gjort endringer i omfanget av overførte midler og fordelingen departementene imellom i 2011, jf. Stortingets behandling av *Prop. 120 S (2010–2011) Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2011*. Stortinget har også blitt forelagt endringer i størrelsen på basiskostnadene i Prop. 1 S (2014–2015) *Nærings- og fiskeridepartementet*. Det foretas en gjennomgang av basiskostnadsmodellen med Innovasjon Norge, selskapets oppdragsgivere og eiere. Erfaringer med modellen, basiskostnadene, administrative føringer fra oppdragsgivere og oppdragsgivernes ansvar for omstillingskostnader vurderes. Gjennomgangen har til nå ikke avdekket behov for å endre prinsippene i kostnadsmodellen, og det er et hovedinntrykk at modellen bidrar til å synliggjøre ordningenes reelle kostnader og gi en ryddigere oversikt for selskapets eiere og oppdragsgivere. Departementet vil samarbeide med øvrige oppdragsgivere og eiere om videre avklaringer av eventuelle endringsbehov og slutføring av arbeidet. Bevilgningen og premissene for basiskostnadene forelegges Stortinget årlig i budsjettproposisjonen til Nærings- og fiskeridepartementet.

For 2017 foreslås en bevilgning på 167 mill. kroner til basiskostnader. Dette er en reduksjon på 3,4 mill. kroner i forhold til 2016, som skyldes generelle forventninger om effektiv ressursbruk, inkludert effektiviseringsmuligheter som følge av digitalisering og at styret er gitt større handlingsrom til å prioritere selskapets ressurser til det beste for gründere, bedrifter og innovasjons- og næringsmiljøer i hele landet.

Post 71 Innovative næringsmiljøer, kan overføres

Innovasjon Norge skal prioritere bruken av midlene på posten slik at selskapet i størst mulig grad

bidrar til å nå delmål 3, flere innovative næringsmiljøer.

Posten skal finansiere nettverks- og klyngetjenester, som Bedriftsnettverktjenesten og klyngeprogrammet Norwegian Innovation Clusters. Klyngeprogrammet omfatter nivåene Arena, Norwegian Centers of Expertise (NCE) og Global Centers of Expertise (GCE). Begge programmene finansieres sammen med midler fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Bevilgningen skal brukes til å videreføre selskapets aktiviteter som fremmer gründere i klyngeprogrammet, som en del av satsingen Møteplasser for Vekst fra regjeringens gründerplan *Gode ideer – fremtidens arbeidsplasser*.

Det foreslås en bevilgning på 106,5 mill. kroner til klynge- og nettverksprogrammer for 2017. Dette er en økning på 10 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2016, og skal styrke satsingen på klyngene for å fremme omstilling i næringslivet.

Post 72 Forsknings- og utviklingskontrakter, kan overføres

Formålet med forsknings- og utviklingskontrakter (FoU-kontrakter) er å bidra til å oppfylle Innovasjon Norges delmål om flere gode gründere og flere vekstkraftige bedrifter.

Det foreslås en bevilgning på 278,7 mill. kroner for 2017. Det forutsettes at en nødvendig del av bevilgningen benyttes til å dekke tilsagnsfullmakten for 2016. Det foreslås at tilsagnsfullmakten på 300 mill. kroner under ordningen videreføres i 2017, jf. forslag til vedtak VI, 1.

Post 74 Reiseliv, profilering og kompetanse, kan overføres

Innovasjon Norge skal prioritere bruken av midlene på posten slik at selskapet i størst mulig grad bidrar til å nå delmål 1, 2 og 3, henholdsvis flere gode gründere, flere vekstkraftige bedrifter og flere innovative næringsmiljøer.

Det foreslås en bevilgning på til sammen 514,9 mill. kroner for 2017.

Reiseliv

231,5 mill. kroner foreslås benyttet til reiselivsformål i 2017. Beløpet er en videreføring av rammen til samme formål i 2016. Midlene skal bidra til økt lønnsomhet og utvikling av produkttilbudet i næringen gjennom rådgivning, bedriftsnettverk og kursvirksomhet. I tillegg skal midlene benyttes

til å styrke markedsmulighetene for norske reiselivsaktører gjennom langsiktig merkevarebygging, profilering, operative markedstiltak og tilrettelegging for salg.

Kompetansetjenester og annen profilering

283,4 mill. kroner foreslås benyttet til Innovasjon Norges kompetansetjenester og annen profilering i 2017. Målet med midlene er å få fram flere gode gründere og flere vekstkraftige bedrifter. Posten finansierer en stor del av Innovasjon Norges internasjonale virksomhet. Bedrifter med stort eksportpotensial skal stimuleres til å utnytte muligheter som finnes utenfor Norge gjennom programmer som bidrar til å fremme eksport, internasjonalisering og internasjonalt teknologisamarbeid. Herunder skal Innovasjon Norge videreføre sin rolle som kontaktpunkt for Enterprise Europe Network (EEN) i 2017. Programmer for profilering og omdømmebygging skal bidra til å gjøre norsk næringsliv og teknologi bedre kjent i utlandet og bidra til at utenlandsk næringsliv investerer og etablerer ny virksomhet i Norge. Bevilgningen skal finansiere satsingene Vekst og Møteplasser for vekst fra regjeringens gründerplan, *Gode ideer – fremtidens arbeidsplasser*. Vekst er et mobiliseringstiltak for å fremme lovende gründere med flerkulturell bakgrunn, lovende kvinnelige gründere og andre grupper som er underrepresentert blant norske gründere. Møteplasser for vekst innebærer kompetansetjenester og nettverkstjenester rettet mot gründere.

Post 76 Miljøteknologi, kan overføres

Formålet med Innovasjon Norges miljøteknologiordning er å oppfylle delmål 2, flere vekstkraftige bedrifter.

Målgruppen er bedrifter i hele landet som skal sette i gang pilot- og demonstrasjonsprosjekter. Prosjektene skal være bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsomme, og bidraget fra Innovasjon Norge skal være utløsende for prosjektene.

Det foreslås en bevilgning på 434,5 mill. kroner til miljøteknologi i 2017. I 2016 ble ordningen styrket med 100 mill. kroner som en del av regjeringens ettårige tiltakspakke for økt sysselsetting. For 2017 foreslås det å videreføre 30 mill. kroner av denne styrkingen som ledd i regjeringens tiltakspakke mot ledighet. Dette innebærer en netto reduksjon på 70 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2016. Det forutsettes at en nødvendig del av bevilgningen benyttes til å dekke tilsagnsfullmakten på 300 mill. kroner for 2016. Det

foreslås en ny tilsagnsfullmakt på 300 mill. kroner i 2017, jf. forslag til vedtak VI, 1.

Post 77 Tilskudd til pre-så Kornfond

Formålet med tiltaket er å delfinansiere og utløse private egenkapitalinvesteringer i bedrifter i pre-så Kornfasen. Bedrifter som finansieres, må være yngre enn fem år og kvalifisere som innovative etter definisjonene i gruppeunntaket for statsstøtte. Gjennom tiltaket skal bedrifter direkte tilføres egenkapital på inntil 3 mill. kroner. Private investorer skal delta med minst 50 pst. av totalkapitalen som tilføres. Ordningen forvaltes av TTOer (teknologioverføringskontorer – Technology Transfer Office), inkubatorer og foretningensenglenettverk som Innovasjon Norge velger ut på bakgrunn av konkurranse.

Det foreslås en bevilgning på 50 mill. kroner for 2017. Dette er en reduksjon på 50 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2016, som skyldes at ettårige tiltaksmidler i 2016 er tatt ut for 2017.

Post 78 Administrasjonsstøtte for distriktsrettede så Kornfond

Formålet med ordningen er å dekke deler av administrasjonskostnadene i de distriktsrettede så Kornfondene og på den måten redusere kostnadene for de private investorene. Støtten skal bidra til å opprettholde regionale forvaltermiljøer med kompetanse innen så Korninvesteringer. Den utbetales fra det tidspunktet fondene er operative og skal ikke utgjøre mer enn 50 pst. av det enkelte fonds totale forvaltningskostnader på årsbasis. Midlene skal fordeles likt mellom de operative fondene. Støttetaker er fondene og ikke forvaltningsselskapene.

Det foreslås bevilget 4,4 mill. kroner til administrasjonsstøtte til distriktsrettede så Kornfond for 2017.

Post 90 Lån fra statskassen til utlånsvirksomhet, overslagsbevilgning

For å finansiere egen utlånsvirksomhet foretar Innovasjon Norge innlån i statskassen til valgfri løpetid og med en rentesats som tilsvarende rente på statspapirer med tilsvarende løpetid. Innlån fra statskassen budsjetteres under kap. 2421, mens avdrag/tilbakebetaling og låneprovisjon til staten på 0,4 pst. p.a. budsjetteres under kap. 5325. Innlån og avdrag bruttoføres, dvs. at beløpene utgifts- og inntektsføres hver gang selskapet tar opp eller

Tabell 4.27 Innovasjon Norges utlånsportefølje

Låneordning	(i mill. kr)	
	31. desember 2015	30. juni 2016
<i>Innovasjonslåneordningen:</i>		
Landsdekkende innovasjonslån	1 426,9	1 509,7
Distriktsrettede risikolån	1 228,7	1 265,3
Miljøfondslån	19,3	6,6
Distriktsrettet låneordning	5,9	avviklet
Sum innovasjonslåneordningen	2 680,8	2 781,6
<i>Lavrisikolåneordningen:</i>		
Ordinære lavrisikolån inklusiv gamle grunnfinansieringslån	3 841,0	3 795,4
Grunnfinansieringslån til fiskeriformål	5 137,5	5 272,6
Lavrisikolån til landbruksformål	4 481,6	4 375,0
Lån til landbruksformål gitt før 2001	388,1	343,8
Sum lavrisikolåneordningen	13 848,2	13 786,8
Sum utlån	16 529,0	16 568,4

tilbakebetaler et lån. Bevilgningene vil variere mer som følge av hvor hyppig innlånene refinansieres enn som følge av endringer i utlånsvolumet. Løpetiden på innlånene kan variere fra to måneder til flere år. Rentene som Innovasjon Norge betaler på innlån, inntektsføres under kap. 5625. Selv om det er felles poster i statsbudsjettet for finansiering av Innovasjon Norges ulike låneordninger, er det en forutsetning at ordningene holdes regnskaps- og rapporteringsmessig adskilt.

Tabell 4.27 viser Innovasjon Norges utlånsportefølje fordelt på ulike typer ordninger ved utgangen av 2015 og per 30. juni 2016.

De sentrale låneordningene til Innovasjon Norge er lavrisikolån og innovasjonslån.

Innovasjonslån

Innovasjonslåneordningen skal bidra til å nå delmålene om flere gode gründere og om flere vekstkraftige bedrifter. Denne kategorien lån omfatter distriktsrettede risikolån og landsdekkende innovasjonslån, hvor sistnevnte inngår i Nærings- og fiskeridepartementets ansvarsområde. De øvrige ordningene i tabellen er under utfasing, og det gis ikke nye lån til dem.

Den landsdekkende innovasjonslåneordningen omfatter ansvarlige lån, gjeldsbrevslån og pantelån. Risikoprofilen bestemmes av størrelsen på tapsfond og ordningens tilhørende bevilgning til tapsavsetninger. Det foreslås å øke innovasjonslåneordningens utlånsramme med 300 mill. kroner, til totalt 900 mill. kroner, jf. forslag til vedtak X, 1.

Tapsfondet skal dekke bokførte tap som følge av konstaterte tap og endringer i spesifiserte tapsnedskrivninger og ha dekning for påregnelige slike tap i lånenes løpetid. Innovasjon Norge har ansvar for å fylle opp tapsfondet for landsdekkende innovasjonslån med midler fra bevilgningen under post 50 slik at det til enhver tid gjen-speiler den reelle risikoen i porteføljen. Dersom tapsfondet avviker negativt fra vurdert risiko med mer enn 10 prosentpoeng, skal tapsfondet fylles opp inntil avviket er innenfor denne grensen. Som følge av at det har påløpt mindre tap enn forventet for innovasjonslåneordningen og den landsdekkende garantiordningen de siste årene, er det bygd opp en overdekning i tapsfondet for ordningene. Per 30. juni 2016 hadde Innovasjon Norge fortsatt en overdekning i tapsfondet sett i forhold til kalkulert porteføljerisiko.

Lavrisikolån

Lavrisikolåneordningen skal primært bidra til å nå delmålet om flere vekstkraftige bedrifter, men kan også bidra til delmålet om flere gode gründere.

Det foreslås at rammen for nye lavrisikolån videreføres på samme nivå i 2017 som i 2016, dvs. med 2,5 mrd. kroner, jf. forslag til vedtak X, 2. Administrasjonskostnadene knyttet til ordningen skal dekkes av rentemarginen.

Bevilgningen skal dekke Innovasjon Norges brutto innlån for samtlige lånetyper under innovasjons- og lavrisikolåneordningene i 2017. Bevilgningen dekker også refinansiering av tidligere opptatte innlån for ordningene. Det foreslås en total innlånsbevilgning på 41,9 mrd. kroner for 2017. Anslaget på brutto innlånsvolum er usikkert, og regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgningsendring i forbindelse med endring av budsjettet våren eller høsten 2017.

Kap. 5325 Innovasjon Norge

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
50	Tilbakeføring fra landsdekkende innovasjonsordning	75 161	5 000	5 000
53	Tilbakeføring av tapsfondsmidler garantiordning fiskesalgslag	85 999		
56	Tilbakeføring av tapsfondsmidler fra distriktsrettet låneordning		43 000	
70	Låneprovisjoner	60 768	62 000	59 000
90	Avdrag på utestående fordringer	44 835 000	42 500 000	41 400 000
91	Tilbakeført kapital, såkornfond	5 857	10 000	10 000
	Sum kap. 5325	45 062 785	42 620 000	41 474 000

Vedrørende 2016:

Ved St.vedt. 17. juni 2016 ble det gjort følgende bevilgningsendringer, jf. Prop. 122 S og Innst. 400 S (2015–2016):

- post 56 ble økt med 5,1 mill. kroner
- post 91 ble økt med 31,6 mill. kroner

Post 50 Tilbakeføring fra landsdekkende innovasjonsordning

Midlene som blir bevilget på kap. 2421, post 50, blir overført til en særskilt fondskonto i Norges Bank og samtidig belastet i statsregnskapet. Midler som ikke bindes opp ved tilsagn i løpet av året, skal tilbakeføres i påfølgende budsjettermin. Videre skal annullerte eller reduserte tilsagn om tilskudd tilbakeføres etter utgangen av det tredje året etter at tilsagnet er gitt.

Det foreslås bevilget 5 mill. kroner til tilbakeføring for 2017. Anslaget er usikkert, og regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgningsendring i forbindelse med endring av budsjettet våren 2017.

Post 70 Låneprovisjoner

Det vises til omtale av innlånssystemet for Innovasjon Norge under kap. 2421, post 90. Provisjonen beregnes og innbetales etter utgangen av året. Selskapet skal betale en låneprovisjon på 0,4 pst. p.a. for innlån fra statskassen. Det foreslås en bevilgning på 59 mill. kroner for 2017. Anslaget er usikkert, og regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgningsendring i forbindelse med endring av budsjettet våren 2017.

Post 90 Avdrag på utestående fordringer

Posten omfatter avdrag på de innlånene Innovasjon Norge har tatt opp i statskassen. Det vises til nærmere omtale av innlånssystemet under kap. 2421, post 90. Det foreslås en bevilgning på 41,4 mrd. kroner for 2017. Anslaget er usikkert og regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgningsendring i forbindelse med endring av budsjettet våren eller høsten 2017.

Post 91 Tilbakeført kapital, såkornfond

Det er i utgangspunktet forutsatt at lånene til såkornfondene som er etablert i perioden 2006–2009, skal tilbakebetales etter 15 år, men det kan betales tilbake avdrag på tidligere tidspunkt. Tilbakebetalingene kommer som følge av avhendinger av porteføljeselskaper. Når midlene blir tilbakebetalt til Innovasjon Norge, blir de plassert på en ikke rentebærende konto i Norges Bank. Det er lagt opp til at midlene tilbakeføres til stats-

kassen året etter at de er tilbakebetalt til Innovasjon Norge.

Ved utgangen av 2015 hadde Innovasjon Norge fått tilbakeført til sammen 123,4 mill. kroner, herav ca. 41,6 mill. kroner i 2015. I 2016 venter Innovasjon Norge å motta ytterligere forskuddsinnbetalinger. På denne bakgrunn foreslås en bevilgning på 10 mill. kroner. Anslaget er usikkert, og regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgningsendring i forbindelse med endring av budsjettet våren 2017.

Kap. 5625 Renter og utbytte fra Innovasjon Norge

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
80	Renter på lån fra statskassen	198 054	200 000	90 000
81	Rentemargin, innovasjonslåneordningen	25 317	6 000	30 000
85	Utbytte, lavrisikolåneordningen			100 000
86	Utbytte fra investeringsfond for Nordvest-Russland og Øst-Europa		500	500
	Sum kap. 5625	223 371	206 500	220 500

Vedrørende 2016:

Ved St.vedt. 17. juni 2016 ble det gjort følgende bevilgningsendringer, jf. Prop. 122 S og Innst. 400 S (2015–2016):

- post 80 ble redusert med 20 mill. kroner
- post 81 ble økt med 18,4 mill. kroner
- ny post 85 Utbytte, lavrisikolåneordningen, ble bevilget med 198,2 mill. kroner
- post 86 ble økt med 2,6 mill. kroner

Post 80 Renter på lån fra statskassen

Innovasjon Norge foretar innlån fra statskassen til valgfri løpetid og en rentesats som tilsvarer renten på statspapirer med samme løpetid for å finansiere sine utlån. Det vises til nærmere omtale av innlånssystemet under kap. 2421, post 90. Det foreslås en bevilgning på 90 mill. kroner for 2017. Bevilgningsanslaget er usikkert, og regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgningsendring i forbindelse med endring av budsjettet våren eller høsten 2017.

Post 81 Rentemargin, innovasjonslåneordningen

Renten på innlån fra statskassen for å finansiere Innovasjon Norges utlån under innovasjonslåneordningen følger renten på statspapirer med tilsvarende løpetid. Ordningens administrasjonskostnader dekkes innenfor rentemarginen. Nettobeløpet, etter at administrasjonskostnadene er dekket, skal tilbakeføres til statskassen. Netto rentemargin for regnskapsåret 2016 med utbetaling i 2017 foreslås budsjettert med 30 mill. kroner. Bevilgningsanslaget er usikkert, og regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgningsendring i forbindelse med endring av budsjettet våren 2017.

Post 85 Utbytte, lavrisikolåneordningen

Lavrisikolåneordningen skal drives på kommersielle vilkår. Innovasjon Norge bør ha tilsvarende minstekrav og bevaringsbuffer som private banker. Derfor ble kravet til egenkapitalandel for ordningen økt fra 8,0 til 10,5 pst. i 2015. Alt overskudd skal tilbakeføres staten så lenge målet om egenkapitaldekning er nådd. Ved utgangen av 2015 var egenkapitaldekningen på 10,5 pst. nådd, og Innovasjon Norge budsjetterer med et resultat for ord-

ningen på om lag 100 mill. kroner for regnskapsåret 2016. På dette grunnlag foreslås en bevilgning over posten på 100 mill. kroner for 2017. Bevilgningsanslaget er usikkert, og regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgningsendring i forbindelse med endring av budsjettet våren eller høsten 2017.

Post 86 Utbytte fra investeringsfond for Nordvest-Russland og Øst-Europa

Det forventes ikke utbytte til staten fra Investeringsfond for Nordvest-Russland i 2016. Fra Investeringsfond for Øst-Europa forventes et utbytte på 500 000 kroner. Regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgningsendring i forbindelse med endring av budsjettet våren 2017.

Kap. 2426 Siva SF

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
70	Tilskudd	53 945	69 992	49 650
71	Tilskudd til testfasiliteter			50 000
90	Lån, <i>overslagsbevilgning</i>	165 000	50 000	215 000
	Sum kap. 2426	218 945	119 992	314 650

Oppgaver og mål

Siva – Selskapet for industrivekst SF – tilrettelegger for nyskaping gjennom å bygge, eie og utvikle infrastruktur for innovasjon i hele landet. Siva har et særlig ansvar for å fremme vekstkraft i distriktene.

Siva er morselskap i et konsern med datterselskaper, tilknyttede selskaper og minoritetsaksjeposter. Sivas eiendomsinvesteringer skal være tilpasset næringslivets behov og skal bidra til å utvikle næringer som er nye og umodne eller bedrifter med behov for omstilling. Eiendomsvirksomheten er samlet i det heleide datterselskapet Siva Eiendom Holding AS. Siva Eiendom Holding skiller seg fra andre eiendomsselskap ved at formålet er å bidra til innovasjon og næringsutvikling, samtidig som selskapet er kommersielt og har krav til avkastning. Sivas investeringer skal alltid utløse privat kapital. Siva Eiendom Holding er hel- eller deleier i mer enn 40 eiendomsselskap.

Siva er også medeier i over 100 små og store innovasjonsselskap, og er en aktiv eier som legger til rette for at selskapene utnytter sitt potensial best mulig. Innovasjonsselskapene er viktige pådrivere for nyskaping i sine miljøer og regioner.

Sivas to innovasjonsprogram, inkubasjonsprogrammet og næringshageprogrammet, bidrar til utvikling av oppstartsmiljø og bedriftsfellesskap. Gjennom disse selskapene får over 2 000 bedrifter og gründere støtte og veiledning hvert år.

Siva er et statsforetak eid av Nærings- og fiskeridepartementet og mottar bevilgninger over budsjettene til Nærings- og fiskeridepartementet, Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Landbruks- og matdepartementet. Selskapet er lokalisert i Trondheim og hadde 42 ansatte ved inngangen til 2016.

Hovedmål for virksomheten

Siva skal utløse lønnsom næringsutvikling i bedrifter og regionale nærings- og kunnskapsmiljøer.

Delmål eiendom

Siva skal gjennom sine eiendomsinvesteringer senke barrierer for etablering der markedsmekanismer gjør dette spesielt krevende, også for større industrielle eiendomsprosjekter.

Delmål innovasjon

Sivas innovasjonsaktiviteter skal tilrettelegge for etablering og utvikling av bedrifter i nærings- og kunnskapsmiljøer, og koble disse sammen i regionale, nasjonale og internasjonale nettverk.

Boks 4.8 Nærmere om Sivas innovasjonsprogrammer

Inkubasjonsprogrammet: Inkubasjon er et verktøy for å utvikle nye bedrifter eller for å skape vekst i eksisterende bedrifter. I en inkubator får gründere tilgang på profesjonelle forretningsutviklere, rådgivere og investorer. Inkubatoren er også et faglig og sosialt fellesskap som gir forretningsideer rom til å vokse. Inkubasjon er en aktivitet i alle landets forsknings- og kunnskapsparker.

Næringshageprogrammet: En næringshage samlokaliserte utviklingsorienterte bedrifter for å fremme vekst, samarbeid og utvikling. I næringshagen får bedriftene tilgang til kompetanse, nettverk og et faglig og sosialt fellesskap. Næringshagene skaper verdi for bedriftene, lokalsamfunnet og det regionale næringslivet. Privat næringsliv skal alltid være pådrivere til prosessen rundt etablering og utvikling av en næringshage.

Resultater 2015

Siva har i 2015 benyttet totalt 157,9 mill. kroner, herav 87,9 mill. kroner til inkubasjonsprogrammet og 52,1 mill. kroner til næringshageprogrammet. Dette inkluderer Sivas eget arbeid med utvikling og oppfølging av programmene og administrative kostnader. Midlene ble bevilget over budsjettene til Nærings- og fiskeridepartementet (53,9 mill. kroner), Kommunal- og moderniseringsdepartementet (95,6 mill. kroner) og Landbruks- og matdepartementet (5,1 mill. kroner). Resterende midler benyttet i 2015 er en overføring av tidligere ubenyttede midler.

Midlene over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett gikk hovedsakelig til inkubasjonsprogrammet, klynger og innovasjonssystemet (nettverksaktiviteter mellom miljøene, eierskapsoppfølging og utviklingsarbeid) og til selskapets basiskostnader.

Årsrapporten for 2015 rapporterer ut fra Sivas mål- og resultatstyringssystem (MRS). Styringsindikatorer, som er inndelt i effektindikatorer og resultatindikatorer, inngår i MRS-systemet for å indikere i hvilken grad selskapets mål nås. Effektindikatorer skal vise langsiktige virkninger på et overordnet nivå, mens resultatindikatorer skal vise direkte og mer kortsiktige virkninger av selskapets virksomhet.

Eiendomsvirksomheten

Tabell 4.28 Styringsindikatorer knyttet til delmål 1

	Indikatorer
Effekter	Omsetningsvekst hos leietakerne
	Avkastning på eiendomsinvesteringene
Resultater	Utleiegrad
	Medinvestorbarometer

Indikatoren omsetningsvekst omfatter kun leietakere lokalisert i enkeltbygg realisert gjennom Sivas medvirkning. I disse byggene har Siva som regel 100 pst. eierskap. I rapporteringen er 11 leietakere i enkeltbygg tatt med. Gjennomsnittlig omsetningsvekst for disse leietakerne over de siste fem år er 53 pst. (mot 75 pst. i forrige femårsperiode), og gjennomsnittlig omsetningsvekst i 2014 var 35 pst. (mot 11 pst i 2013). Leietakere i flerbruksbygg omfattes ikke av indikatoren fordi sammenhengen mellom Sivas eierandel i byggene og omsetningsendring hos den enkelte leietaker, deriblant mange små og nyetablerte virksomheter, vurderes som mer usikker.

Avkastningsmålet for eiendomsinvesteringene er basert på fem års rullerende snitt av tiårs statsobligasjonsrenter med et risikopåslag på 2 pst. Siva Eiendom Holding (SEH) sin egenkapitalrentabilitet før skatt i 2015 var på 8,2 pst, mot 2,8 pst. i 2014. Fem års rullerende snitt for 2015 gir -1,8 pst. (mot -2,4 pst. forrige femårsperiode), mens avkastningsmålet var 4,4 pst. (mot 4,8 pst. forrige femårsperiode). Det negative avviket skyldes fremdeles ekstraordinær nedskrivning av eiendomsverdier i 2012 og 2011, hovedsakelig grunnet nedgangen i solcelleindustrien.

Utleiegraden i Sivas eiendomsportefølje er redusert fra 87 pst. i 2014 til 83 pst. i 2015. Reduksjonen skyldes først og fremst at porteføljen er endret ved at nye bygg har startet utleie, men foreløpig ikke er fullt utleid. Det er også solgt noen eiendommer.

For indikatoren medinvestorbarometer ble det foretatt en spørreundersøkelse blant Sivas 11 medinvestorer. Flertallet av medinvestorene mener at Sivas risikoavlastning gjennom tilførsel av kapital var viktig for å få realisert prosjektet. De faktorene medinvestorene er mest tilfreds med, er hvordan Sivas omdømme og merkenavn gjorde det lettere å få med andre investorer på prosjektet, hvordan Siva brukte sin tekniske erfaring og kom

med gode løsninger for prosjektet, Sivas bidrag til risikoavlastning og Siva sin interesse for å investere mer i prosjektet.

Basert på resultatene fra styringsindikatorene vurderes måloppnåelsen for eiendomsvirksomheten som god i 2015.

Innovasjonsvirksomheten

Tabell 4.29 Styringsindikatorer knyttet til delmål 2

	Indikatorer
Effekter	Vekst i omsetning i målbedriftene Vekst i verdiskaping i målbedriftene
Resultater	Kundetilfredshet
	Indikatorer

Sivas innovasjonsvirksomhet omfatter eierskap i de enkelte innovasjonsselskapene, finansiering og utvikling av programaktivitet, nettverksaktiviteter og klyngeutvikling. Siva skal gjennom sitt arbeid bidra til økt kompetanse om inkubasjon og samlokalisering som virkemiddel for å etablere og utvikle bedrifter. Bedrifter som er del av enten næringshage- eller inkubasjonsprogrammet, defineres som målbedrifter. Næringshageprogrammet finansieres ikke over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett, og det er derfor bare målbedrifter i inkubasjonsprogrammet som blir omtalt i det følgende. I en inkubator får gründere tilgang på profesjonelle forretningsutviklere, rådgivere og investorer. Siva gir en basisfinansiering til inkubatorene i programmet og tilbyr arbeidsverktøy for inkubasjonsledelse, ledersamlinger og spredning av beste praksis.

Av målbedriftene med avtalestart før og i 2013 hadde 58,5 pst. en økning i omsetningen fra 2012 til 2014. Av disse hadde 44,8 pst. en økning på 50 pst. eller mer. 73,4 pst. av målbedriftene med avtalestart i 2014 hadde en økning i omsetningen fra 2013 til 2014, og 37,8 pst. hadde en økning på 50 pst. eller mer.

Av målbedriftene med avtalestart før og i 2013 hadde 54 pst. en økning i verdiskapingen fra 2012 til 2014. 30 pst. av disse målbedriftene hadde minst en fordobling av sin verdiskaping i samme periode. Av målbedriftene med avtalestart i 2014 hadde 50 pst. en økning i sin verdiskaping fra 2013 til 2014. 31,3 pst. av disse målbedriftene hadde minst en fordobling av sin verdiskaping i samme periode.

NTNU utfører årlige kundetilfredshetsundersøkelser på vegne av Siva. Svarprosenten har økt, og målbedriftene i inkubasjonsprogrammet rapporterer å være mer tilfredse i årets undersøkelse sammenlignet med fjorårets. Addisjonaliteten av Sivas programmer har økt ifølge respondentenes egne vurderinger i undersøkelsen. Addisjonalitet forstås som effekt av virkemidlet, dvs. i hvilken grad bedriftene har utviklet seg raskere/bedre som følge av deltakelse i inkubasjonsprogrammet.

Basert på resultatene fra styringsindikatorene vurderes måloppnåelsen for innovasjonsvirksomheten som god i 2015.

Økonomiske resultater

Konsernresultatet for Siva i 2015 viser et overskudd etter skatt og minoritetsinteresser på 88,4 mill. kroner. Til sammenligning viste resultatet i 2014 et overskudd på 110,7 mill. kroner. Den viktigste årsaken til resultatendringen er redusert resultat effekt fra investeringer i tilknyttede selskaper. Konsernresultatet er sterkest påvirket av resultatet fra eiendomsvirksomheten (Siva Eiendom Holding AS) som ble på 102,5 mill. kroner, mot 159,9 mill. kroner i 2014.

Internasjonal virksomhet

Siva startet i 2014 avvikling av sitt engasjement i Nordvest-Russland (Murmansk), der selskapet har hatt eiendomsinvesteringer og innovasjonsaktiviteter siden 1992. Etterspørselen fra norsk næringsliv etter Sivas tilbud i området har avtatt de senere årene.

Koksa Eiendom AS (tidligere IT Fornebu Properties AS)

Siva har en eierandel i Koksa Eiendom AS på 37,11 pst., etter at selskapet i juli 2015 kjøpte opp en mindre eierpost for å ivareta statens eierinteresser best mulig. Koksa Eiendom har gjennom året fortsatt med å rendyrke sin strategi, som er å være et eiendomsutviklingssselskap på Fornebu. Nærings- og fiskeridepartementet fikk i 2015 gjennomført en ekstern vurdering av ulike alternativer for videre håndtering av eierandelen. Hovedkonklusjonene i analysen var at staten som aksjonær i Koksa Eiendom AS bør støtte et samlet salg av selskapet. Nærings- og fiskeridepartementet er positiv til konklusjonen om å tilrettelegge for et salg av eierandelen og har gitt Siva styringsignal om å delta i salgsforberedelser og gjennomføring av salg på vegne av staten. Tidsrammen for

gjennomføringen er fleksibel og skal ta verdioptimaliserende hensyn.

Vurdering av måloppnåelse

Basert på rapporteringen gjennom selskapets MRS-system mener Nærings- og fiskeridepartementet at Sivas måloppnåelse i 2015 var god. De støttende analysene i årsrapporteringen, i tillegg til dialog med selskapet, har heller ikke avdekket spesielle utfordringer.

Prioriteringer 2017

Siva skal i 2017 prioritere:

- å videreføre arbeidet med å konsentrere innsatsen om de områder der det kan dokumenteres best resultater med tanke på å nå selskapets mål.
- innenfor innovasjonsområdet å videreutvikle og profesjonalisere programmene og innovasjonsmiljøene, videreutvikle eierstyringen i innovasjonsselskapene og sørge for god tilrettelegging og spredning av beste praksis mellom miljøene.
- å støtte infrastruktur for testing, pilotering, simulering og visualisering (katapult-sentre), for felles bruk av flere bedrifter. Det skal legges vekt på å støtte samarbeidsprosjekter med høye investeringskostnader og med sterk forankring i næringslivet.
- innenfor eiendomsområdet å legge vekt på økt dynamikk og balanse i porteføljen og prioritere sine investeringsmidler i samsvar med egen strategi for best mulig måloppnåelse. Sivas investeringer skal bidra til å utløse medfinansiering fra private aktører.

Budsjettforslag 2017

Post 70 Tilskudd

Det foreslås en bevilgning på 49,65 mill. kroner til Siva i 2017. Tilskuddet skal benyttes til Sivas innovasjonsvirksomhet og basiskostnader. Selskapet skal selv fordele tilskuddet på de ulike aktivite-

tene på en måte som sikrer best mulig måloppnåelse. Basiskostnadene inkluderer de faste kostnadene for selskapets styre og administrerende direktør og kostnader knyttet til rapportering. Videre kan lånekostnader som gjelder tidligere lånefinansierte investeringer på innovasjonsområdet dekkes av tilskuddet.

Post 71 (ny) Tilskudd til testfasiliteter

Det foreslås en bevilgning på 50 mill. kroner i 2017. Tilskuddet skal benyttes til å støtte investeringer i forbindelse med test- og demonstrasjonsfasiliteter (katapult-sentre) som flere bedrifter og eventuelt FoU-aktører kan benytte på deling. Siva skal legge opp til et tett samarbeid med andre virkemiddelaktører om utvikling og håndtering av ordningen, der man også samordner med og supplerer andre virkemidler og eksisterende ressurser. Høye investeringskostnader, sterk forankring i næringslivet og kobling mot FoU-miljøer skal vektlegges. Nærmere innretning av ordningen vil bli omtalt i den kommende stortingsmeldingen om industriens rammevilkår.

Post 90 Lån, overslagsbevilgning

Sivas låneramme er fastsatt til 700 mill. kroner. Lånerammen var per 15. september 2016 fullt utnyttet. Siva kan foreta innlån i statskassen og selv velge løpetid på lånene. Det enkelte innlån knyttes til et statspapir, og rentesats på lånene blir satt lik renten på statspapir med tilsvarende løpetid. Innlån fra og avdrag til statskassen bruttoføres, dvs. at beløpene utgifts- og inntektsføres hver gang Siva tar opp et nytt eller tilbakebetaler et gammelt lån. Innlån budsjetteres på kap. 2426, post 90, mens avdrag budsjetteres på kap. 5326, post 90, jf. nedenfor. Per i dag er det anslått at Siva vil refinansiere fire lån på til sammen 215 mill. kroner som forfaller i 2017. Dette vil innebære at lånerammen fremdeles vil være fullt utnyttet. Dette er et anslag, og regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgningsendring i forbindelse med endring av budsjettet våren eller høsten 2017.

Kap. 5326 Siva SF

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
70	Låne- og garantiprovisjoner	7 000	7 000	7 000
90	Avdrag på utestående fordringer	165 000	50 000	215 000
95	Tilbakeføring av kapitalinnskudd fra IT Fornebu Holding AS	390 985		
	Sum kap. 5326	562 985	57 000	222 000

Post 70 Låne- og garantiprovisjoner

Selskapet betaler en låneprovisjon på 0,4 pst. av årlig gjennomsnittssaldo på innlånsporteføljen til statskassen og en garantiprovisjon på 0,6 pst. av samme beregningsgrunnlag. Sistnevnte skal kompensere for mulig subsidieffekt ved låneopptak i statskassen, jf. EØS-avtalens regelverk for statsstøtte. Provisjonene innbetales etterskuddsvis. Låne- og garantiprovisjon for 2016, som innbetales

i 2017, er budsjettert med 7 mill. kroner, dvs. full utnyttelse av lånerammen hele året.

Post 90 Avdrag på utestående fordringer

Det vises til omtalen under kap. 2426, post 90. Det budsjetteres med avdrag på Sivas statskasselån i 2017 på til sammen 215 mill. kroner. Regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgningsendring i forbindelse med endring av budsjettet våren eller høsten 2015.

Kap. 5613 Renter fra Siva SF

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
80	Renter	23 312	17 900	24 000
81	Renter ved salg av fast eiendom	2 084		
	Sum kap. 5613	25 396	17 900	24 000

Post 80 Renter

Siva foretar sine låneopptak i statskassen med utgangspunkt i eksisterende statspapirer. Selskapet kan dermed ta opp nye lån fra staten til en rente som er lik løpende effektiv rente på tilsvarende

statspapir. Det foreslås bevilget 24 mill. kroner i renter fra Sivas låneopptak i statskassen for 2017. Dette er et anslag, og regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgningsendring i forbindelse med endring av budsjettet våren eller høsten 2017.

Programkategori 17.30 Markedsadgang og eksport

Utgifter under programkategori 17.30 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017	Pst. endr. 16/17
940	Internasjonaliseringstiltak	13 287	5 000	7 600	52,0
2429	Eksportkreditt Norge AS	17 965 230	15 100 986	12 108 200	-19,8
	Sum kategori 17.30	17 978 517	15 105 986	12 115 800	-19,8

Utgifter under programkategori 17.30 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017	Pst. endr. 16/17
01-29	Driftsutgifter	13 287	5 000	7 600	52,0
70-89	Overføringer til andre	102 196	100 986	108 200	7,1
90-99	Lånetransaksjoner	17 863 034	15 000 000	12 000 000	-20,0
	Sum kategori 17.30	17 978 517	15 105 986	12 115 800	-19,8

Departementets arbeid med markedsadgang og eksport skal legge til rette for at bedrifter skal lykkes i internasjonale markeder. Dette gjøres gjennom å inngå handelsavtaler, legge til rette for konkurransedyktige eksportfinansieringsordninger og gjennom fremme av norsk næringsliv i utlandet.

Utvikling i norsk eksport

Norges totale eksportvolum til utlandet avtok i kjølvannet av den internasjonale finanskrisen i 2008 og 2009. Utviklingen skyldtes i hovedsak lav økonomisk vekst hos våre handelspartnere i denne perioden, i tillegg til et høyt norsk kostnadsnivå. Situasjonen bedret seg i 2013 for mange eksportnæringer, med bl.a. vekst i etterspørselen. Da oljeprisen begynte å falle i 2014, fikk det konsekvenser for utviklingen i norsk eksport.

I takt med lavere olje- og gasspriser har den samlede *verdien* av norsk eksport gått ned. I 2015 falt de totale norske eksportinntekter med 4,5 pst.

sammenlignet med 2014, jf. tabell 4.30. Et høyere eksportvolum kompenserte noe for lavere priser.

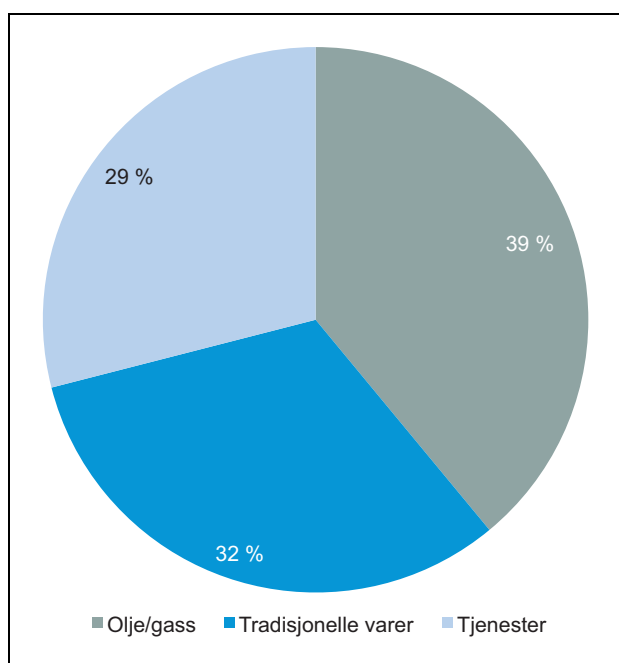
Totalt utgjorde norsk eksport 1 165 mrd. kroner i 2015. Av dette var om lag 40 pst. olje- og gassprodukter. Eksporten av tjenester og av tradisjonelle varer (eksport av andre varer enn råolje, naturgass, naturlige gasskondensater, skip og oljeplattformer) utgjorde rundt 30 pst. hver, jf. figur 4.28. De største varegruppene under tradisjonelle varer var verkstedprodukter og maskiner, metaller samt sjømat. Av tjenesteeksporten kom 25 pst. av inntektene fra utenriks sjøfart.

Den norske kronen har svekket seg betydelig etter at oljeprisen falt, noe som har bedret den kostnadsmessige konkurransevnen til norske eksportbedrifter. Målt i *volum* steg den totale eksporten med 3,7 pst. i fjor. Den største delen av oppgangen kom i eksport av tradisjonelle varer, som økte med 5,8 pst. sammenlignet med 2014. Eksportvolumet var med det på om lag samme nivå som i 2008, jf. figur 4.29. Det var oppgang i

Tabell 4.30 Utvikling i norsk eksport i 2015, i verdi, volum og pris (endring i pst. fra 2014)

	Verdi, mrd. kroner	Endring verdi	Endring volum	Endring pris
Totalt	1 165	-4,5	3,7	-7,9
Varer	832	-8,0	3,9	-11,5
– herav råolje og naturgass	449	-18,6	3,2	-21,1
– herav tradisjonelle varer	372	8,3	5,8	2,3
Tjenester	334	5,6	3,3	2,3
– herav utenriks sjøfart, bruttofrakter	84	3,7	-2,5	6,4
– herav finans- og forretningstjenester	73	5,5	5,2	0,2

Kilde: Nasjonalregnskapet, SSB



Figur 4.28 Norsk eksport i 2015, fordelt etter eksportverdi

Kilde: SSB

varer fra jordbruk, skogbruk og fiske samt fra industrien. Eksportvolumet av bergverksprodukter falt. Eksporten av tjenester har steget mye siden finanskrisen, og i 2015 var det en oppgang på 3,3 pst.

Norges viktigste handelspartnere sett under ett er land i Europa. Nesten all eksport av petroleum går til europeiske land. Europeiske land mottar også om lag 2/3 av den tradisjonelle eksporten, jf. figur 4.30. Nederland, Sverige og Storbritannia er de største mottakerne. Land i Asia har blitt stadig viktigere handelspartnere for Norge de siste årene, og i 2015 gikk 20 pst. av eksporten fra fastlandet til asiatiske land.

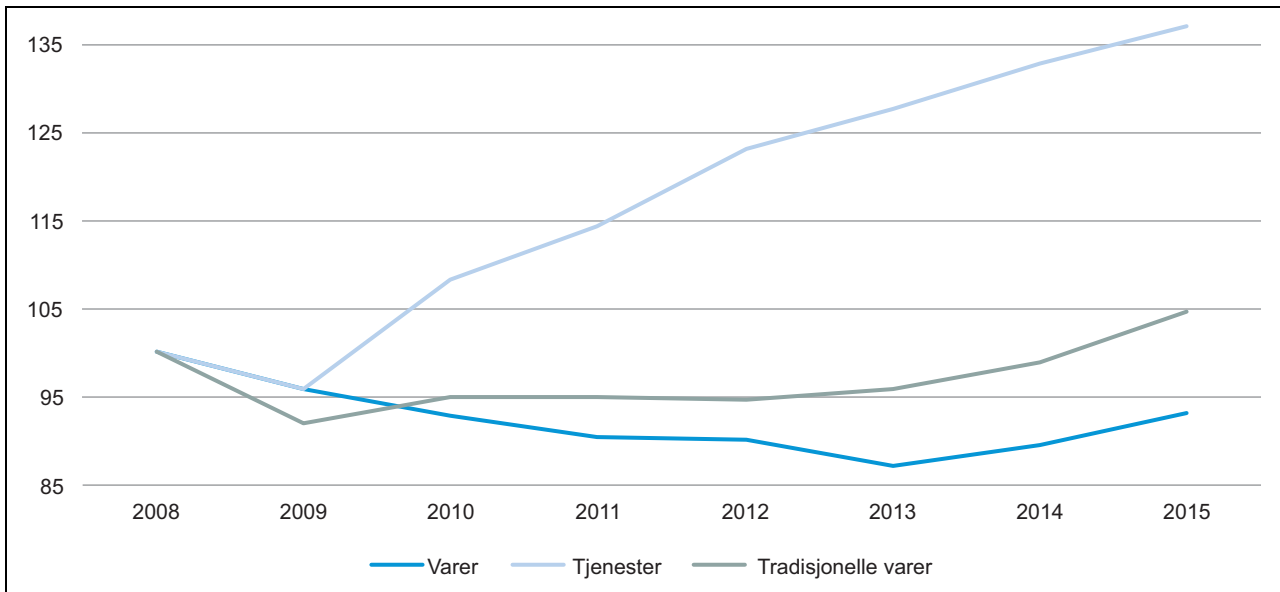
Handelsavtaler og WTO

Oppgaver og mål

Norge inngår frihandelsavtaler for å sikre norske bedrifter best mulig markedsadgang i framvoksende økonomier og hos viktige handelspartnere. Det er også sentralt å sikre at rammebetingelsene for norsk næringsliv i utenlandske markeder er minst like gode som for konkurrenter i EU og andre land. Bilaterale frihandelsavtaler med land utenfor EØS-området er et viktig næringspolitisk virkemiddel. Avtalene har fått økende betydning for norsk næringsliv som følge av at handelen er blitt mer globalisert.

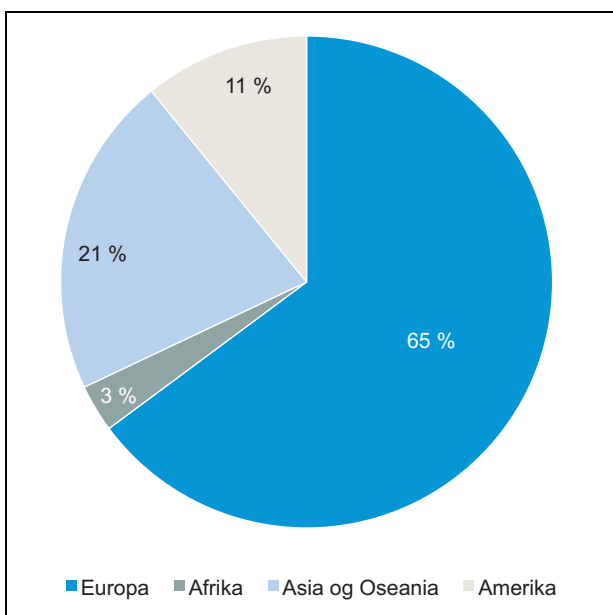
Regjeringen prioriterer frihandelsavtaler med land der en avtale kan gi det største bidraget til økt samlet handel og verdiskaping. I tillegg legges det, ved prioritering av land, vekt på utenriks- og utviklingspolitiske hensyn. Viktige eksportprodukter for Norge er bl.a. sjømat, maskiner, metaller og kunstgjødsel. Prioriterte tjenestesektorer er skipsfart og relaterte tjenester som sjøforsikring, ingeniørtjenester, telekommunikasjonstjenester og energirelaterte tjenester som eksempelvis leting etter petroleumforekomster og brønnboring.

Gjennom WTO er det skapt et multilateralt regelverksbasert handelsregime som er viktig for små, åpne økonomier som den norske. Nærings- og fiskeridepartementet har ansvar for å følge opp WTO-prosesser som berører norsk næringsliv og medvirke til at hensynet til norsk verdiskaping blir tilstrekkelig ivaretatt.



Figur 4.29 Utvikling i norsk eksport, sesongjusterte volumindekser, 2008 = 100

Kilde: SSB.



Figur 4.30 Markeder for norsk eksport av tradisjonelle varer i 2015

Kilde: SSB.

Status og resultater

Det økonomiske tyngdepunktet i verden forskyves fra vest og nord til øst og sør. Fortsatt høy vekst i Asia, Latin-Amerika og Afrika vil føre til økt etterspørsel etter norske varer og tjenester. Disse regionene blir stadig viktigere for norsk utenriks-handel. Det kan bli aktuelt å vurdere å innlede for-

handlinger med flere land i disse regionene i tiden framover.

Departementet har i 2015 og 2016 prioritert arbeidet med å forhandle fram EFTA-frihandelsavtaler med nye land. Det pågår forhandlinger med India, Indonesia, Vietnam og Malaysia. Forhandlingene med India og Indonesia er etter en lengre pause blitt gjenopptatt. Forhandlingene med Vietnam og Malaysia viser stabil progresjon, men har vært tidkrevende. Norge har tatt initiativ til at EFTA-statene etablerer tettere kontakt med ASEAN⁹, EAC¹⁰ og Australia, og EFTA er i dialog med EAC om å inngå en samarbeidserklæring. EFTA har også en dialog med Mercosur¹¹ for å vurdere mulighetene for framtidige frihandelsforhandlinger. Departementet har arbeidet med å legge til rette for bilaterale frihandelsforhandlinger med Japan.

Forhandlingene om en frihandelsavtale mellom EFTA og landene i tollunionen mellom Russland, Hviterussland og Kasakhstan ble i mars 2014 stilt i bero. Etter militærkuppet i Thailand i mai 2014 er prosessen med å gjenoppta forhandlinger mellom EFTA og Thailand stilt i bero. Det har ikke vært forhandlinger mellom Norge og Kina siden september 2010.

⁹ Association of Southeast Asian Nations – ASEAN består av Filippinene, Indonesia, Malaysia, Singapore, Thailand, Brunei, Vietnam, Laos, Myanmar og Kambodsja.

¹⁰ East African Community – EAC består av: Burundi, Kenya, Rwanda, Sør-Sudan, Tanzania og Uganda.

¹¹ Mercado Común del Sur – Mercosur er et frihandelssamarbeid mellom Brasil, Argentina, Uruguay og Paraguay.

Departementet har i 2015 og 2016 også deltatt i arbeidet med reforhandlinger av flere EFTA-frihandelsavtaler av eldre dato. Reforhandling av frihandelsavtalen med Tyrkia har pågått siden august 2015. I 2016 innledet EFTA forhandlinger med Mexico og Chile om en oppdatering av avtalene fra henholdsvis 2000 og 2003, og konsulterer Canada om en liknende prosess. I tillegg fører EFTA konsultasjoner med Den sørafrikanske tollunion (SACU¹²) om en begrenset oppdatering av frihandelsavtalen. For Norges del er det i disse prosessene viktig med en forbedring av avtalenes vilkår for handel med tjenester.

To frihandelsavtaler har blitt undertegnet det siste året: En frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Filippinene ble undertegnet 28. april 2016, og en frihandelsavtale mellom EFTA-statene og Georgia ble undertegnet under EFTAs ministermøte 27. juni 2016.

I 2015 og 2016 var det betydelig arbeid med forhandlinger om en flerstatlig tjenesteavtale, «Trade in Services Agreement – TiSA». I tillegg til at Norge fører an i forhandlingene på det mari-

time området, har Nærings- og fiskeridepartementet prioritert arbeidet for markedsadgang og gode regler for all handel med tjenester.

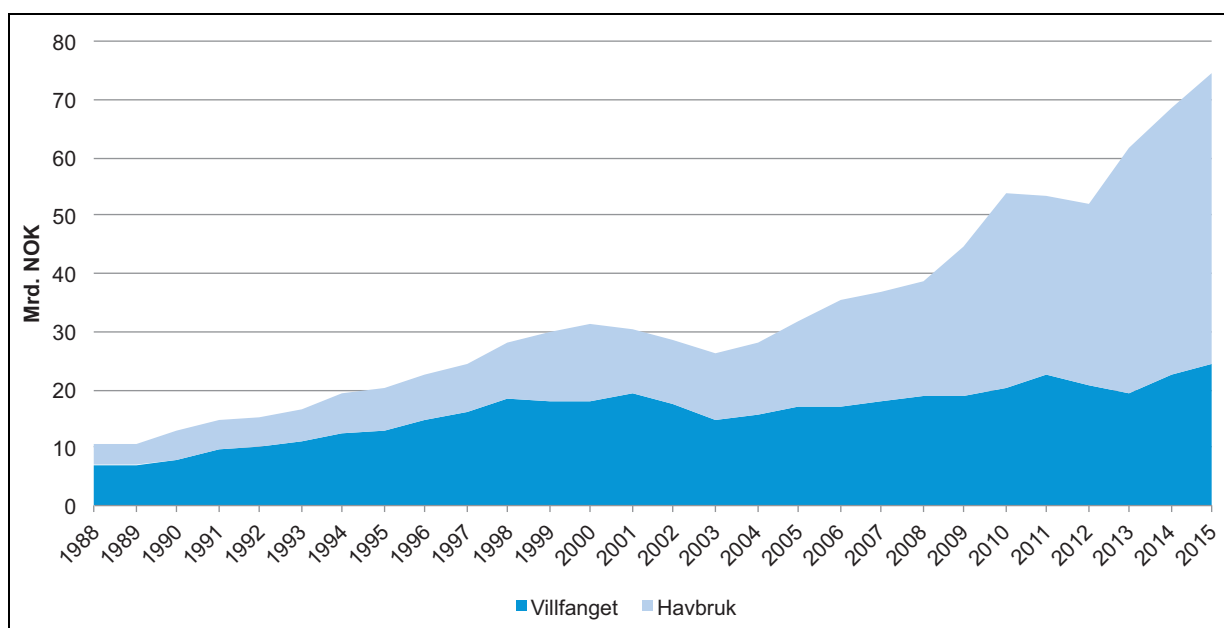
Nærings- og fiskeridepartementet har fulgt tett forhandlingene mellom EU og USA om et transatlantisk handels- og investeringspartnerskap, «Transatlantic Trade and Investment Partnership, TTIP». TTIP er blant temaene i den årlige handelspolitiske dialogen mellom EFTA-statene og USA. EU orienterer jevnlig om EØS-relevant utvikling i TTIP-forhandlingene i EØS-komiteens møter. Departementet har bestilt en ekstern utredning av konsekvensene for Norge av TTIP og ulike veivalg, for å sikre et best mulig beslutningsgrunnlag for vurderingen av ulike handlingsalternativ for Norge. Utredningsarbeidet ledes av Norsk Utenrikspolitisk Institutt og skal være ferdigstilt i slutten av oktober 2016.

Storbritannia er et viktig eksportmarked for norske bedrifter. Landets samarbeid med EU vil endres etter folkeavstemningen om EU-medlemskap. Det er ikke avklart hvilken framtidig tilknytning partene vil bli enige om, eller når en slik av-

Boks 4.9 Sjømat

I 2015 utgjorde sjømat 18,4 pst. av fastlands-eksporten. Det ble eksportert sjømat til over 140 land til en samlet verdi på 74,5 mrd. kroner, hvorav havbruk sto for 50,1 mrd. kroner. Dette er en oppgang på hele 8,4 pst. fra 2014 og høyeste eksportverdi for norsk sjømat noensinne.

EU er Norges klart viktigste sjømatmarked. Målt i verdi utgjorde eksporten til EU 66,8 pst. av den totale sjømateksporten i 2015. Polen og Danmark var Norges største enkeltmarkeder i 2015.



Figur 4.31 Norsk eksport av sjømat 1988–2015 (nominelle verdier)

tale vil foreligge. Regjeringen har satt i gang et arbeid for å vurdere hvordan Storbritannias framtidige tilknytning til EU vil påvirke Norge. Norges handel med Storbritannia vil reguleres av EØS-avtalen fram til Storbritannia formelt er utmeldt av EU.

Regjeringen vil øke bruken av bilaterale investeringsavtaler der dette er hensiktsmessig, og en ny norsk modellavtale var på høring i 2015. Basert på innspillene, og den internasjonale utviklingen på området, vil regjeringen ta stilling til om det vil være ønskelig å starte forhandlinger på grunnlag av utkastet til modellavtale og hvilke land det eventuelt vil være aktuelt å starte forhandlinger med. Et siktemål er at dette også eventuelt skal kunne inngå i framtidige EFTA-frihandelsavtaler.

Sjømat

Sjømatområdet er sterkt berørt av veterinære krav og krav til mattrygghet og kvalitet som legger viktige føringer for internasjonal handel med mat.

¹² Southern African Customs Union – SACU er en tollunion mellom Botswana, Lesotho, Namibia, Sør-Afrika og Swaziland.

Nærings- og fiskeridepartementet legger stor vekt på at det etableres internasjonale standarder, både for å beskytte forbrukerne og akvatiske dyrs helse, samtidig som man sikrer redelig praksis i internasjonal handel. Gjennom et internasjonalt harmonisert regelverk for mattrygghet og matkvalitet sikres et høyt vern av forbrukernes interesser samtidig som man etablerer og opprettholder et fungerende internasjonalt marked for norsk sjømat.

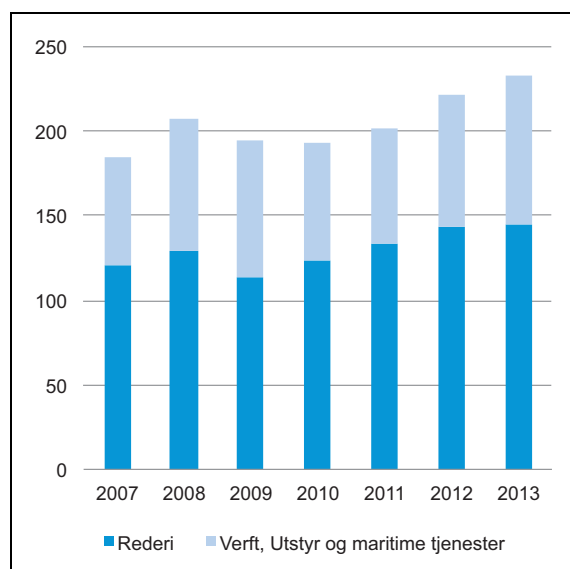
Regelverket for mattrygghet og kvalitet reguleres over landegrensene gjennom WTO/SPS-avtalen (veterinære og plantesanitære forhold) og WTO/TBT-avtalen (tekniske handelshindre), og innen Europa, ikke minst gjennom EØS-avtalen. Sjømatnæringen møter imidlertid veterinære og ikke-tariffære handelshindre i land utenfor EØS-området som følge av at regelverket ikke er harmonisert. Mattilsynet og Nærings- og fiskeridepartementet benytter betydelige ressurser på å bedre rammebetingelsene på disse områdene med land utenfor EØS.

De to siste tiårene har det vært en utvikling av det felles europeiske matregelverket i EØS-området. Dette stimulerer til en problemfri markedsadgang for norsk sjømat til storparten av Europa når det gjelder mattrygghet og veterinære krav.

Boks 4.10 Maritim næring

Maritim næring er av natur internasjonal med skip og rigger som opererer over hele verden. Næringen har svært høy eksportandel, eksempelvis eksporteres om lag 90 pst. av norsk skipsutstyr. Maritim næring er ikke en egen kategori i nasjonalregnskapet. Analyser fra Menon Business Economics viser imidlertid at samlet estimert verdi av eksport fra maritim næring i 2013 var på om lag 233 mrd. kroner. Det gjør maritim næring til den største eksportøren etter petroleumsnæringen. Rederiene står for om lag 60 pst. av eksporten, mens de resterende 40 pst. fordeles seg på utstørsleverandører, skipsverft og maritime tjenester.

Blant de viktigste eksportmarkedene for norske maritime selskaper finner vi EU, USA, Brasil, Russland, Kina, Japan, Sør-Korea og Singapore.



Figur 4.32 Eksport fra maritim næring 2007–2013 (mrd. kroner)

¹ Estimert eksport fra alle virksomheter som eier, opererer, designer, bygger, leverer utstyr eller spesialiserte tjenester til alle typer skip og andre flytende enheter.

For å unngå framvekst av ulike fangstsertifikatregimer arbeider Norge for å få etablert globale retningslinjer for fangstsertifikater for villfanget fisk gjennom Verdens landbruks- og matvareorganisasjon (FAO). Slike retningslinjer vil gi markedet trygghet for at sjømaten er bærekraftig forvaltet og sikre et forutsigbart og enhetlig regime for eksportørene.

Viktige norske sjømatprodukter ilegges fortsatt toll ved eksport til EU. I tillegg regulerer EU importen av sjømat fra Norge gjennom en rekke bilaterale tollfrie kvoter. Det ble oppnådd en betydelig forbedring i markedsadgangen for norsk sjømat i EU for avtaleperioden 2014–2021, der produktsammensetningen er tilpasset næringens behov. De nye kvotene kom på plass, etter avtalens formelle ikrafttredelse 1. september 2016.

USA er Norges nest viktigste eksportmarked etter EU. Å sikre markedsadgangen for sjømat til det amerikanske markedet er derfor en viktig oppgave for norske myndigheter. Markedsadgangen til USA vil på sikt bli påvirket av det amerikanske forslaget om å stille nye krav til at eksportørland ivaretar sjøpattedyr i sine fiskerier og havbruksproduksjon, og det amerikanske forslaget om nye rapporteringskrav knyttet til bekjempelse av handel med ulovlig fanget fisk (IUU). Oppfølging av disse sakene vil måtte vektlegges i året som kommer.

Russland har tidligere vært et av de viktigste eksportmarkedene for norsk sjømat. Fra og med 7. august 2014 innførte Russland importforbud for all fisk under kapittel 3 i tolltariffen, med unntak av levende fisk (smolt). Importforbudet ble i juni 2015 forlenget med ytterligere ett år, og ble 30. mai forlenget på nytt med ett år.

Siden desember 2010 har Kina iverksatt tiltak mot norsk sjømat. Dette har fått betydelige konsekvenser for eksporten fra Norge til Kina. Norge har forsøkt å ta dette opp med Kina en rekke ganger bilateralt, og tatt opp de kinesiske tiltakene i ulike komitéer i WTO gjentatte ganger, men så langt uten ønsket resultat.

Sjømateksporten til Ukraina har vært utfordrende som følge av finansiell ustabilitet og sterkt svekket lokal valuta. I tillegg er det utfordringer i det ukrainske markedet hva gjelder tollverdi-behandling fordi en legger en fiktiv og ikke faktisk verdi til grunn for beregning av toll og merverdiavgift. Det jobbes aktivt bilateralt og i WTO for å løse dette.

Maritim næring

Frihandelsavtaler gjennom EFTA, forhandlinger i WTO, forhandlinger om en flernasjonalt tjenestevtale (TISA) og bilaterale maritime samarbeidsavtaler er viktige verktøy i arbeidet med å fremme maritime bedrifters eksport av varer og tjenester og næringens verdiskaping. Norge leder arbeidet med å få på plass et skipsfartsvedlegg i TISA. I 2015 ble det videre lagt vekt på å oppnå gode forpliktelser på det maritime området i forbindelse med EFTA-forhandlinger med bl.a. Filippinene, Vietnam og Malaysia. En bilateral skipsfartsavtale med Algerie ble undertegnet i juli 2015 og Norge inngikk en samarbeidsavtale med Brasil innen maritim transport i november 2015.

Norge har tett bilateral dialog på det maritime området med en rekke land, bl.a. Japan, Sør Korea, Singapore, India, Russland, Brasil og USA. Samarbeid om industri- og teknologiutvikling, miljøvennlig skipsfart, bruk av flytende naturgass (LNG), skipsfart i Arktis og skipsbygging var noen av temaene som ble prioritert i 2015.

Prioriteringer 2017

Departementet vil arbeide for at Norge gjennom EFTA inngår nye handelsavtaler. Frihandelsavtaler med India og Malaysia vil være av særlig stor betydning for Norge, og disse forhandlingsprosessene har derfor høy prioritet. Det arbeides også med å få framdrift i forhandlingene om frihandelsavtaler med Vietnam og Indonesia. Departementet vil fortsette arbeidet med å utvikle de handelspolitiske relasjonene til Mercosur, ASEAN og Japan.

Departementet vil fortsette arbeidet med å reforhandle avtalene med Chile, Canada, Mexico og Tyrkia. Departementet vil følge opp arbeidet med TISA og videreføre arbeidet med å ivareta norske interesser i forbindelse med forhandlingene mellom EU og USA (TTIP). Dersom det blir reelle forhandlinger i WTO om kjernesporsmål som toll på industrivarer, landbruk og tjenester, vil det være en prioritert oppgave for Nærings- og fiskeridepartementet å delta i disse for å ivareta interessene til norsk næringsliv.

Selv med den nye avtalen om markedsadgang for sjømat i EU, vil næringen fortsatt møte tollbarrierer i EU. Arbeidet med å bedre konkurransevilkårene for eksporten til EU vil derfor være en prioritert oppgave også i 2017, i tråd med regjeringens målsetting om å sikre fullverdig markedsadgang for sjømat til EU-markedet.

Regjeringen har satt i gang et arbeid for å vurdere hvordan Storbritannias framtidige tilknytning til EU vil påvirke Norge. Departementet vil arbeide for fortsatt gode handelsforbindelser med Storbritannia uavhengig av deres tilknytningsform til EU.

Mange selskaper vegrer seg mot å satse i nye vekstmarkeder på grunn av uforutsigbare rammevilkår. Norske myndigheter ønsker å bidra til å redusere denne risikoen gjennom å inngå investeringsavtaler. Hovedformålet med å inngå slike avtaler er å beskytte norske investeringer i utlandet, spesielt i land der det er en politisk og økonomisk ustabil situasjon, og å sikre at norske bedrifter kan konkurrere på lik linje med bedrifter fra andre land. Det er også et viktig hensyn at avtalene skal fremme investeringer i utviklingsland og bidra til økonomisk utvikling i disse landene.

Departementet vil videre bidra til utviklingen av et globalt fangstsertifikat innenfor rammen av FAO.

Oppfølging av anmodningsvedtak

Vedtak nr. 471 (2014–2015), 24. mars 2015

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til tiltak for å sikre strengere regulering av import av produkter fra hai for å stanse import av ulovlige haiprodukter til Norge.»

Vedtaket ble truffet ved behandling av Innst. 204 S (2014–2015), jf. Dokument 8:39 S (2014–2015) *Representantforslag fra stortingsrepresentantene Line Henriette Hjemdal, Rigmor Andersen Eide og Rasmus Hansson om å sikre at ulovlig fremskaffede produkter fra hai ikke importeres til Norge.*

Det finnes ca. 400 ulike haiarter i verden, hvorav et titall befinner seg i norske farvann. Fra norsk side er det viktig å ivareta hensynet til bærekraftig forvaltning og bruk av havets ressurser. Dette gjelder også for haiarter. Som for alle andre arter, reguleres derfor hai i norsk farvann på artsnivå ut i fra biologiske hensyn og etter anbefaling fra Havforskningsinstituttet.

I Norge har vi forbud mot direktefiske etter brugde, pigghå, håbrann og silkehai. Dette er i tråd med råd fra Det internasjonale råd for havforskning (ICES). Det er dessuten forbudt å skjære finnene av brugde og håbrann tatt som bifangst før fangsten er landet.

Videre har enkelte regionale fiskerierorganisasjonene som Norge er medlem av, Den internasjonale kommisjonen for bevaring av atlantisk tunfisk

(ICCAT) og Den nordøstatlantiske fiskerikommisjonen (NEAFC), innført beskyttelsestiltak, inkludert rapporteringsforpliktelser, rettet mot haiarter som tas som bifangst i fisket etter arter de forvalter. NEAFC har dessuten innført forbud mot direktefiske av tjue haiarter i NEAFCs reguleringsområde. Videre har NEAFC innført forbud mot å skjære av finner av hai som har blitt fanget som bifangst i andre NEAFC-fiskeri før fangsten er landet. I likhet med ICCAT har også NEAFC krav om rapportering av bifangst av enkelte haiarter. Dette gjelder med andre ord krav som stilles for å utøve fisket, ikke krav som stilles ved import.

Totale fangster globalt var anslått av Verdens Matvareorganisasjon (FAO) til om lag 900 000 tonn i år 2000. De senest tilgjengelige tallene opererer med en fangst på omlag 750 000 tonn. Dette inkluderer haiarter og skater. Mer enn 60 pst. tas i sentrale tropiske farvann. Store deler av fangsten tas som bifangst i bl.a. fiske etter tunfisk og i drivgarnsfiske. Hai tas også i et rettet fiske, bl. a. for subsistensformål i ulike småskalafiskerier i utviklingsland. Fangstinformasjon generelt, kvantum og artsidentifikasjon er vanskelig tilgjengelig og svært mangelfull. Handelstall er også usikre, men de største aktørene i handelen er bl.a. Kina, Hong Kong, Taiwan, Thailand, Malaysia, Indonesia, Filippinene og Japan. Norge har en meget beskjeden import av haiprodukter. I 2015 ble det importert haiprodukter til en verdi av ca. 40 000 kroner.

Det er et grunnleggende handelspolitisk premiss at Norge bygger sin politikk på internasjonale forpliktelser og internasjonale forhandlinger for å løse felles problemer og spørsmål. Ensidige tiltak vil derfor ikke være noe alternativ for Norge hvis det kan finnes gode internasjonale løsninger.

Det viktigste internasjonale instrumentet for handel med truede arter er Konvensjonen om handel med truede dyre- og plantearter (CITES). CITES-konvensjonen har nettopp som formål å kontrollere internasjonal handel og dermed bidra til å hindre overbeskatning av de forskjellige artene. Statene som har sluttet seg til konvensjonen er forpliktet til å etablere et strengt regime for inn- og utførsel for de mest truede artene. Artene som omfattes av konvensjonen er ført opp på tre forskjellige lister. Listene er gjenstand for fortløpende vurderinger og justeringer.

Handel med arter oppført på liste I er forbudt. For å drive handel med liste II-arter, kreves det en eksportlisens. Lisensene utstedes av et medlemslands ansvarlige myndighet og inneholder opplysninger om bl.a. eksportør og importør, om artens vitenskapelige navn, fullstendig beskrivelse av

varen som importeres eller eksporteres og formålet med eksporten/importen. Det er i alt åtte¹³ haiarter på liste II i CITES. Av disse artene er håbrann og brugde å finne i norske farvann.

Det er Miljødirektoratet som behandler søknader om lisenser. Ved import av et slikt produkt til Norge, håndheves regelverket av Tolletaten, som på denne måten forhindrer import av produkter som ledsages av ufullstendig eller uriktig informasjon. Dette omfatter også eventuelt feilaktig angivelse av artsinformasjon.

Det har i de siste tiårene vært en økende tendens til å innføre ulike restriksjoner på import av produkter med tilknytning til fiskerinæringen. Fra før av har Norge blitt møtt med importforbud av hvalprodukter. Videre gikk Norge til tvistesak i Verdens handelsorganisasjon (WTO) mot EUs innføring av omsetningsforbud mot selprodukter. USA har dessuten reist strenge krav til import av visse sjømatprodukter, bl.a. tunfisk, for å hindre bifangst av havskilpadder. Det er også innført importrestriksjoner i enkelte rekefiskerier.

Eventuelle importbegrensninger må tilfredsstillende Norges handelsrettslige forpliktelser etter WTO-regelverket. Kvantitative importrestriksjoner (annet enn toll, skatter eller andre avgifter) er i utgangspunktet forbudt etter WTOs generalavtale for handel med varer fra 1994 (GATT). Fra dette utgangspunktet gjelder imidlertid visse unntak, bl.a. kan det utformes importrestriksjoner for å oppnå nærmere bestemte legitime formål, eksempelvis relatert til bevaring av ikke-fornybare ressurser. Det må i så fall være sammenheng mellom tiltaket og formålet, og være tilsvarende tiltak for nasjonal produksjon. Videre kan tiltaket ikke innebære en vilkårlig og uberettiget diskriminering mellom stater i samme situasjon, og tiltaket kan ikke være en skjult handelshindring. Tiltak som foreskrevet i CITES når det gjelder handel med arter på liste I og liste II, vil normalt være i tråd med disse forpliktelsene.

Vedtaket viser til tiltak for å sikre strengere regulering av import av produkter fra hai for å stanse *import av ulovlige haiprodukter* til Norge. Det er bare produkter som etter CITES-konvensjonen er på liste I det er forbudt å importere til Norge. Det er for tiden ingen haiarter på denne listen. Handel med de nevnte åtte haiartene skal imidlertid overvåkes og det må foreligge en

eksportlisens i slike tilfeller. Importen overvåkes av Tollvesenet.

Dette tilsier at vi i dag har en tilfredsstillende kontroll med import av hai. Sett hen til de ubetydelige kvantaene i importen av haiprodukter, vil strengere norsk regulering av import av haiprodukter vil derfor ha ytterst marginal, om noen, betydning for handelen eller overbeskatningen av hai internasjonalt.

En rekke av de importrestriksjonene som har vært innført på viktige markeder for Norge kan sies å knytte seg til forhold som går betydelig lengre enn spørsmål knyttet til overbeskatning av arter og bestander. Norge har som politikk at vi må føre en konsekvent linje i slike spørsmål. Vi skal sikre bærekraftig utnyttelse av ressursgrunnlaget. Dette innebærer at truede bestander skal beskyttes – også med handelstiltak – dersom det i siste instans er nødvendig.

Slike tiltak må imidlertid være tuftet på et grundig og solid faktagrunnlag, inkludert den best tilgjengelige vitenskapelig informasjon og må kunne stå sin prøve i forhold til internasjonale avtaler og forpliktelser.

Det har vært hevdet at Norge i denne saken må gå foran og at andre vil kunne følge etter. Norge er som eksportør av sjømat til en verdi av nærmere 75 mrd. kroner helt avhengig av at alle land, også Norge, opptrer ryddig hvis og når det vurderes å være aktuelt å innføre restriksjoner som ikke er grunnlagt på internasjonal enighet.

I første rekke er det forvaltningstiltak fra fangstnasjonene i Asia og tiltak i hovedmarkedene for haiprodukter som vil være virkningsfullt når det gjelder overbeskatning av hai globalt. Det foreligger internasjonalt en handlingsplan utarbeidet i regi av FAO for å forbedre forvaltningen av hai. En rekke land og regionale fiskeriorganisasjoner har iverksatt tiltak på dette området. Det er ennå for tidlig å se hvorvidt reduksjonen av haifangster det siste tiåret kan tilskrives bedre forvaltning eller rett og slett dårligere tilgjengelighet fordi de viktigste haibestandene fortsatt er i tilbakegang. Det vi vet er at det fremdeles er et stykke å gå når det gjelder forvaltningen av ulike haiarter i tropiske farvann.

Når det gjelder handel med haiprodukter, vil CITES være vårt hovedinstrument for å følge opp vedtaket. Nasjonalt jobber Klima- og miljødepartementet med utkast til en ny CITES-forskrift som bl.a. vil forbedre vernet av utsatte arter ved å foreslå straffeforfølgelse ved konstaterede lovbrudd. Enkeltmedlemmer kan foreslå listing av nye arter. Forslagene vil deretter vurderes av FAOs ekspertpanel. Det er i denne sammenheng tradisjon for

¹³ *Carcharinus longimanus* (hvitfinnehai), *Lamna nasus* (håbrann), *Sphyrna lewini* (skjellhammerhai), *Sphyrna mokarran* (storhammerhai), *Sphyrna zygaena* (glatthammerhai) ble oppført i 2014, i tillegg til *Carcharodon carcharias* (hvithai), *Cetorhinus maximus* (brugde) og *Rhincodon typus* (hvalhai).

Norge å støtte forslag der ekspertpanelet vurderer at artenes biologiske status kan trues ved handel med disse artene.

Arbeidet for å forbedre forvaltningen av hai er et langsiktig arbeid som krever bred nasjonal og internasjonal innsats. Regjeringen vil derfor følge opp Stortingets anmodning gjennom arbeidet i CITES, hvor ytterligere CITES-listing vil kunne være et viktig supplement til det internasjonale arbeidet med å bekjempe overbeskatning av utsatte haiarter.

EØS og indre marked

Oppgaver og mål

EU er Norges viktigste handelspartner. Gjennom EØS-avtalen er Norge integrert i EUs indre marked. Et velfungerende indre marked er viktig for norsk verdiskaping. EØS-avtalens bestemmelser om fri bevegelse for varer, tjenester, personer og kapital åpner for mer effektiv utnyttelse av ressursene og bidrar til vekst, sysselsetting og konkurransevne. Et felles regelverk skaper forutsigbarhet og likeverdige konkurransevilkår for alle som opererer i det indre marked.

Departementet administrerer flere ordninger der målet er å fjerne ulovlige restriksjoner i det indre marked og motvirke etablering av nye handelshindringer. Departementet koordinerer EØS-høring av forslag til tekniske regler i henhold til EØS-høringsloven. Videre drifter departementet et varekontaktpunkt hvor næringsdrivende fra andre EØS-stater kan henvende seg for informasjon om hvilke regler som gjelder for omsetning av varer i Norge. Departementet er nasjonalt kontaktpunkt for EØS-problemløsningsnettverket SOLVIT. SOLVIT er en gratis tjeneste som hjelper bedrifter og personer med å løse problemer som skyldes at nasjonale myndigheter i en annen EØS-stat ikke anvender EØS-retten korrekt.

Internasjonalt regelverk er avgjørende for en global næring som skipsfart. Det er et omfattende og godt samarbeid med Europakommisjonen, det europeiske sjøfartsdirektoratet EMSA og EUs medlemsland i skipsfartsspørsmål gjennom deltakelse i det indre marked. På sikkerhets- og miljøområdet vektlegger regjeringen at arbeidet med EØS-regelverket er i tråd med relevant regelverk i FNs sjøfartsorganisasjon IMO.

Også for sjømatnæringen er EØS-regelverket svært viktig. Matområdet utgjør den største andelen av rettsaktene i EØS-avtalen. Regelverket skal sikre høy beskyttelse når det gjelder næringsmidler, både for menneskers helse og for forbrukerinteresser. Samtidig skal det sikres at det indre

marked virker på en tilfredsstillende måte. Matmyndighetene legger stor vekt på å påvirke regelverksutviklingen i EU på et tidlig tidspunkt.

Det legges også stor vekt på å innlemme nytt regelverk i EØS-avtalen så snart som mulig etter at det er vedtatt i EU.

Status og resultater

Europakommisjonen la 28. oktober 2015 fram en strategi for det indre marked for varer og tjenester. Strategien løfter fram 22 ulike initiativer og Nærings- og fiskeridepartementet, i samarbeid med andre berørte departementer, følger nå løpende opp dette arbeidet for å ivareta norske interesser.

Nærings- og fiskeridepartementet veileder videre både myndigheter, bedrifter og privatpersoner i rettigheter og muligheter i det indre marked. Konkrete ordninger som SOLVIT og varekontaktpunktet fungerer etter hensikten.

Prioriteringer 2017

Nærings- og fiskeridepartementet vil i 2017 prioritere å følge opp norske interesser i Europakommisjonens initiativer i indre markedsstrategien. Målet er å sikre enklere handel med trygge varer og tjenester i EØS.

Eksportfinansiering

Oppgaver og mål

Det statlige norske systemet for langsiktig eksportfinansiering består av to aktører Garantiinstituttet for eksportkreditt (GIEK) og Eksportkreditt Norge AS, og skal være et supplement til kommersielle finansinstitusjoner. Aktørene spiller en sentral rolle i finansieringen av norsk eksport, spesielt i tider med uro i finansmarkedene og få alternative finansieringskilder. De er ofte involvert i finansieringen av de samme eksportkontraktene, men da med ulike roller – Eksportkreditt Norge gir lån, mens GIEK gir garantier. I praksis fungerer finansieringen slik: Eksportkreditt Norge gir et lån til en kjøper av en norsk eksportørers vare eller tjeneste. Eksportkreditt Norge kan ikke selv ta kredittrisikoen for at låntakeren ikke betaler tilbake lånet, og må derfor få en garanti fra GIEK og/ eller en annen eksportgarantiinstitusjon eller finansinstitusjon med god kredittverdighet. På samme måte som Eksportkreditt Norge kan bruke andre garantister enn GIEK, kan GIEK garantere for lån som ikke er gitt

av Eksportkreditt Norge. Det er et utstrakt samarbeid mellom GIEK og Eksportkreditt Norge.

Før Eksportkreditt Norge AS ble etablert i 2012, forvaltet Eksportfinans ASA (15 pst. stats-eid) den norske eksportkredittordningen (108-ordningen). Ettersom lånene under ordningen nedbetales over mange år, forvalter selskapet fortsatt en del lån på vegne av staten.

GIEK og Eksportkreditt Norge er bare rettet mot eksport som har et langsiktig finansieringsbehov. Kortsiktige kredittforsikringer kan kjøpes på kommersielle vilkår hos statsaksjeselskapet GIEK Kredittforsikring AS (GK) eller hos andre kommersielle forsikringsselskaper.

Formålet med internasjonal regulering

Betingelsene for offentlige langsiktige eksportlån og -garantier (bl.a. minimumspriser og maksimale løpetider) reguleres i dag av en OECD-tilknyttet avtale, Arrangement on Officially Supported Export Credits («Arrangement»).

Formålet med den internasjonale reguleringen er å sikre at konkurranse mellom eksportører er basert på pris og kvalitet på varen/tjenesten og ikke på den offentlige finansieringen som tilbys. Videre skal internasjonal regulering av feltet bidra til å begrense subsidiekonkurranse mellom land. Norge deltar i forhandlinger om å få til en ny internasjonal avtale, der også ikke-OECD land som bl.a. Brasil, Russland, India, Kina og Sør-Afrika deltar.

Status og resultater

I 2015 opplevde GIEK og Eksportkreditt Norge en endret markedssituasjon, særlig knyttet til situasjonen for olje-, gass- og maritime næringer. GIEK og Eksportkreditt Norge er i stor grad involvert i eksporttransaksjoner knyttet til disse næringene. Den utfordrende markedssituasjonen medførte at både GIEK og Eksportkreditt Norge arbeidet mye med oppfølging av utestående lån og garantier hvor låntaker er eller forventes å komme i økonomiske vanskeligheter og/eller mislighold. I slike saker arbeider GIEK og Eksportkreditt Norge for å sikre statens verdier på en god måte. Samtidig opplevde virksomhetene økt tilfang av søknader fra andre bransjer enn olje, gass og maritim, bl.a. som følge av virksomhetenes markedsarbeid og utvikling av enklere løsninger for små eksportkontrakter. Slike saker innebærer ofte eksport til andre og mer krevende land. Dette innebærer vurderinger og prosesser for virksomhetene som

Boks 4.11 Samarbeid mellom eksportfinansieringsvirkemidlene og Innovasjon Norge

Innovasjon Norge, Eksportkreditt Norge og GIEK har økt sitt samarbeid de siste årene. I 2015 deltok aktørene på flere arrangementer sammen for å markedsføre sine tilbud, bl.a. til små- og mellomstore bedrifter. I tillegg har Eksportkreditt Norge og GIEK lagt opp til regelmessige besøk til Innovasjon Norges utekontorer og enkelte seminarer. Videre har Eksportkreditt Norge styrket sitt samarbeid med Innovasjon Norge gjennom at en av Innovasjon Norge sine medarbeidere både i Rio de Janeiro, Houston og Singapore avsetter noe tid til oppgaver for Eksportkreditt Norge.

er annerledes enn det de tidligere har vært vant til, som igjen krever kompetanseheving.

I 2015 har også GIEK og Eksportkreditt Norge fortsatt sitt samarbeid om saker og problemstillinger knyttet til anti-korrupsjon.

Prioriteringer 2017

Arbeidet med å følge opp risiko i GIEKs portefølje vil bli prioritert i 2017, særlig med tanke på situasjonen i olje- og gass og maritime næringer og den økte risikoen som medfølger for utbetalinger under garantier i GIEK.

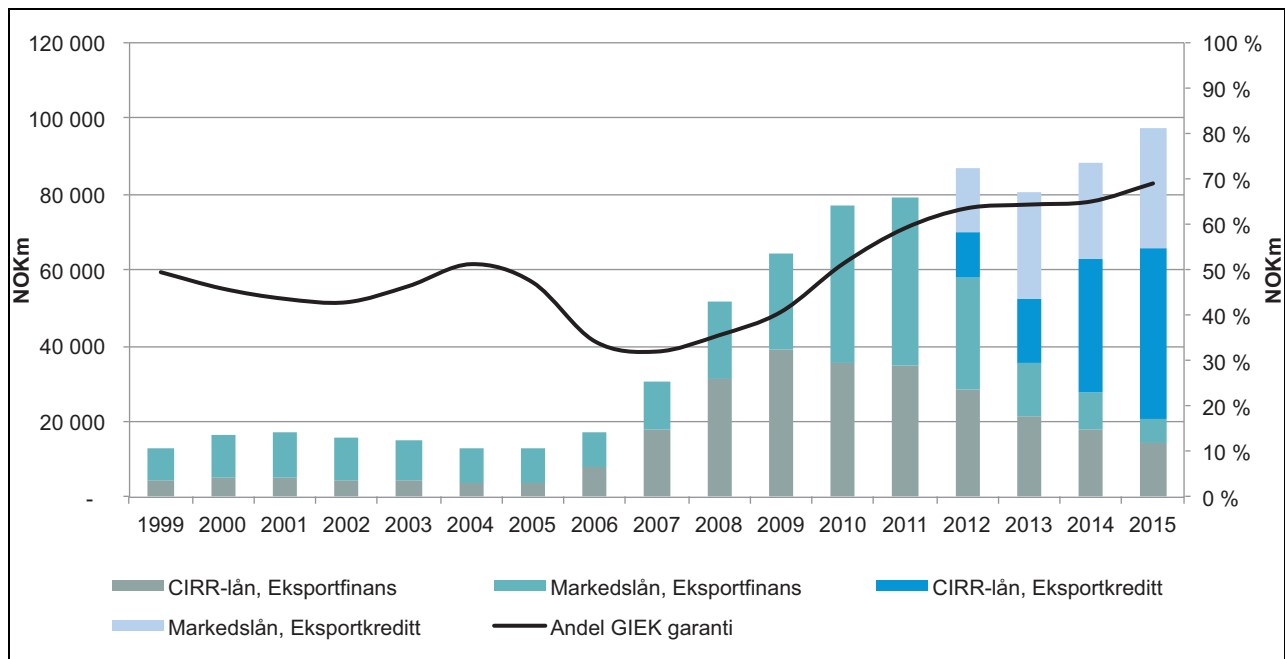
Rammene for GIEKs garantiordninger foreslås videreført for å bidra til forutsigbarhet for norsk eksportrettet næringsliv, og for å fremme verdiskaping og sysselsetting i Norge.

Videre vil GIEK og Eksportkreditt Norge fortsette å prioritere sitt samarbeid med å gjøre eksportfinansieringstilbudet kjent utenfor sine hovedbrukergrupper, inkludert små og mellomstore bedrifter og bedrifter innen fastlandsnæringer.

Den internasjonale reguleringen av eksportfinansiering har direkte betydning for det norske eksportfinansieringssystemet. Arbeidet knyttet til dagens OECD-tilknyttede avtale og arbeidet med forhandlinger i International Working Group on Export Credits (IWG) vil også bli prioritert.

Fremme av norsk næringsliv i utlandet

Nærings- og fiskeridepartementet arbeider med å fremme norsk næringsliv i utlandet gjennom bl.a. bilateral myndighetsdialog, bilaterale investere-



Figur 4.33 Utvikling i offentlig eksportfinansiering 1999–2015 (mill. kroner)

Utlånsaldo representerer lånesaldo Eksportkreditt Norge AS/Eksportfinans ASA. Lånesaldo Eksportfinans ASA inkluderer også annen finansiering enn CIRR-kvalifiserende (med CIRR-kvalifiserende menes lån som kvalifiserer for offentlig støttede fastrentelån iht. den OECD-tilknyttede avtalen, Arrangement).

Kilde: Eksportkreditt Norge AS.

ringsavtaler og næringslivsdelegasjoner. Et sentralt virkemiddel i dette arbeidet er Innovasjon Norge som gjennom sitt internasjonaliseringarbeid bistår norske selskaper i utlandet. På sjømatområdet er Norges sjømatråd en viktig aktør. Som nevnt ovenfor er også GIEK og Eksportkreditt Norge viktige aktører i regjeringens arbeid med å fremme norsk eksport og investeringer i utlandet.

Departementet er ansvarlig for næringslivsdelegasjoner ved statsbesøk og offisielle besøk til utlandet. Målet med næringslivsdelegasjonene er at bedriftene som deltar, skal dra nytte av profileringen som representantene fra det offisielle Norge skaper. Myndighetsdialog med prioriterte land for norsk næringsliv vektlegges og dette sikres bl.a. gjennom møter i bilaterale økonomiske kommisjoner. Departementet har ansvar for det næringspolitiske samarbeidet innenfor regionale fora som bl.a. Nordisk Ministerråd. Næringslivets samfunnsansvar er prioritert i dialogen med myndigheter og næringsliv ved politiske besøk i utlandet, i økonomiske kommisjoner og i forbindelse med handelsavtaleforhandlinger. Det stilles også krav til at bedrifter skal ivareta sitt samfunnsansvar ved tildeling av offentlig støtte til næringslivet gjennom bl.a. Innovasjon Norge, GIEK og Eksportkreditt Norge AS.

Departementet er ansvarlig for norsk deltakelse på verdensutstillinger organisert av det

internasjonale utstillingsbyrå (BIE). Beslutning om framtidig deltakelse på verdensutstillinger tas etter en vurdering av kostnad og nytteverdi av deltakelsen, og om det er tilstrekkelig interesse fra norsk næringsliv for å delta. Norge vil ikke delta på verdensutstillingen EXPO 2017 i Astana, Kasakhstan.

Departementet leder arbeidet med «Team Norway». Dette er et samarbeid mellom ulike offentlige og private aktører som jobber for å fremme norsk næringsliv i utlandet. Formålet med «Team Norway-samarbeidet» er å bidra til økt verdiskaping i norsk økonomi gjennom informasjonsutveksling, samordning og koordinert innsats og initiativer.

Norges sjømatråd AS

Norges sjømatråd AS har som formål å øke verdiskapingen i fiskeri- og havbruksnæringen ved å øke etterspørselen etter norsk sjømat. Sjømatrådet eies i sin helhet av Nærings- og fiskeridepartementet. Hovedoppgavene til selskapet er fellesmarkedsføring, innhenting og deling av markedsinformasjon, samt arbeid med markedsadgang og beredskap. Selskapet eies av Nærings- og fiskeridepartementet og er en sentral rådgiver i spørsmål som omhandler eksport, handelshindringer, markedsadgang m.m.

Norges sjømatråd er finansiert av fiskeri- og havbruksnæringen gjennom en årsavgift for sjømateksportører på 15 000 kroner (det er p.t. registrert 453 eksportører) og en markedsavgift fastsatt i medhold av fiskeeksportloven av mars 1990. Markedsavgiften er fra 1. januar 2016 på 0,6 pst. for laks, ørret og de viktigste pelagiske artene og 0,75 pst. for øvrige arter. Varer i tolltariffens kapittel 16.40 har fått fritak for eksportavgift.

Regnskapsmessige inntekter i 2015 ble på i underkant av 550 mill. kroner.

Prioriteringer 2017

Departementet vil i 2017 prioritere arbeidet med bilaterale investeringsavtaler, bilateralt økonomisk samarbeid og eierstyring av Norges sjømatråd.

Kap. 940 Internasjonaliseringstiltak

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	13 287	5 000	7 600
	Sum kap. 0940	13 287	5 000	7 600

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Nærings- og fiskeridepartementet stiller årlig midler til disposisjon for næringslivsaktiviteter ved utenriksstasjonene, strategiske prosjekter for internasjonalisering og til eventuell norsk deltakelse på verdensutstillinger. Målet er å bidra til å samordne og styrke den samlede og langsiktige offentlige innsatsen for å øke norsk eksport og fremme norske næringsinteresser i utlandet. Næringslivet har særlig behov for draghjelp og støtte fra myndighetene i nye og viktige vekstmarkeder. Dette skal være et supplement til den ordinære virksomheten til virkemiddelapparatet, i markeder og innenfor sektorer der norsk næringslivs langsiktige muligheter er spesielt framtreddende. Det er særlig behov for tiltak som kan bidra til å forsterke den langsiktige profilerings- og døråpningseffekten i forbindelse med gjennomføringen av politiske besøk og statsbesøk.

Resultater 2015

I 2015 ble det brukt omlag 11 mill. kroner til nærings- og profileringsarbeid ved utenriksstasjonene. Midlene finansierte totalt 244 prosjekter. Ved tildelingen av midler ble det bl.a. lagt vekt på prosjekter som er finansiert sammen med næringslivet og samordnet med andre deler av virkemiddelapparatet. Dette for å underbygge satsingen på Team Norway. Hoveddelen av midlene gikk til stasjonene i Asia og Europa. Totalt ble det brukt om lag 13 mill. kroner til arbeidet med stra-

tegiske internasjonaliseringssprosjekter i 2015. Midlene ble benyttet til tiltak i samarbeid med næringslivet og virkemiddelapparatet, bl.a. i forbindelse med offisielle besøk til Washington og Alaska, og til Brasil.

Prioriteringer 2017

Nærings- og fiskeridepartementet vil også i 2017 gi tilskudd og bidrag til gjennomføringen av nærings- og profileringsaktiviteter ved utenriksstasjonene og internasjonaliseringssprosjekter i samarbeid med virkemiddelapparatet, næringslivet og forsknings- og utdanningsinstitusjoner, med særlig vekt på vekstkraftige markeder og sektorer. Departementet vil fortsette arbeidet med å videreutvikle «Team Norway» som felles profilerings- og koordineringsplattform.

Budsjettforslag 2017

Det foreslås bevilget 7,6 mill. kroner til dekning av utgifter til eksportfremmende tiltak ved utenriksstasjonene og strategiske internasjonaliseringssprosjekter i 2017.

Orientering om 108-ordningen

Eksportfinans ASA og staten har en avtale om at selskapet skal forvalte en eksportlånordning, den såkalte 108-ordningen. Avtalen ble sagt opp for nye tilsagn med virkning fra og med 21. desember 2011. En overgangsordning gjaldt fram til 1. juli 2012. Deretter har Eksportkreditt

Norge forvaltet statens eksportkredittordning. Det vises til omtale under kap. 2429 Eksportkreditt Norge AS. Eksportfinans ASA forvalter fortsatt sin portefølje av CIRR-lån som er gitt under 108-ordningen. Det vil derfor i flere år framover kunne være behov for bevilgninger under kap. 940, post 73.

Om ordningen

Ordningen med fastrentelån (CIRR-lån) til utenlandske importører av norske kapitalvarer og norske rederier i internasjonal konkurranse, den såkalte 108-ordningen, ble opprettet i 1978 med utgangspunkt i den OECD-tilknyttede avtalen «Arrangement on Officially Supported Export Credits». Avtalen regulerer betingelsene for offentlig langsiktig eksportlån og –garantier, herunder rente- og avdragsvilkår. Formålet med 108-ordningen har vært å fremme norsk eksport. Dette skulle gjøres ved å tilby norske eksportører av kapitalvarer og arbeids- og tjenesteytelser et konkurransedyktig eksportkreditttilbud på like gode vilkår som offentlig støttede eksportkreditter i våre konkurrentland. Bevilgningsbehovet over statsbudsjettet framkommer når rentesatsene på utlånene ikke fullt ut dekker innlåns- og forvaltningskostnadene. Bevilgningen vil derved avhenge av rentebetingelser på utlån under ordningen, det samlede volumet av utestående kreditter i ulike valutaer, rentesatsene på innlånene og valutabevegelser. Staten bærer følgelig en risiko knyttet til ordningens økonomiske resultat. Eksportfinans blir kompensert for å forvalte ordningen gjennom marginer på utestående lån. Underskuddet belastes statsbudsjettet to år etter

at det er påløpt. I tillegg dekkes rentegodtgjørelse til Eksportfinans for den mellomværende perioden fram til utbetalingstidspunktet.

Status

Nærings- og fiskeridepartementet og Eksportfinans ASA har i over to år vært uenige om både hvilke prinsipper som gjelder for beregning av oppgjør ved førtidsinnfrielse av lån under 108-ordningen og størrelsen på forvaltningshonoraret som selskapet får for å forvalte gjenværende 108-ordning. I påvente av at uenighetene skulle bli avgjort var bevilgningsbehovet uklart. Det ble derfor ikke foreslått bevilgning til Eksportfinans ASA i statsbudsjettene for 2015 og 2016 som oppgjør for resultatene på avregningskontoen til 108-ordningen i 2013 og 2014. Uenighetene ble avgjort ved voldgift sent våren 2016.

Eksportfinans og Nærings- og fiskeridepartementet arbeider med å omgjøre dommen til økonomiske konsekvenser, men dette ble ikke klarlagt i tide til å bli hensyntatt i Prop. 1 S (2016–2017). Det gjelder da også resultatet på avregningskontoen for 2015, som normalt skal gjøres opp i 2017.

Det legges opp til at det gjennomføres et samlet oppgjør etter dommen som også inkluderer oppgjør for resultatene på avregningskontoen for årene 2013, 2014 og 2015. Etter at Eksportfinans ASA og Nærings- og fiskeridepartementet har blitt enige om oppgjøret etter dommen, og resultatet på avregningskontoen for både 2013, 2014 og 2015 er klart, vil NFD komme tilbake med forslag til bevilgning.

Kap. 2429 Eksportkreditt Norge AS

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
70	Tilskudd	100 000	100 786	108 000
71	Viderefakturerte utgifter		200	200
89	Valutatap	2 196		
90	Utlån	17 863 034	15 000 000	12 000 000
	Sum kap. 2429	17 965 230	15 100 986	12 108 200

Vedrørende 2016:

Ved St.vedt. 17. juni ble det gjort følgende be-

vilgningsendringer, jf. Prop. 122 S og Innst. 400 S (2015–2016) ble post 71 redusert med 0,2 mill. kroner.

Oppgaver og mål

Eksportkreditt Norge AS er et 100 pst. statseid selskap som har som formål å forvalte en statlig ordning for finanstjenester til norsk eksport av kapitalvarer og tjenester. Selskapets eneste oppgave er å drifte statens eksportkredittordning, jf. boks 4.12 nedenfor. Ordningen skal bidra til at norske eksportører kan konkurrere på like vilkår med andre eksportører med tilgang til tilsvarende nasjonale eksportkredittordninger. Eksportkreditt Norge ivaretar hele prosessen med markedsføring/salg, behandling av søknader, utbetalinger og oppfølging av lån under eksportkredittordningen. Lånene står på statens balanse, og staten tar all risiko knyttet til utlånsvirksomheten. Eksportkreditt Norge legger vekt på å sikre at det ikke oppstår tap i forbindelse med utlån. Det forventes i et normalår ikke tap på utlånsiden da alle lån er garantert og/eller sikret. Selskapets virksomhet er regulert bl.a. i eksportkredittloven og forskrift om eksportkredittordningen.

Styret i Eksportkreditt Norge har ansvar for selskapets virksomhet og resultater. I tillegg til eierskapsdialogen med Eksportkreditt Norge har departementet også en styringsdialog med selskapet knyttet til selskapets forvaltning av eksportkredittordningen og tilskudd til driften av denne.

Eksportkreditt Norge holder til i Oslo. Selskapet disponerte i gjennomsnitt 43 årsverk i 2015.

Hovedmålet for Eksportkreditt Norge er å framme norsk eksport gjennom konkurransedyktig, tilgjengelig og effektiv eksportfinansiering.

Med *konkurransedyktig eksportfinansiering* menes det at norske, offentlig støttede, kontraktstøttede eksportkreditter skal tilbys på like gode vilkår som i våre konkurrentland og i samsvar med internasjonale avtaler. Eksportkreditt Norge skal bidra til å videreutvikle det internasjonale regelverket i samarbeid med departementet og fungere som et fagorgan for departementet i relevante eksportpolitiske spørsmål.

Med *tilgjengelig eksportfinansiering* menes et kjent tilbud fra et selskap med godt nasjonalt og internasjonalt omdømme. Tilbudet skal omfatte små og mellomstore norske eksportbedrifter og selskaper som utvikler ny kunnskap og teknologi.

Effektiv eksportfinansiering innebærer en effektiv organisering og drift av selskapet, inkludert søknadsbehandling. Selskapet skal også legge vekt på effektiv risikostyring, bl.a. knyttet til prising, etablering og oppfølging av lån.

Boks 4.12 Statens eksportkredittordning

Eksportkreditt Norge AS forvalter statens eksportkredittordning. Det innebærer at selskapet på vegne av den norske stat, tilbyr lån til kjøpere av norske eksportørers kapitalvarer og tjenester. Ordningen er rettighetsbasert. Vilårene for å få lån, og vilårene for selve lånet, reguleres bl.a. i den OECD-tilknyttede eksportfinansieringsavtalen, Arrangement, og i forskrift om eksportkredittordningen. Derksom eksportkontrakten kvalifiserer for lån etter regelverket, vil Eksportkreditt Norge gi et tilbud (tilsagn) om lån. Det stilles krav bl.a. om å ta samfunnsansvar. Alle lån må være garantert av en statlig eksportgarantistitusjon og/eller en finansinstitusjon med god rating, eller sikret med kontantdepot i henhold til Eksportkreditt Norges kredittretningslinjer. En betydelig andel av lånene (74 pst. per 31. desember 2015) er garantert av Garantiinstituttet for eksportkreditt (GIEK). Låntakere kan velge mellom to ulike rentetyper, den offentlig støttede fastrenten CIRR¹ og en flytende markedsrente. Markedsrenten settes på kommersielle vilkår.

Selskapet forvalter eksportkredittordningen etter de krav som fastsettes gjennom statens styrende dokumenter. Eksportkredittordningens kontantstrømmer holdes adskilt fra Eksportkreditt Norges drift ved at kontantstrømmene fra ordningen går direkte gjennom statens konsernkontoordning i Norges Bank.

¹ CIRR (Commercial Interest Reference Rate) er minimumsrenten for offentlig støttede fastrentelån i henhold til «Arrangement On Officially Supported Export Credits», og rentesatsen endres månedlig. For fastsettelse av renten tas det utgangspunkt i statsobligasjonsrenten i den aktuelle valuta. CIRR renten settes ett prosentpoeng høyere enn denne.

Resultater 2015

Eksportkreditt Norge opplevde høyt aktivitetsnivå i 2015. Situasjonen for olje og gass samt maritime næringer medførte at selskapet arbeidet mye med oppfølging av utestående lån i denne delen av porteføljen. Samtidig arbeidet selskapet med å gjøre eksportkredittordningen kjent og tilgjengelig både for bedrifter som fått bedret konkurranse-

evne på bakgrunn av en lavere kronekurs og for bedrifter som opplever en mer krevende markedsituasjon.

Selskapet arbeidet aktivt med å styrke samarbeidet med GIEK, for å forenkle prosessene overfor kunder og samarbeidspartnere. Virksomhetene markedsførte bl.a. en forenklet løsning for små eksporttransaksjoner (SMB-løsningen), gjennom felles kundearrangementer i Norge og utlandet. Løsningen er godt mottatt i markedet.

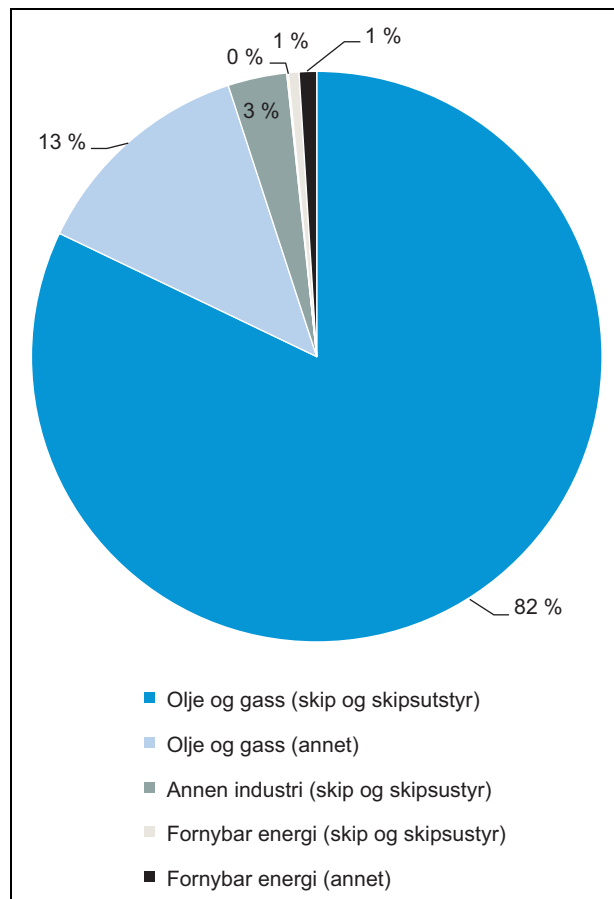
Undersøkelser gjennomført av Oxford Research på oppdrag fra Eksportkreditt Norge, viser at selskapets produkter og tjenester ble oppfattet som både konkurransedyktige og godt tilpasset behovene i markedet i 2015. I en kundeundersøkelse svarte 77 pst. at deres prosjekter ikke ville blitt realisert, eller realisert i mindre skala, dersom Eksportkreditt Norge ikke hadde bidratt med finansiering.

I løpet av 2015 utbetalte Eksportkreditt Norge 17,9 mrd. kroner i nye eksportrelaterte lån. Totalt hadde selskapet 231 lån under forvaltning til en samlet verdi på 76,5 mrd. kroner ved utgangen av 2015, mot henholdsvis 196 lån og 60,9 mrd. kroner i 2014. Målt i norske kroner var 41 pst. av utlånsporteføljen markedslån og 59 pst. CIR-lån. Det var ingen faktiske tap relatert til utlån i 2015.

Eksportkreditt Norge mottok 275 søknader om finansiering av eksportkontrakter til 68 land i 2015 mot 308 søknader og 54 land i 2014. Reduksjonen i antall søknader var knyttet til lavere aktivitetsnivå for nye eksportkontrakter innenfor maritim petroleumsrelatert næring. Selskapet mottok 69 søknader fra fastlandsindustrien, en økning fra foregående år, og en tredobling sammenliknet med selskapets oppstartsår i 2012.

Vurdering av måloppnåelse

Departementet vurderer at selskapets resultater er i samsvar med selskapets mål og departementets føringer for 2015. Eksportkreditt Norge har en utfordrende situasjon, med krevende oppfølging av utestående lån knyttet til olje- og gassbransjen, samtidig som selskapet arbeider med søknader og med å markedsføre sitt tilbud. Etter departementets vurdering håndterer Eksportkreditt Norge situasjonen godt. Departementet er fornøyd med selskapets arbeid, sammen med GIEK, med å forenkle sitt prosesser overfor kunder og samarbeidspartnere, samt med å markedsføre eksportfinansieringstilbudet. Dette arbeidet vil være viktig framover, for å bidra til økt eksport.



Figur 4.34 Næringsfordeling i Eksportkreditt Norges utlånsportefølje 2015 (basert på porteføljens kronebeløp)

Prioriteringer 2017

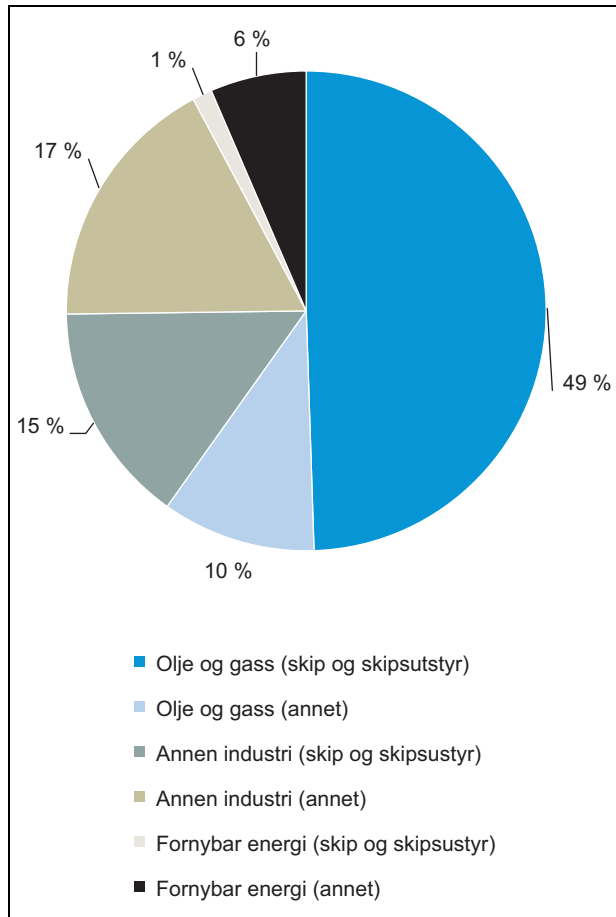
Eksportkreditt Norge skal prioritere å følge opp sin låneportefølje, på en måte som sikrer statens samlede verdier. Det er også en prioritert oppgave at Eksportkreditt Norge og GIEK fortsetter sitt gode samarbeid for å bidra til økt eksport, særlig med å øke kjennskapen til eksportfinansieringstilbudet, også hos små og mellomstore bedrifter og bedrifter innenfor fastlandsnæringer. Selskapet skal, sammen med GIEK, fortsette å arbeide med forenkling overfor kunder og samarbeidspartnere.

Budsjettforslag 2017

Post 70 Tilskudd

Tilskuddet er selskapets eneste inntektskilde. Det skal sikre at selskapet kan betjene sine kunder på en profesjonell og effektiv måte.

Tilskuddet skal dekke alle utgifter til administrasjon av selskapet og forvaltningen av utlåns-



Figur 4.35 Næringsfordeling i søknader under Eksportkreditt Norge 2015 (basert på kronebeløp)

virksomheten, inklusiv lønn og personalkostnader, husleie, programvarelisenser, IKT-utgifter og eksterne tjenestekjøp. Tilskuddet skal også dekke utgifter forbundet med enkeltlån når slike kostnader ikke viderefaktureres til låntaker. Videre skal tilskuddet dekke selskapets arbeid med rådgiving til departementet.

Situasjonen for petroleumsrelaterte næringer innebærer at Eksportkreditt Norge opplever stort behov for ekstra oppfølging av lån hvor låntaker er eller forventes å komme i økonomiske vanskeligheter. Samtidig opplever selskapet en økning i søknader til nye markeder, som ofte krever en høyere arbeidsinnsats fra selskapet per omsøkte krone.

Det foreslås en bevilgning på 108 mill. kroner.

Post 71 Viderefakturerte utgifter

Før Eksportkreditt Norge inngår eller endrer låneavtaler, vil det ofte være behov for å innhente eksterne vurderinger for å sikre at vesentlige forhold ved lånet og lånedokumentasjonen er tilstrekkelig godt ivarettatt. Eksportkreditt Norge

viderefakturerer normalt utgiftene til låntaker. Utleggene er ikke garantert av tredjeparter, og det kan forekomme enkelte mindre tap. Bevilgningen på posten skal dekke akkumulerte tap for slike utlegg, året etter at tapene inntreffer. Bevilgningen for viderefakturerte utgifter for 2017 skal dekke akkumulerte tap i 2016.

Det foreslås en bevilgning på 200 000 kroner for 2017. Dette er et anslag, og regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgningsendring i forbindelse med endringer av budsjettet våren eller høsten 2017.

Post 90 Utlån

Alle lånesøknader som oppfyller kravene i regelverket for eksportkredittordningen, jf. forskrift om eksportkredittordningen § 1, vil få tilbud (tilsagn) om finansiering, jf. forslag til vedtak X, 3. I tillegg har selskapet i henhold til Prop. 102 L (2011–2012) *Lov om Eksportkreditt Norge AS (eksportkredittloven)* anledning til å videreføre hele eller deler av Eksportfinans ASAs lån som kommer til marginreforhandling, og har også en oppgave i å sikre statens verdier i tilfeller hvor låntaker har betalingsproblemer og/eller misligholder lånet. Videre kan selskapet, når hensynet til statens samlede interesser tilsier det, refinansiere på markedsmessige vilkår, lån som er minimum 70 pst. garantert av GIEK, jf. forskrift om eksportkredittordningen § 6.

Det er knyttet usikkerhet til utbetalingsbehovet under ordningen. Posten gjelder nye låneutbetalinger, midlertidige utlegg for å sikre statens verdier i tilfeller hvor låntaker har betalingsproblemer og/eller misligholder, låneutbetalinger knyttet til refinansiering, samt eventuelle låneovertakelser. Beste anslag er 12 mrd. kroner. Videre foreslås det en fullmakt til å overskride bevilgningen med inntil 30 mrd. kroner.

På denne bakgrunn foreslås en bevilgning på 12 mrd. kroner og en fullmakt til å kunne overskride bevilgningen, men slik at samlede utbetalinger ikke overstiger 42 mrd. kroner, jf. forslag til vedtak IV, 3.

Dette er et anslag, og regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgningsendring i forbindelse med endringer av budsjettet våren eller høsten 2017.

Fullmakter til å utgiftsføre uten bevilgning

En stor del av lånene under eksportkredittordningen utbetales i fremmed valuta. Svingninger i valutakursene kan medføre valutatap eller valuta-

gevinster ved den enkelte avdragsinnbetaling. I henhold til Prop. 102 L (2011–2012) *Lov om Eksportkreditt Norge AS* skal Eksportkreditt Norge ikke foreta sikringstransaksjoner på statens vegne. Valutakurstap og -gevinster under

eksportkredittordningen budsjetteres ikke, men foreslås som tidligere ført direkte i statsregnskapet på kap. 2429, post 89 (valutatap) og kap. 5329, post 89 (valutagevinst), jf. forslag til vedtak V, 2.

Kap. 5329 Eksportkreditt Norge AS

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
70	Gebyrer m.m.	41 187	30 000	30 000
89	Valutagevinst	1 279 148		
90	Avdrag på utestående fordringer	8 498 449	10 200 000	10 700 000
	Sum kap. 5329	9 818 784	10 230 000	10 730 000

Post 70 Gebyrer m.m.

Gebyrene for lån under eksportkredittordningen fastsettes i tråd med markedspraksis for tilsvarende lån og varierer bl.a. med kompleksiteten i den enkelte låneavtale og rollen Eksportkreditt Norge har som långiver. I tilfeller hvor Eksportkreditt Norge har rollen som agent, dvs. den som forestår den praktiske oppfølgingen overfor låntaker i låneforholdet, kan f.eks. selskapet ta et agentgebyr. For de indirekte kostnadene ved å binde likviditet til et lån, kan det videre påløpe en såkalt beredskapsprovisjon, og for arbeidet med å skrive ut og sette sammen lånedokumentasjonen kan det påløpe arrangementsgebyrer. Nivå på samlede gebyrinntekter vil, i tillegg til forhold ved den enkelte låneavtale, avhenge av antall lån som utbetales og hvor mange lån som innfris før tiden. Gebyrnivået skal ikke avhenge av låntakers rentevalg. Beste anslag for gebyrinntekter for 2017 er 30 mill. kroner.

På denne bakgrunn foreslås en bevilgning på 30 mill. kroner. Regjeringen vil om nødvendig

foreslå bevilgningsendring i forbindelse med endringer av budsjettet våren eller høsten 2017.

Post 90 Avdrag på utestående fordringer

I 2017 forventes det avdrag for totalt 10,7 mrd. kroner på lån under eksportkredittordningen. Beløpet består av forventede avdrag på eksisterende utestående saldo, avdrag på lån som forventes utbetalt framover og anslag på førtidsinnfrielse.

Avdragene følger fastsatte avdragsprofiler som normalt innebærer halvårlige avdrag. For lån i fremmed valuta føres avdrag til historisk kurs, mens valutakurstap og -gevinster som realiseres på bakgrunn av kurssvingninger, føres på egne poster, jf. omtale under kap. 2429 og forslag til vedtak V, 2.

På denne bakgrunn foreslås en bevilgning på 10,7 mrd. kroner i 2017. Dette er et anslag, og regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgningsendring i forbindelse med endringer av budsjettet våren eller høsten 2017.

Kap. 5629 Renter fra eksportkredittordningen

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
80	Renter	1 556 706	1 600 000	1 800 000
	Sum kap. 5629	1 556 706	1 600 000	1 800 000

Boks 4.13 Oversikt over GIEKs aktive garantiordninger

Alminnelig garantiordning består i hovedsak av eksportgarantier for risiko knyttet til manglende betaling fra kjøper, enten det skyldes politiske forhold (f.eks. krig) eller kommersielle forhold (f.eks. konkurser). Garantier for investeringer (f.eks. investeringslån) gis bare for risiko knyttet til politiske forhold. Formålet med Alminnelig ordning er å fremme norsk eksport og norske investeringer i utlandet. Garantiordningen bidrar til at norske eksportbedrifter får nye kontrakter og er viktig for verdiskaping og sysselsetting i Norge.

Garantiordning for investeringer i og eksport til utviklingsland (U-landsordningen) benyttes til å garantere for lån til kjøpere med høyere risiko enn det som er akseptabelt under Alminnelig garantiordning. Formålet med U-landsordningen er å fremme investeringer i og eksport til land som av OECD er definert som lavere mellominntektsland, lavinntektsland og minst utviklede land. Ordningen skal bidra til at norske eksportører deltar i utviklingsfrem-

mende prosjekter. Det er et grunnfond, som ikke er rentebærende, tilknyttet ordningen.

Garantiordning for byggelån til skip, fartøy og innretninger til havs (Byggelånsgarantiordningen) benyttes til å garantere for byggelån i forbindelse med bygging eller ombygging av skip, fartøy og innretninger til havs. Formålet med garantiordningen er å sikre at norske skipsverft, offshoreverksteder og annen relevant virksomhet oppnår byggelån, gjennom risikoavlastning for private banker, og på den måten medvirke til å sikre økt aktivitet. Ordningen skal bidra til å gjøre norske verft mer konkurransedyktige ved å gi lettere tilgang på finansiering og øke kapasiteten i det norske finansmarkedet.

Garantiordning for kraftintensiv industris kjøp av kraft (Kraftgarantiordningen) skal benyttes til å garantere for finansiering i forbindelse med kjøp av kraft på langsiktige vilkår. Ordningen skal medvirke til at kraftintensiv industri i Norge kan inngå langsiktige kraftavtaler på forretningsmessige vilkår.

Post 80 Renter

Forventede renteinntekter fra statens samlede utlån under den statlige eksportkredittordningen er anslått til 1 800 mill. kroner. Renteinntektene er avhengig av utlånsvolum, valutakurs på innbetalingstidspunktet og renteutviklingen for det enkelte lån.

Det foreslås på dette grunnlag en bevilgning på 1 800 mill. kroner. Dette er et anslag, og regjeringen vil om nødvendig foreslå bevilgningsendring i forbindelse med endringer av budsjettet våren eller høsten 2017.

Kap. 2460 Garantiinstituttet for eksportkreditt (GIEK)

Oppgaver og mål

Garantiinstituttet for eksportkreditt (GIEK) er en statlig forvaltningsbedrift som har som formål å fremme norsk eksport og investeringer i utlandet gjennom å utstede garantier på vegne av den norske stat. Nærings- og fiskeridepartementet har utnevnt et styre for GIEK som leder virksomheten på statens vegne. GIEKs kontor ligger i Oslo, og

organisasjonen disponerte 85,5 årsverk per 1. oktober 2015.

GIEK tilbyr primært garantier for langsiktige eksportlån. Garantiene gis i hovedsak til virksomheter som gir lån til kjøpere av norske eksportvarer og -tjenester, f.eks. Eksportkreditt Norge AS. Dette innebærer at det er GIEK som tar risikoen for at kjøper ikke betaler. GIEK er også tillagt enkelte andre oppgaver bl.a. å forvalte byggelåns- og kraftgarantier og en beredskapsordning for statlig varekrigsforsikring (jf. omtale i kap. 900, post 72). GIEK har også ansvar for oppfølging av løpende garantiansvar og gjenstående krav under garantiordninger som er opphørt og der nye garantier ikke utstedes (jf. omtale i kap. 5460, post 71).

GIEK har følgende mål:

- GIEK skal bidra til eksportkontrakter ved å gi et konkurransedyktig eksportgarantitilbud og være et supplement til markedet
- GIEK skal medvirke til at byggelån oppnås på forretningsmessige vilkår
- GIEK skal medvirke til at langsiktige kraftavtaler inngås på forretningsmessige vilkår
- GIEK skal oppfylle kravet om at den enkelte ordning skal gå i balanse på lang sikt inkludert eventuelle tapsfond

Tabell 4.31 Utnyttelse av garantirammene per 31. desember 2015

Ordning	(i mill. kroner)						
	Garanti- ramme	Gjeldende tilbud om garanti	Utestå- ende garanti- ansvar	Bundet under rammen	Gjel- dende søknader	Nytt garanti- ansvar i 2015	Antall nye garantier i 2015
Alminnelig garantiordning	145 000	22 364	98 446 ¹	121 489 ²	18 403	15 396	123
U-landsordningen	3 150	1 465	949	2 415	2 539	94	1
Byggelånsgarantiordningen	5 000	0	770	770	3 525	790	2
Kraftgarantiordningen	20 000	0	0	0	601	0	0

¹ Inkluderer Gammel alminnelig ordning og refsikring av GIEK Kredittforsikring.

² Inkluderer gjeldende tilbud om garantier (tilsagn), utestående garantiansvar for både Alminnelig garantiordning og Gammel alminnelig ordning, refsikring av GIEK Kredittforsikring og ubenyttet del av rammeavtaler for bonds (en avtale mellom GIEK og en bank som gjør det enkelt for banken å søke avlastning for garantier knyttet til en konkret eksportør opp til et gitt beløp).

GIEKs garantivirksomhet skal finne sted innenfor de rammer som settes av internasjonalt regelverk, herunder:

- den OECD-tilknyttede avtalen «Arrangement on Officially Supported Export Credits»
- EØS-avtalens regler om offentlig støtte
- WTO regelverket, særlig «the Agreement on Subsidies and Countervailing Measures»

Videre er GIEK en faglig rådgiver for departementet bl.a. i det internasjonale arbeidet i OECD og arbeidet med en mulig ny bred eksportfinansieringsavtale gjennom IWG (International Working Group on export credits).

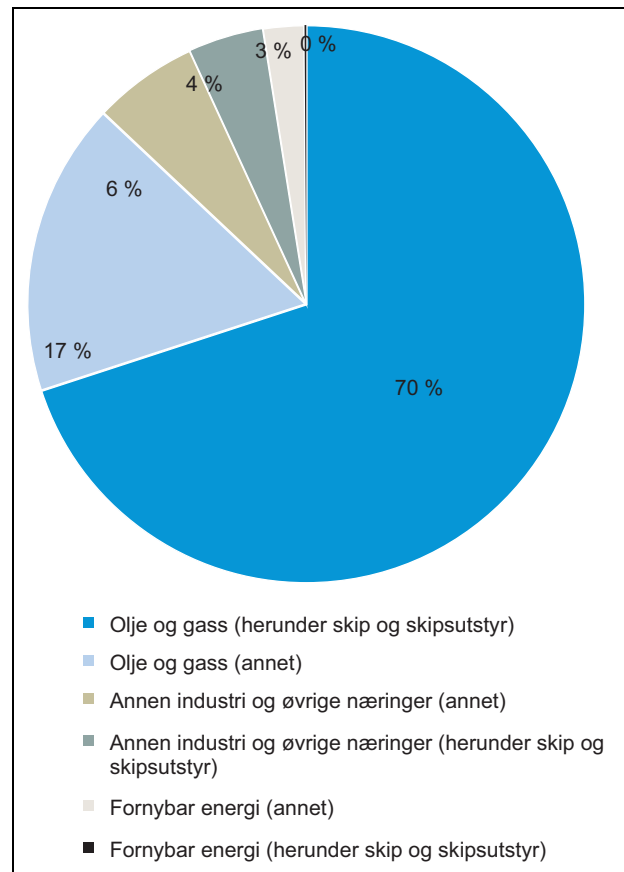
Resultater 2015

Resultater for alle ordningene

Totalt utestående garantiansvar for alle ordninger er på 100,2 mrd. kroner ved utgangen av 2015, en økning fra 89,3 mrd. kroner ved utgangen av 2014. For 2015 utgjorde garantier som ble innfridd før tiden totalt 2,3 mrd. kroner, hvilket er betydelig lavere enn i 2014 med 18,3 mrd. kroner. Det ble utbetalt totalt 1,2 mrd. kroner som erstatning under garantier i 2015, noe som er en markant økning fra 203 mill. kroner i 2014.

Figur 4.36 viser at olje og gass utgjorde 87 pst. av utestående garantiansvar i GIEKs samlede portefølje, herunder var 70 pst. knyttet til skip og utstyr til skip. Totalt sett var 74 pst. av utestående garantiansvar i GIEKs portefølje knyttet til skip og utstyr til skip.

Forvaltningen av eierskapet til GIEK Kredittforsikring AS ble overført fra GIEK til Nærings-



Figur 4.36 Næringsfordelingen i GIEKs portefølje
Utestående ansvar inkluderer refsikring av GIEK Kredittforsikring AS.

og fiskeridepartementet med virkning fra 1. januar 2015.

Tabell 4.31 viser hovedtall for GIEKs aktive ordninger ved utgangen av 2015.

Ved utgangen av 2015 utgjorde garantier for beløp i amerikanske dollar omtrent 76 pst. av GIEKs portefølje. Beløp angitt i norske kroner vil dermed variere med endringer i valutakursene.

Mål 1: Bidra til eksportkontrakter ved å gi et konkurransedyktig eksportgarantitilbud og være et supplement til markedet

I løpet av 2015 bidro GIEK til eksportkontrakter til en verdi av 44,8 mrd. kroner. Alminnelig garantiordning og U-landsordningen bidrar til å nå dette målet.

Alminnelig garantiordning

GIEK mottok 189 nye søknader til en verdi av 34,7 mrd. kroner under Alminnelig garantiordning i 2015. Alminnelig ordning hadde opparbeidet kapital på 4,7 mrd. kroner og avsetninger for tap på garantiansvar på nesten 4,6 mrd. kroner ved utgangen av 2015 og bankinnskudd tilknyttet ordningen utgjorde ca. 8,4 mrd. kroner.

U-landsordningen

GIEK mottok ni søknader på til sammen 2,6 mrd. kroner under U-landsordningen i 2015. Ordningen hadde et overskudd på 4,9 mill. kroner i 2015, men ordningens opparbeidede kapital var fortsatt negativ ved utgangen av 2015. Ordningen hadde likviditet i form av bankinnskudd på over 513 mill. kroner (inkludert grunnfondet tilknyttet ordningen). Grunnfondet var 450 mill. kroner.

Mål 2: Medvirke til at byggelån oppnås på forretningsmessige vilkår

GIEK mottok ti søknader til en verdi av 3,9 mrd. kroner under Byggelånsgarantiordningen i 2015. Ordningen hadde et underskudd på nesten 19,5 mill. kroner og opparbeidet kapital var negativ ved utgangen av 2015. Bankinnskuddet tilknyttet ordningen var på 103,6 mill. kroner.

Mål 3: Medvirke til at langsiktige kraftavtaler inngås på forretningsmessige vilkår

GIEK mottok ingen søknader under kraftgarantiordningen i 2015, og de to første søknadene til ordningen som ble mottatt i 2014 lå fortsatt til behandling. Det er ikke utestående garantiansvar eller gitt tilbud om garanti under ordningen. Ordningen hadde et underskudd på 439 000 kroner i 2015, og ordningens opparbeidede kapital er negativ. Etablerings- og driftskostnadene for denne ordningen dekkes av et tilskudd på 10 mill. kroner, jf. Innst. 5 S og Prop. 1 S (2009–2010), som skal tilbakebetales med framtidige garantiinntekter. Ved utgangen av 2015 var 8,3 mill. kroner benyttet av tilskuddet.

Mål 4: GIEKs garantiordninger skal gå i balanse på lang sikt

GIEKs ordninger skal drives slik at de går i balanse på lang sikt. U-landsordningen skal drives i balanse på lang sikt, gitt bevilgninger til grunnfondet.

Tabell 4.32 Årsresultat for GIEKs garantiordninger per 31. desember 2015

(i 1 000 kr)

Ordning	Premie og andre inntekter	Resultat før avsetninger og nedskrivning	Endringer i tapsavsetning ²	Overføring til staten	Resultat 2015
Alminnelig garantiordning	1 662 181	1 509 197	1 401 828	0	107 369
U-landsordningen	7 855	7 391	2 456	0	4 935
Byggelånsgarantiordningen	15 769	9 583	29 070	0	-19 487
Kraftgarantiordningen	25	-439	0	0	-439
Sum ordninger under avvikling ¹	19 777	19 545	-18 330	-9 500	28 375

¹ Ordninger under avvikling består av Gammel alminnelig ordning og gamle særordninger, samt SUS/Baltikum-ordningen etter 1. januar 1999 som ved utgangen av 2015 ikke hadde noe utestående garantiansvar.

² Netto endring avsetninger og nedskrivning. Dette er ikke konstaterte tap, men endringer i GIEKs anslag på hva GIEK vil kunne tape i sin portefølje.

GIEKs garantier konsentrerer seg rundt olje- og gass/maritim sektor, få land (f.eks. Brasil, hvor eksponeringen var 22 pst. av utestående garantiansvar per 31. desember 2015) og få selskaper. De ti største eksponeringene utgjorde 46 pst. av utestående garantiansvar per 31. desember 2015. Svikt i kundenes gjeldsbetjeningsevne vil kunne gi betydelige tap og underskudd for GIEK i perioder. Risikoen i porteføljen har økt betraktelig i løpet av 2014 og 2015 på grunn av situasjonen i olje, gass og maritime næringer. Et økende antall garantier følges tett. Det er en negativ trend knyttet til de skipene som GIEK har garantert, med en nedgang i antall skip på kontrakt og en kraftig økning i antall skip i opplag (23 stk. per 31. desember 2015). GIEK forventer at antall skip i opplag vil fortsette å øke i 2016. Det er også en økning i saker med oppfølgingsbehov og misligholdssaker.

Samlede tapsavsetninger på garantiansvar per 31. desember 2015 var på 4,8 mrd. kroner, en økning på 1,5 mrd. kroner siden året før. Fra 2014 til 2015 økte erstatningsutbetalingene med nesten 500 pst. til like under 1,2 mrd. kroner og fordringsmassen med 128 pst. til i overkant av 2,4 mrd. kroner. Økningen skyldes utbetalinger under garantier for lån som ikke betjenes eller som restruktureres. GIEK hadde en likviditet på til sammen 9,1 mrd. kroner ved utgangen av 2015. GIEK vurderer at ordningene fortsatt vil gå i balanse over tid.

Resultater for ordninger som er under avvikling

Det var bare Gammel alminnelig ordning som hadde utestående garantiansvar ved utgangen av 2015 og det utgjorde 112,8 mill. kroner. Fordringene under Gammel portefølje (Gammel alminnelig ordning og Gamle særordninger) var per 31. desember 2015 regnskapsført til ca. 159,3 mill. kroner. GIEK hadde videre 464 mill. kroner i utestående fordringer i moratorieavtaler per 31. desember 2015. Moratorieavtaler er en avtale som utsetter et lands betaling av gjeld til et annet land, på bakgrunn av internasjonalt kreditorsamarbeid i Parisklubben. I Parisklubben treffes 19 land for å inndrive eller ettergi gjeld fra land med betalingsvansker. I forumet deltar GIEK sammen med Utenriksdepartementet og diskuterer bl.a. GIEKs fordringer på fremmede stater gjennom moratorieavtalene.

Et av hovedtiltakene i handlingsplanen om gjeldslette for utvikling, kalt gjeldsplanen, er å ettergi fordringer overfor gjeldstyngede lavinntektsland. For GIEK medfører dette at fordringer

mot visse land kan ettergis, i hovedsak eksportkredittgarantier gitt på slutten av 1970- og begynnelsen av 1980-tallet og som stort sett hører inn under Gammel portefølje. Gjeldsplanen er nærmere omtalt i Utenriksdepartementets budsjettproposisjon.

Benyttelse av fullmakt til å erverve og avhende aksjer og opsjoner

GIEK fikk i 2015 fullmakt fra Stortinget til å midlertidig erverve og avhende aksjer og opsjoner i misligholds- og gjenvinningssaker. Formålet er å sikre statens verdier. Fullmakten innebærer bl.a. at GIEK kan gå inn som midlertidig eier i aksjeselskap hvor man har plassert et panteobjekt, f.eks. et skip, knyttet til et misligholdt engasjement. Å gå inn som eiere i et pantsatt objekt anses som regel som ytterste konsekvens og siste utvei både for GIEK og kommersielle banker. Før partene trer inn som eiere forsøker kreditorene å finne andre løsninger som f.eks. restruktureringer, avdragsutsettelse eller salg av panteobjektet. Det er bare i de tilfeller hvor det ikke finnes kjøpere, eller det ikke er mulig å selge til en akseptabel pris at GIEK vil vurdere å ta eierskap i panteobjektet.

I forbindelse med en enkeltsak i 2015 kjøpte GIEK 75 pst. av aksjene i et selskap, som forberedelse til å gå inn som eier av et pantsatt objekt. GIEK ga også et lån til selskapet. Det ble imidlertid ikke behov for å benytte selskapet i enkeltsaken, og per 31. juli 2016 har det ikke vært aktivitet i selskapet.

Oppfølging av risiko

Søknader innenfor olje og gass har falt betydelig siden 2014, mens søknader fra fastlandsindustrien og prosjekter knyttet til fornybar energi er økende. Det er lite sannsynlig at søknader fra andre sektorer beløpsmessig vil veie opp for fallet i søknader fra olje, gass og maritime næringer. Dette vil kunne bidra til at GIEKs premieinntekter faller i tiden framover. Den største utfordringen framover for GIEK vil være å minimere tap i porteføljen og samtidig få tilvekst av nye garantier som kan kompensere for brått bortfall av inntekter, samt å kompensere for tapskostnader. For å håndtere risikoen på en god måte, er det nødvendig at GIEK har tett porteføljeovervåking, god kvalitet i kredittvurderingsarbeidet og målrettet arbeid for å minimere tap. Det arbeides også med å øke spredningen i GIEKs portefølje når det gjelder land og næringer, særlig ved å øke kjennskapet til GIEKs tilbud i andre sektorer. GIEK har i løpet av

de siste årene fått implementert gode systemer og rutiner, og økt kompetansen internt for risikovurdering i den enkelte sak og oppfølging av porteføljens risiko.

Det vil være viktig at GIEK fortsetter sitt arbeid med tett oppfølging av misligholdssaker og saker med mulighet for mislighold for å sikre statens verdier og begrense endelige tap ved utbetaling under garantiene.

Vurdering av måloppnåelse for 2015

GIEK står i en utfordrende situasjon, med krevende oppfølging av kunder innenfor olje- og gassbransjen, samtidig som etaten jobber med å markedsføre tilbudet og jobbe med søknader fra andre næringer. Etter departementets vurdering håndterer GIEK situasjonen godt. Det er likevel viktig med tett oppfølging av risiko i GIEK da det er økt risiko for tap og økt risiko for manglende måloppnåelse når det gjelder at de enkelte ordningene skal gå i balanse på lang sikt, inkludert eventuelt grunnfond.

Prioriteringer 2017

GIEK skal prioritere arbeidet med å minimere tap og sikre statens verdier ved å følge opp og håndtere risikoen i porteføljen i 2017. Det er også en prioritert oppgave at GIEK og Eksportkreditt Norge fortsetter sitt gode samarbeid for å bidra til økt eksport, særlig med å øke kjennskapen til eksportfinansieringstilbudet, også hos små og mellomstore bedrifter og bedrifter innenfor fastlandsnæringer. GIEK skal sammen med Eksportkreditt Norge fortsette å arbeide med forenkling overfor kunder og samarbeidspartnere.

Budsjettforslag 2017

Garantivedtak

Alminnelig garantiordning

Per 31. juli 2016 var 121,3 mrd. kroner bundet under rammen¹⁴, og søknader for 15,9 mrd. kroner lå til behandling. Det foreslås å videreføre en totalramme for nye og gjeldende tilbud om garantier (tilsagn) og utestående garantiansvar for både

Alminnelig garantiordning og Gammel alminnelig ordning på til sammen 145 mrd. kroner i 2017, jf. forslag til vedtak VIII, 2.

Garantiordningen for investeringer i og eksport til utviklingsland (U-landsordningen)

Per 31. juli 2016 var 2,06 mrd. kroner bundet under rammen for U-landsordningen, og det lå søknader til behandling for 0,2 mrd. kroner. Garantirammen foreslås videreført fra 2016, som innebærer en ramme for nye og gjeldende tilbud om garantier (tilsagn) og utestående garantiansvar på 3,15 mrd. kroner i 2017, jf. forslag til vedtak VIII, 3.

Garantiordning for byggelån til skip, fartøyer og innretninger til havs

Per 31. juli 2016 var 2,5 mrd. kroner bundet under rammen, og søknader for 2,1 mrd. kroner lå til behandling. Det foreslås å videreføre rammen for nye og gjeldende tilbud om garantier (tilsagn) og utestående garantiansvar på til sammen 5 mrd. kroner i 2017, jf. forslag til vedtak VIII, 4.

Garantiordning for kraftintensiv industris kjøp av kraft

Per 31. juli 2016 var det ikke bundet midler under ordningen, eller søknader til behandling. Det foreslås at ordningen videreføres med en ramme for nye og gjeldende tilbud om garantier (tilsagn) og utestående garantiansvar på til sammen 20 mrd. kroner i 2017, jf. forslag til vedtak VIII, 5.

Trekkfullmakter

En trekkfullmakt gir GIEK fullmakt til å låne et gitt beløp fra statskassen som følge av at utbetalinger under en garantiordning overstiger ordningens bankinnskudd.

Dersom GIEK foretar trekk i statskassen, forutsettes midlene tilbakebetalt i etterfølgende år når gjennomførte utbetalinger under en garantiordning helt eller delvis gjenvinnes. Trekk i statskassen renteberegnes.

Byggelånsgarantiordningen har lite opparbeidet kapital og likviditeten er begrenset, noe som kan medføre behov for å benytte trekkfullmakt i 2017. Det forventes ikke behov for å benytte trekkfullmakt i 2017 for GIEKs andre ordninger. Det foreslås derfor å videreføre trekkfullmakten knyttet til Byggelånsgarantiordningen med en ramme på 600 mill. kroner i 2017, jf. forslag til vedtak III.

¹⁴ Dette er summen av gjeldende tilbud om garantier (tilsagn), utestående garantiansvar for både Alminnelig garantiordning og Gammel alminnelig ordning, refsikring av GK og ubenyttet del av rammeavtaler for bonds (en avtale mellom GIEK og en bank som gjør det enkelt for banken å søke avlastning for garantier knyttet til en viss eksportør opp til et gitt beløp).

Andre fullmakter

Fullmakt til å erverve og avhende aksjer og opsjoner

GIEK har siden statsbudsjettet for 2015 fått årlig fullmakt fra Stortinget til å midlertidig erverve og avhende aksjer og opsjoner i misligholds- og gjenvinningssaker. Dette har bidratt til å tydeliggjøre GIEKs handlingsrom til å sikre statens verdier i situasjoner med mislighold, der kjøper ikke beta-

ler gjelden. GIEK har dermed mulighet til å midlertidig overta aksjer, etablere aksjeselskap alene eller sammen med andre, å ha eller gi en opsjon til å selge eller overta aksjer på et senere tidspunkt.

Det foreslås å videreføre GIEKs fullmakt til midlertidig å kunne erverve og avhende aksjer og opsjoner med formål å få dekning for krav i misligholds- og gjenvinningssaker i 2017, jf. forslag til vedtak XIII.

Post 24 Driftsresultat

(i 1 000 kr)

Underpost	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
24.1	Driftsinntekter	-158 562	-169 000	-169 000
24.2	Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>	158 562	169 000	169 000
	Sum post 24			

GIEK har iverksatt nødvendige tiltak for å styrke kompetanse innenfor risikostyring, heve nivået på internkontroll og styrke oppfølging av risikoutsatt portefølje. Organisasjonen har et økt antall saker med oppfølgingsbehov og et økt antall misligholdssaker. I tillegg behandler GIEK flere søknader fra andre typer bransjer og med eksport til et større spekter av land enn tidligere, noe som innebærer at GIEK må opparbeide seg noe annen type kompetanse. En viktig del av GIEKs virksomhet er også å fortsette arbeidet med å gjøre tilbudet sitt kjent i sektorer utenfor de som har vært hovedbrukergruppene de siste årene. GIEK har for

øvrig tatt ut effektiviseringsgevinster knyttet til nye kontorlokaler og innføring av et nytt saksbehandlingssystem.

GIEKs administrasjonsutgifter dekkes av premieinntekter fra garantiordningene, og GIEK mottar ikke tilskudd til drift bortsett fra til forvaltning av beredskapsordningen for statlig varekrigsforsikring (jf. omtale under kap. 900, post 72). Stortinget fastsetter likevel en øvre ramme for GIEKs utgifter gjennom en overslagsbevilgning. Overslagsbevilgningen for 2017 foreslås videreført fra 2016, som utgjør 169 mill. kroner.

Kap. 5460 Garantiinstituttet for eksportkreditt

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
71	Tilbakeføring fra Gammel alminnelig ordning	5 100	8 100	10 400
72	Tilbakeføring fra Gammel særordning for utvilkingsland	4 400	7 500	7 100
	Sum kap. 5460	9 500	15 600	17 500

Post 71 Tilbakeføring fra Gammel alminnelig ordning, og post 72 Tilbakeføring fra Gammel særordning for utviklingsland

Gammel alminnelig ordning og Gammel særordning for utviklingsland søkes avvirket med minst mulig utbetaling og størst mulig gjenvinning etter eventuelle utbetalinger under garantiene. Siden

behandlingen av St.prp. nr. 59 (1983–84) og statsbudsjettet for 2000 har fjorårets overskuddslikviditet utover 25 mill. kroner årlig blitt tilbakeført fra Gammel alminnelig ordning, og hele fjorårets overskuddslikviditet årlig blitt tilbakeført fra Gammel særordning for utviklingsland. Bevilgningsforslagene for 2017 er i henhold til dette, 10,4 mill. kroner på post 71 og 7,1 mill. kroner på post 72.

Programkategori 17.40 Statlig eierskap

Utgifter under programkategori 17.40 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017	Pst. endr. 16/17
950	Forvaltning av statlig eierskap	23 253	23 552	446 400	1 795,4
953	Kings Bay AS	19 000	20 662		-100,0
	Sum kategori 17.40	42 253	44 214	446 400	909,6

Utgifter under programkategori 17.40 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017	Pst. endr. 16/17
01-29	Driftsutgifter	22 868	23 552	23 400	-0,6
50-59	Overføringer til andre statsregnskaper			179 000	
70-89	Overføringer til andre	19 000	20 662		-100,0
90-99	Lånetransaksjoner	385		244 000	
	Sum kategori 17.40	42 253	44 214	446 400	909,6

Oppgaver og mål

Forvaltningen av statens direkte eierskap i 70 selskaper er fordelt på ulike departementer. Eierskapet varierer i størrelse, fra store eierposter i flere av landets største børsnoterte selskaper til heleide selskaper med rene sektorpolitiske formål. Nærings- og fiskeridepartementet forvalter statens eierskap i 30 selskaper. Av disse har staten forretningsmessige mål med eierskapet i 20 selskaper og sektorpolitiske mål med eierskapet i ti selskaper.

Rammene for regjeringens eierskapspolitikk er presentert i Meld. St. 27 (2013–2014) *Et mangfoldig og verdiskapende eierskap* (eierskapsmeldingen). Regjeringen vil fortsatt arbeide for ytterligere å forbedre og profesjonalisere statens eierskapsutøvelse.

Regjeringen mener det er gode grunner til at staten bør være direkte eier i enkelte norske sel-

skaper. Det er begrunnet i bl.a. ønske om å korrigere ulike typer av markedssvikt, et ønske om at enkelte selskaper beholder en nasjonal forankring i form av at hovedkontorfunksjoner og nøkkelkompetanse forblir i Norge, og en ambisjon om god forvaltning av felles naturressurser og sektorpolitiske hensyn. Begrunnelsene varierer mellom selskaper og tar utgangspunkt i at statlig eierskap skal bidra til at samfunnsøkonomiske og samfunnsmessige hensyn ivaretas.

Det statlige eierskapet i norsk næringsliv er omfattende relativt til andre land det er naturlig å sammenligne med. Etter regjeringens syn bør privat eierskap være hovedregelen, og direkte statlig eierskap bør begrunnes særskilt. Erfaringene fra statlige forsøk på industrireising i siste halvdel av forrige århundre tyder heller ikke på at staten er den beste aktøren til å drive økonomisk utvikling gjennom direkte eierposisjoner. For å bidra til et mer mangfoldig og verdiskapende eierskap og for

å redusere potensielle utfordringer med et omfattende statlig eierskap, ønsker regjeringen å redusere det direkte statlige eierskapet over tid. Hensynene som er nevnt over tilsier imidlertid at staten i overskuelig framtid vil ha et betydelig eierskap.

Det statlige eierskapet skal utøves profesjonelt og forutsigbart innenfor rammen av norsk selskapslovgivning og annet lovverk, basert på allment aksepterte eierstyringsprinsipper og med bevissthet om skillet mellom rollen som eier og andre roller staten har. For selskaper der staten har forretningsmessige mål med eierskapet er statens hovedmål å maksimere avkastningen av statens investeringer over tid. For selskaper der staten har sektorpolitiske mål med eierskapet vektlegger staten at målene nås mest mulig effektivt.

Det er styret og daglig leder som skal utøve forvaltningen ut fra selskapets og eiernes interesser. Staten utøver sin myndighet som eier gjennom generalforsamlingen/foretaksmøtet, og følger løpende opp sitt eierskap i tråd med prinsippene nedfelt i eierskapsmeldingen. Statens stemmegivning på generalforsamling og eieroppfølging er basert på statens ti prinsipper for god eierstyring, øvrige forventninger til selskapene og andre rammer for statens eierskapsutøvelse som er formidlet i eierskapsmeldingen.

Statens eierskapsutøvelse er innrettet for å bidra til verdiskaping i selskapene gjennom å arbeide for egnet styresammensetting, god selskapsstyring, effektiv kapitalstruktur og riktig utbytte, at bærekraft og samfunnsansvar er integrert i virksomheten og åpenhet og god rapportering.

Staten har plassert eierpostene i selskapene i henhold til fire kategorier¹⁵, og spesifiserer også statens mål med eierskapet for det enkelte selskap nærmere. Dette bidrar til åpenhet og tydelighet om statens eierskap.

Status og resultater

De 30 selskapene i Nærings- og fiskeridepartementets portefølje opererer i en rekke ulike bran-

sjer, som spenner fra gruve- og industrivirksomhet til energiproduksjon, finansieringsvirksomhet, telekommunikasjon og transport. Samlet verdi av statens eierinteresser i disse selskapene¹⁶ var om lag 354 mrd. kroner per 31. desember 2015, mot 361 mrd. kroner året før. Avkastningen på departementets aksjer i de sju børsnoterte selskapene i porteføljen var 3,45 pst. i 2015. SAS AB hadde høyeste avkastning med 60,5 pst. Deretter fulgte Kongsberg Gruppen med 25,4 pst., Yara International ASA med 18,6 pst., Telenor ASA med 2,2 pst. og DNB ASA med 1,9 pst. Entra ASA og Norsk Hydro ASA hadde negativ avkastning på henholdsvis -3,8 og -19,7 pst. Se tabell 4.33 for nærmere oversikt over selskapene og verdi av statens eierandeler.

I tråd med regjeringens eierskapspolitikk ønsker regjeringen å legge til rette for muligheter for en gradvis reduksjon av statens direkte eierskap der det ikke foreligger særskilte grunner for statens eierskap. Det foreslås derfor at Nærings- og fiskeridepartementet også i 2017 får fullmakt til, gjennom salg av aksjer eller gjennom andre transaksjoner, å kunne redusere statens eierskap helt eller delvis i følgende selskaper: Ambita AS, Baneservice AS, Entra ASA, Mesta AS, SAS AB og Veterinærmedisinsk Oppdragscenter AS. Videre foreslås det at departementet i 2017 får fullmakt til, gjennom salg av aksjer eller andre transaksjoner, å kunne redusere statens eierskap i Telenor ASA ned mot 34 pst., jf. forslag til vedtak XIV.

De siste årene er Nærings- og fiskeridepartementets arbeid med forvaltning av statlig eierskap styrket. Departementet har økt kapasiteten for analyse og oppfølging av selskapenes forretningsmessige strategi, oppfølging av selskapenes arbeid med samfunnsansvar og arbeidet med rekruttering av styremedlemmer. Også departementets rolle som et eierfaglig ressurs- og kompetansemiljø i departementsfelleskapet er styrket. Departementets oppfølging av kjønnsrepresentasjon i styret er omtalt i kapittel 8 Likestilling i proposisjonens del III Andre saker.

¹⁵ De fire kategoriene er: 1) Forretningsmessige mål. 2) Forretningsmessige mål og nasjonal forankring av hovedkontorfunksjoner. 3) Forretningsmessige mål og andre spesifikt definerte mål. 4) Sektorpolitiske mål.

¹⁶ Med unntak av Baneservice AS og Veterinærmedisinsk Oppdragscenter AS

Tabell 4.33 Statens eierandeler forvaltet av Nærings- og fiskeridepartementet (avrundede beløp)

	Statens eierandel	Verdi av statens eierandel ¹	
	per 31.12. (pst.)	per 31.12. (mill. kroner)	
	2014	2014	2015
DNB ASA	34,0	60 806	61 305
Entra ASA ²	49,7	6 510	7 013
Kongsberg Gruppen ASA	50,0	8 700	7 380
Norsk Hydro ASA	34,3	23 485	30 084
SAS AB	14,3	1 147	684
Telenor ASA	54,0	120 162	122 755
Yara International ASA	36,2	38 141	33 389
Sum børsnoterte selskaper		258 952	262 610
Aker Kværner Holding AS	30,0	1 674	2 385
Andøya Space Center AS	90,0	78	69
Ambita AS	100,0	91	76
Argentum Fondsinvesteringer AS	100,0	7 955	7 803
Bjørnøen AS	100,0	4	4
Eksportfinans ASA	15,0	1 111	1 164
Eksportkreditt Norge AS	100,0	45	44
Electronic Chart Centre AS	100,0	10	11
Flytoget	100,0	802	754
GIEK Kredittforsikring AS	100,0	63	54
Innovasjon Norge	51,0	783	1 513
Investinor AS	100,0	2 041	1 949
Kings Bay AS	100,0	12	15
Mesta AS	100,0	1 003	918
Nammo AS	50,0	1 165	1 035
Nofima AS	56,8	58	37
Norges Sjømatråd AS	100,0	439	356
Siva SF	100,0	981	1 275
Space Norway AS	100,0	406	315
Statkraft SF	100,0	76 524	77 963
Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS	100,0	-355	415
Sum unoterte selskaper	100,0	94 895	98 155
Sum alle selskaper	100,0	353 847	360 765

¹ Beregnet ut fra børsverdi ved årets slutt for børsnoterte selskaper. De unoterte selskapene er verdsatt til bokført egenkapital fratrukket eventuelle minoritetsinteresser, med unntak av Aker Kværner Holding AS, som er verdsatt til børskurs for Aker Solutions ASA, Kværner ASA og Akastor ASA justert for statens indirekte eierandel i disse selskapene.

² Aksjene i Entra ASA ble notert på Oslo Børs i oktober 2014. I forbindelse med børsnoteringen ga Nærings- og fiskeridepartementet sin tilslutning til utdeling av bonusaksjer. Allmennheten og ansatte i Entra som kjøpte aksjer ved børsnoteringen, ville på visse vilkår få tildelt bonusaksjer i selskapet. Høsten 2015 ble det utdelt 299 496 bonusaksjer, som medførte en reduksjon i statens eierandel i Entra ASA fra 49,9 til 49,7 pst., jf. omtale s. 251 i Meld. St. 3 (2015–2016) *Statsrekneskapen 2015*.

Ansvar for forvaltningen av statens eierskap i Baneservice AS og Veterinærmedisinsk Oppdragscenter AS ble overført fra henholdsvis Samferdselsdepartementet og Landbruks- og matdepartementet til Nærings- og fiskeridepartementet 1. januar 2016.

For nærmere rapportering om det statlige eierskapet vises det til Statens eierberetning 2015, som ligger på www.eierberetningen.no. Den gir omtale av selskapenes utvikling og viktige hendelser siste kalenderår. Beretningen er ment å bidra til åpenhet både om departementenes arbeid med forvaltningen av eierskapet og om de enkelte selskapene.

Prioriteringer 2017

Rammene for den statlige eierskapspolitikken de neste årene ble fastsatt ved Stortingets behandling 5. februar 2015 av den nye eierskapsmeldingen, jf. Innst. 140 S (2014–2015) og Meld. St. 27 (2013–2014) *Et mangfoldig og verdiskapende eierskap*. Viktige prioriteringer for Nærings- og fiskeridepartementets eierskapsoppfølging i 2017 vil være:

Arbeide for at selskapene har kompetente og velfungerende styrer

Ifølge selskapslovgivningen er det styret som har ansvaret for forvaltningen av selskapet. Det er derfor avgjørende, og en av statens viktigste oppgaver som eier, å bidra til at selskapene har kompetente styrer. Hvordan staten arbeider med styrevalg og hvilke forventninger staten stiller til styrene, framgår nærmere av eierskapsmeldingen. Regjeringen har en ambisjon om å øke antall kvinnelige styreledere i selskaper med statlig eierandel. I selskaper der statens eierandel forvaltes av Nærings- og fiskeridepartementet, var andelen kvinnelige styreledere 43 pst. og kvinneandelen blant de eieroppnevnte styremedlemmene var på 47 pst. per 31. mars 2016.

Styrke den strategiske og økonomiske oppfølgingen av selskapene

Regjeringen vil fortsatt legge til rette for å videreutvikle og ytterligere profesjonalisere den statlige eierskapsutøvelsen, for at fellesskapets verdier skal forvaltes på en best mulig måte. Som ledd i dette arbeides det med å videreutvikle kompetanse og kapasitet på analyse og vurdering av selskapenes forretningsmessige strategier og økonomiske utvikling. Nærings- og fiskeridepartemen-

tets rolle som kompetanse- og ressurscenter for andre eierdepartement vil videreføres og videreutvikles.

Tilrettelegge for reduksjon av statens direkte eierskap

Regjeringen ønsker å legge til rette for muligheter for en gradvis reduksjon av statens direkte eierskap der det ikke foreligger særskilte grunner for å opprettholde dagens eierskap. Ved beslutninger vurderes både markedsmessige, selskapsspesifikke og andre forhold. Regjeringen vil ikke gjennomføre endringer i statens eierskap eller støtte transaksjoner med mindre de forventes å være økonomisk gunstig for staten i hvert enkelt tilfelle. Dette innebærer bl.a. at en reduksjon av statens direkte eierskap vil skje over tid.

Saker i tilknytning til enkeltelskaper

Eksportfinans ASA

Med hjemmel i fullmakt fra Stortinget tiltrådte daværende Nærings- og handelsdepartementet i juni 2008 en porteføljegarantiavtale mellom Eksportfinans ASA og selskapets aksjeeiere. Garantiavtalen innebar at selskapet på nærmere angitte vilkår sikres mot verdifall i en definert portefølje av verdipapirer innenfor en totalramme på 5 mrd. kroner. Avtalen bidro dermed til å beskytte egenkapitalen i selskapet. Staten ved Nærings- og fiskeridepartementet sitt samlede ansvar var begrenset oppad til 750 mill. kroner.

Ifølge garantiavtalen er den enkelte garantist hvert år, fra og med 2011, forpliktet til å betale til Eksportfinans ASA et beløp som tilsvarer garantistens andel av eventuelt verdifall på likviditetsporteføljen per utgangen av februar. På den annen side skal Eksportfinans ASA betale til garantistene dersom det blir verdistigning på porteføljen.

Gjennom avtale med Eksportfinans ASA ble garantirammen nedjustert til 1,5 mrd. kroner fra 1. mars 2016. Statens andel av den nye garantirammen utgjør 225 mill. kroner, jf. Stortingets vedtak 17. juni 2016 ved behandlingen av Prop. 122 S og Innst. 400 S (2015–2016). Bakgrunnen for reduksjonen i rammen var at verdipapirporteføljen som garantien knytter seg til er blitt trappet vesentlig ned siden 2008 og at garantibehovet dermed er blitt betydelig lavere.

I første halvår 2016 har markedsverdien til den definerte likviditetsporteføljen økt, hovedsakelig som følge av reduksjon i investorenes risikomarginer. Per 31. juli 2016 utgjorde verdiøkningen for

porteføljen 52,3 mill. kroner. Statens andel av dette var 7,8 mill. kroner. Det er usikkert hva markedsverdien for likviditetsporteføljen vil være 28. februar 2017, som er neste dato for utveksling av garantibeløp mellom garantistene og Eksportfinans ASA. På denne bakgrunn foreslås det at gjeldende fullmakt til å kunne foreta utgifts-/inntektsføring uten bevilgning av ut-/innbetalinger knyttet til garantiansvar overfor Eksportfinans ASA innenfor gitt garantiramme på 225 mill. kroner, videreføres i 2017, jf. forslag til vedtak V, 1.

Investinor AS

Investinor er i dag et investeringsselskap som skal bidra til økt verdiskaping gjennom å tilby risikovillig kapital til internasjonalt orienterte konkurransedyktige norske selskaper i tidlig vekst- og ekspansjonsfase. Selskapet skal primært investere i nyetableringer. I tillegg til risikokapital skal selskapet bidra med et kompetent og aktivt eierskap i selskapene. Fra starten i 2008 til og med andre kvartal 2016 har Investinor gjort investeringer i 49 selskaper, hvorav 35 fremdeles er i porteføljen og 14 er avhendet eller avviklet. Samlet viser investeringsaktiviteten et negativt resultat i perioden på over 650 mill. kroner. Dette inkluderer driftskostnader, realiserte og urealiserte investeringer.

Det ble foretatt en ekstern gjennomgang av selskapet i 2014, og departementet har også innhentet eksterne råd som er fulgt opp i den løpende eierforvaltningen og som grunnlag for departementets vurderinger av selskapets framtid. I Innst. 8 S (2015–2016) framgår det bl.a.:

«*Komiteen* vil bemerke at Norge nå står foran et betydelig omstillingsbehov, og mener at også det statlige virkemiddelapparatet bør tilpasses en slik virkelighet. *Komiteen* er åpen for at Investinor kan spille en mer aktiv investeringsrolle i en slik prosess, for å stimulere nye næringer og omstille eksisterende. *Komiteen* ber regjeringen vurdere nærmere om selskapets mandat bør oppmykes eller forsterkes slik at Investinor på en bedre måte kan ivareta et slikt verdiskapingsbehov for Norge.»

Spørsmål som omhandler innretningen og begrunnelsen for offentlige investeringsselskaper, kan belyses både gjennom norske og internasjonale kilder, herunder NOU 2015: 1 Produktivitet – grunnlag for vekst og velferd¹⁷, NOU 2016: 3 Ved et vendepunkt: Fra ressursøkonomi til kunnskapsøkonomi¹⁸ og ulike arbeider fra OECD. Det

pekes ofte på en mulig markedssvikt i finansieringen av tidligfaseselskap, bl.a. fordi det ikke er nok kompetente private investorer. Landene i OECD har i de senere år styrket ulike investeringsvirkemidler for å bedre tilgangen på kapital i tidlig fase. Samtidig er det en vridning mot virkemidler hvor private eiermiljøer står for utvelgelsen og oppfølgingen av de enkelte vekstselskapene gjennom ulike former for fond-i-fond og andre ordninger hvor staten styrker investeringskapasiteten til private investorer. Dette er utviklingstrekk vi også finner i de øvrige nordiske landene. Det pekes imidlertid på farer ved offentlig virkemiddelbruk ved at offentlige investeringer kan bidra til å fortrengte private investorer og dermed virke kontra-produktivt.

Ringvirkningene av Investinors virksomhet på kompetanse og interesse for tidligfaseinvesteringer er vanskelig å fange opp, men det antas at disse vil være begrenset med dagens modell. Det vises i den forbindelse til at dagens modell også kun har ført til investeringer i mellom to og sju norske vekstselskaper årlig, og til nå har avkastningen fra porteføljen samlet sett vært negativ. I enkelte undersøkelser utgjør Investinor en relativt stor andel av tidligfaseinvesteringene fra norske fond. Samtidig fanges bl.a. ikke investeringer fra enkeltinvestorer eller mer uformelle investorer opp i denne statistikken. Enkeltinvestorer som investerer og tar aktivt eierskap i tidlig fase, kalles ofte forretningsengler. Disse kan ofte ha erfaring som gründere og bedriftsutvikling som er verdifullt for tidligfaseselskap.

Regjeringen foreslår at Investinors investeringsmandat endres slik at Investinor kan øke investeringskapasiteten til forretningsengler og grupper av forretningsengler gjennom passive med-investeringer og ved at det åpnes for investeringer i fond i tidlig fase. Investinor bør også kunne bidra til å utløse egenkapitalvirkemidler fra EU, herunder Horisont 2020 og det Europeiske investeringsfondet (EIF). Gjennom å samarbeide med aktører fra EU kan den offentlige innsatsen gjennom Investinor forsterkes ytterligere. Med endringene vil Investinor kunne utløse et bredere spekter av tidligfaseinvesteringer, bl.a. ved at forretningsengler og grupper av forretningsengler har et større bransjemessig og geografisk nedslagsfelt enn venturefond. Investinor vil også i større grad kunne bidra til at det bygges opp kompetanse på tidligfaseinvesteringer i hele landet, og

¹⁷ Produktivitetskomisjonens første rapport.

¹⁸ Produktivitetskomisjonens andre rapport.

investeringene vil kunne komme flere bedrifter til gode. For det nye mandatet legges det opp til et formål om at Investinor skal fremme økt samlet verdiskaping og omstilling av norsk næringsliv gjennom å bedre markedet for tidligfasekapital i Norge. Målene for selskapet bør ta høyde for at det skal utvikles lønnsomme bedrifter, utløse kapital fra private investorer til tidligfaseinvesteringer og utvikle bærekraftige private investeringsmiljøer for tidlig fase. En konkretisering av målformuleringene og hvordan disse skal følges opp, forutsettes drøftet med selskapet. De enkelte investeringene til Investinor skal fremdeles gjøres på kommersielle vilkår og til samme betingelser som de private medinvestorene. Det forutsettes minst 50 pst. privat eierandel i investeringsobjektene. Privat eierskap bør være hovedregelen, og det er viktig at private eiere bidrar med utvelgelse og oppfølging av de aktuelle selskapene. Dette gir en reell markedstest av investeringene. Som økonomisk mål for selskapet skal forvaltningskapitalen over tid minimum holdes reelt uforandret, inkludert kostnader til drift av selskapet.

Samtidig som Investinor gis et nytt mandat, lukkes dagens mandat med aktive direkteinvesteringer, med unntak av midlene som er forbeholdt investeringer i skog- og trenæringene. Investeringene følges opp slik at de realiseres på den måten som best ivaretar statens verdier. Investinor har fått overført midler i flere omganger. Opprinnelig ble det skutt inn 2,2 mrd. kroner i selskapet, inklusiv 500 mill. kroner øremerket marine næringer. Ved Stortingets behandling av Prop. 1 S (2011–2012) og Prop. 149 S (2012–2013) ble det bevilget ytterligere henholdsvis 1,5 mrd. og 500 mill. kroner i investeringskapital som skulle tilføres over tid. Disse midlene er ikke overført til selskapet, men plassert på en ikke rentebærende konto i Norges Bank forvaltet av departementet og skal overføres selskapet ved behov. Sistnevnte bevilgning er øremerket skog- og trenæringene, og det er åpnet for at Investinor kan investere i modne unoterte bedrifter innenfor denne øremerkingen, jf. Stortingets flertallsmerknad om dette i Innst. 8 S (2015–2016). Når det gjelder øremerkingen til marine investeringer, var det per utgangen av andre kvartal 2016 investert for i underkant av 300 mill. kroner. I tillegg kommer selskapets driftskostnader knyttet til disse midlene. Det er grunn til å tro at det også vil bli disponert ytterligere midler fra det marine mandatet til oppfølging av dagens portefølje. I tillegg kommer investeringer i marin sektor som følger av det nye mandatet.

Endringene i mandatet vil kreve organisatoriske tilpasninger i Investinor. I senere år har Investinor startet med passive med-investeringer med forretningsengler og grupper av forretningsengler. Om lag halvparten av nyinvesteringene er gjort på denne måten. Denne virksomheten har overføringsverdi til det nye mandatet, samtidig som Investinor må tilpasse organisasjonen for å kunne investere i andre tidligfasefond. Oppfølging av dagens portefølje og nyinvesteringer i skog- og tre-næringene vil også kreve betydelig innsats fra Investinor i årene framover.

Selskapets forvaltningskapital er i dag 200–300 mill. kroner lavere enn den opprinnelige forvaltningskapitalen som ble bevilget til selskapet. Tapet fra investeringsvirksomheten er på om lag 650 mill. kroner. Tapene er delvis kompensert ved inntekter på de deler av de opprinnelig innskutte 2,2 mrd. kronene som har vært plassert i rentebærende papirer med lav risiko. Det kan også komme verdiendringer i porteføljen framover. Eksisterende mandat foreslås lukket for nyinvesteringer og forvaltet slik at statens verdier ivaretas best mulig, dvs. høyest mulig avkastning. Dette innebærer et behov for at selskapet beholder en reserve på ca. 600 mill. kroner av den bevilgede kapitalen. Tilførsel av likviditet og utbetaling av utbytte følges opp som øvrige kommersielle eierskap, men med en forutsetning om at eierskapet i porteføljebedriftene skal avvikles over tid. 500 mill. kroner følger skogmandatet. Dette inkluderer driftskostnader og allerede investerte midler innenfor dette mandatet. 1 250 mill. kroner av de resterende 1,5 mrd. kronene som står på konto i Norges Bank, kan tilbakeføres til staten, jf. forslag om tilbakeføring under kap. 3950, post 95 nedenfor.

For øvrig forutsettes dagens mandat forvaltet i tråd med de føringene som tidligere er gitt fra Stortinget og statens eierskapspolitikk, med unntak av at de øremerkede midlene til skog- og trenæringene også kan investeres i modne unoterte bedrifter.

Budsjetteringen i det nye mandatet bør tilnærmes kapitalplasseringer som såkornfondene. Regjeringen foreslår at det bevilges 100 mill. kroner i investeringskapital til selskapet i 2017. I tillegg foreslås det avsatt et tapsfond på 35 mill. kroner på statens hånd for å ta høyde for at dette kan være en tapsutsatt kapitalplassering. Det vises til budsjettforslag under kap. 950, postene 54 og 96 nedenfor.

Oppfølging av anmodningsvedtak

Vedtaket nr. 608 (2015–2016), 14. april 2016

«Stortinget ber regjeringen utvide statens eierprinsipper for god eierstyring til også å gjelde mål om likestilling.»

Vedtaket ble truffet ved behandlingen av Innst. 228 S (2015–2016) jf. Meld. St. 7 (2015–2016) *Likestilling i praksis – Like muligheter for kvinner og menn*. Det følger av Meld. St. 27 (2013–2014) *Et mangfoldig og verdiskapende eierskap* (eierskapsmeldingen) at det forventes av styrene i selskap med statlig eierandel at personalpolitikken preges av inkludering og mangfold og at selskapene har etablert strategier og gjennomfører tiltak for å fremme likestilling og annet mangfold i virksomheten, inklusive hvordan det kan legges til rette for flere kvinnelige toppledere. Mål om likestilling følges således allerede opp i selskapsoppfølgingen.

Det er lang tradisjon for at statens eierprinsipper for god eierstyring fastsettes gjennom eierskapsmeldinger. Regjeringen vil vurdere en eventuell utvidelse av eierprinsipper i forbindelse med neste eierskapsmelding.

Vedtaket nr. 609 (2015–2016), 14. april 2016

«Stortinget ber regjeringen sette seg som ambisjon, og jobbe for, at minst 40 prosent av selskapene der staten har eierandel, skal ha kvinnelig styreleder.»

Vedtaket ble truffet ved behandlingen av Innst. 228 S (2015–2016) jf. Meld. St. 7 (2015–2016) *Likestilling i praksis – Like muligheter for kvinner og menn*. Regjeringen har i Meld. St. 27 (2013–2014) *Et mangfoldig og verdiskapende eierskap* (eierskapsmeldingen) kapittel 8.2.7 uttrykt en klar ambisjon om en mest mulig lik representasjon mellom kjønnene ved styreutvelgelse, herunder å øke andelen kvinnelige styreledere i selskaper med statlig eierandel. Det er i eierskapsmeldingen ikke satt et konkret mål for andelen kvinner blant styrelederne. Det følger av statens eierprinsipp 6 i eierskapsmeldingen at styresammensetningen skal være kjennetegnet av kompetanse, kapasitet og mangfold ut fra det enkelte sel-

skaps egenart, og at styret i det enkelte selskap samlet sett skal representere den ønskede kompetanse ut fra selskapets formål, virksomhetsområde, utfordringer og statens mål med eierskapet.

I Statens eierberetning for 2015 rapporteres det at 43 pst. av selskapene¹⁹ hadde kvinnelig styreleder per 31. mars 2016. Ambisjonen om at minst 40 pst. av selskapene skal ha kvinnelig styreleder er oppfylt. Anmodningsvedtaket følges opp framover ved at regjeringen fortsatt jobber for å øke andelen kvinnelige styreledere.

Vedtaket nr. 614 (2015–2016), 14. april 2016

«Stortinget ber regjeringen jobbe for at ledergrupper i selskapene der staten har eierandel skal bestå av 40 prosent av begge kjønn.»

Vedtaket ble truffet ved behandlingen av Innst. 228 S (2015–2016), jf. Meld. St. 7 (2015–2016) *Likestilling i praksis – Like muligheter for kvinner og menn*.

Regjeringen forstår henvisningen til «ledergrupper» i anmodningsvedtaket som en henvisning til selskapets toppledergruppe. Rekruttering til lederstillinger i selskapene er en oppgave for selskapenes styre og administrasjon. Som eier kan staten ha forventninger. Det følger av Meld. St. 27 (2013–2014) *Et mangfoldig og verdiskapende eierskap* (eierskapsmeldingen) at det forventes av styrene i selskap med statlig eierandel at personalpolitikken preges av inkludering og mangfold og at selskapene har etablert strategier og gjennomfører tiltak for å fremme likestilling og annet mangfold i virksomheten, inklusive hvordan det kan legges til rette for flere kvinnelige toppledere. Forventningene i eierskapsmeldingen følges opp gjennom de enkelte departementenes eierskapsutøvelse, og slik redegjort for Stortinget ved tidligere anledninger arbeides det i flere selskaper godt med disse spørsmålene. Det må imidlertid erkjennes at en bedring krever langsiktig arbeid.

Regjeringen legger opp til å komme tilbake til Stortinget med en orientering i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2017.

¹⁹ 67 av totalt 70 selskaper hvor staten har eierandel inngår i rapporteringen.

Kap. 950 Forvaltning av statlig eierskap

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
21	Spesielle driftsutgifter	22 868	23 552	23 400
51	Tapsavsetning, egenkapitalinnskudd til Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS			144 000
54	Tapsavsetning, investeringskapital Investinor AS			35 000
95	Egenkapitalinnskudd til Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS			144 000
96	Aksjer	385		100 000
	Sum kap. 0950	23 253	23 552	446 400

Vedrørende 2016:

Ved St.vedt. 5. april 2016 ble det gitt følgende bevilgninger, jf. Prop. 52 S og Innst. 214 S (2015–2016):

- 138 mill. kroner på ny post 51 Tapsavsetning, egenkapitalinnskudd til Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS
- 138 mill. kroner på ny post 95 Egenkapitalinnskudd til Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS

Ved St.vedt.17. juni 2016 ble det bevilget 28,8 mill. kroner under ny post 70 Utbetaling – garantiordning, Eksportfinans ASA, jf. Prop. 122 S og Innst. 400 S (2015–2016).

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Posten omfatter utgifter til konsulentbistand ved eier- og strukturmessige vurderinger, meglerhonorar (transaksjonskostnader) og faglig bistand ved aksjetransaksjoner i selskaper under Nærings- og fiskeridepartementets forvaltning. I tillegg dekker posten årsgebyr til Verdipapirsentralen (VPS) og godtgjørelse til departementets kontofører hos VPS.

Departementets behov for eksterne rådgivnings- og megler tjenester varierer betydelig fra år til år, og utgiftene til slike tjenester er derfor vanskelig å anslå på forhånd.

Det foreslås en bevilgning på 23,4 mill. kroner på posten. Det foreslås at gjeldende overskridelsesfullmakt for posten videreføres for 2017, jf. forslag til vedtak IV, 2. Eventuelle endringer i bevilg-

ningen må foreslås i de faste endringsproposisjonene i vår- eller høstsesjonen.

Post 51 Tapsavsetning, egenkapitalinnskudd til Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS

Det foreslås bevilget 144 mill. kroner i tapsavsetning for tilsvarende egenkapitalinnskudd i selskapet, jf. nærmere omtale under post 95.

Post 54 Tapsavsetning, investeringskapital Investinor AS

Det vises til punktet «Saker i tilknytning til enkelt-selskaper» ovenfor, der forslag om å endre investeringsmandatet til Investinor AS er nærmere omtalt, og omtale under post 96 nedenfor der det foreslås bevilget 100 mill. kroner i kapital til selskapet i 2017. Samtidig foreslås det avsatt et tapsfond på 35 mill. kroner for å ta høyde for at dette kan være en tapsutsatt kapitalplassering.

Post 95 Egenkapitalinnskudd til Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS

Regjeringen la i februar 2016 fram Prop. 52 S (2015–2016) hvor det ble foreslått å tilføre SNSK egenkapital i 2016 for å iverksette utvidelse til to skift i Gruve 7 i Longyearbyen og forberedelse til driftshvile på inntil tre år i Svea og Lunckefjell. Det ble samtidig foreslått å bevilge en tapsavsetning tilsvarende det beløpet som ble foreslått tilført som egenkapital. Dette med bakgrunn i at det var en betydelig risiko for at midlene ville gå tapt. Regjeringen varslet samtidig i proposisjonen at

iverksettelse av driftshvile i Svea/Lunckefjell forutsetter, med anslaget som forelå på det tidspunktet, en årlig bevilgning på 144 mill. kroner i statsbudsjettene i inntil tre år fra og med 2017. Stortinget sluttet seg 5. april 2016 til regjeringens forslag i proposisjonen. Anslaget på årlig bevilgning som er nødvendig for å iverksette driftshvile har ikke endret seg etter at Prop. 52 S (2015–2016) ble lagt fram.

Det framgikk også av proposisjonen at for å kunne videreføre drift i Gruve 7 og gjennomføre driftshvile, vil SNSK-konsernet ved utløpet av 2016 ha behov for ytterligere likviditet, bl.a. for å kunne betjene fordringer gruveselskapet i konsernet har på morselskapet og eksterne kreditorers krav mot gruveselskapet, og at alternativet til å tilføre slik kapital kan innebære konkurs i gruveselskapet.

I tillegg varslet departementet at det vil vurdere alternative løsninger og de strukturelle ramene for konsernets videre virksomhet, herunder også alternative løsninger for eventuell viderefø-

ring av virksomhet i Svea og Lunckefjell og at departementet vil ha en dialog med styret om dette.

Departementet følger situasjonen i SNSK-konsernet tett og vurderer situasjonen og alternative løsninger ut fra utviklingen i selskapet. En restrukturering av SNSK-konsernet synes som et vesentlig hensyn for at den planlagte driftshvilen skal fungere etter hensikten. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget om situasjonen i SNSK-konsernet.

Det foreslås bevilget 144 mill. kroner i egenkapitalinnskudd til Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS i 2017.

Post 96 Aksjer

Det vises til punktet «Saker i tilknytning til enkelt-selskaper» ovenfor, der forslag om å endre investeringsmandatet til Investinor AS er nærmere omtalt. I tilknytning til omleggingen foreslås bevilget 100 mill. kroner i investeringskapital til selskapet.

Kap. 3950 Forvaltning av statlig eierskap

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
87	Innbetaling – garantiordning, Eksportfinans ASA	35 155		
95	Tilbakeføring av egenkapital Investinor AS			1 250 000
96	Salg av aksjer	127 400	25 000	25 000
	Sum kap. 3950	162 555	25 000	1 275 000

Post 95 Tilbakeføring av egenkapital Investinor AS

Det vises til punktet «Saker i tilknytning til enkelt-selskaper» ovenfor, der forslag til å endre investeringsmandatet til Investinor AS er nærmere omtalt. Stortinget har bevilget investeringskapital til selskapet i flere omganger. Opprinnelig ble det skutt inn 2,2 mrd. kroner, herunder 500 mill. kroner øremerket marine investeringer. Senere er det bevilget ytterligere til sammen 2 mrd. kroner i kapital som skulle tilføres selskapet ved behov. De siste midlene er delvis overført til selskapet, og delvis plassert på en statlig konto i Norges Bank forvaltet av Nærings- og fiskeridepartementet i påvente av at Investinor skulle få behov for dem.

1 250 mill. kroner av beløpet som står på statlig konto, foreslås tilbakeført til statskassen.

Post 96 Salg av aksjer

Det foreslås en bevilgning på 25 mill. kroner fra mulige statlige aksjesalg i 2017. Endelige og fullstendige inntektsbeløp for de enkelte aksjesalgene må foreslås bevilget i løpet av budsjettåret når transaksjonene er avklart eller gjennomført, enten i egne proposisjoner eller i de faste endringsproposisjonene i vår- og høstsesjonen.

Departementet er avhengig av å bruke meglerforetak og annen faglig bistand for å gjennomføre transaksjoner, jf. omtalen under kap. 950, post 21.

Kap. 953 Kings Bay AS

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
70	Tilskudd	19 000	20 662	
	Sum kap. 0953	19 000	20 662	

Kings Bay AS eier grunnen og de fleste av bygningene i Ny-Ålesund på Svalbard. Selskapet har ansvaret for drift, vedlikehold og utvikling av infrastrukturen på stedet og ivaretar miljø og kulturminner. Formålet med Kings Bay AS er å sørge for at Ny-Ålesund kan videreutvikles som et norsk senter for internasjonal arktisk naturvitenskapelig forskning på Svalbard. Ny-Ålesund skal være en grønn forskningsstasjon. Det er krav om at driften til Kings Bay AS skal gå i balanse.

Selskapet er avhengig av tilskudd over statsbudsjettet for å utføre samfunnsoppgavene det er pålagt. Tilskuddet skal dekke investeringer, eventuelt driftsunderskudd i Kings Bay AS og nødvendige utgifter til administrasjon av Bjørnøen AS.

Enkelte forskningsstasjoner har meldt behov for større eller mer oppdatert bygningsmasse som er tilpasset forskningsbehovene, som følge av at de ønsker å trappe opp sin aktivitet i Ny-Ålesund. De økonomiske rammene til Kings Bay AS i dag gir begrensede muligheter for utvidelse av fasiliteter, inkludert eventuelt nybygg.

Det framgår av Svalbardmeldingen, Meld. St. 32 (2015–2016) Svalbard, at ansvaret for forvaltningen av eierskapet i Kings Bay AS og Bjørnøen AS overføres fra Nærings- og fiskeridepartementet til Klima- og miljødepartementet fra 1. januar 2017. Overføringen gjøres for å bidra til å samle og tydeliggjøre ansvaret for å følge opp overordnede mål og strategier for Ny-Ålesund, herunder at relevante problemstillinger kan sees mer i sammenheng. Tilskuddet til Kings Bay AS

bevilges fra 2017 på Klima- og miljødepartementets budsjettområde.

Resultater 2015

Forskningsaktiviteten har vesentlig betydning for selskapets inntekter. Antall forskerdøgn i Ny-Ålesund, den mest brukte indikatoren for forskningsaktiviteten, ble om lag 14 500 i 2015, nær samme høye nivå som i 2014.

Selskapet har i 2015 bl.a. ferdigstilt et forprosjekt om tålegrenser for miljøpåvirkning, oppgradert Marinlaben, flyplassen, deler av maskinparken og bygningsmasse, renset utslipp fra kraftstasjonen og rehabilitert vernet og fredet bygningsmasse.

Kostnadene til transport har økt på grunn av at selskapet må ta en større andel av de faste kostnadene knyttet til lufttransport når Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS har redusert sin virksomhet. Utgiftene til transport vil trolig fortsatt være høye framover, og kan øke ved inngåelse av ny transportavtale i 2017. I 2014 og delvis i 2015 har selskapet hatt ekstraordinære inntekter som følge av et særskilt prosjekt i regi av Kartverket. Selskapet har lykket med å øke inntektene gjennom å øke antall forskerdøgn de siste to årene, og har samtidig gjennomført en rekke tiltak for å effektivisere driften og redusere kostnadene.

Årsresultatet for 2015 viser et underskudd på om lag 2,5 mill. kroner, som hovedsakelig skyldes uforutsette utgifter til flytransport og et høyt investeringsnivå for å ferdigstille flere prosjekter.

Kap. 3961 Selskaper under Nærings- og fiskeridepartementets forvaltning

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
70	Garantiprovisjon, Statkraft SF	2 112	2 100	2 100
71	Garantiprovisjon, Eksportfinans ASA	9 000	9 000	2 700
	Sum kap. 3961	11 112	11 100	4 800

Vedrørende 2016:

Ved St.vedt. 17. juni 2016 ble post 71 redusert med 5,25 mill. kroner, jf. Prop. 122 S og Innst. 400 S (2015–2016).

Post 70 Garantiprovisjon, Statkraft SF

Per. 31. august 2016 hadde Statkraft SF ett gjenværende lån med statsgaranti pålydende 400 mill. kroner. Basert på forfallsstrukturen for dette lånet anslås garantiprovisjonen til 2,1 mill. kroner i 2017.

Post 71 Garantiprovisjon, Eksportfinans ASA

Ved Stortingets behandling av Innst. 400 S (2015–2016), jf. Prop. 122 S (2015–2016) Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2016, ble statens andel av porteføljegarantiavtale med Eksportfinans ASA endret fra 750 til 225 mill. kroner. Det foreslås å videreføre fullmakten i 2017, jf. forslag til vedtak V, 1. Årlig garantiprovisjon skal i henhold til avtalen utgjøre 1,2 pst. av garantirammen. På denne bakgrunn foreslås bevilget 2,7 mill. kroner i garantiprovisjon fra Eksportfinans ASA i 2017.

Kap. 5656 Aksjer i selskaper under Nærings- og fiskeridepartementets forvaltning

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
85	Utbytte	17 495 762	13 308 000	12 465 600
	Sum kap. 5656	17 495 762	13 308 000	12 465 600

Vedrørende 2016:

Ved St.vedt. 17. juni 2016 ble post 85 redusert med 962,5 mill. kroner, jf. Prop. 122 S og Innst. 400 S (2015–2016).

Post 85 Utbytte

Det budsjetteres med 12 465,6 mill. kroner i utbytte fra statens aksjer under Nærings- og fiskeridepartementets forvaltning i 2017. Det vises til den selskapsvise fordelingen av utbytte i tabell 4.34.

For børsnoterte selskaper har regjeringen ikke beregnet egne anslag på utbytte i 2017, men har teknisk videreført utbetalt utbytte per aksje i 2016.

Tabell 4.34 Utbytte fra statens aksjer under
Nærings- og fiskeridepartementets forvaltning
i 2017

(i mill. kroner)	
Forslag 2017	
<i>Børsnoterte selskaper:</i>	
Norsk Hydro ASA	708,9
Yara International ASA	1 494,2
Telenor ASA	6 077,0
Kongsberg Gruppen ASA	255,0
DNB ASA	2 492,1
Entra ASA	274,1
SAS ASA	0
<i>Unoterte selskaper:</i>	
Aker Kværner Holding AS	0
Statkraft SF	627,0
Eksporfinans ASA	0
Argentum Fondsinvesteringer AS	250,0
Mesta AS	100,0
Nammo AS	50,0
Flytoget AS	113,9
Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS	0
GIEK Kredittforsikring AS	0
Electronic Chart Centre AS	1,1
Ambita AS	4,8
Baneservice AS	12,5
Veterinærmedisinsk Oppdrags- senter AS	5,0
Sum	12 465,6

Programområde 33

Programkategori 33.40 Arbeidsliv

Kap. 2540 Stønad under arbeidsledighet til fiskere og fangstmenn

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
70	Tilskudd, <i>overslagsbevilgning</i>	80 000	85 000	80 000
	Sum kap. 2540	80 000	85 000	80 000

Ordningen administreres for Nærings- og fiskeridepartementet av Garantikassen for fiskere og blir i sin helhet finansiert innenfor det beløp som fiskere betaler i produktavgift ved førstehåndsomsetning av fisk.

Rett til a-trygd for fiskere gjelder i en rekke tilfeller når fartøy blir satt ut av drift. Det kan være som følge av sykdom, havari og ishindringer, eller ved stopp i fisket grunnet reguleringer, sesongavslutning eller leveringsvansker. Ordningen omfatter alle fiskere som står oppført i fiskermanntallets blad B eller som fyller betingelsene for opptak, og som har vært sysselsatt om bord i fartøy innført i merkeregisteret for norske fiskefartøy over seks meter. Ordningen omfatter også fiskere som er blitt oppsagt og som dermed står uten fartøytilknytning.

Fra og med 1. juli 2011 er ordningen inntektbasert på samme måte som alminnelig a-trygd etter folketrygdloven.

Utbetalingene i første halvår 2016 beløper seg til 29,9 mill. kroner, noe som er lavere enn første halvår 2014 og 2015. I årene 2014 og 2015 har utbetalingene i andre halvår vært høyere enn i første halvår. Det foreslås derfor å bevilge 80 mill. kroner til a-trygd til fiskere og fangstmenn i statsbudsjettet for 2017.

Post 70 Tilskudd, overslagsbevilgning

Det fremmes forslag om å bevilge 80 mill. kroner til a-trygd til fiskere og fangstmenn i statsbudsjettet for 2017.

Del III
Andre saker

5 Samfunnssikkerhet og beredskap

Nærings- og fiskeridepartementets ansvar for beredskap følger sektoransvaret. Innenfor fagansvaret skal departementet legge til rette slik at næringslivet kan levere de varer og tjenester samfunnet forventer også i kriser. Ved beslutning i regjeringen 7. desember 2015 ble ansvaret for drivstofforsyning overført fra Olje- og energidepartementet til Nærings- og fiskeridepartementet. I tillegg til fagansvaret har departementet et koordineringsansvar innenfor beredskap knyttet til matvareforsyning. Dette søkes ivarettatt gjennom et hensiktsmessig hjemmelsgrunnlag og godt samarbeid mellom myndigheter og næringsliv. Departementet har ansvar for å kunne møte alle typer kriser i egen sektor på en effektiv måte og bidra til å løse kriser som berører flere sektorer og viktige funksjoner i samfunnet.

Status og resultater

I 2015 har det vært viktig å legge vekt på systemer og funksjoner som er samfunnskritiske eller er viktige innsatsfaktorer i arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap. Dette gjelder særlig innenfor styringssystemer, matforsyning, lagring av og tilgang til viktig informasjon og satellittnavigasjon. Arbeidet med utforming av mål og tiltak er bl.a. basert på Nasjonalt risikobilde 2014 med oppdateringer i 2015 fra Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap og rapport om samfunnskritisk infrastruktur og kritiske samfunnsfunksjoner (basisrapport 2012).

Departementet arbeider med å forberede en risiko- og sårbarhetsanalyse innen sektoransvaret. Analysen blir gjennomført i samarbeid med Landbruks- og matdepartementet, med fokus på land- og sjøbasert matproduksjon og matvareberedskap. Det vil også være nødvendig å gjennomføre en analyse av oppgaver og ansvar som inngår i drivstofforsyning.

Det er de siste årene særlig lagt vekt på god informasjonssikkerhet og objektsikkerhet. Med bakgrunn i sikkerhetsloven og forskrift om objektsikring, er det i samråd med etater og objekteiere arbeidet med skadevurdering og sikring av skjermingsverdige objekter. Det arbeides også med inn-

føring av styringssystem for informasjonssikkerhet, i samråd med andre departementer.

Departementets sektoransvar omfatter krav til og oppfølging av arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap i underlagte virksomheter. Departementet har lagt vekt på at etatene må ha gode krise- og beredskapsplaner basert på egne risiko- og sårbarhetsanalyser, og at det gjennomføres øvelser og vurderinger av sikkerhetstilstanden. Departementet har gjennomført temamøte med alle etater og har i tillegg hatt særskilt kontakt med etater som har skjermingsverdige objekter. På oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet er det gjennomført en kartlegging av sikkerhetstilstanden i sektoren og gjennomførte øvelser.

Lov om næringsberedskap som trådte i kraft 1. januar 2012 vektlegger styrket samarbeid mellom myndighetene og næringslivet for å sikre tilgang til varer og tjenester under kriser. Loven gir myndighetene hjemmel til å iverksette særskilte tiltak i en situasjon med forsyningssvikt, for å sikre befolkningens behov, militære behov eller internasjonale forpliktelser knyttet til varer og tjenester. Justis- og beredskapsdepartementet har ledet en prosess med å kartlegge behov for aktuelle forskrifter med hjemmel i loven. Det er økt fokus på sivil-militært samarbeid og kontakt med Forsvarsdepartementet om behov for sivil støtte.

På noen områder hvor det er avdekket sårbarhet har departementet etablert særskilte samarbeidsordninger med næringsaktører eller forberedt tiltak for å avhjelpe en uforutsett og uønsket situasjon, inkludert informasjonstiltak. Det er gjennomført en styrking av beredskapstiltak for å hjelpe sivile ved evakuering eller annen krisesituasjon, i samarbeid med Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap. Departementet har også etablert en kriseorganisasjon for sin interne håndtering av uforutsette situasjoner og gjennomfører interne øvelser i tillegg til å delta i nasjonale øvelser.

Prioriteringer 2017

På sikkerhets- og beredskapsområdet vil Nærings- og fiskeridepartementet prioritere å:

- gjennomføre og følge opp risiko- og sårbarhetsanalyser innen matvareberedskap og forsyningskjeden for drivstoff unntatt primærproduksjon.
- utvikle det formelle samarbeidet med næringer av betydning for samfunnskritiske eller samfunnsviktige funksjoner.
- fortsette arbeidet med god sikkerhet og krisehåndteringsevne i sektoren.

6 Omtale av klima- og miljørelevante saker

Regjeringens klima- og miljøpolitikk bygger på at alle samfunnssektorer har et selvstendig ansvar for å ivareta miljøhensyn og medvirke til at de nasjonale klima- og miljøpolitiske målene kan bli nådd. Videre har sektorstyresmaktene ansvar for å gjennomføre tiltak innenfor egne områder som trengs for å kunne nå målene i klima- og miljøpolitikken. For en omtale av regjeringens samlede klima- og miljørelevante saker, se Klima- og miljødepartementets fagproposisjon.

Mål, oppgaver og utfordringer

Nærings- og fiskeridepartementets overordnede mål er størst mulig samlet verdiskaping i norsk økonomi, innenfor bærekraftige rammer.

Departementet arbeider for at norsk næringsliv kan utnytte mulighetene som ligger i at det blir lagt større vekt på klima- og miljømål i politikktutforming og markeder. En aktiv innovasjonspolitikk for å fremme utvikling og kommersialisering av mer miljøvennlige teknologier og tjenester er en viktig del av dette arbeidet.

Selv om Norge ligger langt framme i miljøpolitikken, har også vår næringsvirksomhet og energiproduksjon miljøkonsekvenser som naturinngrep, påvirkning på naturmangfoldet, forurensning av luft og jord og bidrag til global temperaturøkning. En god nærings- og miljøpolitikk vil søke å begrense miljøkonsekvensene innenfor rammene av en bærekraftig utvikling hvor også hensynet til langsiktig verdiskaping ivaretas.

Riktig prising av miljø- og klimakostnader kan gi virksomheter som forurenser økte kostnader, men også insentiv til å investere i miljøvennlig produksjon og bidra til en bedre ressursbruk i samfunnet. Hvilke miljøpolitiske virkemidler som er mest hensiktsmessige, avhenger bl.a. av miljøpåvirkningens art, kostnadene og nytten av det enkelte tiltaket.

Teknologisk utvikling kan gi viktige bidrag til å løse miljø- og klimautfordringene. Det kan dreie seg om utvikling av teknologier som effektiviserer bruk av miljøfremmende innsatsfaktorer, som har mindre miljøpåvirkning enn de som brukes i dag, eller som bidrar til å fjerne forurensning etter at

den er oppstått. Næringslivet har en sentral rolle i å utvikle og ta i bruk ny miljøteknologi og mer miljøvennlige produkter. Utviklingen av miljøteknologi vil typisk springe ut av, og bygge videre på, kunnskap i eksisterende virksomheter og forskningsmiljøer. Den mest miljøvennlige teknologien er ikke nødvendigvis den mest samfunnsøkonomisk lønnsomme. For å oppnå et gitt nivå på miljøeffekt bør vi ta i bruk de mest kostnadseffektive tiltakene. Teknologi som skal redusere miljøskadelige utslipp bør også utvikles med tanke på kommersialisering og spredning. Formålet med teknologiutvikling er ikke bare de positive virkningene den får når teknologien tas i bruk, men også teknologien i seg selv.

Å løse utfordringen med å utvikle og ta i bruk mer miljøvennlig teknologi er hovedsakelig en oppgave for næringslivet. Myndighetenes oppgave er først og fremst å utforme riktige rammebetingelser som skaper insentiver og etterspørsel etter miljøteknologi.

Klimaendringer er et globalt problem. På klimatoppmøtet i Paris i desember 2015 ble det enighet om en klimaavtale som skal gjelde fra 2020. Et av hovedpunktene i avtalen er å holde den globale oppvarmingen godt under 2 grader og tilstrebe å begrense temperaturøkningen til 1,5 grader. Avtalen er historisk på den måten at alle land har plikter og rettigheter, og skal planlegge utslippskutt og rapportere på utslippsmål. Avtalen vil først tre i kraft når minst 55 land – som til sammen står for minst 55 pst. av de globale utslippene av klimagasser – har sluttet seg til avtalen.

Selv om det nå har kommet en internasjonal klimaavtale på plass, er det mange land som har satset på nasjonale og regionale tiltak for å redusere klimagassutslippene. Nasjonale tiltak som gjør at et land har strengere klimapolitikk enn andre land som bedrifter konkurrerer med, kan føre til at bedrifter legger ned eller flytter til land med svakere klimaregulering (karbonlekkasje). Dette vil ikke gi noen positiv klimaeffekt og kan i stedet føre til økte utslipp globalt. Regjeringen vil ta hensyn til konsekvensene som særnorske miljøkrav kan ha for konkurranseevnen til norske bedrifter.

Klima- og miljødepartementet la fram Meld. St. 13 (2014–2015) *Ny utslippsforpliktelse for 2030 – en felles løsning med EU* den 6. februar 2015. Der står det at Norge vil påta seg en betinget forpliktelse om minst 40 pst. utslippsreduksjon i 2030 sammenlignet med 1990. Videre vil Norge gå i dialog med EU for å få til en felles avtale om å oppfylle klimaforpliktelsene. Dialogen med EU om felles oppfyllelse av klimaforpliktelsene pågår fortsatt.

Sjødeponering av avgang fra gruvedrift og bruk av prosesskjemikalier kan skape konflikter mellom hensynet til verdiskaping fra mineralutvinningen og andre næringer, som sjømatnæringen, samt hensynet til naturmangfoldet. Det er derfor viktig med helhetlige avveininger av fordelene og ulempene med mineralprosjekter.

Regjeringen har ambisiøse miljømål for den maritime næringen. Regjeringen vil stimulere til grønn vekst for norsk maritim næring og økt bruk av miljøteknologiske løsninger, samt mer miljøvennlig drivstoff for skip.

Sjømatens betydning for verdiskaping i Norge og for global mat- og ernæringsikkerhet er en viktig innfallsvinkel i arbeidet med forvaltning av havmiljøet. Sjømatnæringen er avhengig av et rent og rikt hav. For å sikre en bærekraftig høsting av de viltlevende marine ressursene er det nødvendig med en helhetlig og økosystembasert forvaltning. Kunnskap om fremmedstoff i havet er nødvendig for å dokumentere at sjømaten er trygg. Langtransportert forurensning er hovedutfordringen, men også lokal forurensning påvirker marint miljø og mattrygghet.

Miljøhensyn skal være et grunnleggende premiss for videre utvikling og vekst i havbruksnæringen. Negativ effekt av lakselusmitte fra oppdrett til villaks og sjøørret og genetisk påvirkning fra rømt oppdrettslaks på villaksen er de to viktigste miljøutfordringene i norsk havbruksvirksomhet på kort sikt. Andre områder som har betydning for havbruksnæringens miljøbelastning er utslipp, produksjon/høsting av fôrråvarer og hvordan kystarealet til havbruksformål disponeres.

Nærings- og fiskeridepartementets arbeid med klima og miljø

Forskning og innovasjon

Miljøspørsmål og kunnskap om miljøproblemenes årsaker, virkninger og løsninger er sektorovergripende. Forskning på feltet er avhengig av faglig samarbeid på tvers av fagfelt og sektorer. Miljørelevant forskning er derfor utbredt i satsinger som har andre hovedformål og inngår således i

mange av programmene som blir finansiert over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett. Norges forskningsråd følger opp miljørelevant forskning innenfor de fleste av sine programmer. Miljørettet forskning innenfor marin og maritim sektor inkluderer forskning både på miljøkonsekvenser av påvirkninger i marine økosystemer og hvordan virkninger innenfor disse sektorene kan drives med mindre miljøkonsekvenser. En rekke av de øvrige næringsrettede programmene bidrar også med miljørelevant forskning innenfor klima, energi og industri.

I Forskningsrådets utvelgelse av prosjekter gjøres det en vurdering av prosjektenes miljøvirkninger. I Forskningsrådets totale portefølje i 2015 utgjorde forskning som kan føre til reduserte klima- og miljøavtrykk – i Norge eller globalt – ca. 1,9 mrd. kroner. Forskningsrådets ressursinnsats til miljø/miljøteknologi og klima tildeling over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett skjer i hovedsak gjennom BIA, IFEs Halden-prosjekt og andre nukleære aktiviteter, Marinforsk, Maroff, EnergiX, Havbruk, basisbevilgninger til instituttene, FORNY2020 og SFI-ordningen og utgjorde i 2015 til sammen 368 mill. kroner. Dette utgjorde om lag 18 pst. av totale tildelinger fra Nærings- og fiskeridepartementet. Nærings- og fiskeridepartementets tildeling til Forskningsrådet omfatter tiltak som direkte eller indirekte forbedrer eller har til hensikt å forbedre miljøet og klimaet. Det dreier seg både om teknologier som begrenser forurensning ved hjelp av rensing, mer miljøvennlige produkter og produksjonsprosesser, mer effektiv ressurs håndtering og teknologiske systemer som reduserer miljøpåvirkningen.

Innovasjon Norge har de siste årene bidratt med betydelige midler til miljørettede prosjekter. I 2015 tildelte selskapet totalt 1 113 mill. kroner til slike prosjekter. Dette tilsvarte 37 pst. av totale tildelinger. Tilsvarende tall i 2014 var 858 mill. kroner – 34 pst. av totale tildelinger. For prosjekter finansiert over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett, gikk 47 pst. av midlene til miljørettede prosjekter i 2015, mens andelen var 41 pst. i 2014. Innovasjon Norge definerer prosjekter som miljørettet dersom det har en miljøbegrunnelse. Eksempler er kommersialisering av miljøteknologi, forbedring av miljøkvalitet på foretakets produkt eller at prosjektet fører til at foretaket blir miljøsertifisert.

I tillegg til å gi finansiell støtte til prosjekter med en miljøprofil, bidrar Innovasjon Norge med nettverksaktiviteter og kompetansetjenester i prosjekter som har miljø som hovedinnretning. Bærekraftig utvikling er et viktig mål for flere av

næringsklyngene i Innovasjon Norges klyngeprogram.

I slutten av 2015 vedtok hovedstyret i Innovasjon Norge en ny strategi for selskapet fram mot 2020. Ett av de vedtatte tiltakene for å implementere strategien er at selskapet skal være pådriver for å fremme innovasjon og utvikling av konkurransedyktige og nye bærekraftige løsninger. Dette innebærer bl.a. at bærekraft, i form av effekter på samfunn og miljø, beskrives og vurderes i alle finansieringssaker på lik linje med økonomi. Bærekraftige prosjekter vil bli prioritert foran andre like gode prosjekter som i mindre grad er bærekraftige.

Handelspolitikk

Sammen med de øvrige EFTA-statene (Island, Liechtenstein og Sveits) har Norge utarbeidet bestemmelser om handel og bærekraftig utvikling som legges fram i alle frihandelsavtaleforhandlinger. Kapitlet om bærekraftig utvikling inneholder bestemmelser knyttet til miljø og arbeidstakerrettigheter. I forhandlinger med land hvor avskoging er en problemstilling foreslår EFTA bestemmelser om bærekraftig skogforvaltning. Ved reforhandling av tidligere inngåtte EFTA frihandelsavtaler har Norge som mål å få inn et kapittel om bærekraftig utvikling. Nærings- og fiskeridepartementet deltar også i forhandlingene om tollnedtrapping for miljøvarer (EGA) i Verdens handelsorganisasjon, og følger arbeidet i OECDs arbeidsgruppe for handel og miljø.

Den OECD-tilknyttede eksportfinansieringsavtalen regulerer betingelsene for GIEK og Eksportkreditt Norge AS sine garantier og lån, f.eks. minstenivå for renter og maksimale løpetider. I avtalen legges det til rette for grønn energi ved at eksportkontrakter som faller innenfor virkeområdet til klimasektoravtalen, kan tilbys gunstigere finansieringsvilkår (hovedsakelig lengre nedbetalingstider) enn øvrige eksportkontrakter. OECD har også egne retningslinjer for vurdering og håndtering av risiko for negativ miljøpåvirkning i offentlige eksportlån og -garantier. Eksportkreditt Norge AS og GIEK følger disse retningslinjene, og aktsomhetsvurderinger knyttet til miljøpåvirkning utgjør en integrert del av virksomhetenes utlåns- og garantivirksomhet.

Nærings- og fiskeridepartementet deltar i OECDs eksportfinansieringsgrupper og deltar bl.a. i arbeidet med utvikling av retningslinjene på miljøområdet. I 2015 ble det vedtatt å innføre restriksjoner ved offentlig eksportfinansiering av kullkraftverk. Avtalen innebærer at det ikke len-

ger vil være lov til å yte offentlig eksportfinansiering til de mest utslippsintensive kullkraftverkene. Det er gitt enkelte unntak for finansiering av eksport til land med særlig energibehov og til de fattigste landene. Muligheten til å finansiere de mest effektive kullkraftverkene og kullkraftverk med operative karbonfangst og -lagringssystemer, videreføres uten endringer.

GIEK og Eksportkreditt Norge AS bidro til finansieringen av flere eksportkontrakter innenfor fornybar energi i 2015. Per 31. desember 2015 hadde f.eks. GIEK 3,8 mrd. kroner i utestående garantier og tilbud til prosjekter innenfor fornybar energi, mens Eksportkreditt Norge hadde utestående lån på 1,2 mrd. kroner.

Klima og utslipp

Klimatilpasning

Marint miljø, fiskeri og havbruk blir påvirket av klimaendringene. Fiskeri- og havbruksforvaltningen må tilpasse seg nye naturgitte forutsetninger. Både i programmer finansiert av Norges forskningsråd og ved Havforskningsinstituttet er det en omfattende forskningsinnsats for å få mer kunnskap om rollen havet har i klimasystemet og konsekvenser av klimaendringer for marine økosystem og ressurser. Forskingen viser at en rekke ulike klimafaktorer vil påvirke marine organismer.

Det er omfattende overvåking og forskning på hvordan klimautviklingen i våre kyst- og havområder påvirker produksjonsforholdene og fordelingen av fisk og andre marine organismer. Utvikling av havforsuring følges gjennom langsiktig overvåking for å beskrive endringene som skjer. Som følge av klimaendringer og stadig større isfrie områder, er det store endringer i bestandsutbredelser og dynamikken i havøkosystemene. Derfor har både kompleksiteten i og arealet for ressurs- og miljøovervåking økt vesentlig de siste årene, omtrent tilsvarende hele Nordsjøen sør for 62° N.

Utslippsreduksjoner

Utslipp fra industrien

Landbasert industri omfattes av klimakvotestystemet. Det er primært utslippene av karbondioksid (CO₂) som reguleres gjennom klimakvoter, men også enkelte andre gasser som lystgass (N₂O) og perfluorkarbon (PFK). Omtrent halvparten av de norske utslippene er nå omfattet av kvoteplikt.

Kvotepiktige virksomheter må hvert år levere inn like mange klimakvoter som de har sluppet ut tonn CO₂-ekvivalenter. Det er Miljødirektoratet som har ansvar for tillatelser til kvotepiktige utslipp av klimagasser, måling og rapportering av utslipp, tildeling av kvoter og oppgjør av kvoteplikt. Virksomheter med kvotepiktige utslipp av CO₂ må også ha tillatelse fra Miljødirektoratet etter forurensningsloven. I tillatelsen til kvotepiktige utslipp kan det ikke settes utslippsgrenser, men i medhold av forurensningsloven kan det overfor kvotepiktige virksomheter både stilles energieffektivitetskrav og krav til bruk av teknologi.

Klimaendringene har forsterket behovet for reduserte utslipp av klimagasser og partikler og å utvikle mer energieffektive fartøy. Miljø er ett av åtte prioriterte satsingsområder i regjeringens maritime strategi, som ble lagt fram i mai 2015. I statsbudsjettet for 2016 ble det etablert en kondemnerings- og innovasjonslåneordning for grønn fornyelse av skip i nærskipfart med 40 mill. kroner. Midlene benyttes til tapsavsetninger for innovasjonslån til prosjekter knyttet til miljøvennlige nybygg i nærskipfarten, og til videreføring av tilskuddsordningen for kondemnering av skip.

Innen fiskeri kan dagens redskapsregler være til hinder for bruk av energieffektive fangstmetoder og dermed lavere utslipp. Det pågår derfor et arbeid for å vurdere om redskapsreglene kan gjøres mer fleksible. For å høste erfaringer gis det i enkelte fiskerier dispensasjoner for at kvoter fiskes med annet redskap enn det som ellers er tillatt. Dette kan være god miljøpolitikk, og kan i visse tilfeller også gi muligheter for bedre lønnsomhet i flåten.

Opprydding etter industri og gruvedrift

Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard (DMF) er statens fagetat for forvaltning og utnyttelse av mineralressurser. Dette omfatter også oppfølging av eventuell forurensning etter tidligere gruvedrift. Ett av etatens hovedmål er å redusere miljøkonsekvenser av tidligere mineraluttak. DMF arbeider med tiltak for å begrense forurensningen etter tidligere gruvedrift på Løkken, i Folldal og i Sulitjelma.

Miljødirektoratet har fastsatt en handlingsplan for forurensningstiltak i gruveområder med antatt størst forurensningsrisiko. DMF har siden 1989 gjennomført tiltak i disse områdene, og tungmetallavrenningen av kobber og sink er blitt vesentlig redusert i perioden. DMF vurderer i samarbeid med Miljødirektoratet ytterligere tiltak i

disse og andre områder hvor det har vært mineralutvinning.

Løkken

Miljødirektoratet har gitt Nærings- og fiskeridepartementet pålegg om å iverksette forurensningsbegrensende tiltak ved Løkken Gruver. Arbeidet med å utrede alternative forurensningsbegrensende tiltak har pågått i mange år. DMF har vurdert og sammenlignet alternative rensetekniske løsninger som kan oppfylle miljøkravene i pålegget fra Miljødirektoratet. Miljødirektoratet ga i mai 2014 tilslutning til tiltaksplan for Løkken. DMF har ansvar for gjennomføring av tiltaksplanen. Det er gjennomført supplerende kartlegging som har avdekket et behov for renovering og ombygging av eksisterende anlegg. Forslag til renoveringstiltak er utarbeidet og delvis prosjektert.

Folldal

Nærings- og fiskeridepartementet er pålagt å gjennomføre tiltak for å redusere forurensningen fra gruveområdet i Folldal. Målingene viser at metallavrenningen fortsatt ligger over kravet fra forurensningsmyndighetene. På basis av kartleggende undersøkelser og utredning fra Norges geotekniske institutt (NGI), har DMF oversendt forslag til tiltaksplan for Folldal til Nærings- og fiskeridepartementet. Tiltaksplanen skal sendes på høring og endelig konklusjon fra Nærings- og fiskeridepartementet skal oversendes Miljødirektoratet for vurdering.

Sulitjelma

I Sulitjelma er utslippene av kobber til innsjøen Langvatnet fortsatt høyere enn kravene fra Miljødirektoratet. Etter pålegg fra Miljødirektoratet har DMF overvåket vannkvaliteten og kartlagt kilder og disse kildenes betydning for metalltransporten ut i Langvatnet. I tillegg er også kontrollmålingsprogrammet for Sulitjelma revidert. NGI fikk i oppdrag å utrede tiltaksløsninger, inkl. kostnadsoverslag for Sulitjelma. NGI ferdigstilte sin rapport medio desember 2015 og DMF arbeider med ytterligere undersøkelser av tiltaksalternativene fra NGI, for å utarbeide en helhetlig tiltaksplan for gruveområdet.

Søve

Nærings- og fiskeridepartementet fikk i mars 2014 pålegg av Statens strålevern om å gjennom-

føre opprydding av radioaktive masser etter gruvevirksomheten ved Søve. Oppryddingen skal gjennomføres i tråd med foreliggende tiltaksplan. Nærings- og fiskeridepartementet kunngjorde oppdraget om opprydding på nytt i juli 2016, med sikte på gjennomføring av oppryddingen i 2016 og 2017.

Miljøtiltak Raufoss

Miljøtiltakene som med statlig støtte er gjennomført i Raufoss Industripark siden 2004, har ført til en betydelig forbedring av miljøkvaliteten i parken. Overvåking viser at vannkvaliteten i Hunnselva er forbedret de siste årene, og at miljøpåvirkningen fra industriparken er betydelig redusert. Oppryddingsprosjektet på Raufoss har oppfylt alle tidligere gitte pålegg fra Miljødirektoratet og miljømålene som er satt. I oktober 2012 kom Miljødirektoratet med nye pålegg overfor Raufoss Næringspark ANS hovedsakelig knyttet til miljøovervåking og rapportering. Det vil fortsatt være behov for overvåking av Hunnselva og oppfølging og videre drift av enkelte tiltak i industriparken der det pumpes opp og renses forurenset vann. Det kan også komme ytterligere miljøforpliktelser knyttet til tidligere forurensning.

Maritim næring

MAROFF-programmet og Skattefunnordningen bidrar til å realisere regjeringens satsing for fremme av miljøvennlig verdiskaping i maritim næring. Miljø er ett av de hovedprioriterte områdene i MAROFF-programmet. I 2015 ble det satt av totalt 83,7 mill. kroner til miljøprosjekter gjennom disse ordningene.

Innovasjon Norge benyttet i 2015 betydelige midler til miljø- og klimavennlige maritime prosjekter. Av totalt 510 mill. kroner til maritime prosjekter, har miljø- og klimavennlige prosjekter i maritim sektor fått tilsagn om støtte på 399 mill. kroner fordelt på 79 prosjekter. Dette innebærer bl.a. tilskudd, innovasjonslån og markedslån.

Fiskeri

Havressursloven stiller krav til at viltlevende marine ressurser skal forvaltes med en økosystembasert tilnærming som tar hensyn til både leveområder og biologisk mangfold. Der det er mangel på kunnskap skal føre-var-prinsippet legges til grunn, i tråd med internasjonale avtaler og retningslinjer.

Høsting av fiskeriressursene skal være bærekraftig og basert på best tilgjengelig kunnskap.

Myndighetene vil med jevne mellomrom vurdere bestandene det blir høstet av, for å vurdere hva slags forvaltningstiltak som er nødvendig for å sikre en bærekraftig forvaltning. Riktig kvotefastsetting og andre reguleringstiltak er viktig for å hindre at det blir tatt ut for mye fisk.

Innsatsen mot ulovlig, urapportert og uregulert fiske (UUU-fiske) er særlig viktig for å sikre en bærekraftig høsting av de globale fiskeressursene. Nærings- og fiskeridepartementet arbeider bredt både nasjonalt og internasjonalt for å få slutt på denne formen for fiskerikriminalitet. Det er etablert et samarbeid mellom ulike statlige etater i kampen mot lovbrudd i fiskerinæringen. Fiskeridirektoratet, Kystverket, Kystvakten, Skattedirektoratet, Tolldirektoratet, Økokrim og Politidirektoratet deltar i samarbeidet.

Nærings- og fiskeridepartementet vil sikre et mest mulig miljøvennlig fiske, både for å unngå skade på bunnhabitat og for å redusere fiskefartøyenes energiforbruk. Det er derfor viktig å utvikle og ta i bruk fiskemetoder som reduserer utkast av fisk og bifangst, samt gjør mindre skade på bunnhabitat.

Det er igangsatt et målrettet arbeid for de bestandene som har et særlig behov for nye forvaltningstiltak og/eller større kunnskap. Dette er bestander med risiko for overutnytting, men der det ikke er etablert effektive forvaltningstiltak som regulerer uttaket og reduserer risikoen. Enkelte bestander med særlig behov for oppfølging er prioritert. I 2015 var de prioriterte artene hummer, kveite sør, leppefisker, raudåte, kolmule, snabeluer, torsk Nordsjøen/Skagerrak, reker Skagerrak/Nordsjøen, snøkrabbe og kystbrisling.

Opprydding av tapte garn er også et prioritert tiltak. Havressursloven pålegger som hovedregel sokning etter tapt redskap og har fastsatt en rapporteringsplikt. Fiskeridirektoratet tok i 2015 opp om lag 800 tapte eller etterlatte garn fra havbunnen på strekningen Runde – Varangerfjorden. Prioritering av opprenskingsområder foretas på bakgrunn av tapsmeldinger fra fiskere og erfaring.

Havbruk

For å utnytte potensialet for sjømatproduksjon fra havbruk, er det avgjørende med en god miljøtilstand. Driftsmetoder og -teknologi må utvikles i takt med økt produksjonsvolum, for å hindre uakseptable miljøkonsekvenser. I november 2015 ble det etablert en prøveordning med utviklingstillatelser for å legge til rette for å ta i bruk teknologi som kan løse miljø- og arealutfordringene havbruksnæringen står overfor. Tidligere tildelings-

runder viser at det er betydelig vilje og evne til å utvikle drift og teknologi i havbruksnæringen for å håndtere miljøutfordringer.

Rømming

Tabell 6.1 Antall rapporterte rømte fisk og rømmingshendelser

		2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015 ¹	2016 ¹
Laks	Antall rapporterte rømte fisk (tall i 1 000)	921	298	111	225	291	365	38	198	287	160	88
	Antall rapporterte rømmingshendelser	32	23	20	34	38	17	9	19	38	33	13
Regnbueørret/ørret	Antall rapporterte rømte fisk (tall i 1 000)	15	315	7	133	6	4	133	0,2	2,7	84	53
	Antall rapporterte rømmingshendelser	6	3	2	1	4	4	2	2	5	3	3
Torsk	Antall rapporterte rømte fisk (tall i 1 000)	290	85	304	222	166	7	57	55	14	0	0
	Antall rapporterte rømmingshendelser	11	9	17	23	11	3	2	2	1	0	0

¹ Foreløpige tall per 31. mai 2016.

Kilde: Fiskeridirektoratet.

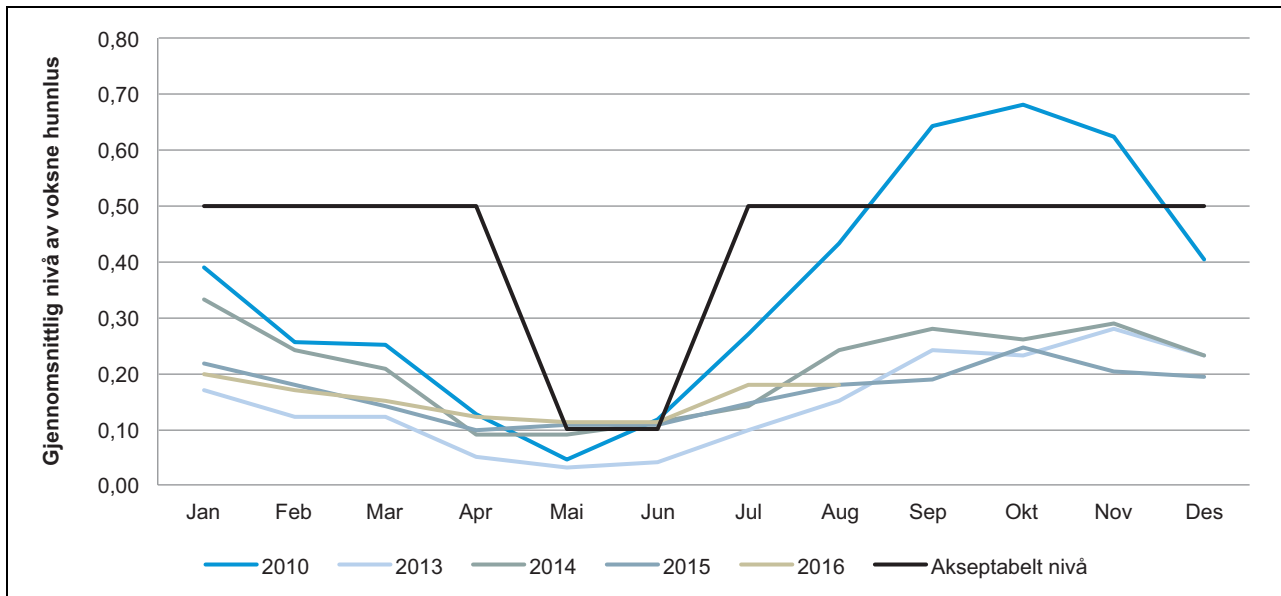
Tabellen over viser at antall rømte oppdrettsfisk varierer fra år til år, men tendensen er at det blir færre rømminger. Innslag av rømt oppdrettslaks i vassdrag som blir overvåket viser en synkende trend fra 2006 til 2015. Innslaget av rømt laks har i snitt gått ned ca. 0,3–0,5 pst. per år i denne perioden. Innslaget av rømt oppdrettsfisk i høstundersøkelsen i 2015 er det laveste i perioden 2006–2015 (median 3,8 pst.). I 2015 ble det samlet inn og systematisert data fra 165 vassdrag. En prosjektgruppe ledet av Havforskningsinstituttet har på oppdrag fra Fiskeridirektoratet hatt et koordinerende ansvar for overvåkingen. I tillegg til overvåkningsrapporten er det utarbeidet en felthåndbok som beskriver hvordan slik overvåkning i vassdrag skal utføres. Undersøkelser i 2015 viser at det er lav til moderat innblanding av rømt oppdrettslaks i 128 elver og høyt innslag i 17 elver. Grensen mellom høy og lav til moderat innblanding er satt til 10 pst. De resterende 20 elvene kunne ikke vurderes i forhold til grensen på 10 pst. på grunn av statistisk usikkerhet i materialet. Havbruksnæringen er gjennom forskrift pålagt å organisere og finansiere utfisking i vassdrag

med for høyt innslag av rømt oppdrettsfisk. Ordningens første operative år er 2016, og det planlegges tiltak i om lag 40 elver.

Lakselus

Lakselus er en naturlig parasitt på laksefisk i sjø. Grensene for hvor mye lus det kan være på oppdrettsfisken er svært lave, og lakselus utgjør ikke et helse- eller velfersproblem for oppdrettsfisken. Imidlertid kan tiltakene for å holde lusenivåene lave i oppdrett påvirke både helsen og velferden hos oppdrettsfisken. I områder med mange lakse- og ørretanlegg og stor biomasse kan havbruksnæringen være en kilde til lakselus som kan påvirke utvandrende laksesmolt og sjørret negativt. Myndighetene arbeider derfor for å sikre en lokaliseringsstruktur og driftspraksis i havbruksnæringen som bidrar til god fiskehelse og velferd – både for oppdrettslaks og villfisk.

Data for 2016 viser at nivået av lakselus på oppdrettsfisken så langt har ligget jevnt med nivået i 2015. Figur 6.2 viser utvikling i gjennomsnittlig antall voksne hunn lus per fisk i oppdrett de siste



Figur 6.1 Utvikling i gjennomsnittlig antall voksne hunnlus per fisk 2010–2016

Kilde: Lusedata.no

seks årene. Den heltrukne linjen markerer tillatt nivå etter luseregelverket.

Den store bruken av medikamenter mot lakselus de senere år er bekymringsfull, og det registreres nedsatt følsomhet og resistens mot de fleste legemidler som brukes mot lakselus. Dette har ført til at bruken av ikke-medikamentelle metoder for lakseluskontroll har økt betydelig. Mattilsynet prioriterte i 2015 å følge opp anleggene med de største luseproblemene, og brukte flere og strengere virkemidler enn tidligere. Ett av virkemidlene var redusert produksjon, og 20 anlegg fikk i 2015 vedtak om dette.

Mattilsynet har forsterket innsatsen mot uforvarlig forskrivning og bruk av legemidler mot lakselus, og legger nå ytterligere til rette for utvikling og bruk av ikke-medikamentelle metoder. Det gjennomføres i 2016 en tilsynskampanje rettet mot forsvarlig forskrivningspraksis hos fiskehelsepersonell. Nærings- og fiskeridepartementet sendte i juni på høring forslag til tiltak for å redusere negative miljøeffekter ved bruk av lakselusmidler.

Havbruksnæringen gjennomfører samordnede vårtiltak, for å sikre lavest mulig lusebelastning på utvandrende vill laksesmolt. Laksleustalene i oppdrettsanleggene er derfor svært lave i utvandningsperioden. Foreløpige resultater fra overvåkingen på villfisk i 2016 indikerer at lakse-

lus har hatt negativ innvirkning på utvandrende laksesmolt og sjørretet i de fleste områdene som ble undersøkt på vårparten 2016 (Rogaland – Trøndelag).

Utslipp fra havbruksanleggene

Miljøovervåkingen av bunnen under og rundt oppdrettsanlegg skjer i samsvar med norsk standard NS9410. Denne standarden ble oppdatert i 2016. I nærområdene til havbruksanleggene viser undersøkelsene (MOM-B-undersøkelser) at tilstanden er stabil med gode miljøforhold. Fra 2011 til 2015 har over 90 pst. av lokalitetene tilstandsklasse «god» eller «meget god». I 2015 har bare 1 pst. av lokalitetene uakseptabel tilstand, tilstandsklasse 4 «meget dårlig». En gjennomgang av dataene fra MOM-C-undersøkelser utført fra 2011 til og med 2015 viser at det også i området utenfor anleggene er generelt gode bunnforhold. 89 pst. av lokalitetene har miljøtilstand meget god eller god, mens rundt 10 pst. har moderat tilstand. Områdene der C-undersøkelser blir utført kan være påvirket av flere kilder, og ikke bare oppdrettsanlegg slik det er for B-undersøkelsene.

Nærings- og fiskeridepartementet samarbeider med Klima- og miljødepartementet om oppdatert regelverk for utslipp og overvåking av forurensetning fra havbruksnæringen.

Tverrgående tema i fiskeri- og havbruksforvaltning

Kartlegging av marine naturtyper

Mareano-programmet har siden 2005 drevet kartlegging av havbunnen i norske havområder, gjennom systematisk innsamling av dybde- og data om havbunnens geologi, landskap og naturtyper, biologiske mangfold og forurensing. Formålet med denne kartleggingen er bl.a. å bidra til en kunnskapsbasert forvaltning av de havbaserte næringene og de marine økosystemene. Kartleggingen gjennomføres av Havforskningsinstituttet, Norges Geologiske Undersøkelse og Statens Kartverk. I 2015 har Mareano kartlagt områder i Norskehavet og Barentshavet og i 2016 områder i Barentshavet. Mareano-programmet setter en ny standard for kunnskap om havbunnen, og har vakt internasjonal oppmerksomhet. Programmet ble høsten 2016 presentert for Verdensbanken og Global Environment Facility og kan bli en modell for kunnskap for globale blå vekst-initiativer. Resultater og kart fra Mareano-programmet publiseres løpende på www.mareano.no.

Gjennom *Nasjonalt program for kartlegging og overvåking av biologisk mangfold – hav og kyst* har utvalgte naturtyper blitt kartlagt i kystområdene i flere fylker.

Fremmede arter

Havforskningsinstituttet kartlegger forekomst av fremmede arter gjennom programmer for hav- og kystovervåking. Å utrydde fremmede arter er ofte ikke mulig eller aktuelt ut fra et kost-nytteperspektiv, men det er et mål å holde kontroll med utviklingen slik at de ikke ødelegger viktige habitat eller endrer viktige økosystemfunksjoner i negativ retning. Akvakulturregelverket har et generelt forbud mot akvakultur med fremmede arter.

Bestanden av kongekrabbe nådde sitt maksimum i 2008 og har etter den tid stabilisert seg på et lavere nivå. Det er lite som indikerer spredning av bestanden nordover og til havs. Dagens forvaltning av kongekrabbe er basert på St.meld. nr. 40 (2006–2007) *Forvaltning av kongekrabbe*. Øst for 26°Ø, der kongekrabben allerede er veietablert, forvaltes bestanden slik at det legges til rette for næringsaktivitet og sysselsetting. Samtidig er det et overordnet mål å avgrense ytterligere spredning av bestanden. Vest for 26°Ø er det derfor fri fangst og utkastforbud. I Meld. St. 17 (2014–2015) *Evaluering av forvaltningen av kongekrabbe* ble forvaltningen av kongekrabbe evaluert, og det ble fastslått at det frie fisket og tilskuddsordningen

med utrydningsfiske vest for 26°Ø har redusert tettheten av kongekrabbe utenfor det kvoteregulerte området, og dermed også spredningshastigheten videre vestover. Stortinget sluttet seg til meldingen, jf. Innst. 350 S (2014–2015). Dagens forvaltning av kongekrabben er således innenfor målsettingen om å avgrense ytterligere spredning av bestanden.

Stillehavsøsters har vært etablert i Danmark en tid, og siden 2006 er det gjort en rekke funn langs den svenske vestkysten, på Skagerrak-kysten og nordover til Hordaland. Arten kan utkonkurrere den europeiske flatøstersen, og kan være bærer av parasittsykdommer som har alvorlig virkning på flatøsters. Miljømyndighetene har utarbeidet en handlingsplan for å begrense den økologiske effekten av introduksjonen. Handlingsplanen utelukker ikke kommersiell utnyttelse av arten der dette kan være aktuelt.

Sykdom hos villlevende akvatiske arter

Nærings- og fiskeridepartementet har ansvaret for sykdom hos villfisk og andre villlevende akvatiske arter. Sykdommer som kan true en art blir prioritert. De mest aktuelle slike sykdommer er krepsepest hos edelkreps, og *Gyrodactylus salaris* hos atlantisk laks.

Krepsepest kan føre til total utryddelse av edelkrepsbestanden i et vassdrag. Signalkreps, som er en fremmed art i Norge, kan være smittet uten å bli syk. Ulovlig utsetting av signalkreps eller flytting av båter og utstyr som har vært brukt i smittede vassdrag, gir økt risiko for smittespredning. I 2014 ble det påvist krepsepest på signalkreps i Haldenvassdraget. I 2016 er det i igangsatt et nytt overvåkningsprogram for krepsepest som baserer seg på miljø-DNA.

Parasitten *Gyrodactylus salaris* kan føre til at hele bestander av villlaks (atlantisk laks) i elver går tapt. Parasitten angriper ikke laksefisk i sjø. Det er fram til i dag påvist *Gyrodactylus salaris* i 50 vassdrag i Norge. Per 31. desember 2015 er 22 vassdrag friskmeldt etter behandling. Ytterligere 18 vassdrag er behandlet og foreløpig ikke friskmeldt, mens ti vassdrag er infiserte. Ny smitte ble påvist i Ranaelva i 2014, mens det ble påvist smitte i Kitdalselva i Troms i 2015 i forbindelse med rotenonbehandling av elva. Det er ikke påvist *G. salaris* i oppdrettsanlegg.

Trygg sjømat

Miljøgifter forblir i miljøet og i organismer lenge etter at utslipp stanses. Den viktigste eksponerin-

gen for mennesker er gjennom maten vi spiser. Arbeidet med miljøgifter er derfor viktig ikke bare for miljøet, men også for mattrygghet og folkehelse. Miljøgifter i norske havområder overvåkes årlig. Innsatsen blir koordinert og integrert gjennom arbeidet med forvaltningsplan for norske havområder og en egen overvåkingsgruppe.

NIFES (Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning) overvåker innholdet av uønskede stoffer i oppdrettsfisk og annen sjømat fra norske kyst- og havområder. En eventuell påvisning av uønskede stoffer utover lovlig fastsatte grenseverdier danner grunnlag for vedtak om omsetningsforbud, stenge fiskefelt og/eller gi råd om å begrense konsumet innenfor bestemte områder til bestemte befolkningsgrupper.

Norge har en gunstig situasjon sammenlignet med andre land når det gjelder smittestoff og fremmedstoff i sjømat. Funnene i norsk sjømat ligger med få unntak lavere enn grenseverdiene som er fastsatt i internasjonalt regelverk for handel med mat.

Innholdet av miljøgifter i sjømat varierer mye mellom arter og også mellom enkeltindivider av fisk og andre organismer. Forvaltningen har god dokumentasjon på innhold av miljøgifter i oppdrettsfisk og i de viktigste kommersielle artene som høstes. Det er mer begrensede kunnskaper om de resterende arter i havrommet og artene i kystsonen. Vi vet også lite om miljøvirkninger av nye gifter i marint miljø og virkningen av kombinasjon av flere stoffer. Det er mangelfull kunnskap om hvordan totalbelastningen av stoffer som f.eks. plast, tungmetaller, radioisotoper, organiske miljøgifter og oljekomponenter påvirker økosystemer.

Miljøgifter i oppdrettsfisk kommer hovedsakelig gjennom fôret. Innholdet av miljøgifter i fôret er regulert ved grenseverdier både på fôrråvarer og ferdig fôr. Nye fôringredienser kan endre fremmedstoffinnholdet og påvirke næringsopptaket fra fôr. Utfordringer knyttet til nye fôrråvarer er derfor et prioritert forskningsområde.

Forvaltningen trenger også kunnskap om hvordan belastning av næringssalter og fremmedstoff fra et oppdrettsanlegg påvirker miljøet og artene rundt.

Mikroplast er plastpartikler under fem millimeter, som i hovedsak stammer fra nedbryting av større plastgjenstander. Mikroplast er funnet i vann, på sjøbunnen og i levende organismer, og har potensiale til å påvirke det marine økosystemet globalt. I tillegg kan mikroplast bidra til transport og spredning av miljøgifter og til økt akkumulering av miljøgifter i ulike organismer.

Gjennom det felles europeiske samarbeidet i JPI Oceans pågår det nå et arbeid med å utvikle og standardisere en felles metode for å måle mengde og type plast i de ulike prøvene, hvor NIFES deltar. Når en standardmetode for å måle mengde og typer av plast blir etablert, kan det vurderes om også denne skal inngå i overvåkningen, som en del av det å ivareta mattryggheten. Det Europeiske Mattrygghetsbyrået (EFSA) har gjort en foreløpig vurdering av problemet med plastpartikler knyttet til mattrygghet. Deres konklusjon er at man på dette tidspunktet har altfor lite data.

Beskyttede områder

I beskyttede områder er utgangspunktet at de marine ressursene fortsatt skal kunne utnyttes og akvakultur drives dersom det ikke er i strid med verneformålet. Mer enn 50 pst. av norske hav- og kystområder har en eller annen form for beskyttende områdebaserte reguleringstiltak. F.eks. er det generelle forbud mot bunnslapte redskaper i store deler av kystområdene og på større dyp enn 1 000 meter, og forbud mot etablering av lakseoppdrettsanlegg i nasjonale laksefjorder. Enkelte områder med kaldtvannskoraller har blitt gitt særskilt vern mot bunnslapte redskaper siden 1999. I januar 2016 ble disse gitt status som marine beskyttede områder, samtidig ble ytterligere ni områder gitt særskilt beskyttelse. I noen av områdene er det også gitt restriksjoner på bruk av garn, line, teiner og all annen krokredskap.

Vannforvaltning

Nærings- og fiskeridepartementet, Fiskeridirektoratet, Havforskningsinstituttet, Mattilsynet, Norges geologiske undersøkelse og Direktoratet for mineralforvaltning deltar i arbeidet med å følge opp vannforskriften. En del av arbeidet er å oppdatere regionale forvaltningsplaner og tiltaksprogram. Målet er å sikre miljøtilstanden i alle vannforekomster i Norge, langs kysten og ut til én nautisk mil utenfor grunnlinjen.

Bedre utnyttelse av marine ressurser

Utkast av fisk er sløsing med mat. Arbeidet for å forhindre utkast av fisk har lenge stått høyt på den nasjonale dagsorden. Norge var en av pådriverne for å få vedtatt internasjonale retningslinjer for å regulere bifangst og redusere utkast. FAOs fiskerikomité vedtok slike retningslinjer i 2011. Norge har i mange år påpekt at utkast av fisk i EU-farvann på våre felles ressurser ikke er forenlig med

bærekraftig forvaltning. Norge har innført en ilandføringsplikt. Det er derfor positivt at EU nå har besluttet å gradvis innføre et lignende system med regler om landingspåbud.

Høy fiskekvalitet gjennom hele verdikjeden helt ut til forbruker er avgjørende for å forebygge matsvinn. Nærings- og fiskeridepartementet støtter næringens arbeid med kvalitet og matsvinn, bl.a. gjennom opplæring og informasjon.

Restråstoff fra sjømatnæringen er en ressurs. Det meste av restråstoffet fra havbruk og pelagiske fiskerier utnyttes per i dag, mens det for hvitfisk er mulighet for økt utnyttelse. Nærings- og fiskeridepartementet støtter forskning og utvikling som kan øke lønnsomheten i bruken av restråstoff, da dette vil øke utnyttelsesgraden. Dette omfatter også mer avansert utnyttelse av råstoffet, hvor bioteknologi er et sentralt verktøy. Denne type prosjekter støttes i hovedsak gjennom Forskningsrådet, Innovasjon Norge og MABIT.

Prioriteringer 2017

Forskning og innovasjon

Nærings- og fiskeridepartementet vil bidra til å utvikle og ta i bruk miljøteknologi og mer miljøvennlige varer og tjenester. Målgruppen for miljøteknologiordningen i Innovasjon Norge er bedrifter i hele landet som skal sette i gang pilot- og demonstrasjonsprosjekter innen miljøteknologi. Innen Norges forskningsråds programmer vil det bli gitt støtte til prosjekter som har et potensial for å påvirke klimagassutslipp på kort og lang sikt. Forskingen på konsekvensen av klimaendringer for marine økosystem og ressurser vil bli videreført.

Mineralnæringen

Direktoratet for mineralforvaltning skal arbeide for at Norges mineralressurser blir forvaltet og utnyttet til det beste for samfunnet. Dette omfatter også å sørge for forsvarlig og bærekraftig forvaltning av mineralressurser og redusere miljømessige konsekvenser av tidligere mineraluttak.

Maritime næringer

Regjeringen la i mai 2015 fram sin maritime strategi, der miljø er en av åtte prioriterte områder. I 2016 er det etablert en ny kondemnerings- og inn-

ovasjonslånordning for grønn fornyelse av nærskipsfartflåten. Denne ordningen blir videreført i 2017. Det legges opp til å forhandle med næringsorganisasjonene om en ny avtale som grunnlag for videre fritak for NO_x-avgift etter 2017. Sjøfartsdirektoratet skal styrke sin kompetanse på nye klimavennlige løsninger for skipsfarten.

Enova har flere programmer som er relevante for reduserte klimagassutslipp i transportsektoren, herunder skipsfart. To av disse programmene retter seg spesifikt mot skipsfart og støtter energitiltak i skip og landstrøm. I tillegg favner Enovas program for ny energi- og klimateknologi i transport hele transportsektoren. Enova har gitt tilsagn om støtte til bl.a. landstrømsanlegg, batterihybridisering på skip, landanlegg for elektriske ferger og andre større og mindre enkelttiltak på skip.

Skipsfarten har i de siste årene blitt underlagt et strengere internasjonalt regime med regler som begrenser utslipp til luft og vann. Internasjonalt har innstramming av miljøregelverket kombinert med endringer i markedsbetingelser gjort miljøinvesteringer mer attraktive. Det er også en økende erkjennelse av at energieffektive og miljøvennlige skip vil klare seg bedre i framtidens konkurranse. Arbeidet med å videreutvikle et klima- og miljøvennlig internasjonalt regelverk i FNs sjøfartsorganisasjon IMO vil være et prioritert område.

Fiskeri og havbruk

Fiskeri- og havbruksforvaltningens eksisterende arealtiltak (inkl. marine beskyttede områder) vil bli gjennomgått for å vurdere om de gir en beskyttelse av et representativt utvalg av naturtyper. Implementering av det nye produksjonsreguleringsregime i havbruksnæringen som Stortinget har sluttet seg til, er viktig for å sikre at den ønskede økning i havbruksproduksjonen foregår innenfor miljømessige akseptable rammer. Det vil bli prioritert å sikre et godt kunnskapsgrunnlag for bestandsestimater og å sikre tilstrekkelig kontroll med bestandsuttaket. Det er viktig å utvikle og ta i bruk fiskemetoder som reduserer utkast av fisk og bifangst, samt gjør mindre skade på bunnhabitat. Innsatsen mot ulovlig, urapportert og uregulert fiske (UUU-fiske) er særlig viktig for å sikre en bærekraftig høsting av de globale fiskeressursene.

7 Oppfølging av FNs bærekraftsmål

FNs bærekraftsmål ble vedtatt av FNs generalforsamling i september 2015. De 17 utviklingsmålene fastsetter en global fellesinnsats fram mot 2030, for å realisere en miljømessig, sosial og økonomisk bærekraftig utvikling for alle. Nærings- og fiskeridepartementet har ansvaret for den nasjonale oppfølgingen på sine ansvarsområder, og vil støtte opp om målene i de internasjonale fora og gjennom organisasjonene departementet deltar i.

Alle departementer har ansvar for å rapportere på bærekraftsmål som er relevante for egne fagområder i sine budsjettproposisjoner. Agenda 2030 representerer et helhetlig målsett, og alle de 17 målene har relevans for departements arbeid. Her rapporteres det bare på mål og delmål der Nærings- og fiskeridepartementet har et særskilt ansvar. Mange av tiltakene som omtales her er omtalt i større detalj andre steder i proposisjonen.

Mål 2: Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk

I dette målet er begrepet «agriculture» brukt. I FN-sammenheng omfatter dette begrepet også skogbruk, fiskeri og akvakultur. Fiskens rolle for matsikkerhet og ernæring har til nå vært lite synlig i internasjonalt arbeid på matsikkerhet og ernæring. I den globale strategien for matsikkerhet og ernæring fra FNs matsikkerhetskomité, som ble lagt fram i 2015, er det tatt inn anbefaling om bedre synliggjøring av fiskens rolle, at fisk tas inn i ernæringsstrategier, politiske prosesser og også i arbeid med bærekraftsmålene.

Nærings- og fiskeridepartementet følger opp arbeidet med å få økt oppmerksomhet på fisk som mat i relevante fora, bl.a. ved å framheve havet som leverandør av sunn mat. Bærekraftig kosthold må bidra til mat- og ernæringsikkerhet og ta hensyn til både menneskers og miljøets helse. Bærekraftig produsert fisk er derfor en viktig del av et bærekraftig kosthold, både ut fra miljø og ernæringshensyn.

Delmål som er mest relevante for Nærings- og fiskeridepartementet, er 2.1 om å sikre nok, trygg og sunn mat og 2.2 om feilernæring og særlig opp-

følging av grupper med særlige ernæringsmessig behov. Fisken inneholder flere essensielle næringsstoffer som det er lite av i annen mat og som er viktig for god helse. Det er godt dokumentert at fisk beskytter mot hjerte- og karsykdom og bidrar til utviklingen av nervesystemet hos foster og spedbarn. Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning (NIFES) forsker på sammenhengen mellom inntak av sjømat og helse.

Verdens befolkning stiger, og anslås å være 9 milliarder i 2050. Dette betyr at det må finnes effektive måter å produsere mer mat på. Fisk er en fornybar ressurs, om den forvaltes rett. Bærekraftig fiskeri og havbruk har en viktig rolle for å kunne fø framtidens økende befolkning.

Regjeringen prioriterer forskning på trygg sjømat og kunnskap om sjømatens næringsinnhold og betydning av dette for menneskenes helse. Det skal også legges til rette for helhetlig og koordinert innsats for økt kunnskap på fagområdene mat, ernæring og helse gjennom Forskningsrådets ordninger. Det må legges til rette for at forbrukerne tar sunne valg. Til grunn for råd om sunt kosthold ligger forskningen om sammenhengen mellom mat, ernæring og helse. Forskningsbasert kunnskap er også viktig for produktutvikling. Målet om matsikkerhet ses også i sammenheng med andre mål, bl.a. mål 12.3 om reduksjon i matsvinn.

Mål 5: Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling

De næringsrettede virkemidlene Innovasjon Norge, Siva SF og Norges forskningsråd er gitt et særlig ansvar for å tilrettelegge og styrke kvinners deltakelse og posisjon i næringslivet. Aktørene skal bl.a. bidra til å få flere kvinner inn i lederstilling, bli styremedlemmer, satse på egne bedrifter eller en næringsrettet forskningskarriere. Videre gis et tilskudd til organisasjonen Ungt Entreprenørskap, der det er to programmer som retter seg særskilt mot jenter.

I statens eierskapsforvaltning er en av de viktigste oppgavene å sørge for godt sammensatte og kompetente styre i selskaper hvor staten er eier,

jf. Meld. St. 27 (2013–2014) *Et mangfoldig og verdiskapende eierskap* (eierskapsmeldingen). Staten vil legge vekt på kompetanse, kapasitet og mangfold ut fra selskapets egenart når staten foreslår og velger personer i selskapenes styre. Staten vil tilstrebe en mest mulig lik representasjon mellom kjønnene ved styreutvelgelse, og har en ambisjon om å øke andelen kvinnelige styreledere i selskaper med statlig eierandel. I tråd med ambisjonen har kvinneandelen blant styreledere i disse selskapene økt de siste årene. Kvinneandelen blant styreledere var 43 pst. (29 av 67 selskaper) per 31. mars 2016, opp fra 38 pst. året før (25 av 65). Når det gjelder kvinner blant eiervalgte styremedlemmer, har andelen vært 46–47 pst. de siste årene.

I eierskapsmeldingen har staten som eier gitt tydelig uttrykk for sine forventninger om mangfold og likestilling til selskaper med statlig eierandel. Mangfold og likestilling kan bidra til nyskaping og bedre og bredere grunnlag for beslutninger i selskaper. Regjeringen forventer at selskaper med statlig eierandel har etablert strategier og gjennomfører tiltak for å fremme likestilling og mangfold i virksomheten. Statens forventninger til selskapene følges opp i eierdialogen med selskapene.

Mål 8: Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle

Øke den økonomiske produktiviteten (delmål 8.2)

Norge må som andre høykostland konkurrere på kunnskap som grunnlag for innovasjon og høyere produktivitet. Derfor er det et mål å legge til rette for et mest mulig kunnskapsintensivt næringsliv. Det er videre et mål å legge til rette for et omstillingsdyktig og diversifisert næringsliv, som er konkurransedyktig i en situasjon der næringslivet møter store globale samfunnsendringer bl.a. knyttet til klima- og miljøutfordringer, tilgang på ressurser, demografiske endringer og reduksjon i oljepris. Tiltak som legger til rette for nye og innovative næringer vil være avgjørende for å styrke grønn konkurransekraft og gjøre norsk økonomi mindre sårbar for svingninger i pris og etterspørsel i petroleumssektoren.

Muliggjørende teknologier, som IKT, bioteknologi og nanoteknologi, vil påvirke hvordan vi kan produsere konkurransedyktige varer og tjenester med høyt kunnskapsinnhold, og håndtere de store samfunnsutfordringene på en bedre måte.

Gjennom avanserte og høyteknologiske produksjonsprosesser vil det i framtiden være mulig

å ha konkurransedyktig produksjon av varer og tjenester i høykostland, bl.a. som følge av at økt bruk av robotisering, digitalisering og nye teknologier som 3D-printing. Dette vil gjøre produksjonen mindre arbeidsintensiv og mer desentralisert, diversifisert og kundetilpasset. En forsterket satsing på avanserte produksjonsprosesser i tett samarbeid mellom næringsliv og offentlige kunnskapsmiljøer er derfor viktig for å legge til rette for verdiskaping og arbeidsplasser i Norge både innenfor etablerte og nye virksomhetsområder.

Regjeringen vil at næringslivet skal bruke mer av tiden på næringsvirksomhet og mindre til oppfølging av regelverk og rapportering. Regjeringen har som mål å redusere næringslivets årlige kostnader for å oppfylle lover og regler med 15 milliarder kroner innen utløpet av 2017, sett i forhold til kostnadsnivået i 2011.

Entreprenørskap, kreativitet og innovasjon
(delmål 8.3)

Mange av morgendagens arbeidsplasser er ennå ikke etablert. Økt omstilling krever nye og voksende bedrifter. Nye bedrifter bringer ideer og kunnskap til markedet, og utfordrer de etablerte bedriftene til å innovere og drive mer effektivt. Regjeringen la fram en Gründerplan høsten 2015, som presenterer regjeringens politikk for å fremme flere gode gründere i Norge. Planen inneholder en satsing på ulike gründertiltak, som bl.a. inkluderer tiltak for å styrke ordningen for pre-såkningsfond, styrke etablerertilskuddsordningen og for å skape flere møteplasser som samler gründere, kompetanse og kapital.

Statistisk sentralbyrå har vurdert effekten av tildelinger fra Innovasjon Norge, Forskningsrådet og Skattefunn. Ifølge SSBs analyse fungerer forsknings- og innovasjonsvirkemidlene etter hensikten og har positive effekter på verdiskapingen. Gjennomgangen tyder på at regjeringens hovedsatsinger de siste årene er blant ordningene som fungerer aller best. Statistisk sentralbyrå konkluderer også med at Forskningsrådet, Innovasjon Norge og Skattefunn utfyller hverandre på en god måte.

Bærekraftig turistnæring (delmål 8.9)

Det vil bli lagt fram en stortingsmelding om norsk reiselivspolitik i løpet av 2016. Bærekraft som konkurransefortrinn, og hvordan næringen kan tilpasse seg framtidens klima- og miljøutfordringer, vil være et av flere viktige tema som løftes fram i meldingen.

For Norge som turistnasjon er arbeidet med bærekraftig reiseliv strategisk viktig. Norge betraktes av mange som et foregangsland når det gjelder miljø og bærekraft, og gjestene forventer å oppleve bærekraft når de reiser i Norge. Norsk reiseliv legger til grunn FNs turistorganisasjons definisjon og forståelse rundt «sustainable tourism», formulert gjennom ti prinsipper som må virke sammen for at reiselivet kan sies å utvikles i en bærekraftig retning.

Norge har i hovedsak fem miljøsertifiseringer/-styringssystemer som brukes av bedrifter i reiselivsnæringen: Svanen, Norsk Økoturisme, Miljøfyrtårn, ISO 14001 og Blått Flagg. I tillegg har Grønn Nøkkel blitt benyttet siden 2014. Innovasjon Norge har siden 2009 arbeidet med en merkeordning på destinasjonsnivå kalt Bærekraftige reisemål. Norge var med dette det første landet i verden som har utviklet og implementert en slik merkeordning for reisemål.

Bærekraftige reisemål er et norsk kvalitetsmerke der hele reisemålet, og ikke bare enkeltaktører, gjennomfører, dokumenterer og måler sine prestasjoner knyttet til økt bærekraft i forvaltning og utvikling av reisemålet. Det vil si at reisemålet tar vare på natur, kultur og miljø, styrker sosiale verdier og er økonomisk levedyktig.

Reiselivsnæringen i Norge viser stor vilje til å tenke bærekraft. Å investere i bærekraft senker flere driftskostnader, samtidig som det responderer på markedets etterspørsel etter grønne reiselivsopplevelser.

Mål 9: Bygge robust infrastruktur, fremme inkluderende og bærekraftig industrialisering og bidra til innovasjon

Norge har solide institusjoner, etablert regelverk og en bred kunnskapsbase. Vi må likevel være forberedt på nye utfordringer i framtiden. Det er ikke lenge siden den såkalte todelingen av økonomien var en stor utfordring for tradisjonell eksporttrettet industri. Nå er vi i en situasjon hvor petroleumsrelaterte næringer har de største utfordringene. Å legge til rette for en bærekraftig industri- og teknologiutvikling er alltid viktig.

Inkluderende og bærekraftig industrialisering (delmål 9.2)

Norsk næringsliv har gjennomgått store endringer. Siden 1950-tallet er andelen ansatte i primærnæringene og industrien betydelig redusert, mens andelen sysselsatte i tjenestesektoren er nærmest doblet. Det har samtidig vært produk-

tivitetsvekst i primærnæringene og industrien. Effektiv og bærekraftig utnyttelse av naturressursene har bidratt til vekst og til en positiv velferdsutvikling.

Teknologisk utvikling gir behov for kontinuerlig omstilling og kompetansebygging i industrien for å sikre industriens framtidige konkurransekraft. Regjeringen skal legge fram en stortingsmelding om industriens rammevilkår første halvdel av 2017. Et viktig formål med meldingen vil være å drøfte hvordan nærings- og innovasjonspolitikken bør innrettes for å møte utviklingen. Meldingen vil belyse rekruttering av kompetent arbeidskraft, industriens rolle i det grønne skiftet, kompetanseoverføring mellom næringer og effektivisering og avanserte produksjonsformer i industrien. Det vil bli lagt til grunn en bred tilnærming på industriens omstilling- og tilpasningsbehov.

Tilgang til kapital (delmål 9.3)

Regjeringen arbeider for at private investorer plasserer kapital i lovende gründerprosjekter, og at staten bidrar med kapital slik at flere samfunnsøkonomisk lønnsomme prosjekter gjennomføres. Flere programmer skal avhjelpe utfordringer som nyetablerte foretak har når de skal finansiere utvikling og drift:

- I 2016 ble det opprettet en pre-såkorndordning som skal utløse privat investeringskapital til unge, innovative bedrifter lokalisert i et innovasjonsmiljø, ved at staten delfinansierer prosjekter sammen med private investorer.
- Det er satt av midler til etablering av fem nye såkorndordninger. Såkorndordning skal investere i såkorn- og oppstartsfasene i nye innovative og internasjonalt konkurransedyktige bedrifter. Formålet med fondene er å utløse kapital til bedrifter i tidlig fase.
- Etablerertilskuddsordningen er styrket for å fremme flere særlig lovende vekstbedrifter. Det er åpnet for å utvide støttebeløpet til bedrifter som matcher dette med kapital fra private investorer.

Omstilling til et lavutslippssamfunn (delmål 9.4)

For å omstille Norge i retning av et lavutslippssamfunn satser regjeringen på innovasjon og kompetanse. For å fremme mer effektiv bruk av rene og miljøvennlige teknologiformer og industriprosesser har regjeringen styrket satsingen på forskning og utvikling av miljøteknologi. Regjeringen legger vekt på at offentlig sektor bidrar til å ta i

bruk og utvikle nye miljø- og klimavennlige løsninger.

Dette delmålet blir fulgt opp gjennom flere pågående prosesser, bl.a. strategi for grønn konkurransekraft og det grønne skiftet, industrimeldingen og Nasjonal Transportplan.

Styrke forskning og utvikling (delmål 9.5)

Forskning og utvikling prioriteres høyt av regjeringen. Regjeringens langtidspan for forskning og høyere utdanning har tre overordnede mål: styrke konkurransekraft og innovasjonsevne, bidra til å løse store samfunnsutfordringer og utvikle fagmiljøer av framragende kvalitet.

Regjeringen har økt bevilgningene til næringsrettet forskning og innovasjon, noe som gir mer forskning i næringslivet og dermed grunnlag for nye produkter og tjenester. Virkemidler i regi av Forskningsrådet og Innovasjon Norge bidrar også til økt innovasjon. Regjeringen vektlegger bredt innrettede programmer uten tematiske begrensninger for å sikre at midlene disponeres av de prosjektene mest størst potensial for verdiskaping.

Mål 10: Redusere ulikhet i og mellom land

Særbehandling og differensiert behandling av utviklingsland (delmål 10.a)

Den norske ordningen for generelle tollpreferanser for import av varer fra utviklingsland (Generalized System of Preferences, GSP) innebærer at varer fra utviklingsland ilegges lavere toll. Formålet med den norske GSP-ordningen er å øke utviklingslandenes eksportinntekter som et bidrag til økonomisk og sosial utvikling. Ordningen er hjemlet i et unntak fra prinsippet om likebehandling i regelverket i Verdens handelsorganisasjon (WTO).

I 2002 innførte Norge tollfrihet for alle varer fra de minst utviklede landene (MUL). I 2008 ble det besluttet at den norske GSP-ordningen skulle omfatte land på OECDs liste over godkjente bistandsmottakere. I tillegg ble nulltollordningen for MUL utvidet til å omfatte 14 lavinntektsland med mindre enn 75 mill. innbyggere, slik at ordningen dermed omfattet i alt 64 land. Den norske GSP-ordningen er for tiden under revisjon med sikte på å forbedre utviklingslands tilgang.

Mål 12: Sikre bærekraftige forbruks- og produksjonsmønstre

Bærekraftig forvaltning og effektiv bruk av naturressurser (delmål 12.2)

Norge arbeider i FN og i regionale fiskeriforvaltningsorganisasjoner for å sikre en bærekraftig forvaltning av fiskeressurser utenfor de økonomiske sonene. Et langvarig forvaltningssamarbeid mellom Russland og Norge har ført til at den nordøstarktiske torskbestand har gytebestand på rekordnivå. Det jobbes for å sikre bedre samarbeid og forvaltning av pelagiske ressurser. Forvaltningen av ressursene i norske økonomiske soner bygger på grunnprinsippene i bærekraftdefinisjonen, og norsk fiskerinæring har i dag i meget stor grad oppnådd miljømessig, økonomisk og sosial bærekraft.

Redusere matavfall og svinn (delmål 12.3)

Nesten en tredel av maten som produseres i verden tapes. Dette påvirker bærekraften i matforsyningen og dermed også matsikkerhet og ernæring. Å redusere matsvinn vil bidra til å ivareta naturressursene. Mindre matsvinn vil gjøre mer mat tilgjengelig for verdens voksende befolkning. I tillegg trenger ikke matproduksjonen å øke like mye, noe som gir mindre press på miljøet. FNs matsikkerhetskomité har i sin globale strategi for matsikkerhet og ernæring anbefalt å redusere matsvinn gjennom reduksjon av utkast av fisk og svinn gjennom hele verdikjeden. FNs matvareorganisasjon (FAO) har utviklet internasjonale retningslinjer for håndtering av bifangst og reduksjon av utkast. Norge arbeider også for at FAO skal utvikle retningslinjer for å redusere matsvinn i hele matverdikjeden for fisk. Nærings- og fiskeridepartementet har finansiert FAOs arbeid med utarbeidelse av praktiske retningslinjer som kan bidra til å redusere matsvinn i fiskeri- og havbrukssektoren.

Hvert år kastes det over 360 000 tonn spiselig mat i Norge. Størstedelen av matsvinnet skjer i forbrukerleddet, og Nærings- og fiskeridepartementet støtter derfor tiltak for å øke kompetansen hos forbrukerne for å redusere matsvinn. Norske myndigheter har sammen med aktørene i matverdikjeden signert en intensjonsavtale om reduksjon av matsvinn. Intensjonsavtalen vil gjelde til den erstattes av en konkret bransjeavtale når det foreligger statistikk og indikatorer som kan gi grunnlag for konkrete reduksjonsmål. Det skal også identifiseres og gjennomføres målrettede tiltak for å øke bevisstheten og forebygge og redu-

sere matsvinn hos forbrukerne, og det skal etableres et samarbeid om informasjonstiltak overfor forbrukerne. Bransjeavtalen forventes signert høsten 2016.

Indikatorer for bærekraftig reiseliv (delmål 12.b)

Norge har et godt omdømme internasjonalt som bærekraftig reisemål. Vi kan tilby turister og andre tilreisende tydelige merkeordninger for produkter og bedrifter der virksomheten anerkjennes som bærekraftig. Norge er verdensledende på merking av bærekraftige reisemål.

Norge har vært med i arbeidet med å produsere den første globale indeksen som rangerer bærekraft på destinasjonsnivå. I mars 2016 ble the Global Destination Sustainability Index lansert. Målet til indeksen er å promotere bærekraftig vekst av destinasjoner og framheve beste praksis og ansvarlig forretningstursime. Indeksen evaluerer hvor bra destinasjoner gjør det innenfor fire hovedområder: Bymiljø og infrastrukturutvikling i byer, bærekraftig sosial utvikling i byer, leverandørene til reiselivsnæringen, og strategier og initiativ tatt av destinasjonsselskaper.

Stimulere selskaper til å ta hensyn til bærekraft (delmål 12.6)

I Meld. St. 27 (2013–2014) *Et mangfoldig og verdiskapende eierskap* (eierskapsmeldingen) har staten som eier gitt tydelig uttrykk for sine forventninger på ulike områder til selskaper med statlig eierandel. Ett av forventningsområdene er knyttet til selskapenes arbeid med samfunnsansvar. Regjeringen forventer bl.a. at selskapene med statlig eierandel arbeider systematisk med sitt samfunnsansvar, er ledende på sine områder, at arbeidet med samfunnsansvar er forankret i selskapenes styrer, at styrene har en aktiv og sentral rolle og at de rapporterer på vesentlige områder i sin årlige beretning. Videre er det framsatt forventninger på fire spesifikke områder. Hovedpunktene i forventningene er:

- *Klima og miljø*: Det forventes at selskapene skal være i fremste rekke når det gjelder arbeidet for klima og miljø i sin bransje, inkludert tiltak som kan redusere klimagassutslipp. Nærings- og fiskeridepartementet har i samarbeid med andre departementer som utøver statens direkte eierskap satt i gang et særskilt arbeid med å kartlegge hvorvidt selskapene følger opp regjeringens forventninger, og om selskapene er ledende på sine områder.

- *Menneskerettigheter*: Regjeringen forventer at selskapene respekterer grunnleggende menneskerettigheter. Det forventes at selskapene integrerer relevante forhold knyttet til menneskerettigheter i sin virksomhet, og at selskapene gjennomfører relevante aktsomhetsvurderinger i tråd med anbefalingene fra FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter.
- *Arbeidstakerrettigheter*: Det forventes at selskapene legger til grunn ILOs åtte kjernekonvensjoner som en minimumsstandard for sin virksomhet, og at disse følges opp i verdikjeden. Selskapene forventes videre å være ledende i sin bransje når det gjelder helse, miljø og sikkerhet.
- *Arbeidet mot korrupsjon og for åpenhet om økonomiske transaksjoner*: Det forventes at selskapene utviser størst mulig grad av åpenhet knyttet til pengestrømmer, inkludert skatt. Regjeringen forventer at selskapene har retningslinjer, systemer og tiltak for å hindre korrupsjon og å gjennomføre aktsomme og grundige vurderinger når det gjelder problemstillinger knyttet til korrupsjon i sin virksomhet. Nærings- og fiskeridepartementet har i 2016 igangsatt et særskilt arbeid med å øke forståelsen av hva som er beste praksis når det gjelder antikorrupsjonsarbeid og hvordan dette kan implementeres i eierskapsoppfølgingen.

Det forventes også at selskapene er åpne og rapporterer om vesentlige forhold i sin virksomhet som kan påvirke mennesker, samfunn og miljø. Statens forventninger til selskapene følges opp i eierdialogen med selskapene.

Fremme bærekraftige ordninger for offentlige anskaffelser (delmål 12.7)

Nærings- og fiskeridepartementet har et overordnet ansvar for delmål 12.7 om bærekraftige offentlige anskaffelser gjennom forvaltning av lovverket for dette. Stortinget har nå vedtatt ny anskaffelseslov, som vil tre i kraft i løpet av høsten. Den nye loven utvider mulighetene til å ivareta miljø, grunnleggende menneskerettigheter og andre samfunnshensyn i offentlige anskaffelser.

Mål 13: Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem

Landbasert industri omfattes i likhet med petroleumsvirksomhet og luftfart av klimavotesystemet.

Det er primært utslippene av karbondioksid (CO₂) som reguleres gjennom klimakvoter, men også enkelte andre gasser som lystgass (N₂O) og perfluorkarbon (PFK). Omtrent halvparten av de norske utslippene er nå omfattet av kvoteplikt.

Kvotepliktige virksomheter må hvert år levere inn like mange klimakvoter som de har sluppet ut tonn CO₂-ekvivalenter. Det er Miljødirektoratet som har ansvar for tillatelser til kvotepliktige utslipp av klimagasser, måling og rapportering av utslipp, tildeling av kvoter og oppgjør av kvoteplikt. Virksomheter med kvotepliktige utslipp av CO₂ må også ha tillatelse fra Miljødirektoratet etter forurensningsloven. I tillatelsen til kvotepliktige utslipp kan det ikke settes utslippsgrenser, men i medhold av forurensningsloven kan det overfor kvotepliktige virksomheter både stilles krav om energieffektivitet og krav til bruk av teknologi.

Klimaendringene har forsterket behovet for reduserte utslipp av klimagasser og partikler og å utvikle mer energieffektive fartøy. Miljø er ett av åtte prioriterte satsingsområder i regjeringens maritime strategi, som ble lagt fram i mai 2015. I statsbudsjettet for 2016 ble det etablert en kondemnerings- og innovasjonslånordning for grønn fornyelse av skip i nærskipfart med 40 mill. kroner. Midlene benyttes til tapsavsetninger for innovasjonslån til prosjekter knyttet til miljøvennlige nybygg i nærskipfarten, og til videreføring av tilskuddsordningen for kondemnering av skip.

Marint miljø, fiskeri og havbruk blir påvirket av klimaendringene. Fiskeri- og havbruksforvaltningen må tilpasse seg nye naturgitte forutsetninger.

Det er omfattende overvåkning og forskning på hvordan klimautviklingen i våre kyst- og havområder påvirker produksjonsforholdene og fordelingen av fisk og andre marine organismer. I 2013 ble det publisert et omfattende materiale om hvordan havoppvarmingen siden 1980-tallet har påvirket utbredelse og produktivitet i fiskebestandene. Utvikling av havforsuring følges gjennom langsiktig overvåkning for å beskrive endringene som skjer. Det gjøres også et omfattende arbeid for å undersøke virkningene av havforsuring på nøkkelartene i næringskjeden. Som følge av klimaendringer og stadig større isfrie områder, er det bl.a. store endringer i bestandsutbredelser og dynamikken i havøkosystemene. Derfor har både kompleksiteten i og arealet for ressurs- og miljøovervåking økt vesentlig de siste årene, omtrent tilsvarende hele Nordsjøen sør for 62°N.

Mål 14: Bevare og bruke hav og marine ressurser på en måte som fremmer bærekraftig utvikling

Marin sektor kan bidra med løsninger på behovet for økt matproduksjon, nye energikilder og et grønt skifte. Norge er i verdenstoppen på mange områder innen skipsfart og maritim næring, petroleum og energi, samt fiskeri og havbruk. Havnæringenes bidrag til norsk økonomi er betydelig. Til tross for den store betydningen havet har hatt og har for Norge, vet vi fortsatt lite om havet sammenlignet med kunnskapen vi har om landjorda. Her ligger det et stort potensial for framtidig verdiskaping. Det ligger også et betydelig potensial i økt samhandling mellom de havbaserte næringene. Dette er bakgrunnen for at regjeringen har satt i gang arbeidet med en havstrategi. Med havstrategien ønsker regjeringen å ivareta helheten i regjeringens satsing på havnæringene, løfte fram mulighetene som finnes for næringsaktivitet i havet, og kartlegge hvordan myndighetene kan legge til rette for bærekraftig vekst og verdiskaping.

God havforvaltning krever kunnskap. Nærings- og fiskeridepartementet la høsten 2015 fram regjeringens masterplan for marin forskning. Planen legger til rette for forskning og økt kunnskap, for å oppnå mer innovasjon og større og mer bærekraftig verdiskaping. Hav er også en av satsingsområdene i *Langtidsplan for utdanning og forskning*. Sektorovergripende tiltak og økt utnyttelse av marine ressurser er også et satsingsområde i regjeringens bioøkonomistrategi.

Bunnkartleggingsprogrammet MAREANO har bidratt med et betydelig kunnskapsløft om havbunnen. Norge har også tatt initiativ til etablering av JPI Oceans - et europeisk samarbeid om forskningspolitikk. Målet med JPI Oceans er å bidra til et rent og rikt hav som forsyner framtidens generasjoner med mat og andre ressurser og tjenester, gjennom å utvikle langsiktige felles europeiske strategier for utvikling og forvaltning av havet. I JPI Oceans er matsikkerhet et prioritert område.

Regjeringen har store ambisjoner for vekst i havbruksnæringen. Dette fordrer at veksten ikke har uakseptabel påvirkning på miljø og natur. Meld. St. 16 (2014–2015) *Forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst i norsk lakse- og ørretoppdrett* foreslo en handlingsregel for kapasitetsjustering i norsk lakse- og ørretoppdrett basert på produksjonsområder og miljøindikatorer. Handlingsregelen gir insentiver til å utvikle og investere i mer miljøvennlig teknologi og driftsformer, og dermed sikre forsvarlig vekst i framtiden. I første

omgang skal veksten baseres på en indikator for påvirkning fra lakselus på ville laksefisk, men det arbeides også med en indikator for utslipp av næringssalter og organisk materiale.

Det skjer en betydelig teknologiutvikling i norsk havbruksnæring. Det utvikles bl.a. nye driftskonsepter både i sjø og på land i tillegg til oppdrett av nye arter. Høsten 2015 etablerte regjeringen en ny type konsesjoner til oppdrett av laks, ørret og regnbueørret; såkalte utviklingskonsesjoner. Formålet med utviklingskonsesjoner er å stimulere til ønsket omstilling og innovasjon og økt samlet verdiskapning i næringen. Utviklingskonsesjonene skal legge til rette for utvikling av ny teknologi som kan bidra til å løse miljø- og arealutfordringer som næringen står overfor. Kunnskapen som vinnes i utviklingsprosjektene skal deles med næringen for øvrig.

Arbeidet til FNs sjøfartsorganisasjon (IMO) dekker det overordnede målet om å bevare og bruke hav på en måte som fremmer bærekraftig utvikling. IMO utvikler internasjonale standarder for den globale skipsfarten som støtter bærekraftig utvikling globalt gjennom å bidra til en trygg frakt av varer globalt til en lav kostnad. Maritim transport er en fundamental del av global handel.

IMO har utviklet konseptet «bærekraftig maritimt transportsystem», som identifiserer ulike komponenter som må oppfylles for å sikre en bærekraftig utvikling. Konseptet ble utviklet for å vise skipsfartens viktige rolle i transportkjeden globalt, og behovet for samarbeid i den maritime sektoren. FNs bærekraftsmål er tatt inn i IMOs strategiske plan, og det arbeides nå med å utvikle framtidsrettede delmål.

Internasjonalt samarbeid er avgjørende for å sikre en god fiskeriforvaltning globalt. Norge deltar i FNs arbeid med fiskeri og marine ressurser, bl.a. gjennom FNs matvareorganisasjon (FAO). Norge jobber for å styrke arbeidet med akvakulturrelaterte saker i FAO. I tillegg er arbeidet gjennom regionale fiskeriforvaltningsorganisasjoner viktig.

Havforurensning og marin forsøpling (delmål 14.1)

Fiskeri er en av flere næringsaktiviteter på havet som bidrar til marin forsøpling gjennom flytende komponenter fra fiskeredskaper som ender på strender og gjennom tapte redskaper. Tapte redskaper kan bli stående i sjøen å fiske og slik bidra til et «spøkelsesfiske». Fiskeridirektoratet gjennomfører årlige oppryddingstokt. Norge er det eneste landet i verden som har hatt en systematisk opp-

følgning av dette problemet siden starten på 1980-tallet. Havressursloven pålegger en plikt til å søke etter tapte redskaper og å rapportere tapet inn om ikke redskapet kan gjenfinnes. Informasjon om hvor redskaper er tapt hjelper Fiskeridirektoratet i deres arbeid med målrettet opprydding. Det arbeides også systematisk med utvikling av innretninger som kan øke gjenfinningsgraden, nedbrytbare garn og metoder som vil kunne gjøre teiner ufiskbare en gitt tid etter at dem er mistet.

Når det gjelder marin forsøpling har utfordringene knyttet til plast og mikroplast fått økt oppmerksomhet. Ifølge en FN-rapport fra 2016 kan mengden plast i havet i 2050 overstige mengden fisk, om ikke tiltak iverksettes. Av rapporten framgår at ca. 80 pst. av plastsjøppel i havet kommer fra land, noe som understreker behovet for økt innsats for å redusere konsekvensene for det marine miljøet også fra landbasert virksomhet. Mikroplast i havet kan både inneholde miljøgifter og samle opp miljøgifter. Mikroplast bidrar til transport og spredning av miljøgifter og opptak i havlevende organismer, og kan derfor true matsikkerheten. Årets tema under FNs uformelle konsultasjon om havrett 13.-17 juni, var marint søppel, plast og mikroplast. Det er behov for mer kunnskap om konsekvensene av mikroplastforurensning i det marine miljøet.

Marin forsøpling fra havbruk er i liten grad kartlagt, men anses ikke for å utgjøre et omfattende problem. Etter en rekke konkurser knyttet til blåskjellanlegg har Fiskeridirektoratet og Kystverket foretatt en rekke oppryddinger av anlegg. For blåskjellsanlegg etablert etter 2007 er det opprettet en depositumsordning for å sikre opprydding av anlegg ved konkurser.

Sjøfart er den største kilden til SO₂-forurensning og den eneste næringen som bruker tungoljer med det høyeste svovelinnholdet. På denne bakgrunn fastsatte FNs Sjøfartsorganisasjon (IMO) i oktober 2008 strengere krav til skipsfartens utslipp til luft gjennom å redusere svovelutslippskravet til 0,1 pst, i svovelkrav-områdene (Nordsjøen, Den engelske kanal og Østersjøen). Det nye svovelkravet trådte i kraft januar 2015 og har bidratt til å redusere skipsfartens utslipp av svovel.

Regjeringen etablerte nylig en dommeringsordning for norsk nærskipfart for å sikre fornyelse av flåten og bærekraftig skipfart med lave utslipp. Ordningen vil i tillegg kunne bidra til at energi- og miljøvennlige fartøy blir mer tilgjengelige i markedet, og tas i bruk hurtigere og i større omfang enn de ellers ville blitt.

Økosystemene i havet og kystsonen (delmål 14.2)

Norge har en lang tradisjon som ansvarlig havforvalter. Nærings- og fiskeridepartementet legger vekt på en kunnskapsbasert fiskeri- og havbruksforvaltning, der en bærekraftig, langsiktig og ansvarlig utnyttelse av naturressursene legges til grunn. Havressursloven forutsetter en økosystembasert forvaltning og at høstingsmetoder og redskapsbruk tar hensyn til behovet for å redusere mulige negative virkninger på levende marine ressurser.

Konkurransen om bruken av kystsonen er økende i Norge, og stadig flere interessegrupper ønsker tilgang til arealer og ressurser. Havbruk, industrivirksomhet og kystfiske er aktiviteter som har påvirkning på økosystemene. Økosystemtilstanden langs norskekysten er i hovedsak fortsatt god, men stadig mer omfattende bruk og påvirkning fordrer overvåking og oppsyn med utviklingen. Enkelte lokale fiskebestander langs kysten har vært i dårlig forfatning i lengre tid, og det er innført tiltak for gjenoppbygging. Havbruksproduksjon har miljøkonsekvenser i form av økt press fra lakselus og genetisk påvirkning på ville laksebestander i elvene. Næringssaltpåvirkningen fra havbruk er godt innenfor toleransegrensene, og påvirkning av havbunnen under anleggene på grunn av utslipp av fôrspill og avføring fra fisk er reversibel. Selv om det allerede drives overvåking av økosystemene langs kysten, men det er behov for mer kunnskap om sårbare bunnhabitat og økosystemfunksjoner.

Havforsuring (delmål 14.3)

Forskning på havforsuring omfatter studier av årsakene til havforsuringen i norske havområder og i Arktis, effekter på organismer og økosystem og prognoser for forventet utvikling. Det forskes også på sosioøkonomiske effekter av havforsuring.

Forskningen gjøres i regi av Havforskningsinstituttet og Framsenteret. Det er også omfattende internasjonalt samarbeid på området.

Tiltak mot ulovlig, urapportert og uregulert fiske (delmål 14.4)

I 2016 ble det tilstrekkelige ratifikasjoner av FAOs havnestatiltaksavtale slik at den trådte i kraft. Norge har vært svært aktive i forhandlingene av avtalen og kommer til å følge den opp både nasjonalt og internasjonalt i tiden framover.

Norge leder INTERPOLs arbeidsgruppe for fiskerikriminalitet. Organisasjonen har bidratt til at en rekke transnasjonale nettverk involvert i fiskerikriminalitet nå har blitt avdekket. Det er også et omfattende arbeid opp mot FNs kontor om narkotika og kriminalitet (UNODC). Norge har gitt tilskudd til to ekspertmøter i regi av UNODC på henholdsvis grenseoverskridende organisert fiskerikriminalitet og organisert kriminalitet på havet. Regionalt har også Norge tatt initiativ til et fiskerinettnettverk, North Atlantic Fisheries Intelligence Group. Dette er en gruppe med kontrolletater fra en rekke land i Atlanterhavsregionen. Norge har sekretariatet for denne gruppen.

Fiskeriforvaltningens analysenettverk (FFA) er etablert for å sikre et tettere samarbeid mellom ulike etater og bidra med oppdaterte, tverrsektorielle analyser innenfor saksområdet ulovlig, urapportert og uregulert fiskeriaktivitet. FFA er et samarbeid mellom Nærings- og fiskeridepartementet, Forsvarsdepartementet, Justis- og politidepartementet, Finansdepartementet og Utenriksdepartementet. Underliggende etater er medlemmer av det nasjonale nettverket. Disse etatene er Fiskeridirektoratet, Kystvakten, Politidirektoratet, Økokrim, Skattedirektoratet, Toll- og avgiftsdirektoratet og Kystverket.

Delmålet omfatter også vitenskapelig baserte forvaltningsplaner for fiskebestander. Fiskeriforvaltningen jobber systematisk med vitenskapelig baserte forvaltningsplaner for fiskebestandene. For en best mulig utnyttelse av ressursene satt av til forskning og forvaltning trengs verktøy som kan gi grunnlag for å prioritere innsatsen dit hvor det til enhver tid er størst behov for å utvikle og fastsette nye forvaltningstiltak. Bestandstabellen og fiskeritabellen er laget for å dekke dette behovet. Tabellene gir en systematisk oversikt over alle bestander og fiskeri som er aktuelle for norsk fiskeriforvaltning. Bestandstabellen inneholder bl.a. informasjon om bestandsstatus, beskatningsnivå og forvaltningsmål, mens fiskeritabellen inneholder informasjon fra det enkelte fiskeri om bl.a. arts- og størrelsesselektivitet, utkastproblem, dødelighet og bunnpåvirkning.

Vern av kyst- og havområder (delmål 14.5)

Fiskeriforvaltningen har en rekke arealbaserte tiltak som ivaretar hensyn til naturmangfold. De mest sentrale arealtiltakene er forbud mot å tråle etter fisk innenfor territorialgrensen, bunnfiskeforbudet, forbudsområder utenfor territorialgrensen, korallområder og hummerreservater. Til sammen omfatter ulike former for arealtiltak

etter havressursloven over 50 pst. av sjøarealet. I januar 2016 ble ni nye korallområder vernet mot bunnslepene redskaper, til sammen er det nå opprettet 18 marine beskyttede områder med hjemmel i havressursloven. Noen av disse områdene har også forbud mot bruk av garn, liner og teiner. Nærings- og fiskeridepartementet vil i samarbeid med Klima- og miljødepartementet vurdere om eksisterende tiltak gir en beskyttelse av et representativt utvalg av naturtyper mot relevant fiskerivirksomhet.

Bærekraftig bruk av havene og havressursene (delmål 14.c)

FNs havrettskonvensjon utgjør rettsgrunnlaget for bevaring og bærekraftig bruk av havet og havressursene og Norge implementerer relevante bestemmelser i nasjonal lovgivning.

Mål 15: Beskytte, gjenopprette og fremme bærekraftig bruk av økosystemer, sikre bærekraftig skogforvaltning, bekjempe ørkenspredning, stanse og reversere landforringelse, samt stanse tap av artsmangfold

Stanse tap av biologisk mangfold og verne truede arter (delmål 15.5)

Fiskeriforvaltningen har bl.a. forbud mot direkte fiske og fangst på en rekke truede arter, ulike

arealtiltak bidrar til å redusere ødeleggelse av habitater, inkludert koraller. Se nærmere omtale under delmål 14.5.

Miljøkriminalitet (delmål 15.7)

Arbeidet mot ulovlig fiske er omtalt under delmål 14.4. Det arbeides med å utarbeide en ny CITES-forskrift (Convention on International Trade in Endangered Species). Den vil styrke gjennomføring av konvensjonen i norsk rett og bedre mulighetene til å håndheve og sanksjonere ulovlig handel. Klima- og miljødepartementet leder arbeidet, mens Nærings- og fiskeridepartementet har fagansvar for CITES-listede marine arter.

Fremmede organismer (delmål 15.8)

Havforskningsinstituttet kartlegger forekomst av fremmede arter gjennom programmer for hav- og kystovervåking. Å utrydde fremmede arter er ofte ikke mulig eller aktuelt ut fra et kost-/nytteperspektiv, men det er et mål å holde kontroll med utviklingen slik at de ikke ødelegger viktige habitat eller endrer økosystemfunksjoner i negativ retning. Akvakulturregelverket har et generelt forbud mot akvakultur med fremmede arter.

8 Likestilling

I dette kapitlet omtales status, virkemidler og tilstandsrapportering for likestilling på Nærings- og fiskeridepartementets ansvarsområde.

Likestilling i næringslivet

Næringslivet selv har hovedansvaret for å arbeide bevisst med likestillingsstrategi, målrettet rekruttering og virkemidler for å oppnå større mangfold. Mangfold kan gi et bredere grunnlag for å ta gode beslutninger og det er et potensiale å hente ut for norsk næringsliv å øke kvinners deltakelse. Et konkurransedyktig næringsliv må rekruttere gode kandidater fra hele befolkningen.

I dag er to av tre kvinner sysselsatte, og kvinner er i flertall innenfor høyere utdanning. Det er likevel store kjønnsforskjeller i utdannings- og yrkesvalg som innebærer at kvinner utgjør en uutnyttet ressurs i næringslivet. Færre kvinner enn menn er gründere, ledere og styremedlemmer. En av fire gründere er kvinner. Seks prosent av ASA-selskapene har en kvinne som daglig leder, og andelen kvinnelige styremedlemmer i selskaper som ikke omfattes av bestemmelsene om kjønnsrepresentasjon, er fortsatt lav.

Den lave kvinneandelen i næringslivet betyr at verdifulle ressurser ikke utnyttes fullt ut og kan tyde på at kvinner ikke har samme muligheter til å bruke sine ressurser som menn. Meld. St. 7 (2015–2016) *Likestilling i praksis – Like muligheter for kvinner og menn*, ble lagt fram i oktober 2015. Regjeringen har bl.a. som mål å bidra til at flere kvinner blir gründere, øke andelen kvinnelige styreledere i selskaper med statlig eierandel og tilstrebe mest mulig lik representasjon mellom kvinner og menn. I tillegg vil regjeringen følge opp statens forventninger om mangfold og likestilling i Meld. St. 27 (2013–2014) *Et mangfoldig og verdiskapende eierskap* til selskaper med statlig eierandel i eierdialogen.

Likestilling og mangfold i eierskapsforvaltningen

Nærings- og fiskeridepartementet forvalter statens eierinteresser i 30 selskaper, hvorav sju allmennaksjeselskaper, 15 heleide aksjeselskaper, to

statsforetak, ett særlovselskap, fire deleide aksjeselskaper og ett aktiebolag (registrert i Sverige).

I henhold til statens prinsipper for god eierstyring skal styresammensetningen være kjennetegnet av kompetanse, kapasitet og mangfold ut fra det enkelte selskapets egenart. Dette vektlegges når departementet foreslår og velger personer i selskapenes styrer.

Med utgangspunkt i de grunnleggende kompetansebehovene vil departementet bidra til at det enkelte styre representerer et relevant mangfold, bl.a. når det gjelder geografisk tilhørighet, alder, kulturell og erfaringsmessig bakgrunn. Videre tilstrebe mest mulig lik representasjon mellom kjønnene ved styreutvelgelse.

I Statens eierberetning for 2015 framgår det at kjønnsfordelingen i toppledelsen blant selskaper med statlig eierandel²⁰ ved utgangen av 2015 var som følger:

- gjennomsnittlig kvinneandel i konsernledelsen (selskapets ledergruppe) 32 pst.
- gjennomsnittlig kvinneandel på nivået under konsernledelsen 35 pst.
- gjennomsnittlig kvinneandel totalt for de to ovennevnte nivåene 33 pst.
- kvinneandelen blant administrerende direktører var 21 pst. (14 av 67) opp fra 20 pst. året før (13 av 65)

Ulik kompetanse og erfaring kan bidra positivt til et selskaps utvikling. Dette kan styrke selskapets nyskapingsevne og gjøre selskapet bedre rustet til å møte utfordringer og dermed bidra til en mer lønnsom utvikling. Selskaper bør derfor være bevisst verdien av mangfold i organisasjonen. Det er en sentral lederoppgave at likestilling og mangfold er solid forankret i selskapenes personalpolitikk. Gjennom Meld. St. 27 (2013–2014) *Et mangfoldig og verdiskapende eierskap* kommuniserer staten som eier forventninger om at selskapene ivaretar mangfold og likestilling.

Det forventes av styrene at personalpolitikken preges av inkludering og mangfold og at selska-

²⁰ 67 av totalt 70 selskaper hvor staten har eierandel inngår i rapporteringen.

per med statlig eierandel har etablert strategier og gjennomfører tiltak for å fremme mangfold og likestilling i virksomheten.

Det er fortsatt få kvinner i ledende posisjoner i norske selskaper, samtidig som andelen kvinner som tar høyere utdanning i Norge utgjør mer enn halvparten. Rekruttering av kvinner til lederstillinger er en oppgave for selskapenes styre og administrasjon. For selskapene vil det være viktig å legge strategier for hvordan den beste kompetansen kan benyttes, inklusiv hvordan det kan legges til rette for å få flere kvinnelige toppledere. Nærings- og fiskeridepartementet tar opp temaet mangfold og likestilling som del av eierdialogen med selskapene.

I forbindelse med Stortingets behandling av Meld. St. 7 (2015–2016) Likestilling i praksis – Like muligheter for kvinner og menn (likestillingsmeldingen) og Innst. 228 S (2015–2016) vedtok Stortinget 14 anmodningsvedtak i tillegg til tiltakene i meldingen, tre av disse relaterer seg til statlig eierskap. Oppfølgingen av de aktuelle anmodningsvedtakene er omtalt i Prop. 1 S for 2017 (2016–2017) under programkategori 17.40.

Likestilling og mangfold i virkemiddelapparatet

De næringsrettede virkemiddelaktørene Innovasjon Norge, Siva SF og Norges forskningsråd er gitt et særskilt ansvar for å tilrettelegge og styrke kvinners deltakelse og posisjon i næringslivet. Aktørene skal bl.a. bidra til å få flere kvinner inn i lederstillinger, bli styremedlemmer, satse på egne bedrifter eller en næringsrettet forskerkarriere. Videre gis et tilskudd til organisasjonen Ungt Entreprenørskap, der to programmer retter seg særskilt mot jenter.

Innovasjon Norge

Departementet er i dialog med Innovasjon Norge om oppfølgingen av Meld. St. 7 (2015–2016) Likestilling i praksis - Like muligheter for kvinner og menn, knyttet til regjeringens gründerplan, *Gode ideer – fremtidens arbeidsplasser*. Innovasjon Norge fikk i 2016 i oppdrag å opprette programmet Vekst, som skal være et spisset mobiliseringsprogram for å fremme lovende gründere med flerkulturell bakgrunn, lovende kvinnelige gründere og andre grupper som er underrepresentert blant norske gründere.

Mange kvinner arbeider innenfor helse- og omsorgstjenester, og har betydelig kompetanse. Denne kompetansen kan være et godt utgangspunkt for entreprenørskap og næringsutvikling.

Gründerrettede tiltak som treffer denne sektoren kan derfor bidra til nødvendig fornyelse og omstilling og til flere kvinnelige gründere. Regjeringen viderefører derfor satsingen på forsknings- og utviklingskontrakter i Innovasjon Norge til prosjekter i helse-, pleie- og omsorgstjenesten

I 2015 bidro Innovasjon Norge med 1,86 mrd. kroner til kvinnerettede prosjekter og bedrifter gjennom sine virkemidler. Det utgjorde om lag 27 pst. av Innovasjon Norges samlede bevilgninger.

Siva SF

Tiltak rettet mot kvinner inngår i Sivas ordinære programvirksomhet, som omfatter Næringshageprogrammet og Inkubasjonsprogrammet.

I Inkubasjonsprogrammet har denne andelen vært forholdsvis stabil i de siste tre årene, på rundt 20 pst. Tilsvarende andel i Næringsprogrammet var om lag 36 pst. i 2014.

Norges forskningsråd

For å nå mål om kjønnsbalanse praktiserer Forskningsrådet en moderat kvotering/prioritering av kvinner ved utlysning av forskningsmidler gjennom programmene, og de har satt et mål om minst 40 pst. kvinneandel blant prosjektledere i nye prosjekter innen utgangen av 2017.

Brukerstyrt innovasjonsarena (BIA) er det største programmet rettet mot forskning i næringslivet, og i 2015 var det en økning på 2 pst. i andel kvinnelige prosjektledere i BIA-finansierte, og totalt 33 pst. kvinnelige prosjektledere i BIA-finansiert prosjekter. BIA domineres av naturvitenskapelige og teknologiprojekter. NIFUs (Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning) analyse av kjønnsfordeling i doktorgradsutdanningen viser at kvinneandelen innenfor disse fagområdene er på ca. 30 pst. BIA ligger derfor noe over gjennomsnittet i forhold til hva som kan forventes innen denne type prosjekter. Når det gjelder post doc. er kvinneandelen på 25 pst. som er en nedgang fra 2014.

I Skattefunn er andelen prosjekter med kvinnelig prosjektleder eller daglig leder på 17 pst. Andelen er økende, men varierer kraftig fra sektor til sektor. Skattefunn er en rettighetsbasert ordning og Forskningsrådet har ikke samme mulighet til å prioritere prosjekter med kvinnelige prosjektledere som innenfor programmene.

I tillegg til at Forskningsrådet praktiserer en moderat kvotering av kvinner ved utlysning av forskningsmidler tar også Forskningsrådet opp

kvinnerens deltakelse i sitt mobiliseringsarbeid og følger også opp dette i kontraktsmøter og prosjektoppfølgning. Alle programmer rapporterer om andel kvinnelige prosjektledere eller kvinner i ledende posisjoner i årsrapporten.

Ungt Entreprenørskap

Ungt entreprenørskap har tilsammen 20 program hvorav to er rettet mot jenter: *Jenter og ledelse* (videregående skole) og *KAN-programmet* (Kvinner, Ambisjoner og Nettverk) rettet mot studenter. Målet er å styrke likestillingen i næringslivet gjennom å motivere og engasjere jenter/kvinner til både å ta lederroller og styreverv i arbeidslivet samt bli gründere. I 2015 deltok 135 på *Jenter og ledelse* og 19 på *KAN*. Departementet har for 2016 bedt om at hvert fylke skal gjennomføre aktivitet som retter mot jenter i den videregående skole.

Likestilling og mangfold i Nærings- og fiskeridepartementet

Likestillingsloven § 1 a, diskrimineringsloven § 3 a og diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 3 pålegger statlige virksomheter en aktivitetsplikt. Aktivitetsplikten innebærer at statlige virksomheter skal arbeide aktivt, målrettet og planmessig for å fremme likestilling og hindre diskriminering. I tillegg skal virksomhetene i årsrapportene redegjøre for iverksatte og planlagte tiltak. Aktivitets- og redegjørelsesplikten gjelder kjønn, nedsatt funksjonsevne, etnisitet, religion m.v.

Rapportering for Nærings- og fiskeridepartementet i 2015

Tabellen nedenfor viser kjønnsbalanse og status for likelønn for ulike stillingsgrupper.

Tabell 8.1 Nærings- og fiskeridepartementet – kjønnsbalanse og status

	År	Kjønnsbalanse i antall og pst.			Kvinnerns lønn i pst. av menns
		Menn pst.	Kvinner pst.	Antall totalt	
Totalt i Nærings- og fiskeridepartementet ¹	2015	44	56	343	94,5
	2014	44	56	344	93,1
Departementsråd	2015	100	0	2	–
	2014	100	0	2	–
Ekspedisjonssjef ²	2015	62,5	37,5	8	99
	2014	62,2	37,8	8	99
Kommunikasjonssjef	2015	50	50	2	–
	2014	50	50	2	–
Avdelingsdirektør ³	2015	44	56	36	98,3
	2014	49	51	35	98
Spesialrådgiver	2015	100	0	2	–
	2014	100	0	2	–
Underdirektør	2015	50	50	24	99,5
	2014	58	42	19	99,2
Fagdirektør	2015	39	61	18	94,9
	2014	44	56	18	95,7
Prosjektleder	2015	100	0	3	–
	2014	100	0	3	0
Seniorrådgiver	2015	47	53	145	98

Tabell 8.1 Nærings- og fiskeridepartementet – kjønnsbalanse og status

Kjønnsbalanse i antall og pst.					
	År	Menn pst.	Kvinner pst.	Antall totalt	Kvinnerns lønn i pst. av menns
Rådgiver	2014	48	52	151	97,8
	2015	36	64	53	101,8
Seniorkonsulent	2014	31	69	55	101,2
	2015	0	100	4	–
Førstekonsulent	2014	0	100	4	–
	2015	26	74	31	103,4
	2014	17	83	29	107

¹ Inkluderer fast ansatte, vikarer, engasjementer og andre på midlertidige vilkår. Inkluderer ikke ansatte som er i permisjon, uførepensjon eller ekstern hospitering. Tall fra departementets personalsystem per 31. desember 2015.

² Ekspedisjonssjefer med personalansvar.

³ Avdelingsdirektører med personalansvar.

Departementet er opptatt av å ha en rimelig kjønnsbalanse. I dag er 56 pst. av departementets ansatte kvinner. Innenfor stillingsgruppen avdelingsdirektør med personalansvar er det overvekt av kvinner og innen underdirektør er det samme antall kvinner og menn. Det er betydelig flere kvinnelige rådgivere og førstekonsulenter enn menn. Innenfor fagdirektører og seniorrådgivere er det et flertall av kvinner. Det er for tiden kun menn som har stillingstittel som prosjektleder og spesialrådgiver. I stillingsgruppen ekspedisjonssjef er det overvekt av menn.

Lønns- og arbeidsvilkår

I 2015 var gjennomsnittslønnen for kvinnene 94,5 pst. av gjennomsnittslønnen for menn. Dette skyldes bl.a. at kvinner er overrepresentert i stillingsgrupper der det ikke kreves høyere utdanning. I tillegg kommer ansiennitet og markedsforhold, som kan bidra til lønnsforskjeller innen samme stillingskode.

Det tas sikte på mest mulig jevn fordeling av kjønn ved tilsetting i lederposisjoner og det tilstrebes mest mulig jevn kjønnsfordeling på stillingskoder og lønn ut fra kvalifikasjoner, oppgaver og ansvar.

Rekruttering

Nærings- og fiskeridepartementet har annonsert ledige stillinger i departementenes fellesannonse hvor det framgår at den statlige arbeidsstyrken i størst mulig grad skal gjenspeile mangfoldet i samfunnet. Alle kvalifiserte kandidater blir oppfordret til å søke jobb i staten. Flere kvinner enn menn ble tilsatt i 2015, herunder ble to kvinner rekruttert som ekspedisjonssjefer²¹.

Til topplederstillinger sørges det for at aktuelle kvalifiserte kvinner finnes blant søkerne. For øvrig følges statens prosedyrekrav for rekruttering til disse stillingene.

Departementet har som mål å ha minst 40 pst. kvinner i lederposisjoner.

Nærings- og fiskeridepartementet har en likestillingstillitsvalgt i Innstillingsrådet og Uttalelsesrådet som kan uttale seg om tilsettinger i departementet.

Nærings- og fiskeridepartementet er en IA-virksomhet.

²¹ Tiltrådte i 2016

Tabell 8.2 Nærings- og fiskeridepartementet – andel ansatte i deltid, midlertidig, foreldrepermisjon og sykefravær

	Antall tilsatte	Deltid		Midlertidig ansettelse		Foreldrepermisjon		Legemeldt sykefravær	
		M (pst.)	K (pst.)	M (pst.)	K (pst.)	M (pst.)	K (pst.)	M (pst.)	K (pst.)
2015	343	0,8	2,6	2	2,3	27	72	3,2	5,7
2014	344	0,6	2,6	1,7	2	24	76	2,4	5,6

Tabellen viser at hoveddelen av de ansatte jobbet fast i heltidsstillinger. Det er flest kvinner som arbeidet deltid og noe overvekt av kvinner som jobbet midlertidig. Det er flest kvinner i foreldrepermisjon og med legemeldt sykefravær.

Nærings- og fiskeridepartementets etater

Tabellen nedenfor gir en tilstandsrapport om kjønn for etatene under Nærings- og fiskeridepartementet. For en nærmere beskrivelse av hver enkel etat vises det til etatenes årsrapporter.

Tabell 8.3 Tilstandsrapportering for etater under Nærings- og fiskeridepartementet – kjønn

Etat	År	Kjønnsbalanse			Kvinners lønn i pst. av menn	Deltid pst.		Midl. ans. pst.		Foreldreperm. pst.		Legemeldt sykefravær pst.	
		M pst.	K pst.	Tot. antall		M	K	M	K	M	K	M	K
		Sjøfartsdirektoratet	2015	62	38	326	82,8	0,3	4	1,8	0,3	0,3	0
	2014	62,5	37,5	333	83	0,3	1,8	0,9	0,6	0,3	1,2	1,4	1,4
Brønnøysundregistrene	2015	41	59	563	83,6	0,2	0,3	0,5	0,5	0	0,4	3,9	8,7
	2014	40	60	579	83,1	0,2	2,8	1	3,6	0	1,6	2,3	7
Norges geologiske undersøkelse (NGU)	2015	61	39	227	90,5	5,3	4	4,8	4	0,5	0,8	2,4	1,3
	2014	63	37	225	90	4,9	4,9	4	3,6	0,2	0,6	1,2	1,8
Patentstyret	2015	39,2	60,8	255	86,6	2	18,1	1	0,6	1	1,9	3,8	5,5
	2014	38,3	61,7	266	87,2	1	21,3	1	1,8	0	3	2,7	4,2
Justervesenet	2015	70	30	100	101,5	1	1	1	0	0	2,5	2	1,7
	2014	70,1	29,9	97	100,8	1	1	1	1	0	2	1,3	1,8
Fiskeridirektoratet	2015	54	46	460	89,3	4	8	2	0,4	0,6	0,8	4,2	7,5
	2014	54,6	45,4	467	92,9	5,5	11,4	1,3	3,3	1,3	1,8	3,6	6,2
Havforskningsinstituttet	2015	62	38	613	89	0	1	4	3	2	3	3,6	5
	2014	62	38	620	89	1	2	5	15	3	14	4,9	7

Tabell 8.3 Tilstandsrapportering for etater under Nærings- og fiskeridepartementet – kjønn

Etat	År	Kjønnsbalanse			Kvinner lønn i pst. av menn	Deltid pst.		Midl. ans. pst.		Foreldre- perm. pst.		Legemeldt sykefravær pst.	
		M pst.	K pst.	Tot. antall		M	K	M	K	M	K	M	K
NIFES	2015	30	70	150	93,5	0	15	11	28	7	10	2,6	3,7
	2014	33	67	139	94,9	4	12	16	24	9	7	2,9	3,2
Konkurransetilsynet	2015	46	54	114	89	0	5	2	0	1	3,1	1,8	4,2
	2014	43	57	115	89	0	5	2	5	0,5	5,5	1,3	2,6
Norsk Rom-senter	2015	65	35	40	76,5	2,5	5	2,5	5	2,5	0	0,1	0,3
	2014	59	41	37	79	2,7	2,7	5,4	10,8	-	-	0,5	0,1
Norsk akkreditering	2015	37	63	30	88,8	0	3,3	-	3,3	3,3	0	1,8	5,5
	2014	36	64	25	94,8	-	-	-	-	-	-	8,5	5,7
Garanti-instituttet for eksportkreditt (GIEK)	2015	52	48	94	94,3	4,3	3,2	5,3	3,2	-	2,1	1,6	5,6
	2014	52	48	84	-	4,8	3,6	6	1,2	1,2	1,2	1	4
Klagenemnda for industrielle rettigheter	2015	71,5	28,5	7	-	0	28,5	0	0	14	0	-	-
	2014	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard	2015	39	61	33	98	0	10	15	5	0	1,0	7	3,5
	2014	45	55	31	103	7	6	21	6	0	4	0	3,7

9 Lederes ansettelsesvilkår i heleide statlige foretak under Nærings- og fiskeridepartementet

I henhold til rundskriv fra Finansdepartementet skal det gis en samlet framstilling av ansettelsesvilkårene til lederne i heleide statlige foretak i fagproposisjonene. For Nærings- og fiskeridepartementet omfatter oversikten følgende selskaper:

Ambita AS

Administrerende direktør Stig W. Seljeseth mottok 2 044 604 kroner i fastlønn for 2015. Annen godtgjørelse utgjorde 185 973 kroner og pensjon utgjorde 102 937 kroner. Selskapet har bare innskuddspensjon. Det utbetales en pensjonskompensasjonsordning som utgjør 30 pst. av all lønn utover 12 G og som utbetales månedlig. I forbindelse med avviklingen av ytelsepensjonen får ansatte som kom økonomisk dårligere ut en løpende månedlig lønnskompensasjon begrenset oppad til 50 000 kroner årlig. I tillegg mottok ansatte som kom beregningsmessig dårlig ut en engangskompensasjon i 2015. Administrerende direktør er berettiget til etterlønn ved oppsigelse fra selskapets side som tilsvarer seks måneders fastlønn.

Argentum Fondsinvesteringer AS

Administrerende direktør Joachim Høegh-Krohn mottok 4 392 000 kroner i fastlønn og 2 122 000 kroner i variabel lønn for 2015. Annen godtgjørelse utgjorde 12 000 kroner og pensjon utgjorde 65 000 kroner. Selskapet har en innskuddsbasert pensjonsordning. For 1-6 G og 6-12 G betales det inn et innskudd på hhv. 5 og 8 pst. av fastlønn. For fastlønn over 12 G betales det ikke inn til ordningen. Administrerende direktør har avtale om to års etterlønn samt andre godtgjørelser dersom selskapet blir avviklet.

Baneservice AS

Administrerende direktør Ingvild Storås mottok 2 038 000 kroner i fastlønn og 586 000 kroner i

bonus for 2015. Annen godtgjørelse utgjorde 171 000 kroner. Bonus er begrenset oppad til fire månedslønner. Administrerende direktør har en innskuddsbasert pensjonsordning, og pensjonskostnaden utgjorde 66 000 kroner i 2015.

Eksportkreditt Norge AS

Administrerende direktør Jarle Roth mottok 2 752 000 kroner i fastlønn for 2015. Annen godtgjørelse utgjorde 175 000 kroner. Pensjonskostnaden til administrerende direktør utgjorde 578 000 kroner i 2015.

Electronic Chart Centre AS

Administrerende direktør Ralph Daber tiltrådte 20. mai 2015 og mottok 675 513 kroner i fastlønn for 2015. Annen godtgjørelse utgjorde 9 538 kroner, mens pensjonskostnaden utgjorde 13 529 kroner. Administrerende direktør har pensjonsordning gjennom Statens pensjonskasse og har ingen avtale om etterlønn ved opphør av ansettelsesforholdet.

Flytoget AS

Administrerende direktør Linda Bernander Silseth mottok 2 140 000 kroner i fastlønn, 290 000 kroner i variabel lønn og 138 000 kroner i annen godtgjørelse i 2015. Pensjonskostnaden utgjorde 218 000 kroner.

Administrerende direktør har avtale om gjensidig oppsigelsestid på seks måneder. Dersom selskapet sier opp ansettelsesforholdet, gis i tillegg 12 måneders etterlønn.

Administrerende direktør inngår i selskapets kollektive pensjonsordning. Denne gir en pensjonsytelse på 66 pst. av sluttlønn (inntil 12 G), forutsatt full opptjening i selskapet ved fylte 67 år. Bonus er fastsatt til maksimalt tre måneders lønn.

GIEK Kredittforsikring AS

Administrerende direktør Erica Blakstad mottok 1 662 197 kroner i fastlønn, 14 716 kroner i annen godtgjørelse i 2015. Pensjonskostnaden for året utgjorde 160 950 kroner. Administrerende direktør har ved oppsigelse eller avtale med selskapet om fratreden etter utløpet av oppsigelsestiden på tre måneder, en etterlønnsavtale på 12 måneder. Administrerende direktør er omfattet av selskapets avtale om pensjonsordning i Statens pensjonskasse. Det opparbeides ikke pensjonsrettigheter for lønn over 12 G.

Innovasjon Norge

Administrerende direktør Anita Krohn Traaseth mottok 2 504 000 kroner i fastlønn for 2015. Annen godtgjørelse utgjorde 12 000 kroner. Administrerende direktør er omfattet av selskapets avtale om pensjonsordning i Statens pensjonskasse.

Investinor AS

Administrerende direktør Geir Ove Kjesbu mottok 2 279 000 kroner i fastlønn og 88 000 kroner i annen godtgjørelse i 2015. Pensjonskostnaden for året utgjorde totalt 779 000 kroner, fordelt med 140 000 kroner i innskudd til kollektiv pensjonsordning, og 639 000 kroner som kostnadsført avsetning til tilleggspensjon.

Tilleggspensjonen sikrer administrerende direktør pensjonsutbetaling fra fylte 65 år, med avkortning mot andre opptjente rettigheter. Summen av mottatte pensjonsutbetalinger skal utgjøre 60 pst. av sluttlønn forutsatt full opptjening. Sluttlønn er definert som årlig kontantlønn eksklusiv bonuser og annen variabel avlønning.

Dersom selskapet bringer ansettelsesforholdet til opphør, er administrerende direktør berettiget til å motta etterlønn i en periode på ett år etter en oppsigelsestid på seks måneder. Etterlønn avregnes mot annen inntekt i perioden.

Kings Bay AS og Bjørnøen AS

Ole Øiseth er administrerende direktør for begge selskapene. Han mottok 931 957 kroner i fastlønn for 2015. Annen godtgjørelse utgjorde 69 894 kroner. Selskapet har avtale om innskuddspensjon for samtlige ansatte i henhold til minimumskrav i lov om obligatorisk tjenestepensjon.

Mesta AS

Harald Rafdal var ansatt som administrerende direktør fram til 22. april 2015. Kristian E. Just ble konstituert som administrerende direktør fra dette tidspunktet og fram til 7. januar 2016 og mottok 1 763 300 kroner i fastlønn for 2015. Pensjonskostnaden utgjorde 1 493 236 kroner basert på en ytelsespensjon som er 60 pst. av lønnen ved pensjonstidspunktet. Ny administrerende direktør Kurt Opseth tiltrådte 8. januar 2016. Han har avtale om seks måneders oppsigelsestid og 12 måneders etterlønn med motregning. Etterlønnsavtalen til administrerende direktør gjelder kun det første året etter tiltredelse. Videre har han en innskuddsbasert pensjonsordning inntil 12 G.

Norge sjømatråd AS

Administrerende direktør Terje E. Martinussen mottok 1 839 766 kroner i fastlønn for 2015. Annen godtgjørelse utgjorde 14 846 kroner. Pensjonskostnader utgjorde kr 52 388. Ved utløpet av åremålsperioden (august 2016), har administrerende direktør rett til å ta ut ett års studiepermisjon (i utlandet), hvor lønn og andre godtgjørelser han oppebærer på det tidspunktet opprettholdes. Selskapet dekker reise-, studie- og oppholdskostnader etter nærmere avtale.

Siva SF

Administrerende direktør Espen Susegg mottok 1 824 000 kroner i fastlønn for 2015. Annen godtgjørelse utgjorde 842 000 kroner og pensjonskostnad var 218 000 kroner. Susegg ble konstituert i stillingen fra 1. januar 2015 og fast ansatt fra 15. april 2015.

Space Norway AS

Administrerende direktør Jostein Rønneberg hadde i 2015 en årslønn på 1 306 362 kroner og en fast bilgodtgjørelse på 60 000 kroner i året. Space Norway er tilknyttet Storebrand med ordning for innskuddspensjon, personforsikring og gruppelev. Administrerende direktør har samme betingelser som øvrige ansatte, med en innbetalt pensjonspremie på 85 024 kroner i 2015. Administrerende direktør har ingen avtale om etterlønn.

Statkraft SF

Konsernsjef Christian Rynning-Tønnesen mottok 4 849 680 kroner i fastlønn for 2015. Annen godt-

gjørelse utgjorde 171 722 kroner. Pensjonskostnaden var 2 537 708 kroner. Det ble innført en bonussordning for konsernsjefen i 2015. Ordningen er begrenset oppad til 25 pst. av fastlønn.

Konsernsjefen har en pensjonsalder på 67 år med en pensjonsytelse på 66 pst. av årslønnen forutsatt full opptjeningstid på 30 år. Konsernsjefen har avtale om stillingsendring etter fylte 62 år. Avtalen innebærer at det på ethvert tidspunkt etter fylte 62 år foreligger en gjensidig rett for vedkommende eller selskapet til å be om, eller bli bedt om, å fratruke konsernsjefstillingen uten nærmere begrunnelse. Gjør en av partene denne retten gjeldende, skal vedkommende tilbys en annen stilling med en lønn på 75 pst. av konsernsjeflønnen og en arbeidstid på inntil 50 pst. fram til avtalt pensjonsalder.

Gjensidig oppsigelsestid for konsernsjef er avtalt til seks måneder. Det er avtalt en særskilt etterlønn ved oppsigelse fra arbeidsgiver med kortere frist enn ovennevnte.

I avtalen fraskriver konsernsjefen seg rettighetene i arbeidsmiljølovens bestemmelser om oppsigelsesvern. Dersom arbeidsgiver benytter

denne oppsigelsesadgangen, har konsernsjefen rett til et sluttvederlag på inntil 12 månedslønner utover avtalt oppsigelsestid. Sluttvederlaget skal reduseres etter fastsatte regler dersom vedkommende har annen inntekt innenfor utbetalingsperioden. Avtalen er inngått i henhold til retningslinjer for ansettelsesvilkår for ledere i heleide statlige foretak og selskaper av 28. juni 2004. Lederlønnspolitikken er i dag endret og ordningen er lukket for nye ansatte.

Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS

Administrerende direktør Wenche Ravlo ble ansatt 19. februar 2015 og mottok 1 596 042 kroner i fastlønn for 2015. Annen godtgjørelse utgjorde 177 501 kroner. Pensjonskostnaden til administrerende direktør utgjorde 134 400 kroner.

Pensjonsvilkårene er på lik linje med andre ansattes vilkår i selskapet, og begrenset oppad til 12 G. Bonus er fastsatt til maksimalt tre måneders lønn. Dersom selskapet sier opp ansettelsesforholdet gis seks måneders etterlønn, med avkortning for eventuell annen inntekt i perioden.

10 Standardiserte nøkkeltall for forvaltningsorganer med særskilte fullmakter – Norsk Romsenter

Innledning

Det er i tilknytning til budsjettproposisjonen for 2017 utarbeidet tre standardtabeller med følgende nøkkeltall for Norsk Romsenter:

Tabell 10.1 Utgifter og inntekter etter art: Formålet med tabellen er å vise virksomhetenes brutto utgifter og inntekter basert på kontantprinsippet og artsinndelt etter samme prinsipper som gjelder for de bruttobudsjetterte virksomhetene. Tall for årene 2013–15 og 2016 er basert på henholdsvis virksomhetens regnskaper og interne budsjett.

Tabell 10.2 Inntekter etter inntektskilde: De fleste nettobudsjetterte virksomheter har flere inntektskilder, og formålet med tabellen er å gi en oversikt over de ulike inntektskildene. Tall for årene 2013–15 og 2016 er basert på henholdsvis virksomhetens regnskaper og interne budsjett.

Tabell 10.3 Virksomhetenes kontantbeholdning per 31. desember med spesifikasjon av de formål kontantbeholdningene skal benyttes til: Formålet med tabellen er å vise de totale overføringer til neste budsjettår og sammensetningen av overføringene.

Tabeller med kommentarer (alle beløp i 1 000 kr)

Tabell 10.1 Utgifter og inntekter etter art

Utgiftsart	2013	2014	2015	2016
<i>Driftsutgifter:</i>				
Lønnsutgifter	35 512	35 422	38 663	44 690
Varer og tjenester	82 885	125 860	167 344	108 865
Sum driftsutgifter	118 397	161 282	206 007	153 555
<i>Investeringsutgifter:</i>				
Investeringer, større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	0	0	0	0
Sum utgifter til større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	0	0	0	0
<i>Overføringer fra virksomheten:</i>				
Utbetalinger til andre statlige regnskaper	0	0	0	0
Utbetalinger til andre virksomheter	508 593	562 351	692 730	601 900
Sum overføringer fra virksomheten	508 593	562 351	692 730	601 900
<i>Finansielle aktiviteter:</i>				
Kjøp av aksjer og andeler	0	0	0	0
Andre finansielle utgifter	0	0	0	20
Sum finansielle aktiviteter	0	0	0	20
Sum utgifter	626 990	723 633	898 737	755 475

Tabell 10.1 Utgifter og inntekter etter art

Inntektsart	2013	2014	2015	2016
<i>Driftsinntekter:</i>				
Inntekter fra salg av varer og tjenester	0	0	0	0
Inntekter fra avgifter, gebyrer og lisenser	0	0	0	0
Refusjoner	0	0	0	0
Andre driftsinntekter	55 991	84 351	105 414	88 757
Sum driftsinntekter	55 991	84 351	105 414	88 757
<i>Inntekter fra investeringer:</i>				
Salg av varige driftsmidler	0	0	0	0
Sum investeringsinntekter	0	0	0	0
<i>Overføringer til virksomheten:</i>				
Inntekter fra statlige bevilgninger	568 600	766 613	694 042	664 880
Andre innbetalinger	241	0	2 170	2 000
Sum overføringer til virksomheten	568 841	766 613	696 212	666 880
<i>Finansielle aktiviteter:</i>				
Innbetaling ved salg av aksjer og andeler	0	0	0	0
Andre finansielle innbetalinger (f.eks. innbetaling av rente)	0	0	0	0
Sum finansielle aktiviteter	0	0	0	0
Sum inntekter	624 832	850 964	801 626	755 637
Netto endring i kontantbeholdning	-2 158	127 331	-97 111	162

Tabell 10.2 Inntekter etter inntektskilde

Inntektstype	2013	2014	2015	2016
<i>Bevilgninger til finansiering av statsoppdraget:</i>				
Bevilgninger fra fagdepartementet	568 600	766 613	694 042	664 880
Bevilgninger fra andre departement	10 541	9 319	2 170	2 000
Bevilgninger fra andre statlige forvaltningsorganer	0	0	0	
Tildelinger fra Norges forskningsråd	0	0	0	
Sum bevilgninger til statsoppdraget	579 141	775 932	696 212	666 880
<i>Offentlige og private bidrag:</i>				
Bidrag fra kommuner og fylkeskommuner	0	0	0	0
Bidrag fra private	0	0	0	0
Tildelinger fra internasjonale organisasjoner	9 813	11 091	11 755	13 000
Sum bidrag	9 813	11 091	11 755	13 000
<i>Oppdragsinntekter m.v.:</i>				
Oppdrag fra statlige virksomheter	0	0	0	0
Oppdrag fra kommunale og fylkeskommunale virksomheter	0	0	0	0
Oppdrag fra private	377	500	120	100
Andre inntekter og tidsavgrensninger	35 501	63 441	93 539	75 657
Sum oppdragsinntekter m.v.	35 878	63 941	93 659	75 757
Sum inntekter	624 832	850 964	801 626	755 637

Kommentarer til tabell 10.2

- Tilskudd fra internasjonale organisasjoner er overføring fra den europeiske romorganisasjonen ESA, som bidrag til EASP-programmet på Andøya Space Center AS. Beløpet knytter seg til Frankrikes, Tysklands og Sveits' del av programmet.

- Andre inntekter og tidsavgrensninger er inntekter fra avtaler Norsk Romsenter har med NASA, NOAA, USGS og ESA om å levere bakkestasjonstjenester til noen av deres romprogrammer, og kommunikasjonstjenester til NASA og NOAA via fibersambandet til Svalbard. Disse inntektene motsvares av nærmest identiske utgiftsposter. Eventuelle forskjeller skyldes valutaeffekt.

Tabell 10.3 Virksomhetens kontantbeholdninger per 31. desember

Balansedag 31. desember	31.12.2013	31.12.2014	31.12.2015	Endring fra 2014 til 2015
<i>Kontantbeholdning:</i>				
Beholdning på oppgjørskonto i Norges Bank	54 985	182 316	82 726	-99 590
Beholdning på andre bankkonti	0	0	2 479	2 479
Andre kontantbeholdninger	0	0	0	0
Sum kontanter og kontantekvivalenter	54 985	182 316	85 205	-97 111

Tabell 10.3 Virksomhetens kontantbeholdninger per 31. desember

Balansedag 31. desember	31.12.2013	31.12.2014	31.12.2015	Endring fra 2014 til 2015
<i>Avsetninger til dekning av påløpte kostnader som forfaller i neste budsjettår:</i>				
Feriepenger m.v.	2 882	2 716	2 929	213
Skattetrekk og offentlige avgifter	3 066	3 298	3 102	-196
Gjeld til leverandører	9 716	17	1 296	1 279
Gjeld til oppdragsgivere	0	0	0	0
Annen gjeld som forfaller i neste budsjettår	0	0	0	0
Sum til dekning av påløpte kostnader som forfaller i neste budsjettår	15 664	6 031	7 327	1 296
<i>Avsetninger til dekning av planlagte tiltak der kostnadene helt eller delvis vil bli dekket i framtidige budsjettår:</i>				
Prosjekter finansiert av Norges forskningsråd	0	0	0	0
Større påbegynte, flerårige investeringsprosjekter finansiert av grunnbevilgningen fra fagdepartementet	0	0	0	0
Konkrete påbegynte, ikke fullførte prosjekter finansiert av grunnbevilgningen fra fagdepartementet	40 038	188 888	106 255	-82 633
Andre avsetninger til vedtatte, ikke igangsatte formål	0	0	0	0
Konkrete påbegynte, ikke fullførte prosjekter finansiert av bevilgninger fra andre departementer	-10 312	-22 791	-40 201	-17 410
Sum avsetninger til planlagte tiltak i framtidige budsjettår	29 726	166 097	66 054	-100 043
<i>Andre avsetninger:</i>				
Avsetninger til andre formål/ikke spesifiserte formål	0	0	0	0
Fri virksomhetskaptal	9 595	10 188	11 824	1 636
Sum andre avsetninger	9 595	10 188	11 824	1 636
<i>Langsiktig gjeld (netto):</i>				
Langsiktig forpliktelse knyttet til anleggsmidler	0	0	0	0
Annen langsiktig gjeld	0	0	0	0
Sum langsiktig gjeld	0	0	0	0
Sum netto gjeld og forpliktelser	54 985	182 316	85 205	-97 111

Kommentarer til tabell 10.3

- Konkrete påbegynte, ikke fullførte prosjekter finansiert av grunnbevilgningen fra fagdepartementet er prosjekter som finansieres over nasjonale følgeprogrammer som ennå ikke er utbetalt.

- Andre avsetninger til vedtatte, ikke igangsatte formål er midler til med finansiering av følgeprogrammer fra andre organisasjoner, hvor midlene ikke er satt i ansvar.

Nærings- og fiskeridepartementet

t i l r å r :

I Prop. 1 S (2016–2017) om statsbudsjettet for år 2017 føres opp de forslag til vedtak som er nevnt i et
framlagt forslag.

Forslag

Under Nærings- og fiskeridepartementet føres det i Prop. 1 S (2016–2017) statsbudsjettet for budsjettåret 2017 opp følgende forslag til vedtak:

Kapitlene 900–950, 2421, 2426, 2429, 2460 og 2540, 3900–3961, 5325, 5326, 5329, 5460, 5574, 5613, 5625, 5629 og 5656

I

Utgifter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
Forvaltning og rammebetingelser				
900	Nærings- og fiskeridepartementet			
	01 Driftsutgifter		431 508 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>		67 800 000	
	30 Miljøtiltak Søve, <i>kan overføres</i>		20 200 000	
	60 Overføring til fylkeskommunene for tilskudd til regional næringsutvikling		15 400 000	
	70 Tilskudd til internasjonale organisasjoner		38 925 000	
	71 Miljøtiltak Raufoss		3 200 000	
	72 Tilskudd til beredskapsordninger		3 600 000	
	73 Tilskudd til Ungt Entreprenørskap		27 100 000	
	74 Tilskudd til Visit Svalbard AS		2 200 000	
	75 Tilskudd til særskilte prosjekter, <i>kan overføres</i>		12 900 000	
	76 Tilskudd til Standard Norge		31 900 000	
	77 Tilskudd til sjømattiltak, <i>kan overføres</i>		8 750 000	
	78 Tilskudd til Akvariet i Bergen		4 200 000	
	81 Tilskudd til nasjonalt program for leverandørutvikling		10 000 000	677 683 000
902	Justervesenet			
	01 Driftsutgifter		123 150 000	
	21 Spesielle driftsutgifter		350 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>		3 600 000	127 100 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
903	Norsk akkreditering			
	01	Driftsutgifter	51 000 000	51 000 000
904	Brønnøysundregistrene			
	01	Driftsutgifter	320 850 000	
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	20 500 000	
	22	Forvaltning av Altinn-løsningen, <i>kan overføres</i>	216 700 000	
	45	Større utstysanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	172 000 000	730 050 000
905	Norges geologiske undersøkelse			
	01	Driftsutgifter	171 700 000	
	21	Spesielle driftsutgifter	72 600 000	244 300 000
906	Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard			
	01	Driftsutgifter	43 600 000	
	30	Sikrings- og miljøtiltak, <i>kan overføres</i>	6 900 000	
	31	Miljøtiltak Løkken, <i>kan overføres</i>	24 600 000	75 100 000
909	Tiltak for sysselsetting av sjøfolk			
	73	Tilskudd til sysselsetting av sjøfolk, <i>overslagsbevilgning</i>	2 100 000 000	2 100 000 000
910	Sjøfartsdirektoratet			
	01	Driftsutgifter	381 000 000	381 000 000
911	Konkurransetilsynet			
	01	Driftsutgifter	108 300 000	108 300 000
912	Klagenemndssekretariatet			
	01	Driftsutgifter	17 700 000	17 700 000
915	Regelrådet			
	01	Driftsutgifter	8 600 000	8 600 000
917	Fiskeridirektoratet			
	01	Driftsutgifter	407 700 000	
	21	Spesielle driftsutgifter	10 500 000	
	22	Fiskeriforskning og -overvåking, <i>kan overføres</i>	67 800 000	486 000 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
919	Diverse fiskeriformål			
	60 Tilskudd til kommuner og fylkeskommuner		8 000 000	
	71 Tilskudd til velferdsstasjoner, <i>kan overføres</i>		2 200 000	
	72 Tilskudd til sikkerhetsopplæring for fiskere		2 100 000	
	74 Erstatninger, <i>kan overføres</i>		1 930 000	
	75 Tilskudd til næringstiltak i fiskeriene, <i>kan overføres</i>		36 200 000	
	76 Tilskudd til fiskeriforskning, <i>kan overføres</i>		22 100 000	
	79 Tilskudd til informasjon om ressursforvaltning, <i>kan overføres</i>		820 000	73 350 000
	Sum Forvaltning og rammebetingelser			5 080 183 000
	Forskning og innovasjon			
920	Norges forskningsråd			
	50 Tilskudd til forskning		2 298 700 000	2 298 700 000
922	Romvirksomhet			
	50 Norsk Romsenter		67 800 000	
	70 Kontingent i European Space Agency (ESA)		211 950 000	
	71 Internasjonal romvirksomhet		419 280 000	
	72 Nasjonale følgemidler, <i>kan overføres</i>		15 000 000	
	73 EUs romprogrammer		280 200 000	
	74 Nasjonal infrastruktur og tekniske aktiviteter, <i>kan overføres</i>		40 300 000	1 034 530 000
924	Internasjonalt samarbeid og utviklingsprogrammer			
	70 Tilskudd		48 616 000	48 616 000
925	Havforskningsinstituttet			
	01 Driftsutgifter		484 600 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>		323 400 000	
	22 Fiskeriforskning og -overvåking, <i>kan overføres</i>		139 200 000	947 200 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
926	Forskningsfartøy			
	01	Driftsutgifter	161 400 000	
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	82 300 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	1 047 100 000	1 290 800 000
927	NIFES			
	01	Driftsutgifter	98 900 000	
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	66 300 000	
	22	Fiskeriforskning og -overvåking, <i>kan overføres</i>	6 900 000	172 100 000
928	Annen marin forskning og utvikling			
	50	Tilskudd til Veterinærinstituttet	56 800 000	
	72	Tilskudd til Nofima	101 800 000	158 600 000
930	Norsk design- og arkitektursenter			
	70	Tilskudd	71 700 000	71 700 000
935	Patentstyret			
	01	Driftsutgifter	238 000 000	238 000 000
936	Klagenemnda for industrielle rettigheter			
	01	Driftsutgifter	7 800 000	7 800 000
		Sum Forskning og innovasjon		6 268 046 000
		Markedsadgang og eksport		
940	Internasjonaliseringstiltak			
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	7 600 000	7 600 000
		Sum Markedsadgang og eksport		7 600 000
		Statlig eierskap		
950	Forvaltning av statlig eierskap			
	21	Spesielle driftsutgifter	23 400 000	
	51	Tapsavsetning, egenkapitalinnskudd til Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS	144 000 000	
	54	Tapsavsetning, investeringskapital Investinor AS	35 000 000	
	95	Egenkapitalinnskudd til Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS	144 000 000	
	96	Aksjer	100 000 000	446 400 000
		Sum Statlig eierskap		446 400 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
Statsbankene				
2421	Innovasjon Norge			
	50 Innovasjon - prosjekter, fond		543 500 000	
	70 Basiskostnader		167 000 000	
	71 Innovative næringsmiljøer, <i>kan overføres</i>		106 500 000	
	72 Forsknings- og utviklingskontrakter, <i>kan overføres</i>		278 700 000	
	74 Reiseliv, profilering og kompetanse, <i>kan overføres</i>		514 900 000	
	76 Miljøteknologi, <i>kan overføres</i>		434 500 000	
	77 Tilskudd til pre-så Kornfond		50 000 000	
	78 Administrasjonsstøtte for distriktsrettede såkornfond		4 400 000	
	90 Lån fra statskassen til utlånsvirksomhet, <i>overslagsbevilgning</i>	41 900 000 000		43 999 500 000
2426	Siva SF			
	70 Tilskudd		49 650 000	
	71 Tilskudd til testfasiliteter		50 000 000	
	90 Lån, <i>overslagsbevilgning</i>	215 000 000		314 650 000
2429	Eksportkreditt Norge AS			
	70 Tilskudd		108 000 000	
	71 Viderefakturerte utgifter		200 000	
	90 Utlån	12 000 000 000		12 108 200 000
	Sum Statsbankene			56 422 350 000
Statens forretningsdrift				
2460	Garantiinstituttet for eksportkreditt			
	24 Driftsresultat:			
	1 Driftsinntekter	-169 000 000		
	2 Driftsutgifter, <i>overslagsbevilgning</i>	169 000 000		
	Sum Statens forretningsdrift			
Arbeidsliv				
2540	Stønad under arbeidsledighet til fiskere og fangstmenn			
	70 Tilskudd, <i>overslagsbevilgning</i>		80 000 000	80 000 000
	Sum Arbeidsliv			80 000 000
Sum departementets utgifter				68 304 579 000

Inntekter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
Ordinære inntekter				
3900	Nærings- og fiskeridepartementet			
	01	Ymse inntekter og refusjoner knyttet til ordinære driftsutgifter	172 000	
	02	Ymse inntekter og refusjoner knyttet til spesielle driftsutgifter	100 000	272 000
3902	Justervesenet			
	01	Gebyrinntekter	38 300 000	
	03	Inntekter fra salg av tjenester	16 400 000	
	04	Oppdragsinntekter	350 000	55 050 000
3903	Norsk akkreditering			
	01	Gebyrinntekter og andre inntekter	45 200 000	45 200 000
3904	Brønnøysundregistrene			
	01	Gebyrinntekter	474 900 000	
	02	Refusjoner, oppdragsinntekter og andre inntekter	30 600 000	
	03	Refusjoner og inntekter knyttet til forvaltning av Altinn-løsningen	84 200 000	589 700 000
3905	Norges geologiske undersøkelse			
	03	Oppdragsinntekter og andre inntekter	76 500 000	76 500 000
3906	Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard			
	01	Leie av bergrettigheter og eiendommer	100 000	
	02	Behandlingsgebyrer	750 000	850 000
3910	Sjøfartsdirektoratet			
	01	Gebyrer for skip og flyttbare innretninger i NOR	186 100 000	
	02	Maritime personellsertifikater	13 900 000	
	03	Diverse inntekter	400 000	
	04	Gebyrer for skip i NIS	44 500 000	
	86	Overtredelsesgebyr og tvangsmulkt	4 800 000	249 700 000
3911	Konkurransetilsynet			
	03	Refusjoner og andre inntekter	200 000	
	86	Lovbruddsgebyr	100 000	300 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
3912	Klagenemndssekretariatet			
	01 Klagegebyr		1 100 000	
	02 Refusjoner og andre inntekter		200 000	
	87 Overtredelsesgebyr		100 000	1 400 000
3917	Fiskeridirektoratet			
	01 Refusjoner og diverse inntekter		100 000	
	05 Saksbehandlingsgebyr		17 500 000	
	13 Inntekter vederlag oppdretts- konsesjoner		10 000 000	
	22 Inntekter ordningen fiskeforsøk og utvikling		4 400 000	
	86 Forvaltningssanksjoner		1 000 000	33 000 000
3925	Havforskningsinstituttet			
	03 Oppdragsinntekter		332 300 000	332 300 000
3926	Forskningsfartøy			
	01 Oppdragsinntekter		82 400 000	82 400 000
3927	NIFES			
	01 Oppdragsinntekter		70 300 000	70 300 000
3935	Patentstyret			
	01 Inntekter av informasjonstjenester		5 100 000	
	02 Inntekter knyttet til NPI		4 100 000	
	03 Gebyrer immaterielle rettigheter		72 200 000	81 400 000
3936	Klagenemnda for industrielle rettigheter			
	01 Gebyrer		700 000	700 000
3950	Forvaltning av statlig eierskap			
	95 Tilbakeføring av egenkapital Investinor AS		1 250 000 000	
	96 Salg av aksjer		25 000 000	1 275 000 000
3961	Selskaper under Nærings- og fiskeridepartementets forvaltning			
	70 Garantiprovisjon, Statkraft SF		2 100 000	
	71 Garantiprovisjon, Eksportfinans ASA		2 700 000	4 800 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
5325	Innovasjon Norge			
	50	Tilbakeføring fra landsdekkende innovasjonsordning	5 000 000	
	70	Låneprovisjoner	59 000 000	
	90	Avdrag på utestående fordringer	41 400 000 000	
	91	Tilbakeført kapital, såkornfond	10 000 000	41 474 000 000
5326	Siva SF			
	70	Låne- og garantiprovisjoner	7 000 000	
	90	Avdrag på utestående fordringer	215 000 000	222 000 000
5329	Eksportkreditt Norge AS			
	70	Gebyrer m.m.	30 000 000	
	90	Avdrag på utestående fordringer	10 700 000 000	10 730 000 000
5460	Garantiinstituttet for eksportkreditt			
	71	Tilbakeføring fra Gammel alminnelig ordning	10 400 000	
	72	Tilbakeføring fra Gammel særordning for utviklingsland	7 100 000	17 500 000
		Sum Ordinære inntekter		55 342 372 000
		Skatter og avgifter		
5574	Sektoravgifter under Nærings- og fiskeridepartementet			
	71	Avgifter immaterielle rettigheter	151 000 000	
	72	Kontroll- og tilsynsavgift akvakultur	29 600 000	
	73	Årsavgift Merkeregisteret	8 550 000	
	74	Fiskeriforskningsavgift	236 000 000	
	75	Tilsynsavgift Justervesenet	46 600 000	471 750 000
		Sum Skatter og avgifter		471 750 000
		Renter og utbytte mv.		
5613	Renter fra Siva SF			
	80	Renter	24 000 000	24 000 000
5625	Renter og utbytte fra Innovasjon Norge			
	80	Renter på lån fra statskassen	90 000 000	
	81	Rentemargin, innovasjonslåneordningen	30 000 000	
	85	Utbytte, lavrisikolåneordningen	100 000 000	
	86	Utbytte fra investeringsfond for Nordvest-Russland og Øst-Europa	500 000	220 500 000

Kap.	Post		Kroner	Kroner	Kroner
5629		Renter fra eksportkredittordningen			
	80	Renter		1 800 000 000	1 800 000 000
5656		Aksjer i selskaper under Nærings- og fiskeridepartementets forvaltning			
	85	Utbytte		12 465 600 000	12 465 600 000
		Sum Renter og utbytte mv.			14 510 100 000
		Sum departementets inntekter			70 324 222 000

Fullmakt til å overskride gitte bevilgninger

II

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2017 kan:

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 900 post 01	kap. 3900 post 01
kap. 900 post 21	kap. 3900 post 02
kap. 902 post 01	kap. 3902 postene 01 og 03 og kap. 5574 post 75
kap. 902 post 21	kap. 3902 post 04
kap. 903 post 01	kap. 3903 post 01
kap. 904 post 01	kap. 3904 post 02
kap. 904 post 22	kap. 3904 post 03
kap. 905 post 21	kap. 3905 post 03
kap. 910 post 01	kap. 3910 post 03
kap. 912 post 01	kap. 3912 post 01
kap. 917 post 01	kap. 3917 post 01
kap. 917 post 21	kap. 3917 post 22
kap. 925 post 21	kap. 3925 post 03
kap. 926 post 21	kap. 3926 post 01
kap. 927 post 21	kap. 3927 post 01

Merinntekt som gir grunnlag for overskridelse, skal også dekke merverdiavgift knyttet til overskridelsen, og berører derfor også kap. 1633, post 01 for de statlige forvaltningsorganene som inngår i nettordningen for merverdiavgift.

Merinntekter og eventuelle mindreinntekter tas med i beregningen av overføring av ubrukt bevilgning til neste år.

1. overskride bevilgningen under kap. 919, post 60 med 50 pst. av merinntekt under kap. 3917, post 13.
2. overskride bevilgningen under kap. 917, post 22, kap. 919, post 76, kap. 925, post 22 og kap. 927, post 22 slik at summen av overskridelser tilsvarer merinntekter under kap. 5574, post 74.

III

Utbetaling under garantiordninger (trekkfullmakter)

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2017 kan foreta utbetalinger til Garantiinstituttet for eksportkreditt uten bevilgning i den utstrekning behovet for utbetalinger under byggelånsgarantiordningen overstiger innestående likvide midler tilknyttet ordningen, men slik at saldoen for nytt og gammelt trekk på trekkfullmaktskontoen ikke overstiger 600 mill. kroner. Utbetalinger på trekkfullmakten posteres under kap. 2460 Garantiinstituttet for eksportkreditt, post 91 Utbetaling iflg. trekkfullmakt – byggelånsgarantiordning.

IV

Fullmakt til å overskride

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2017 kan:

1. overskride bevilgningen under kap. 900 Nærings- og fiskeridepartementet, post 71 Miljøtiltak Raufoss, for miljøtiltak innenfor gitt garantiramme på 124 mill. kroner.
2. overskride bevilgningen under kap. 950 Forvaltning av statlig eierskap, post 21 Spesielle driftsutgifter, til dekning av meglerhonorarer og utgifter til faglig bistand ved salg av statlige aksjeposter, samt andre endringer som kan få betydning for eierstrukturen i selskapene.
3. overskride bevilgningen under kap. 2429 Eksportkreditt Norge AS, post 90 Utlån, til utbetaling av lån under den statlige eksport-

kredittordningen, men slik at utlån i 2017 ikke overstiger 42 mrd. kroner.

4. overskride bevilgningen under kap. 905, post 21, kap. 925, post 21, kap. 926, post 21 og kap. 927, post 21 i forbindelse med gjennomføringen av bestemte oppdragsprosjekter, mot tilsvarende kontraktsfestede innbetalinger til disse prosjektene i 2018 under henholdsvis kap. 3905, post 03, kap. 3925, post 03, kap. 3926, post 01 og kap. 3927, post 01. Ved beregning av beløp som kan overføres til 2018 under de nevnte utgiftsbevilgninger, skal alle ubrukte merinntekter og mindreinntekter regnes med, samt eventuell inndekning av foregående års overskridelse på posten.

V

Fullmakt til å utgifts- og inntektsføre uten bevilgning

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2017 kan:

1. utgifts-/inntektsføre ut-/innbetalinger knyttet til garantiansvar overfor Eksportfinans ASA uten bevilgning, under kap. 950 Forvaltning av statlig eierskap, post 70 Utbetaling – garantiordning, Eksportfinans ASA, og kap. 3950 Forvaltning av statlig eierskap, post 87 Innbetaling – garantiordning, Eksportfinans ASA, innenfor gitt garantiramme på 225 mill. kroner.
2. utgiftsføre/inntektsføre uten bevilgning valutakurstap og valutakursgevinst i eksportkredittordningen under henholdsvis kap. 2429 Eksportkreditt Norge AS, post 89 Valutatap og kap. 5329 Eksportkreditt Norge AS, post 89 Valutagevinst.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

VI

Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2017 kan:

1. gi tilsagn om tilskudd utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og

gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
2421		Innovasjon Norge	
	72	Forsknings- og utviklingskontrakter	300 mill. kroner
	76	Miljøteknologi	300 mill. kroner

2. gi tilsagn om tilskudd på 44,4 mill. euro i tillegg til eksisterende bevilgning, for å delta i de frivillige programmene til Den europeiske romorganisasjonen ESA. Samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar skal likevel ikke overstige 81,24 mill. euro.

ringer i utlandet innenfor Alminnelig garantiordning og inkludert Gammel alminnelig ordning.

3. Garantiinstituttet for eksportkreditt fullmakt til å gi tilsagn om nye garantier innenfor en ramme for nye garantier og gammelt ansvar på 3 150 mill. kroner ved eksport til og investeringer i utviklingsland, men likevel slik at rammen ikke overstiger sju ganger det til enhver tid inntående beløp på ordningens grunnfond.
4. Garantiinstituttet for eksportkreditt fullmakt til å gi tilsagn om nye garantier innenfor en ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar på 5 000 mill. kroner ved byggelån innenfor skipsbyggingsindustrien.
5. Garantiinstituttet for eksportkreditt fullmakt til å gi tilsagn om nye garantier innenfor en ramme på 20 000 mill. kroner ved etablering av langsiktige kraftkontrakter i kraftintensiv industri.

VII

Bestillingsfullmakter

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2017 kan:

1. inngå forpliktelser for inntil 7,5 mill. kroner til utredninger og lignende ut over bevilgning under kap. 900 Nærings- og fiskeridepartementet, post 21 Spesielle driftsutgifter.
2. foreta bestillinger ut over gitt bevilgning under kap. 904 Brønnøysundregistrene, post 22 Forvaltning av Altinn-løsningen, men slik at ramme for nye bestillinger og gammelt ansvar ikke overstiger 50 mill. kroner.

VIII

Garantifullmakter

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2017 kan gi:

1. Innovasjon Norge fullmakt til å gi tilsagn om nye garantier for inntil 40 mill. kroner for lån til realinvesteringer og driftskapital, men slik at total ramme for nytt og gammelt ansvar ikke overstiger 165 mill. kroner.
2. Garantiinstituttet for eksportkreditt fullmakt til å gi tilsagn om nye garantier innenfor en ramme for nye garantier og gammelt ansvar på 145 000 mill. kroner ved eksport til og investe-

IX

Dekning av forsikringstilfeller

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2017 kan:

1. gi tilsagn til Institutt for energiteknikk og Statsbygg om dekning av forsikringsansvar for inntil 80 000 000 euro overfor tredjeperson for instituttets og Statsbyggs ansvar etter lov av 12. mai 1972 nr. 28 om atomenergivirksomhet, kapittel III.
2. inngå avtaler om forsikringsansvar under beredskapsordningen for statlig varekrigsforsikring innenfor en totalramme for nye tilsagn og gammelt ansvar på 2 000 mill. kroner.

X

Utlånsfullmakter

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2017 kan:

1. gi Innovasjon Norge fullmakt til å gi tilsagn om nye landsdekkende innovasjonslån innenfor en ramme på 900 mill. kroner.
2. gi Innovasjon Norge fullmakt til å gi tilsagn om nye lån under lavrisikolåneordningen innenfor en ramme på 2 500 mill. kroner.
3. gi Eksportkreditt Norge AS fullmakt til å gi tilsagn om lån i tråd med selskapets og eksportkredittordningens formål uten en øvre ramme.

XI

Fullmakt til å pådra staten forpliktelser knyttet til miljøtiltak

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2017 kan pådra staten forpliktelser utover budsjettåret for inntil 190 mill. kroner til gjennomføring av pålagte miljøtiltak på Løkken.

Andre fullmakter

XII

Fullmakt til å bortfeste

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2017 kan bortfeste hjemfalte gruveieendommer til museale formål vederlagsfritt.

XIII

Fullmakt til å erverve og avhende aksjer og opsjoner

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2017 kan gi Garantiinstituttet for eksportkreditt anledning til å erverve og avhende aksjer og opsjoner med formål å få dekning for krav i misligholds- og gjenvinningssaker. Eierskapet skal være midlertidig.

XIV

Endring i statlige eierposter

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2017 gjennom salg av aksjer eller gjennom andre transaksjoner kan:

1. redusere eierskapet i Ambita AS helt eller delvis.
2. redusere eierskapet i Baneservice AS helt eller delvis.
3. redusere eierskapet i Entra ASA helt eller delvis.
4. redusere eierskapet i Mesta AS helt eller delvis.
5. redusere eierskapet i SAS AB helt eller delvis.
6. redusere eierskapet i Veterinærmedisinsk Oppdragscenter AS helt eller delvis.
7. redusere eierskapet i Telenor ASA ned mot 34 prosent.

XV

Salgsfullmakt og nettobudsjettering av salgsomkostninger

Stortinget samtykker i at Nærings- og fiskeridepartementet i 2017 kan avhende eiendom på Raudsand i Nesset kommune i Møre og Romsdal. Utgifter knyttet til eventuell avhending kan trekkes fra salgsinntektene før det overskytende inntektsføres under kap. 3900, post 30.

Vedlegg 1**Meldinger og proposisjoner Nærings- og fiskeridepartementet har fremmet for Stortinget i 2015 og så langt i 2016**

- Meld. St. 15 (2014–2015) *Noregs fiskeriavtaler for 2015 og fisket etter avtalane i 2013 og 2014*
- Meld. St. 16 (2014–2015) *Forutsigbar og miljømessig bærekraftig vekst i norsk lakse- og ørretoppdrett*
- Prop. 87 L (2014–2015) *Endringer i lov om Enhetsregisteret m.m. (registrering av sameigarar m.m.)*
- Meld. St. 17 (2014–2015) *Evalueringsrapport om forvaltningen av kongekrabbe*
- Prop. 88 L (2014–2015) *Endringer i deltakerloven (tildeling av spesiell tillatelse og adgang til å delta i fisket)*
- Prop. 89 L (2014–2015) *Endringer i lov om Innovasjon Norge (eierforhold og forvaltning av selskapet)*
- Prop. 118 S (2014–2015) *Endringer i statsbudsjettet 2015 under Nærings- og fiskeridepartementet (Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS – eierdommer og gruvedrift)*
- Prop. 150 L (2014–2015) *Endringer i EØS-høringsloven (elektronisk administrativt samarbeid)*
- Prop. 151 S (2014–2015) *Endringer i statsbudsjettet 2015 under Nærings- og fiskeridepartementet (Tilleggsbevilgninger til Innovasjon Norge)*
- Meld. St. 6 (2015–2016) *Nordisk samarbeid*
- Prop. 1 S (2015–2016) *For budsjettåret 2016*
- Meld. St. 10 (2015–2016) *En konkurransekraftig sjømatindustri*
- Prop. 23 S (2015–2016) *Endringer i statsbudsjettet 2015 under Nærings- og fiskeridepartementet*
- Prop. 37 L (2015–2016) *Endringer i konkurranseloven (Konkurranseklagenemnda, kartellforlik m.m.)*
- Prop. 51 L (2015–2016) *Lov om offentlige anskaffelser (anskaffelsesloven)*
- Prop. 52 S (2015–2016) *Endringer i statsbudsjettet 2015 under Nærings- og fiskeridepartementet (Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS – rammer for kullvirksomheten)*
- Prop. 57 L (2015–2016) *Endringer i lov om offentlig støtte m.m. (opprettelse av nasjonalt register for offentlig støtte)*
- Prop. 66 L (2015–2016) *Endringer i lov om Innovasjon Norge (ansvarsforhold og forvaltning)*
- Meld. St. 20 (2015–2016) *Noregs fiskeriavtaler for 2016 og fisket etter avtalane i 2014 og 2015*
- Prop. 80 L (2015–2016) *Endringer i sjøloven mv. (oppdrydding og forenkling)*
- Prop. 34 S (2013–2014) *SAS AB – innhenting av hybridkapital*
- Prop. 79 L (2013–2014) *Endringer i EØS-høringsloven (europeisk standardisering)*
- Meld. St. 26 (2013–2014) *Fiskeriavtalene Noreg har inngått med andre land for 2014 og fisket etter avtalane i 2012 og 2013*
-

Vedlegg 2**Omtale av medlemskap i internasjonale organisasjoner,
jf. kap. 900, post 70**

Den internasjonale sjøfartsorganisasjon (IMO) i London er FNs maritime organisasjon. IMOs hovedformål er å forbedre sjøsikkerheten, begrense forurensning til sjøs og forhindre pirat- og terrorvirksomhet til sjøs og i havn. Norge vil gjennom medlemskapet påvirke utforming av internasjonale regelverk som organisasjonen fastsetter for skipsfarten. Det enkelte medlemslands bidrag fastsettes hovedsakelig på grunnlag av medlemslandenes flåte (andel av verdens bruttotonnasje). I tillegg støttes særskilte IMO-bistandsprosjekter innen bl.a. sjøsikkerhet, miljø og security med 1 mill. kroner.

Det europeiske maritime sikkerhetsbyrået (EMSA – European Maritime Safety Agency) har som formål å sikre at Europakommisjonen og medlemslandene har tilgjengelig nødvendig ekspertise og teknisk og vitenskapelig støtte for å gjennomføre et høyt maritimt sikkerhets-, miljø- og arbeidsmiljønivå og forhindre terrorvirksomhet gjennom et harmonisert regelverk i EU. Norge er medlem i EMSA med bakgrunn i EØS-avtalen. Medlemskapet sikrer deltakelse i EUs lov- og regelverksarbeid og bidrar til å sikre norske interesser.

EQUASIS er en globalt dekkende informasjonsdatabase med formål å fremme bruk av skip med høy kvalitet. Databasen startet i 2000, og Norge har deltatt i styret siden 2007. Databasen omfatter i dag data fra ca. 45 ulike offentlige myndigheter og bransjeorganisasjoner, inkl. åtte av ti samarbeidsområder for havnestatskontroll. Nedlasting av data fra EQUASIS på PC og mobilapp har stadig økt, noe som viser at databasen får stadig økende betydning for næringen, bl.a. ved valg av skip og beregning av kostnader for tjenester.

Paris MoU (Paris Memorandum of Understanding on Port State Control) er et regime for harmonisering av risikobasert havnestatskontroll, hvor alle fremmedregistrerte skip som anløper Europa skal kontrolleres i havn ved første anløp. Paris MoU består i dag av 27 medlemsstater som omfatter EUs kyststater, Island, Norge, Russland

og Canada, og spenner dermed over et betydelig geografisk område. Formålet med havnestatskontrollen er å fjerne skip med uakseptabel standard fra fart på europeiske havner. Kontrollen av fremmede skip i norske havner utføres av Sjøfartsdirektoratet. Statistikkene viser at havnestatskontroll under Paris MOU virker, og det er blitt stadig høyere standard på skip i norske farvann og færre skip blir tilbakeholdt.

En rekke asiatiske land har inngått en samarbeidsavtale om bekjemping av piratvirksomhet mot skip i Asia, «*Regional Cooperation Agreement on Combating Piracy and Armed Robbery against Ships in Asia*», *ReCaap*. Informasjonssenteret for *ReCaap* er lokalisert i Singapore og finansieres med frivillige bidrag fra medlemslandene. Gjennom sitt bidrag støtter Norge opp om og kan påvirke senterets arbeid for å forbedre sikkerheten.

Norsk senter for nærskipfart (SPC-Norway) ble opprettet i 2003 etter anmodning fra Europakommisjonen og er en del av et nettverk av tilsvarende sentre i de europeiske landene. Senteret finansieres med tilskudd fra Nærings- og fiskeridepartementet, Samferdselsdepartementet og næringen. Hovedmålet for senteret er å arbeide for å stimulere til overføring av transport fra vei til sjø. Maritimt Forum er engasjert som vertskap for SPC-Norway i tidsrommet 2013–2017. Det forutsettes minimum 50 pst. finansiering fra næringen.

Ispatroljetjenesten (NAIP – the North Atlantic Ice Patrol Service) har som formål å observere, overvåke og rapportere om isforhold i det nordlige Atlanterhavet, og utføres av den amerikanske kystvakten i samarbeid med den kanadiske istjenesten. Tjenesten skal bidra til sikkerhet for menneskeliv på sjøen, sikker navigasjon og beskyttelse av det marine miljø. Norge har vært tilsluttet avtalen gjennom SOLAS-konvensjonen siden 1956. Medlemslandenes andel av kostnadene fastsettes på grunnlag av bruttotonnasjen for passerende skip.

Medlemskapet i *Det internasjonale handelskammer, Det norske Handelskammerforbund* og

Det internasjonale utstillingsbyrå sikrer norsk deltakelse i, og påvirkning av henholdsvis det internasjonale arbeidet for frihandel og det internasjonale samarbeidet i forbindelse med verdensutstillinger. *Det norske Handelskammerforbund* skaffer gjennom sitt medlemskap i Eurochambers, sine medlemmer, hovedsakelig små og mellomstore bedrifter, nyttig informasjon om utviklingen i handel i EU og Europa generelt.

Norge er medlem av de FN-forankrede *studiegruppene for bly og sink og for nikkel*. Studiegruppene utarbeider rapporter om markedssituasjon, statistikk, miljøregelverk og faglig utvikling for uttak m.m. som har betydning for produsenter og industriselskaper innenfor de aktuelle bransjene. Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard er ansvarlig for norsk deltakelse i studiegruppene.

Det internasjonale råd for havforskning (ICES) gir fiskerimyndighetene vitenskapelige råd om det marine miljøet og om forvaltningen av fiskebestandene i Nord-Atlanteren.

Den nordøstatlantiske fiskerikommisjon (NEAFC) spiller en aktiv rolle i å regulere bestandene utenfor nasjonal fiskerijurisdiksjon i det nordøstlige Atlanterhavet. Arbeidet omfatter bl.a. oppfølging av prinsipper for kvotetildeling, bærekraftig forvaltning og ressurskontroll. NEAFC har de siste årene fått stadig større betydning for utvikling av nye rammeverk for effektiv bekjempelse av ulovlig, urapportert og uregulert fiske (UUU-fiske) og for nytenking omkring økosystembasert forvaltning, inkludert beskyttelse av sårbare marine økosystemer.

Den nordvestatlantiske fiskeriorganisasjon (NAFO) fastsetter kvoter i internasjonalt farvann i området mellom Grønland, Canada og USA. NAFO-konvensjonen omfatter i prinsippet alle bestander i området unntatt laks, tunfisk, sverdfisk og hval. NAFO er et viktig forum, ikke minst fordi sentrale aktører som USA, Canada, EU og Japan, foruten Norge, er medlemmer. NAFO har mye til felles med NEAFC, og organisasjonene samarbeider godt på ulike områder.

Den sørøstatlantiske fiskeriorganisasjon (SEAFO) har ansvar for forvaltning av fiskeriresursene i internasjonalt farvann i det sørøstlige Atlanterhav og omfatter både vandrende og stasjonære bestander. SEAFO er den første regionale fiskeriorganisasjonen som ble etablert etter inngåelsen av FN-avtalen om fiske på det åpne hav. Norge har ingen igangværende fiskeriaktivitet i området, men har interesse av regelverksutviklingen og utviklingsdimensjonen.

Den internasjonale hvalfangstkommisjonen (IWC) skal etter Den internasjonale konvensjonen for regulering av hvalfangst (ICRW) legge til rette for forvaltning og vern av hvalbestandene og sørge for en vitenskapelig basert utvikling av hvalfangstnæringen.

Den nordatlantiske sjøpattedyrkommisjonen (NAMMCO) har som formål å fremme samarbeid om forskning, bevaring og forvaltning av sjøpattedyr. Det konkrete samarbeidet omfatter sel, små tannhvaler og hvalross og oppdatering av oversikten over bestandssituasjonen for diverse arter av sjøpattedyr i Nord-Atlanteren, medregnet de store bardehvalene. NAMMCO har også gjort en betydelig innsats i arbeidet med å forbedre avlivningsmetodene for hval og sel.

Den internasjonale kommisjon for bevaring av atlantisk tunfisk (ICCAT). Formålet med Norges deltakelse i ICCAT er å bidra til en forvaltning som sikrer forskning gjenoppbygging av makrellstørjebestanden i det østlige Atlanterhav. Videre er ICCAT på grunn av det store antall medlemsstater en viktig organisasjon for utvikling av regelverk og forvaltningsprinsipper. Norge bidrar i arbeidet for modernisering av konvensjonsteksten i ICCAT.

Organisasjonen *EUROFISH* skal gi bistand til oppbygging og utvikling av egen fiskerisektor i sentral- og østeuropeiske land. Oppgavene omfatter bl.a. innsamling av markedsinformasjon og statistikk, teknisk bistand, utredninger og publikasjoner.

Vedlegg 3

Innovasjon Norge – rapportering på ordninger uten årlige bevilgninger

Så Kornfond

Gjennom flere runder er det opprettet statlig delfinansierte såkornfond. Senest i statsbudsjettet for 2016 ble det bevilget midler til statlig deltakelse i et nytt landsdekkende såkornfond i Agder/Telemark. Felles for såkornfondene er at de skal bidra til framveksten av flere innovative vekstbedrifter, ved å investere i bedrifter i tidlig fase.

Distriktsrettede fond opprettet i 2006

Det langsiktige målet med den distriktsrettede såkornordningen er å tilføre kunnskapsbedrifter med stort vekstpotensial lokalisert i næringssvake områder en blanding av tålmodig egenkapital og relevant kompetanse. Kommitert kapital under ordningen var 1 mrd. kroner, hvorav 643 mill. kroner var i form av lån fra staten. Ordningen skiller seg vesentlig fra de øvrige såkornfundsordningene ved at fondene kan investere i de fleste små- og mellomstore bedrifter.

Det er opprettet fem distriktsrettede såkornfond. Fondene er lokalisert i Tromsø, Bodø, Førde og to i Namsos. Gjenværende kapital i fondene er reservert for oppfølgingsinvesteringer i allerede investerte selskaper. For disse fondene var det ved utgangen av 2015 gjort tapsavsetninger ut over tapsfond på hovedstol på 7,5 mill. kroner, i tillegg til tapsavsetninger for 29,3 mill. kroner på renter. Fondene har til og med 2015 forskuddsinnbetalt til sammen om lag 28,5 mill. kroner av hovedstol på statens lån.

Landsdekkende fond opprettet i 2006

Det langsiktige målet med den landsdekkende såkornkapitalordningen er gjennom økt tilgang på kompetent kapital og kompetanse å støtte etablering av innovative, konkurransedyktige vekstforetak. Kommitert kapital under ordningen var

1,3 mrd. kroner, hvorav om lag 50 pst. i ansvarlig lån fra staten.

Fondene er lokalisert til Oslo, Stavanger, Bergen og Trondheim. Gjenværende kapital i fondene er forbeholdt for oppfølgingsinvesteringer i allerede investerte selskaper. For disse fondene var det ved utgangen av 2015 gjort en tapsavsetning ut over tapsfond på hovedstol på 36 mill. kroner, i tillegg til tapsavsetninger for 67,9 mill. kroner på renter. Fondene har til og med 2015 forskuddsinnbetalt til sammen om lag 94,9 mill. kroner av hovedstol på statens lån. I tillegg til den kapitalen som er skutt direkte inn i hvert enkelt fond, har både de landsdekkende og distriktsrettede fondene bidratt til å utløse privat kapital i form av egenkapital og lån. Det har også vært et nært samspill mellom ordningene.

Landsdekkende fond opprettet fra 2014

Fondene som ble etablert i Trondheim og Oslo i 2014, skal investere i såkorn- og oppstartsfasene, med mulighet for at investerte midler også kan brukes til internasjonaliserings- og omstillingsprosesser i bedriftene. Fondets totale kapitalbase er i overkant av 1 mrd. kroner, hvorav 500 mill. kroner tilføres fra staten som egenkapital. Begge fondene er i en oppstartsfase og hadde ved utgangen av 2015 gjort ni investeringer.

I statsbudsjettet for 2015 ble det bevilget 300 mill. kroner til statens investeringskapital i to nye såkornfond på minimum 300 mill. kroner hver. Fondene skal lokaliseres i Bergen og Nord-Norge, og forvaltere ble valgt etter konkurranse i november 2015. De første investeringene forventes gjort i 2016.

I statsbudsjettet for 2016 ble det bevilget midler til statlig deltakelse i et nytt landsdekkende såkornfond på 300 mill. kroner. Staten skal tilføre 150 mill. kroner til fondet som egenkapital, og investorer må stille med samme beløp. Fondet skal lokaliseres i Agder/Telemark, og forvalter

ble valgt etter konkurranse i juni 2016. De første investeringene forventes gjort i 2017.

Fond for Nordvest-Russland og Øst-Europa

De to investeringsfondene for henholdsvis Nordvest-Russland og Øst-Europa skal investere i aksjekapital og tilby ansvarlige lån til prosjekter hvor norske bedrifter samarbeider med bedrifter i fondenes dekningsområder. Formålet med investeringsfondene og Tilskuddsfond for Nordvest-Russland er å bidra til å fremme næringsutvikling og å styrke norske bedrifters konkurranseevne og verdiskaping gjennom deltakelse i kommersielle investeringsprosjekter med statlig investeringskapital. Investeringsfond for Nordvest-Russland og Tilskuddsfond for nærings samarbeid med Nordvest-Russland dekker fylkene Murmansk og Arkhangelsk, det autonome området Nenets og republikken Karelen, mens Investeringsfond for Øst-Europa omfatter Russland, Hviterussland, Ukraina, øvrige eks-Sovjet-land og østeuropeiske stater som ikke er medlemmer av EU. Resultatet for begge fond var positivt i 2015, med 5,9 mill. kroner for Nordvest-Russlandfondet og 1,9 mill. kroner for Øst-Europafondet, i alt 7,8 mill. kroner. Til sammenligning var resultatet i 2014 underskudd på i alt 6,8 mill. kroner. Overskuddet i 2015 skyldes to vellykkede salg av selskaper og utbytte på tre investeringer. Resultatet for fondene har de senere årene vært preget av lave renteinntekter på fondskapitalinnskuddene i Norges Bank.

Investeringsfond for Nordvest-Russland

Investeringsfondet ble opprettet i 1996 med en ramme på 150 mill. kroner. Innovasjon Norge mottok to søknader i 2015, mot fire i 2014 og seks i 2013. Det ble ikke tatt investeringsbeslutninger i 2015. Totalt har det vært foretatt 13 investeringer i fondets løpetid, og samlet utbetalt beløp til disse er 61,5 mill. kroner. Det gjenstår tre aktive investeringer. Årsresultatet for fondet var positivt med 5,9 mill. kroner. Aktiviteten i fondet er preget av den vanskelige økonomiske situasjonen i Russland og av politiske forhold fondet ikke har kontroll over. De restriktive tiltakene overfor Russland som følge av den folkerettsstridige annekseringen av Krim har hatt stor innvirkning på én investering i porteføljen, et selskap som eksporterte

fisk til Russland. For øvrig har påvirkningen av de restriktive tiltakene på fondets investeringer vært marginal.

Tilskuddsfond for nærings samarbeid med Nordvest-Russland

Tilskuddsfondet ble opprettet i 1996 med en engangsbevilgning på 30 mill. kroner for å styrke samarbeidet mellom norske og russiske bedrifter i Nordvest-Russland. Fondet skal nyttes til å støtte utredninger, planlegging og tilrettelegging av kommersielle prosjekter av betydning for videreutvikling av nærings samarbeidet med Nordvest-Russland. Det ble i 2015 gitt ett tilsagn om støtte fra fondet. Siden opprettelsen er det blitt gitt 115 tilsagn. Bedrifter i Sør-Varanger har mottatt støtte til 18 forprosjekter for til sammen 5,38 mill. kroner. Per 31. desember 2015 utgjorde disponible midler i fondet 6,456 mill. kroner.

Investeringsfond for Øst-Europa

Investeringsfondet ble opprettet i 1997 med en ramme på 70 mill. kroner. Fondet ble i 2000 tilført ytterligere 50 mill. kroner slik at investeringsmidlene totalt utgjør 120 mill. kroner. Innovasjon Norge mottok 10 søknader i 2015, mot 22 i 2014 og 31 i 2013. Det ble foretatt én investeringsbeslutning i 2015. Det er til sammen foretatt 23 investeringer i fondets levetid, og samlet utbetaling er 107 mill. kroner. Det gjenstår ni aktive investeringer. Årsresultatet for fondet i 2015 var positivt med 1,9 mill. kroner.

Evaluerer av investeringsfondene

På oppdrag fra Innovasjon Norge evaluerte konsultentselskapet Menon fondene i 2015. Evalueringen omfattet fondenes måloppnåelse, virkning, resultat og effekter, samt ulike sider ved utforming av dem, rammevilkårene, organiseringen og praktiseringen. Hovedkonklusjonene i evalueringsrapporten er at Nordvest-Russland-fondet framstår som ikke samfunnsøkonomisk lønnsomt, mens Øst-Europa-fondet er på kanten til å være det. Evalueringsrapportens funn og anbefalinger har vært til vurdering i Innovasjon Norge, som har fremmet forslag til departementet om endringer i fondenes virkemåte og organisering. Innovasjon Norges forslag er til behandling i departementet.

Bestilling av publikasjoner

Offentlige institusjoner:

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

Internett: www.publikasjoner.dep.no

E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no

Telefon: 22 24 00 00

Privat sektor:

Internett: www.fagbokforlaget.no/offpub

E-post: offpub@fagbokforlaget.no

Telefon: 55 38 66 00

Publikasjonene er også tilgjengelige på

www.regjeringen.no

Trykk: 07 PrintMedia AS – 10/2016

